

هزار و یک شب

نویسنده: عبداللطیف طسوجی

niceroman.ir

متون رادیو تهران- ۲

قصه‌های هزار و یک شب

جلد اول

نگرش و نگارش
پردازش و پالایش و ویرایش
از
حمید عاملی

تحقیق و توسعه رادیو

اسفند ۱۳۸۳

تهران

هزار و یک‌شب الف لیلہ و لیلہ، فارسی/انگریز، نگارش و ویرایش
حمید عاملی؛ (برای تحقیق و توسعه رادیو) - - تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴.
چهارده، ۲۴۹ ص. - - (متون رادیو تهران؛ ۲)

ISBN: 964-8828-04-0

عنوان دیگر: قصه‌های هزار و یک‌شب.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.

۱. داستان‌های عربی - - ترجمه شده به فارسی. ۲. داستان‌های
فارسی - - ترجمه شده از عربی. الف. عاملی، حمید، ۱۳۲۰-گردآورنده و
مترجم. ب. صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه
صدا. ج. عنوان: قصه‌های هزار و یک‌شب. د. عنوان: الف لیلہ و لیلہ. فارسی.

۸۹۲/۷۳۳۴

۱۸ع/آ ۲۴۴۸ PJA

۱۳۸۴

۴۳۱۱۰-۸۳

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: هزار و یک‌شب

نگارش، نگارش و ویرایش: حمید عاملی

حروف‌نگار: الهام شامزادی

طرح روی جلد: مهدی بخشانی

ناشر: طرح آینده

شماره پژوهش: ۴۴۱

تاریخ انتشار: ۱۳۸۳

ناظر چاپ: قائم گرافیک

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران،
ساختمان‌شهادی رادیو   تلفن: ۲۱۶۷۷۰۸   نمابر: ۲۰۵۳۲۰۲

هرگونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از اداره کل تحقیق و توسعه صدا می‌باشد.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	یک
مقدمه.....	سه
حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان.....	۱
حکایت بازرگان و عفریت.....	۲۵
حکایت مرد ماهیگیر و عفریت.....	۶۳
قصه سه خاتون بغدادی.....	۱۲۵

پیش‌گفتار

... هزار و یک شب، مجموعه داستانی شیرینی است دربرگیرنده ویژگی‌های روحی، مبانی اخلاقی، باورها، رؤیاها و تخیلات اقوام مشرق زمین. ریشه این قصه‌ها را باید در ادبیات ایران باستان و به احتمال بسیار در تاریخ هخامنشیان جست. هرچند این قصه‌ها در دوره‌های گوناگون تاریخی و به تناسب نیازها و مقتضیات گوناگون، تغییرات بسیاری یافته، هنوز هم‌رنگ و بوی اسطوره‌های ملت‌های مشرق زمین، به ویژه قوم آریایی ساکن در سرزمین ایران، در بسیاری از آنها وجود دارد و هنوز هم در ذهن جهان و جهانیان، دنیای رنگ در رنگ این قصه‌ها، یادآور پیشینه تاریخی این کتاب به یادماندن است.

همیشه قصه‌ها در کنار ویژگی‌های خاص خود که حکایت‌کننده دنیای باستان و توصیف‌گر اندیشه‌های اقوام کهن هستند، پیوندی استوار میان مردمان امروز و نیاکان گذشته برقرار می‌کنند. در هزار و یک شب که آمیزه‌ای از دنیای گذشته چندین ملت مشرقی است، از ایران گرفته تا چین و مصر و لبنان و... و حتی گاه رد پاهایی از یونان باستان هم در آن دیده می‌شود، این رشته پیوندی، محکم‌تر و پایدارتر خود را نشان می‌دهد؛ تا به

دو هزار و یک‌شب

آنجا که ترجمهٔ این کتاب به زبان‌های گوناگون جهان، به قدری خوشایند روح و احساس ملت‌های مختلف جهان بوده و هست که در سراسر جهان، سال جاری میلادی (۲۰۰۴)، که مقارن با سیصدمین سال ترجمهٔ *هزار و یک‌شب* توسط آنتوان گلان به زبان فرانسه می‌باشد، توسط یونسکو «سال هزار و یک‌شب» اعلام شده است. *رادیو تهران* از نیمهٔ آذر ۸۲ پخش برنامهٔ شبانه *هزار و یک‌شب* را آغاز کرده که تاکنون ۳۳۰ برنامه از آن پخش شده و نویسندگی، سردبیری و گویندگی آن برعهده حمید عاملی است که با سابقه ۴۵ سالهٔ فعالیت در رادیو، از پیشکسوتان اهل قلم در ایران می‌باشد. تحقیق و توسعه رادیو امیدوار است به زودی مجلدات بعدی این مجموعه ۲۵ جلدی را به زیور طبع بیاراید.

اداره کل تحقیق و توسعه صدا

مقدمه

کتاب قدیمی، تاریخی و داستانی، *هزار و یک شب*، از معروفترین کتاب‌های ادبیات داستانی شرق و غرب عالم است. از جمله معدود کتبی است که از دوران باستان و ازمنه قدیم و حتی قرون قبل از میلاد مسیح باقی مانده، و به یقین بهترین یادگارهای موجود از آداب ملل قدیم مشرق زمین است. با این اشاره مختصر و در این مقدمه‌ای که ممکن است، قدری هم طولانی و مفصل شود، باید به هفت مورد دقت و توجه بسیار کرد، و آن موارد چنین است:

اول- مجموعه هزار و یک شب در اصل چه بوده است؟

در پاسخ این سؤال، با محکمی و اطمینان و یقین باید گفت: مجموعه داستانی *هزار و یک شب*، در اصل همان *هزار داستان هخامنشی* است که *هزار داستان هخامنشی* نیز، دربرگیرنده افسانه‌های اصیل هندی-قصه‌های چینی، مغولی، تاتاری و ترکمنی-داستان‌های قدیمی قوم و ملت یهود- به اضافه قصه‌های اصیل و قدیمی ایران باستان و اسطوره‌های کهن این سرزمین کهنسال بوده است.

چهار هزار و یکشب

یعنی با اعتقاد تمام باید اعلام کرد، در مجموعه هزار داستان مخاممشى یا هزار و یکشب اولیه، نقش تعالیم بودا، تأثیری از ادیان و مکاتب فلسفی هند- اصول و مبانی مهرپرستی و نشانه‌هایی از آئین زرتشت، به اضافه اعتقادات و باورهای قوم یهود را، آمیخته با پاره‌ای خرافات و تصویرهایی از جنّ و پری و نقش‌هایی از غول، دیو، اهریمن و رؤیاهای اندکی دور از ذهن، ولی شیرین، جالب و دوست‌داشتنی را می‌توان یافت، که در هیچ‌کدام از دیگر مجموعه داستان‌های باقی‌مانده عهد کهن، ما نمی‌توانیم این جامعیت را ببینیم. پس باید با اطمینان تمام گفت - کتاب قطور و کهنسال و داستانی هزار و یکشب، کامل‌ترین، جامع‌ترین، شیرین و سرگرم‌کننده‌ترین کتاب از عهد قدیم است که در اختیار بشر امروز قرار دارد. و با آنکه ریشه آن کاملاً شرقی و دربرگیرنده بیشماری از داستان‌های بسیار قدیم ایران باستان و هم‌چنانکه اشاره شد، دیگر کشورهای مشرق زمین است، اما تأثیری از اساطیر، فولکلور و فرهنگ دیرپای یونان را هم که ناشی از حمله اسکندر مقدونی و تأثیرگذاری اقوام مهاجم و تسلط سلوکی‌ها می‌باشد را می‌توان در آن یافت، یعنی مجموعه داستانی قطور و مشهور هزار و یکشب دربرگیرنده خصوصیات روحی، مبانی اخلاقی، باورها، رؤیاهای، تخیلات ملل و اقوام قدیمی نیم‌کره شرقی زمین است.

دوم- هزار و یکشب اولیه متعلق به چه دورانی است؟

داستان‌های هزار و یکشب، یا همان اسطوره‌ها و داستان‌ها و افسانه‌های

مقدمه پنج

ملل مشرق زمین و قوم یهود و حتی سرزمین یونان، زمان رخداد و وقوعش، از سه هزار سال پیش بوده، که حتی نقش تعالیم حضرت عیسی علیه السلام را نیز، در همان دوران نیم قرن اولیه بعد از میلاد می توان در آن یافت. برای اثبات این نظریه اگر اسطوره ها، آثار باقی مانده، باورها و اعتقادات مردمان هند-تمام اقوام پراکنده در سرزمین پهناور چین-ذوق و اخلاق، هنر و لطافت روح و ظرافت فکر انسان های ایران پهناور آن روزگار، روحیات و خصلت های مردمان جنوب شرقی آسیا و خلاصه ادبیات داستانی تمام ساکنان نیم کره شرقی و به خصوص شبه قاره هند، و بالاخص مردمان فرهیخته ایران زمین را هرکدام جداگانه، مورد بررسی قرار داده و سپس به مجموعه داستانی *هزار و یک شب* روی آوریم آنگاه تمام آن نقش ها و تأثیرات را، در این کتاب گرانقدر می بینیم. سپس به تحقیق و با اعتماد تمام باید گفت: اصل کتاب *هزار و یک شب* یا همان *هزار داستان هخامنشی*، متعلق به هزاره قبل از میلاد مسیح، از ده قرن قبل از میلاد، تا خود دوران میلاد با یک قرن دیرتر و زودتر است.

سوم- هزار و یک شب اولیه در طول تاریخ دچار چه تغییراتی شده است؟

مجموعه تدوین شده و جمع آوری گردیده *هزار داستان هخامنشی*، متأسفانه بدون آنکه نسخه اصلی اش باقی مانده باشد، در قرن دوم هجری که مقارن با قرن هشت میلادی می باشد، به زبان عربی ترجمه شد و به

شش هزار و یکشب

دربار هارون الرشید، خلیفه عباسی راه پیدا کرد، در دوران خلافت این خلیفه تاحدی به ادبیات، داستان و شعر توجه شد. در نتیجه مجموعه هزار داستان مخامشی هم، مورد توجه دربار خلافت قرار گرفت، و از آنجا که آن مجموعه ترجمه شده، در آن زمان، هیچ صاحب و متولی و مدعی شناخته شده‌ای نداشت، و دربار خلافت هم، توجهی سطحی به آن اثر داستانی گرانقدر می‌کرد باعث شد تا عده‌ای ناوارد و به دور از ادب و ادبیات، ناشیانه و حتی کورکورانه اضافات و ملحقات و ضمیمه‌هایی به آن افزوده‌اند، و صحنه‌های داستانی را به گونه‌ای جابه‌جا و تبدیل و دگرگون کردند که جای بسی تأسف دارد. از جمله آنکه داستان‌های اساطیری و قصه‌های تخیلی را با واقعیت‌های تاریخی زمان در آمیخته‌اند، و برای مثال، زمان حدوث و وقوع یک قصه را هزار سال جلو آوردند، تا بتوانند هارون الرشید عباسی و همسرش زبیده خاتون و وزیر شایسته ایرانی‌اش جعفر برمکی را وارد قصه نمایند.

نمونه‌هایی وجود دارد که هارون الرشید عباسی که دوران زمامداری و خلافتش، قرن دوم هجری است، در یک قصه بسیار قدیمی دیده می‌شود. که وصله پینه ناشیانه آن، خواننده را به طوری دلزده می‌کند که دیگر ذوق ادامه دادن داستان را در خود نمی‌بیند.

در این دستکاری‌های ناشیانه، از بسیاری جهات نه اینکه به معتقدات اسلامی ما لطمه خورده، بلکه توهین هم شده است. از جمله داستانی که زبیده خاتون، همسر هارون الرشید، وسیله انجام اعمال ناشایست دختر

مقدمه هفت

خوانده‌اش با مردی اجنبی در مسجد مسلمانان می‌شود یا انسانی سر نماز در خانه خدا، به جادوگری می‌پردازد که اصلاً اصول جادوگری با مبانی دین مبین اسلام منافات دارد.

با رویکرد به تاریخ اسلام، ما متوجه می‌شویم، دوران امامت حضرت امام موسی کاظم علیه‌السلام که مقارن با خلافت هارون الرشید است از درخشان‌ترین اعصار علمی اسلامی بوده، و سزاوار است که دوران خلافت مهدی، هادی، هارون و مأمون عباسی را، که مقارن با دوران امامت امام محمدباقر علیه‌السلام - امام جعفر صادق علیه‌السلام - امام موسی کاظم علیه‌السلام و امام رضا علیه‌السلام است را، عصر طلایی علوم و ادبیات در دنیای اسلام نامید. اما در همین عصر طلایی، با تحریف‌هایی که در مجموعه هزار و یک‌شب، در بغداد به عمل می‌آید، مطالبی به داستان‌ها اضافه می‌شود که در پاره‌ای موارد، خواننده با خواندنش، از خود شرم می‌کند. و یا اینکه در داستان‌های اضافه شده توسط کاتبان ناشی که هیچ وقوفی به اسطوره و افسانه و داستان نداشته‌اند، چنان به زن توهین می‌شود که خواننده خجالت می‌کشد. برای مثال وقتی ارزش و مقام زن را در شاهنامه آن‌قدر والای بینیم، و وقتی زن هزار و یک‌شب، آن‌قدر نزول می‌کند، انسان می‌ماند که چه بگوید. یعنی در داستان‌های الحاقی توسط کاتبان ناشی، ارزش زن، والایی شخصیت و سازندگی وجود و مقام مادری‌اش، تا حد بسیار نازلی فرود می‌آید، و در آن داستان‌ها، حضور زن حاضر در داستان، فقط مسئله هم‌خوابگی را آن‌هم با شیوه روسپی‌گری در ذهن خواننده تداعی می‌کند.

هشت هزار و یکشب

به طوری که اشاره کردم در بسیاری از این سری داستان‌ها، خواننده در تنهایی هم، از خجالت چهره در هم می‌کشد، و مهم‌تر از همه آنکه، برای خواننده‌ای که اشراف و آگاهی به اصل داستان‌ها و ریشه‌های اسطوره‌ای آن در فرهنگ متین صاحبان اولیه‌اش ندارد، این تفکر پیش می‌آید که اندیشه و افکار نیاکان مشرق زمینی ما تا این اندازه نسبت به زن آلوده، پست و خفیف بوده است. آنچه دربارهٔ هزار و یکشب دوران هارون الرشید گفته شد، تازه باز هم جای تأمل دارد. اما بعد از فروکش کردن آن دوران که دامنه فرهنگ‌زایی در دربار خلافت بغداد آغاز می‌شود، همان توجه آن‌چنانی هم، از مجموعه هزار و یکشب بدون صاحب مانده، گرفته می‌شود و سرانجام کتاب تحریف شده و دستکاری گردیدهٔ هزار داستان مخامنشی، سر از سرزمین مصر در می‌آورد، که متأسفانه در آنجا هم دستکاری‌های ناشیانه‌تر و تحریف‌های کودکانه‌تری با اضافات بدون هیچ‌گونه ارزشی، در آن اعمال می‌شود و حساب زمان و وقوع داستان هم به‌طور کلی از دست کاتبان مصری در می‌رود، و مجموعه هزار داستان مخامنشی با نام هزار و یکشب آن می‌شود که نباید می‌شد.

چهارم- هزار و یکشب امروزی چیست؟

در پاسخ این سؤال باید گفت، درست است که در مورد هزار داستان مخامنشی، به جهت آنکه نسخه اصلی‌اش در دست نیست. تاکنون هیچ کاری انجام نشده، بلکه دستکاری ناشیانه کاتبان بغدادی و محرران

مقدمه نه

مصری، سطح والای اولیه آن را پایین هم آورده است، اما به مصداق عبارت معروف «عیب می جمله بگفتی هنرش نیز بگو». من نگارنده این همه ایراد، بر کاتبان بغدادی و مصری گرفته، حال این سؤال را مطرح می‌کنم که، اگر اکنون همین اثر دستکاری ناشیانه شده و مورد تهاجم قرار گرفته وجود نداشت، ما چه داشتیم؟ و خود هم به سؤال مطرح شده از سوی خود پاسخ می‌دهم که، درست است آن مدعیان بی‌مایه قصه‌سرایی و نویسندگان ناشی و نقالان بی‌مایه، هرچه دلشان خواست، آن‌گونه که اشاره شد به این اثر شامخ و ارزنده افزودند. اما آیا همان بی‌مایه‌ها، با همین دستکاری‌های ناشیانه، باعث نشدند تا به نوعی آداب، سنت، فرهنگ، اعتقادات قومی و باورهای ملی و میهنی از آن دوران به این دوران منتقل شود. اگر همان کاتبان برای خوش‌آمد هارون‌الرشید آن دستکاری‌ها را در کتاب *هزار داستان هخامنشی* نمی‌کردند، چگونه این اثر باقی می‌ماند، تا امروز این اعتبار و اشتهار را در عالم داشته باشد؟ پس اگر در این مقدمه نسبتاً طولانی و این مقاله تحقیقی تاکنون از معایب و مضرات دستکاری‌های ناشیانه صحبت کردیم، حال باید اذعان نماییم همان کاتب‌هایی که بنده در مقاله خود جسورانه لقب‌های ناروایی به آنها دادم و دستکاری‌ها و اضافات توسط ایشان را مورد انتقاد قرار دادم، باعث شدند که این اثر ارزنده تا به امروز این‌چنین باقی بماند، اجازه دهید من انتقاد از خود کنم و به خویش بگویم، همان‌ها بودند که مجموعه *هزار و یک‌شب* را زنده نگاه داشتند. پس باز هم دستشان درد نکند زیرا

که هزار و یک شب باقی مانده امروز هر چه هست بهتر از آن است که هرگز نبود.

پنجم- از این هزار و یک شب فعلی و موجود، چه گروه و ملت‌هایی سود بردند.

هزار و یک شب در دسترس و فعلی، وقتی در سال ۱۷۰۴ میلادی وسیله آنتوان گلان مشهور، از نسخه عربی موجود در مصر ترجمه می‌شود و به زبان فرانسه برگردانده می‌شود، ملل اروپایی و بعد مردمان قاره آمریکا، و به طور کلی، توده مشتاق جهانی، با یک اثر گرانقدر داستانی مشرق زمین آشنا می‌شوند. همین اثر دستکاری شده، آن‌چنان روی ادبیات داستانی و تخیلی ایشان تأثیر می‌گذارد، که سراسر اروپا و تمام قاره آمریکا را فرامی‌گیرد. اثر موسیقیایی معروف شهرزاد آفریده می‌شود، هالیوود به فعالیت واداشته می‌شود و در چندین و چند دوره فیلم‌هایی می‌سازد که هنوز هم سرمایه‌گذارانش را بهره‌مند می‌گرداند. از طرف دیگر در کُنه ادبیات داستانی انگلیس تأثیر فراوان می‌گذارد و پیوندی بین مردمان نیم‌کره شرقی در دوران دور و انسان‌های این عصر و زمان نیم‌کره غربی، در حال حاضر پدید می‌آورد. پس با تمام عیب و نقص‌های موجود در همین هزار و یک شب فعلی، بسیاری از مردم جهان از آن بهره‌مند شده‌اند.

و اما مخفی‌نماند که ملل مشرق زمین و به خصوص ایرانی‌ها، هندی‌ها و قاطبه‌ای از مردم سرزمین پهناور چین تا حدی لطمه هم خورده‌اند، زیرا

مقدمه یازده

آنچه که با ترجمه آنتوان گلان فرانسوی به نیم‌کره غربی رفت و جهانی شد، آن چیزی نیست که باید می‌رفت.

ششم- حال چه باید کرد؟

اولاً باید از اروپایی‌ها و بعد از آمریکایی‌ها، و در نهایت از مردم هزار و یک‌شب دوست سراسر دنیا تشکر کرد که نقایص، ایرادها و موارد دستکاری شده این اثر ارزنده را نادیده گرفته و امسال یعنی سال ۲۰۰۴ میلادی را سال هزار و یک‌شب اعلام کرده‌اند. و حال که مردمان دنیای امروز ما، با اعلام سال ۲۰۰۴ میلادی به نام سال هزار و یک‌شب، تا این حد قدرشناسی خود را نسبت به این اثر گران‌سنگ داستانی ابراز کرده‌اند، باید کسی کمر همت بر بندد، قد علم و قامت راست کند و اگر تاحدی به ادبیات داستانی کهن و اساطیر مشرق زمین آشنایی دارد و به اثر دوست‌داشتنی هزار و یک‌شب هم عشق می‌ورزد و آن را می‌شناسد، این اثر را بازسازی و دوباره نویسی و پالایش و پردازش کند. البته بعد از آنکه عبداللطیف تسوجی در اواخر دوران قاجار، این اثر را به فارسی برگرداند، خیلی‌ها آمدند و داستان‌های هزار و یک‌شب را گلچین و دست‌چین نمودند، ولی بقیه‌اش را دور ریختند. اما باید عرض کنم آن تعداد از عزیزان، اندکی کم‌لطفی کردند، زیرا همان داستان‌های سخیف و بی‌مایه و گاه رکیکی که فلان کاتب ناآشنا و یا نقال بی‌مسئولیت به این مجموعه اضافه کرده است، دربرگیرنده حدافل چند کلمه و اشاره‌ای اندک به بعضی از حالات ارزشی یکی از اقوام و ملل قدیم است. پس ما حق نداریم

دوازده هزار و یک شب

قصه‌ای را دور بریزیم، حتی اگر مواردِ ضدارزشی‌اش مثلاً نُه و مورد ارزشی‌اش فقط یکی است، که همان یک مورد ارزش، هویتِ تاریخی اجتماعی ما، در دورانِ بین سه تا دو هزار سال پیش است.

پس باید یکی قد علم می‌کرد و عمر صرف می‌کرد و این مجموعه نفیس را با نگرش و نگارشی جدید، با آگاهی و تسلط به ادبیات داستانی، اسطوره‌ها و افسانه‌های قدیمی مشرق زمین، به‌خصوص ایران و هند، پردازش و پالایش می‌کرد. که این اثر، به یک دوباره‌نویسی اصلاح‌گونه، به یک نگرش آگاهانه اساطیری، به یک ذوق اندک و عشق حقیقی نیاز داشت، که وقتی مردمان دنیا، آن اثر دستکاری، تحریف شده و قابل انتقاد در بسیاری از موارد را تا این اندازه مورد لطف و توجه خود قرار داده‌اند، حال اگر اثر پالایش شده و پرداخت گشته *هزار و یک شب* را بدون هیچ‌گونه حذف، بریدن و کم‌کردن در اختیار داشته باشد، مسلماً بیشتر و بیشتر به معرفی اثر قطور و داستانی *هزار و یک شب* که شناسنامه هویت تاریخی، اساطیری و ادبیات داستانی مشرق زمین است، خواهند پرداخت.

هفتم- و اما حرف آخر

همان‌گونه که حدود دو هزار پیش، ایرانی‌ها کمر همت بر بستند و آن افسانه‌ها را، آن‌گونه که اشاره شد در قالب *هزار داستان هخامنشی* جمع‌آوری کرده و ارائه دادند، امروز نیز ما مؤلف هستیم که به عنوان یک ایرانی، با نگرشی تازه، نگارشی جدید، پردازشی تحقیقی و پالایشی آگاهانه و ویرایشی هنرمندانه، درحالی‌که، یونسکو و جهان در توجه به

مقدمه سیزده

این کتاب ارزشمند پیشگام شده‌اند، همراه شویم و مجموعه هزار و یک‌شب جدید را، بدون آنکه خدش‌های به اصالت آن وارد آید، یا داستانی از داستان‌های آن حذف شود. و یا قوم، آئین و ملتی مورد توهین و تحقیر قرار گیرد، در سال ۲۰۰۴ میلادی که از سوی یونسکو سال هزار و یک‌شب نامگذاری شده است. تقدیم جهانیان نماییم. لذا اینجانب گام پیش نهاده و حاصل سی و چند سال تلاش خود را در مورد مجموعه هزار و یک‌شب این‌گونه تقدیم داشتم.

اکنون که به لطف حضرت حق تعالی، جلد اول داستان‌های هزار و یک‌شب، به همت در خور و شایسته اداره کل تحقیق و توسعه صدای جمهوری اسلامی ایران با مدیریت آقای دکتر محمدرضا جوادی‌یگانه و صرف وقت و مساعدت‌های بسیار افزون آقای مهدی بخشایی به زیور طبع آراسته گردید. اینجانب خود را وظیفه‌مند و متعهد بر تشکرات قلبی و امتنان افزون، از این اداره کل محترم و سروران والای نامبرده می‌دانم.

اما شایان ذکر است که اگر بذل توجه و عنایت آقای دکتر شهرام گیل‌آبادی مدیریت شبکه رادیویی تهران و آقای علیرضا دباغ مدیر گروه نبود و موافقت نمی‌فرمودند که برنامه رادیویی شبانه یک شب از هزار و یک‌شب، به‌طور مرتب و افزون بر یکسال تا کنون و هم‌چنان از شبکه رادیویی تهران پخش شود، شاید هرگز این همه نعمت و برکت معنوی، شاملی حال بنده نمی‌شد. و اما حرف آخرم در این مقدمه درباره

چهارده هزار و یکشب

آقای حسین جوادی، تهیه‌کننده برنامه رادیویی شبانه هزار و یکشب است که اگر راهنمایی‌های مستمر و تذکرات خردمندانۀ ایشان هنگام بازنویسی نهایی و ویرایش آخرین این اثر نبود، هرگز حاصل سی سال تلاش حقیر این نمی‌شد که هست.

و خلاصه آنچه که تقدیم می‌شود برگ سبزی است تحفه درویش.

حمید عاملی

آبان ۱۳۸۳

**تقدیم به روح پر فتوح مادرم که در پنج
سالگی قلم را بھر نوشتن به دستم داد.**

حکایت شهر باز و برادرش شاه زمان

هرگاه صحبت از داستان های هزار و یک شب می شود، هرکس بی اختیار به یاد شهرزاد می افتد که هزار و یک شب، پیاپی برای سلطان بی رحمی قصه گفت. اما از میان کسانی که خود را مشتاق شنیدن یا خواندن حداقل یکی از قصه های هزار و یک شب می یابند، شاید کمتر کسی به این فکر افتاده، شهرزادی که هزار و یک شب برای پادشاه قصه می گفت که بود! و این خود قصه شیرینی دارد.

و حال می پردازیم به اینکه چگونه شد، دختری، هزار و یک شب پیاپی، با سحر کلام و شیرینی بیان و دلنشینی داستان هایش، پادشاهی از پادشاهان سلسله آل ساسان جزایر هند و چین را خواب کرد و خود جان سالم به در برد و سر به تیغ جلاد نسپرد.

آورده اند که ملکی از ملوک آل ساسان و پادشاهی از پادشاهان جزایر هند و چین، دو پسر داشت، دو فرزند قوی پنجه، باهوش و دانشمند که هر کدام از جهتی یگانه دوران بودند. پادشاه در تربیت، تعلیم و آموزش و

پرورش دو پسر خود، از هیچ دقتی فروگذار نکرد و آنها را به گونه‌ای تربیت کرده بود که هر دو پسر، زبانزد عام و خاص، شهره شهر، معروف آشنا و بیگانه بودند.

پسر بزرگ نامش شاه‌زمان و پسر کوچک اسمش شهرباز بود. شهرباز در دلیری، شهامت و بذل و بخشش و داد و دهش، شهره آفاق بود و شاه‌زمان در درایت، سیاست و مملکت‌داری زبانزد عام و خاص.

پادشاه جزایر هند و چین یا پدر شاه‌زمان و شهرباز، در زمان حیات خود، پسر بزرگ را به پادشاهی و حکومت سرزمین سمرقند گمارد و پسر کوچک را نزد خود نگه داشت. بعد از مرگ پدر، شاه‌زمان، همچنان بر حکمرانی و سلطنت سرزمین سمرقند باقی ماند و شهرباز نیز جای پدر، بر تخت سلطنت جزایر هند و چین نشست.

آن دو پسر، بعد از مرگ پدر، هر کدام بیست سال تمام بر سرزمین‌های تحت حکمرانی خویش با اقتدار حکومت کردند، البته این اقتدار به ظاهر بود، زیرا هیچ‌کدام قدرت اداره صحیح خانه و دربار خود را هم نداشتند.

بالاخره یک روز، برادر بزرگ یا شاه‌زمان، دلتنگ دیدار برادر کوچک خود شد، از مقر حکومت خود یعنی سمرقند، عزم سفر به جزایر هند و چین را نمود. شاه‌زمان، وزیر اعظم خود را فراخواند و به او گفت: من برای دیدار برادر خود شهرباز، عزم سفر به سرزمین او را کرده‌ام. اول اینکه در غیاب خود، اداره امور مملکت و نیابت سلطنت را به تو

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۳

می‌سپارم؛ و دوم، ترتیب سفری مجلل و شاهانه را برای من بده که دو روز دیگر قصد حرکت دارم.

وزیر اعظم، اطاعت امر کرد و پس از آماده شدن مقدمات کار، شاه‌زمان با جمعی از نخبگان و زبندگان و برگزیدگان دربار خویش، سفری را به سوی جزایر هند و چین آغاز کرد.

شاه‌زمان و همراهان او، اولین روز سفر را رفتند و رفتند، تا شب فرارسید و تاریکی همه‌جا را فراگرفت. کاروانیان، خیمه‌ای و خرگاهی بزرگ برافراشتند تا شب را بیاسایند و صبح روز بعد به سفر خود ادامه دهند.

شاه‌زمان هنوز در خیمه خویش نیاسوده بود که یادش آمد، گوهر گرانمایی را که به عنوان سوغات برای برادرش شهرباز تهیه کرده بود، جا گذاشته و همراه خود نیاورده است. شاه‌زمان برای آنکه بین همراهان و ملازمان خود، به فراموشکاری شهره نگردد، بعد از آنکه همه به خواب رفتند، دو تن از نزدیکان خود را خبر کرد و به آنها گفت: بدون آنکه با کسی صحبتی داشته باشید، همراه من بیایید که قبل از طلوع آفتاب، برمی‌گردیم. کاری پیش آمده که باید با سرعت دوباره به سوی دربار روانه شویم.

شب از نیمه گذشته بود که شاه‌زمان با دو همراه خود وارد قصر شد، آن دو تن را بیرون ساختمان گماشت و خود به خوابگاه رفت، وقتی وارد خوابگاه شد، در همان اولین شب سفر و غیبت از خانه، همسر

خیانتکارش را با مردی نامحرم و اجنبی، در وضعی دید که طاقتش طاق شد و عنان اختیار از کف داد و شمشیر از نیام برکشید و آن دو خیانتکار ناسپاس را که از ترس، زبانشان بند آمده و نفس در سینه‌شان حبس شده بود، سر از تن جدا کرد.

سپس، اندوهگین و خشمناک، اندکی نشست و سر پرده‌اش را در میان دو دست گرفت و سپس از خوابگاه بیرون آمد و بدون آنکه هیچ سخنی، حتی با آن دو تن همراه محرم خود که بیرون خوابگاه ایستاده بودند، بگوید. با گوهر گرانبهای سوغات برادر در دست، و خاطره دردآور آن دو خیانتکار پست، سوار بر اسب، به اتفاق همراهان به سوی اردوگاه تاختن گرفت.

شاه‌زمان در طول راه و تا رسیدن به جزایر هند و چین و خطه فرمانروایی برادر کوچک خود، لب از لب ننگشود و با آن دو همراه خویش هم سخنی نگفت. تنها امید او دیدار برادرش بعد از بیست سال دوری بود که اندکی از بار غمش کم کند و از سنگینی اندوهش بکاهد. سرانجام بعد از دو هفته راهپیمایی و تحمل رنج سفر، به مقر جزایر هند و چین، کشور تحت حکومت برادر کوچک خود، شهر باز رسید.

شهر باز که خبر آمدن برادرش را شنید، دستور داد تا شهر را آذین بستند. کوی و برزن را چراغانی کردند و در و دروازه را با فرش و گل آراستند، و خود نیز با گروه کثیری از امراء و نجباء و وزراء به استقبال برادرش رفت، برادری که دلی پر از خون داشت و غصه‌ای جانکاه او را رنج می‌داد.

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۵

شاه‌زمان، سلطانِ سرزمین سمرقند، دست در گردن برادرش انداخت و او را غرق بوسه کرد، اما شهرباز حس کرد برادرش، بعد از بیست سال دوری، آن‌گونه که باید، اشتیاق دیدار او را ندارد. با اینکه برادر بزرگ خود، شاه‌زمان را به خوبی می‌شناخت، اما شوق دیدار را در چشمان او نیافت، شهرباز از اندوه برادر در شگفتی بود. پنداشت شاید رنج سفر و راه زیادی که پیموده، باعث خستگی او شده، لذا بلافاصله برادر خود را به کاخی که برای استراحتش آماده کرده بود راهنمایی کرد، دو روز به او فرصت داد تا استراحت کند و خستگی راه و کوفتگی سفر از تنش خارج شود، اما صبح روز سوم که شهرباز به دیدار برادر از راه رسیده خود رفت، باز هم او را غمگین و آزرده دید. تصور کرد خاموشی و حُزن او به سبب دوری از وطن و خانواده است، او طاقت نیاورد و از برادرش علت را پرسید که چه چیز روحش را آزرده و تنش را رنجور و رُخش را زرد کرده، که شاه‌زمان در پاسخ برادر این بیت را آورد:

گر من ز غم حکایت آغاز کنم

با خود دل خلقی به غم انباز کنم

و سپس ادامه داد: جان برادر، برای اینکه این ملال و افسردگی از من دور شود، از تو می‌خواهم که برنامه یک شکار چند روزه را ترتیب بدهی، بلکه این برنامه، شادی را دوباره به من بازگرداند و بار دیگر لبخندی بر لبان من بیاورد. به خدا دوست ندارم بعد از بیست سال، مرا این چنین غمگین ببینی. شهرباز پاسخ داد: من هم که پس از سال‌ها

دوری موفق به دیدارت شده‌ام، امید داشتم تو را خندان و شادمان ببینم، نه غمگین و افسرده. آیا دلت نمی‌خواهد راز دل خود را با من که یگانه برادرت هستم در میان بگذاری، تا چاره‌ای بهر آن بیندیشم؟ شاه‌زمان پاسخ داد: فعلاً تو ترتیب آن برنامه شکار چند روزه را بده، بلکه گشت و گذار در دشت و صحرا، چاره دل افسرده‌ام باشد.

برنامه شکار چند روزه، تدارک دیده شد و چون سحرگاه روز شکار، شهرباز به کاخ شاه‌زمان رفت که در جوف استراحتگاه او بود رفت، تا برادر را برای برنامه شکار همراه خود ببرد، مهمان خود را در بیماری و حال زار دید. شاه‌زمان با رنج و اندوه به برادر کوچک خود گفت: حال که تو ترتیب برنامه شکاری به این باشکوهی را داده‌ای، هیچ چیز را تغییر نده. تو همین حالا حرکت کن، من صبح روز بعد که حالم بهتر شد، به همراه یک بلد به تو خواهم پیوست، ضمناً در این باره به افراد درون قصر و اعضای خانواده‌ات نیز سخنی نگو، و آنها را که هم‌اکنون در خوابند، بیدارشان نکن، چون صبح شود من هرچه خواستم از آنها می‌طلبم. شهرباز توصیه و حرف برادرش را شنید و خود به اتفاق همراهان که در بیرون خوابگاه در انتظارش بودند به شکار رفت.

صبح شد، شاه‌زمان رنجور و تب‌کرده، اندکی پردهٔ اتاقش را به کناری زد تا به باغی که بین دو عمارت اندرونی پادشاه جزایر هند و چین و قصر پذیرایی شاه‌زمان مشترک بود نگاهی بیاندازد، اما شاه‌زمان رنجور چیزی را دید که غم جانکاه خود را از یاد برد. زیرا ساکنان اندرونی

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۷

پادشاه جزایر هند و چین، به تصور اینکه دو برادر و همراهانشان، اندرونی و مهمانسرا را ترک کرده‌اند، فارغ از دغدغه وجدان و بیم از عذاب الهی، در حیاط اندرونی که دیواره‌های بلندی داشت و دور از چشم دیگران بود، مجلس عیش و نوشی گسترده بودند.

شاه‌زمان، همسر خطاکار خود را در خوابگاه، آن هم در شب تاریک با یک مرد نامحرم دیده بود، اما او در روز روشن، تمام زنان حرمسرای برادرش شهرباز را می‌دید که با بی‌پروایی به فسق و فجور مشغول بودند. اگر شاه‌زمان فقط ماتم خیانت یک سوگلی خود را داشت، اما در آن هنگام می‌دید که زنان حرمسرای برادرش به خیانتی وقیحانه مشغول‌اند. در نتیجه ماتم و درد بی‌درمان برادر، باعث شد که تب و بیماری و رنجوری‌اش آن قدر بالا گیرد که دیگر قدرت دوباره برخاستن از بستر را نداشته باشد.

بار غم و درد آن‌چنان بود که او را از هوش برد، و اهل حرمخانه و ساکنان حرمسرای کاخ پادشاه جزایر هند و چین، بی‌خبر از حضور شاه‌زمان در کاخ، به اعمال خیانتکارانه‌شان مشغول بودند. یک روز گذشت، چون شهرباز در شکارگاه برادر را ندید، از بیم آنکه مبادا حال مهمانش وخیم‌تر شده باشد، برنامه شکار خود را رها کرد و تا حدی نگران، به قصر برگشت، تا از علت نیامدن برادرش باخبر شود.

شاه‌زمان، افسرده و پریشان در اتاق پذیرایی برادر، بر روی بستر افتاده بود که شهرباز از راه رسید و علت آن همه غم را از برادر پرسید،

بالاخره شاه‌زمان زبان به تعریف حکایت ماجرای خیانتِ سوگلی خود گشود.

شهرباز از برادر مهمان خود پرسید، اما چه شد که وقتی به قصر من آمدی، بیماری و افسردگی تو شدت گرفت، تو با این درد جانکاه که در درون داشتی، دو هفته رنج سفر و خستگی راه را تحمل کردی تا نزد من رسیدی، آیا همان غم، باعث شدت بیماری و رنجوری بیشتر تو شده یا اینکه...؟

در اینجا بود که شاه‌زمان، دوباره زبان به سخن گشود و آنچه را در روشنایی روز و کنار استخر دیده بود، برای برادر تعریف کرد و گفت: اگر رنجوری من به خاطر خیانت یکی از زنان اندرون قصرم، آن هم در شب و خلوت بود. اما اهل اندرونی قصر تو را در روز روشن، در کنار استخر باغ قصر، بی پروا سرگرم فسق و فجور دیدم.

شهرباز بعد از شنیدن ماجرای خیانت سوگلی برادر و همچنین خیانت زنان حرمسرای خود گفت: از آنچه که در قصر تو رخ داد بسیار متأسفم و خوشحالم که آن دو خیانتکار را به سزای اعمالشان رساندی، ولی از اینکه تمام اهل حرمسرایم در روشنایی روز دست به چنین کاری بزنند در شک هستیم. آیا تصور نمی‌کنی که ممکن است اشتباه دیده باشی؟ اگر تو، برادر بزرگ و عزیز کرده من نبودی و به تو اعتماد کامل نداشتم، اجازه نمی‌دادم حتی چنین حرفی بر زبان آوری، و اگر کس دیگری چنین حرفی می‌گفت فرمان قتلش را می‌دادم. آخر چطور ممکن است

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۹

تمام افراد اندرونی قصر من، نابکار و خیانت‌پیشه باشند، و حتی یک نفرشان هم حرمت مرا نگه ندارد؟ نه برادرجان یقیناً تو در اثر آن حادثه ناگوار و این راه دراز بیمار گشته و دچار مالیخولیا شده‌ای.

شاه‌زمان گفت: برادر جان، من نه گرفتار مالیخولیا شده‌ام و نه دید خود را از دست داده‌ام. پنجره اتاق من که مهمانسرای خصوصی توست، به حیاط اندرونی تو باز می‌شود و من که اکنون با همین چشمان خود، گنجشک نشسته بر روی درخت کنار استخر را می‌بینم. آخر چطور ممکن است دچار اشتباه شده باشم؟ من پیشنهادی برای تو دارم، و آن این است که در اندرون قصر، شایع‌سازی کن برای یک برنامه شکار، به مدت طولانی‌تری دوباره عازم سفر خواهی شد.

شهرباز میان حرف برادر پرید و گفت: وقتی هیچ‌کدام در قصر نباشیم، چه نتیجه‌ای خواهیم گرفت؟ شاه‌زمان گفت: برنامه سفر شکار رفتن خود را به همه اعلام می‌کنیم، اما ابتدا خدم و حشم را راهی کرده و به آنها خواهیم گفت که خیمه و خرگاه را برپا کند تا ما هم به آنها بپیوندیم، در اندرون قصر تو هم، این‌گونه وانمود می‌کنیم که، با خدم و حشم راهی شده‌ایم، ولی خود را از چشم دیگران دور کرده و در گوشه‌ای پنهان می‌شویم. من اطمینان دارم آن ماجرای هولناک دوباره رخ خواهد داد.

شهرباز گفت: من به خاتون‌های حرمسرا و کنیزانم اعتماد کامل دارم، اما به احترام پیشنهاد و خواسته تو، این کار را هم انجام خواهم داد. شهرباز، قصد سفر و رفتن به شکار برای مکانی دورتر و مدتی طولانی‌تر

را در قصر خود شایع کرد، اما روز سفر آن دو برادر پس از خداحافظی از اهل اندرونی، در گوشه‌ای پنهان شدند، درحالی‌که شهرباز با خود فکر می‌کرد، آنچه که برادرش گفته یک اندیشه مالیخولیایی بیش نیست، و او قصد دارد ضعف‌های دربار خود و بی‌کفایتی‌اش در نگهداری اندرونی‌اش را در دربار وی هم جلوه‌گر کند. اما هنوز ساعتی از روز و برآمدن خورشید نگذشته بود که اهل نابکار حرمسرا، دوباره دور استخر باغ، بساط عیش و نوش گسترده و گستاخانه به فسق و فجور پرداختند. شهرباز وقتی آن صحنه را دید به شدت متأثر شد و به گریه درآمد و از برادرش چاره خواست.

شاه‌زمان گفت: اگر حاضری این رسوایی بزرگ را به جان بخری، هم‌اکنون دستور بده که جلادان تمامی این خیانتکاران را از دم تیغ بگذرانند، و آلا دم فروبند و هرچه دیدی فراموش کن. شهرباز گفت: راه سومی هم وجود دارد و آن چشم‌پوشی از سلطنت و ترک درباری چنین آلوده است، بهتر است راه بیابان در پیش بگیریم و ترک دیار و خانمان کنیم و در گوشه‌ای از زمین خدا گمنام و ناشناس زندگی کنیم، که این پادشاهی ارزش چنین ننگی را ندارد.

شهرباز و شاه‌زمان بی‌آنکه کسی متوجه شود، در تاریکی شب از قصر بیرون آمدند و بدون هدف معین و مقصد مشخص، راه بیابان در پیش گرفتند. چند روزی در بیابان راه رفتند تا به ساحل دریای عُمان رسیدند، در آنجا درخت تناور و سرسبزی دیدند که چشمه آب زلالی در پای آن

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۱۱

می‌جوшید. دو برادر آزاده خاطر و خسته، پای آن چشمه نشستند تا اندکی بیاسایند و آبی بیاشامند، هنوز جرعه‌ای به لب نبرده بودند که دیدند، در دوردست غباری به هوا برخاسته و غُرُشی سهمگین، زمین و زمان را به لرزه درآورده است. ترس سراپای وجودشان را فراگرفت، برای پنهان ماندن از نظر، به بالای همان درخت رفتند و خود را لابلای شاخ و برگ‌ها پنهان ساختند، که دیدند گولی بی‌شاخ و دم و عفرتی زشت و بدقواره، به پای چشمه رسید، درحالی‌که صندوق بزرگی روی سر خود داشت. هیولا، صندوق را از روی سر بر زمین گذاشت در آن را باز کرد که پری‌وشی آدمی بیکر و دختری آفت‌دل و رشک‌هَنر بتگر از درون صندوق بیرون آمد.

و اما قصه آن دختر زیبارو از این قرار بوده است که:

غول بی‌شاخ و دم، از مدّت‌های قبل شیفته آن دختر زیبا شده و دل به مهر او سپرده بود، همیشه هم در پی یافتن فرصت برای ربودن او بود تا در شب عروسی‌اش، آنگاه که او برای آرایش به همراه چند تن از محرمان از خانه بیرون می‌آید، عفرت در طول راه خانه دختر و آرایشگاه یا مشاطّه خانه در یک لحظه، از غفلت همراهان استفاده کرده و وی را می‌رباید و همراه خود می‌برد.

زمانی که غول بی‌شاخ و دم، در کنار چشمه و زیر درختی که شاه‌زمان و شهرباز بالای آن پنهان شده بودند، صندوق را از سر پایین آورد و در آن را بگشود و آن پری‌چهر از داخل آن بیرون آمد، غول به آن زن زیبا

گفت: در طول راه صندوق تو را روی سر گرفته و آمدم، حال خسته‌ام و دلم می‌خواهد بخوابم، تو مثل همیشه بالای سرم بنشین و مراقب اطراف باش و هرگاه خطری پیش آمد آن‌گونه که می‌دانی مرا بیدار کن.

غول با گفتن این حرف سرش را روی زمین گذاشت و چشمان خود را بست و صدای خرناسه‌اش به آسمان رفت، پس از چند دقیقه که خواب عفریت سنگین شد، دخترک از جیب بزرگ خورجین مانند جامه خود، ریسمانی درآورد که آن ریسمان از داخل حلقه بسیاری از انگشتی‌ها رد شده بود و دخترک هم چون عابدی که دانه تسبیح بشمارد با صدای بلند شروع به شمارش آن انگشتی‌ها کرد، و با صدای بلند از یک شمرد و به ده، بیست و پنجاه و هفتاد و صد رسید و بالاخره تا رقم پانصد و هفتاد، آنگاه با صدای بلند گفت:

امیدوارم در این یک شبانه‌روزی که این جادوگر بی‌شاخ و دم خواب است، مردی از راه برسد و انگشتی پانصد و هفتاد و یکی را هم از او بگیرم.

ملک‌زادگان بالای درخت پنهان شده، وقتی دختر را دیدند که با آن صدای بلند، دانه‌های انگشتی را می‌شمارد و با خود حرف می‌زند، از بالای درخت پایین آمدند و در مقابل آن زن زیبا ایستادند. زن بدون آنکه از مشاهده آن دو برادر ترسی احساس کند با صدای بلند گفت:

چقدر خوب، امروز تعداد انگشتی‌های من پانصد و هفتاد و دو عدد خواهد شد، و سپس از آن دو برادر دعوت کرد تا در کنار او بنشینند.

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۱۳

آنگاه زن گفت: خیالتان راحت باشد که این دیو، تا فردا همین وقت از خواب برنخواهد خاست، مگر به نوعی که فقط من می‌دانم و خودش یادم داده، البته آن‌هم در مواقع خطرناک که عفریت‌ها و غول‌های بی‌شاخ و دم‌تری پیدا شوند. نه الان که دو شاهزاده مثل شما آمده‌اند.

وقتی دو برادر نگاه نفرت‌انگیز زن زیباروی را به غول دیدند، از زن پرسیدند، حالا که می‌گویی این غول تا صبح فردا از خواب بیدار نمی‌شود، پس چرا نمی‌گریزی؟

زن زیبا، سرش را با تأسف تکان داد و گفت: این غول واقعاً عفریت است، او مرا جادو کرده و طلسم مرا در کنار شیشه عمر خود در جایی پنهان کرده که نمی‌دانم کجاست. اولاً هیچ ضربه‌ای بر تن او کارگر نیست، حتی اگر شمشیر هم بر فرق سرش وارد کنی، صدمه‌ای نمی‌بیند، مگر اینکه از خواب بیدار می‌شود و آن وقت است که دمار از روزگار کسی که به او ضربه‌ای زده درمی‌آورد. در ثانی چون مرا جادو کرده و طلسم شده او هستم، اگر بیدار شود و مرا نبیند، نفیرکشان و پروازکنان حتی تا آن سوی دنیا هم به دنبال من می‌آید و مرا می‌یابد، سخت به بند می‌کشد و بی‌رحمانه‌تر عذاب می‌دهد.

من در روزهای اول اسارت‌م به دست این عفریت، به قصد فرار از چنگ او، دست به چنین کاری زدم ولی متأسفانه سخت‌تر گرفتار شدم، باید بدانید من تا آخر عمر محکوم به این سوختن و ساختم.

زن زیبارو که ریسمان‌پر از انگشتی‌ها را در دست داشت، وقتی آن

دو برادر را در مقابل خود دید و فهمید که آنها مشتاق به شنیدن داستان او و قصه عفريت هستند گفت: من دختر مغرور سرداری سفاک بودم. خواستگاران بی شماری داشتم که افرادی صاحب لیاقت بودند، اما من در بازی دادن آنها، احساس لذت می کردم. کار بسیاری از عاشقان و دلدادگان من سرانجام به جنون و آوارگی و خودکشی رسید، از جمله پسری پاک نهاد که تنها فرزند یک زن شوهر از دست داده بود و چون آن پسر نیز کارش به خودکشی رسید، مادر دل سوخته اش نفرینم کرد و گفت: امیدوارم عفريتی سر راه تو قرار گیرد، تو را به رباید که روزی صد بار بمیری و زنده شوی.

از قضای روزگار، گولی بی شاخ و دم که همین عفريت بخواب رفته است، عاشق من شد. و من که از پیدا شدن این غول خیلی ترسیده بودم و نفرین آن مادر بیچاره را در مورد خودم اجابت شده می دیدم، به اولین خواستگاری که بعد از این غول از راه رسید، جواب مساعد دادم که در شب عروسی ام، در یک لحظه غفلت همراهانم در راه مشاطه خانه، این غول مرا دزدید و جادویم کرد و به عقد خود درآورد و طلسم مرا در کنار شیشه عمر خودش در داخل غاری در دل کوهی قرار داده که من هرگز نتوانستم نشانی آنجا را بیابم، اما خودش گاهی پروازکنان و نفیرکشان به آنجا می رود و بازمی گردد.

اکنون پنجمین سالی است که من اسیر دست این عفريت سیه دل هستم، هرچند می دانم به خاطر آن دل شکستن ها و نابودی و مرگ آن

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۱۵

همه پسران جوان که عاشق من بودند به چنین عقوبتی دچار شده‌ام و تا آخر عمر هم باید اسیر این عفریت سیاه‌کار و چنین اهریمن بدقلبی باشم. اما برای تلافی درصدد گرفتن انتقام از او هم هستم.

دو برادر با تعجب پرسیدند: ممکن است بگویی چگونه داری از این غول بی‌شاخ و دم که تو را اسیر و گرفتار کرده انتقام می‌گیری؟

زن زیاروی بدسیرت جواب داد، این غول بی‌شاخ و دم، خواب بسیار سنگینی دارد، وقتی به خواب می‌رود تا فردا همان وقت از خواب بیدار نمی‌شود، مگر اینکه من شاخه خشکیده‌ای را داخل گوش چپش نمایم، در آن صورت هراسان از خواب می‌پرد. من برای گرفتن انتقام از این غول بی‌شاخ و دم، وقتی که او به خواب می‌رود، که معمولاً هر سه چهار روز یک‌بار است، با مردان بیگانه، که در ساعات خواب عفریت، سر راهم قرار می‌گیرند، معاشر و هم‌نشین می‌شوم. این مردان هر که می‌خواهند باشند، در پایان معاشرت و نشست خود با آنها هم، یک انگشتری از ایشان به یادگاری می‌گیرم و همان‌طور که دیدید، انگشتری‌های ستانده و به ریسمان کرده‌ام، پانصد و هفتاد عدد است که امیدوارم پانصد و هفتاد و یک و پانصد و هفتاد و دومی‌اش را از شما دو نفر که فکر می‌کنم برادر هم هستید، بگیرم.

دو برادر، یعنی شاه‌زمان و شهرباز، از شنیدن حرف‌های آن زن به ظاهر زیبا، اما عفریت صفت، آن‌چنان به خشم آمدند و از پیشنهادش به قدری شرمگین شدند که توقف در آنجا را جایز ندانستند و به راه خود ادامه دادند. قدری که جلو رفتند، شهرباز به برادر بزرگ‌تر خود شاه‌زمان

گفت:

وقتی از ماجرای خیانت این عفریته در حق شوهرش باخبر شدم، دریافتم که غم و اندوه من و تو در برابر بدبختی و فلاکت آن غول بی شاخ و دم، با تمام قدرت جادوگری اش هیچ است. لذا من قصد دارم دوباره به قصر حکمرانی خود برگردم و بقیه گناهکاران اندرون قصرم را مجازات نمایم و به سلطنت خویش ادامه دهم. حال بگو تو چه خواهی کرد؟ آیا به سرزمین سمرقند و قصر حکومت خویش بازمی‌گردی یا می‌خواهی تا آخر عمر نزد من بمانی که البته آن تصمیم یعنی ماندن در نزد من سعادتی برای من خواهد بود؟

شاه‌زمان گفت: هیچ‌کدام، نه سلطنت در سرزمین سمرقند را می‌خواهم و نه اقامت در خاک پدری و در سایه حکومت و امارت تو را می‌طلبم، قصد آن دارم گوشه عزلت اختیار کنم و در دیار غربت به شیوه‌ای ساده زندگی کنم و باقی مانده عمر را به عبادت بگذرانم. شاید آنچه بر سرم آمده نتیجه گناهان قبلی خودم بود که از روی غرور، مرتکب شده‌ام. نه برادر جان، از هم‌اکنون مرا دیگر با حکومت و حکمرانی که کمتر ممکن است عاری از ظلم باشد کاری نیست، من راه خویش می‌گیرم و به سوی خدای خویش می‌روم.

آری شاه‌زمان و شهر باز که پس از بیست سال دوری آن چنان به نزد هم آمده بودند، این چنین از هم جدا شدند، شاه‌زمان همچنان در ساحل دریای عمان بی‌هدف و مقصود، اما رو به سوی خدا آورده به سوی مقصد نامعلومی جلو رفت و شهر باز هم برای رسیدن به قدرت و سلطنت به

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۱۷

عقب برگشت و چون مجدداً از کنار همان درخت تناور و چشمه آب رد شد، غول را در خواب دید که خرناسه‌اش بلند بود و آن زن زیباروی سیه‌کار هم، همچنان در حال شمردن دانه‌های انگشتی داخل ریسمان بود که هنوز تعدادش همان پانصد و هفتاد عدد بود.

شهرباز چون به مقر حکومت خویش گام نهاد و وارد قصر شد، ابتدا تمام اهل اندرون سیه‌کار و غلامان نابکار و خائنان تبه‌کار را فراخواند، حاضران چون چهرهٔ برافروخته و چشمان خون‌گرفته پادشاه را دیدند بر خود لرزیدند، این ترس وقتی به اوج رسید که شهرباز، جلادان را صدا کرد و داستان خیانت آنها را که یک روز برادر رنجورش و روز دوم هر دو دیده بودند، به جمع خائنان تبه‌کار یادآور شد و فرمان سربریدن همه آنها را صادر کرد که تعدادشان از سی نفر هم بیشتر بود. محکومان به گریه و زاری و التماس افتادند و شهرباز آبرویافته، قبل از آنکه جلادان دست به شمشیر ببرند گفت: ای سیه‌دلان نابکار و ای نمک به حرام‌های خیانتکار، آنچه را که من دیدم و شما را در برابرش مستحق این مجازات می‌دانم، فساد و تباهی دو روز شما بود، چه بسا که این سیه‌کاری‌ها صدها روز بوده، و بعد بی آنکه به خون‌گریستن زنانی که روزی گل سرسید حرمسرا و مراد دل و مطلوب خاطرش بودند اعتنایی کند از سرسرای قصر خود خارج شد.

شهرباز فقط به کشته‌شدن آن جفایبندگان خیانتکار رضانداد، بلکه فرمان داد تا تن‌های از سر جداشده آن عدهٔ بیش از سی نفر را جلوی

سگان گرسنه شهر انداختند و از سرهایشان برای عبرت دیگران در جلوی قصر خود منازه‌های کوچک ساختند و این انتقام اول سلطان شهر باز بود.

انتقام دوم شهر باز به مراتب از انتقام اولش وحشتناک تر بود، زیرا دستور داد که هر روز دختری از دختران زیباروی شهر را بیاورند و او را به عقد او در آورند و سحرگاهان شب عروسی که هنوز سپیده نزده و خورشید سر از کوه شرق در نیاورده بود دستور می داد تا جلاد گردن آن دختر را بزند و او را راهی دیار عدم بنماید.

سه سال بر این منوال گذشت، بیش از هزار دختر در سحرگاه شب زفاف سرشان از تن جدا شد به ترتیبی که دیگر در شهر دختری نماند و خانه و خانواده‌ای نبود که داغدار این انتقام جنون‌آمیز سلطان شهر باز نباشد.

دیگر دختری در شهر پیدا نشد و وقتی شهر باز از این خبر آگاه گردید، وزیر اعظم خود را فراخواند و به او دستور داد، برای شب‌های آینده از هر کجا که شده و به هر طریق دختر باکره‌ای بیابد. شهر باز گفت: به من گزارش کرده‌اند دختری که امروز به عقد من درمی آید، آخرین دختر این شهر است. به تو فرمان می‌دهم که فردا یا دختری برای من می‌آوری و یا جلاد سر خودت را از تن جدا خواهد کرد. وزیر با چهره‌ای پر درد و غمناک به خانه آمد و بر سکوی درِ سرای خود نشست و سر در میان دو دست گرفت، دانه‌های اشکش به دامان می‌ریخت که دخترش بر بالای سرش آمد.

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۱۹

وزیر اعظم شهرباز، دو دختر داشت، به نام‌های شهرزاد و دنیا‌زاد. شهرزاد دختر بزرگ‌تر و انیس پدر بود، او وقتی پدر را آن‌گونه افسرده و گریان دید گفت: ای پدر! علت اندوه تو را می‌دانم، زیرا من هم دختری از دختران این شهرم و اگر تاکنون سرم بر باد نرفته، چون دختر وزیر اعظم مملکت هستم. من همه چیز را می‌دانم، در این سه سال آنها که دختری داشتند و توان رخت کشیدن از این دیار و رفتن به ممالک دیگر را داشته‌اند، همه خانه‌ها را گذاشته و خانمان را برده‌اند. اینک من تمنایی از تو دارم، خواهش من این است که فردا مرا به عقد شهرباز درآور. زیرا اگر تو با دست خود چنین اقدامی نکنی، یقیناً شهرباز دیوانه انتقام‌جو، خود به سراغ من و خواهرم دنیا‌زاد و یکی دو دختر باقی‌مانده در خانه امرای لشکر خواهد آمد. لطفاً فردا مرا به عقد این مَلِک انتقام‌جو درآور، یا من نیز چون دیگر دختران این مرزوبوم به تیغ هلاکت گرفتار خواهم شد و یا باقی‌مانده دختران مملکت خود را از این مهلکه دهشتناک نجات خواهم داد.

سیلاب اشک از دیدگان وزیر اعظم شهرباز دیوانه انتقام، سرازیر شد، زیرا او هرگز فکر نمی‌کرد، روزی برسد که با دست خود، نور دیده و دختر عزیز کرده‌اش را به تیغ جلا بدهد، خواهش‌های وزیر اعظم و یا در واقع، التماس‌های پدر نتیجه‌ای نبخشید، زیرا که شهرزاد همچنان بر انجام خواسته خود اصرار می‌ورزید.

در آخر به عنوان اتمام حجت وزیر اعظم به شهرزاد گفت: دخترجان مرا بیم آن است با تصمیمی که گرفته‌ای در پایان بر تو همان رسد که بر

درازگوش نصیحت کن دهقان رسید.

شهرزاد پاسخ داد: پدر جان باید به شما بگویم که من هرگز از حرف زده خود بر نمی‌گردم. اما خیلی دوست دارم آن داستان را از زبان شما بشنوم تا یک داستان نیز بر تعداد افسانه‌هایی که می‌دانم اضافه شود. وزیر اعظم سلطان شهرباز یا پدرِ دلسوزِ شهرزاد، داستان خود را این‌گونه آغاز کرد:

آورده‌اند و گفته‌اند و هم شنیده‌ام که در سال‌های بسیار دور مرد دهقانی سرمایه بسیار و گوسفندان بی‌شماری داشت که سرمایه‌اش باغ‌های پرمیوه و مزرعه‌های پر بار بود، به اضافه گله گوسفندان پرور، و اما مرد دهقان در خانه خود نیز طویله‌ای داشت که در آن طویله یک گاو و یک خر نگهداری می‌کرد. و دهقان قصه ما مزیت و برتری‌اش بر دیگر دهقانان و گله‌داران این بود که زبان جانوران می‌دانست.

این مرد دهقان آشنا به زبان جانوران، شبی آهسته و سرزده به طرف طویله رفت که صدای گفت‌وگوی خر و گاو خود را با هم شنید. آهسته‌تر و بی‌صدا وارد طویله شد و گاو را دید که نزدیک آخور خر ایستاده و با حسرت چشم بر علوفه سهم‌غذایش و جای استراحت و خوابش دوخته و می‌گوید: خر عزیز گوارا بود بر تو این نعمت و راحت که من گاو، روز و شبم به رنج و زحمت و درد و تعب می‌گذرد. گاهی زمین شخم می‌زنم و به شیار مشغولم و گاهی هم آسیاب می‌گردانم که نه گاهی، بلکه از صبح تا شب، همواره بدون لحظه‌ای استراحت، صاحب از من کار می‌کشد، و

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۲۱

باز هم که نه کار می‌کشد، بلکه از کار فرط مرا می‌کشد. اما تو که گفتم: گوارا بادت این نعمت، در روز جز آنکه ساعتی صاحب را سواری می‌دهی و او را به مزرعه برده و برگردانی کار دیگری نداری و چون در روز زحمتی نمی‌کشی و آن‌چنان کاری نمی‌کنی، از درد و خستگی شبانه من بی‌خبری.

ترا شب به عیش و طرب می‌رود

ندانی که بر ما چه شب می‌رود

دراز گوش گفت: بسیار خوب حال که اظهار کسالت و احساس رنجوری از شدت کار می‌کنی، فردا چون هنگام شخم و شیار زمین، افزار به گردنت بستند، بر زمین بخواب و هر چه تو را زدند از جا بر مخیز و هر چه علوفه پشت آوردند مخور. یکی دو روزی که چنین کنی، به یقین از رنج و مشقت خلاصی می‌یابی، چون راهنمایی خر به پایان رسید، هم گاو بر سر آخور خود رفت و هم مرد دهقان به سرای خود برگشت.

صبح روز بعد مرد دهقان وقتی وارد طویله شد و خود را با گاو که خود را به بیماری زده بود روبه‌رو دید، گاو آهن بر گردن خر گذاشت و او را بر زمین برد و تا شب دو برابر کاری را که هر روزه از گاو می‌کشید از خر کار گرفت.

دراز گوش شب خسته و نالان به طویله آمد و گفت: ای گاو عزیز کاش زیانم لال می‌شد و تو را مثلاً راهنمایی نمی‌کردم، زیرا امروز از صاحب شنیدم که به دوستش می‌گفت: فردا گاو مرا به بازار ببر و به

قصاب بفروش زیرا این خر پُرخورده و تبیل شده، هر دو کار را می‌تواند با هم انجام دهد.

و حال من پدر، این قصه را از این جهت گفتم که دلسوزی‌های تو برای دخترکانی که هر سحرگاه سرشان زیر تیغ جلاد می‌رود مثل دلسوزی درازگوش برای گاو نباشد که کار را از اول بدتر کند.

شهرزاد گفت: پدر جان قصه شما بسیار جالب و پر معنا بود، اما بدانید که قصه شما هرگز در مورد کار من مصداق پیدا نخواهد کرد، زیرا اولاً که من اطمینان دارم موفق خواهم شد و درثانی شما چاره‌ای هم جز این کار ندارید، زیرا اگر امشب خودتان با دست خود مرا به عقد سلطان در نیاورید، فردا و پس فردا شما را مجبور خواهند کرد.

وزیر اعظم وقتی متوجه شد، مخالفت با دخترش فایده‌ای ندارد و از طرفی می‌دانست که دیگر دختری هم در آن شهر و شهرهای نزدیک پیدا نمی‌شود، و از طرف دیگر به هوش و دانایی دخترش، شهرزاد نیز اعتقاد کامل داشت و می‌دانست که حتماً نقشه‌ای در سر دارد که این‌گونه مصرانه طلب همسری پادشاه را می‌کند، دل قوی داشت. جامه بر تن کرد و به سوی دربار رفت. شهر باز وقتی دید وزیر اعظمش با آن سرعت بازگشته، متعجب شد و پرسید چه کردی؟ آیا دختری برای وصلت فردا شب من یافتی؟ وزیر اعظم پاسخ داد: «آری»!

در منزل وزیر اعظم، دو خواهر یعنی شهرزاد و دنیا زاد ساعت‌ها با هم به گفت‌وگو پرداختند و هر دو با رضایت خاطر و چهره‌ای خندان از یکدیگر جدا شدند.

حکایت شهرباز و برادرش شاه‌زمان ۲۳

بعد از ظهر فردا، شهرزاد را به قصر بردند، ابتدا خطبه خواندند و شهرزاد قصه‌گو را به عقد شهرباز انتقامجو درآوردند، و چون شب زفاف گذشت و هنوز چندی تا سحر باقی مانده بود و فرصتی هم تا آمدن جلاد بود. شهرزاد به همسرش شهرباز گفت: شهریارا! آیا می‌توانم قبل از اینکه به فرمان شما سرم زیر تیغ جلاد رود، خواهشی داشته باشم؟ سلطان گفت: غیر از طلب عفو، تا وقت سحر هر خواسته‌ای داشته باشی، برایت انجام می‌دهم.

شهرزاد گفت: خواهش من این است اجازه دهی، خواهرم دنیازاد به اینجا بیاید تا برای آخرین بار خواهرم را ببینم. سلطان با تقاضای شهرزاد موافقت کرد و کسی را به دنبال دنیازاد فرستاد. دنیازاد که از قبل با خواهرش صحبت کرده بود، به سرعت به اتاق شهرزاد وارد شد.

شهرزاد که دختری با فضیلت و ادیب بود و قصه‌های کهن بسیاری به خاطر داشت، به خواهرش دنیازاد یاد داده بود که بعد از روبوسی و ریختن چند قطره اشک دروغین، رو به شهرزاد کرده و بگوید:

راستی خواهرجان، قصه‌ای که دیشب برایم تعریف کردی، ناتمام مانده، اگر چند دقیقه فرصت داری، آخر داستان دیشب را هم برای من تعریف کن و شهرزاد، درحالی‌که گاه بلند و گاه آهسته صحبت می‌کرد، حکایت بازرگان و عفریت را برای خواهرش تعریف کرد، به ترتیبی که سخت توجه سلطان شهرباز به داستان شهرزاد جلب شد.

شهرزاد درحالی‌که می‌خواست به شهرباز بفهماند به خاطر کمی وقت، مجبور است داستان را تندتند تعریف کند، گاه آن‌چنان با سرعت حرف

می‌زد که شهر باز چیزی از گفته‌های شهرزاد نمی‌فهمید. نقشی که شهرزاد و دنیا زاد در مقابل شهر باز، آن سلطان انتقام‌جو اجرا کردند، باعث شد که وقتی دنیا زاد از خواهرش خدا حافظی کرد و از خوابگاه و حرم سرا بیرون رفت، سلطان به شهرزاد بگوید:

با اینکه فقط چند دقیقه آخر داستان را شنیدم، اما برایم جالب و شنیدنی بود، دوست دارم که این حکایت را از ابتدا برایم تعریف کنی، که من شیفته شنیدن داستان‌های قدیمی هستم و هرگز تاکنون قصه گویی، ندیده‌ام که کلامش به شیرینی و گیرایی کلام تو باشد. اما حال که نزدیک سحر است و خوابم می‌آید، فردا شب داستان بازرگان و عفریت را که برای خواهرت به آن سرعت گفتمی برایم به آرامی و تآنی تعریف کن و آنگاه شهر باز دو دست بر هم کوبید که حاجب مخصوص وارد و سلطان شهر باز به وی گفت: امشب با جلا د کاری نداریم مرخص است.

پایان ماجرای قبل از شب اول

یا قصه گو شدن شهرزاد

حکایت بازرگان و عفریت

و اما ای ملک جوانبخت، نقل است از ناقلان اقوال و راویان احوال و قصه پردازان شیرین گفتار که، در روز و روزگاران پیشین و ایام دور و دیرین، بازرگانی بود، سرد و گرم ادوار کشیده و تلخ و شیرین روزگار چشیده که از دوران نوجوانی همراه پدر، به قصد تجارت و دادوستد، سختی سفرهای دور و دراز تحمل کرده و به شهرهای گوناگون سفر کرده و رنج دریا و مشقت وادی و بیابان را به خود خریده بود و آنقدر با مردم مختلف و تجّار گوناگون و پيله‌وران، از هر دسته و صنف، نشست و برخاست داشته و خرید و فروش کرده بود، که چم و خم راه‌ها و بیش و کم کارها را نیک و احسنت آموخته بود.

باری گذر زمان، از آن بازرگان‌زاده نوجوان، در دوران پختگی و میانسالی، تاجری ساخته بود، پر سرمایه و دوراندیش و باتجربه، این تاجر نه تنها در شهر و دیار خود، بلکه در شهرهای دور و ممالک دیگر هم، شهره خاص و عام و خرد و کلان بود.

مرد بازرگان بعد از یک سال استراحت در کنار زن و فرزند، و رفع خستگی سال‌ها سفر با کشتی بر روی دریا‌های شرق و غرب، عزم سفر دیگری، نه از طریق دریا، بلکه از راه خشکی را نمود. آغاز سفر مجدد بازرگان در فصل تابستان و نیمه داغ و سوزان آن بود. روز دوم سفر، در بحبوحه گرما و شدت تابش خورشید در وسط بیابان، بازرگان از دور درختی دید، خود را به زیر آن درخت رسانید که چشمه‌ای با آبی اندک هم، کنار آن می‌جوشید.

تاجر خسته از طی راه، تصمیم گرفت که لختی در سایه آن درخت بیاساید و قدری از آب آن چشمه بیاشامد و ساعتی هم بیارامد، اما حس کرد بیش از خستگی و تشنگی، گرسنگی آزارش می‌دهد. مرد بازرگان که عزم سفر از راه خشکی و بیابان‌ها را نموده بود، در خورجین خود، چندین قرص نان و سبب کوچکی خرما نهاده بود که هم حملش راحت و هم هضمش آسان باشد. به این جهت تصمیم گرفت که اول چند لقمه نان و چند دانه خرما بخورد، سپس چند جرعه آب هم بیاشامد و آنگاه بیارامد. که وقتی اولین هسته خرما را از دهان درآورد و آن را با دست به چند متر جلوتر پرتاب کرد، ناگهان در همان نقطه که هسته خرما افتاد، زمین شکاف برداشت و عفریتی هولناک و دیوی هیولا، درحالی‌که تیغی آخته در دست داشت، بیرون آمد و فریادکشان گفت:

ای انسان نابکار، از ضربه هسته خرمایی که بر زمین انداختی، سینه فرزند نازنین من شکافت و در دم بی‌جان شد. اکنون من به انتقام مرگ

حکایت بازرگان و عفریت ۲۷

دردانه فرزند خود، با این تیغ آخته، سر از بدن تو جدا خواهم کرد، تا تو باشی که دیگر هسته خرما را به این شدت پرتاب نکنی. آماده باش تا تو را به قصاص خون فرزند بکشم. مرد بازرگان که از ترس خود را باخته و لرزه بر اندامش افتاده بود، با چشم گریان و لکنت زبان گفت: با من غریب خسته شوخی نکن که هسته ناچیز خرما می من، قدرت صدمه رساندن به مورچه‌ای را هم ندارد، چه رسد به سینه ستبر فرزند دلاور تو.

هیولا فریاد خود را بلند کرد و گفت: حالا تهمت دروغ گفتن هم به من می‌زنی؟ من هرگز از تصمیم خود برنخواهم گشت. تو با هسته خرما، سینه فرزند مرا شکافتی و من هم با این تیغ آخته فرق سرت را می‌شکافم.

بازرگان وقتی فهمید تا مرگ، بیش از یک قدم فاصله ندارد، به گریه افتاد و زاری کنان گفت: ای عفریت، بیا جوانمردی کن و به من مهلت بده، قول می‌دهم که در پایان مهلتی که مرحمت می‌کنی، به پای خود به اینجا بیایم و زیر تیغت بایستم. هیولا قدری نرم شد و پرسید: تا کی مهلت می‌خواهی؟ بازرگان جواب داد: تا پایان امسال. هیولا مجدداً گفت: این مهلت را برای چه می‌خواهی؟

مرد بازرگان که تا حدی امیدوار گشته بود، جواب داد برای آنکه به خانه‌ام برگردم، به کارهای نیمه تمام خود سروسامان بدهم، طلب‌های خودم را از مردم بگیرم، بدهی‌های خود را بپردازم، اموالم را بین فرزندانم تقسیم کنم. و از کسانی که مرا می‌شناسند و با من معاشرت دارند حلالیت

بطلبم. ای عفریت، بیا و جوانمردی کن و به من مهلت بده، سوگند می‌خورم که حتی زودتر از پایان سال، نزد تو برگردم و سربیه گناه خود را به زیر تیغ تیز و آخته‌ات بسپارم.

عفریت در پایان صحبت مرد تاجر گفت: بسیار خوب، قبول می‌کنم و تا آخر امسال به تو فرصت می‌دهم. اما بدان من که تا آخر سال به تو فرصت داده‌ام، همیشه و همه جا مراقب تو خواهم بود. اگر قصد نیرنگ داشته باشی، و اگر به هفت طبقه زیر زمین بروی و یا به طبقه هفتم آسمان هم پرواز کنی، پیدایت می‌کنم و سر از تن تو جدا می‌سازم. من می‌روم، و عده‌ما آخر امسال زیر همین درخت و همین جا.

و اما ای ملک جوانبخت، مرد بازرگان، خوشحال و خندان از فرصتی که به دست آورده بود، به شهر و دیار خود برگشت. طلب‌های خود را از مردم گرفت، بدهی‌های دیگران را پرداخت و اموالش را بین فرزندان خود تقسیم کرد، با دوستان و آشنایان خداحافظی نمود و از همه آنها حلالیت طلبید و طبق قول و قرار خودش با عفریت، حتی سال به آخر نرسیده، با اینکه هنوز چند روزی به آخرین مهلت او باقی بود، به محل موعود، یعنی همان بیابان، زیر همان درخت و کنار همان چشمة با آب اندک رفت و به انتظار آمدن عفریت نشست.

بازرگان در پای درخت نشسته بود و به سرنوشت تیره و تار خود می‌اندیشید و انتظار آمدن عفریت را می‌کشید، که ناگهان پیری فرزانه را مقابل خود دید که زنجیر بر گردن غزالی انداخته و مقابل او ایستاده بود.

حکایت بازرگان و عفریت ۲۹

بازرگان با دیدن آن پیر فرزانه، با احترام بسیار از جای برخاست و با خضوع سلام کرد. پیر فرزانه نگاهی متعجبانه به مرد بازرگان انداخت و پرسید: تو کیستی؟ در اینجا چه می‌کنی؟ اینجا مکان و مأوای عفریتان است. مرد بازرگان، اشک‌ریزان و گریه‌کنان، داستان زندگی خود را با آن پایان دردناک، برای پیر فرزانه از ابتدا تا انتها تعریف کرد و چون مرد بازرگان به پایان سرگذشت خود رسید، گفت: اف بر این سرنوشت!

پیر فرزانه گفت: آری، حق داری، در دامی بس سخت افتاده‌ای و در مهلکه‌ای عجیب گرفتار آمده‌ای، به ظاهر نه راه پس و پیش داری و نه امکان زنده بودن، اما به هر صورت بر خدای خود توکل کن و بنشین که من هم اینجا نزد تو می‌مانم، شاید بتوانم برای تو تدبیری کنم.

بازرگان بخت‌برگشته و پیر فرزانه با زنجیر غزال در دست، هر دو کنار هم نشستند، با این تفاوت که پیر فرزانه، چشم بر دوردست دوخته بود و بازرگان غمگین، دیگر آینده‌ای برای خود نمی‌دید. مدتی گذشت، از عفریت خبری نشد، اما آن دو مرد و غزال زنجیر بر گردن، پیر زالی را دیدند که در دوردست قلاده دو سگ سیاه داشت و به سوی آنها می‌آمد. بازرگان الکن و لرزان از پیر فرزانه پرسید: آیا آنکه می‌آید، همان عفریت است که چهره عوض کرده؟

پاسخ شنید: نه او هم آدمیزاده‌ای مثل ماست. پیر زال از راه رسیده هم، همان سؤال را از بازرگان کرد که مرد فرزانه پرسیده بود و همان پاسخ را هم شنید و نظر او نیز، همان گفته پیر فرزانه بود که ای مرد: در دامی بس

سخت افتاده‌ای و در مهلکه‌ای عجیب گرفتار آمده‌ای که نه راه پس و پیش داری نه امکان زنده ماندن. اما من هم نزد شما می‌مانم، شاید که به لطف حضرت حق، بتوانم چاره‌ای بیندیشم و گرهی از کار فروبسته تو بگشایم.

ریزش قطرات اشک، از چشمان بازرگان ترسیده و هستی و عمر از کف داده، نقصان گرفت و اندکی آرامش یافت که ناگاه پیر دیگری را دید که سوار بر قاطری به سوی ایشان می‌آمد. پیرمرد سوار بر قاطر نیز، سؤالش همان سؤال‌های پیر فرزانه اولی با غزالی همراه و پیر زال دومی با دو قلادهٔ سگ سیاه بود.

پاسخ پیرمرد سوم که هنوز بر پشت قاطر نشسته بود هم، همان جواب دو مردی بود که قبلاً سر راه خود با مرد بازرگان قرار گرفته بودند. اما هنوز پیرمرد از قاطر خود پیاده نشده بود که ناگهان غباری سهمگین به هوا برخاست و گرد و خاک آن، چنان بود که دیدن خورشید را در آسمان مشکل می‌نمود. سرانجام از میان آن غبار تیره، عفریتی هولناک، که تیغی از فولاد آبدیده در کف می‌فشرد، پدیدار شد و تیغ کشیده بدون توجه به آن سه پیرمرد، به سوی مرد بازرگان رفت و گفت: قول و قرار ما همان است که بود و هم چنانکه با پرتاب هسته خرما بر روی زمین سینه فرزند دردانه مرا شکافتی، سرت را پیش آر تا با ضربه این تیغ تیز آن را از وسط بشکافم.

عفریت بدهیبت و ترسناک ادامه داد: البته بعد از شکافتن فرق سر تو

حکایت بازرگان و عفریت ۳۱

و گرفتن انتقام فرزند، نوبت این سه پیر مفلوک هم خواهد رسید. اینجا سرزمین و مُلک عفریتان است و هیچ آدمیزاده‌ای اجازه آمدن به اینجا را ندارد و هر کس بیاید، زنده برنخواهد گشت، و اما ای مرد نادان اگر دیدی به تو مهلت دادم، فکر نکن که دلم برای تو سوخته بود، نه! بلکه می‌خواستم به شهر و دیار خود برگردی و مکان گنج در خاک پنهان کرده خود را به فرزندان نشان دهی تا بعد از مرگت، همه آن سکه‌های طلا و سرمایه گرانبهایت را هم من تصاحب کنم، زیرا که نه من بلکه هیچ کدام از عفریت‌ها و دیوهای این دنیا هرگز دلشان برای هیچ آدمیزادی نمی‌سوزد. اکنون تا سه می‌شمارم و ضربه تیغ خود را بر فرق سرت فرود می‌آورم. در همین موقع آن پیرمرد فرزانه که زنجیری بر گردن غزالی بسته و قبل از دو پیرمرد دیگر آمده بود پا پیش گذاشت و در برابر عفریت ادای احترام کرد و گفت:

من می‌دانم که این مکان سرزمین عفریتان است و شما امیر عفریت‌ها و عفریت‌های این سرزمینی. با اینکه می‌دانم بعد از کشتن این مرد بازرگان، تیغ تیزت بر سر ما سه نفر، پیر و فرتوت بی‌دفاع هم فرود خواهد آمد، اما از شما خواهشی دارم.

عفریت که معلوم شد امیر آن سرزمین است، پرسید: ای پیرمرد، زود بگو، خواسته‌ات چیست؟

پیر فرزانه گفت: ای امیر عفریتان! آیا می‌دانی که ماجرای من و این غزال که زنجیری به گردنش بسته دارم ماجرابی است بی‌نظیر و شنیدنی،

که هرگز تاکنون مانندش را نشنیده‌ای؟ اما خواهش من از تو ای امیر عفریتان، این است که اگر داستان را شنیدی و دلنشینی و جذابیت آن مفتون و شیدایت کرد، قول بدهی از یک سوم خون این مرد بگذری و فعلاً هم با او کاری نداشته باشی، چون اگر از داستان خوشش آمد، هنوز دوسوم خون این تاجر، باز هم از آن توست و اگر اراده کنی، همچنان می‌توانی تیغ تیز خود را بر سر او بکویی.

امیر عفریتان با شرط پیر فرزانه موافقت کرد و گفت: قبول می‌کنم. فقط یک سوم خون این مرد، نه بیشتر و حالا تعریف کن.

و اما ای ملک جوانبخت، بعد از آنکه امیر عفریتان پیشنهاد پیر مرد فرزانه را پذیرفت، پیر داستان خود و حکایت غزال را این‌گونه آغاز کرد: ای امیر عفریتان و ای پادشاه دیوان، باید بدانی، این غزالی که همراه من است و زنجیر به گردن او انداخته‌ام، دختر عموی من است و از آنجا که عقد دختر عمو و پسر عمو را قبل از تولد، در آسمان‌ها بسته‌اند، من و او که از کودکی در کنار هم بودیم و با هم بزرگ شدیم و به یکدیگر دل بسته بودیم، چون به جوانی و مرحله بلوغ رسیدیم، پیوند زناشویی بستیم و به عقد یکدیگر درآمدم ولی هرگز صاحب اولادی نشدیم. و من که با تمام علاقه و عشق به همسر، غم بی‌فرزندی، آتش به جانم انداخته بود، بعد از سی سال زندگی با این غزال، یعنی دختر عمویم، کنیزکی خریدم که اتفاقاً از آن کنیزک صاحب پسری شدم و غم و حرمان بی‌فرزندی از وجودم رخت برپست.

حکایت بازرگان و عفریت ۳۳

از آن زمان که من کنیزک را خریدم، آتش حسادت در همسر یا دختر عمویم نسبت به کنیزم شعله‌ور شد، اما همسرم خودداری می‌کرد و به من اظهاری نمی‌نمود تا اینکه پسرم به دنیا آمد و آن زمان بود که حس کردم آن حسادت زنانه، تبدیل به کینه انتقام‌جویانه شده است، و من تمام سعی‌ام این بود که به شکلی این آتش سوزنده را خاموش کنم. البته تسلط و توانایی همسرم در عدم ابراز واکنش و عکس‌العمل از سوی وی، مرا به این باور کشاند که گذشت سال‌ها، ماجرا را در ذهن همسرم به فراموشی کشانده است.

البته من می‌دانستم که دختر عمویم در دوران کودکی و قبل از اینکه با او ازدواج کنم، ساحری آموخته و جادوگری یاد گرفته بود. در ماه‌ها و سال‌های اول از ترس آنکه مبادا همسرم، کنیزم و فرزندم را با سحر خود جادو کند، لحظه‌ای از خانه دور نمی‌شدم و هر کجا هم می‌رفتم، هر سه را با خود می‌بردم، تا اینکه پانزده سال گذشت و پسر رشید من از نوجوانی به جوانی رسید.

من تنها فرزند پدری متمکن و سرمایه‌دار بودم و در طول چهل و شش سال زندگی زن‌شویی که سی سال آن را، دو نفری و شانزده سال دوم را چهار نفری، سپری کردم، همچنان از ثروت بیکران پدر استفاده می‌کردم و املاک به ارث رسیده را می‌فروختم و خرج زندگی خود می‌کردم.

اما از آنجا که اگر پای کوه هم بنشینم و ذره ذره خاک و سنگ آن را برداری، آن کوه بالاخره تبدیل به دشتی صاف می‌شود، آخرش روزی آمد که آن سرمایه بیکران و آن گنج بی‌پایان، به کران رسید و پایان یافت

و من ناگزیر، حرفه تجارت را پیشه خود کردم و به بازرگانی پرداختم. و چون بعد از گذشت شانزده سال از ورود کنیز به زندگی‌ام و پانزده سال بعد از تولد پسر، باورم شده بود که آن آتش حسادت برای همیشه خاموش شده، لذا برای خرید کالاهای هندی و ادویه، قصد سفر به سرزمین هندوستان را نمودم.

همسر و پسر و مادرش یعنی کنیز خود را با هم در خانه گذاشتم و بار سفر بستم و عزم دیار هند کردم، غافل از آنکه، آتش حسد همسر به پسر و مادرش در زیر خاکستر روشن و هنوز زنده است. چون پا از در خانه بیرون نهادم، همسر آن خاکستر را به کناری زد و هیزم بر آن آتش که بعد از شانزده سال، همچنان برپا مانده بود گذاشت که آتش دوباره زبانه کشید. و من غافل، حتی تصورم این بود که همسر بعد از پنجاه سال، رمز و راز جادوگری را هم از یاد برده است. اما هیات، هیات، از زن و کینه زن و حسادت و توداری زن، که بالاخره همسر در غیاب من، کار خودش را کرد و با سحر و جادو، مادر و فرزندم را به شکل گاو و گوساله‌ای درآورد و آن دو را به دست چوپانی آشنا سپرد.

سفر تجاری من به هندوستان، شش ماه و شاید هم کمی بیشتر طول کشید، و با کالاهای بسیار و سود سرشار به شهر و خانه خود برگشتم، چون وارد خانه شدم، اثری از پسر و مادرش ندیدم. از دختر عمویم، سراغ آنها را گرفتم. او پاسخ داد: هنوز ده روزی از رفتن تو به سفر نگذشته بود که کنیزک بیمار شد، حکیم آوردم، دوا خریدم، اما هیچ‌کدام اثر نکرد و هنوز هفته نشده بود که کنیزک مرد، و پسر هم که طاقت مرگ

حکایت بازرگان و عفریت ۳۵

مادر را نداشت، سر به بیابان گذاشت. من هرچه او را از رفتن منع کردم و گفتم بمان تا پدرت از سفر برگردد، دم گرم من، در آهن سرد او اثر نکرد، و رفت و ناپدید شد. من از شنیدن آن خبر دردناک و آن حادثه جانگداز، شش ماه تمام به گریه نشستم، پا از خانه بیرون نگذاشتم تا روز عید قربان رسید.

من به همان چوپانی که از دیرباز، او را می‌شناختم، پیغام فرستادم که برای روز عید، گاوی فربه بیاورد تا آن را قربانی کنم، البته اول قصدم آن بود که با دست خویش، سر گاو را بریده و سنت قربانی کردن را شخصاً انجام دهم، چون چاقو به دست گرفتم تا سر گاو از تن جدا کنم، بی‌خبر از آنکه این گاو، همان کنیز و مادر فرزند من است، گاو نالید و گریستن آغاز کرد و خود را به دست و پای من افکند. من به شدت ناراحت شدم و از بریدن سر گاو صرف‌نظر کردم. اما از آنجا که می‌خواستم، سنت قربانی کردن را حتماً انجام دهم، چاقو را به دست چوپان دادم و از او خواستم تا گاو را سر ببرد که شبان بی‌اعتنا به ناله‌های گاو، سر او را برید و چون پوست گاو کنده شد، جز مشتی استخوان هیچ ندیدم که تمام گوشت تن گاو در همان مدت کوتاه از غصه آب شده بود و من بی‌خبر هم از ناله‌های او هیچ نفهمیده بودم.

وقتی دیدم، قربانی من به تنش، حتی ذره‌ای گوشت ندارد و تا قبل از سفرم به هندوستان، همه سال‌ها و در آن روز به خصوص تمام همسایه‌ها را تا چهل خانه از این سو و آن سو، و شمال و جنوب، گوشت نذری هدیه می‌دادم. به شبان گفتم: برو گاوی یا گوساله‌ای دیگر بیاور که من بیشتر از

پنجاه سال است، در چنین روزی به در خانه تمام همسایه‌ها، گوشت نذری فرستاده‌ام و این رسم دیرینه نباید تعطیل شود. شبان رفت و گوساله‌ای آورد، که آن گوساله، همان پسر من بود.

چون قصه به اینجا رسید سلطان را خواب در ربود و شهرزاد سرش زیر تیغ جلاد نرفت. او زنده ماند تا باز هم شیئی دیگر برای سلطان خویش دنباله قصه‌اش را بگوید.

پایان شب اول

واما ای ملک جوانبخت، در دنبالهٔ عرایض دیشب معروض می‌دارم، راویان اخبار و ناقلان اقوال که از گذشته‌های دور و پیشینیان ما، قصه‌ها آورده‌اند، در مورد داستان عفریت و بازرگان، بقیهٔ ماجرای پیر فرزانه و غزال را این‌گونه تعریف کرده‌اند که:

پیر فرزانه گفت: وقتی شبان رفت و گوساله‌ای را برای قربانی کردن آورد، آن گوساله، چون کارد را در دست قصاب دید، طناب پاره کرد و در مقابل من خود را به خاک انداخت و ملتسانه و گریان در برابرم بنای غلتیدن گذاشت. و من که به خاطرم بود، وقتی از به خاک غلتیدن و التماس و گریه کردن گاو، بی‌اعتنا گذشتم و کارد را به دست سلاخ دادم، چه زود به فاصلهٔ همان دو سه دقیقه تمام گوشت بدنش از غصه آب شد، دریغم آمد کارد بر حلق آن گوسالهٔ ملتمس و گریان گذاشته شود. لذا از قربانی کردن آن گوساله، در آن روز، صرف‌نظر کردم. به شبان گفتم: او را به رمه برگردان و به حال خود بگذار.

بلافاصله همسر یا دختر عمویم که کنارم ایستاده بود نگران مَصْرانه

گفت: آخر چرا از کشتن این گوساله فربه که گوشت فراوانی هم دارد، صرف نظر می‌کنی؟ اولاً، محال است که دیگر بتوانی گوساله‌ای به این پرواری پیدا کنی، در ثانی تا شبان برود و گاو یا گوساله دیگری بیابد و بیاورد، با توجه به اینکه فاصله رمه تا اینجا بسیار زیاد است، وقت می‌گذرد و ما در این روز از سنت قربانی کردن می‌مانیم. من از تو می‌خواهم که حتماً همین الآن یا خودت یا شبان، سر این گوساله را ببری.

من که این همه اصرار را از دختر عمویم دیدم و آن همه التماس و گریه را از گاو ذبح شده و گوساله بلا تکلیف و مستأصل دیده بودم، با تحکم برای اولین بار سر همسرم فریاد کشیدم: حرف همین است که گفتم، برای اجرای مراسم سنتی امروز، همان گاوی که سرش بریده شد کافی است، این گوساله باید دوباره به میان رمه برگردد. ما تا کنون، هیچ سالی و در چنین روزی دو حیوان را سر نبریده بودیم.

و اما ای ملکِ جوانبخت، پیر فرزانه در ادامه داستان‌ش برای عفریتی که می‌خواست جان مرد بازرگان را بگیرد گفت: اما بامداد روز بعد که هنوز از خواب برنخاسته بودم بر درِ اتاقم کوبیدند و گفتند که شبان به درِ سرای آمده و می‌گوید: باید هم الآن آقا و صاحب رمه را ببینم که کارم بسیار واجب است. من هراسان از جا برخاستم و ترسی در دلم افتاد، ترس آنکه می‌دادا در شب سرد که اتفاقاً فصل زمستان هم بود، گرگ‌ها به رمه حمله کرده و گوسفندها و گوساله‌ها را پاره پاره کرده باشند. به

حکایت بازرگان و عفریت ۳۹

سرعت خود را به در سرای رساندم، اما برخلاف انتظارم، شبان را با صورتی شاد و دلی پرخنده دیدم، با دیدن حالت شادمانه مرد شبان، ترس حمله گرگ به رمه، از سرم بیرون رفت. ولی با اندکی تعجب ولی تغییر بسیار، از شبان پرسیدم، برای چه این وقت صبح به سراغ من آمده‌ای؟

شبان اشاره‌ای کرد که می‌خواهد تنها و دور از بقیه با من صحبت کند. از در سرای خارج شدم و با او در طول کوچه به راه افتادم که شبان گفت: ای خواجه، مرا دختر جوانی در خانه است که این دختر، در خردسالی از ساحری پیر، جادوگری آموخته است. دیروز چون وقت گذشته بود، گوساله رسته از مرگ را با خود به خانه بردم تا صبح به رمه‌اش برگردانم. و چون گوساله را همراه خود به حیاط بردم، بلافاصله دخترم چهره خود را پوشاند و با اعتراض به من گفت که چرا بی‌خبر، مرد بیگانه‌ای را وارد خانه کرده‌ام. و چون من با تعجب پرسیدم: کجاست مرد بیگانه‌ای که او را نمی‌بینم! دخترم با دست اشاره به گوساله کرد و گفت: آن مرد بیگانه که گفتم، همین گوساله توی حیاط است، و او گوساله نیست بلکه آدمیزاد است و پسر خواجه تو و صاحب رمه است که جادویش کرده‌اند و به شکل گوساله درآورده‌اند.

پیر فرزانه در ادامه تعریف ماجرای خود گفت: به همراه شبان به خانه‌اش رفتم که باز هم گوساله با دیدن من خودش را جلو پایم به خاک انداخت و سرش را به پایم مالید، در همین هنگام، دختر مرد شبان، از

اتاق بیرون آمد و سلامی کرد و گفت: ای خواجه، باید بدانید در زمانی که شما به قصد تجارت عازم سرزمین هندوستان شدید، فردای روز سفرتان، همسر و دختر عموی حسود و بدقلب شما، آن مادر و این پسر را با سحر و جادو، تبدیل به گاو و گوساله‌ای نمود که سرنوشته گاو، دیروز آن بود و عاقبت گوساله امروز این.

در آن موقع با خواهش و گریه درحالی که همچنان، با مهری پدرانیه دست بر سر و گردن گوساله می‌کشیدم، از دختر پرسیدم: آیا تو قدرت باطل کردن این سحر را داری؟ که دختر چون پاسخ مثبت داد، گفتم: در ازای آن پانصد سکه به تو می‌بخشم. دختر در جوابم گفت: طلا نمی‌خواهم، به جای آن وقتی سحر را باطل کردم و جادو را شکستم، مرا به عقد پسر تورا آور و عروس خود گردان. با شنیدن این حرف، من از شدت خوشحالی فریادی کشیدم و گفتم: چه بهتر از این، من دیگر کجا می‌توانم عروسی به لیاقت تو پیدا کنم، پس تعجیل کن که دیگر طاقتی در من باقی نمانده است.

دختر شبان رفت و کاسه گلین بزرگی آورد، سپس از صندوق خانه، کوزه‌ای بیرون آورد که در آن را محکم با پارچه‌ای بسته بود. پارچه را از دور کوزه برداشت و از آب آن کوزه، کاسه را پر کرد و چندین بار، دور کاسه پر شده از آب کوزه، چرخید و وردهایی به افسون خواند و بر کاسه فوت کرد، و چندین بار هم کاسه را دور گوساله که همچنان مشتاق و منتظر ایستاده بود چرخاند و آب آن را از سر تا پای گوساله پاشید. در

حکایت بازرگان و عفریت ۴۱

یک چشم بر هم زدن طلسم شکسته شد و فرزندم به شکل قبلی و حقیقی خود درآمد و، هر دو به سوی هم دویدیم و یکدیگر را در آغوش گرفتیم که از شادی قهقهه‌مان به آسمان رفت و اشک‌های شوقمان به زمین ریخت و همچنان در آغوش هم... .

آری ای ملک جوانبخت، بعد از اینکه دقایقی پدر و پسر یکدیگر را در آغوش گرفتند و اشک شوق از دیده فشانند، پدر گفت: می‌خواهم از زبان خودت آن ماجرای دردناک را بشنوم و بعد بیندیشم که با این همسر حسود و جنایتکار چه کنم، که پسر هم آنچه را گذشته بود تمام و کمال برای وی تعریف کرد و چون پدر و پسر قصد خروج از خانه شبان را کردند، دخترک که سحر را باطل کرده بود، جلو دوید و راه را بر آنان بست و پرسید کجا می‌روید؟

پدر جواب داد می‌رویم تا ابتدا، ترتیب مراسم عقد و جشن عروسی تو و پسر را بدهم که دختر شبان گفت: این کار دیر نمی‌شود، اما لازم است به شما بگویم که تا قدرت جادوگری دختر عموی تان باطل نشده، حتی جان خود شما هم در معرض خطر است، و من اکنون به خاطر علاقه‌ای که به این جوان رشید پیدا کرده‌ام، حاضر از فکر ازدواج با او بگذرم، به شرطی که شما کمکم کنید تا خطر را برای همیشه از پیش پای شما و فرزندتان بردارم. برداشتن خطر یعنی اینکه باید دختر عمویتان جادو شود و به شکل جانوری درآید که دیگر از جانب او، کسی و از جمله شما پدر و پسر تهدید نشود، آیا همسر خود را به من می‌بخشید تا

او را جادو کنیم؟ که پدر پاسخ داد: آری، این اجازه را به تو می‌دهم. دختر شبان یا همان ساحره جوان، گفت: بسیار خوب شما وقتی وارد خانه شوید، به جای همسر خود یعنی دختر عمویتان، غزالی را در حیاط خانه خود خواهید دید. من با قدرت سحر و جادویم او را به گونه‌ای تبدیل به حیوان می‌کنم که به هیچ وجه، هیچ جادوگری نتواند جادویم را باطل کند و چون پدر و پسر به خانه رسیدند، غزالی را در حیاط خانه، مضطرب و سرگردان دیدند.

آری ای مَلِک جوانبخت، چون قصه به اینجا رسید، پیر فرزانه رو به عفريت کرد و گفت: آنگاه زنجیر خریدم و هم چنان که می‌بینی بر گردن دختر عموی خود که به شکل غزال درآمده بود، انداختم و او را با همین وضع دیشب به مجلس عروسی پسرم بردم و امروز صبح هم تمام دارایی و خانه و زندگی را به دست پسر و عروسم سپردم و اکنون این غزال برای همیشه در زنجیر را، به جایی که نمی‌دانم کجاست، می‌برم. او درک و فهم و شنوایی اش مثل یک انسان است، اما قدرت و توان و زبانش در حد یک غزال در زنجیر. چه بهتر که او بفهمد سزای بدی چنین است و دست بالای دست بسیار می‌باشد.

آنگاه پیر فرزانه پرسید: اما ای امیر عفریتان، داستانی که برایت تعریف کردم، چگونه بود؟ امیر عفریتان پاسخ داد، داستان زیبایی بود، من هرگز باورم نمی‌شد در بین شما آدمیزادگان، کسی پیدا شود و روی دست ما بلند شده و کاری کند این چنین که این غزال بعد از چهل و شش

حکایت بازرگان و عفریت ۴۳

سال زندگی در حق پسر عمو یا شوهرش کرد. آری، داستان زیبا و نه زیبا که عبرت‌انگیز بود و من طبق قولی که داده بودم از یک سوم خون مرد بازرگان گذشتم.

امیر عفریتان در حالی که تیغ آخته خود را همچنان به سوی فرق سر مرد بازرگان نشانه گرفته بود، گفت: هنوز دوسوم خون تو، مال من است و جان تو هم در اختیار من، براساس سهم بیشتری که دارم، قصدم این است که به کیفر آن هسته خرمای پرت شده از سوی تو، که سینه فرزندم را شکافت، تو را بکشم. حاضر باش که وقتم، خیلی هدر رفت.

در این هنگام پیر زال یا مرد از راه رسیده دوم، که دو سگ را قلاده کرده و همراه خود داشت پا پیش گذاشت و گفت: ای امیر عفریتان، بدان که قصه من و این دو سگ قلاده برگردن، اگر شیرین تر و عبرت‌انگیز تر از قصه آن پیر فرزانه و غزالش نباشد، کمتر نیست. آیا همان قراری که با آن پیر فرزانه بستی، با من هم منعقد می‌کنی؟ آیا این مرد بازرگان بی‌گناه را امان می‌دهی تا من هم قصه خود را برایت تعریف کنم؟ و قول می‌دهی اگر از شنیدن داستان لذت بردی، از یک سوم دیگر خون این مرد بگذری و او را به من ببخشی؟

عفریت با تکان دادن سر، موافقت خود را اعلام نمود. پیر زال گفت: اما ای امیر عفریتان بدان و آگاه باش که این دو سگ که قلاده هر کدام آنها، در یکی از دست‌های من است، هر دو برادرهای من هستند که تقدیرشان، آنها را به این شکل درآورده و اما ای امیر عفریتان اینک

چگونه شد من به صورت انسان در پیش تو ایستاده و دو برادرم این چنین که می‌بینی هر کدام تبدیل به سگی شده‌اند، داستانی است بسیار شیرین و آموزنده که هم‌اکنون می‌شنوی.

و آن داستان چنین است که پدر ما، مردی بود وارسته و کاسب که کالا از پيله‌وران و تجار می‌خرید و با سود اندک به مردمان می‌فروخت، که بین کالاها گوناگون، به عطر و پارچه علاقه بیشتری داشت. به ترتیبی که در سال‌های آخر عمر، حجره‌اش پر بود از انواع عطرها و خوشبو و پارچه‌های حریر و دیبا و ابریشم، که همیشه به نازل‌ترین قیمت می‌فروخت. همواره هم مشتریان بسیاری که از اقصی نقاط برای خرید عطر و پارچه به سراغش می‌آمدند، می‌بایست هفته‌ها صبر کنند و در نوبت بمانند تا پيله‌وران و بازرگانان سفر رفته دوباره بیایند و کالا بیاورند. اما عاقبت، آن مرد با ایمان و خدانشناس هم از دنیا رفت ولی قبل از مرگش ما را نزد خود خواند و گفت:

من در طول سال‌ها کسب و کار، سه هزار سکه زر، اندوخته دارم که به هر کدام از شما هزار دینار زر می‌رسد. ولی دگان خود را دست تو که پسر بزرگ‌ترم هستی، می‌سپارم. مغازه را تو باید اداره کنی و اگر برادرانت دوست داشتند که نزد تو می‌مانند و هر سه با هم شغل پدر را دنبال می‌کنید. اما اگر دوست نداشتند و هر کدام به راهی رفتند، تو باید هزار سکه ارث خودت را مصرف همین کار و پیشه بگردانی.

بعد از مرگ مرد کاسب که انواع پارچه‌ها و عطرها را عرضه

حکایت بازرگان و عفریت ۴۵

می‌داشت، پسر بزرگ تر سه هزار سکه زر را به‌طور مساوی بین خود و دو برادرش تقسیم کرد و گفت: اما می‌ماند دگّان و ملک آن، که طبق وصیت پدر حق تقسیمش را ندارم. اگر دوست دارید نزد من بمانید و سه نفری شغل پدر را ادامه دهیم که چه بهتر، وگرنه خیرپیش راهتان و به هر کجا بروید و هر کار و شغلی که می‌خواهید، پیشه خود قرار دهید.

اما دو برادر مقابل او ایستادند و گفتند: ما ترک و ارث پدر، باید به‌طور مساوی بین فرزندان تقسیم گردد. پدرمان گفته تو باید شغل و حرفه مرا دنبال کنی، بسیار خوب، ما هم شغل پارچه‌فروشی را دوست نداریم، آن هم بسیار خوب، اما تو باید بهای ملک را که پدرمان به تو داده، بین ما تقسیم کنی و برادر بزرگ تر یا همان پیرزالی که برای ملک عفریتان قصه می‌گفت، وقتی متوجه شد، حریف برادرانش نمی‌شود و ممکن است که کار اختلاف بالا بگیرد و رسوایی در شهر بیفتد و نام شریف آن پارچه‌فروش باایمان خدا بیامرز، سر زبان‌ها بیفتد، رفت و دو سه نفر خبره را خبر کرد و ایشان دگّان را قیمت‌گذاری نمودند و بهای ملک مغازه را سیصد و پنجاه سکه زر تعیین کردند و پسر بزرگ تر یا همان پیر زال، به جای آنکه به هر کدام از برادرها از بابت سهم ملک دگّان مبلغ یکصد و هفده سکه زر بدهد، نفری دویست سکه زر داد و برادر دوم و سوم، هر کدام با یک هزار و دویست سکه زر، ترک دیار خود کرده و به دنبال سرنوشت خویش رفتند.

برادر بزرگ تر یا پیر زال، بعد از برگزاری مراسم چهل پدر، در دگّان را

گشود. به همان شیوه پدر خدا بیمارزش به کار پارچه‌فروشی و عرضه انواع عطرهاى خوشبو پرداخت، که خوشبختانه به خاطر نام خوبی که پدر از خود به جا گذاشته بود و همتی که پسر بزرگ به خرج می‌داد، کار پسر از کار پدر رونق بیشتری گرفت. اما کسی نفهمید که پسر دوم و سوم به کجا رفتند و هیچ کس هم ندانست آن دو نفر با آن یک هزار و دو یست سکه خود چه کردند. که یک هزار و دو یست سکه زر در آن روزگار ثروت بسیاری بود و حتی ثروتمندان عمده آن دیار، شاید هیچ کدم دارایی شان به هزار سکه هم نمی‌رسید.

باری یک سال از گشودنِ مجدّد دکان پارچه‌فروشی و عطرفروشی گذشته بود که پسر بزرگ تر عاقل، هم چهارصد سکه زری را که به برادرانش اضافه داده بود پس انداز کرد و هم دو دهنه ملک کنارِ دکان را هم خرید و با شهرت و اعتبار افزون تری به کار دادوستد مشغول شد. تا اینکه یک روز برادر کوچک تر خود را دید که با لباسی پاره و سرورویی آشفته و چهره‌ای پژمرده، و در کمالِ شرمندگی به سراغ او آمد و عذرخواهی کنان گفت: برادر مرا ببخش و به عنوان کارگر خویش در این دکان به کار بگمار، که من ابلهی کردم و یک ساله، تمام ارثیه پدر و دارایی خود را بر باد فنا دادم. لطفاً از من نپرس چه کردم که هرچه کردم حماقت و نادانی بود. حال از تو می‌خواهم پناهم دهی که در این سرمای زمستان نه بیغوله‌ای برای خوابیدن دارم و نه لقمه نانی برای خوردن.

باری ملک جوانبخت، پسر بزرگ تر یا همان پارچه‌فروش و

حکایت بازرگان و عفریت ۴۷

عطرفروش باایمان و خدادوست، با مهربانی دست در آغوش برادر کوچک بیست و یک ساله خود انداخت و سر و رویش را غرق بوسه کرد و گفت: برادر جان، گریه نکن. خدا را شکر که پی به نادانی هایت بردی. من هنوز هم همان برادر بزرگ تر تو هستم و این مغازه هم که قدری بزرگ تر شده، همان مغازه پدرمان است. به حتم برو و سر و تن بشوی و در خانه استراحتی بکن و از میان لباس های من هر جامه ای که دوست داشتی انتخاب کن و بپوش، که از فردا صبح با هم، در این دکان به یادگار مانده از پدر را می گشاییم و شب ها هم چراغش را روشن نگه می داریم. ای ملک جوانبخت، باید اشاره کنم که یکی از آرزوهای آن پدر از دنیا رفته این بود که سه پسرش را داماد ببیند و بعد از دنیا برود که اجل مهلتش نداد، و یک سال بعد که پسر کوچک تر، سرافکنده و ارثیه بر باد داده برگشت، بیست و یک ساله بود. برادر بزرگ تر هم که خانه ای بسیار مرتب و منظم داشت و به تنهایی امور داخلی خانه اش را اداره می کرد، بیست و پنج سال بیشتر نداشت.

باری شش ماه گذشت به ترتیبی که حتی از شهرهای اطراف هم مردم برای خرید عطر و پارچه به دکان آن دو برادر می آمدند، تا اینکه برای برادر بزرگ تر خبر آوردند که برادر دومی تو را، در شهری نزدیک شهر خودمان به جرم دزدی گرفته اند و داروغه حکم بریدن دو انگشت دست راستش را صادر کرده. برادر بزرگ تر با شنیدن این حرف نه تنها اظهار بی تفاوتی نکرد و نگفت خود کرده را تدبیر نیست، بلکه دکان را به برادر

خود سپرد و بدون آنکه با او حرفی بزند، شبانه حرکت کرد. چون قصه به اینجا رسید طلیعه خورشید از کوه دمید و پادشاه را خواب در ربود، و این دومین شبی بود که شهرزاد سرش زیر تیغ جلاد نرفت و خانواده‌ای به ماتم و عزا نشست.

پایان شب دوم

و اما ای ملک جوانبخت، دیشب

قصه پیرزالی که قلاده دو سگ را در دست داشت و در برابر امیر عفریتان ایستاده بود ماجرای زندگی اش را تعریف می کرد به آنجا رسید که مرد پارچه فروش گفت: بعد از شنیدن آن خبر، بدون معطلی دکان را به برادر کوچک تر خود سپردم و شبانه حرکت کردم. و اینک ادامه داستان از زبان دکاندار پارچه فروش.

نزدیک صبح خودم را به در خانه داروغه شهری که در همسایگی شهر ما بود، رساندم. دم در خانه بانویی مرا دید و پرسید: شما اینجا چه می کنید؟ چرا دکان خود را رها کرده اید؟ آیا مشکلی برایتان پیش آمده؟ من از صدای آن بانو، او را شناختم که از مشتریام بود و همیشه با دخترش برای خرید پارچه و عطر می آمد و می گفت که از راه دوری می آید. عرض ادبی کردم و گفتم: من با داروغه شهر کار دارم و از این رو به در خانه او آمده ام. بانو گفت: اتفاقاً من همسر داروغه هستم، بگو کار تو چیست تا مشکل تو را حل کنم؟

من با خوشحالی قصه برادرم و حکم صادر شده از سوی داروغه را

برای آن بانو گفتم، خلاصه با پرداخت جریمه سنگینی و وساطت آن بانو، عفو برادرم را گرفتم و شکرکنان به همراه برادر خود از آن شهر خارج شدم.

ای ملک جوانبخت، من شهرزاد قصه گو، برای کوتاه شدن داستان، از ذکر اینکه برادر وسطی پیرزال در طول آن مدت چه‌ها کرده و چگونه آن همه ارثیه را بر باد داده بود که کارش به دزدی کشید، می‌گذرم و فقط می‌گویم، پیرزال برادر وسطی خود را هم به دگان عطاری و بزازی ارثیه رسیده از پدر، اما بزرگ‌تر شده آورد، و در ادامه داستان برای مَلِک عفر تیان این‌گونه ادامه داد که، ما سه برادر چهار سال، در کنار هم کار کردیم که در پایان سال چهارم، پس‌انداز هرکدام از ما، به غیر از سرمایه‌ای که در دگان داشتیم، یک هزار و پانصد سکه زر بود، و من تصمیم گرفتم برای خودم و برادرانم زن بگیرم. زیرا من دیگر سی ساله شده بودم و برادرانم هم در سنین بیست و هشت و بیست و شش سالگی بودند. اما این امر خیر صورت نگرفت، زیرا همیشه و همواره برادر وسطی به من می‌گفت: آخر تا کی و تا چند باید از صبح تا شب توی این دگان تاریک و دور از آفتاب، پارچه ذرع کنیم و عطر را مثقال، مثقال توی شیشه بریزیم. بیا بید دگان را برای مدتی تعطیل کنیم و به قصد تجارت، سفری طولانی آغاز کنیم و گرد عالم بگردیم و با سرمایه‌ای بیشتر و دستی پرت‌تر، به شهر و دیار خود برگردیم.

برادر وسطی آنقدر در گوش برادر کوچک‌ترم خواند و آنقدر آن دو به

حکایت بازرگان و عفریت ۵۱

من امرار و اعتراض کردند، که من هم مجبور شدم تسلیم گردم، چون آنها حاضر نبودند، خودشان دوتایی به سفر بروند و مرا، با دگان پارچه‌فروشی و عطّاری‌ام تنها بگذارند. در دگان را بستیم و هرکدام با پانصد سکه زر به راه افتادیم و سه هزار سکه دیگر را در گوشه‌ای امن، زیر خاک پنهان کردیم، البته باید بگویم که برادر کوچک‌تر من صادق و حرف شنو و مهربان، اما برادر وسطی، خیره‌سر و یکدنده و لجباز بود. گذشته از آنکه در بسیاری اوقات به مخالفت با من برمی‌خاست، برادر کوچک‌تر را هم برضد من تحریک می‌کرد. اما از آنجا که من برادر بزرگ‌تر بودم، خیلی چیزها را نادیده و خیلی حرف‌ها را نشنیده می‌گرفتم. بالاخره همان‌گونه که گفتم من تسلیم خواست و نظر برادرانم شدم و مقدار زیادی از پارچه‌های زُردوزی و حریر و ترمه و عطرهاى خوشبو را به اضافه هزار و پانصد سکه زر (هر نفر پانصد سکه) برداشتیم و عزم سفر کردیم، که سفر ما شش سال طول کشید. در اقالیم گوناگون و کشورهای مختلف و ماورای دریاها، خرید و فروش کردیم، تا اینکه سرمایه نقدی پانصد سکه‌ای روز اول ما، ده برابر شد و چندین برابر هم، کالاهای گوناگون خریداری کردیم.

بالاخره با اصرار من، برادرانم راضی به برگشت به شهر و دیار خودمان شدند. در طول سفر شش ساله، بارها بین من و برادر وسطی‌ام، اختلاف و بگومگو رخ داد و بعد از آخرین اختلاف، برادرانم گفتند وقتی به شهر خود بازگشتیم سرمایه‌هایمان را تقسیم می‌کنیم و از یکدیگر جدا

می‌شویم، زیرا که ما می‌خواهیم هر کدام جدا و برای خودمان کار کنیم. و من وقتی دیدم حریف برادر وسطی نمی‌شوم و برادر کوچک‌تر هم تحت تأثیر اوست به جداشدن از برادرانم رضایت دادم.

در کشتی نشستیم تا به دیار خود بازگردیم، اختلاف بین ما سه برادر به قدری بالا گرفته بود که بیشتر اوقات من تنها بودم. پانزده روز بود که کشتی ما روی آب‌های دریاها و مغرب زمین در حرکت بود و پانزده روز دیگر راه در پیش داشتیم که روزی در عرشه کشتی زن بسیار زیبا اما بی‌نهایت فقیر و ژنده‌پوشی را دیدم که نشسته و گریه می‌کرد. برای دلجویی از او، به سویش رفتم و چون از احوالش جويا شدم، به تعریف داستان زندگی سراسر درد و غم‌انگیز خود پرداختم. از او پرسیدم: چه کاری می‌توانم برای انجام دهم. گفت: اگر می‌خواهی به من نیکی کنی، مرا به عقد خود در آور تا محرم تو گردم، زیرا تو را هم در این کشتی مثل خودم، تنها می‌بینم، درحالی‌که بقیه مسافران، همه با هم‌اند. و چه بسا در همین روزهای باقی‌مانده مسافرت در دریا، مشکلی برایمان پیش آید، که محتاج کمک یکدیگر باشیم. پس چه بهتر که محرم هم گردیم و در مواقع ضروری کمک هم باشیم، زیرا من تنهای تنها هستم و تو هم که با برادرانت قهری.

وقتی حرف‌های آن زن را شنیدم به فکر فرورفتم، ولی سپس قبول کردم و او را به عقد خود درآوردم و در همان کشتی برای او جا و مکان مناسبی تدارک دیدم و جامه‌ای تمیز و آراسته برایش از بازرگانان

حکایت بازرگان و عفریت ۵۳

همسفر در کشتی خریداری کردم. و چون قهر و جدایی بین من و برادرانم بسیار بالا گرفته بود، آنان از ماجرای من و زن فقیر اطلاعی پیدا نکردند. من به همسر عقد کرده خود گفتم، عروسی مان باشد برای وقتی که من به شهر و دیار خود رسیدم.

باری، هنوز یک هفته‌ای باقی بود تا به شهر و دیار خود برسیم که برادرانم توطئه کردند و یک روز هنگامی که من در خواب بودم، دست و پایم را بستند و مرا به دریا انداختند. من در داخل دریا، با مرگ دست و پنجه نرم می‌کردم که ناگهان دیدم، همسرم یعنی همان زن فقیر و ژنده پوش، خود را به دریا افکند، به سرعت دست و پایم را باز کرد و در یک چشم بر هم زدن مرا به جزیره‌ای برد و از جلوی چشمانم دور شد. ساعتی در آن جزیره مات و مبهوت نشسته بودم و به ناجوانمردی برادران خود فکر می‌کردم که چگونه هر دو آنها را از بدبختی نجات دادم، که اگر در مورد برادر وسطی، من شفیع او نزد داروغه نشده بودم، او با انگشتان بریده چگونه قدرت داشت طناب به دست و پای من گره بزند و به کمک هم، مرا به دریا پرت کنند، و در اندیشه آن زن فقیر که چگونه باخبر شد و مرا نجات داد و چرا با آن سرعت از دیده‌ام پنهان شد؟

غرق بهت و حیرت در جزیره تنها نشسته بودم که ناگهان یک پری دریایی را در مقابلم دیدم، که شباهت عجیب و باورنکردنی با آن زن ژنده پوش داشت که به عقدم درآمد و مرا از غرق شدن نجات داد. با احترام، از جای برخاستم و به پری دریایی سلام کردم درحالی که

من کنان می خواستم از او بیرسم که ماجرا چیست و او کیست؟
 پری دریایی به زبان آمد و گفت: اشتباه نکردی، من همان زن هستم و همان طور که می بینی آدمیزاد نیستم و از پریانم، و اگر به آن شکل در روی عرشه کشتی بر تو ظاهر شدم، به این خاطر بود که از آسمان ها به من مأموریت داده شده بود تا تو را از مرگ برهانم. زیرا خداوند از اندیشه بندگانش آگاه است و از آنجا که رستگاری بندگان درستکار خود را می خواهد، و تو نیز در عمر خود جز خدمت به مردم و صداقت با آنها، کار دیگری نکرده ای، وقتی خداوند از اندیشه پلید برادران ناسپاس تو باخبر شد، وسیله فرشتگان مقریش، به من مأموریت داد تا به کمک تو بیایم و نگذارم با دست و پای بسته در دریا غرق شوی. و اکنون هم آمده ام از تو بیرسم آیا دوست داری، آن دو برادر حق ناشناس را به کیفر ناسپاسی، و طرح و اجرای نقشه مرگ تو، به جزای اعمالشان برسانم.

با التماس گفتم: من هرگز به مرگ برادرانم راضی نخواهم شد و در مصلحت خداوندگار هم حق دخالت ندارم، فقط خواهشم این است، آن دو را نکشید تا بلکه عبرت بگیرند زیرا که خداوند هم، رحمان و رحیم است. سپس آن پری مرا بر گرفت و بر بلندای آسمان برد.

حساب زمان از دستم بیرون شد، لحظه ای بعد، چون چشم باز کردم، خود را در مقابل دکانم دیدم، در دکان را گشودم، گرد و خاک سال های متروکه بودنش را زدودم، چراغش را روشن کردم، مردم از دیدنم خوشحال شدند و به خوش آمدگویی من پرداختند.

حکایت بازرگان و عفریت ۵۵

غروب بعد از بستن دگان به سراغ سه هزار سکه طلائی رفتم که در گوشه‌ای زیر خاک پنهان کرده بودیم، وقتی آن را یافتم، برداشتم و عزم خانه خود کردم. طول راه به برادرانم فکر می‌کردم، نمی‌دانستم وقتی آنها از کشتی پیاده می‌شوند و به خانه می‌آیند و مرا می‌بینند با من چه می‌کنند و من به آنها چه خواهم گفتم. فقط می‌دانستم بنا به خواهش من، آن پری از کشتن آنها صرف‌نظر کرده، اما از چیز دیگری خبر نداشتم، تا اینکه به در خانه رسیدم. در خانه‌ام مانند در مغازه پر از گرد و خاک نبود، باورم شد که برادرانم قبل از من وارد خانه شده‌اند. چون در را گشودم این دو سگ را دیدم که به زنجیر کشیده شده و در گوشه‌ای بسته شده بودند، چون به چشمان آن دو سگ نگاه کردم، برادران خود را شناختم. آن دو خود را به پای من انداختند، و واق‌واق کنان اشک ریختند.

در همین هنگام بود که باز آن پری را مقابل خود دیدم، پری گفت: ای مرد مهربان! چون به مرگ این دو نابکار، رضایت ندادی، آنها را به این شکل درآوردم که تا ده سال سگ باشند و سزای عمل زشت خویش را ببینند که همانا سزای ناسپاسی و خیانت «خفت است و ذلت» و این دو هم چنان، ده سال سگِ سرای تو خواهند بود تا بلکه ادب شوند که هر که بد کند، به خود کند و هر که ناسپاسی نماید سزای خیانت خود را ببینند. امیدوارم برادران تو به این ترتیب ادب شوند و دیگر بلای جان ولینعمت خود نگردند.

اکنون، ای امیر عفریتان، من قلاده این دو سگ را در دست دارم و همچنان گرد جهان می‌گردم، بدان امید که موعد ده ساله به پایان رسد و

بار دیگر برادران خود را در کنار خویش ببینم و در دگان پدر را دوباره بازگشاییم و چند روزه باقی عمر را به پایان برسانم که من بنده خداوند رحمان و رحیمم، و باید بیخشم و عفو کنم تا لذت زندگانی را دریابم. زیرا وقتی خداوند قهار و همیشه بیدار، بالای سرمان ناظر و هوشیار است و افتادن برگ درختی از نظرش پنهان نیست، مرا با تلافی و انتقام دیگر چه کار.

چون سخن پیرزال، بدین جا رسید و امیر عفريتان، قطرات اشک را در چشمان آن دو سگ دید. به پیرزال گفت: داستان بسیار جالبی بود، طبق قولی که داده بودم، از یک سوم دیگر خون این مرد بازرگان گذشتم. سپس رو به پیرمرد سومی که افسار قاطر در دست داشت نمود و گفت: حال تو داستان خودت را تعریف کن که اگر قصه تو هم به شیرینی و دلنشینی داستان‌های این دو نفر باشد، خون مرد بازرگان حلال و جاننش آزاد خواهد بود.

پیرمردی که افسار قاطری را در دست داشت، لب به سخن گشود و گفت: ای امیر عفريتان باید بدانی این قاطری که در کنار من است، چون غزالی که همراه آن پیرمرد فرزانه است، همسر من است. اما چرا همسرم به شکل و هیئت قاطر درآمد؟ من بازرگانی بسیار توانگر بودم که ادویه و عطر و زینت‌آلات از مشرق زمین به مغرب زمین می‌بردم و پارچه‌های الوان، نیل و میوه‌های خشک شده از شمال آفریقا و مصر و بیروت برمی‌گردانم. معمولاً سفرهای من یک سال تا یک سال و نیم به طول

حکایت بازرگان و عفریت ۵۷

می‌انجامید و هر بار که از سفر برمی‌گشتم، سه تا شش ماه را در خانه و شهر و دیار خود می‌ماندم.

من به علت نازایی همسرم، صاحب اولادی نشده بودم و با مادر پیر و همسرم، زندگی نسبتاً راحتی داشتم و هر بار که به سفر می‌رفتم، چون مادرم در خانه و کنار همسرم بود، نگران تنهایی آن دو نبودم، تا سفر آخری که روزی در بازار «حَلَب»، یکی از تجار همشهری خود را دیدم که تازه همراه کاروانی آمده بود، از دیدن او خوشحال شدم و چون یک سالی می‌شد که از خانواده‌ام بی‌خبر بودم، از آن مرد بازرگان سراغ مادر و همسرم را گرفتم. مرد بازرگان مکشی کرد و از پاسخ گفتن امتناع نمود. نگران شدم و مجدداً پرسیدم: آیا برای آنها اتفاقی افتاده؟ او بعد از سکوت سنگینی، لب به سخن گشود و گفت: متأسفانه یک هفته بعد از سفر تو، مادرت به رحمت خدا پیوست.

همان‌جا کنار بازار حلب نشستم و زانوی غم در بغل گرفتم و مدت‌ها اشک ریختم و در عزای مادر مویه کردم، چون از حال و روز زخم پرسیدم باز هم بازرگان همشهری‌ام سکوت کرد، بالاخره بعد از مدتی لب به سخن گشود و گفت: وا اسفا! که همسرت آبرویی برای تو در شهر باقی نگذاشت و سپس ادامه داد: من نمی‌دانم که همسر تو جادوگری را از قبل می‌دانسته یا بعد از فوت مادرت یاد گرفته؟ به هر صورت بعد از اینکه تنها شد، خودسرانه غلام سیاهی خرید. این غلام سیاه، شب‌ها دختران جوان روستایی را از اطراف و اکناف می‌دزدد و نزد همسرت می‌آورد و

او با جادو آنها را لال می‌کند. و هر وقت کشتی در ساحل پهلو می‌گیرد، همسر تو دخترکانِ لال شدهٔ بدبخت را به آنها می‌فروشد. و چون همه از قدرت جادوگری زن تو باخبر هستند، تاکنون کسی جرئت نکرده قدم جلو بگذارد و اقدامی کند.

بسیاری می‌گویند، همسر تو جادوگری را به غلام سیاه هم آموخته و وجود دو جادوگر در یک خانه باعث رعب و وحشت مردمان شده است. آنگاه پیرمرد ادامه داد ای امیر عفریتان! من از شنیدن آن ماجرا، به قدری ملتهب و دگرگون شدم که کار خود را نیمه کاره رها کردم و شبانه روز طی مسیر کرده تا به شهر و دیار خود رسیدم، و چون بی‌خبر وارد خانه‌ام شدم، هرچه را در دیار غربت از زبان آن مرد بازرگان شنیده بودم، به چشم خود به عیان دیدم. در حیاط خانه، همسرم را دیدم با یک غلام سیاهٔ تنومند و دخترکی جوان و مردی که قیافه‌اش به جاشوهای کشتی شباهت داشت، همسرم همین که مرا دید، خشمگین بر سر غلام سیاه فریاد کشید: فوری دست‌های این مرد را که بدون اجازه وارد خانه شده ببند. غلام سیاه هم، دست‌های از حیرت خشک شده مرا از پشت گرفت و همسرم هم به سرعت به طرف من آمد و کاسه آبی به سر و رویم پاشید که ناگهان تبدیل به سگی شدم.

چون من توسط آن جادوگر سیاه‌کار یا همین قاطر، مبدل به یک سگ شدم، زن به غلام سیاه دستور داد و گفت: این سگ نجس را از خانه بیرون بینداز، که من سرگردان کوی و برزن شدم. چند ساعتی گذشت، گرسنگی بر من فشار آورد، در گذر و کوچه هیچ غذایی، حتی پاره

حکایت بازرگان و عفریت ۵۹

استخوانی نیافتم، تا اینکه خود را مقابل یک دگن قصابی یافتم. با حسرت چشم بر گوشت‌های آویزان در آن دگن دوخته بودم که مرد قصاب دلش سوخت و تکه استخوانی را که گوشت فراوان هم داشت، جلوی پایم انداخت. با حرص و ولع، گوشت و استخوان را بلعیدم و قصاب کار خود را تکرار کرد که بعد از خوردن تکه دوم استخوان پرگوشت، وارد مغازه شدم و گردن خود را به عنوان تشکر برپای مرد قصاب مالیدم و از شادمانی پارس می‌کردم.

تا غروب بر در دگن مرد قصاب نشستم، مرد قصاب یکی دو بار دیگر هم آن کار مهربانانه خود را در حق من تکرار کرد، تا اینکه در دگن خود را بست و راهی خانه شد. من هم به دنبالش راه افتادم، گویی که مرد قصاب از اینکه دنبال او می‌رفتم راضی بود، زیرا گاهی به عقب برمی‌گشت و وقتی مرا دنبال خود می‌دید، لبخندی می‌زد. من دنبالش رفتم تا قصاب به در خانه‌اش رسید، کوبه در را کوبید، دخترش در را باز کرد و مرد قصاب وارد خانه شد. چون من هم خواستم وارد شوم، دختر در را به شدت کوفت و صدای بلند او را از پشت در شنیدم که گفت: باباجان این مرد نامحرم کیست که دنبال تو تا پشت در خانه آمده؟

قصاب پاسخ داد: مرد نامحرم کدام است؟ دختر مگر چشم تو عیبی پیدا کرده که سگ را مرد نامحرم می‌بینی؟

دختر گفت: اتفاقاً مرد نامحرم همین سگی است که در را به رویش بستم و اجازه ندادم وارد خانه شود. مرد قصاب با خنده گفت: دخترم

نکنند امروز به کلهات آفتاب زیاد تاییده! این حرفها چیست می زنی؟
 دختر گفت: من می روم خود را بپوشانم، بعد شما در را به روی این
 مرد نامحرم که در هیئت سگ درآمده باز کنید، تا من باحجاب و پوشیده
 برگردم و قصه اش را برایتان بگویم.

دخترِ مردِ قصاب درحالی که روی خود را پوشانده بود، به حیاط
 برگشت و به پدر خود گفت: باباجان این موجود به ظاهر سگ، همان
 تاجرِ فلان محله شهر ما است که همسر بدسیرت جادوگرش، با خواندن
 ورد و پاشیدن آبی مخصوص، او را به این شکل درآورده، که اتفاقاً این
 مرد به خوشنامی در شهر ما مشهور است و چندین ماه قبل هم مادرش به
 رحمت خدا رفت.

آیا اجازه می دهی که سحر او را باطل کنم و جادویش را بشکنم؟
 مرد قصاب که از روی نشانی های دخترش مرا شناخت، رو به وی
 کرد و گفت: زودتر، هر چه زودتر.

دخترک رفت کاسه آبی آورد و وردی بر آب خواند و آن را چند بار
 دور سر من چرخاند و سپس آب را بر سر و روی من پاشید و چشمان
 خود را بست و باصدای بلند وردی دیگر خواند و کلمات نامفهومی را ادا
 کرد که بلافاصله جادویم شکسته شد و من به شکل اول خود درآمدم.

مرد قصاب، نگاهی به چهره ام انداخت و مرا شناخت و سر و رویم را
 غرق بوسه کرد و ماجرا را از من پرسید. من هم ماجرای سیه کاری آن زن
 را مو به مو، برای پدر و دختر تعریف کردم. چون داستان من به پایان

حکایت بازرگان و عفریت ۶۱

رسید، مرد قصاب به دخترش گفت: باباجان، دست مریزاد، من نمی‌دانستم که تو، سحر باطل کردن و جادو شکستن را آموخته‌ای، که دختر با تدبیر جواب داد: در روزگار تسلط سیه کاران آدمی باید راه مقابله با تبه کاری را هم بداند.

در این موقع من تشکرکنان از دختر پرسیدم: حال من چکار کنم که اگر دوباره به خانه برگردم و آن عفریته جادوگر مرا ببیند، شاید که قصد جانم را هم بکند. دختر پاسخ داد: دوست داری تا هر دو آن نابکاران را بکشم؟ پاسخ دادم: نه، دوست دارم زنده باشند و در زنده بودن، روزی ده بار بمیرند و سزای ناسپاسی خود را ببینند. به خصوص درباره زخم، که به جای آنکه از در عذرخواهی درآید، آن‌گونه با من شنیع عمل کرد، که اگر محبت پدر عزیزت و آگاهی و تدبیر شما نبود، من تا آخر عمر همچنان سگ باقی می‌ماندم.

سپس دختر کاسه‌ای به من داد و گفت: تو سعی کن که نیمه شب وارد خانه‌ات شوی که در آن موقع، تو غلام سیاه نابکار را در گوشه حیاط خانه‌ات مرده و همسر دل‌سیاهت را هم در خوابی سنگین در اتاقش خفته خواهی یافت. سپس آهسته محتوی کاسه را بر او بپاش و آنچه را که اکنون به تو می‌آموزم بالای سرش بخوان که بلافاصله همسرت، چشمانش را باز می‌کند و همان دم تبدیل به یک قاطر خواهد شد و همان نیمه شب، مختصر اثاث و سرمایه نقدی خود را جمع کن و بر پشت قاطر بگذار و از این شهر خارج شو.

ضمناً همین الان وکالتی به پدرم بده تا در غیاب تو، خانهات را بفروشد و پولش را به امانت نزد خود نگاه دارد که این زن آبروی تو را در این شهر برده و بهتر این است که تا سالها، بدین جا بازنگردی. ضمناً باید بدانی تا زنده هستی، این زن همچنان در هیئت قاطر نزد تو خواهد بود و چون جان به جان آفرین تسلیم کردی قاطر هم در دم خواهد مرد. وقتی حرف پیرمرد به اینجا رسید گفتم: ای امیر عفريتان این بود قصه من و این قاطر.

ملک عفريتان رو به قاطر کرد و پرسید، آیا این مرد راست می گوید؟ قاطر درحالی که اشک از دیدگانش سرازیر بود سرش را به علامت تأیید، تکان داد. ملک عفريتان رو به مرد بازرگان کرد و گفت: طبق قولی که داده بودم از خون تو گذشتم و سپس در یک چشم بر هم زدن از نظرها ناپدید شد.

و چون قصه بازرگان و ملک عفريتان به پایان رسید و سلطان را هم خواب در ربود، شهرزاد که برای دفعه‌ای دیگر از مرگ نجات پیدا کرده بود نفسی به راحتی کشید و در این اندیشه شد که برای شب بعد سلطان چه قصه‌ای را آغاز کند.

پایان شب سوم

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت

و اما ای ملک جوانبخت، راویان اخبار و ناقلان اقوال و قصه پردازان شیرین گفتار، که آنها هم قصه ماهیگیر و عفریت را از پدران و پیشینیان خود شنیده‌اند، چنین آورده‌اند که:

در روزگاران قدیم، ماهیگیری بود سالخورده و تنگدست، اما با خدا و پرهیزگار، که گرد کار خلاف نمی‌گشت و راه خطا هرگز نمی‌رفت. این ماهیگیر زحمتکش و قانع با همسر و سه فرزند خود در نزدیکی ساحل دریا، در خانه‌ای مُحَقَّر و کلبه‌ای چوبین زندگی می‌کرد.

بنابر اعتقادش، خداوند رحمان را روزی رسان می‌دانست و کار خود را هم یک وظیفه و دستور الهی، در زندگی هرگز حرص نمی‌زد و روزی بیشتر از چهار مرتبه تور به دریا نمی‌انداخت. اگر در مرتبه اول یا دوم، ماهی به تورش می‌افتاد، کم یا زیاد، کوچک یا بزرگ رضا به داده خدا می‌داد و راه خانه خود در پیش می‌گرفت و اگر هم، حتی در مرتبه چهارم تورش خالی از دریا بیرون می‌آمد، دیگر تلاش بیشتری نمی‌کرد و

می‌گفت: امروز لقمه‌ای برای من و خانواده‌ام مقدر نشده. باز هم شاکر و سپاسگزار، حتی با دست خالی به خانه برمی‌گشت و همواره به خود می‌گفت: هرکس، هر روز، رزق و روزی از پیش تعیین شده خود را می‌خورد و آنها که طمع کرده و خود را به آب و آتش می‌زنند، فقط زحمت زیادی را به جان می‌خرند.

باری، روزی از روزها، پیرمرد ماهیگیر به کنار دریا رفت و تور به دریا بینداخت و ساعتی صبر کرد و چون به کشیدن تور پرداخت، حس کرد که تور به قدری سنگین است که با کشیدن او محال است از آب بیرون آید. لذا چوبی قطور و کلفت پیدا کرد و آن را در زمین فرو نمود و سر طنابِ تور را، به آن چوب در زمین فرو کرده، گره زد و خود درون آب رفت و با زحمت فراوان، کشان‌کشان تور را از آب بیرون آورد که در نهایت شگفتی دید، آنچه درون تور افتاده، لاشه یک خر مُرده است. اندکی چهره‌اش درهم شد، اما فوراً گفت: خداوندا، حکمتت را شکر، نمی‌دانم مصلحت چه بوده که امروز خر مرده در تورم افتاد. برای بار دوم، تور به دریا می‌اندازم تا ببینم که قسمتِ بعدی‌ام چیست.

پیرمرد ماهیگیر برای بار دوم، تور خود را به آب انداخت و ساعتی به انتظار نشست و چون حس کرد که تور، سنگین شده، به بیرون کشیدن تور از آب مشغول شد. اما باز هم تور از آب بیرون نیامد، مانند دفعه قبل، سر طناب تور را به همان چوب فرو کرده در زمین بست و خود را به آب زد که دید، خمره‌ای داخل تورش افتاده، خوشحال از اینکه حتماً داخل آن خمره پر از سکه‌های طلا و نقره و یا جواهرات بی‌بدیل است، با

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۶۵

زحمت زیاد، خمره را از آب بیرون کشید که متوجه شد، درون آن خمره هم جز سنگ ریزه و گل و لای هیچ نیست. باز هم بدون آنکه روی تُرُش کند و اخمی به چهره بیاورد، برای سوم بار تور به داخل آب انداخت.

باز هم ساعتی صبر کرد و چون با دستان خود تور را کشید، متوجه شد که تور به راحتی از آب بیرون می آید، با خود گفت: حتماً یکی دو تا ماهی کوچک است که باید امروز به این اندک قناعت کنم، اما از بخت بد، در مرتبه سوم هم، درون تور جز چند بطری شکسته هیچ ندید.

باز هم بدون آنکه اخمی به چهره بیاورد با خود گفت: امروز خواست خدا این است، برای آخرین مرتبه و بار چهارم هم تور را به دریا می اندازم تا ببینم آخرین قسمت چه خواهد بود. چون مرتبه چهارم، قلاب را به دریا افکند و تور خود را پهن کرد و ساعتی بعد تور را کشید، تور از آب بیرون نیامد، باز هم مانند دفعه اول و دوم، سر طناب تور را به همان چوب بست و خود درون آب رفت که دید این بار هم، خمره ای در داخل تور افتاده است. خوشحال و خندان، خمره را که زیاد هم سنگین نبود، از آب بیرون کشید که متوجه شد، در خمره با پوست ضخیمی از گاو پوشانیده و دور آن را محکم بسته و بر روی پوست، مُهر حضرت سلیمان را در چهار طرف آن زده اند. خوشحال و خندان با خود گفت: خدا یا: تو را بسیار شاکرم که این بار، گنج مرحمتی پیامبرت، حضرت سلیمان علیه السلام را با مهرش برایم فرستاده ای.

پیرمرد ماهیگیر، خمره را تکانی داد که به تصور خود، صدای بر هم

خوردن سکه‌ها یا جواهرات درون آن را بشنود، که هیچ صدایی از داخل خمره به گوشش نرسید. با خود گفت: حتماً در داخل خمره‌ای که مهر حضرت سلیمان بر پوست در آن خورده، نقشه یا نشانی گنجی است. چاقوی خود را از جیب درآورد و پوست سر خمره را پاره کرد که دید در داخل خمره هیچ نیست فقط دودی از داخل خمره بیرون آمد و در آسمان پراکنده شد.

همچنان که ماهیگیر زیر لب می‌گفت: امروز قسمت نبود که زن و بچه من، لقمه غذایی داشته باشند، در صدد جمع کردن تور خود برآمد که ناگهان دود برآمده از خمره که در آسمان پراکنده شده بود، جمع شد و گرد هم آمد و تبدیل به هیولایی ترسناک شد، و در برابر پیر مرد ماهیگیر، در حال تعظیم ایستاد و گفت:

ای پیامبر بزرگ خدا، ای حضرت سلیمان، گناه مرا ببخش و از کشتن من صرف نظر کن که عهد می‌کنم، هرگز سر از فرمان تو برنتابم و به گردن‌کشی نپردازم. پیر مرد ماهیگیر گفت: ای دیو! من پیر مرد ماهیگیر کجا! و حضرت سلیمان پیامبر خدا کجا! از آن روزگار تا کنون، بیش از هزار سال گذشته است و دیرگاهی است که سلیمان نبی، در جوار رحمت حضرت حق آرمیده و از دنیا رفته است، تو اشتباه گرفته‌ای زیرا که من سلیمان نبی نیستم. در اینجا دیو خنده‌ای دیوانه‌وار کرد و گفت: چه بهتر، چه بهتر حالا که حضرت سلیمان نیستی، پس آماده مردن باش که عمرت به آخر رسیده است.

مرد ماهیگیر، با شنیدن پاسخ استهزاآمیز و خشمگینانه عفریت، رنگ

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۶۷

از رویش پرید و گفت: ای دیو! آیا من که تو را از آن زندان تنگ و تاریک و از قعر دریا نجات دادم، مزد و پاداشم این است که مرا بکشی؟ یادت رفت که بیشتر از هزار سال داخل این خمره و ته دریا حبس بودی و گذشت ایام، حسابش از دستت در رفته بود؟ حالا به جای اینکه مرا پاداش بدهی و مکان یکی از گنج‌های پنهانت را به من نشان دهی، تصمیم داری جان مرا هم بستانی، تو به من بدهکاری، عوض اینکه با پرداختی در خور و شایسته، حسابت را با من تصفیه کنی، جان مرا هم مطالبه می‌کنی، آیا در دنیای عفریتان پاداش نیکی بدی است؟

عفریت با عصبانیت گفت: سخن بی‌ربط و یاوه کمتر بگو که محال است من از حرف خودم برگردم. تنها کمکی که می‌توانم به تو بکنم این است که به تو اجازه می‌دهم، شیوه مردنت را خودت انتخاب کنی.

مرد ماهیگیر با التماس و گریه و زاری گفت: آخر بنده‌اشکر خدا! چه اتفاقی افتاده که تو این قدر کینه‌توز و بی‌رحم شده‌ای؟ عفریت گفت: داستان من حکایت بس درازی است که اگر تو بشنوی قبول خواهی کرد که من حق دارم، جان تو را بگیرم. ماهیگیر باهوش دریافت اگر عفریت را وادار به تعریف ماجرای زندگی‌اش بکند، اولاً زمان مرگش به تأخیر می‌افتد و در ثانی ممکن است که در طول زمان تعریف داستان، اتفاقی بیفتد و او بتواند جان خود را از چنان مرگ دهشتناکی نجات دهد. به این دلیل با چرب زبانی گفت: مرگ، مرگ است، چه فرقی می‌کند که من نوع و شیوه‌اش را انتخاب کنم! اما تو اول قصه‌ات را تعریف کن و بعد مرا

بکش.

عفریت داستان زندانی شدنش در خمره را این‌گونه آغاز کرد: وقتی سلیمان نبی، از سوی خداوند به پیامبری برگزیده شد، همه موجودات روی زمین، از جن و انس و آدم و حیوان و حتی موران خرد و ناچیز را به ستایش خداوند بزرگ دعوت کرد.

تمامی موجودات هم، دعوت سلیمان نبی را پذیرفتند و به خدای بزرگ او ایمان آوردند، جز من و چند تن از عفریتان دیگر و تعدادی اجنه. و من، نه تنها ایمان به خدایش نیاوردم، بلکه با خیره‌سری سر به طغیان و عصیان هم برداشتم.

حضرت سلیمان وزیر اعظم خود، آصف بن برخیا، را نزد من فرستاد و وزیر سلیمان به من گفت: حضرت سلیمان علیه‌السلام تو را، هم به حضور طلبیده و هم امان داده است، همراه من به بارگاه حضرت سلیمان بیا و حرف‌های ایشان را بشنو. من هم پذیرفتم و همراه آصف بن برخیا به بارگاه حضرت سلیمان رفتم. ایشان مرا نصیحت کردند و از من خواستند که اگر هم ایمان نمی‌آورم، حداقل سر از طغیان برداشته و بقیه عفریت‌ها و اجنه‌ها را به شورش تشویق نکنم.

من نادان، به جای اینکه فقط، به نپذیرفتن دعوت پیامبر خدا اکتفا کرده و راه خود را پیش گیرم و بروم، خیره‌سری کردم و گفتم: اگر شما پیامبر خدا هستید، من هم سرکرده عفریتان عالم هستم و حاضر به فرمانبرداری از شما و پرستش خدای شما نیستم و در ضمن به مبارزه و

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۶۹

مقابله با شما ادامه خواهد داد، که ناگهان سلیمان نبی، دستور داد، خمره‌ای روئین آوردند و در یک چشم بر هم زدن، مرا درون آن خمره کردند و سر خمره را با پوست گاو دوختند.

و خود حضرت سلیمان، مهر خویش را چهار مرتبه بر روی آن پوست گاو زد و دستور داد تا مرا به قعر دریا بیندازند. من که در این خمره تنگ در دل دریا، زندانی بودم، با خود عهد کردم، هر کس مرا نجات دهد، تمام گنج‌های پنهانی را که می‌شناسم و می‌دانم کجاست، به او ببخشم و از مال دنیا بی‌نیازش کنم. هفتصد سال گذشت، هیچ کسی مرا از آن خمره تنگ نجات نداد، بعد از هفتصد سال عصبانی شدم و به خود گفتم، از حال به بعد هر کس مرا از خمره و قعر دریا نجات دهد، به جرم آنکه در نجات من تأخیر به خرج داده، او را می‌کشم. و اینک چهار صد سال دیگر هم، از زمان تصمیم دوم من هم گذشته است و تو این را بدان که من عفریت، تاکنون هرگز از حرف خود برنگشته‌ام، یعنی مرگ تو حتمی است. فقط همان‌طور که گفتم تو را در انتخاب شیوه مردنت آزاد می‌گذارم، اگر انتخاب کردی که هیچ، و آلاً به تلافی بیشتر از هزار سال زندانی بودن درون خمره و ته دریا، تو را به بدترین نوع خواهم کشت. اما سؤال کردی، آیا در دنیای عفریتان، پاداش نیکی بدی است، جواب می‌دهم بله، وقتی شما موجودات انس گرفته و مأنوس شده و نام انسان بر خود نهاده، از انس و الفت و مهر و شفقت فرسنگ‌ها دورید، چرا ما که شما عفریتان می‌خوانید و دیو و اهریمنمان می‌دانید، نیکی را پاسخ دهیم.

زیاد گریه و زاری نکن که وقت ندارم و چون ماهیگیر دانست دم گرمش در آهن سرد دیو اثری ندارد با خود گفت: حالا که ناله و التماس من در این دیو خون آشام اثر نبخشید، باید با ترفند و حیهله‌ای جان خود را نجات دهم، لذا لحن خود را عوض کرد و به جای گریه و زاری گفت: حالا که شما اصرار به کشتن من دارید، من هم تسلیم هستم، در مورد نحوه مرگم هم انتخاب با شماست، اما دلم می‌خواهد قبل از مردنم یک چیز را بدانم. عفریت پرسید: چه چیزی را می‌خواهی بدانی؟

ماهیگیر گفت: می‌خواهم بدانم و بپرسم که شما با این توان و قدرت چرا دروغ می‌گویید. عفریت با عصبانیت گفت: من چه دروغی گفتم؟ ماهیگیر پرسید: چرا راستش را به من نمی‌گویی که از کجا می‌آمدی و به کجا می‌رفتید که سر راه‌تان من بخت برگشته را دیدید.

عفریت گفت: من از جایی نمی‌آدمم و به جایی هم نمی‌رفتم، من از توی همین خمره درآمدم.

باز ماهیگیر گفت: من که باید بمیرم، پس چرا بترسم و حرف خود را نزنم، شما از دور که می‌آمدید، دود بیرون شده از خمره را دیدید و این قصه را ساختید و آن داستان را گفتید. آیا هیولایی به این مهیبی و دیوی به این بزرگی ممکن است داخل چنین خمره‌ای جا بگیرد. من که با مرگ فاصله‌ای ندارم حرف آخرم این است، شما که مَلِک عفریتان عالمید، دیگر چرا دروغ می‌گویید. دروغ نتیجه ترس و نادانی است شما که خود را دانا و قادر می‌دانید، دیگر چرا دروغ می‌گویید؟ که عفریت عصبانی

حکایت مرد ماهیگیر و عفريت ۷۱

شد و گفت: مگر ندیدی که من به صورت دودی از توی همین خمره در آمدم. ماهیگیر گفت: این غیر ممکن است، مگر امکان دارد قامتی به این هیولایی، داخل چنین خمره‌ای جای بگیرد؟ اصلاً معلوم نیست تو از کجا آمده‌ای، شاید هم از سرزمین خودتان که «وادی عفريتان» نام دارد.

عفريت در جواب حرف‌های مرد ماهیگیر گفت: چند بار بگویم که من هزار و صد سال در داخل همین خمره کوچک زندانی بودم و از هیچ کجا جز داخل همین خمره نیامده‌ام. پیرمرد گفت: اما این باورکردنی نیست. عفريت عصبانی تر شد و فریاد زد و گفت: آخر به تو ماهیگیر ناتوانی که جانت در اختیار من است چرا باید من دروغ بگویم؟ برای اینکه تو پیرمرد نادان بیینی و بدانی که من همان دودی هستم که بعد از برداشتن پوست چرمین از در خمره درآمده، ببین که حالا پیش چشم تو، برای اینکه دوباره تهمت دروغگویی نزنم، باز هم به شکل همان دود درمی‌آیم و داخل خمره می‌روم و باز خارج می‌شوم.

و ناگهان هیولا تبدیل به دود شد و داخل خمره رفت، مرد ماهیگیر به سرعت همان تکه پوست گاو را، درحالی‌که هنوز هم مهر حضرت سلیمان نبی علیه‌السلام، همچنان بر چهار طرف آن بود، بر در خمره نهاد و با ریسمانی بسیار محکم در خمره را بست. و درحالی‌که باصدای بلند می‌خندید گفت: البته که دروغگویی کار زشت و ناپسندی است، زیرا وقتی تو عفريت بی‌رحم را متهم به دروغگویی کردم، عصبانی شدی و برای اینکه به من ثابت کنی که دروغ نگفته‌ای، دوباره خودت را داخل

این خمره گرفتار کردی. حالا ای دیو بی شاخ و دم بگو، دوست داری دوباره تو را به دریا بیندازم و یا داخل غاری در دل یک کوه که هرگز پای هیچ جنبنده‌ای به آنجا نرسیده بیرم؟

و اما ای ملک جوانبخت، از آنجا که عقل و خرد همیشه راهگشای آدمیان از مشکلات است، همان عفرتی که تا چند لحظه قبل از زمان قصه، قصد جان ماهیگیر را کرده بود و به التماس‌های او اعتنایی نمی‌کرد، بنای التماس و آه و زاری گذاشت و عاجزانه گفت: ای ماهیگیر بزرگوار، اگر لطفی کنی و دوباره آن پوست گاو را که چهار مهر حضرت سلیمان را روی خود دارد، از در خمره برداری و من بیرون آیم، قول می‌دهم تمام گنج‌هایی را که سراغ دارم، به تو هدیه کنم. فقط مرا از این زندان تنگ نجات ده که اگر دانایی نکرده و پوست گاو را با مهر حضرت سلیمان دوباره بر در خمره نگذاشته بودی، من محال بود که باز هم در خمره زندانی شوم، اما چون نیروی الهی و مهر حضرت سلیمان در میان است، دیگر قدرت جادویی من پیشیزی ارزش ندارد و به این جهت است که به تو قول می‌دهم اگر در خمره را باز کنی از مال دنیا بی‌نیازت سازم. که مرد ماهیگیر جواب گفت: التماس‌های تو موجود قدرناشناس در من اثر ندارد و من ثروت زیاد هم نمی‌خواهم، زیرا سرمایه فراوان نه اینکه وسیله راحت آدمی نیست، بلکه نکبت هم به بار می‌آورد که مثل من و تو در این هنگام، درست مثل ملوک یونان و حکیم رویان است.

عفرت گفت: حال که حاضر نیستی در خمره را باز کنی، آیا قصه

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۷۳

ملک یونان و حکیم رویان را برای من تعریف می‌کنی؟ که پس از آن مرا به دریا بیندازی؟ زیرا اگر در دریا بیفتم، امید نجات و رهایی‌ام بیشتر از داخل غاری است که در دل کوهی باشد.

پیر مرد ماهیگیر گفت: در روز و روزگاران قدیم، در سرزمین ایران، بین دیلمستان و طبرستان خطه‌ای بود «رویان» نام که بر آن خطه امیری به نام مَلِک یونان حکومت می‌کرد. از قضا ملک یونان که امیر مُلک رویان بود، گرفتار بیماری پیسی شد و لکه‌هایی بر پوست تن و صورت او پدیدار شد که او را سخت می‌آزرد، و هیچ حکیمی هم در آن منطقه قدرت مداوای آن را نداشت، اِلَّا حکیم رویان، که مدت‌ها بود به مکان نامعلومی رخت سفر بسته و کسی از نشانی جدید او خبر نداشت.

بالاخره ملک یونان، افراد بسیار به اطراف و اکناف فرستاد و جارچیان در کوی و محل بانگ و فریاد برآوردند که، هرکس حکیم رویان را بیابد و به بارگاه ملک یونان بیاورد، مقادیر زیادی سکه، به صورت جایزه و انعام، به او تعلق خواهد گرفت. جارچیان در شهری، از شهرهای اطراف، پشت در خانه‌ای رسیدند که حکیم رویان در آنجا عزلت‌گزیده و علاوه بر زبان‌های فارسی و عربی و هندی که می‌دانست، به فراگرفتن زبان‌های رومی و یونانی هم مشغول بود، جارچیان باصدای بلند، خبر خود را اعلام کردند.

حکیم رویان، در اندیشه فرو رفت و تصمیم گرفت که صبح روز بعد به رویان و به دربار ملک یونان رود.

فردای آن روز حکیم رویان، به در قصر ملک یونان رسید و به خادمان گفت: به امیرتان بگویید که حکیم رخصت ورود می‌طلبد، چون ملک یونان باخبر شد، خود پیاده از اندرون تا در قصر که فاصله زیادی هم بود، دوان دوان طی کرد و زیر بازوی حکیم را گرفت و خوش آمدگوییان او را به اندرون برد و ماجرای بیماری پیسی خود را باز گفت.

چون قصه بدین جا رسید، هم سپیده فجر دمیده بود و هم نسیم سحر وزیده بود، شهرزاد همچنان سرگرم تعریف قصه ملک یونان و حکیم رویان بود که پلک‌های سنگین سلطان بر هم افتاد و وی را خواب در ربود و شهرزاد با آن شب چهار شب بود که بدون تیغ جلاد شب را به صبح می‌رساند و هنوز نمی‌دانست تا چند شب دیگر قدرت به خواب‌بردن سلطان و سر از تیغ جلاد بدر بردن را دارد.

پایان شب چهارم

و اما ای ملک جوانبخت،

قصه ما دیشب به آنجا رسید که گفتم، چون حکیم رویان به پشت دروازه قصر ملک یونان رسید، به خادمان گفت، امیر خود را بگویند که حکیم برای مداوای شما آمده است. ملک یونان چون شنید، دوان دوان و با پای برهنه به استقبال حکیم آمد و زیر بازویش را گرفت و او را به اندرون برد و بر صدر نشاند.

و چون خواست شرح بیماری خود را برای امیر رویان بگوید، حکیم به میان حرف ملک دوید و گفت: خود را رنجه نفرمایید که بیماری پوستی شما بر من آشکار و چاره و درمان آن نیز برایم معلوم و روشن است. و هم الان به امیر، مزده می‌دهم که خیلی زود، از این بیماری، رهایی خواهید یافت و چهره شما عاری از هر لک و پیسی خواهد شد. ملک یونان با خوشحالی پرسید: آیا شربت‌تی تجویز می‌فرمایید که بخورم یا روغنی که بر پوستم بمالم؟ حکیم رویان گفت: هیچ‌کدام، فقط یک روز از شما مهلت می‌خواهم، و از آنجا که می‌دانم ملک به بازی چوگان علاقه فراوان دارد، توصیه می‌کنم که ملک برای فردای خود

ترتیب بازی چوگان را بدهد، ولی تا من دوباره به قصر نیامده‌ام، شما برای بازی تشریف نبرید. ملک یونان پرسید: حکیم! بازی چوگان فردا چه ارتباطی با بیماری پوستی و لکه‌های ناهنجار روی صورت و بدن من دارد؟

حکیم رویان گفت: فردا قبل از رفتن به زمین چوگان، خدمت شما عرض خواهم کرد. ملک یونان به حکیم رویان گفت: اگر این ادّعی خود را به انجام برسانی، تو را از مال دنیا بی‌نیاز خواهم کرد، که حکیم هنگام خروج از اندرونی گفت: ای امیر! مرا با مال دنیا کاری نیست، من سرمایه آخرت می‌طلبم.

حکیم با سرعت به خانه خود که در شهر مجاور بود و فاصله چندانی هم با قصر ملک یونان نداشت رفت و در بین راه چوب چوگانی هم خرید و صبح روز بعد به قصر آمد و چون ملک را ایستاده و منتظر دم در قصر دید، چوب چوگان را به دست امیر داد و گفت: امروز لطفاً فقط با این چوب بازی کنید، و بیشتر از روزهای قبل، به ترتیبی که تمام جامه شما از عرق بدنتان خیس شود، به هیچ وجه هم مشتش خود را باز نکنید و تا پایان بازی چوب را هم زمین نگذارید. بعد از پایان بازی به سرعت به قصر بازگردید، بلافاصله به گرمابه بروید، ابتدا با آب بسیار گرم چند بار سر و روی خود را خوب بشوید، دلاک را هم بفرمایید که بدن شما را مشتش و مال فراوانی بدهد، و بعد، یک روز تمام هم در بستر بخوابید، تا باد به سر و رویتان نخورد، به یقین غروب فردا که من به دیدار شما بیایم،

حتی یک لکه هم بر تن و صورت شما وجود نخواهد داشت.
 ملک یونان طبق دستور حکیم رویان، عمل کرد و تا غروب آفتاب با
 چوب در دست، بازی کرد و بعد به گرمابه رفت و یک شبانه روز هم در
 بستر خوابید، تا غروب فردا که حکیم آمد و نگاه به صورت ملک
 انداخت و گفت: شکر خدا که تجویز من مؤثر افتاد، و از شما هم متشکرم
 که به سفارش‌های من عمل کردید. امیر فریاد کشید: برای من آینه
 بیاورید و چون صورت بدون لکه خود را در آینه مشاهده کرد، از جای
 برخاست و سر و روی حکیم رویان را غرق بوسه کرد و پرسید: آیا
 ممکن است به من بگویید، چه حکمتی در کار شما و چه رابطه‌ای در
 بازی چوگان من با تجویز شما بود.

حکیم گفت: من دسته چوب چوگان را، به شیوه‌ای خاص به دارویی
 مخصوص آغشته نمودم، که چون شما هنگام بازی بدنتان گرم شود و کف
 دستتان عرق کند، داروی آغشته به چوب چوگان، از منفذهای کف
 دستتان جذب بدنتان شود و داخل خونتان گردد، و گردش خون آغشته
 به دارو، هنگام ورزش و تقلا، آن جانوران بسیار ریزی را که عامل این
 بیماری هستند بکشد و سموم حاصله همراه با عرق از بدنتان هنگام
 شست و شو پاک شود، و آن مشت و مال دلاک هم برای آن بود که باقی
 مانده سموم زیر پوست بدن شما هم با عرق کردن مجدد دفع گردد. ای
 امیر سرزمین رویان! این بود نحوه مداوای من، اما چگونگی ساختن و
 نوع ترکیب دارو را تا کسی تحصیل علم طب نکند و سال‌ها مرارت

شناختن گیاهان مختلف را نکشد، نخواهد فهمید. و کلام آخر اینکه، اگر امیر با ورزش روزانه و مشتم و مال شبانه دلاک در گرمابه، همواره سموم ایجاد شده در بدن را خارج سازند، هرگز دچار عارضه کسالت و رنج پیسی نخواهند شد، که کار مملکت داری با خشم و حرص و عصبانیت همراه است و تمام این حالات عصبی، در بدن امیر ایجاد سم می‌کند. ملک یونان، خوشحال و سرمست از شادی، دستور داد تا همان شب مجلس بزمی بیاراستند و خنیاگران چیره‌دست، شادمانه سازها نواختند و مجلسیان هم دست‌افشان و پای‌کوبان به پا خاستند.

هنوز شب به پایان نرسیده بود که در تمام خطهٔ رویان، و حتی تا شرق و مرزِ طبرستان، و مغرب و مرزِ دیلمستان، همه دانستند که لک و پیس‌های چهرهٔ ملک یونان به فاصله یک شبانه روز، توسط حکیم رویان از صورت و اندام وی زدوده شده و سلامت و زیبایی ظاهری امیر به او برگشته است.

در پایان مجلس که نزدیک سحر بود، ملک یونان با دست خویش، دو هزار سکه به حکیم رویان داد و امر کرد او را با کالسکه مخصوص خود به در خانه‌اش برسانند، ضمن اینکه از حکیم دعوت کرد که هفته آینده که کالسکه به درِ سرایش می‌فرستد، قبول دعوت کرده و به قصر وی بیاید و خواست که اگر حکیم موافقت کند، دستور دهد تا در کنار قصرش، خانه شایسته‌ای برای او فراهم سازد.

و اما ای ملک جوانبخت، باید بدانید و آگاه باشید: حکیم رویان که

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۷۹

خود را از مال دنیا و سیم و زر فریبده آن بی‌نیاز می‌دید، و در خانه‌اش هم اندوخته‌ای، به قدرِ سدِ جوع و خرید گیاهان، جهت ساخت داروهای گیاهی داشت، صبح روز بعد از ملاقات با ملک یونان، دو هزار سکه زر خلعت گرفته را در خورجین بزرگی نهاد و خود به در خانه فقرا و مستمندان، در آبادی‌های دور و نزدیک رفت، و به هر خانه‌ای به تعداد افراد آن، سکه زر داد، و شبانگاه درحالی‌که سیصد خانوار را در آن زمستان سخت از گرسنگی و سرما، نجات داده بود به خانه برگشت.

صبح زود، در اولین روز هفته دوم بود که کالسکه‌ای از طرف امیر یونان به در خانه حکیم رویان آمد تا او را به قصر ببرد.

چون حکیم وارد قصر شد، ملک یونان خود مانند دفعه گذشته، اما نه که با پای برهنه، به استقبالش آمد و دست در گردن او انداخت و وی را از سر مهر نوازش کرد. امیر و حکیم در صدر مجلسی که به افتخار طبابت و دانایی‌اش ترتیب داده شده بود، نشستند و امیر از حکیم، سؤال‌های بسیاری در موارد مختلف، از جمله پزشکی می‌نمود و حکیم با حوصله و بسیار آرام و شمرده و در خور فهم همگان پاسخ‌های مناسب می‌داد.

اما ملک یونان بلندطبع و باسزاوت را، وزیری بود بخیل و بدخواه، که با اینکه حکیم، ولینعمت او را شفا بخشیده و آرامش را به دربار آورده بود، اما وزیر پست فطرت و بدخواه، چشم دیدن حکیم دانا را نداشت، و وقتی در همان مرحله اول، ملک یونان به حکیم دو هزار سکه زر پاداش و خلعت داد، احقر میرزای وزیر، از شدت حسادت به تنگی نفس افتاد و

در حال خفه شدن بود. و چون در جلسه بعد و دیدار دوم، باز هم حکیم را در همان لباس ساده و پشمینه و رنگ و رورفته قبلی دید، در شگفت شد که چرا حکیم از صلۀ دریافتی، جامه‌ای نو برای خود فراهم نکرده و با لباسی فاخر به بارگاه امیر نیامده است و در آن مجلس بزم که همگان خوش پوشیده و خود را آراسته بودند، سادگی لباس حکیم توجه همگان و وزیر حسود را جلب کرد. اما رفتار موقرانه و صحبت‌های حکیمانه‌اش، آنقدر همگان را مجذوب نمود که جز وزیر بخیل، کسی در اندیشه لباس حکیم نماند.

چون مجلس به پایان رسید، امیر یونان هزار سکه دیگر به وی داد و او را با کالسکه مخصوص به منزل فرستاد و در پایان مجلس هم، امیر یونان ضمن آنکه حکیم را برای جلسۀ بحث و درس هفتۀ بعد دعوت کرد، سؤال هفته قبل خود را تکرار نمود که آیا حاضرید در جوار قصر من اقامت بفرمایید؟ حکیم گفت: جواب این سؤال باشد برای بعد، فعلاً اجازه دهید چند هفته بگذرد، آنگاه در این باره نظرم را معروض می‌دارم. زیرا ای امیر! همه اطرافیان شما که مثل خود شما، به من حسن ظن ندارند.

وزیر حسود ملک یونان، برای آنکه از کار حکیم رویان باخبر گردد، جاسوسانی را گماشت که شبانه روز وی را زیر نظر داشته باشند.

و چون حکیم یک هزار سکه را که در مرحله دوم دریافت کرده بود باز هم، بین مسکینان و فقرا تقسیم کرد. بغض و حسد وزیر بیشتر شد و یک روز قبل از تشکیل مجلس دیدار و درس سوم حکیم و ملک، اجازه

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۸۱

خواست و به حضور امیر بار یافت و گفت: ای امیر، بر من غلام درگاه، و جان نثار پیشگاه، فرض است که مطالبی را به عرض شما برسانم و آگاهتان گردانم که حکیم فرومایه، زرهای دریافتی از شما را به در خانه اوباش و اراذل برده و بین آنها تقسیم می‌کند، و سعی دارد مردم کوچه و بازار را برضد شما بشوراند، و هنگام حضور در مجلس شما هم، بی‌حرمتی را به آخر می‌رساند و در آن مجلس مُجَلَّل، با جامهٔ مندرس می‌آید. جسارت است اما این شیوه که امیر در پیش گرفته، مصداق اصطلاح، مار در آستین پروراندن است و ترسم از این است که در آخر، حکیم قصد جان امیر را نماید.

امیر یونان که وزیر لئیم خود را خوب می‌شناخت، ولی او را به خاطر آگاهی در امور و تسلط در مسائل دیوانی، در مقام وزارت نگاه داشته بود، در ضمن به خاطر آورد حکیم رویان، در پایان جلسه دوم، در جواب سؤالش که پرسیده بود، آیا حاضرید در جوار قصر من اقامت بفرمایید، پاسخ شنیده بود که، بماند برای بعد، زیرا ای امیر همه اطرافیان شما، مثل خود شما نسبت به من حسن ظن ندارند. ملک یونان با به خاطر آوردن آن پاسخ به وزیر خود گفت: آخر چرا این‌گونه بدخواهانه در حق این پسر وارسته و حکیم بایسته اظهار نظر می‌کنی، که اگر او دشمن و بدخواه من بود که در صدد معالجهٔ بیماری من بر نمی‌آمد.

وزیر گفت: ای ملک! آن بیماری اگر معالجه هم نمی‌شد، زبانم لال، مرگ شما را در پی نداشت. اما هر لحظه امکان دارد که او با جادوی خود

شما را از میان بردارد، مگر معالجه بیماری پوستی شما، بدون خوردن شربت و مالیدن روغن، جز از راه جادوگری از طریق دیگری هم امکان داشت و مگر حضورتان عرض نکردم که این جادوگر لثیم به ظاهر حکیم، سه هزار دینار زر مرحمتی شما را بین اراذل و اوباش محله‌های اطراف تقسیم کرده، از کجا که وی نمی‌خواهد جاده را برای دشمنان شما که چشم طمع بر خطهٔ رویان دوخته‌اند هموار کند.

من پیشنهاد می‌کنم این بار که این مرد به بارگاه شما آمد، دستور دهید او را بگیرند و در بند بکشند و با شکنجه از او اقرار بگیرند که برای چه سکه‌های زر اهدایی شما را به در خانهٔ اوباش و اراذل مملکت رویان برده است. من وزیر خیرخواه و چشم راست شما هستم و بسیاری از چیزها را که به علت گرفتاری از نظر امیر مهربان و رئوف ما پنهان است می‌بینم.

در این لحظه فریاد امیر یونان، به آسمان بلند شد که بس کن! وزیر! مرا وسوسه نکن که بیم آن دارم با گوش دادن به حرف‌های تو که دور از صدق و ناشی از رشک و حسد است، دچار همان ندامتی شوم که ملک سندباد گرفتار آن شد و بر سر من همان رود که بر سر امیر سندباد رفت. وزیر که از خشم ملک یونان به راستی ترسیده بود با لحنی چالوسانه عرض کرد: استدعا می‌کنم اگر حضرت امیر خسته نیستند، قصه ملک سندباد را برای حقیر تعریف بفرمایند.

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۸۳

چون قصه شهرزاد به اینجا رسید، هم طلوع فجر و وزیدن نسیم سحر در راه بود. و هم سلطان در خوابی سنگین فرو رفته بود، شهرزاد هم از جا برخاست و از خوابگاه بیرون آمد، و پدرش وزیر اعظم را دید که دست به آسمان بلند کرده و خدای را شکر می‌کند.

پایان شب پنجم

و اما ای ملک جوانبخت! امیر

یونان به روایت پیشینیان و نقلِ اقوالِ قدما و روایتِ راویان، برای وزیر حسود خود که از لثامت سردسته دونان بود چنین حکایت کرد، که:

امیری از امرای سرزمین پارس که سندباد نام داشت، عاشق نخجیر و شیفته شکار بود و ایام تفریح و تفرج را، در شکارگاه‌های مختلف سرزمین پارس سپری می‌کرد و به صید و شکار می‌پرداخت. سندباد در کار نخجیر و شکار حیوانات، شکار با شاهین را بسیار دوست داشت، از این رو، شاهینی بی نظیر و یگانه و دست‌پرورده برای خود داشت که نظیرش را در جهان آن روز کس نداشت.

سندباد، این شاهین دست‌آموز را هیچ‌گاه از خود دور نمی‌کرد و از شدت علاقه‌اش، دستور داده بود پیاله زرین مرصعی بسازند و آن را برای آب خوردن به گردن شاهین بیاویزند تا هرگاه شاهین تشنه بود در آن پیاله زرین و مُرَّصَع آب بیاشامد.

روزی از روزها که امیر سندباد به اتفاق ملازمان برای شکار از شهر بیرون آمد، رو به جانب دشتی نهاد که جایگاه غزالان بود، روش شکار

سندباد در دشت و مرغزار آن بود که شکارچیان انبوهی که همراهش می آمدند دایره وار، حلقه محاصره را تنگ و تنگ تر می کردند تا بالاخره شکارها در آن حلقه به دام می افتادند و یا اسیر تیر سندباد می شدند و گرفتار پنجه شاهین. آن روز در حلقه محاصره شکارچیان، فقط یک غزال گرفتار آمده بود که از زیبایی بی نظیر و از تیزپایی بی بدیل و در جهیدن و پریدن گوی سبقت را از مرغان هوار بوده بود.

سندباد شکارچی غزال شناس، چون چشمش به غزال در تکاپو افتاد فریاد زد: اگر غزال حلقه محاصره را بشکند و بگریزد، هرکس که غزال از پیش روی او فرار کند، سر از پیکرش جدا خواهد شد. از قضای روزگار، برای آنکه سر بی گناهی از تن جدا نشود، غزال که حلقه محاصره را هر لحظه تنگ تر می دید، در یک چشم بر هم زدن جستی زد و از بالای سر ملک سندباد پرید و گریخت.

سندباد برآشفته و خود با شاهینش، سر در پی غزال گریزان نهاد، شاهین را به هوا پرواز داد و آن مرغ شکاری قوی پنجه به سوی غزال پر کشید، بالای سر آن جانور بیچاره رسید، بر کله اش نشست و چشمانش را از حدقه بیرون کشید، سندباد رسید و بی درنگ سر غزال را برید.

سندباد، خسته و تشنه، دنبال نهر آب و چشمه ای می گشت و یا سایانی که لختی زیر آن سایه بیاساید که در آن میان درختی را دید، به زیر سایه درخت رفت و نشست که متوجه شد از لای برگ های درخت قطره قطره آبی می چکد. سندباد، جام زرین را از گردن شاهین باز کرد و

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۸۷

به زیر آن قطرات گرفت، چون جام تا نیمه پر شد، قصد نوشیدن کرد که شاهین با بال به دست امیر زد و جام از دست وی افتاد. سندباد آن کار را چند بار تکرار کرد، چون هر بار خواست از آن قطرات بیاشامد، شاهین باز کار خود را تکرار کرد. سندباد خشمگین و عصبانی بر سر شاهین فریاد کشید که دیوانه! نه خود می خوری و نه اجازه می دهی من بیاشامم و نه اسبم.

پس سزای جسارت خود را ببین که تیغ از نیام برکشید و پره‌های پر قدرت شاهین را برید. شاهین با بال خونین خود و با زحمت و رنج بسیار، توجه سندباد را به بالای سرش و لابه‌لای درختان جلب کرد، که آن قطرات آب نبود بلکه قطرات زهری بود که از دهان ماری سِترُگ و افعی مانند که بالای درخت، چنبر زده بود می چکید و آنجا بود که سندباد پی به هوش و فداکاری شاهین دست‌آموز خود برد. اما چه فایده که شاهین بر بریده از حال رفته بود.

سندباد، افسرده و نالان، با دیده‌ای پر اشک و گریان به جمع ملازمان پیوست و در گوشه‌ای نشست و همچنان بر تصمیم ناگهانی خود پشیمان و متأسف بود که ناگهان شاهین فریادی کشید و در دم جان بداد. آن فریاد شاهین، گویی همان ناله‌ای بود که از حلقوم غزال آن لحظه که شاهین چشمانش را از حدقه درمی آورد بدر آمد. سندباد، مانده بود که آن ناله از حلقوم شاهین درآمده یا از همان غزال سر بریده است که دوباره می شنود.

باری سندباد غرق دریای ندامت و پشیمانی سرگردان در وادی سرگشتگی و حیرانی، بدون آنکه با کسی حرفی بزند، سر در گریبان به قصر خویش رفت، مدت‌ها در سرای را به روی خود بست و با هیچ‌کس هم کلام نشد.

اما ای ملک جوانبخت، چون قصه بدین‌جا رسید، ملک یونان رو به وزیر لئیم و حسود خود که قصد جان حکیم رویان را کرده بود نمود و گفت: حال تو می‌خواهی، مرا وادار کنی که خون حکیم فرزانه‌ای که رنگ نکبت را از چهره من پاک کرد، بر زمین بریزم و تا پایان عمر ندامت و خفت برای خود بخرم؟ محال است که دل به حرف‌های مودبانه تو بدهم که هم تو را از دیرباز خوب می‌شناسم و هم پاکدلی حکیم رویان را در همین زمان اندک، خوب شناخته‌ام. اگر تو را در بارگاه خود هم‌چنان نگاه می‌دارم، به خاطر آن است که در سراسر خطه رویان، کسی مثل تو نمی‌تواند حساب دیوانی مرا نگاه دارد و امور جاریه را رتق و فتق کند. خلاصه اینکه دست از دسیسه بردار و مرا وسوسه نکن که من هرگز به خواست و نظر تو نه سر کسی را به بالای دار می‌برم و نه دست کسی را از دنیا کوتاه می‌کنم.

اما آن وزیر لئیم، بعد از شنیدن داستان سندباد و امر ملک یونان که دستور به ترک او از آن مکان داده بود، بازایستاد و پافشاری کرد و گفت: ای امیر آنچه می‌گویم فقط از سر مصلحت است و الا کار حکیم رویان، پزشکی و درمان است و حرفه من امور دیوانی. زینهار اگر نصیحت

حکایت مرد ماهیگیر و عفريت ۸۹

پذیری و پند من خیرخواه را آویزه گوش خود قرار ندهی هلاک شوی. هرکس نصیحت بپذیرد رستگار است و هرکس پند مشفق را نپذیرد در چنگال مرگ گرفتار! ای ملک یونان! مگر حکایت وزیر و پسر پادشاه را نمی دانی.

چون سلطان مشتاق شنیدن قصه پادشاه و پسرش شد، وزیر کینه توز گفت: راویان اخبار و ناقلان اقوال از قول قدما، چنین آورده اند که:

ملکی از ملوک پارس، پسری داشت به غایت زیبا و نیکو منظر، به نام شایان. وی علاقه بسیار به شکار داشت و گاه گاهی هوس نخجیر می کرد. اما پدر او را تنها به شکار نمی فرستاد و همیشه خود به همراه پسر یکی یکدانه اش به شکار می رفت. اما در ایامی، کار ملک و مملکت چنان آشفته شد و امور به هم گره خورد که پادشاه یک ماه فرصت برای رفتن به شکار نداشت و پسر هر روز به جان پدر نق می زد تا بالاخره از پدر اجازه گرفت که تنها به شکار برود.

پادشاه که مملکتش هم مرز با وادی عفريتان بود، ابتدا اجازه نداد تا اینکه در برابر اصرار پسر تسلیم شد به شرط آنکه وزیر با تدبیرش نیز همراه پسر باشد، صبح روز شکار به فرزند گفت: به تو توصیه می کنم، خلاف نظر وزیر کاری نکنی و جایی نروی.

روز اول، هر چه گشتند، شکاری نیافتند و روز دوم بود که در دوردست چشمان پسر پادشاه به غزالی بی نهایت زیبا افتاد که خیره، پسر پادشاه را می نگرست. پسر، غزال را به وزیر نشان داد و گفت که قصد

شکار آن را دارد. وزیر چون از دور غزال را نگاه کرد، بد به دلش آمد و پسر را از دنبال کردن غزال نهی کرد. پسر اصرار می نمود و وزیر هم در مخالفتش ابرام. بالاخره پسر پادشاه بی توجه به مخالفت های وزیر، سر در بی غزال گذاشت که وزیر باصدای بلند گفت: ای شاهزاده حرف نشنو! اگر در مخمصه ای افتادی و در مهلکه ای گرفتار آمدی، خواندن دعای مخصوص هر شب را فراموش نکن.

پسر پادشاه آن فریاد دلسوزانه وزیر را شنید و به خاطر سپرد. با حرکت اسب پسر پادشاه، غزال هم پا به فرار گذاشت و در دشتی صاف غزال به جلو می دوید و پسر پادشاه سوار بر اسب به تاخت دنبالش می رفت که ناگهان غزال از نظر محو شد. گویی که آب شد و به زمین فرو رفت، پسر پادشاه حیرت زده، از گم شدن ناگهانی غزال، همچنان در آن دشت هموار به جلو می رفت که ناگهان در چند صد متری خود دختری را دید به غایت زیبا و بی اندازه فریبا، که در میان دشت نشست به اشک می ریخت.

پسر پادشاه چون به کنار آن دختر زیبارو رسید، اسب را نگاه داشت و پرسید: ای دختر زیبا، کیستی؟ اینجا چه می کنی؟ و گریه ات بهر چیست؟ دختر گریان گفت: ای امیرزاده، من دختر ملک هندوان هستم، که همراه پدر و ملازمان پدر به شکار آمده بودم که غزالی دیدم و سر در پی او گذاشتم ولی آن غزال ناگهان محو شد و من چون حیرت زده به عقب برگشتم، از پدر و ملازمان او هیچ اثری ندیدم و حال در این دشت بی انتها

حکایت مرد ماهیگیر و عفريت ۹۱

و دورافتاده، گم شده‌ام. ممکن است لطفی کنی و مرا سوار بر اسب خود کرده و به پدرم برسانی، که اسبم با سرعت و بدون من به طرفی که پدرم و ملازمان او بودند پرکشید و رفت. اگر تو، ای شاهزاده عزیز از راه نرسیده بودی من از شدت غصه و تنهایی در این دشت بی‌کران می‌مردم.

پسر پادشاه، دخترک زیباروی را بر ترک اسب خود نشانده و به تاخت، جانب شرق رفت تا پدر دخترک و ملک هندوان را بیابد و دختر را به آنها سپارد. قدری که رفتند به کنار نهر آبی رسیدند و دخترک گفت: ای ملک‌زاده، من بسیار تشنه هستم، لحظه‌ای توقف کن تا من از اسب پیاده شوم و جره‌ای آب بنوشم. پسر پادشاه اسب را به توقف واداشت و دخترک به کنار نهر آب رفت و دو مشت از آن آب را به صورت خود پاشید که ناگهان به غولی بی‌شاخ و دم مبدل شد که صدای قهقهه گوشخراشش تا آسمان رفت. با فریاد گفت: فرزندان عزیزم، بیایید که ناهار امروز شما را آورده‌ام و بلافاصله سه بچه گول حاضر شدند و برای دریدن و خوردن پسر پادشاه، دندان‌های کریه خود را به او نشان دادند.

ترس، سراپای پسر پادشاه را فراگرفته بود و چون بید می‌لرزید، که ناگهان یاد حرف وزیر پدرش افتاد که فریادکنان به او گفته بود، اگر در مهلکه‌ای گرفتار آمدی، خواندن دعای مخصوص هر شب را فراموش نکن. و پسر پادشاه درحالی که با مرگ چند قدمی بیشتر فاصله نداشت و سه بچه گول گرسنه به طرف او می‌آمدند تا تکه پاره‌اش کنند، با صدای بلند دعای مخصوص هر شب را خواند و هر بار که آن دعا را می‌خواند به

طرف بچه غول‌ها فوت می‌کرد. با خواندن و فوت کردن اول، بچه غول‌ها ایستادند، با خواندن و فوت کردن دوم، از حرکت واماندند و با خواندن و فوت کردن سوم و چهارم، لاغر و لاغرتر و ریز و ریزتر شدند تا اینکه در پایان دعای دهم نه از غول بزرگ اثری بود و نه از سه بچه غول.

شاهزاده، نفس به راحتی کشید و سپس بر روی اسب خود پرید و به سوی مغرب و جانب مملکت پدری خود تاختن گرفت که در میانه راه، وزیر پدرش را دید که با همراهان نگران ایستاده بودند. وزیر چون پسر را سالم دید، دست دعا به آسمان بلند کرد و گفت: خدایا، تو را صد هزار مرتبه شکر می‌گویم که پسر ولینعمت مرا سالم بازگرداندی و سپس به پسر پادشاه گفت: تفاوت من و تو این بود که تو آن شیخ را از دور غزال می‌دیدی، و من غول. شکر خدا که با هوشیاری برگشتی و در این موقع احقر وزیر به ملک یونان گفت:

اکنون شما این مرد حکیم را به شکل آن غزال می‌بینید، اما من خوب می‌دانم که او غولی است که قصد جان شما را کرده است.

و چون وزیر لیبیم ملک یونان، قصهٔ وزیر و پسر پادشاه را با آن آب و تاب تعریف کرد، از سکوت و به فکر فرو رفتن ملک، حس کرد که تیرش دارد به هدف اصابت می‌کند. پس منتظر ماند تا بشنود ملک چه نظری می‌دهد و چه سخنی می‌گوید، که ملک یونان گفت: ای وزیر، داستان شیرین و پندآموز بود و مرا به فکر واداشت، اما بیم آن دارم که اگر حرف تو را بپذیرم، بر من نیز همان رود که بر آن مرد بازرگان رفت، که به اعتبار

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۹۳

سخن طوطی، همسر عقیف و باوفای خود را بکشت و عمری را به ندامت نشست. اکنون من نصایح تو را پذیرفته‌ام. اما دوست دارم تو هم قصه آن مرد بازرگان را از زبان من بشنوی.

احقر که نام وزیر لثیم ملک یونان بود پاسخ داد، چه سعادت‌ی بالاتراز اینکه امیر بزرگوار قصه بگوید و وزیر بی‌مقدار، شنونده آن باشد، لطفاً داستان را آغاز کنید که به گوش جان کلمه به کلمه آن را می‌شنوم. ملک یونان این‌گونه کلام خود را آغاز نمود که:

حکایت کرده‌اند، بازرگانی بود، ثروتمند و جهان‌دیده و سرد و گرم روزگار چشیده که سفرهای بسیار کرده بود و زشت و زیبای دوران را بسیار دیده بود. مرد بازرگان از تمام دارایی و ثروت، و خویشان و فرزندان بیشتر از همه به همسرش حبیبه و یک طوطی سخن‌گو که در خانه داشت علاقه‌مند بود. تا اینکه روزی از روزها، ناگزیر به سفر شد. مرد بازرگان در سفرهای قبلی که برای کارهای تجاری می‌رفت و خانه و خانمان خود را ترک می‌نمود، طوطی سخن‌گو را به همسرش حبیبه می‌سپرد تا از آن خوب مراقبت کند، و باز چون ناگزیر شد که به همراه تنی چند از بازرگانان به کشتی بنشینند و راه سفر در پیش گیرد، باز هم طوطی را به همسرش سپرد و خانه را ترک کرد.

همسر مرد بازرگان یعنی حبیبه، در تنهایی با طوطی بیشتر مأنوس شد و تلاش می‌کرد در غیاب شوهر، خود را با آن طوطی شکرشکن سرگرم کند و غم تنهایی را از دل بزدايد. از قضا، مرد بازرگان غلامی داشت که

آن غلام در نهان دلباخته حبیبه شده بود ولی از ترسش درباره ماجرای این دلباختگی با هیچکس سخن نمی‌گفت. الا اینکه وقتی برای نظافت خانه می‌آمد و حبیبه هم برای آنکه با مرد نامحرم در خانه تنها نباشد به نزد مادرش می‌رفت. غلام هنگام نظافت اتاق و خانه، زیر لب زمزمه کنان می‌خواند:

حبیبه حبیبه دوستت دارم خیلی زیاد

عشقی چنین به یاد هیچکس میاد

چند ماهی گذشت و در آن چند ماه، هر پانزده روز یک بار غلام برای نظافت اندرون می‌آمد و همسر بازرگان هم به خانه مادرش می‌رفت و غلام نیز با صدای بلند آن عبارت را زمزمه می‌کرد، تا اینکه مرد بازرگان از سفر برگشت.

شبی در خلوت خود با همسرش نشست و از ماجرای سفرش می‌گفت که ناگهان طوطی لب به سخن گشود و با همان آوای غلام خواند:

حبیبه حبیبه دوستت دارم خیلی زیاد

عشقی چنین به یاد هیچکس نیاد

مرد بازرگان با شنیدن صدای طوطی به همسر خود بدگمان شد و به غلط و ناروا، او را در ذهن خود، متهم به خیانت کرد و عجولانه و از سر خشم، خنجر از نیام کشید و بی‌درنگ سینه پاک همسرش را درید. بازرگان بعد از دریدن سینه همسرش به تصور خیانت واهی و ندیده، قفس طوطی را برداشت و در بیرونی خانه، غلام را خبر کرد و او را که

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۹۵

محرم خویش می‌شمرد با خود همراه کرد و راه بیابان در پیش گرفت. پس از پیمودن راهی دراز، نزدیک نیم روز فردای آن شب مرد بازرگان و غلام، درخت و جوی آبی را یافتند. مرد بازرگان اراده کرد که دمی زیر سایه درخت بنشیند و لختی بیاسایند، که چون مرد بازرگان قفس طوطی را بر زمین گذاشت، طوطی که کشته شدن حبیبه را با خنجر مرد بازرگان به چشم خود دیده بود و از شب قبل تا آن موقع ساکت مانده بود، دوباره به سخن آمد و با لحن آوازگونه خود همان شعر را خواند.

مرد بازرگان با شنیدن دوباره آن عبارت از زبان طوطی سخن گو، سر را از خجالت میان دو دست گرفت و های‌های بنای گریستن را گذاشت. غلام با شنیدن آن عبارات که تکرار زمزمه‌های عاشقانه خویش در خلوت بود، بند دلش پاره شد و چون به خودش مسلط شد به دلجویی از ارباب خود برخاست و پرسید، ممکن است خواهام به من بگوید که چرا هنوز از گرد راه نرسیده و خستگی و رنج سفر را از تن بدر نکرده، این چنین اندوهگین، عزم سفر دوباره آن هم بدون توشه و آذوقه نموده‌اند؟ که مرد بازرگان تمام ماجرا را برای غلام که او را محرم اسرار خود می‌دانست تعریف کرد و گفت که بر سر خاتون خود چه بلایی به تلافی خیانت آورده است. غلام که عاشق و شیفته خاتون بود چون ماجرا را از زبان صاحب خود شنید دو دست بر سر کوبید و با صدای بلند بنای گریستن گذاشت. اشک و ناله غلام به حدی تأثر آور بود که مرد بازرگان درد خویش از یاد برد و به استمالت غلام پرداخت. و آنجا بود که غلام

لب به سخن گشود و صاحب و مولای خود را شماتت کرد که چرا عجولانه دست به چنان کار وحشتناکی زده است و لابه کنان بر دست و پای مرد بازرگان افتاد و گفت:

ای صاحب باید می آمدید و مرا می کشتید، الان هم تیغ از نیام برکشید و مرا بکشید که خاتون شما از برگ گل پاک تر بود و من ابله در عالم خیال، دل به مهر خاتون داده بودم هنگام نظافت اندرون خانه شما، آن هنگام که خانه خالی و خاتون در خانه مادر خود بود، این عبارات عاشقانه را زمزمه می کردم که وای بر من. ای صاحب لطفاً خنجر از نیام برکشید و سر مرا از تن جدا کنید که کاش زبانم بیخ حلقم می چسبید و خاتون این چنین در آتش حسد شما نمی سوخت.

بازرگان بعد از شنیدن سخنان غلام سراسیمه و آشفته حال، قفس طوطی نهاد و غلام را به حال خود گذاشت. و راه بیابان در پیش گرفت تا اینکه از شدت اندوه دیوانه شد و تا آخر عمر در بیغوله ها با مرگ تدریجی، زندگی کرد.

و اما، ملک یونان بعد از آنکه داستان مرد بازرگان و غلام و طوطی سخنگو را به پایان رسانید، رو به وزیر خود کرد و گفت: ای وزیر، حال من نیز بیم آن دارم که با کشتن حکیم رویان، دچار همان خطایی شوم که مرد بازرگان مرتکب شد. می ترسم تا پایان عمر از درد ندامت بسوزم و کارم به دیوانگی و آوارگی دشت و بیابان بکشد.

باز هم وزیر نابکار، چاپلوسانه زبان گشود و گفت: ای ملک من هم

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۹۷

می ترسم، آری می ترسم که در آخر این مرد حکیم نما، با جادو، تو را بکشد و سرزمین رویان ما بی امیر بماند. مگر از خاطر تان رفته که او چگونه توانست با جادو بیماری پوستی شما را که سالها گرفتار آن بودید یک شبه برطرف کند؟ سرانجام، تلقین ها و اصرارها و تأکیدهای وزیر احقر نام، در ملک یونان مؤثر افتاد و ملک از ترس هلاک شدن به دست حکیم رویان، قصد جان او را کرد.

صبح روز بعد، حکیم رویانی را به قصر فراخواند و چون حکیم به قصر آمد، ملک از او پرسید، آیا می دانی برای چه تو را قبل از رسیدن روز درس و گفت و گو به اینجا فراخوانده ام؟ حکیم جواب داد: خیر که از اسرار دل افراد، فقط خداوند کریم با خبر است. ملک یونان ادامه داد: تو را به اینجا خواسته ام تا دستور دهم که جلاد سر از پیکرت جدا کند. حکیم رویان وقتی آن پاسخ را شنید، خدمت های گذشته خود را یادآور شد و پرسید، آیا پاداش نکویی این است؟

امیر یونان پاسخ داد، من ناگزیرم تو را بکشم زیرا اگر من این اقدام را نکنم، تو مرا خواهی کشت. حکیم رویان گفت: ممکن است از امیر بپرسم که گناه من چیست و چه خطایی از من سر زده؟

ملک یونان پاسخ داد، من گمان می کنم تو جاسوس هستی و دشمنان من تو را به دربار فرستاده اند و ضمناً باخبر شده ام که با سه هزار سکه زری که به تو بخشیدم اراذل و اوباش را اجیر کرده ای که هر زمان صلاح دانستی به فرمانت بر من بشورند، به این جهت است که تصمیم به قتل تو

گرفته‌ام. حکیم رویان دانست که وزیر لئیم بدسیرت کار خود را کرده است و محال است که او با گریه و زاری و دلیل و برهان بتواند ملک یونان دهن‌بین را از تصمیم خود منصرف کند، لذا به ترفند و تدبیر پرداخت و گفت:

حال که چاره‌ای جز تسلیم در برابر تصمیم امیر ندارم، اجازه بدهید به خانه خود بروم تا هم وصیت‌نامه‌ام را تنظیم کنم و هم کتابی بس ارزشمند در خانه دارم که آن را برای امیر به ارمغان بیاورم. ملک یونان چون آن سخن بشنید پرسید: آن کتاب چیست و چه ویژگی‌ای دارد؟ که حکیم رویان در پاسخ گفت: ویژگی آن کتاب این است که وقتی سر از پیکر من جدا شد، هرگاه شما آن سر بریده را در پیش روی خود بگذارید و چند سطری از آن کتاب را بخوانی، سر بریده من به زبان می‌آید و به تمام سؤالات شما پاسخ خواهد داد. مگر شما نمی‌خواهید هر وقت با مشکلی روبه‌رو شدید و سؤالی داشتید پاسخ مناسب را بشنوید؟

ملک یونان شگفت‌زده از شنیدن آن مطلب به حکیم رویان اجازه داد به همراه دو مأمور به خانه خود رود و وصیت‌نامه‌اش را بنویسد و آن کتاب ارزشمند را هم به قصر بیاورد.

حکیم به خانه رفت و دو روز در را به روی خود بست و سرگرم کار شد، و سپس همراه آن دو مأمور مراقب، به قصر ملک یونان برگشت و کتاب را با کیسه‌ای پر از دارو به امیر داد و گفت: ای ملک، پس از مرگم، سرم را با این دارو آمیخته کن و بعد که کاسه سرم از اثر این دارو خشکید و بوی فاسد شده‌اش برطرف شد، آن را در یک سینی پیش روی خود

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۹۹

بگذار و چند سطری از کتاب را بخوان و هر سؤالی که داشتی پیرس تا پاسخ آن را بشنوی.

امیر با حیرت گفت: اول کتاب را بده تا آن را بگشایم و تا تو زنده هستی، چند سطری از مطالب آن را بخوانم.

امیر کتاب را از دست حکیم گرفت، و چون آن را گشود، دید که برگ اول آن سپید است. پرسید پس چرا این صفحه نوشته ندارد؟ حکیم گفت: مخصوصاً در چند صفحه اول کتاب، مطلب نوشته نشده، زیرا که صفحات اول و دوم و جلد کتاب ممکن است در اثر گذشت زمان صدمه ببیند. از صفحه‌های سوم و چهارم مطالب آمده است، شاید هم از صفحه پنجم. پس امیر سعی در ورق زدن صفحات آن کتاب کرد و چون صفحات کتاب سخت به هم چسبیده بود و با اشاره انگشت از هم جدا نمی‌شد، انگشت خود در دهان برد و با آب دهان، انگشت را خیس کرد و صفحه اول و دوم را از هم جدا کرد، باز هم صفحات بعدی به هم چسبیده بود، ملک یونان دوباره همان انگشت را به دهان برد و با رطوبت زبان خود آن را تر نمود و صفحات بعدی را هم که سخت به هم چسبیده بود از هم جدا کرد. چون برای بار سوم انگشت را به دهان برد، فریادی کشید و بر زمین افتاد و در دم بمرد. حکیم رویان وقتی ناسپاسی ملک یونان را دید، برای نجات جان خود ترفندی زد و حيله‌ای به کار برد. در آن روزی که به بهانه نوشتن وصیت‌نامه در خانه بود، صفحات آن کتاب را به زهری شدید آغشته کرد و آن چنان که گفته شد جان ملک یونان را گرفت.

ای ملک جوانبخت، هرگاه درمان شده و شفا یافته‌ای، ناسپاسی کند و رحمت یافته‌ای بنای بی‌رحمتی را گذارد و قصد جان ولینعمت خود را کند، سزایش همان است که بر ملک یونان رفت و چون قصه بدین جا رسید و چراغ عمر ملک ناسپاس یونان به خاموشی گرایید، سحر از راه رسیده و سلطان را خواب ریود و شهرزاد باز هم شبی دیگر را بیاسود.

پایان شب ششم

و اما ای ملک جوانبخت، چون

سخن بدینجا رسید، مرد ماهیگیر به عفریت داخل خمره که با شوق بسیار
 قصه را می شنید گفت: ای عفریت بدخواه و سیه دل! بدان و آگاه باش که
 اگر ملک یونان قصد جان آن حکیم فرزانه را که سلامت دوباره خود را
 مدیونش بود نمی کرد، هرگز آن گونه گرفتار دست تو انمند انتقام نمی شد و
 تو هم می خواستی با من آن کنی که ملک یونان برای حکیم در سر
 می پرورانید، آخر مگر نه اینکه من تو را بعد از هزار و صد سال از داخل
 خمره آزادت کردم؟ چرا نا جوانمردانه قصد جان مرا کردی؟ حال تو را باز
 به قعر دریا می اندازم و خودم هم در همین مکان (یعنی ساحل دریا) خانه
 می سازم و به هر کس که برای صید بیاید، قصه این خمره را می گویم تا
 کسی تو را از آب بیرون نکشد و نه هزار و صد سال بلکه ده ها هزار سال
 در قعر دریا بمانی.

عفریت با عجز و لابه، زبان به التماس گشود و نالان از درون خمره
 گفت: ای مرد! بیا و بار دیگر جوانمردی کن و مرا از این زندان تنگ
 برهان، که من پیمان می بندم و قسم می خورم دیگر با تو بدی نکنم و در
 ضمن از مال دنیا هم بی نیازت گردانم.

مرد ماهیگیر خنده کنان پرسید: گفתי قسم می خوری؟ قسمت به چی و به کی خواهد بود؟

عفریت از درون خمره گفت: به خدا قسم می خورم، صدای قهقهه سیاد بلندتر شد و گفت: تو که خدا را نمی شناسی. گفته هایت را به یاد می آورم که گفתי وقتی با آصف بن برخیا، وزیر حضرت سلیمان نبی، به نزد آن بزرگوار رفتی، تمرد ورزیدی، از سر عناد برخاستی و دعوت پیامبر خدا را نپذیرفتی، عفریت با تضرع از داخل خمره گفت:

اما اکنون بعد از هزار و صد سال عذاب و حبس در تنگنا و تاریکی و قعر دریا، به خدای بزرگ ایمان می آوردم و به همان خدا، سوگند یاد می کنم که از حرف خودم برنگردم و به تو خیانت نکنم.

سیاد ماهیگیر، با شنیدن سخنان عفریت و سوگند او، در خمره را گشود که ناگهان چون دفعه قبل، دودی از درون خمره بیرون آمد و آن دود تبدیل به دیوی بزرگ شد که دیو بلافاصله پا به خمره خالی زد و آن را به قعر دریا انداخت.

مرد ماهیگیر وقتی خمره را از دسترس خود دور دید، ترس سراپای وجودش را فراگرفت و بیم آن داشت مبادا هیولا زیر قول خودش بزند و قسم خود را از یاد ببرد. اما هیولا خنده ای کرد و گفت: نترس که من به خدای بزرگ شما ایمان آوردم و به همان ذات پاک قسم خوردم، فقط آماده باش که می خواهم پروازکنان تو را هم با خود ببرم و پاداش نیکویی ات را به تو بدهم. سپس عفریت مرد را برداشت و بر پشت خود

حکایت مرد ماهیگیر و عفريت ۱۰۳

نشانند و پروازکنان به آسمان پر کشید و از فراز کوهی گذشت و به بیابانی بزرگ رسید که در وسط آن بیابان برکه آبی بود، عفريت در کنار برکه فرود آمد و مرد صیاد را از پشت خود بر زمین نهاد و به او گفت: این برکه را خوب نگاه کن، پر از ماهیان چهار رنگ است، تا من در کنارت هستم، تو تورت را در آن بینداز و از آن ماهی بگیری.

مرد صیاد تور را داخل برکه انداخت و چون آن را از آب بیرون کشید با تعجب چهار ماهی به رنگ‌های مختلف یافت که یکی به سرخی شقایق، دومی از زردی چون زر ناب، و سومی به سپیدی برف و چهارمی به رنگ نیلی آسمان بودند.

عفريت گفت: ای مرد ماهیگیر! این ماهیان چهار رنگ را به قصر پادشاه این منطقه ببر که از تو به بهای گران می‌خرد و از مال دنیا بی‌نیاز می‌کند، و تو هر روز هم می‌توانی، یک بار به کنار این برکه بیایی و یک مرتبه هم تور بیندازی و مثل این چهار ماهی را روزانه صید کنی، و من تو را به همان خدایی که به وسیله‌ات به او ایمان آورده‌ام، قسمت می‌دهم که مرا ببخشی، زیرا هزار و صد سال زندانی بودن در آن خمره تنگ در قعر دریا مرا دیوانه کرده بود. عفريت این را گفت و در دم پر کشید و به هوا رفت و در یک چشم بر هم زدن از نظر مرد ماهیگیر ناپدید شد.

مرد ماهیگیر، همان‌گونه که عفريت یادش داده بود، چهار ماهی رنگارنگ را در توبره نهاد و راه قصر پادشاه آن دیار را در پیش گرفت. چون به در قصر رسید به دربان‌ها گفت: سلطان را مژده دهید که چهار

ماهی به رنگ‌های قرمز و زرد و سفید و آبی را برای ایشان به ارمغان آورده‌ام. نگهبان‌ها، مرد صیاد را نزد سلطان بردند. سلطان از دیدن ماهیان با چهار رنگ مختلف در عجب شد و به وزیر خود گفت: چهار صد سکه زر به مرد صیاد پاداش دهند و نشانی او را بپرسند که هرگاه سلطان هوس این چنین ماهی‌هایی کرد، او را خیر کنند و گفت: این ماهی‌های رنگارنگ را به دست همان کنیزکی بدهید که قیصر روم دیروز به عنوان هدیه برایم فرستاد و از او بخواهید که این ماهی‌ها را برایم کباب کند.

مرد صیاد خوشحال و خندان چهار صد سکه زر در کیسه نهاد و راه خانه خود پیش گرفت و رفت.

کنیزک رومی که بعد از ورودش به قصر سلطان اولین بار بود به قصد پختن غذا، تابه روی آتش می‌نهاد. چون روغن درون تابه آب شد و جوشیدن گرفت، چهار ماهی رنگارنگ را درون تابه پر روغن انداخت که هنوز چندی از انداختن ماهی‌ها درون تابه نگذشته بود، ناگهان دیوار آشپزخانه ترک برداشت و دختری پری سیما و ماه‌روی و خورشید طلعت، از شکاف دیوار وارد شد. درحالی‌که خیزرانی در دست داشت، به کنار تابه آمد و شاخه خیزران خود را بر بدنه تابه زد و با صدایی که به لطافت نسیم سحرگاهی بود پرسید: ای ماهیان، ای ماهیان، آیا عهد و پیمان خود را که از دیرین بسته‌اید به خاطر دارید، ماهی‌های درون تابه به حرف درآمدند و گفتند: آری به خاطر داریم. دخترک برای بار دوم

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۰۵

ضربه دیگری بر تابه زد که تابه واژگون شد و ماهی‌ها بر زمین افتادند و کنیزک از هوش رفت.

همزمان با بی‌هوش شدن کنیزک، دخترک زیبارو از درز ترک خورده دیوار آشپزخانه بیرون رفت و آن شکاف دوباره به هم آمد.

مدتی گذشت تا کنیزک به هوش آمد و تابه پرروغن را واژگون و ماهیان نیم سوخته را کف آشپزخانه، تپاه شده دید. از اینکه در اولین آزمون آشپزی، خود را شکست خورده می‌دید، سر بر زانو نهاد و با صدای بلند بنای گریستن را گذاشت. وزیر که سلطان را بر سر سفره منتظر غذا می‌دید از تأخیر کنیزک هراسان شد و به آشپزخانه آمد، چون کنیزک را گریان دید ماجرا را از او پرسید و چون به رویداد آنگونه ماجراهای جادوگرانه در دربار عادت داشت لذا دستور داد تا، به سرعت غذای دیگری برای سلطان فراهم آوردند.

صبح زود فردا، به دنبال مرد صیاد فرستاد و از او چهار ماهی دیگر خواست به رنگ همان ماهی‌هایی که روز قبل آورده بود و سرخ و زرد و سفید و آبی بودند. مرد صیاد رفت و چهار ماهی چون روز قبل صید کرد و به قصر آورد و وزیر از کیسه خود چهار صد سکه زر دیگر به او داد. مرد ماهیگیر خوشحال از اینکه به فاصله دو روز صاحب هشتصد سکه زر شده بود، راه خانه خود، در پیش گرفت.

وزیر چهار ماهی دیگر را به همان کنیزک داد و گفت: هرکس غیر از من حرف‌های دیروز تو را می‌شنید، حکم کشتن تو را می‌داد و یا تو را به

بهای اندکی در بازار برده فروشان می فروخت. اما من در اخذ تصمیم تعجیل نکردم و چهار ماهی دیگر برایت آوردم، ولی امروز خودم هم در گوشه‌ای از این مطبخ پنهان می شوم تا بدانم گفته دیروزت درست است و یا از سر بی لیاقتی روغن و تابه را واژگون کردی و ماهی‌های نیم برشته شده را کف آشپزخانه ریختی.

کنیزک هم چون روز قبل تابه بر آتش نهاد و روغن در تابه ریخت و چون روغن کاملاً داغ شد، ماهی‌ها را درون تابه انداخت، که باز هم دیوار آشپزخانه قصر سلطان ترک برداشت و دوباره دختری ماهرو و خورشید طلعت درحالی که شاخه خیزرانی به دست داشت درون آشپزخانه آمد و با صدایی ملیح پرسید: ای ماهیان، ای ماهیان، آیا به خاطر دارید آن عهد و پیمانتان؟ ماهیان در حال سرخ شدن پاسخ دادند: آری هستیم ما بر هر عهد و پیمانمان. دخترک پری رو چون روز قبل، چوب خیزران خود را به تابه پر روغن زد و تابه واژگون شد و ماهی‌ها به کف آشپزخانه افتادند، و دخترک نیز از همان شکاف دیوار خارج شد و درز دیوار دوباره به هم آمد.

وزیر چون آن ماجرا را بدید و باورش شد که کنیزک هدایی قیصر روم دروغ نمی گوید، درحالی که حیرت سراپای وجودش را فراگرفته بود، به بارگاه امیر رفت و ماجرای روز قبل را که از کنیز شنیده و آنچه که در آن روز خود با دو چشمش دیده بود، برای امیر تعریف کرد. امیر گفت: حرف تو را قبول دارم، اما دوست دارم که این ماجرا را با چشمان خویش

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۰۷

هم بینم که قبولش به نظر خیلی مشکل است.
 سپس برای بار سوم، به دنبال مرد ماهیگیر فرستادند، و در همان بدو
 ورودش، امیر چهار صد سکه زر دیگر به مرد ماهیگیر داد و گفت: هر چه
 زودتر مثل دو روز قبل، چهار ماهی رنگین برای من به قصر بیاور.
 مرد ماهیگیر، خوشحال از اینکه در طول سه روز صاحب یک هزار و
 دوست سکه شده بود که هرگز دوازده سکه اش را هم در خواب نمی دید،
 به کنار برکه رفت و تور بینداخت و همان گونه ماهیان را گرفت و آنها را به
 قصر امیر آورد و پیش او نهاد. امیر گفت: حاجتی به اینکه من به
 آشپزخانه بیایم نیست، همین جا اجاقی فراهم و آتشی برپا دارید و
 کنیزک هم روغن و تابه را بیاورد و جلوی چشمان من کار دو روز قبل
 خود را تکرار کند.

همه آن کارهای دو روز قبل تکرار شد، دیوار تالار قصر از هم باز شد
 و از شکاف آن، به جای آن دخترک پری سیما، غلام سیاهی، زشت و
 بدهیبت داخل شد و بدون اعتنا به امیر و وزیر و کنیز، به جای شاخه
 خیزران، چوب کلفتی که در دست داشت بر بدنه تابه زد و پرسید: ای
 ماهیان، ای ماهیان، آیا عهد و پیمانتان را به خاطر دارید؟ که ماهیان نیم
 سوخته هم پاسخ دادند: آری بر عهد و پیمان خود هستیم. غلام سیاه هم
 مانند آن دخترک زیباروی، با ضربه چوب، تابه را کف تالار قصر واژگون
 کرد و ماهی های نیم سوخته به کف تالار افتادند و غلام سیاه از درز
 ایجاد شده در دیوار تالار، بیرون رفت.

سراپای وجود سلطان را هم حیرت فراگرفت و هم ترس، و از ترس

مدتی زبانش در دهان قفل شده بود و کنیزک هم چون دو روز قبل، بی هوش در کف آشپزخانه افتاده بود.

سلطان رو به وزیر کرد و گفت: هر چه هست زیر سر آن مردک ماهیگیر است، هر چه زودتر چند نفر را دنبال آن صیاد بفرستید و او را اینجا حاضر کنید. هنوز ساعتی نگذشته بود که مرد ماهیگیر در بارگاه امیر حاضر گردید. امیر به محض ورود مرد صیاد فریاد کشید: جلاد! که در یک چشم بر هم زدن جلاد با تیغ بُزان و آخته حاضر شد.

مرد صیاد که در طول راه، شوق دریافت چهارصد سکه زر دیگر را در سرش می‌پروراند، ترس سراپای وجودش را فرا گرفت و وقتی مرگ را در چند قدمی خود دید با خودش گفت: این بار آن عفریت روسیاه، انتقام خودش را این‌گونه از من گرفت. مرد صیاد، ترسان و لرزان در این اندیشه بود که امیر فریاد کشید و گفت: تو جادوگری، و مرا فریب داده‌ای، سه روز است که با ماهی‌های فریبنده خود پای عفریتان و جادوگران را به قصر من باز کرده‌ای، همین حالا دستور می‌دهم که جلاد سر از تنت جدا کند.

مرد صیاد که از همه جا بی‌خبر بود گفت: سلطان ممکن است بفرماید چه خطایی از من سر زده؟ اگر تا به حال هزار و دویست سکه از شما دریافت کرده‌ام که آن را هم خودتان و جناب وزیر مرحمت نموده‌اید، حاضرم همه را برگردانم که حتی بیشتر از دو سکه را هم خرج نکرده‌ام. وزیر باهوش، در گوش امیر گفت: به نظر می‌رسد این مردک ماهیگیر از ماجرای اطلاع است، فقط حضرت سلطان از او بخواهند که بگوید این

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۰۹

ماهی‌های رنگارنگ را از کجا صید می‌کند و می‌آورد، و چون سلطان از مرد ماهیگیر سؤال کرد، صیاد هم از ابتدا تا انتهای داستان خود را تعریف کرد.

امیر و وزیر هر دو حرف‌های مرد ماهیگیر را باور کردند. آنگاه امیر پرسید: از قصر من تا آن برکه آبی که می‌گویی، چقدر راه است؟ ماهیگیر گفت: آن برکه پشت کوه مقابل است و من با نیم روز راه رفتن به آن می‌رسم.

امیر دستور داد، درحد مختصری، سپاهی آراستند و ماهیگیر را هم در قصر خود نگه داشت تا صبح روز بعد که به سوی برکه حرکت کنند. آن زمان که ماهیگیر در جواب سلطان گفت: برکه آب که در آن ماهیان چند رنگ زندگی می‌کنند، پشت همین کوه مقابل شماسست، سلطان از حرف ماهیگیر به شک افتاد، زیرا او همه جای مملکت خود را خوب می‌شناخت و با خود گفت: باید فاصله دورتر از این باشد که ماهیگیر می‌گوید. وزیر با تدبیرش گفت: یا امیر در مورد فاصله، تصورم این است که مرد ماهیگیر، یا از ترس دروغ می‌گوید یا فاصله را با جادویی که عفریت به کار بسته طی می‌کند. در نتیجه سه شبانه روز امیر و وزیر و سپاه و مرد ماهیگیر در راه بودند تا به کنار برکه رسیدند، در تمام طول راه، ترس سراپای مرد ماهیگیر را فرا گرفته بود که مبادا عفریت جادوگر برکه را معدوم کرده باشد.

بعد از سه شبانه‌روز راهپیمایی و گذشتن از میان چهار کوه، امیر و همراهان به کنار همان برکه آب رسیدند، چون امیر ماهیان رنگارنگ را

در داخل آن برکه دور افتاده دید، به وزیر خود گفت: من می‌خواهم به تنهایی در کنار این برکه بنشینم و از سر این ماهیان رنگارنگ باخبر شوم. شما دستور دهید سپاهیان و همراهان چادرها را کمی دورتر از این مکان برپا کنند. اما تو، فاصله‌ات از من تا حدی باشد که بتوانی علامات و اشارات مرا در موقع خطر ببینی، در ضمن افراد سپاه، از این مقوله نباید چیزی بدانند.

امیر چون به کنار برکه برگشت، آفتاب غروب کرده و هوا در حال تاریک شدن بود، امیر خواست دوروبر آن برکه نسبتاً بزرگ، چرخ‌سی بزند. لذا، شمشیر از نیام کشید و به سمت شمال برکه از سمت شرق به راه افتاد، قدری که راه رفت در دل تاریکی سایه‌ای دید. آهسته، آهسته به سوی سایه پیش رفت و چون نزدیک تر شد، فهمید که آن سایه قصری است سر برافراشته بر آسمان که معلوم نبود آن قصر در روز روشن، چرا به چشم نمی‌آمد.

امیر به پشت دیوار قصر رسید، با تعجب دیوارهای قصر توجهش را جلب کرد که، یک خشت آن از زر بود و یک خشت آن سنگ مرمر. امیر مدتی دور تا دور قصر چرخید و مرتب ساکنان قصر را با بانگ بلند صدا زد، اما هیچ پاسخی نشنید. قصر دارای دو در آهنین بود، دری به شمال و دری به جنوب که هر دو در باز بود. او کوبه هر دو در آهنین را کوبید، باز هم صدایی نیامد. بار دیگر قصر را دوری زد و بالاخره از در شمال که پشت برکه آب بود وارد شد، باز هم ساکنان قصر را صدا زد، اما باز هم

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۱۱

صدایی نیامد.

امیر خود را درون قصری دید بسیار باشکوه که مانند آن را در دوران سلطنت خود نه دیده بود نه شنیده بود. مدتی در قصر گشت و چون خسته شده بود در گوشه‌ای نشست که خستگی از تن به در کند. وقتی دوباره برخاست و به گردش و تماشا پرداخت، خود را در عمارت دیگری یافت، مفروش به فرش‌های زربفت که حوضی در وسط آن بود و چهار گوشه حوض، چهار شیر از زر سرخ قرار گرفته بود، که از درون دهان شیرهای حوض، به جای آب، دُر و مروارید و گوهر بیرون می‌ریخت.

ناگهان صدایی به گوشش رسید، ایستاد و تأملی کرد و شنید، مردی با صدایی اندوهگین این ابیات را می‌خواند:

نه بر خلاص حبس ز بختم عنایت است

نه در صلاح کار، ز چرخم هدایت است

از حبس من اکنون، به هر شهر مصیبت است

وز حال من کنون به هر جا روایت است

تاکی خورم به تلخی و تاکی کشم به رنج

از دوست طعنه‌ای وز دشمن شکایت است

هم‌زمان که امیر قصه ما در آن سرسرای مجلل قصر افسانه‌ای آن آواز اندوهگین و آن ابیات را شنید، سلطان شنونده داستان شهرزاد قصه گو چشم، بر هم نهاد و خواب خوش او را در ربود. اما بخت شهرزاد بیدار بود و ذهنش هشیار، زیرا قسمت نبود به این زودی‌ها سرش زیر تیغ جلاد

عبداللطيف طسوجى

هزار و يك شب

هزار و يك شب ۱۱۲

رود.

پایان شب هفتم

و اما ای ملک جوانبخت، دیشب

عرض کردم که امیر آن دیار، چون وارد سرسرا شد، صدای مردی را شنید
که با آوایی حزین اشعاری می خواند.

امیر از جا برخاست و به سوی آن صدا رفت، متوجه شد صدا از پشت
پرده‌ای که در بالای آن سرسرا آویخته شده می آید. پرده را که پس زد،
پله‌های مرمرینی دید، از آن پله‌ها بالا رفت، خود را مقابل تالار دیگری
دید که تمام دیواره‌هایش از زر بود و در وسط تالار تختی را از سقف
آویخته بودند که حدود یک ذرع و یا قریب یک متر از زمین فاصله
داشت. روی آن تخت، مرد جوانی، نشسته بود، خوبرو، متین و دوست
داشتنی.

امیر به پندار اینکه با پری زاده‌ای روبه‌رو شده است، نام خدا را بر
زبان آورد و جلو رفت و سلام گفت.

مرد جوان، با گشاده رویی و ادب بسیار، جواب سلام امیر را داد و از
اینکه نمی توانست به پاس احترام و ادب از جای برخیزد، عذرخواهی
کرد. سپس پارچه زربفتی را که روی پاهایش افتاده بود به کناری زد، که

امیر در کمال تعجب و ناباوری دید که پاهای آن مرد از سنگ است.
مرد جوان نشسته بر تخت معلق، با مهربانی پرسید: ممکن است بدانم
چگونه گذار شما به اینجا افتاد؟

امیر، قصه ماهیان رنگارنگ و ماجرای مرد ماهیگیر را برای آن جوان
خوبرو باز گفت. مرد جوان نشسته بر تخت پاسخ داد: این برکه و ماهیانی
که تو از آنها سخن گفتی، داستانی دارند بس حیرت آور که اگر دوست
داشته باشی برایت تعریف کنم. امیر پاسخ داد: اصلاً من برای پی بردن به
راز آن ماهیان رنگارنگ است که بدین جا آمده‌ام.

مرد جوان گفت: باید بدانی این دشت‌هایی که در نورددیدی و آن برکه
آبی که دیدی، تا فرسنگ‌ها که هم چنان به سوی مشرق بروی سال‌ها قبل
سرزمین آبادی بود که پدرم بر آن حکومت می‌کرد، که بعد از هفتاد و
اندی سال، حکمرانی با عدل و داد، از دنیا رفت و تاج و تخت سلطنت را
برای من باقی گذاشت. و باید بدانی، شمال شرق این سرزمین که ماورای
تخارستان است، سرزمین دیوان بود که نمی‌دانم پدرم با چه حکمت و
ترفندی، پای دیوان را از این ملک کوتاه کرده و دست تعدی آنها را بریده
بود. او همواره در دوران حیات خود می‌گفت: تا من زنده‌ام این ابلیمان
جرئت گام نهادن به سرزمین مرا ندارند، من هم وقتی بعد از پدر به تخت
نشستم، همواره مراقب مرزها بودم.

و اما من دختر عمویی داشتم که هرگز پدر او، یعنی عموی خود را
ندیده بودم و وقتی در زمان حیات پدرم، از وی درباره عمویم پرسیدم،
یک‌بار گفت: او از جمله دیوان گشت و کشته شد، و یک‌بار هم گفت: در

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۱۵

جنگ با دیوان کشته شد. من به خاطر علاقه و افری که به دختر عموی خود داشتم، بعد از چهل روز که از مرگ پدرم گذشت، او را به عقد خویش درآوردم، و او آن چنان در همان ماه‌های اول به من مهر می‌ورزید که من از شدت علاقه‌اش در حیرت بودم. شدت علاقه‌اش به من چنان بود که محال بود، بدون حضور من بر سر سفره، لقمه‌ای غذا بر دهان گذارد و یا جرعه‌ای آب بنوشد.

پنج سال بدین منوال گذشت. پدرم که پایه‌های حکومت خود را بسیار محکم بنا نهاده بود، و وزیران و امیران با تدبیرش که در خدمت من هم بودند، آن چنان با درایت و تدبیر به رتق و فتق امور می‌پرداختند که من برای اداره مملکت، هیچ دغدغه‌خاطری نداشتم.

عصر یک روز گرم تابستان، همسر من قصد رفتن به گرمابه را کرد. به خوانسارلار یا سفره‌دار قصر دستور داد که مقدمات شام را فراهم کند و سفره را بچیند تا وی از گرمابه بازگردد. از قضا آن روز، کار من زود تمام شد و دو سه ساعت زودتر از هر روز، به اندرون قصر آمدم و چون خیلی خسته بودم، تصمیم گرفتم تا برگشت همسرم، کمی بخوابم. به دلیل گرمای هوا به دو کنیزک اندرون دستور دادم. یکی در بالای سرم و دیگری پایین پایم بنشینند و مرا باد بزنند تا راحت بخوابم. اما با تمام خستگی خوابم نبرد و چشمان خود را بسته و در حال استراحت بودم که کنیزکان به خیال آنکه من خواب رفته‌ام، خیلی آهسته و نجواکنان سر صحبت را باز کردند.

یکی گفت: برای این امیر پاکدل و جوانمرد افسوس می‌خورم که اسیر چنان زن بدکردار و دیوسیرتی شده است.

دیگری گفت: الحق که چنین زنی، شایسته همسری امیر ما نیست. آن‌هم زنی که هر شب به خوابگاه مردان بیگانه می‌رود و با اجنبی‌ها شبش را به صبح می‌رساند. باز اولی پرسید: چرا امیر مانع این کار زشت همسرش نمی‌شود؟ که کنیز دومی پاسخ داد: امیر بیچاره از ماجرا خبر ندارد. مگر نمی‌دانی که این زن شیطان صفت هر شب مقداری بنگ به جام شراب امیر می‌اندازد و امیر آن‌چنان به خواب سنگینی می‌رود که تا صبح از جا بر نمی‌خیزد و این زن نابکار در همان چند ساعت که امیر در خواب سنگین است دست به آن اعمال ناشایست می‌زند.

امیر جوان گفت: وقتی به ظاهر از خواب بیدار شدم، کنیزکان خود را مرخص کردم و منتظر ماندم تا همسرم که همان دختر عمویم باشد از گرمابه برگردد. چون سفره را برای شام گسترده و من و همسرم را برای خوردن غذا تنها گذاشتند، همسرم دو جام شراب آورد و یکی را نزد من گذاشت و دیگری را پیش روی خود نهاد. من از یک لحظه غفلت همسرم استفاده کردم و جام شراب آمیخته با بنگ را دور ریختم، درحالی‌که زن تصورش این بود که من آن جام شراب را سرکشیده‌ام. سپس بر تخت دراز کشیدم و خود را به خواب زدم.

زن نابکار چنین پنداشت که بنگ آمیخته شده در شراب مانند شب‌های گذشته، اثر خود را کرده و من بی‌هوش شده‌ام. لذا زیر لب گفت:

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۱۷

بخواب که امیدوارم هیچگاه برنخیزی، سپس از جا برخاست و جامه عوض کرد و خود را بیاراست و از قصر بیرون رفت. من نیز در تاریکی شب، سایه به سایه دنبالش رفتم تا اینکه او بعد از طی مسافتی، وارد کلبه‌ای محقر و گلین شد. زن به درون کلبه رفت و من هم بر بام کلبه پریدم و از روزنه و دودکش به تماشا نشستم که کاش تماشا نمی‌کردم، زیرا همسرم را دیدم که در برابر یک غلام سیاه زشت و کریه، به تعظیم ایستاد و مرد سیاه او را به سبب تأخیر و دیر آمدنش ناسزا گفت.

زن پاسخ داد: ای سرورم، مرا ببخشید، آخر امشب آن مردک، که هر دم آرزوی مرگش را می‌کنم، دیر به خواب رفت. که غلام ناسزاهای و دشنام‌های خود را به زن بیشتر کرد و برخاست و تازیانه به دست گرفت و جامه‌های زن را درید و او را زیر بار تازیانه گرفت.

زن، گریه‌کنان، زیر ضربات تازیانه، تقاضای عفو از آن غلام سیاه می‌کرد، که من طاقت از دست دادم، و پارچه‌ای بر صورت خود کشیدم و تیغ از نیام درآوردم و از بام به زیر آدمم و فریادکشان داخل کلبه شدم. زن بدون آنکه مرا بشناسد فرار کرد و من با تیغ آخته به جان غلام سیاه، که گیج شده و دست و پای خود را گم کرده بود افتادم و تیغ را با ضربه‌ای سخت بر گردن غلام وحشی نابکار فرود آوردم. و به خیال اینکه همان یک ضربه، کار او را ساخته رو به سوی قصر خود آوردم. به خاطر علاقه‌ای که به همسرم داشتم، تصمیم ابلهانه‌ای گرفتم، و آن اینکه به روی او نیاورم تا بلکه با مردن آن غلام سیاه، زن هم سر به راه گردد. من هم

چنان خود را به خواب زده بودم که همسرم با جامه سیاه به تن، به خلوت آمد و خوابید و چون صبح شد، از او علت پوشیدن جامه سیاهش را پرسیدم. به دروغ به من گفت: برایم خبر آورده‌اند که دو برادرم را ماریش زده و هر دو در دیار خود، در دم جان داده‌اند و اکنون پوشیدن این جامه سیاه به خاطر شنیدن آن خبر جانگداز است.

من که می‌دانستم سیاه پوشیدن زن، به خاطر مرگ غلام سیاه نابکار است، اما باز هیچ نگفتم تا بدانم عاقبت کار زن بعد از مردن غلام به کجا می‌کشد.

تا اینکه روز بعد، همسرم به من گفت: چون من نمی‌توانم به دیار برادران خود بروم و بر سر گورشان عزاداری کنم، اجازه بده تا در انتهای باغ قصر، کلبه‌ای محقر بسازم و شب و روزهایی که دلم می‌گیرد و هوای گریه کردن دارم، به آن کلبه که نامش را غمخانه خواهم گذاشت بروم تا غصه‌های خود را درون قصر نیاورم.

من که با وجود علاقه شدید به همسرم، شعله‌های شک و نفرت در وجودم زیانه می‌کشید، به زن اجازه دادم تا در انتهای باغ قصر، کلبه‌ای بسازد. زن بدطینت، آن کلبه را ساخت و غلام سیاه را که برخلاف تصور من نمرده بود، درون جعبه‌ای تابوت مانند نهاد و آن تابوت را به عنوان شکلی نمادین از تابوت‌های دو برادر مار گزیده‌اش، داخل آن مثلاً غمخانه برد.

من که می‌دانستم همسرم دروغ می‌گوید، وسیله قاصدانی در کشور

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۱۹

همسایه که پسر عموهایم در آن زندگی می‌کردند، فهمیدم آنها را مار نیش زده و هر دو زنده هستند، غلام سیاه از ضربت تیغ من، گردنش به حدی جراحی برداشته بود که به هیچ وجه خوب نمی‌شد و دختر عموی نابکار من، هر روز به بهانه عزاداری، به درون آن غمخانه دروغین می‌رفت و به پرستاری غلام سیاه و مرهم گذاشتن بر زخم‌های او می‌پرداخت.

من که دورادور اما لحظه به لحظه، مراقب حرکات و احوال زن بودم، وقتی فهمیدم که همسر خیانتکار و دختر عموی ناسپاس و جفاکار من، دست از اعمال وقیحانه خود برداشته است، در هنگامی که زن برای پرستاری غلام در کلبه بود، خشمگین و عصبانی، تیغ بر دست به قصد کشتن هر دو آن نابکاران وارد کلبه شدم.

وقتی وارد کلبه شدم، همسر نابکارم تا مرا دید، فریاد کشید، پس این تو بودی که آن بار ضربه بر گردن ولینعمت من زدی. ناگهان وردی خواند و بر من فوت کرد که شمشیر از دستم بر زمین افتاد و چون کودکی بی‌اراده در مقابلش ایستادم. آنگاه دست مرا گرفت و مرا داخل همین تالار آورد و ورد دیگری خواند و کاسه‌ای آب بر سر من ریخت که به این شکل که می‌بینی درآمدم. آنگاه درحالی که از خشم فریاد می‌زد گفت: من با اینکه دختر عموی تو هستم، اما بدان که از طایفه دیوان و عفریتانم، و پدر من هم که عموی تو بود، قبل از تولدم از طایفه دیوان شده بود. پدر تو وقتی فهمید که برادرش به سلک عفریتان پیوسته و آئین دیوان را پیشه کرده، او را کشت و من به قصد گرفتن انتقام خون پدر است که با تو این‌گونه

رفتار کردم. حال تو را زنده ولی سنگ شده روی تخت معلق، سال‌ها نگاه می‌دارم و هر روز عصر چندین تازیانه بر تو می‌زنم تا هم انتقام خون پدرم را که توسط پدر تو کشته شد گرفته باشم و هم ضربه‌ای که بر گردن ولینعمت من فرود آوردی تلافی کرده باشم. چون سخن، به اینجا رسید، مرد جوان خویرو گفت: این است داستان من، که توسط دختر عموی خود جادو شدم.

مرد جوان، در ادامه حرف‌های خود گفت: از آنجا که دختر عموی من در کار جادوگری بسیار تردست بود، برای فرونشاندن آتش خشمش، شهر بزرگ و آباد تحت حکومت مرا، تبدیل به برکه آبی نمود و مردمان آن را که از چهار قوم هندو، بودایی، زردشتی، یهودی بودند به شکل ماهی‌هایی با چهار رنگ متفاوت درآورد. و از آن زمان تاکنون، هر روز عصر به اینجا می‌آید، اول مرا با تازیانه تا سر حد مرگ می‌زند، سپس برای مرهم گذاشتن بر زخم گردن آن غلام سیاه می‌رود.

چون حرف آن جوان خویروی تمام شد، سلطان گفت: آسوده خاطر باش که من جادوی تو و مردمان شهر تو را خواهم شکست. سپس به جایگاه غلام سیاه زخمی و رنجور رفت، در یک چشم بر هم زدن با ضربه شمشیر، بدن او را از میان دو نیم کرد و هر نیمه را در چاهی انداخت و سپس برگشت و لباس غلام سیاه را بر تن خود کرد و در جای او درحالی که پشتش به در ورودی بود، دراز کشید.

زن نابکار بعد از اینکه، شوهرش را تازیانه بسیار زد، با ظرفی پر از غذا و وسایل زخم‌بندی، وارد کلبه شد و پرسید: چرا امروز ولینعمت من

حکایت مرد ماهیگیر و عفریت ۱۲۱

پشت خود را به کنیزش نموده؟

پادشاه که زبان لهجه مخصوص غلام را می دانست با همان زبان و لحن گفت: دیگر از دست تو خسته شده ام، من اگر بهبود نمی یابم، برای این است که تو هر روز وقتی شوهرت را با تازیانه می زنی، ناله ها و نفرین های او مرا بیشتر آزار می دهد، اگر ناله های او نباشد، من زودتر بهبودی پیدا می کنم.

زن پرسید: می فرماید چه کنم؟ سلطان با همان لهجه و زبان خاص، به سان غلام سیاه کشته شده گفت: بی درنگ برو و سحر و جادوی او را باطل کن و از او بخواه که از این مکان برود و این قصر را ترک کند. از آنجا که جادوگران و شیادان که مردم را همواره فریب می دهند گاه خود هم زود گول می خورند. زن خیانتکار رفت و جادوی شوهرش را باطل کرد و دوباره به کلبه برگشت.

سلطان باز با زبان غلام سیاه گفت: مردمان این شهر که تو ایشان را به صورت ماهی درآورده ای، هر شب سر از آب بیرون کرده و مرا نفرین می کنند، از تو می خواهم که برای رهایی از این رنج، برکه آب را بخشکانی و ماهیان را به صورت آدمیان اولیه برگردانی. زن نابکار رفت و بعد از چندی برگشت و گفت: ای خواجه! آنچه فرمودی انجام شد، شهر به صورت اولش درآمد و ماهیان همه تبدیل به مردمان شدند. حال می گویی چه کنم؟

سلطان چرخ می زد و با شمشیر چنان با سرعت بر فرق زن کوبید که

فرق او از هم شکافته شد. سپس پیکر او را چهار نیمه کرد و هر تکه‌ای را در گوشه‌ای از باغ قصر چال کرد، آنگاه به سرعت خود را به سوی امیر که دیگر از جادو رها شده بود رسانید، آنها دست بر گردن یکدیگر بردند و از شادمانی، یکدیگر را غرق بوسه ساختند. و چون امیر خواست خدا حافظی کند و به مملکت خود برگردد، آن جوان خوبر و گفت: من هم با تو می‌آیم و این کشور و حکومتش را به پاس این خدمت به من و مردم کردی به تو می‌بخشم که تو از امروز، سلطان هر دو مملکت هستی.

امیر پذیرفت و به مملکت خود بازگشت و مرزهای میان دو کشور را برداشت و مردمانش با هم پیمان برادری بستند. چون چندی گذشت، به دنبال مرد ماهیگیر فرستاد و به او گفت: هر چه پیش آمد به خاطر صفا و صداقت تو ماهیگیر با خدا بوده، لذا امروز خود و خانواده‌ات باید به قصر من بیاید.

مرد ماهیگیر به اتفاق همسر، پسر و دو دخترش به قصر پادشاه آمدند. و امیر و آن جوان خوبر و که حکومت و فرمانروایی مملکتش را به سلطان نجات دهنده‌اش بخشیده بود، هر کدام یکی از دختران مرد ماهیگیر را به عقد خود درآوردند و هفت شبانه‌روز، مجالس شادی برپا داشتند و امیر پسر مرد ماهیگیر را هم به امیرالامرای لشکر خود منصوب کرد و دو امیر یا دو پادشاه در نهایت سعادت و کامرانی، در کنار همسران جوانشان، سال‌ها به شادی زندگانی کردند.

مرد ماهیگیر، هرگاه به یاد آن عفریت می‌افتاد زیر لب می‌گفت: فقط

حکایت مرد ماهیگیر و عفريت ۱۲۳

یک عفريت را در عالم دیدم که به عهد خود وفا کرد. شاید من هم تنها کسی باشم که دو پادشاه را شادمان کنار هم در یک اقلیم می بینم، و فقط در این مورد است که این ضرب المثل معروف: دو درویش در گلیمی بخسبند و دو پادشاه در اقلیمی ننگنجد، مصداق پیدا نمی کند.

و به این ترتیب هم قصه ماهیگیر و عفريت به پایان رسید و هم شهر باز آن سلطان انتقامجوی جزایر هند و چین، در پایان هشتمین شب قصه شنیدنش به خواب رفت و شهرزاد هم در فکر و اندیشه آنکه برای فردا شب سلطان چه قصه ای آغاز کند که ناگهان به یاد قصه شیرین ماجرای سه خاتون بغدادی افتاد.

پایان شب هشتم

قصه سه خاتون بغدادی

و اما ای ملک جوانبخت، راویان اخبار، ناقلان اقوال، و قصه پردازان ادوار و گویندگان شیرین گفتار چنین آورده‌اند که، در آن روز و روزگاران که بغداد در هفت اقلیم جهان میان شهرها و بلاد، شهری معمور و آباد بود، روزی در چهارسوق بازار آن شهر، مردی حمال ایستاده بود تا بلکه، شخصی از راه برسد و باری بر دوشش بگذارد و با یک دو درهمی که به او می‌دهد، مقداری از بار سنگین زندگی را برای حداقل یک شبانه روز از دوشش بردارد، که ناگهان دختری خداوندِ حسن و جمال و از زیبایی و ملاحظت در حد کمال از راه رسید و به مرد باربر گفت: این سبد را از دست من بگیر و همراه من بیا تا کالای موردنظر خویش را از بازار بخرم و به وسیله تو مردک باربر به خانه ببرم. حمال در انتظار ارجاع کار، سبد از دست دختر بستاند و شکر خداگویان به دنبال او روان شد.

دخترک ابتدا به سرای زیتون‌فروشان رفت و مقداری زیتون خرید و آن را در سبد در دست مرد باربر نهاد، سپس در همان بازار، به بازارچه

صیفی فروشان و سبزی فروشان و عرضه کنندگان میوه رفت و سیبِ شامی و به عثمانی و انگور جَلَبی و شفتالوی دمشقی و لیموی مصری و تُرنج سلطانی و انار ایرانی خرید، آن هم از هر کدام یک من، و آن بار بیشتر از بیست کیلو را هم به مرد حمال سپرد. سپس سبزی و پیاز و بادمجان و کدو هم خرید و در سبد ریخت و از دکان قصابی هم ده رَطل گوشت که تقریباً برابر با شش کیلو باشد خریداری نمود، آن را هم در سبدِ بزرگ حمال نهاد.

این جا بود که صدای مرد باربر در آمد و گفت: خانم کاش می‌گفتی که خری کرایه می‌کردم، که طاقتم از کشیدن این همه بار طاق شد. دختر پرخاش گونه گفت: ناله مکن که مزد خوبی به تو خواهیم داد. حمال گفت: نمی‌دانم با این همه بار که بر دوش من نهاده‌ای، زنده خواهم ماند که مزدِ خوبِ شما را بستانم یا نه. دخترک سپس به بازار عطّاران رفت و از عطّره‌های مختلف هر کدام یک شیشه خرید و بعد به سرای شمع فروشان مراجعه نمود و شمع‌های مختلف خرید و آنها را هم در سبد بر دوش گرفته مرد حمال نهاد و خود از پیش و مردک باربر به دنبال رفتند و رفتند، تا به خانه‌ای رسیدند که دیواره‌هایش از بلندی سر به فلک می‌سائید و در بزرگش از چوب آبنوس بود و کوبه‌هایی برنجین داشت. دخترک کوبهٔ برنجین را به صدا در آورد و منتظر ایستاد که ناگاه دختری زیباتر و رخساره فریباتر از اولی در سرای را بگشود. دخترکِ اولی یا آن دلدارِ خرید کردهٔ از بازار، حمال را اشاره کرد که

۱۲۷ قصه سه خاتون بغدادی

وارد خانه شود، مردباربر چون به کریاس خانه قدم نهاد، از جلال و جبروت آن سرای که از قصر پادشاهان زیباتر بود، سرش به دوران افتاد. او با سبده انباشته بردوش گرفته، رفت تا به حیاط پُرگل و کنار استخر پُر آبی رسید. و در ایوان مقابل آن، دختر دیگری دید، که زیبایی دخترکان اولی و دومی در برابر ملاحظت و طراوت و وجاهت او ذره‌ای بیش نبود. به تربییبی که حمال از نگاه کردن به او پایش لرزید و دستش سست شد، که اگر فریاد دخترک اولی هشیارش نکرده بود، سبد از دوش حمال به استخر می‌افتاد. و آن موقع بود که پری روی مه‌لقای خورشید طلعت، فریاد برآورد: به جای داد کشیدن بر سر این مرد بیچاره، کمکش کنید تا این همه بار را بر زمین بگذارد. که خود نیز از جا برخاست و به کمک آن دو دختر دیگر، آن سبد سنگین را از دوش حمال پایین نهادند. و آن‌گاه دو دینار رز به او داد و با لحنی آمرانه گفت: مردک مرخصی. اما حمال درنگ کرد و از جایش تکان نخورد، همان زیباترین دختر که به نظر می‌آمد حاکم آن خانه باشد پرسید: پس چرا معطلی؟ ای مردک درنگ تو برای چیست؟ آیا مزدت کم است؟ و بدون انتظار دریافت پاسخ از سوی مردباربر، یک دینار زر دیگر هم به جانب او پرت کرد و گفت: بردار برو. که مرد حمال لب به سخن گشود و گفت: ای خاتون بزرگوار نرفتنم به خاطر کمی مزد نیست، آنچه مرحمت کردی از بیست برابر مزد امروز من هم بیشتر است، من هرگز تا به حال دینار زر مزد نگرفته‌ام. اما من چنان مجذوب و مفتون شما خاتون‌ها و این خانه شده‌ام که پایم برای

رفتن از این خانه به جلو نمی‌رود. و آنگاه همان زیباترین دختر که سه دینار زر مزد به حمال داده بود خنده کنان گفت: نکند گلویت گیر کرده که پایت پیش نمی‌رود. که آنگاه هر سه دختر بنای قهقهه را گذاشتند.

بعد از آن قهقهه و خنده‌ها، خاتون سومی که حالت سروری و بزرگ‌تری را در آن سرای را داشت، گفت: بسیار خوب، همان بهتر که گلویت گیر کرده و پایت پیش نمی‌رود، ببینم آیا مایلی در این خانه به عنوان خدمتکار از صبح تا شب نزد ما کار کنی و شب‌ها نزد زن و بچه‌ات بروی. که مرد حمال گفت: من سرگذشت بس شگفتی دارم، هم در این شهر بغداد زن و بچه‌ای ندارم، و هم شب‌ها در کاروانسرا می‌مانم و می‌خوابم. که مجدداً همان خاتونی که گفتم حالت برتری و ریاست در آن خانه مرموز را داشت، لب به سخن گشود و گفت: چه بهتر، ما سه خواهر که تنها در این سرا زندگی می‌کنیم و مردی هم در خانه نداریم، می‌توانیم تو را به عنوان خدمتکار خود در این سرا نگه داریم و اطاقی را که در گوشه حیاط بیرونی این سرا قرار دارد، در اختیار تو بگذاریم. اما سؤال من از تو مرد حمال این است که، آیا سواد خواندن و نوشتن داری یا نه؟ که مرد باربر پاسخ داد: آری خاتون بزرگوار عرض کردم که من سرگذشت بس شگفتی دارم، مرد با سواد هستم که، بد حادثه و تلخی سرنوشت، عاقبت مرا به حمالی در بازار بغداد و روزها ایستادن بر سر چهارسوق و شب‌ها خوابیدن در کاروانسرا کشانده است. خاتون سومی گفت: حال که سواد داری، سرت را بالا کن و آنچه را که بر بالای طاق

۱۲۹ قصه سه خاتون بغدادی

طارمی نوشته شده است را، با صدای بلند بخوان. و مرد باربر سرش را بالا کرد خواند: هر چه دیدید نپرسید و تا نپرسیدند سخن نگوئید.

بعد از آن، خاتون سومی از او پرسید: فهمیدی که غیر از انجام خدماتی که در این خانه از طرف ما سه خواهر به تو مَحْوَل می شود و باید در اسرع وقت و در کمال صداقت انجام دهی، وظیفه‌ات که اهمیت بسیار هم دارد چیست؟ که مرد حمال پاسخ داد: ای خاتون بزرگوار، درباره هر چه در این خانه می بینم سؤال نکنم، و تا سؤالی از من نشده لب به سخن باز ننمایم. که هر سه خاتون با هم یکصدا گفتند: آفرین بر تو و در این صورت است که تو اجازه داری در این خانه و با ما زندگی کنی، اما اگر در برابر آنچه که می بینی سؤال کنی و بدون پرسش ما، پاسخی دهی وای به روزگارت.

و چون هوا رو به تاریکی رفت، خاتون‌ها شمع برافروختند و عود سوزاندند و بر جامه و رخسار خویش عطر افشاندند و غلام را فرمان دادند، تا به بازار شکرریزان برود و حلوا و نبات و شیرینی بخرد. هنگامی که مرد حمال برای خرید حلوا از خانه خارج می شد، خاتون سومی دوباره تکرار کرد: یادت باشد که بیرون از خانه هم هرگز حق سخن گفتن درباره ما و خود خانه را با کسی نداری، که اگر بخواهی لب بر سخن باز کنی و با کسی حرفی بزنی، باد گفته‌های تو را به گوش ما خواهد رسانید، و بر سر تو همان بلایی خواهد آمد که بر سر خدمتکاران قبل از تو آمد. مرد به بازار رفت و حلوا و نبات و شیرینی خرید و چون به خانه

بازگشت، دید که خاتون‌ها خود را بیشتر آراسته و به تزئین ایوان پرداخته و سفره‌ای انداخته و در وسط سفره، سینی بزرگی نهاده و میوه‌ها را در آن انباشته‌اند، آنگاه حلوا و شیرینی را نیز در دو ظرف بزرگ چیدند و آن را در دو سمت سفره نهادند و سپس، چهار تُتنگ نوشیدنی هم با جام‌های مرصع در چهار گوشه سفره گذاشتند.

مرد حمال قول و قرار را فراموش کرد و از خاتون کوچک‌تر که در بازار او را دیده و به استخدامش در آمده بود پرسید: آیا قرار است که امشب مهما... که محکم با مشت بر دهان خود کوبید، و زاری‌کنان از سه خاتون طلب عفو کرد و گفت: مرا ببخشید که این هم اولین بار و هم آخرین بار بود که نپرسیده حرفی زدم. و خاتون بزرگ‌تر و زیباتر و مهتر گفت: این دفعه ببخشد، اما یادت باشد که در صورت تکرار، جان خود را از دست خواهی داد. درست در همین موقع بود که کوبه در خانه به صدا در آمد، مردک حمال خواست برای گشودن در از جا برخیزد، که خاتون کوچک‌تر او را امر بر نشستن کرد و خود از کریاس خانه گذشت و به سوی در رفت و بعد از مدتی باز آمد و گفت: سه گدای یک چشم بر در خانه آمده‌اند که هر سه از چشم چپ کورند، و هر چند که گونه‌هایشان پرموست، اما هر سه چانه و زنخدانی بی‌مو دارند و کوسه‌ها را می‌مانند. ضمناً هر کدام هم سازی در دست داشته و طلب انعامی دارند، من با ایشان چه کنم؟ که خاتون بزرگ‌تر و برتر گفت: آن سه گدای کور و کوسه را درون خانه بیاور، که حتماً قیافه‌های مضحکشان، با عیثِ خنده‌ما

قصه سه خاتون بغدادی ۱۳۱

خواهد شد. و شاید هم صدای سازشان، باعث تفریح و انبساط خاطر ما بشود، فقط نوشته طاق طارمی را برای ایشان بخوان.

سه مرد از یک چشم کور و از زنخدان و چانه کوسه و به ظاهر گدا، که یکی دَف موصلی و دیگر عود عراقی و سومی چنگ عجمی زیر بغل داشتند، وارد خانه شدند. بعد از آنکه نوشته سقف طارمی را خاتون کوچک تر نشان آنان داد و آنها هم دانستند که نباید درباره آنچه می بینند بپرسند و هم چنین تا سؤالی از ایشان نشود نباید لب به سخن بگشایند.

و چون قصه سه خاتون، در اولین شب تعریف آن بدینجا رسید، باز هم سلطان را خواب در ربود و شهرزاد هم، ساعتی بی ترسِ تیغِ جلاد بیاسود، و هم روز دیگری بر شمار روزهای عمرش اضافه شد. و چون از خوابگاه سلطان بیرون آمد و در ایوان قصر، پدر بی تاب و منتظرش را دید، در برابر سؤال پدر که پرسید: امشب را چه کردی، گفت: هنوز قصه سه خاتون شروع نشده، سلطان را خواب در ربود.

پایان شب نهم

و اما ای ملک جوانبخت، چون سه
 گدای از یک چشم کور، وارد خانه شدند، همگی بر دور سفره نشستند و
 ابتدا نقل و حلوا و به و سیب و انار و ترنج خوردند، و سپس در جام‌های
 مرصع آشامیدنی ریختند و نوشیدند. و بعد به اشاره خاتون بزرگ‌تر و
 برتر، آن سه گدای یک چشم، به نواختن دف موصلی و عود عراقی و
 چنگ عجمی پرداختند. که چون آهنگشان به پرده و مقام عشاق رسید،
 مرد باربر این ابیات را با صدایی گرم و پرطنین خواند:

منم که شهره شهرم به عشق ورزیدن

منم که دیده نیالوده‌ام به بد دیدن

وفا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم

که در طریقت ما کافر است رنجیدن

به پیر میکده گفتم که چیست راه نجات

بخواست جام می و گفت عیب پوشیدن

مراد دل ز تماشای باغ عالم چیست

بدست مردم چشم از رخ تو گل چیدن

صدای ساز سه گدای از یک چشم کور و آواز پرطین و سوزناک
 حمالِ چهارسوقِ بازار بغداد، از درِ محکم و دیوار بلند آن خانه بدر رفت
 و در کوچه و کوی و محله پیچید. و از قضا آن شب حاکم شهر بغداد به
 اتفاق وزیر و خزانه‌دارش، با جامه مُبدل و به‌طور ناشناس در شهر به
 گشت و گذار پرداخته بودند، که صدای ساز و آواز از خانه سه خاتون،
 توجهشان را جلب کرد و شوق ایستادن و گوش کردن را در ایشان
 برانگیخت.

چون گدایان یک چشم از مقام و پرده عشاق، به دستگاه شور
 پرداختند و آن را نواختند، مرد بار بر هم این غزل را در دستگاه شور به
 آواز خواند:

معاشران گره از زلف یار باز کنید

شبی خوش است بدین قصه‌اش دراز کنید

حضور خلوت انس است و دوستان جمعند

وان یکاد بخواید و در فراز کنید

و چون آواز با آن بیت و مصرع و ان یکاد بخوانید و در فراز کنید به
 گوشِ حاکم شهر بغداد رسید، به وزیرش اشاره کرد که دق‌الباب کند، و
 وزیر در آن هنگام که پاسی از شب رفته بود، کوبه برنجین در ساخته شده
 از چوبِ آبنوسِ آن خانه پر اسرار را، چندین بار محکم نواخت.

چون صدای کوبیدن کوبه در به گوش خاتون‌ها رسید، خاتون
 کوچک‌تر به پشت در رفت و پرسید: کیست که این موقع شب دق‌الباب

قصه سه خاتون بغدادی ۱۳۵

می‌کند. با اشارهٔ امیر شهر بغداد که با جامهٔ مُبَدَّل و به‌طور ناشناس در شهر می‌گشت، وزیر بانگ برآورد و گفت: ما سه تاجر طبرستانی هستیم که در این شهر آشنایی نداریم و چون به علت باد و طوفان راه را گم کردیم، لذا دیر وقت به شهر شما رسیدیم و کاروانسرا و رُباطی هم در این تاریکی شب پیدا نکرده‌ایم، اگر ممکن است امشب ما را به خانهٔ خود راه بدهید که چند ساعتی استراحت کنیم. و اگر که در خانه شما را کویدیم، به این خاطر است که صدای ساز و بانگِ آواز از خانه شما بلند بود و دانستیم که شما بیدارید و دق‌الباب ما خواب شما را به هم نمی‌زند.

خاتون کوچک تر در جواب وزیر امیر بغداد گفت: قدری صبر کنید تا خواسته شما را با اهل خانه در میان بگذارم. سپس به درون برگشت و ماجرا را با خاتون بزرگ تر و بزرگ تر در میان نهاد و پاسخ شنید: ایرادی ندارد، این بازرگانان طبرستانی راه گم کرده را هم وارد خانه کن. فقط به آنها بگو که نوشته بالای طاق طارمی را بخوانند و رعایت کنند، و هرگز هم هر چه دیدند هیچ نگویند و تا سؤالی از ایشان نشده پاسخی ندهند.

خاتون کوچک تر طبق دستور عمل کرد و امیر بغداد به همراه وزیر و خزانه‌دارش، در جامهٔ مردم طبرستان به مجلس آمدند و در گوشه‌ای کنار سفره نشستند و به خوردن و آشامیدن پرداختند. چون نوشیدن و خوردن مهمانان تازه از راه رسیده تمام شد، خاتون بزرگ به خاتون کوچک تر خود اشاره‌ای کرد، که دختر رفت و از پشت پرده عود و چنگ و دف بیاورد. که خاتون بزرگ عود در دست گرفت و چنگ را خاتون وسطی

برداشت و دف هم از آن خاتون کوچک تر شد. و چون سه خاتون شروع به نواختن کردند. گدایان از یک چشم کور نوازنده، از خجالت سر به زیر افکندند و احساس شرم نمودند، زیرا که خود را در برابر استادی خاتون‌ها شاگرد کوچکی هم نمی‌دیدند.

خاتون‌ها در مقام سه گاه به نواختن پرداختند که باز هم مردِ باربرِ بغدادی، این ابیات با صدای دلنشین در برابر امیر بغداد و وزیر و خزانه‌دارش خواند:

اگر زکوی تو بویی بمن رساند باد

به مژده جان جهان را به باد خواهم داد

تو تا به روی من ای نور دیده در بستی

دگر جهان در شادی به روی من نگشاد

چنان روی توام دیده می‌کند پرخون

هوای زلف توام عمر می‌دهد بر باد

نه در برابر چشمی نه غایب از نظری

نه یاد می‌کنی از من نه می‌روی از یاد

و چون آواز مرد باربرِ بغدادی به پایان رسید، خاتون برتر از جای برخاست و وی را اشارتی کرد که به دنبالش برود. هر دو به انتهای حیاط خانه رفتند که خاتون برتر گفت: ای مرد این کلید را بگیر و برو قفل زنجیر یکی از آن دو سگ را که در آن گوشه ایستاده و مرا نگاه می‌کند باز کن و به این جا بیاور.

۱۳۷   قصه سه خاتون بغدادی

مرد باربرِ خدمتکار طبق دستور خاتون خود رفتار کرد، و چون زنجیر سگ اولی در دست به کنار خاتون رسید، زن تازیانه برگرفت و در برابر دیدگان امیر و وزیر خزانه‌دار و سه گدای از یک چشم کور و دیگران وحشیانه به جان سگ افتاد. سگ زیر ضربات تازیانه خاتون می‌خروشید و می‌گریست و ناله می‌کرد، تا بازوان خاتون از خستگی ضربه‌ها از کار افتاد. آنگاه خاتون سگ نالان و گریان را در آغوش کشید و سر و رویش را بوسید و اشک را از چهره‌اش پاک کرد و به خدمتکار خود اشاره کرد که آن سگ را ببرد و دیگری را بیاورد. خاتون با سگ دوم هم همان کار را کرد که با سگ اولی کرده بود.

امیر بغداد که خود در ظالمی سرآمد روزگار بود، از بی‌رحمی خاتون خونش به جوش آمد و از وزیر خواست تا از آن زن دل‌سنگ علت آن حرکت زشت را بپرسد. که وزیر گفت: بهتر آن است که ساکت بمانیم و عهد خود را نشکنیم، زیرا ما در بدو ورود قول داده‌ایم که هر چه دیدیم سؤالی نکنیم.

و در این موقع بود که یکی از آن سه گدا به دو تایی دیگر گفت: ای کاش پایمان می‌شکست و در همان بی‌قول‌های که بودیم می‌ماندیم و پای از آن ویرانه بیرون نمی‌گذاشتیم که گذرمان به این خانه لعنتی بیافتد، هم الان است که از دیدن این وحشیگری کارم به جنون بکشد. امیر بغداد که نجوای گدا را شنید و تا آن موقع می‌پنداشت که آن سه نفر از اهالی خانه هستند، پرسید: مگر شما انسان‌های یک چشم از اهالی این خانه نیستید.

همان گدا که نجواکنان لب به سخن گشوده بود، پاسخ داد: خدا نکند ما از اهالی و مردمان این خانه باشیم، تصورم این است که مرد خانه همان باشد که سگ‌ها را برای تازیانه خوردن آورد، و در این هنگام بود که خاتون برتر بر جای خود برگشت و ساز در دست گرفت و در مایه مخالف سه گاه به نواختن پرداخت و دو خواهر دیگر با چنگ و دف وی را همراهی کردند.

امیر شهر بغداد از مرد باربر که افسرده و پر غم آمده و در کنارش نشسته بود پرسید: آیا خدای این خانه تویی. که پاسخ شنید: ای مرد چرا یاوه می‌گویی، خدا نیاورد روزی که من مالک و صاحب این خانه باشم. من مردی حمالم که در زیر سقف آسمان حتی یک خشت هم ندارم. هنوز حرف مرد باربر به پایان نرسیده بود که خاتون برتر دوباره عود به دست گرفت و در دستگاه شور به نواختن پرداخت و این اشعار، زمزمه وار از زبان وی به گوش حاضران رسید:

هزار جهد بکردم که سر عشق بپوشم

نبود بر سر آتش میسرم که نجوشم

بهوش بودم از اول که دل به کس نسپارم

شمایل تو بدیدم نه عقل ماند و نه هوشم

من رمیده دل آن به که در سماع نیایم

که گر پبای در آیم، بدر برند بدوشم

و در همین هنگام بود که خاتون برتر شیونگی کشید و گریبان بدرید و

قصه سه خاتون بغدادی ۱۳۹

از هوش رفت و مثال مردگان بر کف تالار افتاد. و حاضران جای تازیانه‌هایی که بر سگ زده بود بر سر و دست و پای خودش دیدند. خاتون کوچک تر به سرعت از جا پرید و سر و دست و پای خاتون را بپوشاند و گلاب بر او بپاشاند تا زودتر به هوش آید و آنجا بود که امیر شهر بغداد رو به وزیرش کرد و گفت: هر چند که هنگام ورود به این خانه، نوشته طاق طارمی را نشان ما دادند و از ما قول گرفتند که هر چه می‌بینیم سؤالی نکنیم، و تا پرسشی از ما نشده پاسخی ندهیم، اما من که دیگر تاب ندارم لب از سخن فرو بندم و تا از کار این دختر و جای تازیانه‌ها بر تن او و از ماجرای آن دو سگ خبردار نشوم آرام نخواهم نشست. باز وزیر در قانع کردن امیر لب به سخن گشود که این دفعه خاتون وسطی چنگ بر دست گرفت و در مقام بو سیلک نواختن آغاز کرد و زیر لب زمزمه نمود:

دوش در حلقه ما قصه گیسوی تو بود

تا دل شب سخن از سلسله موی تو بود

دل که از ناوک مزگان تو در خون می‌گشت

باز مشتاق کمانخانه ابروی تو بود

عالم از شور و شر عشق خبر هیچ نداشت

فستنه‌انگیز جهان غمزه جادوی تو بود

من سرگشته هم از اهل سلامت بودم

دام راهم شکن طره هندوی تو بود

و چون زمزمه خاتون میانی هم بدینجا رسید، او هم مانند خاتون

بزرگ‌تر از خود شیونی کشید و گریبان بدرید و از هوش رفت و مثال مردگان بر کف تالار افتاد. باز هم حاضران جای همان تازیانه‌ها را بر سر و دست و پا و بدن خاتون وسطی دیدند.

و چون امیر شهر بغداد، باز هم تکرار ماجرای قبلی را دید، از آنجا که حاکمان بی‌صبرند و هر چه فرمان می‌دهند، اجرا سریع‌تر آن را انتظار دارند، مجدداً رو به وزیر خود کرد و گفت: من تا از ماجرای این خانه با خبر نشوم، محال است که از جایم تکان بخورم، خدای ناکرده من امیر و فرمانروای این شهرم، اگر گفتند ماجرای این خانه و حقیقت این دو سگ چیست که هیچ، و آلاً داروغه و گزمه‌های شهر را خبر خواهم کرد.

و در این جا بود که وزیر باز هم تکرار کرد که یا امیر، مگر خودتان نوشته طاق طارمی را با صدای بلند نخواندید، مگر نه اینکه خودتان با کلام شریفتان قول دادید که هر چه دیدید سؤال نکنید و تا سؤالی از شما نشده پاسخ ندهید. حداقل امشب را سکوت اختیار کنید و این کار را بگذارید برای فردا صبح که باز هم امیر شهر بغداد گفت: فردا صبحی وجود ندارد، هم الان و همین امشب باید این راز گشوده شود. وزیر گفت: فعلاً که دو خاتون بی‌هوش هستند و خاتون سومی هم در تلاش به هوش آوردن آنها، پس حداقل صبر کنید. اما امیر گفت: من صبر ندارم. پس وزیر از خزانه‌دار خواست که او پرسش کند. اما خزانه‌دار هم زمین ادب در برابر امیر بوسید و گفت: من هم استدعا می‌کنم برخلاف قول و قرار خودمان عمل نکنیم، که امیر فریاد زنان گفت: فضولی موقوف،

۱۴۱ قصه سه خاتون بغدادی

دستور من باید اجرا شود، و برای آنکه تفاوتی قائل نشده باشم، ای وزیر بین ما هفت نفر قرعه بکش، قرعه به نام هر کس افتاد او سؤال خواهد کرد، حتی اگر قرعه به نام خود من بیافتد.

وزیر قرعه انداخت که از بخت بدِ حمال، قرعه به نام او افتاد. امیر یک بار دیگر از او پرسید: گفתי که تو صاحب این خانه نیستی؟ که مرد باربر، لرزان در برابر امیر بغداد ایستاد و گفت: خیر یا امیر، من حمال سرچهارسوق بازار این شهرم. و امیر فوراً گفت: ای مردِ حمال بغدادی، من هم امیر شهر بغدادم. که مرد باربر زاری کنان گفت: یا امیر آخر من هم نوشته طاق طارمی را خوانده‌ام و قول داده‌ام که هر چه در این خانه دیدم هیچ نپرسم. فریاد امیر بلندتر شد و گفت: یادت باشد که فرمان امیر شهر بغداد بر آن مزخرفات نوشته شده بر طاق طارمی این خانه منحوس مقدم است. یا سؤال را می‌پرسی و یا فردا صبح تو را به دست جلاد می‌سپارم.

از فریاد امیر شهر بغداد، خاتون بزرگ‌تر و خاتون وسطی که بی‌هوش بر کف تالار افتاده بودند، برخاستند و نشستند. خاتون برتر با اعتراض رو به امیر شهر که تصوّر می‌کرد یک تاجر طبرستانی است کرد و پرسید: این فریاد شما برای چیست؟ که حمال بغدادی گفت: ای خاتون بزرگوار، هم آن مرد که آن گوشه نشسته و می‌گوید امیر شهر است، و هم آن سه گدای کور و از جمله خود من، البته غیر از آن پیر مرد سپید موی که گویا وزیر دارالحکومه باشد، همه می‌خواهیم ماجرای آن دو سگ را بدانیم. و هم می‌خواهیم بی‌رسیم که چرا سگ‌ها را آن‌گونه تازیانه زدی و سپس در

آغوششان کشیدی و نوازششان کردی و اصلاً چرا تو و خاتون دیگر بر دست و پای خود، نشان تازیانه دارید؟

چون سؤال‌های حمال بغدادی به پایان رسید. خاتون برتر با حالی غضب‌آلود از مردان مجلس پرسید: آیا این سؤال، پرسش همه شماست؟ که جز وزیر باخردِ موسیید، همه سر را به علامت تصدیق فرود آوردند: آنگاه خاتون برتر گفت: ولی قول و قرار ما با هم این نبود. شما مردانی پیمان شکن هستید. شما هم عهد خود را شکستید و هم دل ما را. و اگر اکنون به رنج و زحمت بیافتید، گله نکنید که حقتان همین است.

ناگهان دو دست خویش بر هم کوفت که هفت غلام سیاه تیغ به دست، در یک لحظه حاضر شدند و بی‌درنگ، دست و پای هر هفت مهمان را طناب پیچ کردند و سپس یکی از غلام‌سیاه‌ها گفت: آیا خاتون اجازه می‌دهند تا این پیمان‌شکن‌های نابکار را بکشیم. خاتون برتر گفت: تصوّر من این است که هر کدام از هفت مرد پیمان‌شکن، خود قصه شیرینی داشته باشند. صبرکن تا ابتدا من و خاتون‌ها قصه‌های ایشان را بشنویم، آنگاه جواز مردنشان را صادر خواهم کرد.

خاتون برتر ابتدا رو به حمال بغدادی کرد و گفت: اول تو خیره‌سر قصه خودت را تعریف کن. که باید اول از همه جواز مردن تو را صادر کنم. که ناگهان حمال بغدادی به زیر آواز زد و در مایه مخالف سه‌گانه خواند:

۱۴۳ قصه سه خاتون بغدادی

امروز یار با ما در فکر انتقام است

جرم نکرده‌ای کاش دانستی کدام است

و سپس ادامه داد: ای خاتون زیبا، من که همین امروز بعد از ظهر، تمام قصه زندگی خودم را برایتان تعریف کردم و دلبستگی‌ام را هم به شما سه خاتون ابراز نمودم، که افتخار نوکری شما را پیدا کردم. اگر آن جسارت را کردم، به این خاطر است که این آقا که اکنون چون موش دست و پا بسته اسیر دست یکی از هفت غلام تیغ در دست شماست، در زمانی که شما بی هوش بودید، خود را امیر شهر بغداد معرفی کرد و گفت فردا صبح دستور خواهد داد که جلاد سرم را بزنند. خاتون زیبا من یک حمالم و مثل شما هفت غلام ندارم که بتوانم در مقابل امیر بغداد بایستم. شما را به خدا، از خون این حمال بدبخت در گذرید، که من اگر به جای خاتون کوچک تر پشت در خانه رفته بودم، هرگز در را به روی این شش نفر مرد مزاحم باز نمی‌کردم تا این چنین در ششدر مرگ و زندگی گرفتار آییم.

خاتون بر تر از حرف‌های حمال به خنده افتاد و گفت: کافی است از خون تو درگذشتم. پس آنگاه به غلام سیاهی که بر بالای سر مرد حمال ایستاده بود و دست و پایش را طناب پیچ کرده بود اشاره کرد، که بند از دست و پایش باز کند. و سپس گفت: می‌توانی بروی و من به جای جواز مرگ، اجازه رفتن تو را صادر می‌کنم. که باز مرد حمال به زیر آواز زد و در همان مایه مخالف سه گاه خواند که:

چون روم من ز درگاهت ای جان

ناشنیده حدیث یاران را

و بعد دست برد و چنگ خاتون میانی را در دست گرفت و نواختن
آغاز کرد و دوباره همان بیت قبلی را به آواز بلند خواند که:

امروز یار با ما در فکر انتقام است

جرم نکرده‌ای کاش دانستمی کدام است

و آنگاه چنان نواختن آغاز کرد که همگان را تحت تأثیر نواختن خود
قرار داد. و آن جا بود که خاتون برتر باز به حرف درآمد و گفت: اگر تو را
زنده گذاشتم و جواز مردنت را صادر نکردم، نه به خاطر این است که دلم
برایت سوخت، زیرا تو از گفتن سرگذشت پر عبرت خود به حیلله سرباز
زدی، یادت نرفته وقتی از تو پرسیدم که آیا سواد داری یا نه، پاسخ دادی
آری و رفتی نوشته طاق طارمی را با صدای بلند خواندی. و بعد هم گفتی
من سرگذشت عجیبی دارم که از بد حادثه کارم به حمالی سرچهارسوق
بازار بغداد کشیده است. می دانی چرا جسارت و دروغ تو را بخشیدم و از
گناهت گذشتم، زیرا که تو یک هنرمند خوش صدای موسیقی دان هستی،
و من حق ندارم هنرمندان را که ودیعه خداوند در روی زمین هستند،
بکشم.

آری هم چنان که هنر داشتن و آواز خوش و موسیقی شناختن حمال
بغدادی باعث شد که جواز مرگش به وسیله خاتون برتر صادر نشود، هنر
سخنوری و قدرت قصه گویی و سحر کلام و حلاوت بیان شهرزاد هم

قصه سه خاتون بغدادی ۱۴۵

سبب شد تا شب دیگری او زنده بماند.

و چون قصه بدینجا رسید پادشاه هم چون شب‌های دیگر به خواب رفته بود و سر شهرزاد قصه گو نصیب تیغ جلاد نشده بود. فردا شب هم همگی پای صحبت شهرزاد می‌نشینیم. به شرطی که مانند سلطان شهرباز قصه‌شنو خوابمان نبرد.

پایان شب دهم

و اما ای ملک جوانبخت، اگر
یادتان باشد دیشب در پایان قسمتی دیگر از قصه سه خاتون، عرض
کردم که خاتون برتر خطاب به مرد باربر بغدادی گفت: می‌دانی چرا
جسارت و دروغ تو را بخشیدم و از گناهت در گذشتم، زیرا که تو یک
هنرمند خوش صدای موسیقی‌دان هستی و من حق ندارم هنرمندان را که
ودیعۀ خداوند در روی زمین هستند بکشم.

و حال ادامه داستان و آن اینکه خاتون برتر رو به سه گدای از یک
چشم‌کور و حاکم بغداد و وزیر و خزانه‌دارش نمود و گفت: براساس
پیمانی که با هم بسته بودیم، پیمانۀ عمر هر شش نفر شما سر آمده است و
هر شش نفر شما فقط یک ساعت دیگر بیشتر زنده نیستید. پس چه بهتر
که در این زمان اندک هر کدام قصۀ زندگی خود را برای من تعریف کنید.
در این موقع یکی از سه گدا به سخن در آمد و گفت: ای خاتون من
حاضرم اولین تعریف‌کننده داستان زندگی خود باشم، اما با دست و پای
بسته که نمی‌شود قصه تعریف کرد، اجازه بفرمایید بند مرا باز کنند که توان
تعریف داستان خود را داشته باشم. خاتون برتر، به غلام سیاهی که دست

و پای آن گدا را بسته بود، اشاره کرد که بند او را بگشاید. و آنگاه گدای کور اولی این گونه آغاز کرد:

ای خاتون بدان و آگاه باش که من نه گدا، بلکه شهریارزاده‌ای هستم که نگون بختی و بیچارگی گریبان مرا گرفته است. و ماجرایم از این قرار است که پدر و عموی من هر کدام حکمران شهری بودند. و من پسر عمومی داشتم که هر دو در یک روز و یک ساعت به دنیا آمده بودیم و همگان ما را هم‌زاد یکدیگر می‌شناختند.

به علت فاصله زیاد شهرهای حکمرانی پدر و عمویم، و هم‌چنین تحصیل و مشغله زیاد من و پسر عمویم، ما سال‌ها یکدیگر را ندیدیم. و چون من روزگار نوجوانی خود را پشت سر گذاشتم، راهی شدم تا از عمو و عموزاده خود دیداری کنم، و چون به مقر حکمرانی عمویم رسیدم، پسر عمویم به قدری به من محبت کرد و آن‌چنان مرا گرمی داشت، که مهرش به حد بسیار زیاد و اندازه باور نکردنی در دل من نشست.

از جمله روزی پسر عمویم رو به من کرد و گفت: ای عموزاده عزیز، من به کمک و مهربانی تو نیاز بسیار دارم، آیا قول می‌دهی که کمک کنی؟ و چون رضایت و اشتیاق مرا فهمید و از جای خود بلند شد و به درون خانه رفت، و بعد از چند لحظه با دختری ماه‌منظر و خوش‌سیما بیرون آمد و گفت: از تو می‌خواهم که با این دختر، به فلان گورستان شهر بروی، که در گوشه همان گورستان سردابه‌ایست، تو و این دختر، کنار آن سردابه به انتظار من بمانید تا بیایم. و من هم چنان‌که با خودم عهد کرده و

قصه سه خاتون بغدادی ۱۴۹

کمر خدمت بر پسر عمویم بسته بودم، دختر را همراه خود کردم و به فلان گورستان شهر رفتم و کنار سردابی که نشانی داده بود به انتظار ایستادیم که بعد از چندی، پسر عمویم از راه رسید و کیسه‌ای را که بر دوش داشت، زمین نهاد و از داخل آن کیسه تیشه‌ای در آورد. و با آن تیشه گرداگرد سنگ قبری را که وسط آن سردابه بود بشکافت و چون سنگ را از روی قبر برداشت، حفره‌ای پدیدار شد که نردبانی بر دیوار آن چسبیده بود.

پسر عمویم به دختر اشاره‌ای کرد و دختر از پله‌های نردبان پایین رفت. پسر عمویم نیز پا بر پله‌های نردبان گذاشت تا پایین رود، اما قبل از پایین رفتن و درحالی که در پله اول نردبان ایستاده بود به من گفت: چون من از پله‌ها پایین رفتم، زحمت بکش و دوباره آن سنگ را بر سر این حفره بگذار و با گچی که درون کیسه آورده‌ام، گچ و خاکی درست کن و دور سنگ را گچ و خاک بریز. به گونه‌ای که کسی متوجه شکافته شدن گور نشود. که این تنها خواهش من از تست و از اینکه خواسته مرا برآورده می‌کنی از تو بی‌نهایت متشکرم.

بعد از آن حرف‌ها، پسر عمویم به سرعت از پله‌های نردبان پایین رفت و من هم سنگ را دوباره بر گور نهادم و با آب، گچ و خاک را در هم آمیختم و آن را بر روی سنگ و اطراف آن پاشیدم و سپس راه قصر عمویم را در پیش گرفتم. اما بسیار ناراحت بودم و اندوهی ناشناخته سراپای وجودم را فرا گرفته بود. آن شب را در نهایت ناراحتی در قصر به صبح رساندم و صبح اول وقت، دوباره راهی گورستان شدم و به سراغ آن

سردابه رفتم. اما هر چه در گورستان گشتم نشان و اثری از آن سنگ و آن گور نیافتم.

یادم افتاد روز قبل که پسر عمویم می‌خواست به دنبال آن دختر از پله‌های نردبان پایین برود ابتدا به من گفت: بدان که من یکسال در این مکان زحمت کشیده و اینجا را آماده کرده‌ام. در ضمن همان ایامی که این اتفاق بین من و پسر عمویم رخ داد، عمویم هم که حاکم آن شهر بود، برای مدت یک هفته به شکار رفته و من در مدت آن یک هفته، هر روز به گورستان می‌رفتم و هر چه دنبال آن سرداب و آن گور می‌گشتم هیچ نشانی پیدانمی‌کردم. در نتیجه چنان ترس و وحشتناک و اندوه‌مرگباری بر من چیره شد که قبل از آنکه عمویم از شکار برگردد، راه دیار خود را در پیش گرفتم.

من هم چنان مغموم و افسرده رفتم و رفتم، تا به دروازه شهر مقری حکمرانی پدرم رسیدم. که ناگهان عده‌ای از سربازان پدرم بر سرم ریختند و دست و پایم را آن‌چنان که ای خاتون، غلامان تو امشب بسته بودند، بستند و من هم چنان غرق تعجب و حیرت بودم که یکی از سربازان پدرم سرش را نزدیک گوش من آورد و گفت: ای امیرزاده عزیز، برای تو و این عاقبت شومی که گرفتار آن شده‌ای بسیار متأسفم، زیرا که در غیاب تو، وزیر خیانتکار پدرت شورش کرد و پدرت را کشت و حکومت را در دست خود گرفت و چون جاسوسان برایش خبر آوردند که تو در راهی، دستور داد تا این‌گونه که می‌بینی دستگیرت کنیم و به

بندت کشیم.

ترس و وا همه من در آن موقع دو برابر شد. زیرا ترس اولم از عمویم بود که پسر او را آن گونه که گفتم زنده بگور کرده و گورش را هم گم کرده بودم، و ترس دومم از وزیر پدرم بود، زیرا گذشته از آنکه بر پدرم شوریده و او را به قتل رسانده بود، اطمینان داشتم به خاطر دشمنی دیرینه‌ای که با من داشت، هرگز از خون من در نخواهد گذشت.

اما قصه من و وزیر شورش کرده بر پدرم، که خون او را بناحق ریخته بود این چنین است که: من در دوران کودکی خود، مشق تیر و کمان می‌کردم و پدرم فنون جنگ و رزم را به من می‌آموخت. روزی هنگام تمرینی که داشتم، تیری از کمان رها کردم و در آن زمان ده سال بیشتر نداشتم، و اصلاً نفهمیدم چطور شد که تیر بر چشم چپ وزیر، که از پشت درخت هدف من در می‌شد، نشست. من کودک ده ساله تیرم به خطا رفت و وزیر از یک چشم نابینا شد. اما وزیر با اینکه خون از چشمانش جاری بود، بنای تملق را نزد پدرم گذاشت و من خطاکار هم ایستاده در پیش آنها بودم که پدرم فریادکشان به قصد تنبیه سوی من آمد. اما آن وزیر پرسالوس و چاپلوس گفت: قربان خاک پایت شوم، امیرزاده را رنجه نفرمایید، یک چشم که قابل ندارد، سر و جان من فدای شما و خاندان شما باد.

و من در همان سن کودکی خود، از او بدم آمد و در سال‌های بعد، هر بار که نزد پدرم به شکایت از او لب به سخن می‌گشودم، می‌گفت: نادانی

کردی و چشم این مرد را کور نمودی، حالا انتظار داری که قربان صدقات هم برود. و بالاخره وقتی مرا به نزد وزیر شورش کرده بر پدرم بردند، ابتدا چون وحشیانِ گرسنه جنگل‌های آفریقا به طرفم آمد و خنده‌کنان با حرکتی سبعمانه، انگشت در کاسه چشم چپ من انداخت و تخم چشم مرا از حدقه در آورد و دیوانه‌وار فریاد کشید، این توله کثیف را ببرید و در بیابان سرش را ببرید، و آنگاه مرا دست غلامی سپرد.

من که خون هم‌چنان از حدقه چشم چپم جاری بود، در طول راه بسیار گریه کردم و فراوان به آن غلام التماس نمودم که از کشتن من صرف‌نظر کند. بالاخره غلام دلش به رحم آمد و گفت: من می‌دانم که تو بی‌گناهی، من هم از اینکه وزیر پدرت را آن‌چنان بی‌رحمانه کشت در عزایم، لذا من تو را نخواهم کشت، به شرطی که قول دهی هم‌الان از این دیار بگریزی و نشانی هم از خودت باقی نگذاری، زیرا در آن صورت وزیر ناجوانمرد پدر مرحومت، هر دوی ما را به بدترین وضعی خواهد کُشت.

یادم رفت برایتان بگویم که من در دوران تحصیل، در قصر پدرم، معلمی داشتم که مرا به شعر علاقمند و به کار سرودن واداشت. که من هم قبل از اینکه غلام مرا بخشاید از ریختن خونم چشم‌پوشی کند، ناله‌کنان برایش خوانده بودم:

هرگز نبود از تو گمانِ جفا مرا

دیگر بکس نماند امید وفا مرا

قصه سه خاتون بغدادی ۱۵۳

و زمانی که غلام رهایم کرد تا از آن دیار بگریزم و بروم، دوباره با صدای بلند این دو بیت را برایش خواندم:

بهر دیار که در چشم خلق خوار شدی

سبک سفر کن از آنجا برو بجای دگر

درخت اگر متحرک شدی زجای بجای

نه جور ازه کشیدی و نی جفای تبر

پس من ناگزیر با چشم کور شده و حدقه پر خون و دلی شکسته، بار دیگر رو به شهر و دیار عمویم گذاشتم. که چون به قصر عمویم وارد شدم، او از دیدن من در آن وضع و حالت بسیار تعجب کرد و چون قصه خود و پدرم را برایش گفتم، به قدری متأسف و گریان شد که از هوش رفت. چون به هوش آمد، زبان به شکایت گشود و گفت: من هم از وقتی که از شکار برگشتم پسر خود را ندیدم و الان مدتی است که دستور داده‌ام همه جای منطقه را زیر و رو کنند. ولی هیچ نشانی از پسرم برایشم نیآورده‌اند.

من که دیدم با تمام ناراحتی که عمویم دارد شایسته نیست تا او را از ماجرای گور و آن سردابه بی‌خبر بگذارم، پس تمام ماجرا را که شما شنیدید، از اول تا آخر برای وی تعریف کردم. که برخلاف تصور عمویم با شنیدن آن ماجرا آرامش خاطری یافت و از من خواست که او را به آن گورستان و داخل آن سردابه و سر آن گور ببرم.

به همراه عمویم، به سوی آن گورستان و سردابه در گوشه‌اش حرکت

کردیم. اگر یادتان باشد، گفتم که من از فردای روزی که بعد از پایین رفتن پسر عمویم و آن دختر از پله‌ها، سنگ را مجدداً روی قبر نهادم و گنج و خاک رویش ریختم، تا مدت یک هفته هر روز به گورستان می‌رفتم، و هرگز نشانی از آن سرداب و آن سنگ قبر نمی‌دیدم، و از ناپدید شدن آن هم در عجب بودم. وقتی به همراه عمویم در راه بودیم، برایش تعریف کردم که چگونه سنگ قبر و سرداب از چشمانم ناپدید شدند. ولی عمویم گفت اشکالی ندارد، برویم شاید دوباره پیدایشان کردی، چه بسا که از شدت هیجان و پشیمانی که از آن کار به تو دست داده بود، گرفتار اوهام شده و سرداب را نمی‌دیدی، که اتفاقاً حرف عمویم که سلطان آن سرزمین هم بود، درست در آمد، زیرا به محض اینکه وارد گورستان شدیم، من سردابه را در همان گوشه قبرستان دیدیم، و چون وارد سردابه شدیم با کلنگی که هنوز هم در آن سرداب باقی مانده بود، اطراف گور را کندم و سنگ را از روی قبر برداشتم. که همان حفره‌چاه مانند، با همان نردبان تکیه داده شده بر دیواره‌اش نمایان شد.

من و عمویم از نردبان پنجاه پله پایین رفتیم که به محوطه و فضای سرسبزی رسیدیم. در آنجا چندین عمارت بسیار زیبا قرار داشت، یک یک خانه‌ها را هم سر زدیم و در هیچ کدام از خانه‌ها هم، اثری از جنبنده‌ای ندیدیم، غیر از آنکه در هر کدام از آن خانه‌ها، انواع خوردنی‌ها به وفور یافت می‌شد. تا اینکه وارد خانه آخری که شدیم، پرده‌ای کشیده شده در وسط سرسرای آن خانه توجه ما را جلب کرد.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۵۵

چون به کمک عمویم آن پرده ضخیم و سنگین و بلند را پس زدیم، تخت خوابی سنگی در قسمت بالای سرسرا دیدیم که روی آن دو انسان سوخته و ذغال شده که در کنار هم خوابیده بودند، توجه ما را به خود جلب کرد.

عمویم به طرف آن تختِ سنگی و آدم‌های سوخته و ذغال شده روی آن خیزی برداشت و لگد بر یکی از اسکلت‌ها زده و گفت: این است سزای ناپاکان در این دنیا، که البته عذاب آخرتشان صد برابر خواهد بود. و چاره و گریزی هم از آن نیست.

و اما خاتون برتر، من که خشم عموی خود را دیدم و لگدهایش را بر جنازه سوخته‌ای که حس کردم، بقایای پسر عمویم می‌باشد مشاهده کردم، علت را پرسیدم که عمویم گفت: بدان و آگاه باش که کار بد و فعل حرام هیچ وقت و در هیچ مکان از نظر خداوند عالم پنهان نمی‌ماند و گناهکار اگر در هفت طبقه زیرزمین هم مرتکب فعل حرام شود، خداوند او را به کیفرش می‌رساند.

و اما داستان از این قرار است که فرزند نابخرد در آتش سوخته من، دل به عشق یکی از محارم خود داده بود، که من با پند پدرانه و رفتار صمیمانه و ارشاد حکیمانه و هم‌چنین تعریف داستان اقوام خطاکار و انسان‌های منحرف دوران گذشته، او را نصیحت و دلالت بسیار کردم، و از آن عشق ناصواب و هوس قبیح و ناهنجار بر حذرش داشتم. و هم‌چنین به قراولان خاصه و حاجبان دربار و خدمتکاران اندرون سپردم

که مراقب و مواظب باشند تا بین آن دو نفر ملاقاتی رخ ندهند. پسر نیز آن چنان وانمود می‌کرد که حرف‌های مرا پذیرفته و دل از عشق ناصواب محرم خویش برداشته است. حال آنکه ابلیس سیاهکار دست از سر او برنداشت، و هم چنان به اغوای او پرداخت.

تا اینکه درباریان به من خبر دادند، پسر ت در سردابه فلان گورستان مشغول کندن زمین است. از او پرسیدم، علت آن کار جاهلانه چیست؟ که مرا فریب داد و گفت: خواب دیده‌ام که در زیر سردابه آن گورستان، گنج پنهان است. ای پدر، حال که مرا از آن کار نهی کرده‌ای، اجازه ده با سرگرم شدن به این کار و عشق یافتن گنج از قعر زمین، خود را مشغول سازم.

من که آثار دروغگویی را در چهره فرزندم می‌دیدم، ولی برای اینکه او را روزها که سرگرم کارم و نمی‌توانم مراقبش باشم، از دربار دور کرده باشم، از کندن سردابه گورستان منعی نکردم. حال آنکه ابلیس سیاهکار، فرزند مرا یاد داده بود، تا در قعر زمین که دور از چشم همگان است، مکانی برای فعل حرام خود بسازد. کما اینکه، آن را این گونه که می‌بینی ساخت، و چون بعد از آمدن تو، من به خیال واهی که او اوقاتش را صرف پذیرایی و گشت و گذار با تو خواهد کرد، چند روزی را بعد از مدت‌ها که شبانه‌روز کار می‌کردم و مراقبش بودم، به شکار رفتم، او هم در زمان غیبت من، تو را فریب داد و به دست تو سنگ را از روی قبر دروغین برداشت، و خود و آن محرم فریب خورده‌اش به قعر زمین رفتند.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۵۷

که به خاطر انجام فعل حرام، همین طور که می‌بینی، هر دو سوختند. و این نشان آن است که هیچ یک از اعمال انسان، از نظر خداوند بصیر پوشیده نیست، و پسر ابله من که امیدوارم در روز قیامت هفتاد مرتبه دیگر هم بسوزد، حرف‌های مکرر مرا به شوخی گرفته بود که مدام می‌گفتم، گرد فعل حرام نگرد که خداوند آن را بدون کیفر نخواهد گذاشت.

چون از آن نردبان پنجاه پله بالا آمدم و به سر دابه رسیدیم، متوجه درباریان عموم شدیم، که هراسان در گورستان دنبال او می‌گشتند. نزدیکان و وزیر عموم، با ترس و هراس گفتند: وزیر برادر تان که بر او شوریده و او را به قتل رساند. و کشورش را تصاحب کرده، اکنون به خاک شما هم حمله نموده و قصر تان را محاصره کرده، او می‌گوید یا شما باید تسلیم شوید و به او باج و خراج بدهید، و مطیع او گردید، یا اینکه شما را هم به سرنوشت برادر تان دچار می‌کند.

من که می‌دانستم اگر آن وزیر نابکار به قدرت رسیده و مملکت عمو را تسخیر کرده، مرا ببیند فوری گردنم را می‌زند، از همان گورستان و از مملکت عموم، راه بغداد، یعنی این شهر را در پیش گرفتم. البته لباس گدایان پوشیدم که مرا در شکل گدای کور ببینند، نه شاهزاده یک چشم. و علت اینکه از مملکت خویش و کشور تسخیر شده عموم به جانب بغداد آمدم، به دو دلیل بود، اول آنکه اگر در هر کدام از آن دو مملکت می‌ماندم، مرگ فوری ام حتمی بود، و دیگر آنکه می‌دانستم بین النهرین کشور بزرگی است و امیر بغداد که در مقام سلطان، حکمران تمام سرزمین

است، قدرت زیادی دارد. من آمده‌ام، تا بلکه روزی به بارگاه خلیفه بغداد راه پیدا کنم و شکایت آن وزیر نابکار و خونخوار را نزدش ببرم. بلکه با کمک و یاری امیر شهر بغداد، بتوانم دوباره جای پدر، بر تخت سلطنت مملکت خویش بنشینم.

و اگر می‌بینید چانه و زنخدانم، بی‌ریش و کوسه مانند است، برای آنکه گرفتار سربازان وزیر نابکار بر تخت پدر نشسته نشوم، خود را به این شکل در آوردم. و چون در دربار پدرم موسیقی آموخته و نواختن ساز را فرا گرفته بودم، سازی خریدم تا اینکه کارم در شهر بغداد صرفاً گدایی نباشد و از راه نوازندگی لقمه نانی به دست آورم.

و از عجایب روزگار اینکه، در این شهر دو نفر دیگر هم چون خود دیدم که الان ایشان هم این جا حاضر و هر دو در بندند. و این دو گدای دیگر که از چشم چپ، مثل من کورند. هر دو مانند من نواختن ساز می‌دانند و تحصیل موسیقی کرده‌اند. که این هم از عجایب روزگار است. چون سخن بدین جا رسید خاتون برتر گفت: داستان دلخراش و غم‌انگیز بود، هر چند که عهد خود را در سرای من شکستی، اما انصاف نیست که تو شاهزاده از یک چشم کور گشته به گدایی افتاده را بکشم، و غیر از این مصیبت‌ها که کشیده‌ای و در خور تأمل است، چون تو یک هنرمندی. من که خود موسیقی می‌دانم و احوال اهل دل و هنر را می‌شناسم، لذا از کشتن تو هم می‌گذرم. اکنون تو آزادی تا از این خانه بیرون بروی. که مرد گدای یک چشم هم، همان بیتی را خواند که مرد

حمال بغدادی خوانده بود:

چون روم من ز درگهت این جان

ناشنیده حدیث یاران را

و اینجا بود که شهرزاد متوجه شد که باز هم سلطان چون شب‌های

گذشته به خواب رفته. لذا دنباله داستان سه خاتون بغدادی و آغاز

قصه گویی گدای دوم را گذاشت برای شب بعد.

پایان شب یازدهم

و اما ای ملکِ جوانبخت، بعد از تمام شدنِ داستانِ پرماجرای زندگی گدای کور اولی، خاتون برتر رو به گدای دوم کرد و گفت: حال نوبت تست تا قصه زندگی خود را برای ما تعریف کنی. و گدای دوم سخن خود را این گونه آغاز کرد که: ای خاتونی که به فرمان تو، هر لحظه تیغ آخته این غلامان حبشیات ممکن است برگردنم فرود آید، و ای حاضران هم چو من گرفتار مجلس، و شما دو خاتون دیگری که چون من موسیقی می دانید و ساز می نوازید، باید بدانید من نیز از یک چشم کور از مادرزاده نشدم، که حکایت من هم، طُرفه حکایتی است که دل سنگ از شنیدنش آب می شود و آب دجله از سوز و آتشش تبدیل به بخار می گردد. و آن قصه از این قرار است که:

من نه گدا هستم و نه گدازاده و نه بیغولہ نشینِ خرابه های شهر بغداد، که من هم در دیار خود سری داشتم و سامانی، و هم چنین نامی و آوازه ای، که پدرم پادشاهی بود قدرتمند و من شاهزاده ای خوشبخت و هوشمند، که دانش آموخته بودم و اشعار شعرا و کلام حکیمان و ساز خنیاگران و هنر رامشگران را به تمامی فرا گرفته بودم. و در سایه تعلیم

استادان و هوش خدادادی خود، چنان شهرة آفاق شده بودم که آوازه علم و هنر و تدبیر و دانایی ام، در فراسوی سرزمین پدری به گوش شاهان و امیران دگر رسیده و شهرت ادیبی و دبیری ام، گوشزد ملوک ممالک عالم گشته بود. به ترتیبی که پادشاه سرزمین پهناور هند که با پدرم وداد و دوستی دیرین داشت، از او خواست تا مرا راهی دیار هند کند. و به این جهت پدرم مرا گفت: رخت سفر ببرند که تقدیر این است تا تو، با دختر پادشاه هند، پیوند ازدواج به بندی.

پس پدرم کشتی کشتی هدایای ارزشمند ملوکانه و تحفه های شاهانه، تدارک دید و مرا با تنی چند از نزدیکان و ندیمان و وزیر مخصوص خود، از طریق دریا راهی دیار هند کرد.

ما هفته ها دریا را نوردیدیم و طوفان ها را پشت سر گذاشتیم تا به ساحلی رسیدیم، بارها را از کشتی پایین گذاشتیم و چهارپایانی اجیر نمودیم و خود نیز بر اسبان رهوار نشستیم و به خیال خود، به سوی پادشاه سرزمین هند حرکت کردیم.

اما افسوس و هزار افسوس که به خاطر چند طوفان سهمگین که در طول سفر دچارش شده بودیم، راه را گم کرده و آن ساحلی که در آن لنگر انداختیم سرزمین هند نبود. و زمانی متوجه شدیم که هر چه جلوتر رفتیم، به جای سبزه و جنگل و درختانی که نشانش را به ما داده و صفش را بر ایمان گفته بودند، صحرایی خشک تر و بیابانی برهوت تر می دیدیم. که ناگهان در پیش رویمان در دور دست، گردی برخاسته در

قصه سه خاتون بغدادی ۱۶۳

هوا پدیدار شد، و بعدش هم سوارانی که روی خود را پوشانده بودند و شمشیران آخته در دست داشتند.

آنها راهزنان بیابانگرد بودند و با تیغ‌های برهنه به جان ما افتادند. زمانی که وزیر پدرم با بانگ بلند ایشان را گفت که از خشم سلطان هند بترسید که این کاروان از آن اوست و ما هم مهمانان وی می‌باشیم، سرکرده دزدان پاسخ داد: نه اینجا سرزمین هندوستان است و نه ما را با سلطان هند سر و کاری است. بهتر آن است که هر چه زودتر دست از این یاهو‌سرای‌ها بردارید. که بلافاصله راهزنان به ما حمله کردند و تمام اموال ما را به یغما بردند و جمعی از ما را هم کشتند و من که فنون رزم و سوارکاری را خوب آموخته بودم. در لحظه کوتاهی که فرصت گریز پیدا کردم، از صحنه گریختم و به بالای کوهی رفتم و خود را درون غاری پنهان کردم، و تا بامداد روز بعد تشنه و گرسنه در آنجا ماندم.

صبح روز بعد از غار بیرون آمدم و از کوه سرازیر شدم و دامنه را پیاده به سوی شرق طی کردم. تا اینکه هنگام غروب به شهری رسیدم و از اتفاق، ابتدا وارد بازار آن شهر شدم. هم‌چنان که حیران و سرگشته جلو می‌رفتم، ناگهان پیرمرد خوش‌سیمایی را دیدم که در برابر دکانش ایستاده بود. چون نزدیک تر رفتم، دریافتم که آن‌جا دکان خیاطی است و آن پیرمرد نیز مردی خیاط است.

سیمای روشن و چهره گرم و مهربان پیرمرد، این جرئت را به من داد که جلو تر رفته و به او سلام بگویم. پیرمرد با لبخندی گرم و لحنی پدران‌ه

پاسخ سلام مرا داد و دلسوزانه پرسید: فرزندم غریب به نظر می آیی، ضمناً تو را، راه گم کرده و پریشان می بینم، فعلاً بیا نزد من بنشین و خستگی از تن بیرون کن، بی گمان که باید گرسنه و تشنه هم باشی، پس تا تو رفع خستگی می کنی، من هم برایت آب و نانی فراهم خواهم کرد. بعد از خوردن آب و نان و لختی استراحت، داستان زندگی خود، از ابتدا تا آن زمان را، برای او تعریف کردم که پیرمرد مرا شناخت، و خود من هم یادم افتاد که حاکم سرزمین عربستان با پدرم دشمنی دیرینه داشته است. لذا پیرمرد گفت: در این سرزمین مبادا که کسی بداند و بفهمد که تو کیستی، زیرا اگر ماجرای آمدنت به گوش حاکم این سرزمین برسد تو را دستگیر کرده و می کشد.

من مدت سه شبانه روز را در دکان آن پیرمرد مهربان سپری کردم و هم چنان از بخت بد خویش غرق غصه بودم که بالاخره پیرمرد از من پرسید: آیا تو هنر و صنعتی هم میدانی؟ که من از تسلط خود در علوم و فنون و هنر، برایش صحبت کردم. پیرمرد گفت: افسوس که این همه آگاهی و هنر و دانش تو، در این سرزمین که همگی شان جاهل هستند، هیچ خریدار ندارد. من به تو پیشنهاد می کنم که از علم و دانش و مهارت خود نیز در این دیار با کسی حرفی نزن، بلکه از فردا صبح، من بیل و تیشه ای در اختیارت می گذارم و طنابی به تو می دهم، تا روزها به صحرا بروی و به خارکنی پردازی، بلکه خداوند بزرگ به تریبی گره از کارت بگشاید و راه نجاتی پیدا کنی.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۶۵

آری ای ملک جوانبخت، گدای از یک چشم کور دومی، در ادامه داستان خود گفت: تا یکسال به طور ناشناس در سرزمین عربستان و در آن شهر ناشناخته به خارکنی مشغول بودم و هر روز غروب، خارهایی را که از صحرا می‌کندم، به دگان یک نانوائی می‌بردم و به نیم دینار مسی می‌فروختم و زندگانی بخور و نمیری را سپری کرده و شب‌ها را هم در همان دگان خیاطی آن مرد مهربان سر می‌کردم. من در طول آن مدت یکسال، با دو مرد خارکن دیگر هم دوست شدم، و روزها به همراه ایشان که اهل آنجا بودند و آن دیار را خوب می‌شناختند، به مکان‌های دورتر که زمینش خارهای بیشتری داشت می‌رفتم. تا اینکه یک روز در صحرائی ناشناخته در پای درختی قطور و کهن سال، بوته خار بسیار بزرگی را دیدم که به هیچ وجه از زمین کنده نمی‌شد. به ناچار تیر برداشتم و بر ریشه خار کوبیدم و زمین را کندم که ناگهان سر تیرم در زیر آن درخت و کنار بوته خار، به یک صفحه مسی برخورد کرد.

با دست خاک‌ها را پس زدم و صفحه مسی را برداشتم، ناگهان هم‌چنان که رفیقم در شرح داستان زندگی‌اش تعریف کرد، چاهی دیدم که نردبانی به دیواره چاه آویزان بود، من هم از آن نردبان پایین رفتم و عجیب آنکه تعداد پله‌های نردبان آن چاه هم پنجاه بود. وقتی از پله‌ها پایین رفتم، خود را در فضایی دیدم که گویی جهانی دیگر بود، و قصری هم مقابل من قرار داشت. به طرف قصر رفتم، چون در قصر باز بود داخل شدم. که در سرسرای قصر، مقابل خود دختری را بر تخت نشسته دیدم،

دختری که به قول شاعر: **بتی که حور بهشتی بدو شود مفتون**، به سوی دختر رفتم، او از دیدن من هراسان شد و ترسان پرسید: تو کیستی؟ آیا آدمیزاده‌ای یا اینکه از جنیان هستی؟ و اصلاً چگونه توانسته‌ای به اینجا بیایی؟

من که با دیدن دختر دانستم او از جمله آدمیزادگان است که به دست دیوان اسیر شده، نام خدای بزرگ را بر زبان آوردم و اضافه کردم که از آدمیان می‌باشم. دخترک که حرف مرا قبول کرد، گفت: من پنج سال است که اینجا زندانی هستم و هرگز پای هیچ آدمیزادی جز تو به اینجا نرسیده. و تو باید بدانی من دختر پادشاه سرزمین آنوسم، که در شب جشن عروسی‌ام، عفریتی مرا دزدید و به اینجا آورد. تا الان هم مدت پنج سال می‌گذرد که رنگ هیچ آدمیزادی را جز تو، که نمی‌دانم از کجا آمده‌ای، ندیده‌ام. ابتدا بگو که کیستی، نکند که پسر عمو و شوهرم نشان مرا یافته و تو را به اینجا فرستاده.

من ابتدا قصه دردناک خود و ماجرای خارکنی و برخورد تیشه‌ام به صفحه مسی را برای دختر پادشاه کشور آنوس تعریف کردم. دختر زندانی بعد از شنیدن سرگذشت من، مدتی گریست و گفت: ای شاهزاده راه گم کرده، به حالت تأسف می‌خورد که به جای سرزمین سرسبز هندوستان، سر از برهوت خشک عربستان درآورده‌ای، و در این وادی بی‌آب علف هم، به چنین چاهی افتادی. می‌ترسم اگر اینجا و نزد من بمانی، روزگارت از این هم سیاه‌تر شود.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۶۷

مرد گدا در ادامه داستانش گفت: من که شیفته زیبایی دختر پادشاه سرزمین آبنوس شده بودم، در جواب گفتم:

هر کجا تو بامنی من خوشترم

گر بود در قعر چاهی منزلم

فقط اول برایم از آن عفریت سیه دل بگو که کی و چه موقع به اینجا می آید. دختر پادشاه سرزمین آبنوس گفت: او هر ده روز یکبار اینجا می آید و مقدار کمی برای من آب و غذا می آورد و چند روزی هم اینجا می ماند و بعد می رود.

مرد گدای دوم گفت: من از دختر پرسیدم اگر موردی پیش بیاید و بخواهی که عفریت زودتر از موعد مقرر ده روزه، به اینجا بیاید چه می کنی؟ که او نوشته ای را که گویا خطِ دیوان رنگبار بود، در روی دیوار سرسرا نشانم داد و گفت: دست خود را روی آن نوشته ها می کشم، که بعد از چند دقیقه عفریت به اینجا می آید.

من که ناشیانه و بدون داشتن سلاح، به خیال واهی قصد کشتن عفریت را کرده بودم، دیوانه وار به طرف دیوار سرسرای قصر دویدم و دست بر آن نوشته کشیدم، که ناگهان دختر پادشاه سرزمین آبنوس فریاد کشید: وای بر من و تو، الان است که عفریت بیاید و جان تو را بگیرد. ای جوان فرار کن که دیوانگی کردی، و تو هرگز از دست آن دیو جان سالم بدر نخواهی برد. و اگر ده شمشیر بر آن هم داشته باشی، و هر ده شمشیر را، ده بار بر بدن عفریت بزنی، محال است که او صدمه ای ببیند. زیرا تا

شیشهٔ عمرش نشکند، هرگز آزاری نخواهد دید. فرار کن که مانند در اینجا مساوی در دم مردن توست. هرچه زودتر از پله‌های آن نردبان بالا برو و آن صفحه مسی را بر در آن حفره بگذار که من هرگز آن راه را نمی‌دانستم. شاید که بتوانم خود را از آنجا نجات بدهم.

در همین موقع بود که من صدای نفرت‌انگیز عفریت را شنیدم، که از اعماق زمین، و دور دستِ خاک‌های به هم فشرده به جلو می‌آمد. پس شتابان خود را به نردبان رساندم و به سرعت از پله‌های آن بالا رفتم.

و اما ملک جوانبخت، گدای دوم از یک چشم کور دنباله داستان خود را برای خاتون بر تر بغدادی این‌گونه تعریف کرد که: چون به بالای نردبان رسیدم و از دهنه چاه بیرون رفتم، متوجه شدم که از ترس و عجله، کفش و تیر خود را جا گذاشته‌ام. سرم را درون چاه کردم تا ببینم یا بشنوم، که عفریت با دختر پادشاه سرزمین آبنوس چه می‌کند.

عفریت با صدای گوش‌خراش فریاد کشید: چه خبر شده که مرا به این سرعت فراخواندی. نه اینکه هر وقت می‌آیم می‌گویی برو و نه اینکه... ناگهان حرفش را قطع کرد و بعد از چند ثانیه گفت: اینجا بوی آدمیزادی غیر از تو می‌آید. ای خائن به من بگو کدام آدمیزادی جرئت کرده پایش را اینجا بگذارد. که ناگهان فریادش بلندتر شد و وحشیانه فهقه‌ای زد و پرسید: زود بگو این کفش و تیر مال کیست. من صدای ترسان و لرزان دخترک را شنیدم که پاسخ داد، چه می‌دانم حتماً قبلاً خودت همراه آورده بودی و یادت نیست.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۶۹

من که چند پله‌ای از نردبان پایین رفته بودم، به چشم دیدم که عفریت با بی‌رحمی تمام دختر را به ستون سرسرای آن قصر بست و با تازیانه به جانش افتاد. من درحالی که خونم به جوش آمده بود و می‌دانستم که اگر از پله‌ها پایین تر بروم به چنگال عفریت گرفتار می‌شوم و مرگم حتمی خواهد بود. با چشمان اشکبار از پله‌های نردبان بالا رفتم، و صفحه مسی را روی در چاه گذاشتم و برای آنکه عفریت نتواند از آن چاه بیرون بیاید چندین و چند عدد از سنگ‌های بزرگ را به جلو کشیدم و روی صفحه مسی ریختم، به ترتیبی که تا یک متر از ساقه آن درخت کهن سال کنار چاه، انباشته از سنگ‌های چند منی بود.

هوا رو به تاریکی بود که با پشته‌ای خار، به طرف شهر حرکت کردم. چون به دگان نانوائی رسیدم و خارها را کنار تنور بر زمین نهادم، فریاد مرد نانوا بلند شد که: دیروز کدام گوری بودی؟ چرا برایم خار نیوردی؟ زود بگو دیروز کدام جهنم درّه‌ای رفته بودی که سر و کله‌ات پیدا نشد؟ و مرا بدون خار گذاستی و تنورم خاموش ماند؟ و من آن موقع بود که فهمیدم پایین رفتن من از آن نردبان پنجاه پله و همان چند دقیقه صحبت من با دختر پادشاه سرزمین آنوس در آن قصرِ قعر زمین، یک شبانه روز طول کشیده است.

پس ترسان و هراسان به طرف دگان خیاطی حرکت کردم، که پیر مرد را دیدم، او هم نگران بر در دگان خود ایستاده بود و تا مرا دید پرسید: پسر دیشب را کدام جهنم دره‌ای رفته بودی؟ من که هزار بار مُردم و زنده

شدم، و با خود گفتم نکند که اسیر دست عفريتان زیر زمین شده باشی. حالا خدا را شکر که تو را سالم می‌بینم. ضمناً آن پیر مرد ساعت هاست که آن گوشه بازار انتظار تو را می‌کشد، می‌گوید که تبر و کفش‌های تو را در صحرا پیدا کرده و آمده تا آنها را به تو پس بدهد.

خدا پدر آن پیر مرد را بیامرزد که تبر و کفش تو را یافته و برایت آورده. برو و ضمن تشکر از او، کفش و تبرت را بستان. من با تردید و شک، به سوی آن پیر مرد به ظاهر خوش‌سیما که در آن طرف بازار ایستاده و تبر و کفش‌های مرا در دست داشت به راه افتادم، و هر چه که نزدیک تر می‌شدم، هم قدم‌هایم سست تر می‌شد و هم قیافه آن مرد کریه‌تر و زشت تر می‌گردید. تا اینکه وقتی به نزدیکی او رسیدم، دیدم مرد ایستاده در پیش رویم، همان عفريتی است که در قعر زمین دختر پادشاه کشور آبنوس را به بند کشیده بود.

عفريت با یک خیز خود را به من رساند و آوایی نامفهوم از حلقوم خود بیرون آورد، که ناگهان پیش پایمان زمین دهان باز کرد و عفريت مرا از دهلیز ایجاد شده در زیر زمین، بُرد و بُرد و در همان قصر بر زمین گذاشت و آنجا بود که دیدم دختر هم‌چنان به ستون‌های قصر بسته مانده و از جای تازیانه‌ها، و هم‌چنان از سر و بدن او خون می‌چکد.

عفريت مرا به دختر پادشاه کشور آبنوس نشان داد و گفت: ای زنِ رو سیاهِ خیانتکار، آیا این مرد را می‌شناسی؟ که دخترت پاسخ داد: نه، من هرگز او را ندیده و نمی‌شناسم. عفريت دوباره پرسید: آیا این مرد همان

قصه سه خاتون بغدادی ۱۷۱

کسی نیست که دیروز در غیبت من به اینجا آمد و با تو به گفت‌وگو نشست؟ که دختر گفت: هرگز در غیاب تو پای مردی به اینجا نرسیده. در این موقع عفریت فریادکشان از من پرسید: آیا این کفش و تبر مال تو هست یا نه؟ و چون من سکوت کردم با تازیانه باز هم بی‌رحمانه به جان دختر افتاد و ضربه‌های جانخراش بر سر و تن زخمی او فرود آورد و گفت: بسیار خوب، اگر او را ندیده و نمی‌شناسی، پس با این تیغ سر از تن او جدا کن. که دختر گفت: من او را ندیده‌ام و هرگز هم دست خود را به خود بی‌گناهی آلوده نمی‌کنم، و دختر بعد از نگاهی که به من انداخت، شمشیر را بر زمین پرت کرد و گفت: حتی اگر به دست تو کشته شوم هرگز این کار ناشایست را انجام نخواهم داد.

عفریت شمشیر را از کف سرسرای قصر برداشت و به دست من داد و فریادکشان گفت: حال اگر تو می‌خواهی از بند رها شوی، سر این زن نابکار را با این تیغ از تن جدا کن.

و اما این ملک جوانبخت، مرد گدای دوم مهمان خانه سه خاتون بغدادی، در جواب عفریت گفت: من هم هرگز این کار را نخواهم کرد. آیا پادشاه احسان او به من این است که سر از تنش جدا کنم؟ این زن بود که قبل از آمدن تو، مرا آگاه ساخت و از اینجا فراری داد. وقتی این زن مرده شد و تیغ بر سر من فرود نیاورد. من چگونه نامردی کنم و او را بکشم؟ آیا در آئین شما عفریتان سزای خوبی، بدی است؟ که عفریت سخن مرا قطع کرد و رو به دختر پادشاه کشور آبنوس نمود و گفت: تو که

گفتی این مرد را هرگز ندیده‌ای؟ پس چگونه است که او می‌گوید به وسیله تو و راهنمایی هایت از اینجا فرار کرده؟ ای خائن دورغگو، پس این مرد در غیاب من نزد تو بوده.

و آنگاه عفریت رو به من کرد و گفت: ای آدمیزاده بدان و آگاه باش که سزای زن خیانتکار در آئین ما فقط مرگ است. حال ببین که من چگونه این زن خیانتکار را به کیفر اعمالش می‌رسانم. و آنگاه تیغ در دست به جانب آن دختر بیچاره رفت و گفت: حالا که هر دو تایتان آن چنان دلبسته به یکدیگرید که حاضر نیستید خون دیگری را بریزید، من خودم این کار را انجام خواهم داد و درحالی که قهقهه زنان می‌گفت: این است سزای زن خیانتکار، با یک ضربه تیغ سر از بدن او جدا کرد.

عفریت جنایتکار بعد از ارتکاب آن عمل شنیع، درحالی که اشک از چشمانش سرازیر بود، رو به من کرد و گفت: من عفریتی از سرزمین آبنوسانم، که از کودکی این دختر، دل بدو سپرده بودم. و چون می‌دانستم که هرگز پدرش او را به همسری من در نمی‌آورد، در شب عروسی اش او را دزدیدم و به اینجا آوردم و عاقبت آن شد که می‌بینی. و اما ای مرد، من از ریختن خون تو می‌گذرم. اما چون بدون اجازه در خانه مرا گشودی و به حریم خانه من وارد شدی و با همسر من صحبت گشتی، و با او نشست، باید که تو را تنبیه کنم. و بدان که تنبیه نشده و کیفر ندیده، هرگز پایت به روی زمین نخواهد رسید. هر چه زودتر خودت شیوه تنبیهت را انتخاب کن.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۷۳

و من که از مردن آن گونه دختر ناکام پادشاه کشور آبنوس، دلم خون و چشمانم اشکبار بود، بنای التماس و زاری نزد عفریت را گذاشتم، که عفریت گفت بی جهت وقت را تلف نکن، دل ما عفریتان سنگ تر از آن است که با این آه و لابه‌ها نرم شود. و آنگاه دوباره با یک خیز مرا در بر گرفت و صداهایی از خود درآورد که باز هم زمین شکاف برداشت و آسمان پدیدار شد و عفریت پروازکنان به بالای کوهی رفت و مرا در قلّه کوه پایین گذاشت. آنگاه مشت خاکی از زمین برداشت و آن خاک را بر صورت من پاشید و باز هم وردی خواند که ناگهان من تغییر شکل دادم و از هیبت انسان در آدمم و تبدیل به میمونی شدم.

و چون شهرزاد قصه‌اش به اینجا رسید که گفت، با پرواز عفریت، گدای دوم، تبدیل به میمونی در قلّه کوه شد، خواب به چشمان ملک شهرزاد آمد و شهرزاد هم فرصت نکرد، تا بگوید آن انسان میمون شده در بالای آن کوه بعد از رفتن عفریت چه کرد.

ان شاء الله فردا شب، شهرزاد بقیه داستان را تعریف می‌کند.

پایان شب دوازدهم

و اما ای ملک جوانبخت،

دیشب گدای دوم مهمانِ خانه سه خاتون گفت، که عفریت مرا پروازکنان به بالای کوهی بُرد و در سر قلّه پایینم گذاشت. و آنگاه مشتی خاک بر صورتم پاشید و وردی خواند که ناگهان من تغییر شکل دادم و از هیئت انسان در آمدم و تبدیل به میمونی شدم. که سپس به سرعت از کوه پایین آمدم، در پایین کوه و در دامنه آن، آبادی کوچکی بود، در ساحل دریا، که از اتفاق یک کشتی در آن ساحل پهلو گرفته بود. من با زرنگی بدون اینکه توجه کسی را به خود جلب کنم. داخل کشتی شدم که بلافاصله لنگر کشیدند و کشتی را به حرکت در آوردند. تا یک روز خود را در گوشه‌ای پنهان کرده و بعد از مخفی‌گاه خود بیرون آمدم.

مسافران کشتی با دیدن من بنای اعتراض را گذاشتند و به ناخدا گفتند: وجود یک میمون در کشتی نامیمون است و چه بسا که حضور این حیوان بدیمن، ما را در دریا دچار طوفان و آسیب کند. آن عده به ناخدا توصیه کردند که مرا به دریا بیاندازد و یکی از مسافران کشتی هم شمشیر از نیام کشید و آن را به ناخدا داد و گفت سر از تن این میمون بدیمن جدا

کن. من که مجدداً مرگ را در چند قدمی خود می دیدم، اشک ریزان و ناله کنان خود را به دامان مرد ناخدا آویختم که دل ناخدا سوخت و رو به بازرگانان مسافر خود کرد و گفت: این حرف ها که شما می زنید خرافات است. این میمون هم آفریده خداست و حق نداریم جنبندگان بی آزار خدا را بکشیم، به خصوص که همان گونه که می بینید این حیوان به من پناه آورده است. پس شما را هشدار می دهم که کسی نباید مزاحم او بشود و او را بیازارد.

بدین ترتیب در طول آن سفر دریایی، من چون خدمتکاری صادق در کنار ناخدا بودم و هر آنچه که او دستور می داد، من برایش به نحو احسن انجام می دادم. و چنان در کشتی معروف و شناخته شدم، که همه مسافران به هوش و دانایی من غبطه می خوردند، و بارها و بارها از زبان خود ناخدا شنیدم که می گفت: احسنت بر این میمون که از نظر هوش و ذکاوت، همسان آدمیان با هوش و زیرک است.

یک ماه سفر دریایی ما به درازا کشید. تا بالاخره به بندری که مقصد بازرگانان مسافر کشتی بود رسیدیم، خادمان پادشاه آن مُلک چون از نگر انداختن کشتی با خبر شدند، و وقتی فهمیدند که بازرگانان بسیار کالای ارزشمند بار آن کشتی دارند، لذا قلم و لوحی آوردند تا بازرگانان مسافر کشتی، نوع و مقدار و ارزش کالای خود را روی آن لوح بنویسند، تا که آن لوح پر شده را به نظر پادشاه آن دیار برسانند.

وقتی همه بازرگانان بر لوح نوشتند، چون هنوز مقداری از سطح لوح

قصه سه خاتون بغدادی ۱۷۷

جای نوشتن داشت، من عزم نوشتن، بر آن لوح رانمودم. فریاد بازرگانانِ مسافرِ کشتی بلند شد که ای ناخدا مانع این میمون شوید، زیرا هم الان است که لوح نوشته‌های ما را بشکنند و پادشاه بی خبر از کالاهای ارزنده ما بماند. و ما هم ناچار گردیم که دست خالی به دیار خود برگردیم. اما ناخدا که دیگر از نگاه‌های میمون تمام مکنونات او را می‌خواند و به مهارت و هوش و توانایی اش آگاه بود، رو به بازرگانان معترض کرد و گفت: این میمون آنقدر با شعور است که اگر خطی بنویسد و نقشی بنگارد، جلوه این لوح بیشتر شده و توجه سلطان شهر به آن بهتر جلب می‌شود. و سپس با سر اشاره به میمون کرد و میمون به چهار شیوه ثلث و نسخ و نستعلیق و رُقاع، چهار بیت برای سلطان آن دیار نوشت، اول به شیوه خط ثلث نوشت:

جز به عدل تو نبرد هیچ مرغ اندر هوا

مرغ را گویی همی عدل تو بال و پر دهد

و دومین بیت با خط نسخ نوشت که:

از دولتِ سلطانِ جهان است چنین بزم

وز طلعت سلطان جهان است چنین سور

بیت سوم با خط نستعلیق نگاشته شد که:

بر زائران تو به سخاکیسه‌های سیم

بر شاعران تو به عطا بدره‌های زر

و چهارم بیت را که بر شیوه رُقاع نوشت این چنین بود:

شعر نواز و شعر شناسی و شعرخواه

آری چنین بوند بزرگان مُشتهر

و اما ای ملک جوانبخت، گدای کورِ دوم، در نهایت بهت و حیرت سه خاتون و حاضران در مجلس، داستانش را این گونه ادامه داد که: چون خادمان سلطان لوح را به دربار بردند و پادشاه شرح کالا و اجناس بازرگانان را دید، پاسخ داد من و دربارم را به این گونه کالاها نیازی نیست، برای بازرگانانِ مسافر، بازاری در شهر ترتیب دهید که اجناس خود را فروخته از این دیار نروند. اما آن مردِ شاعر خوش نویس را به دربار بیاورید. که خادمان به عرض سلطان رساندند: قربان این نوشته از یک میمون است و سلطان امر کرد آن میمون را به هر قیمتی که گفتند بخرید و به دربار بیاورید.

پس خادمانِ سلطان، به نزد ناخدای کشتی آمدند و مرا از وی خریدند و خلعتی بر دوشم افکندند و مرا به حضور سلطان بردند. من چون وارد بارگاه سلطان شدم، به رسم وارد شنوندگان به دربارها، آستانه در را بوسیدم و در برابر سلطان تعظیم کردم. و سپس با ادب تمام و دو زانو، پای تخت سلطان نشستم. چون سفره گسترده و هنگام غذا خوردن شد، سلطان به من هم اشاره کرد تا با او و سایرین هم غذا شوم. پس در نهایت ادب و با رعایت تمام آداب، به قدر نیاز چند لقمه‌ای خوردم، و سپس دست و دهان خود را شستم و کاغذ و قلم برداشتم و این سه بیت را نوشتم:

هرگز که شنیده است چنین بزم و چنین سور
 باریده به ما رحمت و افشاند به ما نور
 از دولت سلطان جهان است چنین بزم
 وز طلعت سلطان جهان است چنین سور
 یارب تو بکن جان و دل از دولت او شاد
 یارب تو بکن چشم بد از صورت او دور

چون حاضران مجلس، به ترتیب و یکی یکی رفتند و من و سلطان تنها شدیم، سلطان رو به من کرد و پرسید: آیا بازی شطرنج بلد هستی؟ که من با تکان دادن سر، جواب آری به وی دادم. صفحه آورده شد و مهره‌ها را چیدیم و هر دو به بازی نشستیم، که با چند حرکت پادشاه مات شد.

شاه در تعجب افتاده، دوباره مهره‌ها را بر صفحه شطرنج چید، که در بازی دوم هم سلطان مات شد. سپس پادشاه هم چنان که غرق حیرت بود، دخترش را صدا زد و گفت: گلبانو دخترم، بیا که این شگفت‌انگیزترین میمونی است که من در همه عمرم دیده‌ام. و چون دختر پادشاه به سرای آمد، تا مرا دید دقیق‌تر در چشمان من نگرست، آنگاه رو به پدرش کرد و گفت: پدرجان باید بدانید آنکه روبه‌روی شما نشسته است، امیرزاده هنرمندی است که سختی بسیار کشیده و توسط عفریت بن ابلیس، به این شکل در آمده است.

پادشاه با شنیدن سخن دخترش، نگاهی بر من انداخت و پرسید: آیا

دخترم راست می‌گویدی؟ که من بار دیگر از سر ادب برخاستم و تعظیم نموده و با فرود آوردن سر، گفته‌های شاهزاده خانم را تصدیق کردم. آنگاه سلطان از گلبانو دخترش پرسید: فرزندم بگو بدانم تو رمز جادو را از که آموخته‌ای که من تا به حال از آن بی‌خبر بودم؟ دختر پاسخ داد: ای پدر بزرگوار، من از پیرِ زالی رمز یک‌صد و هفتاد گونه جادو آموخته‌ام، که ریختن تمام سنگ‌های بیابان‌های این مُلک پشت کوه قاف، و یا تمام مردمان این مملکت را تبدیل به ماهی کردن، از کوچک‌ترین آنهاست.

سلطان دوباره پرسید: آیا می‌توانی جادوی این میمون را که می‌گویی امیرزاده‌ای است باطل کنی و او را به شکل اولیه در آوری تا من او را وزیر خودم بنمایم؟ دختر پاسخ داد: آری پدر می‌توانم و اگر اجازه می‌دهید کارم را شروع کنم.

چون سلطان با تکان دادن سر موافقت خود را اعلام نمود، دختر دایره‌ای بر روی زمین کشید و با الفاظی که هیچ نفهمیدم به چه زبانی است، وردی خواند. وی یک ساعت تمام دور آن دایره چرخید و آن ورد را تکرار کرد. که ناگهان غریبوی چون صدای رعد و برق، آسمان و زمین و قصر پادشاه را لرزاند و ناگهان عفریتی هراس‌آفرین پدیدار شد و بر سر گلبانو دختر پادشاه فریاد کشید: ای نابکار پیمان‌شکن، چرا عهد خود را فراموش کردی و پیمان را شکستی، مگر ما قرارمان با هم این نبود که دیگر کاری با یکدیگر نداشته باشیم و تو آنچه را از من دربارهٔ جادو آموخته‌ای هرگز به کار نگیری. آخر به تو چه که در کار جنیان دخالت

قصه سه خاتون بغدادی ۱۸۱

می‌کنی. به تو چه که می‌خواهی طلسمی را که سرورم جرجیس بن ابلیس، درباره این مرد ملعون به کار برده، باطل کنی. هم الان است که تو را به کیفر عهدشکنی ات برسانم.

پس آنگاه عفریت خود را به شکل شیری ترسناک در آورد و قصد حمله و دریدن گلبانو را نمود. که دختر پادشاه تارمویی از سر خود کند و بر آن وردی خواند که آن تارموی تبدیل به شمشیری بر آن شد.

و اما ای ملک جوانبخت، دختر پادشاه یا گلبانو، شمشیر بر آن را بر سر آن شیر درنده فرود آورد. که شمشیر به جای فرود بر سر بر گردن شیر نشست و سر را از تن جدا کرد. که سر از تن جدا شده شیر، تبدیل به عنکبوتی شد هیولاگونه، که دختر هم وردی بر خود خواند و بر خویش فوت کرد که او هم به سر عت به شکل ماری درآمد. چون مار قصد حمله به عنکبوت هیولاگونه را نمود، ناگهان عنکبوت تبدیل به عقابی شد و به هوا پرکشید، که دختر به شکل مار درآمد، باز هم تغییر شکل داد و به صورت کرکسی دهشت‌آور درآمد. که باز هم عفریت شیر شده و تبدیل به عنکبوت گردیده، به شکل عقاب درآمد، در همان آسمان و در حالت پرواز خود را به شکل اناری در آورد، که آن انار، بر روی زمین افتاد و از میان پاره شد و دانه‌هایش روی زمین پخش شد، غیر از یکی از دانه‌ها، که توی حوض پرآبِ مقابل ایوان افتاد. باز هم دخترک خود را از شکل کرکس، تبدیل به خروسی نمود و آن خروس تمام آن دانه‌های انار را از زمین برچید و خورد، غیر از آن یک دانه انار که توی حوض افتاده

بود.

خروس مرتب در مقابل ما پر و بال می زد و با منقار خود اشاره به دانه انار در آب حوض افتاده می کرد، ولی یا هیچ کدام پی به منظور او نبردیم و در آن دانه انار را از داخل آب در نیاوردیم تا خروس آن را هم بخورد. و در همین هنگام دیدم که آن دانه انار در آب حوض افتاده، تبدیل به هیولایی ماهی مانند شد، که خروس هم فوری به شکل نهنگی در آمد و در آب افتاد. که باز ماهی بزرگ هیولا مانند، شرار آتشی شد و به آسمان رفت. که نهنگ هم تبدیل به شراره آتشی بزرگ تر شده، دو شراره آتش در آسمان بالای قصر، به جان هم افتادند و چون دو آتشبار در مقابل هم باریدن گرفتند. و در آن موقع بود که هیولای تبدیل به شراره آتش شده، چون صاعقه ای سوزان بر سر و روی من می خورد، و گلبنای تبدیل به شراره شده هم تمام سعی اش دفع شراره های عفریت بود. که بالاخره یک از شراره های آتش آن عفریت، به چشم چپ من خورد و چشمم را کور کرد و شراره ای دیگر و برای بار دوم، به زنخدان من خورد و موی آن را سوزاند، که من به شکل کوسه ها در آمدم. سپس بر سینه یکی از خادمان دربار خورد و استخوان سینه او را شکست و بعد بر لب و دندان های پادشاه خورد که تمام دندان های پادشاه از آرواره کنده شد و در آن موقع بود که آسمان رعد و برقی دیگری کرد و فریادی در فضا پیچید که، نابود باد عفریت دشمن بشریت. بلافاصله شراره دشمن، تبدیل به دودی شد و به آسمان رفت و دختر پادشاه دوباره به شکل اول در آمد و کاسه آبی

قصه سه خاتون بغدادی ۱۸۳

آورد و در آن کاسه وردی خواند و آن را سه بار دور سر من گرداند و بر من ریخت که من از شکل میمون به شکل اولیه خود در آمدم.

ولی دختر پادشاه به من گفت: امیرزاده متأسفم که نابینایی چشم چپ و سوختگی چانه و زنخدان شما را نمی توانم چاره ای کنم. و سپس رو به پدرش کرد و گفت: من از شما هم معذرت می خوام که فرا گرفتن علم جادوگری خود را از شما پنهان داشته بودم.

در ضمن آن هنگامی که من در جنگ با عفریت به شکل خروس در آمده و عفریت هم به شکل انار صددانه، و یک دانه انار در استخر افتاده بود، شما متوجه اشاره های من نشدید. و آن دانه انار را از آب در نیاوردید و همان یک دانه انار بود که تبدیل به شراره ای شد و با من جنگید. هر چند که من آن عفریت را در میان شراره آتش نابود کردم، اما به خاطر آن که من عهد خود را شکسته و سحر این امیرزاده را باطل کردم، همین امروز دیگر عفریتان آمده و مرا خواهند کشت.

و ای پدر بزرگوار، علت مرگ همین امروز من، از این قرار است که قبلاً برایتان گفتم، عفریتی در شکل پیر زال، وقتی به من یک صد و هفتاد نوع جادو را آموخت، از من خواست که عفریت شوم و در سلک آنان وارد گردم. اما وقتی من حاضر نشدم انسانیت خود را فدای رمز یک صد و هفتاد جادو بکنم، آن پیر زال، موقع خداحافظی به من گفت: اگر قول بدهی که هرگز از این جادوها استفاده نکنی اشکالی ندارد، اما اگر روزی در صدد بر آمدی بدون آنکه عفریت شوی رموز جادوگری را به کار

بگیری، بلافاصله به حکم فرمانروای کل عفریتان عالم، دود گشته و به آسمان خواهی رفت. زیرا هر که اسرار ما را بداند و عفریت نشود و سکوت نکند، مرگش حتمی است.

و اما پدرجان، علت اینکه من سکوت خود را شکستم، آن هم داستانی دارد و ماجرا از این قرار است که این شاهزاده‌ای که اینجا ایستاده، جوان بسیار دانشمند و پرهنری است که روزی در مسیری چشم من و همراهانم به او که برای طلب علم به دیار ما آمده بود افتاد. من در همان نظر اول یک دل نه بلکه صد دل، عاشق او شدم. او سه ماه در شهر ما ساکن بود و هر روز صبح به خانه میرزا طاهر خوشنویس می‌رفت و از او درس خوش‌نویسی را تعلیم می‌گرفت.

و اما ای ملک جوانبخت، دختر پادشاه قصه‌اش را این‌گونه ادامه داد که: این شاهزاده در طول سه ماه اقامتش در دیار ما، هر روز صبح به خانه میرزا طاهر خوشنویس جهت تعلیم رسم الخط می‌رفت، و من هر روز سر راه او می‌ایستادم، اما این پسر آنقدر متین و نجیب بود که حتی یکبار هم سر خود را بالا نکرد و به نگاهی نیانداخت. بالاخره روزی تصمیم گرفتم که فردایش جلوی شاهزاده را بگیرم و سر دل خویش را با او در میان بگذارم. اما متأسفانه آن روز آخرین روز درس گرفتن این شاهزاده از میرزا طاهر خوشنویس بود و هرگز فردایی نیامد، و چون صبح روز بعد شاهزاده را در راه ندیدم و به وسیله ندیمه خود علت نیامدنش را از میرزا سؤال کردم، فهمیدم که شاهزاده دلخواه من به دیار خود رفته.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۸۵

من سه سال در غم هجران شاهزاده سوختم و از درد عشقش شبانه روز در خلوت خود نالیدم، تا اینکه معشوق را در هیئت میمون در سرای شما دیدم. و با اینکه می دانستم اگر ساحری کنم و در صدد باطل کردن سحر امیرزاده برآیم، فرمانروای کل عفریتان عالم به خاطر عهدشکنی ام مرا خواهد کشت، اما من عاشق، جان را در کف دست گذاشتم تا این مرد هنرمند و دانشمند را دوباره به شکل انسان در آوردم. ولی زهی تأسف که او از چشم چپ نابینا شد و چانه و زنخدانش هم سوخت.

و در این هنگام بود که گردی در آسمان بالای سرمان پدیدار شد، و از میان آن گرد انبوه، دستی بزرگ به پایین آمد و دختر پادشاه را در میان پنجه‌های خود گرفت و به داخل گرد و غبار برد. من که گیج و حیرت زده و گریان ایستاده بودم، این صدا را میان گرد و خاک بالای سرم شنیدم که می‌گفت: عاشق آنست که از جان گذرد خاطر یار.

و من که دیدم دیگر جایم آن جا نیست و حضورم باعث می‌شود تا پدر دختر هر روز بیشتر از پیش خون دل خورد و رنج بکشد، در میان بهت و حیرت همه از آن دیار بیرون آمدم و به جای آنکه راه مملکت خویش را در پی گیرم و نزد پدر منتظر خود بروم، رو به جانب شهر بغداد گذاشتم و در این شهر، سازی خریدم تا مدتی به صورت ناشنان و غریبه این جا زندگی کنم. و در دکان سازفروشی بود که با این دو نفر برخورد کردم، که آنها هم هر دو مثل من از چشم چپ کور هستند و چانه‌هایشان سوخته است، هر سه همراه شدیم و گفتیم، اولین خانه مجلل و سرای

بزرگ و قصر ماندی را که دیدیم، دق الباب می‌کنیم و وارد می‌شویم و زخمه بر ساز می‌زنیم و مرهمی بر دل خویش می‌گذاریم.
 آری ای خاتون برتر، این است داستان پرماجرای زندگی من که اکنون اسیر دست توأم و در انتظار فرود آمدن ضربت تیغ یکی از این غلامان سیاه می‌باشم.

خاتون برتر پاسخ داد: من که باشم تا فرمان قتل شاهزاده‌ای هنرمند را صادر کنم. و درحالی که اشکریزان می‌گفت: تو هم می‌توانی بروی، باز خاتون برتر این بیت را شنید:

چون روم من ز درگهت این جان

ناشنیده حدیث یاران را

چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب ربوده بود و شهرزاد هم در انتظار شب بعد بود که باز هم سلطان را با تعریف‌هایش به خانه سه خاتون بغدادی ببرد و داستان زندگی گدای سوم را بازگو کند. که مخفی نماند قصه سه خاتون بغدادی از جمله شیرین‌ترین داستان‌هایی است که شهرزاد تاکنون برای سلطان خود تعریف کرده است.

پایان شب سیزدهم

وامای ملک جوانبخت، به امر

خاتون برتر، سومین گدای از چشم چپ کورِ مهمانِ آن خانه، داستان زندگی خود را این‌گونه آغاز کرد که: من نیز در دیار خود ملک‌زاده‌ای بودم، و چون پدرم مُرد، به‌جای او بر تخت سلطنت نشستم و به شیوهٔ پدر با عدل و داد و راستی به حکومت پرداختم.

در دوران چندین سالهٔ اول حکومت، همه مردم مملکت در آرامش و آسایش به سر می‌بردند. تا اینکه من با اطمینان از آرامش مردم، و اعتقاد به امنیت کشور، تصمیم به یک سفر طولانی گرفتم. به این جهت دستور دادم ده کشتی را آماده و پر از آذوقه کردند. و به اتفاق عده‌ای از نزدیکان خود، صبح زود روزی، لنگر کشتی‌ها را کشیدیم و درون دریا به جانب مشرق به حرکت در آمدیم، بیست روز در حرکت بودیم تا اینکه به جزیره‌ای رسیدیم، که آن جزیره فقط سرزمین بوزینگان بود. دو روز در آن جزیره ماندیم و از تماشای بوزینگان حظ فراوان بردیم و مجدداً به راه خود ادامه دادیم، که ناگهان طوفان در گرفت و تلاطم بادهای وحشتناک، مسیر کشتی‌های ما را به هم ریخت، و دو سه تا از کشتی‌های حامل آذوقه ما هم غرق شد.

ناگهان متوجه شدیم که کشتی ما، ناخواسته مسیرش تغییر کرده و دیدیم که در مقابل و دور دست، یک کوه بزرگ قرار دارد، که آن کوه، گاه به رنگ سفید پدیدار می شد و گاه به رنگ سیاه می مانست. در آن هنگام ناخدای کشتی وحشت زده به نزد من آمد و گفت: ای امیر، خبر دهشتناکی دارم، و آن اینکه طوفان و تغییر یافتن ناخواسته مسیر، ما را گرفتار کوه مغناطیسی نموده، و آن کوه مقابل که گاه به رنگ سفید جلوه گر است و گاه سیاه می نماید، همان کوه معروف مغناطیسی دریای مشرق است. و آن طور که شنیده ام هر کشتی که گرفتار این کوه شود محال است مسافران آن جان سالم به در برند، زیرا قدرت بسیار مغناطیسی کوه، همان گونه که الان ملاحظه می فرمایید، کشتی را به سرعت به سوی خود می کشاند و چون کشتی به نزدیکی کوه برسد، بر اثر قدرت فوق العاده آهن ربایی کوه، تمام میخ های بدنه کشتی از آن جدا شده و جذب جزیره و کوه در میان آن می شوند. و تخته پاره های کشتی روی آب سرگردان مانده و مسافران کشتی هم طعمه کوسه های دریا خواهند شد.

من که واقعاً ترسیده بودم و خود را در کام مرگ می دیدم، از ناخدا پرسیدم: چگونه می توان از دام این جزیره و آن کوه آهن ربا خلاص شد؟ که ناخدا گفت: تا آن مجسمه و اسب آهن ربا و شمشیری که در دست مجسمه است، از بالای کوه سرنگون نگردد، و قدرت جادویی آهن ربا باطل نشود، نجات غیر ممکن است، اما رفتن به بالای کوه و سرنگون کردن آن مجسمه هم کاری غیر ممکن و محال است.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۸۹

و اما ای ملک جوانبخت، امیر در جاذبه جزیره و کوه آهن ربا گرفتار آمده، به ناخدای خود باخته گفت: حال که قدرت هیچ مقاومتی برای ما باقی نمانده، اگر ماجرای این کوه مغناطیس را می دانی، آن را برای من تعریف کن تا دانسته از دنیا بروم و علت مرگ خود را در همین دقائق آخر بدانم. که ناخدا گفت: آن طور که من از دیگر ناخدایان و کشتی بانان شنیده‌ام، این جزیره جادو شده اهرمان است. و در بالای آن قبه و بارگاهی بس مجلل است که بر بالای تخت گاهی، تندیس یک اسب و امیرزاده‌ای قرار دارد و شمشیری هم در دست اوست، که قدرت مغناطیسی آن شمشیر از همه بیشتر است.

جادوگران سرزمین عفرتیان مخصوصاً این جادو را در آن جا ایجاد کرده‌اند تا کسی نتواند به بالای کوه برود و جادوی مجسمه را باطل کرده و سوار را از اسب خود به زیر بیاورد. و این قدرت مدت‌هاست هم چنان باقی است و هر کشتی که به این اطراف بیاید، سرنوشتی جز سرنوشت ما نخواهد داشت.

با شنیدن سخنان ناخدا، من و دیگر همراهان دست از جان شستیم و هر کدام با چشم گریان به گوشه‌ای نشستیم و به انتظار مرگ لحظه شماری می‌کردیم. اما من بلافاصله با خود گفتم، در ناامیدی هم بسی امیدهاست، و باید به هر شکلی که شده و با هر تلاش ممکن، خود را نجات دهم و به بالای کوه برسانم، بلکه بتوانم آن مجسمه مغناطیسی را فرود آورده و آیندگان را از این مهلکه برهانم. که انسان اگر بداند جایگاه

و پایگاه خطر از چیست و در کجاست، و آن وقت برای رفع آن دست روی دست بگذارد و بترسد و بنشیند، گناهی نابخشودنی مرتکب شده است.

من در این افکار بودم که کشتی به کوه نزدیک تر شد. چون به سی چهار متری آن جزیره رسید. در نهایت تعجب دیدیم که میخ‌های کشتی به سرعت از بدنه آن جدا شد و هم چون تیری که به جانب هدف پرواز کند، شتابان به جانب جزیره و کوه رفتند و در میان آن جذب شدند و تخته پاره‌های جدا شده از کشتی هم، در تلاطم بی حد دریا، هر قطعه‌اش به سویی رفت و مسافران کشتی، همگی دست و پا زنان در آن نزدیکی ساحلی پر صخره و بسیار عمیق در حال غرق شدن بودند.

من که در آخرین لحظات تصمیم به زنده ماندن و شکستن طلسم تندیس بالای کوه را گرفته بودم، با امید بسیار که نگاه دارنده انسان در تمام بلا یاست، خود را به تخته پاره‌ای آویختم و هر چه که تخته پاره به سنگ و صخره‌های دور و بر جزیره خورد، با تمام زخم و جراحاتی که برداشتم و با تمام خونی که از دست و پا و سر و صورتم می‌رفت، خود را نباختم و برای رسیدن به ساحل، چسبیده به آن تخته پاره، تلاش کردم. اما بیشتر از سه چهار متری با ساحل آن جزیره فاصله نداشتم که از هوش رفتم و دیگر هیچ نفهمیدم.

منی دانم چقدر گذشت تا به هوش آمدم، ولی مهم برایم گرسنگی شدید بود، که شاید همان گرسنگی هم باعث به هوش آمدنم شده بود.

قصه سه خاتون بغدادی ۱۹۱

چون در آن شب مهتاب، به دور و بر خود نگاه کردم، در آن جزیره دور افتاده، فقط چند درخت نارگیل دیدم. با وجود سردی بسیار هوا، ابتدا چند نارگیل از آن درختان کندم و آنها را شکافته و شیره داخلش را نوشیدم، که هم رفع عطش مرا کرد و هم جلوی گرسنگی ام را گرفت. تا اینکه به خاطر در امان ماندن از سرمای شدید، خود را ناچار دیدم که به بالای کوه وسط جزیره بروم، و در پناه قبه و بارگاهی که درون آن مجسمه مغناطیسی یا اسب و شمشیرش قرار داشت، تا صبح استراحت کنم.

بالا رفتن از آن کوه در آن شب با وجود نور مهتاب بسیار سخت بود. بیشتر از دو سه ساعت طول کشید تا من خود را به بالای کوه و به زیر آن قبه و بارگاه رساندم. چون در آن مکان، در پناه دیوارهایش از سوز و سرما خبری نبود، چشمانم را برهم نهادم که استراحت کنم، تا صبح بیاید و بینم با آن مجسمه چه باید بکنم. و اما در میان آن قبه و بارگاه و در نور اندک ماه، من تندیس از اسب دیدم که مردی بر روی آن سوار بود و شمشیری بر دست داشت، که آن مجسمه بسیار بزرگ و شاید که سه برابر هیکل اسب و قامت یک انسان معمولی بود. و در زیر همان مجسمه و در پناه همان دیوار بود که تصمیم به استراحت و آمدن صبح را گرفتم.

من در حالت خواب و بیدار صدایی شنیدم که گفت: ای جوانمرد، در عجبم که تو چگونه و چطور جرئت کرده‌ای که پایت را این جا بگذاری، اگر بخواهی که هم طلسم را بشکنی و هم خودت صبح، تبدیل به آهن ربا

نشوی، باید تا نسیم سخر ندמיד و خورشید در نیامده، خاک‌های زیر پایت و همان جایی که خوابیده‌ای را بکنی، و از داخل صندوقی که زیر خاک پنهان است، سه تیر با یک کمان در بیاوری. راه باطل کردن جادوی این مجسمه آن است که باید مردی در شب چهاردهم ماه، هنگامی که مهتاب بر سینۀ اسب و سوار و شمشیرش می‌افتد، یک تیر را به سینۀ تندیس اسب نشانه رود، یک تیر را بر سر سوار تبدیل به آهن‌ریا شده بکوبد، و یک تیر را هم در وسط شمشیر بزند، که اگر این کار با دقت انجام شود، جادو باطل می‌شود و اگر تیرها به خطا رود، تا پایان دنیا این تندیس آهن‌ریا، هم‌چنان بالای جان مسافران کشتی دریای مشرق خواهد بود.

آن صدا اضافه کرد، ای مرد من می‌دانم که تو امیرزاده‌ای هستی که تیر و کمان را خوب می‌شناسی و در تیراندازی استادی، اولاً خیلی دقت کن که تیرهایت به خطا نرود و در ثانی چون تیرهای تو به هدف‌هایی که گفتم اصابت کرد، دریا طغیان می‌کند و آبش به قدری بالا می‌آید که تمام این جزیره و کوه و قبه و بارگاه را می‌پوشاند، و سوار و اسب و شمشیر آهن‌ریا را، آب در کام خود می‌کشانند و به این ترتیب این جادو برای همیشه باطل می‌شود.

و اما ای ملک جوانبخت، گدای سوم در ادامه داستان زندگی خود برای خاتون برتر و حاضران ادامه داد: ضمناً آن صدا در دنباله توصیه‌ها و سفارشات خود، در مورد باطل کردن جادوی جزیره مغناطیس گفت: و

قصه سه خاتون بغدادی ۱۹۳

چون آب دریا بر اثر طغیان بالا آمد، تو ترس از غرق شدن را نداشته باش، زیرا در همان هنگام زورقی را روی آب خواهی دید که به جانب تو خواهد آمد و غلام سیاهی که در آن زورق نشسته، تو را که در حال دست و پا زدن روی امواج آب هستی به درون زورق می‌کشاند. و باید ده روز با آن غلام سیاه همراه باشی، که او مأموریت دارد تا تو را به ساحل دریا و دیار خودتان و هم آنجایی که سوار بر کشتی شدی برساند. ولی هشدار می‌دهم که در طول این سفر هرگز نباید که لب از لب باز کنی و با غلام سیاه پاروزن زورق از در صحبت در آیی. و یادت باشد که در حضور آن غلام سیاه هرگز و هرگز نام خداوند بزرگ را، حتی در حالت دعا کردن و شکر گفتن هم به زبان نیاوری. که در آن صورت همه چیز ...

گدای سوم ادامه داد نمی‌دانم که چرا و چطور آن صدای غیبی یک مرتبه قطع شد و من مدتی در انتظار شنیدن بقیه حرف‌ها ماندم، و چون دنباله صدا به گوشم نیامد، برای آنکه وقت نگذرد، بر طبق آنچه که شنیده بودم، خاک‌های زیرپای خودم را کندم و به جعبه‌ای رسیدم. در جعبه را باز کردم و کمانی را با سه تیر از درون آن در آوردم.

در آن موقع درست نور ماه شب چهاردهم، بر سینه اسب و مجسمه و شمشیر آهن‌ریا تابیده بود. از آنجا که من تیرانداز ماهری بودم، تیر اول را با دقت بسیار به میانه شمشیر زدم، تیر دوم را با همان دقت بر کله مرد نشسته بر اسب و تبدیل به آهن‌ریا شده، و تیر سوم را هم به سینه اسب نشانه رفتم. که با تیر اول نیمه شمشیر بر زمین افتاد و با تیر دوم سر

مجسمه شکافت، و از داخل آن نوری پدیدار شد و با تیر سوم که بر سینه اسب وارد آمد، صدای دهشتناکی از زمین و آسمان بر آمد و گویی که زلزله‌ای رخ داده باشد. آن سوار و اسب سرنگون شدند و آب دریا در فاصله شاید یک دقیقه آنقدر بالا آمد که تمام جزیره را پوشاند و کوه را دربرگرفت، و به بارگاه و پای مجسمه رسید و من در حال دست و پا زدن بودم که زورقی را در کنار خود دیدم و غلام سیاهی که سعی داشت دست مرا بگیرد و به درون زورق بکشانند.

من بلافاصله یادم افتاد که همان صدای غیبی به من گفته بود، در طول ده روزه سفر خود در آن زورق، تا به ساحل دیار خود برسی، نباید که لب از لب باز کنی و با غلام سیاه پاروزن زورق صحبت کنی. و هرگز و هرگز هم نباید در حضور آن غلام سیاه، نام خدای بزرگ را هم نباید بر زبان بیاوری.

بالاخره من به کمک آن غلام سیاه درشت هیکل زشت‌رو، درون زورق نشستم و در نهایت تعجب دیدم، آب دریای بالا آمده که تا نوک قلّه کوه جزیره مغناطیس رسیده بود، به سرعت فروکش کرد و بقایای تندیس و شمشیر و سوار و اسب را هم با خود برد. و به همان سرعت هم، دریا آرام گرفت و مرد سیاه، زورق را به جانب مغرب که سرزمین من در آن سمت قرار داشت، پاروزنان برد.

آن ده روز، سفر رنج‌آوری بود. زیرا که تنها با آن یک غلام سیاه تنومند در زورقی بودن، بدون آن که کلامی حرف بین ما در و بدل شود،

قصه سه خاتون بغدادی ۱۹۵

طاقت فرسا بود. فقط روزی دو بار غلام سیاه از انباره زورق خرما و نارگیل و مقداری نان و آب به من می داد، همین و همین.

در نزدیکی های غروب روز دهم بود که من از دور ساحلی را دیدم که گویی همان ساحلی بود که از آنجا سوار کشتی شدیم و به عزم سفر حرکت کردیم و آن بلاها بر سرم آمد. من که بعد از آن همه سختی و به خصوص سکوت ده روزه داخل زورق، جانم به لب رسیده بود، با دیدن آن ساحل که از دور آن را خاک خود پنداشتم، سفارش آن صدارا در حالت خواب و بیداری که گفته بود همراه با غلام سیاه پارو زن زورق، هرگز نام خدای بزرگ را بر زبان نیاور، از یاد بردم و از فرط شادمانی با بانگ بلند گفتم: خدایا صد هزار مرتبه تو را شکر، شکر که بالاخره به کشورم رسیدم.

اما هنوز شکرم به درگاه خدا به پایان نرسیده بود، که غلام سیاه پارو زن را رها کرد و مرا چون پرکاهی بلند کرد و به داخل دریا پرت نمود، و خود و زورقش به سرعت دور شدند. من با زحمت و رنجی که از بیانش عاجزم، شناکتان خود را به ساحل رساندم.

چون به ساحل رسیدم با تمام خستگی به تصوّر اینکه در ساحل کشور خود ایستاده ام، به اطرافم نظری انداختم، که در کمال تأسف متوجه شدم، آن خشکی که روی آن ایستاده ام، فقط یک جزیره غیر مسکونی دور افتاده ای است که دور تا دورش را آب فرا گرفته. و آنچه که من به چشم خود دیده بودم و پنداشتم که ساحل مُلک و دیار خودم می باشد،

سرابی بیش نبوده، و آنجا بود که پی بردم آن سراب هم به جهت آزمایش من در نظرم پدیدار شده بود، تا معلوم شود که آیا می توانم زبان خود را در دهانم نگه دارم و حتی نام خدای بزرگ را هم بر زبان نیاورم.

من هم چنان در آن جزیره غیر مسکونی پر از درختان نارگیل بلا تکلیف ایستاده بودم که ناگهان یک کشتی را از دور دیدم که به جانب جزیره می آید. من، هم از ترس، و هم برای اینکه بدانم ماجرا چیست از درخت نارگیلی بالا رفتم. کشتی در ساحل جزیره پهلو گرفت و عفرتی از کشتی پیاده شد که به دنبالش ده غلام سیاه تومنند هم پیاده شدند.

عفرت فرمان داد: ابتدا دریچه زندان آن جوان عهدشکن را باز کنید و سپس غذاهایش را ببرید و نزدش بگذارید و برگردید. بلافاصله غلامان خاک را در چند متری درختی که من بر بالای آن پنهان شده بودم، از روی زمین کنار زدند که دریچه ای پیدا شد. آنها دریچه را باز کردند، چاهی نمایان شد که نردبانی بر دیواره آن نصب شده بود. سپس غلامان نان و خریزه و عسل و چند عدد نارگیل و شاخه هایی از خرما را همراه با تازیانه هایی که در دست داشتند، از پله های نردبان پایین بردند. و بعد از چندی از پله ها بالا آمدند و گفتند: ای امیر عفرتان، کره اسب بالدار زندانی، حتی در زیر ضربات تازیانه هم لب به سخن نگشود، و وقتی بعد از ضربات تازیانه، غذاها را در کنارش نهادیم، بیغام شما را هم به او دادیم و گفتیم امیر ما می گوید: اگر تا دفعه دیگر نشانی مهلقا را نگویی، هرگز به سراغت نخواهیم آمد، و تو آنقدر در این زندان زیرزمین خواهی

قصه سه خاتون بغدادی ۱۹۷

ماند تا بمیری، ولی باز هم امیرزاده تبدیل به کره دریایی شده سخن نگفت.

و آنجا بود که امیر عفریتان، درحالی که شمشیر آخته خود را در هوا می چرخاند، گفت: حیف که با تمام قدرت جادویی خود نشانی از مهلقا ندارم و جا و مکان او را نمی دانم، و الا اگر عشق مهلقا در سرم نبود و آرزوی وصل او امانم را نبرده بود، هرگز حاضر به التماس کردن، نزد این امیرزاده احمق نمی شدم. باشد تا هفته دیگر، اگر این موجود به شکل کره اسب درآمده، حرف زد و لب به سخن گشود که هیچ، و الا در همان قعر زمین، نصف تنش را تبدیل به سنگ می کنم، تا با زجر از گرسنگی و بی حرکتی بمیرد. و خودم هم از عشق مهلقا می گذرم. بیایید برویم که هفته آینده و در سفر بعدی باید تکلیف روشن شود.

و چون قصه بدینجا رسید، شهرزاد لب از سخن فرو بست، زیرا متوجه شد که دقایقی است، سلطان هم چون شب های گذشته به خواب رفته است. و لذا شهرزاد هم ساعتی بیاسود، تا شب بعد داستان گدای سوم را به پایان برد.

پایان شب چهاردهم

و اما ای ملک جوانبخت، دیشب

قصه گدای سوم به اینجا رسید که گفت: من از بالای درخت شاهد بودم و شنیدم که امیر عفریتان درحالی که شمشیر آخته خود را در هوا می چرخانید فریاد کشید و گفت: حیف که با تمام قدرت جادویی خود، نشانی از مهلقای خود نمی توانم پیدا کنم، و ناچار به التماس کردن نزد این ملک زاده احمق هستم. اگر تا هفته دیگر لب به سخن گشود که هیچ، و آلا با جادویی دیگر، نصف تن او را تبدیل به سنگ می کنم و از عشق مهلقا می گذرم و به راه خود می روم.

و اما گدای سوم، برای خاتون برتر خانه و مهمانان حاضر این گونه ادامه داد: چون امیر عفریتان و آن ده غلام سیاه اجیر شده اش، سوار قایق شدند و از جزیره دور گشتند، من با احتیاط تمام از درخت پایین آمدم و ابتدا سراسر جزیره را دور زدم، و چون اطمینان حاصل کردم که هیچ موجود زنده ای در آن جزیره پیدا نمی شود، آمدم و خاک ها را پس زدم که دریچه ای پیدا شد. صفحه آهنی روی دریچه را کنار گذاشتم و از پله های نردبان چسبیده به دیوار دریچه پایین رفتم. تا اینکه به

محوطه‌ای رسیدم که صحن وسیعی بود تالار مانند، که دیوار و سقف و ستون‌هایش از سنگ بود و چشمه آب اندکی هم در گوشه‌ای از آن تالار می‌جوشید.

قدری به این سو و آن سو نگاه کردم. صدایی مهربان مرا خطاب قرار داد و گفت: ای آدمیزاد تو که هستی و چگونه جرئت کردی به اینجا بیایی؟ که این جا زندان مخصوص ملکِ عفریتان است. چون به‌جانب صدا برگشتم خود را با یک کره اسب زیبای بالدار روبه‌رو دیدم، که مقابلم ایستاده بود. کره اسب بالدار بلافاصله گفت: ترس که من جادو شده امیر عفریتانم. و در اصل پسر پادشاه مملکت سیلان و سران‌دیب می‌باشم. که امیر عفریتان مرا دزدیده و به این سوی دریاها آورده و زندانی خود کرده است. او اول مرا با جادو به شکل اسب بالدار در آورد و سپس در این زندان زیرزمینی حبس نمود. تا بلکه نشانی مه‌لقا را به او بگویم.

از کره اسب بالدار پرسیدم: مه‌لقا کیست و ماجرایش چیست؟ که گفت: مه‌لقا دختر عموی من است. پدرم، عمویم را حکمران یکی از ولایات منطقه تحت حکمرانی خود کرده بود. و من که شیفته دختر عمویم بودم، تصمیم به ازدواج با او را گرفتم. لذا به دستور پدرم و به همراه وزیر با تدبیرش که برَمک نام داشت، و از پارسیان بود و ابتدا به عنوان سفیر، و بعد هم در شغل وزارت، در دربار پدرم اشتغال داشت، به سوی دیارِ عمویم حرکت کردیم.

قصه سه خاتون بغدادی ۲۰۱

چون به قصر عمویم وارد شدیم، مه‌لقا دختر عمویم به من گفت: برای من نهایت مباحثات است که به عقد پسر عموی دلاور خود درآیم، اما باید بدانی که مدت‌هاست امیر عفریتان در لباس بازرگان زاده‌ای ثروتمند، پیاپی به خواستگاری من می‌آید و ندیمه من که اندکی علم جادوگری می‌داند، آن عفریت به ظاهر بازرگان زاده ثروتمند را شناخته است، و من هم چندین بار به وسیله پدرم جواب نه به او می‌دادم، اما او دست بردار نیست و من مانده‌ام با او چه کنم. اکنون هم که تو به خواستگاری من آمده‌ای، البته با خوشحالی می‌پذیرم و به عقدت در می‌آمده و همراهت خواهم آمد، اما نمی‌دانم که با امیر عفریتان و تهدیدهای او چه کنم. می‌ترسم او بلایی سر تو بیاورد و در ضمن خودم هم از ماندن در این شهر می‌ترسم، زیرا بیم آن دارم که امیر عفریتان مرا بدزدد و با خود ببرد.

و آن ملک‌زاده به شکل اسب‌بالدار در آمده، در آن زندان زیرزمینی، ادامه داد: وقتی دختر عمویم مه‌لقا آن صحبت‌ها را از امیر عفریتان برایم گفت، من صلاح را در آن دیدم که ماجرا را با برمک وزیر دانای پدرم که همراهم بود در میان گذارم. وزیر پدرم وقتی ماجرا را شنید گفت: بهتر این است که مراسم عقد و ازدواج را در اینجا برگزار نکنیم، زیرا من از قدرت جادوگران بیم دارم و چون به رموز کار ایشان واردم، لذا من با ترفندی از راهی دیگر مه‌لقا را به دیار پدرت می‌برم و تو همین‌جا بمان و بعد از چند روز به تنهایی به سوی دیار خود حرکت کن. ضمناً به خاطر داشته باش که وقتی سوار بر اسب به جانب ما می‌آیی، هر صدایی را که شنیدی رویت را

بر نگردانی، حتی اگر پشت سرت، زنی با صدای مه‌لقا تو را خطاب قرار دهد. در ضمن من با اطلاعی که از رموز جادوگری دارم، مه‌لقا را طوری همراه خود می‌برم که هیچ جادوگری نتواند نشانی از او پیدا کند.

برمک بعد از آن سفارشات مه‌لقا را همراه خود کرد و با عده‌ای از ندیمان و ملازمان راه دیار پدرم را در پیش گرفت. و من هم تنها سوار بر اسب، پس فردای آن روز از راهی دیگر، به سوی سرزمین خود حرکت کردم. هنوز چند ساعتی از شهر و مقرر فرماندهی عمومی دور نشده بودم، که ناگهان غریب‌فریادی را در زمین و آسمان شنیدم که دیوانه‌وار می‌گفت: مه‌لقای من کجاست، کدام نابکاری او را دزدیده، کدام لعنت شده‌ای او را پنهان کرده؟ من تا مه‌لقای خود را نیابم آرام نخواهم نشست، حتی اگر زمین و زمان را زیر و رو کنم.

و امیرزاده در شکل کره اسب بالدار، ادامه داد: من این صداها را می‌شنیدم اما بنا به سفارش برمک، وزیر پدرم، هرگز روی خود را به عقب بر نمی‌گرداندم. که ناگهان آن صدای دهشتناک و نالان تبدیل به خنده‌ای شد و گفت: آفرین مه‌لقا، آفرین، درود بر تو که نزد من برگشتی، از پیدا کردنت خیلی خوشحالم. و کره اسب بالدار در این موقع گریان گفت: اینجا بود که حرف وزیر پدرم را فراموش کردم و از ترس آنکه مبادا واقعاً مه‌لقا به نزد عفریت برگشته باشد، رویم را به عقب برگرداندم. که چرخاندن سر به عقب همان و اسیر دست امیر عفریتان شدن همان. و آنجا بود که امیر عفریتان را ایستاده در برابر خود دیدم که می‌گفت: پس

قصه سه خاتون بغدادی ۲۰۳

حضرت آقا مه‌لقای مرا دزدیده است، الان معلومت می‌کنم. و بلافاصله وردی خواند که من تبدیل به اسب بالدار شدم و او بر پشت من سوار شد و بفرمانش و بی‌اراده در آسمان‌ها پروازکنان آمدم و آمدم تا بالای این جزیره رسیدم. عفریت امر به فرود آمدن کرد، و سپس دریچه‌ای را باز نمود و مرا به اینجا که الان ایستاده‌ایم آورد. از آن موقع تا به حال هم هر هفته غلامانش مرا به بدترین وضع زیر تازیانه می‌گیرند، تا بلکه من نشانی مه‌لقا را به آنها بگویم. و چون برمک وزیر پدرم راه باطل کردن سحر را می‌داند، یقین دارم او به گونه‌ای عمل کرده که امیر عفریتان نتوانسته ردپای آنان را پیدا کند.

گدای سوم در ادامه‌ی داستانش گفت: من به امیرزاده‌ی سیلان و سراندیب، که به شکل کره اسب بالدار در مقابلم ایستاده بود گفتم: حال که دریچه‌ی سنگین چاه را کنار زده‌ام، آیا می‌خواهی تو را نجات دهم. و چون پاسخ مساعد شنیدم، با زحمت زیاد و ساعت‌ها صرف وقت کره اسب بالدار یا امیرزاده‌ی سرزمین سیلان و سراندیب را از چاه بیرون آوردم. و قصدم این بود که بر پشت او سوار شده و هر دو، خود را از آن جزیره دور افتاده نجات دهم.

ناگهان دودی در هوا پدیدار شد و از میان آن دود، امیر عفریتان ظاهر شد و بر سر من فریاد کشید که: فضولی موقوف، امیر عفریتان عالم هنوز آنقدر خار نشده که مردک نادانی چون تو، بتواند گروگان او را بدزد. و سپس در یک چشم بر هم زدن، امیرزاده‌ی سرزمین سیلان و سراندیب را با

قدرت جادویی خود تبدیل به اسبی بدون بال کرد، و دوباره او را به تهِ چاه و سردابهٔ زندان مانند بُرد و دریچهٔ چاه را هم محکم بست. آنگاه از بالای چاه فریاد کشید و گفت: وقتی از آن چاه تاریک بیرون خواهی آمد که بگویی وزیر نابکار پدرت، مه‌لقای نازنین مرا کجا برده است.

سپس رویش را به طرف من کرد و وردی خواند و فوتی در چشم چپ من کرد، که ناگهان بینایی آن از بین رفت و درحالی‌که با دستانش محاسن چانهٔ مرا می‌کشید، گفت: آقا پسر یادت باشد که دیگر در کار من فضولی نکنی. و آن موقع بود که هم محاسن و موهای چانه‌ام کنده شد و هم سوزش شدیدی در زرخدان خود حس کردم.

و سپس امیر عفريتان ادامه داد: و اما برای اینکه اینجا نمایی و باز هم به فکر شیطنت نیفتی، تو را به سرزمین یمن می‌برم و آنجا رهایت می‌کنم. یادت باشد که فقط این دفعه کیفر فضولیت کوری از چشم چپ و کوسه شدن چانه‌ات بود. ولی در صورت تکرار که امیدوارم آن روز نیاید جان سالم از معرکه به در نخواهی برد.

و اما ای خاتون برتر که با حوصله داستان زندگی مرا به شکل گدای سوم این مجلس می‌شنوید، باید اضافه کنم امیر عفريتان در یک چشم برهم زدن مرا از زمین بلند کرد و نفیرکشان و پروازکنان از آسمان روی دریاها آمد و آمد و در وسط بیابانی پایین گذاشت.

یک شبانه‌روز به سوی شمال پیاده راه رفتم، تا به یک آبادی رسیدم. چون از اهالی آن آبادی، دربارهٔ موقعیت مکانی خود سؤال کردم، معلوم شد که ملک عفريتان همان‌طور که خودش گفته بود، مرا در جنوب

قصه سه خاتون بغدادی ۲۰۵

سرزمین یمن رها کرده.

و اما اینکه چرا عوض رفتن به سوی شهر و دیار خود، به جانب بغداد آمدم، این است که وزیر پدرم که گفتم برمک نام داشت، می گفت، یکی از عموزاده های من که علم و اطلاع و دانایی اش از من بیشتر است، اکنون وزیر مخصوص حاکم پر قدرت سرزمین بین النهرین است. برمک همیشه می گفت: ما از نواده های کاهن بزرگ معبد نوبهار شهر بلخ هستیم که عموزاده های من در سرزمین پارسیان به مقامات رفیع و مناسب عالی رسیده اند. و اکنون یکی از آن عموزاده ها که از من عالم تر است، وزیر پادشاه سرزمین بین النهرین است.

من به این جهت به شهر بغداد آمدم تا راه به بارگاه پادشاه پیدا کنم و وزیر با تدبیرش را بیابم و از او بخواهم که پادشاه را وادارد تا با سپاهی گران و کشتی های عظیم به آن جزیره برود و امیرزاده سرزمین سیلان و سرانیدیپ را از قعر آن چاه در آورد و به سرزمین خود بازگردانده و او را به وصال مهلقایش برساند.

و من راه ورود به بارگاه سلطان را فقط در نوازندگی و رامشگری دیدم، زیرا من در مملکت خویش از استادان شریف علم موسیقی را شناخته و نواختن را آموخته بودم. و چون به بازار سازفروشان این شهر رسیدم، خود را با دو نفر مثل خود، یعنی از چشم چپ کور و از چانه و زنخدان کوسه دیدم، که آنها هم ساز خریده بودند، پس به اتفاق حرکت

کردیم تا به سراهای مجلل راه پیدا کنیم و با نواختن ساز، هم درآمدی کسب نماییم و هم اینکه شاید من بتوانم خود را به عموزاده عالم و با تدبیر وزیر پدرم رسانده، و از او کمک بگیرم.

ای خاتون برتر، این بود سرگذشت من از یک چشم کور شده و به گدایی در شهر بغداد افتاده، حال آماده‌ام تا خاتون فرمان خود را صادر کند، که غلامانش سر از تنم جدا نمایند.

اما خاتون برتر گفت: چگونه می‌توانم فرمان قتل امیرزاده‌ای را صادر کنم، که در عین فقر و فلاکت این همه راه را آمده است، آن هم نه برای خود، و نه اینکه عموزاده‌ی وزیر با تدبیر پدرش، بینایی‌اش را بازگرداند و به منطقه حکمرانی‌اش برگرداند، بلکه برای اینکه عاشقی را از سیاه‌چالی در آورد و به وصال معشوق مه‌لقا نامش برساند. اکنون من مجذوب این همه والایی، فقط این جمله را می‌گویم: ای امیرزاده تو را هم بخشیدم.

و اینجا بود که سلطان قصه‌شنو، به خواب رفت و شهرزاد باز هم برای یک شب دیگر خود را بخشوده دید و دانست که سرش زیر تیغ جلااد نخواهد رفت و طلوع خورشید صبح‌گاه دیگری را خواهد دید. و ضمناً فرصتی خواهد یافت تا چند ساعتی را بیاساید و خود را برای قصه‌گویی شب بعد در محضر سلطان انتقام‌جوی جزایر هند و چین آماده کند.

پایان شب پانزدهم

و اما ای ملک جوانبخت، بعد از

آنکه گدای سوم خانه سه خاتون، داستان خود را به پایان برد و مورد عفو قرار گرفت و خونسش به وسیله غلامان به زمین ریخته نشد، خاتون برتر خانه رو به وزیر با تدبیر و مؤدب سلطان سرزمین بین النهرین کرد و گفت: شما هم آزادید، هر چند که شنیدن داستان زندگیتان برایم جالب است، اما من دیگر باعث اذیت بیشتر شما نمی شوم، و در ضمن از اینکه غلامان من دست و پای شما را هم چون دیگران بستند، معذرت می خواهم. زیرا در این میان شما تنها کسی بودید که در تشویق مرد باربر جهت سؤال کردن، با دیگران هم داستان نشدید. من با اینکه خود در آن موقع مُنقلب بودم و حالت روحی ام خوب نبود، اما به خاطر دارم که شما به هیچ وجه در ترغیب و تشویق مرد باربر به عهدشکنی و سؤال کردن سهمی نداشتید، پس شما هم آزادید.

در این موقع وزیر به سخن در آمد و گفت: استدعا می کنم دستور آزادی همراهان مرا هم صادر بفرمایید، زیرا این دو نفر هم مثل من از بازرگانان طبرستانی می باشند، که به خاطر گم کردن راه به اینجا آمده اند.

قصه سه خاتون بغدادی ۲۰۹

و خاتون برتر در ادامه گفت: من از مرد شایسته و مؤدبی چون شما، انتظار شنیدن دروغ را ندارم. شما هر که هستید باشید، اما یقین دارم که آنها هیچ کدام از مردم سرزمین طبرستان نیستند، و این دو مرد همراه شما، که یکی شان غرور و نخوت بسیاری دارد، به مردم سرزمین بین النهرین می ماند، و شما هم که قیافه پارسیان را دارید، و ترکیب صورتتان بیشتر به مردم خراسان شبیه است، نه اهالی طبرستان. اما به هر صورت به خاطر ادب بسیار شما و هم چنین وجود این سه امیرزاده، دوست ندارم که امشب در این سرای خونی ریخته شود. من دو نفر همراهتان را هم آزاد می گذارم.

آنگاه خاتون برتر رو به مرد حمال بغدادی که به عنوان خدمتکار آن خانه در آمده بود کرد و گفت: در عمارت آن سوی این خانه وسایل استراحت آقایان را فراهم کن، اما وزیر اجازه رفتن خواست و بعد از رخصت خاتون برتر، سلطان و وزیر و خزانه دار و آن سه گدای از چشم چپ کور از جا برخاستند، حمال بغدادی هم گفت: ای خاتون برتر اجازه بفرمایید که من هم از خدمت شما مرخص شوم. و هر هفت نفر از خانه سه خاتون بیرون رفتند و خاتون کوچک تر یا همان که برای خرید رفته بود و با آوردن مرد حمال به خانه، مسبب آن همه ماجرا شده بود، کلون در خانه را از پشت بست.

چون آن هفت نفر از خانه سه خاتون بیرون آمدند، سلطان سرزمین بین النهرین خود را معرفی کرد و به سه مرد به ظاهر گدا و یا آن

امیرزادگان از چشم چپ کور شده، گفت: هر سه نفر شما به نیت دیدار سلطان سرزمین بین‌النهرین این همه راه دراز را آمده‌اید. اکنون من همان سلطانم که مقابل شما ایستاده‌ام. اینک از شما دعوت می‌کنم که به قصر من بیایید و مهمان من باشید، تا اینکه فردا صبح ابتدا سراز کار این سه خاتون در بیابوریم و سپس با تدبیر این وزیر اندیشمند، چاره‌ای برای مشکل شما بیابیم، و تو را هم ای مرد باربر، در قصر خود به شغلی شایسته خواهم گماشت، تو نیز همراه ما بیا.

در طول راه سلطان رو به خزانه‌دارش کرد و گفت: به این امیرزادگان هر اندازه که نیاز دارند کیسه‌های پر از سکه‌های زر بده، که خزانه من در اختیار ایشان است و یک کیسه سکه زر ناب هم به این مرد که از حالا به بعد به جای حمال بغدادی، خواننده بغدادی خواهد بود، و شب‌ها در مجالس بزم ما نغمه‌سراییی خواهد کرد، پرداخت کن.

صبح روز بعد، به امر سلطان، مأموران به در خانه سه خاتون رفتند و آنها را به بارگاه حاکم آوردند. تا خاتون برتر و دو خاتون دیگر وارد تالار قصر شدند و سلطان را نشسته بر کرسی امارت دیدند، رنگ از چهره‌شان پرید، و سکوتی کشنده سراسر تالار قصر را دربرگرفت.

سلطان گفت: ای زن بیم و هراس به خود راه مده که تو و دو خاتون همراهت در امانید، آن هم به دو دلیل. اول اینکه با وجود برخوردار بودن از قدرت جادوگری، دیشب از کشتن این سه امیرزاده و ریختن خون آنها حذر کردی و دیگر اینکه هر سه نفر هنرمندید و ما دیشب از شنیدن

قصه سه خاتون بغدادی ۲۱۱

صدای سازتان لذت بردیم. اما قبل از هر چیز از تو خاتون برتر می خواهم که به همراه دو تن از مأموران من به خانه‌ات برگشته و آن دو سگ زنجیر کرده را به اینجا بیاوری.

خاتون برتر که هم چنان غرق بهت و حیرت بود، سرش را به علامت اطلاع فرود آورد و به همراه مأموران مخصوص امیر برای آوردن دو قلاده سگ حرکت کرد. و سپس امیرزادگان هر کدام در کنار دست سلطان در جای مناسبی قرار گرفتند، و مرد خواننده بغدادی برای وی، تا برگشتن خاتون برتر به همراه دو قلاده سگ، در دستگاه ابو عطا همان سه بیتی را خواند، که شب اول، هنگامی که سه گدای کور هنگام نوازندگی به پرده عشاق رسیدند خوانده بود. ابیاتی این چنین:

منم که شهره شهرم به عشق ورزیدن

منم که دیده نیالوده‌ام به بد دیدن

وفا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم

که در طریقت ما کافر است رنجیدن

به پیر می‌کده گفتم که چیست راه نجات

بخواست جام می و گفت عیب پوشیدن

چون آواز حمال بغدادی در مایه ابو عطا به پایان رسید، سلطان گفت: راستی یادت باشد که تو تعریف داستان زندگی خودت را به ما بدهکاری، و در خانه خاتون‌ها هم، با زیرکی از تعریف آن سرباز زدی. همان طور که این امیرزادگان هرگز گدا نبوده و نیستند، قیافه تو هم، به

حمال‌های سر چهارسوق بازار بغداد نمی‌خورد. در این موقع بود که خاتون برتر درحالی‌که زنجیر دو سگ را در دست داشت، وارد تالار قصر شد.

سلطان رو به خاتون کرد و گفت: اول بگو داستان تو و این سگ‌ها چیست؟ که خاتون برتر اشک‌ریزان گفت: ای سلطان این دو سگ خواهران من هستند که با جادو به این شکل و هیأت در آمده‌اند. درحالی‌که بهت و حیرت سراپای حاضران مجلس را فرا گرفته بود، سلطان سرزمین بین‌النهرین گفت: خیلی عجیب است. بنشین و قصه خود و این دو خواهر سگ شده‌ات را برای ما تعریف کن.

آنگاه خاتون برتر، با اجازه سلطان لب به سخن گشود و گفت: ای سلطان سرزمین بین‌النهرین، همان‌طور که عرض کردم، استحضار یافتید که این دو سگ، خواهران من هستند که جاده شده و به این شکل در آمده‌اند.

و اما قصه زندگی ما سه خواهر، و یا من و این دو قلاده سگ. ای سلطان سرزمین بین‌النهرین، و ای وزیر با تدبیری که شما هم از خاندان برمک، و از پارسیان پاک نهاد هستید، و هم چنین ای امیرزادگان از مُلک و دیار خود دور مانده، و حتی تو ای امیرزاده در شکل و هیئت حمالان در آمده که صدای گرم‌ت تداعی‌کننده صوت ملکوتی حضرت داود است، قصه من از این قرار است که پدر من، در سرزمین بین‌النهرین، از تجار سرشناس و بازرگانان خوشنام بود که بعد از مرگِ مادرم، همسر

قصه سه خاتون بغدادی ۲۱۳

اختیار نکرد و با وجود گرفتاری‌های فراوان و سفرهای تجاری دور و دراز، تمام وقت خود را صرف نگهداری و تربیت ما کرده و می‌گفت: من مردی هستم بازرگان که ناگزیر از سفرهای طولانی‌ام، و دلم راضی نمی‌شود که سه دختر نازنین و گل خودم را، زیر دست زن بابا بگذارم و بروم.

و به این جهت چون اندوخته مالی فراوانی داشت. در چهارسوق بازار شهر بغداد، چند حجره تو در تو خرید و توأمان به کار فروش و عرضه پارچه و گلیم‌های دست بافت و عطر و داروهای گیاهی پرداخت. و مرا هم که دختر بزرگش بودم، کنار دست خود به کار گماشت. و چون سواد داشتم و علم اعداد و ریاضی را آموخته بودم، در نتیجه حساب و کتاب حجره‌های تو در تو ی پدرم را هم نگاه می‌داشتم.

اما برعکس من، دو خواهر دیگرم که نام‌هایشان به ترتیب زیبا و ظریفه بود، به جای دل‌دادن به کار و فرا گرفتن علم و هنر، شبانه‌روزشان را با دیگر دختران اقوام و همسایه به گفت‌وگو و غیبت و بطالت می‌گذراندند. تا اینکه پدرمان در سن هشتاد سالگی به رحمت خدا رفت و غیر از چندین حجره تو در تو در چهارسوق بازار بغداد، هفت هزار دینار زر سرخ و یک خانه برایمان به ارث گذاشت.

بعد از چهل‌م مرگ پدر، خواهرانم یعنی زیبا و ظریفه، مطالبه ارثیه خود را کردند و اظهار نمودند که تصمیم به ازدواج گرفته‌اند. من که دوردور مراقب رفتار و معاشرت‌های خواهرانم بودم، و از دو تا دختر

دوست خواهرانم نیز دل نگران بودم، وقتی فهمیدم که زیبا و ظریفه، قصد ازدواج با برادران آن دو دخترِ ناشایست را دارند، از در مخالفت در آمدم. من که به عنوان خواهر بزرگ تر و جانشین مادر برای آنها، یا این دو سگی که الان قلاده ایشان در دست من است، زحمت زیادی کشیده بودم، سعی فراوان در انصراف خواهرانم به عمل آوردم. اما متأسفانه تلاش‌های من بی‌نتیجه ماند و خواهرانم همچنان مطالبه ارثیه خود را نمودند.

تقسیم ارثیه باقیمانده از پدرِ خدا بیمارز ما، به این ترتیب انجام شد که حجره‌ها و خانه پدری از آن من شد، به اضافه یک هزار دینار زر سرخ، و به هر کدام از خواهرانم نیز سه هزار دینار زر سرخ ارثیه رسید. و حضرت سلطان و حاضران شریفِ نشسته در این مجلس می‌دانند که سه هزار دینار زر سرخ در این دوران، که تجارِ عمده شهرِ بغداد، بسیارشان بیشتر از هزار دینار ندارند، سرمایه کمی نبود.

بالاخره خواهرانم به عقد و کابین آن دو مرد ناباب در آمدند، و هر کدام با آن سرمایه هنگفت، به همراه شوهرانشان به دیارهای دوردست رفتند. و من هم در حجره‌های پدرم هم‌چنان به کار داد و ستد مشغول بودم، که از حسن اتفاق هر روز رونق کارم از روز قبلش بهتر می‌شد.

تا اینکه بعد از سه سال برایم خیر آوردند، خواهرانت با سر و روی ژولیده در کوچه‌های بغداد به گدایی نشسته‌اند. سرآسیمه به سراغشان رفتم و آنها، یا این دو سگ را در جامه‌های ژنده در حال گدایی یافتم.

قصه سه خاتون بغدادی ۲۱۵

زیبا و ظریفه با دیدن من، گریان و نالان بنای عذرخواهی را گذاشتند و گفتند: شوهران نامردشان به حیله و نیرنگ آن همه ثروت ایشان را از چنگشان در آورده و نیمه شبی در حالت خواب آنها را در هنگام سفر، در بیابانی رها کرده و گریخته‌اند. به هر تقدیر از آنجا که من غیر از مقام خواهری، برای آن دو، مرتبه مادری و بزرگ‌تری را هم داشتم، بدون آنکه ایشان را شماتت نموده و به خاطر نادانی‌هایشان سرزنشان کنم، آنها را با روی باز پذیرفتم و در کنار خود به کار گماردمشان. و چون دو خواهر خود را در کار تجارت و داد و ستد شریکشان کردم، هنوز سالی نگذشته بود که سرمایه ما چندین برابر شد و حجره‌های ما سه خاتون بغدادی، نه فقط در بازار شهر بغداد، بلکه در کشورهای همسایه و دیگر اقلیم عالم هم زیانزد عام و خاص گردید.

باز هم رقیبان بدخواه و تاجران تنگ چشم، برای از هم پاشیدن شیرازه کار و کسب ما، به دسیسه و توطئه نشستند، و دو زن رمال و فالگیر را به جان خواهران من، یعنی زیبا و ظریفه انداختند. و آن چنان در کار خود موفق شدند، که روزی دو خواهرم نزد من آمدند و گفتند: سهم خود را از کار و پیشه مشترک می‌خواهند، زیرا که قصد ازدواج مجدد دارند. هرچه که من ایشان را نصیحت و دلالت کردم، مؤثر واقع نشد و سرمایه مشترک خود را تقسیم کردیم. که در این مرتبه سهم هر یک از ایشان هزار و پانصد زر سرخ شد. ایشان سکه‌ها را از من گرفتند و هر کدام برای بار دوم بر سر سفره عقد نشستند، و با مردانی ناصالح، از میان

مردمان ناشناخته ازدواج کردند. و باز هم هر دو برای دومین بار، ترک دیار خود کرده و بدون آنکه بگویند به کجا خواهند رفت، از من جدا شدند.

اما در مرتبه دوم، زمان به سال نکشید که قصه قدیم تکرار شد و هر دو، رنجور و ناتوان و کتک خورده و طلاق داده شده، با لباس پاره و شکم گرسنه و چشم‌گریان، نزد من بازگشتند و گفتند: که شوهران دومی، به مراتب بی‌رحم‌تر و رذل‌تر از اولی‌ها بودند، زیرا که هنوز چند ماه نشده، به زور مالشان را ستانده و با تهمت‌های ناروا، آبرویشان را برده و طلاقشان داده و از خانه بیرونشان کرده‌اند. و من باز هم با روی باز و آغوش گشوده، خواهران خویش را پذیرفتم.

و آنها هم شرم‌منده و خجالت‌زده، با من پیمان بستند که دیگر هرگز در اندیشه شوهرکردن نباشند. من نیز ثروت و دارایی خود را در میان نهادم. مجدداً حجره‌های ما سه خاتون بغدادی رونق گرفت و باز هم شهرت و آوازه‌اش تا کشورهای دور دست رفت. دو سالی که ما سه خواهر از صبح تا شام، در حجره‌های خود، در چهارسوق بازار مشغول به کار بودیم، آن‌چنان خواهرانم در کار تجارت و امر داد و ستد، مسلط و پرتوان شدند، که من تصمیم گرفتم، شخصاً به سفر بروم و به جای آنکه کالا را برای عرضه در حجره از بازرگانان بخرم، خود به واردات کالا بپردازم. چون قصد خود را با خواهرانم در میان گذاشتم، ایشان هم اصرار فراوان ورزیدند که همراه من بیایند و اظهار داشتند که ما توان دوری تو را

قصه سه خاتون بغدادی ۲۱۷

نداریم، من هم به ناچار حجره‌ها را به دست شاگردانم سپردم و به بصره رفته و در آنجا به کشتی نشستیم.

باز هم طوفان در گرفت و در اثر غفلت و کوتاهی ناخداراه را گم کرده مدتی در دریا سرگردان بودیم، که ناگهان در دوردست ساحلی پیدا شد. ناخدا، کشتی را به آن سو هدایت کرد، و چون نزدیک آنجا رسیدیم، سواد شهری زیبا را دیدیم. من از ناخدای کشتی پرسیدم: این کدام شهر است؟ که ناخدا گفت: من با اینکه سال‌هاست در دریاها سفر می‌کنم و در تمام بنادر، کشتی را لنگر انداخته‌ام، اما در طول بیست و دو سال دریانوردی خود، به چنین ساحلی نیامده و چنین شهری را ندیده‌ام.

چون به ساحل رسیدیم، ناخدا گفت: یک شبانه روز تا آرام گرفتن دریا، در این ساحل می‌مانیم و هر کدام از مسافران کشتی که بخواهند، می‌توانند برای گشت و گذار داخل شهر بروند. البته غیر از ما سه خواهر که با سرمایه‌ای نسبتاً زیاد و به قصد خرید کالا عازم دیار و سرزمین‌های دوردست بودیم، بقیه مسافران کشتی، چند بازرگان سالخورده‌ای بودند که آنها کالاهای سرزمین بین‌النهرین را برای فروش می‌بردند. لذا ایشان در کشتی ماندند و فقط ما سه خواهر، آن هم به این نیت که شاید در آن شهر ساحلی، کالایی برای خرید یافت شود، از کشتی خارج شدیم.

از ساحل تا شهری که سواد آن از دور پیدا بود، ساعتی راه فاصله بود، که آن راه را طی کردیم و چون داخل شهر شدیم، در نهایت تعجب، شهری دیدیم پس بزرگ که تمام ساکنان آن تبدیل به سنگ شده بودند. در گذر و

کوچه‌ها، مردم در حال رفت و آمد تبدیل به سنگ شده بودند، در بازار شهر، درون مغازه‌ها، ما با فروشندگان و خریداران سنگی روبه‌رو گشتیم، که کالاهای مختلف و سیم و زر فراوان زیر دست و پای آن انسان‌های سنگی ریخته شده هم، توجه ما را جلب کرد. و خلاصه شهری دیدیم ساکت و آرام. و همه کس از سنگ، اما پر از نعمت و سرمایه و زر و سیم، که درهای بسیاری از خانه‌ها نیز باز و گشاده بود و اهالی داخل خانه‌ها نیز تمامی تبدیل به سنگ شده بودند. تعجبی بی حد ما سه خواهر را فرا گرفت.

ما سه نفر در آنجا از هم جدا شدیم، و آن دو برای گردش و تفریح و تفرج رفتند، و من خود را به قصر حاکم شهر رساندم، در قصر امیر شهر نیز باز بود و قراولان و نگهبانان هم همگی تبدیل به سنگ شده بودند. داخل قصر شدم و پایه سرسرای مجلل قصر گذاشتم. در آنجا هم امیر شهر را دیدم که نشسته بر تخت، تبدیل به سنگ شده و امرای دولت و سرداران سپاه و امنای مملکت هم که دورادورش بودند همگی تبدیل به سنگ شده بودند.

در سرسرای قصر قدری گشتم و در اطراف چرخي زدم، که در خزانه امیر را هم باز، و خزانه دار سنگ شده را بر در خزانه ایستاده دیدم، و هم چنین سیم و زرهای افزون تر از ده گنج که از درون خزانه نمایان بود. ناگهان حالت ترس و وحشتی مرا فرا گرفت. بدون آنکه دست به چیزی بزنم و یا مقداری از سیم و زر و جواهر خزانه امیر شهر سنگستان

قصه سه خاتون بغدادی ۲۱۹

را برای خود بردارم، قصد خروج از قصر را نمودم که از اطاقِ یکی از راهروهای قصر، صدایی شنیدم. حالت ترس و تعجب من بیشتر شد، آهسته و پاورچین به سوی صدا رفتم.

از لای درِ اطاقی، مردی را نشسته در گوشه‌ای دیدم زیبا و جوان و خوش صدا، که کتابی را در دست داشت و چون کاهنان معابد، اوراد و دعاهای مخصوص می‌خواند. چون آن مرد خوش‌سیمای خوش‌صدا، در حال خواندن آن کتاب بود، قدری که ایستادم و گوش فرا دادم، آوای متین و لحن دلنشین آن جوان، در خاطر امینانی ایجاد کرد، به او اعتماد کردم. و هنگامی که برای لحظه‌ای آن جوان نیکوسیماسکوت کرد، من به بانگ بلند با خواندن این ابیات حضور خودم را در آن مکان اعلام کردم:

پری چهره بتی عیار و دلبر   نگاری سرو قد و ماه منظر
اگر بتگر چو او بت برنگارد   مریزاد آن خجسته دست بتگر

و گویی که تیر محبت او به دل من خورده بود. جوان خوش‌سیماسر از کتاب برداشت و به من نگرست و سلامم را با مهربانی پاسخ داد و با تعجب از من پرسید: ای بانوی زیبا تو کیستی و اینجا چه می‌کنی و چگونه راه به این شهر پیدا کردی؟ و چون من تمام قصه خود را با اطمینان قلبی، برای آن مرد خوش‌سیماسر تعریف کردم، او کتابش را بوسید و کنار گذاشت و گفت: با من بیا.

به دنبالش رفتم. او از پله‌هایی بالا رفت که در سرسرای دیگری،

ملکه‌ای را دیدم که بر تختی فیروزه گون نشسته بود و تاجی جواهرنشان بر سر و جامه‌ای فاخر و زربفت در تن داشت، که او هم تبدیل به سنگ شده بود. در آن قصر فرش‌ها همه ابریشم بود. پرده‌ها دیبا و آویزها طلا و پارچه‌ها همه حریر. و از ملکه و پادشاه تا وزیر و سفیر و دبیر همه سنگ. که مرد خوش‌سیما گفت: آن ملکه تبدیل به سنگ سیاه شده، مادر من و آن پادشاه نشسته بر تخت که در سرسرای دیگر است، پدر من می‌باشد. و اینکه چرا پدر و مادرم و تمام ساکنان قصر و مردمان این شهر، همگی تبدیل به سنگ و حتی بسیاری از آنها مبدل به سنگ سیاه شده‌اند، قصه‌ای جالب و عبرت‌آموز دارد که ای بانوی زیبا، که اگر دوست داشته باشید به تعریف آن پردازم.

و چون قصه بدینجا رسید، باز هم چون پانزده شب گذشته، خواب سلطان را در ربود. گویی که صدای گرم و دلنشین شهرزاد و قصه‌های جذاب و شیرین او، جادویی بود که سلطان شهر باز را قبل از آنکه جلاد را خبر کند به خواب می‌برد.

و عده ما فردا شب تا دنباله داستان مردمان سنگ شده شهر سنگستان را از زبان شهرزاد بشنویم.

پایان شب شانزدهم

و اما ای ملک جوانبخت، دیشب
قصه خاتون برتر در محضر سلطان سرزمین بین‌النهرین به آنجا رسید که
گفت: من در شهر سنگستان تنها یک جوان را دیدم، که در حال خواندن
دعا بود. و آن جوان به قدری متین و نیکوچهره و زیبارو بود که برای
اولین بار در عمرم دل به او سپرده و عاشقش شدم.
و چون من داستان زندگی او و سرگذشت آن مردم سنگ شده را از او
پرسیدم. به من گفت: این شهری که همه مردمان و حتی پدر و مادرم یعنی
پادشاه و ملکه آن سنگ شده‌اند، شهری بود آباد و پر از نعمت. و مرکز
تجارت بین دریاها، که متأسفانه گرفتار جادوی اهریمنان شد و مردمش،
از تجارت سالم و کسب حلال روی برگردانده و همه به شکل دزدان
دریایی درآمدند، که روی آب بر کشتی‌های تجاری حمله‌ور می‌شدند و
تمام مسافران و سرنشینان و خدمه و ناخدای کشتی‌ها را، غیر از پسران
جوان می‌کشتند و اموال مسافران و آن پسران جوان را با خود می‌آوردند. و
سپس کشتی‌ها را با اجساد در آن باقیمانده‌اش غرق می‌کردند. و از
پسران جوان که به عنوان غلام و برده نزد خود نگاه می‌داشتند،

قصه سه خاتون بغدادی ۲۲۳

استفاده‌های نامعقول کرده و ایشان را وادار به کارهای ناصواب و حرام می‌کردند.

تا اینکه در زمان حضرت سلیمان نبی علیه‌السلام، مأمور برگزیده‌ای از سوی آن پیامبر خدا به این شهر می‌آید و حضور پدرم که پادشاه این سرزمین بوده می‌رسد و پیغام سلیمان نبی را در حضور ملکه به پدرم می‌گوید. پدرم نیز که جادو شده عفریتان گشته و فرمانده حرام‌کاران شده بود، بلافاصله دستور می‌دهد که سر از تن رسول و فرستاده سلیمان نبی جدا کنند.

و من باید در ادامه ماجرا برایت ای خاتون زیبا بگویم که، در زمانی که مردان این شهر به سرکردگی پدرم به دزدی و اعمال شنیع آن‌چنانی پرداختند. مادرم نیز که ملکه شهر بود با همکاری دیگر زنان ثروتمند به رباخواری روی آورد، به ترتیبی که این شهر در آن زمان آلوده‌ترین شهر روی زمین گردید.

آری ای ملک جوانبخت، از شهرزاد قصه گوی خود بشنوید که، تنها فرد زنده مانده شهر سنگستان، که ضمناً شاهزاده آن شهر هم بود، در تعریف داستان زندگی‌اش برای خاتون برتر گفت: حضرت سلیمان نبی، برای بار دوم نماینده‌ای به شهر ما و نزد پدرم فرستاد و از او خواست که دست از آن شیوه ناصواب بردارد. که باز هم پدرم دستور داد سر از تن فرستاده دوم سلیمان نبی هم جدا کنند.

من در مرتبه دوم که پدرم دستور قتل فرستاده سلیمان نبی را صادر

کرد، پسری ده دوازده ساله بودم که از جا برخاستم و جلوی پدرم ایستادم و گفتم: پدرجان این مرد راست می‌گوید، ولی دیگر نتوانستم جمله بعدی خود را ادا کنم و بگویم که چرا می‌خواهید او را بکشید، زیرا پدرم چنان با تازیانه به صورت من زد که از پیشانی‌ام خون فواره کرد و این خطی که اکنون بر پیشانی من می‌بینی، جای همان ضربه تازیانه است. من دیگر جرئت لب از لب باز کردن مقابل پدرم را نیافتم. زیرا چون مادرم نیز به بارگاه پدرم آمد و با سربریده نماینده سلیمان نبی روبه‌رو شد، مقداری نمک بر روی زخم پیشانی من ریخت و گفت: بچه جان یادت باشد که دیگر در کار بزرگ‌ترها و به‌خصوص پادشاه این دیار دخالت نکنی.

دو سه سالی گذشت، و چون ظلم و جور و فساد و هم‌جنس‌بازی مردان، در شهر و دیار ما افزونی بیشتر گرفت، روزی از روزها، مردی سپیدموی که چهره‌ای بسیار نورانی داشت، به عنوان معلم موسیقی وارد قصر پدرم شد و به پادشاه گفت: من برای تعلیم موسیقی به فرزند شما اینجا آمده‌ام. پدرم بدون آنکه در مورد آن مرد سپیدموی مهربان سؤال و تردیدی کند، برای آنکه به قول خودش از سر فضولی‌ها و دخالت‌های من راحت شود، مرا به دست آن پیرمرد سپیدموی سپرد، تا من سرگرم کاری شده و موی دماغش نشوم.

و چون من و آن پیرمرد سپیدموی تنها شدیم، او به من گفت: ای جوان در این شهر سراسر کفر، تو تنها انسانی هستی که در وجودت نور الهی

قصه سه خاتون بغدادی ۲۲۵

تاییده و آلوده نگشته‌ای. باید به تو بگویم که من برای اتمام حجّت با پدر و مادر و بزرگان این شهر آمده‌ام، اگر آنها آخرین پیام حضرت سلیمان نبی را پذیرفتند که هیچ، و الاّ دستور دارم که به نمایندگی از طرف حضرت سلیمان بخواهم تا که عذاب الهی بر مردم این شهر نازل می‌شود. و غیر از تو که هنگام نزول عذاب در آغوشت خواهم گرفت، هیچ موجودی زنده باقی نخواهد ماند.

روزی از روزها، پیر موسیید یا آموزگار موسیقی شاهزاده که در اصل سومین فرستاده سلیمان نبی بود، درحالی که دست شاهزاده را در دست داشته، به بارگاه سلطان رفته و چون سخن خود را آغاز می‌کند. پادشاه فریاد می‌کشد، چرا این حضرت سلیمان شما دست از سر ما بر نمی‌دارد. مثل اینکه سر تو هم بر بدنت زیادی است. برو و دست از این یاوه‌گویی‌ها بردار که اگر معلم پسرم نبودی، دستور می‌دادم هم اکنون جلاد سر از تنت جدا کند.

ای ملک جوانبخت، شاهزاده شهر سنگستان برای خاتون برتر در ادامه گفت: اما پیر فرزانه نماینده حضرت سلیمان نبی، نترسید و ساکت ننشست و باز هم نصیحت و دلالت را شروع کرد. که پدرم با خشم و عصبانیت فریاد کشید، جلاد... و هنوز طنین و پژواک صدای پدرم در صحن سرسرای قصر محو نشده بود، که معلم مرا در آغوش گرفت و با صدای بلند وردی خواند، که در یک آن تمام مردمان، چه حاضران در سرسرای قصر و چه ساکنان دربار و چه ساکنان شهر، یعنی تمامی

سیاهکاران تبدیل به سنگ شدند. و فقط من ماندم و آن پیر مهربان سپیدموی.

و باید ای خاتون زیبا برایت بگویم که آن مرد روحانی و نماینده حضرت سلیمان نبی، کتابی آسمانی برای من آورده بود که در آن دوران کوتاه تعلیم، خواندنش راه من یاد داد و آن کتاب همین است که الان در دست من است و قبل از ورود شما، مشغول خواندن آن با صدای بلند بودم.

بعد از اینکه همه مردمان گناهکار و فاسد این شهر تبدیل به سنگ شدند، آن پیر فرزانه گفت: تو باید هر روز آیات این کتاب مقدس را با صدای بلند بخوانی، تا بالاخره پای انسانی به اینجا برسد، و به وسیله او نجات پیدا کنی. و منظور من از نجات این است، که روح تمامی این موجودات سنگ شده به دوزخ می رود و تنها انسان بهشتی این شهر تو هستی که بعد از نجات از این سنگستان و آشنایی با دختری که به اینجا می آید، ازدواج کرده و چون عمرت در این دنیا سرآید، در بهشت خدا جای خواهی گرفت.

خاتون برتر برای سلطان سرزمین بین النهرین ادامه داد که: من به آن شاهزاده خداپرست خوش سیما گفتم: آن انسانی که پیر فرزانه مزده آمدنش را به تو داد من هستم، برخیز و به من بیا. شاهزاده جوان خوشحال و شادمان همراه من به راه افتاد. و در طول راه گفت: من نمی دانیم از زمان سنگ شدن مردم این شهر تاکنون چند سال گذشته، اما

قصه سه خاتون بغدادی ۲۲۷

روزان و شبان بسیاری را سپری کردم و خیلی از روزها هم به ساحل دریا رفتم، اما هیچ کشتی گذارش به آنجا نیافتاد. در ضمن سه طرف دیگر این شهر سنگ شده هم بیابان برهوت بی‌انتهایی است که آخر آن معلوم نیست. و من اگر گذشت ایام را حس نکردم، به خاطر این است که شب‌ها و روزهایم با خواندن کتاب آسمانی گذشته و غذایم از میوه‌های درختان و شکار پرندگان بوده. به جهت ایمان به خدا و امیدواری به نجات بوده که تا به حال زنده مانده‌ام.

خاتون برتر در ادامه داستان خود گفت: من و خواهرانم و آن شاهزاده خداشناس و خوش‌سیما سوار بر کشتی شدیم و ناخدا که بعد از فروکش کردن طوفان مسیر اصلی را پیدا کرده بود. به راه خود ادامه داد. اما خواهرانم وقتی آن شاهزاده را همراه دیدند، از من درباره او سؤال کردند و چون گفتم که قصد ازدواج با او را دارم، از شنیدن این مطلب قیافه‌های خواهرانم در هم فرو رفت و هر دو با هم گفتند: مگر قرار ما با هم این نبود که دیگر هرگز شوهر نکنیم.

و من در پاسخ خواهرانم گفتم: این شما بودید که بعد از دوبار، آن‌هم بی‌مطالعه و نشناخته ازدواج کردن و مال و سرمایه از دست دادن، به من قول دادید که دیگر به فکر ازدواج نخواهید افتاد. اما من که چنین قولی را به شما نداده‌ام. گذشته از این، اگر واقعاً از وجود این مرد به عنوان همسر من ناراحت هستید، من تمام سهم خود از ثروت و کالایی را که در این کشتی داریم، به شما دو خواهر می‌بخشم. یعنی این شما و این سرمایه

فراوان. حال من می دانم و همسرم که با آینده خود چه کنم. اما خواهران من در پاسخ گفتند: ما هرگز حاضر به جدایی از تو نیستیم، تو باید طبق قرارمان رفتار کنی و از ازدواج با این مرد چشم پوشی نمایی. که من نپذیرفتم و در همان کشتی و در طول سفر به عقد آن شاهزاده خوش سیما در آمدم.

اما در همان موقع، آثار خشم و عصانیت را در چهره خواهرانم دیدم. دو یا سه روز از ازدواج من و شاهزاده در کشتی و در طول سفر، گذشته بود که نیمه شبی، بدون اجازه در اطاق ما را در کشتی باز کردند، و چند تن از جاشوهای کشتی که به وسیله خواهرانم اجیر شده بودند، دست و پای من و همسرم، یعنی شاهزاده را گرفتند و به دریا انداختند، و من که فن شناگری را به خوبی بلد بودم، بعد از ساعت ها شنا کردن، بدون آنکه نشانی از همسرم داشته باشم، خود را به ساحل جزیره ای غیر مسکونی در وسط دریا رساندم که از شدت خستگی در همان ساحل خوابم برد.

خاتون برتر در دنباله تعریف ماجرای زندگیش برای سلطان بین النهرین گفت: از خاطر بردم این مطلب را برایتان بگویم که جاشوهای کشتی، قبل از اینکه من و همسرم را به دریا بیاندازند، دهانمان را بستند و با تازیانه به من و همسرم ضربه های کشنده ای زدند. و شدت ضربه های تازیانه جاشوها که به فرمان خواهرانم به ما زده شد، به حدی بود که هنوز جای آن بر بدن من باقی است.

باری وقتی من چشمان خود را در آن جزیره غیر مسکونی باز کردم،

قصه سه خاتون بغدادی ۲۲۹

شروع به قدم زدن و گشت و گذار در آن جا نمودم، که هر چه بیشتر گشتم کمتر یافتم. تا اینکه بعد از ساعت‌ها راه پیمایی درحالی‌که نگران وضع همسرم بوده، و از ناسپاسی و توطئه شوم خواهرانم سخت عصبانی بودم، جلوی روی خود در چند قدمی ماری را دیدم که خش‌خش‌کنان به جانب گنجشکی که محسورش شده و قدرت پریدن نداشت می‌رفت. می‌رفت تا گنجشک را شکار کرده و طعمه خویش گرداند، یک لحظه چشمانم به چشمان ریز و ماش‌مانند گنجشک بیچاره دوخته شد، گویی که گنجشک با نگاه خود از من کمک می‌طلبید. من بدون ترس از اینکه ممکن است مار به خودم حمله کند و مرا نیش بزند، سنگ بزرگی از روی زمین برداشتم و سر مار را نشانه گرفته و سنگ را با شدت هر چه تمام به طرف سر مار پرتاب کردم، که خوشبختانه با همان ضربه اول سر مار متلاشی شد و گنجشک جیک‌جیک‌کنان بر بالای سر من چرخ می‌زد و به آسمان پر کشید و رفت.

و من بعد از ساعت‌ها پرسه زدن در آن جزیره دورافتاده غیرمسکونی، درحالی‌که به شدت از دست خواهرانم عصبانی بودم و احساس پشیمانی از محبت‌های خود در حق ایشان می‌کردم، در زیر درختی به خواب رفتم. چون صبح روز بعد با طلوع خورشید از پهنه شرق دریا، چشمان خود را باز کردم، دختر جوان بسیار زیبایی را در کنار خود دیدم، که در حال نوازش کردن دستانم بود. دختر بلافاصله به من سلام کرد و گفت: این خاتون مهربان من برای کمک به شما آمده‌ام.

از دختر پرسیدم: شما که هستید و از کجا آمده‌اید؟ من که هر چه این جزیره را گشتم نشانی از آدمیزاد در آن ندیدم. و دخترک جوان زیبارو گفت: من همان گنجشکی هستم که مار قصد جان مرا کرده بود و شما با سنگ سر او را کوبیدید. من که زندگی خود را مرهون محبت شما هستم، اکنون برای کمک به شما آمدم و در ضمن باید بگویم، من از طایفه جنیان هستم.

که دورانور شاهد زندگی تو و بلاهایی که خواهرانت بر سر تو آوردند، بوده‌ام و مخصوصاً با جن دیگری خود را به شکل مار و گنجشک در برابرت در آوردیم، تا ببینیم که یک انسان، بعد از آن همه مصیبت که بر سرش می‌آید. آیا باز هم می‌تواند مهربان باشد و محبت کند، وقتی در عین پریشانحالی و درماندگی‌ات، باز هم آن مهربانی و فداکاری را از تو دیدیم، آن چنان ما دو اجنه تحت تأثیر قرار گرفتیم که وقتی تو در زیر سایه درخت خوابت بُرد، پروازکنان خود را به کشتی رساندیم، و تمام کالا و مال‌التجاره تو را با خواهرانت به شهر بغداد بردیم. اکنون هم سرمایه و کالاهای تجاری تو بی‌کم و کاست، و هم دو خواهرانت در نهایت عجز انتظار تو را در خانه‌ات می‌کشند. اکنون آماده باش تا تو را در یک چشم برهم زدن از این جزیره دور افتاده غیرمسکونی به خانه‌ات در بغداد ببرم.

ای ملک جوانیخت، خاتون برتر ادامه داد که چون صحبت‌های آن دختر زیبا به پایان آمد، ناگهان از مقابل چشمان من محو شد و بعد دستی

قصه سه خاتون بغدادی ۲۳۱

از آسمان پایین آمد و مرا در بر گرفت و به بالا برد و پروازکنان مرا آورد و آورد، تا اینکه به بالای شهر بغداد رسیدیم. و مرا در حیاط خانه‌ام بر زمین گذاشت و من چون خود را در صحن حیاط خانه‌ام دیدم، مجدداً آن دختر زیبارو در مقابلم ظاهر شد و گفت: و اما این دو سگ که با زنجیر به ستون ته حیاط بسته شده‌اند، دو خواهر تو می‌باشند. و ما این دو خواهر ناسپاس را اگر که به این شکل در آورده‌ایم، نه اینکه دلمان فقط برای تو سوخته باشد، زیرا که دو خواهر تو از ما عفريت‌ها و دیوها و جن‌ها هم پست تر هستند. و اگر انسانی در لباس آدمیت، کارش به جایی برسد که در مقام رذالت و پستی و حسادت و ناسپاسی، بخواهد گوی سبقت را از ما برآید، ما جنیان طاقت نیاورده و او را مجازات می‌کنیم. و اکنون این دو خواهر تو که به شکل دو سگ در آمده‌اند، باید تا آخر عمر زجر بکشند و عذاب ببینند، که ما جنیان نیز هرگز دلمان به این سنگی و سختی نیست.

و اما به کیفر ضربات تازیانه جاشوهای کشتی بر بدن تو، که قبل از به دریا انداختنت زدند، تو باید هر روز سی ضربه تازیانه، آن‌هم با شدت و حدت، بر تن این سگ‌ها بزنی و اگر دلت بسوزد و کوتاهی کنی، ما جنیان تو را هم به شکل سگ در آورده و مثل این دو به زنجیر می‌کشانیم. و آن وقت یقین بدان که این دو سگ درنده بلافاصله تو را پاره خواهند کرد. و ضمناً تا زمانی که هر روز سی ضربه تازیانه بر این سگان بزنی، دورادور مراقب تو بوده و در مواردی به کمکت خواهیم آمد و از مهلکه‌ها نجات خواهیم داد.

و اما ای سلطان والا، این بود داستان زندگی من، و اگر دیدید من بعد از زدن شصت تازیانه به این دو سگ، آن چنان به حالت اغما افتاده و از حال رفتم، به این خاطر است که هنوز هم دلم به حال خواهرانم می سوزد. اما چه کنم که اگر هر روز خواهرانم را زیر تازیانه بگیرم، خودم هم تبدیل به سگ خواهم شد و در ضمن آن اجنه مرا گفت: اگر کسی در مقام سؤال از تو درباره علت برآید و بخواهد راز سگ‌ها را بداند، ما به وسیله دیگر اجنه‌ها، کُمتک می‌کنیم که سؤال‌کننده را بکشی و نابود کنی.

و اکنون ای سلطان والاتبار من از آینده خود بیمناکم، زیرا نمی‌دانم حال که اسرار جنیان را در محضر شما برملا ساختم، چه بر سرم خواهد آمد. و در اینجا بود که وزیر بخرد سرزمین بین‌النهرین به سخن در آمد و گفت: تا در این قصر هستی، از جادوی جنیان در امانی، و باز تا در این قصر هستی احتیاجی به این که خواهرانت را باز هم زیر ضربات تازیانه بگیری نیست. آن گوشه بنشین تا ببینم که چه باید کرد.

و اما ای ملک جوانبخت، چون قصه خاتون برتر به پایان رسید، او به امر آن وزیر خردمند، قلاده دو سگ در دست، در گوشه‌ای از تالار بر زمین نشست. سپس امیر شهر بغداد رو به خاتون دوم کرد و گفت: حالا نوبت توست که بگویی کیستی؟ از کجا آمده‌ای و از کی با این دو خاتون هم خانه شده‌ای؟ و ماجرای جای آن تازیانه‌ها بر بدن تو از کی و از چیست؟ و از تو هم انتظار داریم هم چون خاتون اول، حقیقت مطلب را تمام و کمال بگویی. خاتون دوم در برابر سلطان زمین ادب را بوسید و

قصه سه خاتون بغدادی ۲۳۳

این‌گونه شروع کرد که، پدر من از تجار بسیار معروف و سرشناس دیار حَلَب بود. و من تنها دختر او بودم که ناگهان شبی پدرم سکنه کرد و مرد و مرا با اریئه بس هنگفتی تنهای تنها گذاشت.

بعد از پایان مراسم کفن و دفن و گذشت چهل روز، شریک پدرم که تاجری از مردم سرزمین شمال آفریقا بود، به حَلَب آمد و چون از مرگ پدرم با خبر شد، برای آنکه مرا از تنهایی نجات دهد و سرمایه بسیار پدرم هم بر باد نرود، از من خواستگاری نمود. که من نیز با میل و رغبت به عقد او در آمدم. و با دو سرمایه به امر تجارت پرداختیم. یک سالی گذشت که سرمایه‌های روی هم انباشته ما دو برابر شد. اما یک شب شوهرم هم مانند پدرم به ناگهان سکنه کرد و جان به جان آفرین تسلیم نمود. و با مرگ او گویی تمام غم‌های عالم چون آواری بر سر من فرو ریخت، و آن‌وقت من ماندم و کوهی از غصه و هشت هزار دینار زر سرخ که نمی‌دانستم با آن همه ثروت چه کنم.

و در این، موقع بود که شهرزاد دانست مدتی است سلطان جزایر هند و چین به خواب رفته است. لذا لب از سخن فرو بست و دنباله داستان خاتون دوم را برای شب هجدهم قصه گویی گذاشت.

پایان شب هفدهم

و اما ای ملک جوانبخت،
 خاتون دوم برای سلطان سرزمین بین‌النهرین گفت: بعد از فوت همسرم،
 دیگر شهر حَلَب را برای زندگی خود با آن همه خاطرات تلخ مناسب
 ندیدم و غیر از هشت هزار دینار زر سرخ که از پدر مرحوم و شوهر از
 دست رفته خود برایم به ارث رسیده بود، باغ‌ها و خانه پدری و
 حجره‌های او را فروختم و ناگزیر به شمال آفریقا و دیار همسرم رفتم و
 اولاً خبر دردآور مرگ او را به پدر و مادر و خواهر و برادرش دادم. و
 سپس سهم ارث خودم را از املاک بسیار و باغ‌های فراوان او دریافت
 کردم. و در نهایت سرزمین بین‌النهرین و شهر بغداد را برای زندگی خود
 انتخاب کردم و به این دیار و سرزمین آمدم.

در این شهر برای خود خانه‌ای مجلل خریداری کردم و چند کنیز و
 خدمتکار فراهم نموده و تصمیم گرفتم دنبال کار پدر و همسرم را در
 سرزمین بین‌النهرین آغاز کنم. روزها برای اینکه وضع تجارت و
 چگونگی داد و ستد در بازار بغداد دستگیرم شود، سری به بازار می‌زدم
 تا اینکه بعد از چند روز متوجه شدم که پیرزن فرتوتی از در خانه تا بازار،
 و از بازار تا خانه، هم چون سایه مرا دنبال می‌کند.

قصه سه خاتون بغدادی ۲۳۵

چون رفتار آن پیرزن باعث شک و ترس من شد، روزی او را صدا زدم و علت تعقیب کردنش را پرسیدم. او با زبان بسیار چرب و نرمی ابتدا به تعریف از زیبایی و متانت، البته به نظر خودش پرداخت. و سپس ادامه داد که من، خدمتکار بانویی هستم که اگر بهتر از شما نباشد، کمتر از شما هم نیست. و چون من تعریف شما را نزد بانو و صاحب خود کرده‌ام، از آنجا که او هم بانویی تنهاست، مرا مأمور کرده است تا در صورت رضایت، از شما دعوت کنم که شبی را در مجلس بزم خاتون من که جملگی مهمانان از بانوانِ مُتَشَخَّص و صاحب‌نام بغداد هستند، شرکت کنید.

من که وقتی از نزدیک، با پیرزن صحبت کردم، تزویر و ریایی در او ندیدم، و از طرف دیگر در این شهر تنها و غریب بودم، دعوت پیرزن را پذیرفتم. که همان شب کالسکه‌ای به در خانه من آمد و پیرزن دق الباب کرد و با تشریفات بسیار مرا به خانه خاتون خود بُرد. من نیز به همراه ندیمه خود به آن مجلس بزم رفتم و چون وارد سرای آن بانو شدم، چنان جلال و جبروتی دیدم که خانه خود من با همه بزرگی و اثاثیه گران قیمتش، در مقابل آن هیچ بود.

بانوی صاحب‌خانه در بالای تالار مرا کنار دست خود نشاند و رامشگران و هنرمندان به اجرای برنامه‌های جالب پرداختند. به هر حال بانو چنان در دل من جای گرفت که در برابر اولین سؤال او، من به تعریف داستان زندگی خود پرداختم.

مهمانی آن شب زیبا و فراموش نشدنی به پایان رسید، و بانوی صاحب مجلس، با همان کالسکه و با بدرقه شایانی مرا به خانه فرستاد. صبح روز بعد همان پیرزن که سبب آشنایی من با آن بانو شده بود، به خانه من آمد و گفت: بانوی من قصد دارد، باز دید شما را پس بدهد و فردا صبح می خواهد یکی دو ساعت در سرای شما میهمانتان باشد. و من که متقابلاً مهر آن بانو در دلم نشست، با استقبال تمام ایشان را برای روز بعد به نهار دعوت کردم.

چون آن بانو به سرای من آمد، بعد از صرف ناهار و کمی استراحت گفت: خانواده ما از بزرگان شعر بغداد است، و روزی برادرم هنگام گذر در شهر چشمش به شما می افتد و شیفته و دلباخته شما می شود. و همان روز نزد من می آید و داستان دلدادگی اش را با من در میان می گذارد، و من از فردای همان روز بود که این پیرزن خدمتکار را به تعقیب شما گماشتم. و حال که به خانمی و نجابت و اصالت شما پی برده ام، به قصد خواستگاری برای برادرم به سرای شما آمده ام و در انتظار دریافت جواب مساعد شما هستم. که اگر شما موافق باشید، جلسه ای ترتیب دهم که شما دو نفر یکدیگر را ببینید، بلکه به لطف خدا پیوند زناشویی تان بسته شود.

من که اولاً از تنها زندگی کردن در شهر بغداد دل نگران بودم، و در ثانی از آن بانو و مصاحبتش لذت می بردم، قبول کردم تا روز بعد مجدداً، به خانه شان بروم. و صبح فردای آن روز بود که مجدداً کالسکه ای به در

قصه سه خاتون بغدادی ۲۳۷

خانه من آمد و همراه با ندیمه‌ام به سرای مجلل و قصر مانند آن بانو رفتم. هنوز چندی از ورود من به آن سرای نگذشته بود که جوان رشید و بلند بالایی که چهره‌ای زیبا و قامتی آراسته داشت، وارد مجلس شد. و بانوی صاحب‌خانه گفت: برادر جان، این هم نوگل خندانی که تو در بازار چشمت به جمال ایشان روشن شد. امروز قدم رنجه کردند و خانه ما را روشن نمودند.

آن جوان رشید و خوش‌سیما، ضمن آنکه سرش را به عنوان سلام و احترام مقابل من فرود آورد، این چهار بیت را با صدایی پرتین خواند که:

تو از هر در که باز آیی بدین خوبی و زیبایی
 دری باشی که از جنت بروی خلق بگشایی
 ملامت گوی بی‌حاصل تُرنج از دست نشناسد
 در آن معرض که چون یوسف جمال از پرده بنمایی
 به زیورها بیارائید وقتی خوب رویان را
 تو سیمین تن چنان خوبی که زیورها بیارایی
 چو بلبل روی گل بیند زبانش در حدیث آید
 مرا در رویت از حیرت، فرو بستست گویایی

و اما ای ملک جوانبخت، خاتون دوم در حضور سلطان و وزیر خزانه‌دار و سه گدای از چشم چپ کور، و حمال بغدادی و خاتون برتر که هم چنان دو قلادهٔ سگ را در دست داشت، ادامه داد که: برادر آراسته قد

و پیراسته قامت بانوی صاحب‌خانه، بعد از خواندن آن ابیات زیبا و دلنشین، ادامه داد آیا این پری روی شایسته ستایش بیشتر، مرا به همسری خود انتخاب می‌کند؟

من سکوت کردم، دوباره مرد جوان به سخن در آمد و گفت: و آیا غیر از این است که سکوت اکنون شما نشانه حجب و حیا و متانت شماست. که باز هم من سکوت کردم. و برای بار سوم مرد جوان با لحنی مطمئن تر گفت: و این بار سکوت شما را دلیل رضایتان دانسته و به خود مبارک باد می‌گویم.

و آنجا بود که بانوی صاحب‌خانه و خواهر بزرگ تر آن جوان با ذوق و شایسته سروری، مرا غرق بوسه کرد و گفت: و اما ای بانوی زیبا و ای عروس دل‌آرا، باید بدانی که ما از خاندان بزرگ و طراز اول شهر بغداد هستیم، ولی به دلیل اینکه مادر بزرگ پدری ما هنوز بیست روز نیست که به رحمت خدا رفته و تا بعد از پایان مراسم چهل، شایسته نیست که جشن و سروری با پای داریم. برای آنکه شما و برادرم محرم یکدیگر باشید، مراسم عقد را به‌طور مختصر فردا و در خانه شما برگزار می‌کنیم، و انشاءالله جشن عروسی مفصل را که در شأن برادر من و در خور شما بانوی پری‌چهر باشد، دو ماه دیگر و در فصل بهار و کنار رودخانه دجله و در قصر پدرم برگزار خواهیم کرد.

و روز بعد بود که آن بانو، به اتفاق برادرش و چند نفر همراه و دو مرد روحانی برای خواندن خطبه عقد به خانه آمدند. و به محض آنکه

قصه سه خاتون بغدادی ۲۳۹

خواهر و برادر و همراهان، وارد خانه‌ام شدند و من به استقبال ایشان رفتم، مرد جوان و خواستگار من، این دو بیت را برایم خواند:

نگاری کز سر و رویش، همی شمس و قمر خیزد

بهاری کز دو یاقوتش همی شهد و شکر ریزد

هزار آشوب بنشانند، هر آن گاهی که بنشیند

هزاران فتنه برخیزد، هر آن گاهی که برخیزد

و هنوز ساعتی نگذشته بود که مرا به کابین و عقد آن مرد در آوردند. و خواهر بزرگ همسرم، بعد از پایان خطبه عقد، اولاً یک جعبه پر از یاقوت و زمرد و فیروزه، به عنوان چشم‌روشنی به من داد. و سپس گفت: ما در صدد هستیم که قصری در خورشان تو و شایستگی برادرم فراهم سازیم. و از طرفی در دوران عزاداری پدرم که از بزرگان شهر بغداد است و شایسته نیست ماجرا را با او در میان بگذاریم. یعنی در این مدت کوتاه و باقیمانده سی چهل روزه، برادرم با شما در این خانه زندگی خواهد کرد تا جشن عروسی شما برگزار شده و هر دو به خانه بخت خویش بروید. و به این ترتیب بود که من برای بار دوم همسری اختیار کردم و به عقد مردی دیگر در آمدم.

از فردای آن روز، من به اتفاق آن پیرزن فرتوت در صدد تهیه جهاز برای خود بودم و از جمله به اتفاق وی، به بازار زرگرهای شهر بغداد رفتیم، تا من هم برای خود مقداری جواهر تهیه کنم. و چون به حجره جواهرفروشی وارد شدم، در ابتدا مرد جواهرفروشی حجره‌دار به نوعی

خوش آمد گفت که من بدم آمد. و چون جواهرات مورد علاقه خود را انتخاب کردم و قیمت آن را پرسیدم، در پاسخ این بیت را شنیدم که:

زر چه محل دارد و دینار چیست

مُدعی‌ام گر نکنم جان نثار

و در ادامه گفت: این کالای مختصر هدیه من است بر شما بانوی بزرگوار، و چون رو تَرش کردم و اخم بر چهره آوردم، مرد جواهر فروش گفت: من هم اکنون از شما اجازه می‌خواهم که خواهران خود را برای خواستگاری به خانه تان بفرست. که من بلافاصله جواب دادم، متأسفم که قدری دیر شده است، زیرا که من چند روزی است به عقد مردی دیگر در آمده‌ام.

مرد جواهر فروش با شنیدن این پاسخ، چون دیوانه‌ها فریاد کشید: تو دروغ می‌گویی، اگر شوهر کرده‌ای، پس چرا در خانه خودت هستی، من هر روز تو را سایه به سایه تعقیب می‌کنم و از اولین روزی که پا به شهر بغداد گذاشتی عاشقت شدم.

و اما ای ملک جوانبخت، خاتون دوم در ادامه گفت: ناگهان مرد جواهر فروش چون دیوانه‌ای زنجیر پاره کرده، به جانب من حمله کرد که پیرزن همراه، خود را میان ما انداخت. اما مرد جواهر فروش با لگد او را به کناری پرتاب کرد و چون وحشیانه روی به من آورد، من ناگهان صورت خود را برگرداندم، که گونه و لبم به میخ دیوار حجره گیر کرد و پاره شد و خون فواره زد. و در این حالت بود که مرد جواهر فروش از ترس خود را

کناری کشید.

من و پیرزن درحالی که خود از لب و صورت‌م جاری بود از حجره جواهرفروشی بیرون آمدیم. و آنجا بود که پیرزن گفت: وای اگر همسرت بفهمد که چه اتفاقی در این بازار امروز رخ داد، من یقین دارم او اولاً مرد احمق را تکه تکه خواهد کرد، و در ثانی این حجره را هم با خاک یکسان خواهد نمود. زیرا تو هنوز از مقام و منزلت شوهرت با خبر نیستی و من هم اجازه ندارم به تو بگویم که او کیست. زیرا بانویم مرا امر به سکوت کرده و گفته: در شب عروسی می‌خواهم پدرم به او بگوید که همسرش چه مقامی دارد.

من که از شدت درد و سوزش به خود می‌پیچیدم و از فوران خون از شکاف لب‌هایم ترسیده بودم، از آن پیرزن نادان پرسیدم: خوب اگر شوهرم پرسید چه اتفاقی افتاده، به او چه بگویم؟ که پیر فرتوت از عقل دور گفت: به همسرت بگو از کوچه تنگی می‌گذشتم که اشتران با بار همیزم از کنارم رد شدند و تکه چوبی به صورت من خورد و آن را خراشید و لبم را پاره کرد. و من پر درد دست و پا گم کرده، حرف و پیشنهاد احمقانه آن پیرزن عجوزه را پذیرفتم.

چون شب همسرم به خانه آمد و حال و روز مرا دید، علت را پرسید. من نیز آن دروغ مسخره را به او گفتم، که ناگهان بر سرم فریاد کشید: تو دروغ می‌گویی، میان این خانه و بازار بغداد تمامش گذرهای فراخ است، کدام و کجاست کوچه تنگ و اصلاً تو در کوچه تنگ چه کار داشتی؟ که

من نادان، فکر نکرده دروغ دیگری گفتم و آن دروغ این بود که: من امروز سوار بر استری بودم که استرم کرد و مرا بیانداخت و لبم به سنگ تیزی خورد و خون از آن فواره زد. که باز هم شوهرم صدایش را بلندتر کرد و فریادکشان گفت:

دروغ دوم تو احمقانه تر از دروغ اولی است. اصلاً بگو که تو سوار بر استر به کدام قبرستانی می رفتی. ای زن خیانتکار الان کیفیت را خواهی دید. و فوراً تازیانه‌ای تیغ‌دار از جیب ردای خود بیرون آورد و با آن به جان من افتاد که با هر ضربت تازیانه خون از بدن من جاری می شد و من با فریاد و التماس از شوهرم طلب عفو و بخشش می کردم.

با صدای فریاد شوهر و التماس‌های من، آن پیرزن فرتوت و هم‌چنین ندیمه و خدمتکارم به اندرون آمدند و پیرزن خودش را به میان انداخت. آری ای ملک جوانبخت، خاتون دوم در ادامه گفت: موقعی پیرزن به وسط معرکه پرید و خودش را سپر من قرارداد که همسرم دیوانه‌وار شمشیر از نیام در آورده بود تا سرم را از تنم جدا کند، و آن جا بود که پیرزن تمام ماجرای اهانت و جسارت مرد جواهر فروش را برای همسرم تعریف کرد. در پایان صحبت پیرزن، شوهرم لگدی بر پهلوئی او زد که بیچاره با همان لگد که به طحالش اصابت کرد، در دم جان به جان آفرین تسلیم کرد و سپس رو به من کرد و گفت: من همسر نادانی که هم در ابتدای زندگی به من دروغ بگوید، و هم تحت تأثیر حرف‌های یساوله پیرزنان ابله قرار بگیری، نمی‌خواهم. فردا صبح طلاق می‌دهم و همان

قصه سه خاتون بغدادی ۲۴۳

بهتر که هنوز ماجرای این ازدواج را با پدرم در میان نگذاشته‌ام. ای سلطان مقتدر سرزمین بین‌النهرین، این بود داستان زندگانی من و علت باقی ماندن جای ضربه‌های تازیانه بر بدنم. و اما اینکه چطور شد که من به خانه این خاتون برتر راه پیدا کردم، روزی با سر روی زخمی در بازار بغداد بی‌هدف می‌رفتم که با این خاتون سوم روبه‌رو شدم و چون علت جراحت صورتم را از من پرسید: من هم تمام ماجرای دردناک زندگی خود را برای او گفتم. و او مرا به خانه‌شان برد. و چون در آن خانه داستان زندگی خاتون و قصه دو سگش را شنیدم با او هم خانه شدم، و سه ماه تمام است که پا از آن خانه بیرون نگذاشتم تا امروز.

که ناگهان سلطان سرزمین بین‌النهرین گفت: بله تا امروز که با پای خودت به قصر پدر همسرت آمدی. و تو باید بدانی که آن شوهر خشمگین و دیوانه تو که صبح بعد آن روز، سر از تن آن مرد جواهرفروش جسور جدا کرد، پسر من است.

و البته باید بگویم که از آن عمل، بازار شهر بغداد گرفتار هیجان و عصبانیتی شدید شد و تمام بازرگانان و کسبه را نسبت به من که فرمانروای سرزمین بین‌النهرین و امیر شهر بغدادم خشمگین کرد. همه بازاریان به خونخواهی آن تاجر جواهرفروش برخاستند و هم جا زمره در این مورد بود که پسر امیر شهر بغداد، گردن جواهرفروش بی‌گناهی را زده است.

من ناگزیر فرزند خودم و شوهر تو را احضار و توبیخ کردم و از او ماجرای را پرسیدم. پسر من تمامی قصه را برایم گفت و من حتی دختر

بزرگم را هم شماتت کردم که چرا جریان خواستگاری از تو را پوشیده نگه داشته بود، چه رسد به مراسم عقدکنان. درست است که من در عزای مادرم سوگوار بودم، یا شما باید صبر می کردید و یا اینکه ماجرا را به نوعی به اطلاع من می رساندید.

و در این موقع امیر شهر بغداد با بانگ بلند فریاد کشید: فرزندم بیا تو. که امیرزاده وارد تالار قصر شد و در مقابل پدرش ادای احترام کرد و ایستاد و سپس امیر شهر بغداد رو به فرزندش کرد و گفت: این زن هنوز هم همسر تست و خطبه عقد شما فسخ و منفصل نشده است. بروید به زندگتان ادامه بدهید، البته بعد از برگزاری مراسم عروسی. فقط پسر، باید با جوانمردی و سعه صدر تلافی آن ضریان تازیانه را بر تن و بدن این پری چهره فرشته خصلت بکنی. و ضمناً تو هم که عروس سلطان سرزمین بین النهرین هستی، یادت باشد، مشاورینت را از انسان های برتر و افضل انتخاب کنی، نه اینکه راهنمایت پیرزن عجوزه ابله‌ی باشد. که اگر با راهنمایی های ابلهانه او به دروغ گفتن نمی پرداختی، این بلاها هرگز سرت نمی آمد.

و اما ای خاتون اول که گفתי دختری از طایفه عفریتان، دو خواهرت را با جادو به شکل این دو سگ درآورده. آیا می توانی نشانی از آن عفريت به ما بدهی، یا اینکه باز هم از وزیر با تدبیر خودم که از خاندان برمک و نوادگان پیر معبد نوبهار شهر بلخ است، کمک بگیرم. و در آن موقع بود که خاتون برتر گفت: آن دخترک، در آن موقع که این دو خواهر

قصه سه خاتون بغدادی ۲۴۵

تبدیل به سگ شده را به من تحویل داد. یک تار موی خود را هم به من داد و گفت: هر زمانی که ضرورتی پیدا کرد، با آتش زدن این تار مو مرا احضار کن.

امیر شهر بغداد تار موی عفریت را از دست خاتون اول گرفت آن را به وزیر خود داد و گفت: تو که مرد دانشمندی هستی و به رمز و راز جادوگری ابلیسان واقفی، عفریت را احضار کن و از او بخواه که جادوی آن دو خواهر نادان که حتماً تا به حال ادب شده‌اند را باطل کند.

و در آن موقع بود که از دیدگان آن دو سگ هم اشک سرازیر شد و ملتسمانه به خواهر خود نگاه کردند. چون وزیر تار مو را آتش زد، بلافاصله دودی از پنجره تالار قصر وارد شد و دود تبدیل به همان دختر زیبای آن روز در مقابل خاتون برتر شد و از وزیر پرسید: شما از من چه می‌خواهید؟ که وزیر قاطعانه جواب داد: فقط اینکه جادوی خود را از این دو سگ در مانده بگیری و بروی. و بدان تا زمانی که من وزیر و امیر این شهرم، دوست ندارم جلوه و سایه‌ای از شما عفریتان را در این شهر ببینم. تو، من و دیگر اعضا خاندان مرا خوب می‌شناسی و می‌دانی که خاندان ما از علم خود برای سعادت بشر استفاده کردند و به خدانشناسی رو آوردند و بت‌خانه و معبد نوبهار بلخ را به مرکز پرستش خدای یگانه تبدیل کردند.

دخترک عفریت نژاد جلورفت و دستی بر سر سگ‌های ایستاده کنار خاتون اول کشید که در یک چشم برهم زدن، بعد از خواندن ورد توسط

دخترک عفريت نژاد، آن دو سگ قلاده بر گردن، تبديل به دو بانوی زيبا شدند. عفريت بعد از آنکه طلسم و جادوی خواهران را برداشت. مجدداً تبديل به دود شد و از پنجره تالار قصر امير شهر بغداد خارج شد. و دو خواهر خود را گريان به پای امير شهر بغداد انداختند و تشکر کردند که آنها را دوباره به شکل و هيئت اوليه شان در آورد.

امير شهر بغداد با اشاره به دو خواهر، از آنها خواست که برخيزند و بایستند و بيش از آن از وی تشکر نمايند. و آنگاه امير شهر بغداد که فرزند و همسرش، يعنی همان خاتون دوم، هم چنان در تالار ايستاده بودند، رو به مهمانان خود کرد و گفت: و اما ای اميرزادگان شريف، من هرگز از وزير باخرد خود نخواسته بودم که از علم و آگاهی اش، در حرفه جادوگری استفاده کند، اما اکنون از وی می خواهم که به هر ترتيب که شده بينایی شما را برگرداند.

در این موقع بود که وزير باخرد به سخن در آمد و گفت: من که اکنون مردی خداشناس و در خدمت سلطان سرزمين بين النهرين هستم، هرگز با جادوگری کاری نداشته و ندارم. اما یکی از این اهریمنان که آلودگی کمتری دارد و من جاننش را یک بار نجات داده ام، بدهکاری به من دارد که هم اکنون بعد از سالیان او را احضار می کنم.

وزير هم مویی را از لای دستار خویش در آورد و آن را آتش زد و عفريت در لباس همان دخترک قبلی که آمده و جادوی دو سگ را باطل کرده بود، دوباره وارد تالار شد و در مقابل وزير تعظیمی کرد و گفت:

قصه سه خاتون بغدادی ۲۴۷

می دانم از من چه می خواهید، ای وزیر اعظم اطاعت. هم الان با خواندن وردی بینایی این سه امیرزاده را دوباره برمی گردانم و سوختگی و کوسه بودن چانه و زنخدانشان را از بین می برم، و دوم اینکه شما با علم و آگاهی که دارید، مرا هم در پناه خود قرار دهید که دیگر از عفریت بودن خسته شده ام. شما می توانید هم چنان که آن دو خواهر را پناه دادید، مرا هم پناه دهید.

و آن جا بود که تعداد زیبارویانِ مجلس به شش نفر رسید. خاتون برتر و خواهرانش، خاتون دوم و سوم و دخترکی که با حمایت وزیر بخرد و دانشمند به سلک آدمیان درآمد.

و در این موقع امیر شهر بغداد، وزیر دربار و رئیس تشریفات خود را احضار کرد و گفت: بعد از برگزاری مراسم چهل مرحوم مادرم، در شب جمعه آینده بزرگ ترین جشن عروسی دوران حکمرانی من باید در شهر بغداد به مدت هفت شبانه روز برگزار شود. عروس و داماد اول، پسر و همسرش خواهند بود که هنوز جشن عروسی شان برگزار نشده. عروس و داماد دوم و سوم و چهارم سه خواهر بغدادی هستند و سه امیرزاده شریفی که بینایی چشم چپشان را باز یافته اند و سوختگی چانه و زنخدانشان برطرف شده است. عروس و داماد پنجم خاتون سوم و خدمتکار آن خانه، با مرد خواننده فعلی دربار، و باربر دیروزی است. و عروس و داماد ششم، دختر زیبای به لباس آدمیان در آمده با خزانه دار مخصوص من و اما عروس و داماد هفتم، دختر بزرگ من و وزیر باخرد و

تدبیرم خواهند بود.

آری ای ملک جوانبخت، در ساحل رودخانه دجله، هفت شبانه روز به خاطر هفت عروس و هفت داماد جشن و سرور برقرار شد. اما زهی تأسف که بالاخره دیوان و اهریمنان، در قالب و شکل همان سلطان سرزمین بین‌النهرین، خون آن وزیر بخرد برخاسته از خاندان برمک را به تلافی ریختند و امیر شهر بغداد هم در آخر تنگی ابدی برای خود واخرید. و این‌گونه بود داستان پرماجرا و شیرین سه خاتون بغدادی که چند شب با تعریف شهرزاد قصه گو، سلطان را به خواب برد.

پایان شب هجدهم

و جلد اول

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

رادیو تهران-۳

قصه‌های هزار و یک شب

جلد دوم

نگرش و نگارش

پردازش و پالایش و ویرایش

از

حمید عاملی

تحقیق و توسعه رادیو

دی ۱۳۸۴

تهران

هزار و یک شب / نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی؛ (برای تحقیق و توسعه رادیو. تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴ .
ج. (متون رادیو تهران؛ ۲، ۳)

ISBN: 964 8828 04 0: (ج. ۱)

ISBN: 964 8828 08 3: (ج. ۲)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیفا.
عنوان دیگر: قصه های هزار و یک شب.

۱. داستان های کوتاه فارسی قرن ۱۴. الف. صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه صدا. ب. عنوان. ج. عنوان: قصه های هزار و یک شب. د. عنوان: الف لیله و لیله. فارسی.

PIR ۸۱۴۸ / الف ۸۸۷۵۴

۸۴۳ / ۶۲

۱۳۸۴

۴۳۱۱ ۸۳

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: هزار و یک شب (جلد دوم)

نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی

حروف نگار سعیده صولتی

طرح روی جلد مهدی بخشانی

ناشر طرح آینده

شماره پژوهش ۴۶

تاریخ انتشار ۱۳۸۴

شمارگان ۲ نسخه

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام جم، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران،

ساختمان شهدای رادیو تلفن: ۲۲۱۶۷۷ ۸: نامبر: ۲۲ ۵۳۲ ۲

هرگونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از اداره کل تحقیق و توسعه صدا می باشد.

یک	پیش‌گفتار
۱	قصه غلام سیاه دروغگو
۳۳	قصه نورالدین و شمس‌الدین
۸۷	قصه شایان مصری

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

پیش‌گفتار

خوانندگان محترم و عزیز و شریف!

خوشحال و خوشوقتیم که اینک جلد دوم داستان‌های هزار و یک‌شب را تقدیم می‌داریم در جلد اول این مجموعه، غیر از مقدمه و داستان قبل از شب اول که شرح و تعریف چگونگی قصه‌گو شدن شهرزاد، با نام شاه زمان و شهر باز بود، سه قصه بازرگان و عفريت، عفريت و ماهیگیر و سه خاتون بغدادی را تقدیم داشتیم اما در این جلد، قصه‌های غلام سیاه دروغگو، نورالدین و شمس‌الدین و همچنین قصه شایان مصری را تقدیم می‌داریم که امیدواریم همچون داستان‌های جلد قبلی، مورد توجه عزیزان خواننده قرار بگیرد

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

قصه غلام سیاه دروغگو

چون هجدهمین شب قصه گویی شهرزاد، برای سلطان شهر باز، با تمام شدن داستان سه خاتون بغدادی به پایان رسید، شهرزاد قصه گو، نوزدهمین شب قصه گویی خود را این گونه آغاز کرد

و انا ای ملک جوان بخت، در روزگاران بسیار قدیم، در سرزمین بین النهرین، پادشاهی حکومت می کرد که بسیاری از شبها با لباس مبدل، همراه وزیر خود، در شهر می گشت و با مردم رهگذر، هم کلام می شد و پشت در خانه ها می ایستاد و با تحقیق و تفحص شخصی، از حال و روز مردمی که بر آنها حکومت می کرد با خبر می شد، و چه بسا که در این شبها، به داد دادخواهی هم می رسید، یا از ظلم و ستم زمامدار و امیر و داروغه ای با خبر می شد و یا در ضمن هم صحبتی با او باش، پی به طرح های شوم آنها می برد و نقشه هایشان را نقش بر آب می کرد و از جمله، در یکی از شبها که در حال گشت زدن در کوچه پس کوچه های شهر بود، صدای سوزناک آوازی را شنید که این اشعار را با دلی پر درد زمزمه می کرد

هر چه گشتیم در این شهر نبود اهل دلی

که بدانند غم دلتنگی و رسوائی ما

غم به دل، کیسه تهی، درد فزون می‌دانم

هست خدائی که شود ضامن تنهائی ما

دارم ایمان که خداوند تبارک امشب

شاد و مسرور کند این دل دریائی ما

پادشاه قدری جلوتر رفت که در تاریکی شب، خود را با پیرمرد سالخورده‌ای روبرو دید، که دامی بر دوش و سبدی در یک دست و عصائی در دست دیگر داشت پادشاه آهسته به وزیرش گفت این موی سپید و قامت خمیده و ابیات سوزناک، اما مطمئن و امیدوارکننده، نشان از ایمان و خداشناسی این پیرمرد دارد صدایش بزن و حالش را بپرس، بلکه بتوانیم گره‌ای از کارش باز کنیم

وزیر با لباس مبدل جلوتر رفت و سلامی به پیرمرد داد و پرسید تو کی هستی و به کجا می‌روی؟ پیرمرد پاسخ داد ماهیگیر پیری هستم که صبح‌ها، از دجله ماهی صید می‌کنم و عصرها آن را در بازار بغداد می‌فروشم، و شب‌ها هم باگرده‌ای نان و کاسه‌ای ماست، به خانه‌ام می‌روم که امروز صبح، دجله مرا بی ماهی گذاشت و عصرش هم مشتری‌های همیشگی و خریداران هر روزه بازار بغداد، حتی پول سیاهی به من قرض ندادند و امشب نیز که دستم تهی است و دهان کودکانم بر لقمه‌ای نان باز و چشمانشان منتظر و گوششان بر صدای در

هزار و یک شب

قصه غلام عبداللطیف و رنگو طسوچی

است، روی خانه رفتن ندارم و لذا اکنون در کوچه‌ها می‌گردم و آواز می‌خوانم و ایمان دارم، خدا، حال که ز حکمت دری را بسته است حتماً رحمت در دیگری را خواهد گشود و مجدداً به زمزمه پرداخت که

کفر نگو گر که شبی بی نانی

چاره ساز است خداوند رحیم

می‌گشاید گره کارت زود

پر ز جود است خداوند کریم

پادشاه گفت ای مرد، مگر نگفتی «خداگر به حکمت به ببندد دری، ز رحمت گشاید در دیگری»، و تو حضور مرا که از بازرگانان تازه به این شهر آمده هستم، رحمتی برای خود بدان پیشنهادی برایت دارم و آن این که، بیا همین موقع شب، به کنار دجله برگردیم و تو یکبار دیگر، تور در آب رودخانه بینداز، اگر تور تو باز هم خالی از آب درآمد، بابت حق پایت دو سکه زر به تو خواهم داد و اگر تورت خالی از آب درنیامد، چه یک ماهی، چه دو ماهی و چه ده و یا هر تعداد دیگر، من صد سکه زر به تو خواهم داد آیا راضی هستی؟ پیرمرد ماهیگیر جواب داد، چرا که راضی نباشم تو مرد، حتماً اهل شهر کرمستان، از ملک جودآباد هستی که به امر خداوند کریم، سر راه من قرار گرفته‌ای همان دو سکه زر را هم که مرحمت کنی، مساوی درآمد یک سال من، از این رودخانه دجله است

پیرمرد ماهیگیر و پادشاه سرزمین بین‌النهرین و وزیرش، به کنار

دجله رفتند و مرد ماهیگیر، تور در رودخانه انداخت، و بعد از مدتی حس کرد که تورش سنگین شده، خواست آن را از آب بیرون بکشد، اما به تنهایی نتوانست از پادشاه و وزیرش کمک خواست و سه نفری با زحمت، تور را از آب بیرون کشیدند، که صندوق بزرگی را در داخل تور یافتند پیرمرد با حیرت نگاهی به صندوق انداخت و گفت خدایا! حکمتت را شکر، و تصمیم گرفت در صندوق را باز کند که پادشاه گفت نه، قرار ما این نبود چه داخل صندوق پر از سکه‌های زر باشد و چه مملو از سنگ و شن دریا، فقط مال من است تو طبق قرارمان، صد سکه زر را از من بستان و صندوق را برای من بگذار و راه خودت را بگیر و برو

چون پیرمرد صد سکه زر خود را گرفت، در راه رفتن خانه، باز هم زیر لب خواند

نعمت می‌برم و شکر فراوان دارم

بی جهت نیست که رزاق خلاق هستی

پیرمرد رفت و پادشاه به وزیرش امر کرد که صندوق را باز کند گشودن در صندوق، در آن تاریکی، با قفلی که بر آن زده بودند امکان نداشت به ناچار در صندوق را شکستند که قالیچه‌ای ابریشمی و در هم پیچیده شده‌ای را یافتند قالیچه را باز کردند چادری دیدند و چون چادر را هم گشودند، لای چادر، جنازه زن جوان زیبایی را دیدند که خنجر بر سینه‌اش فرو رفته بود پادشاه فکری کرد و گفت این برای من ننگ آور است که در دوران پادشاهی ام بر سرزمین بین‌النهرین،

دختری را بکشند و در رودخانه دجله بیندازند و خودشان، راحت و آسوده در شهر بگردند ای وزیر از صبح فردا سه روز مهلت داری، قاتل این زن و مرتکب این عمل زشت را پیدا کنی، تا در میدان شهر بغداد او را به دار آویزم، که عبرت دیگران شود اگر او را یافتی که پاداشت، دو هزار سکه زر سرخ خواهد بود و اگر نیافتی، غروب روز سوم، سر بریده‌ات را به در خانه‌ات می‌فرستم

وزیر وقتی آن مأموریت سخت و انجام نشدنی را، از زبان پادشاه سرزمین بین‌النهرین شنید، گفت قربان مأموریت بسیار سختی بر بنده محول فرموده‌اید، که در این مدت کوتاه، انجام آن و یافتن قاتل غیر ممکن است ولی این کار یک راه دارد و آن هم زمان طولانی می‌خواهد، زیرا این قالیچه ابریشمی، بافت مردمان سرزمین پارس است و معمولاً هم جفت جفت، بافته می‌شود اگر تا و لنگه آن در هر خانه‌ای پیدا شود، معلوم می‌گردد که قتل در آن خانه به وقوع پیوسته ولی نه ما اجازه ورود به خانه‌های مردم را داریم و نه این کار به فاصله سه روز امکان‌پذیر است

پادشاه باز هم همان حرف اول خود را زد و گفت برای وزیر باتدبیری چون تو که همین الان این راه جالب را پیدا کرد، سه روز زمان کمی نیست همان طور که گفتم، فقط سه روز مهلت داری آن‌گاه وزیر، پریشان و سر در گریبان به خانه رفت و پادشاه هم دستور داد، خادمان آمدند و جنازه از آب گرفته دخترک را دفن کردند

وزیر سه روز را هر چه فکر کرد، راهی برای یافتن قاتل به نظرش

نرسید و چون با کمک داروغه و گزومه‌های شهر بغداد هم، هر چه در بین اراذل و اوباش و سابقه داران، به تحقیق و جستجو پرداختند، نتیجه‌ای عایدش نشد. غروب روز سوم، وزیر به بارگاه پادشاه رفت و عرض کرد، موفق به یافتن قاتل نشده است. پادشاه که قدری درباره انجام آن تهدید شدید، با ضرب‌الاجل کوتاه مدت خود، سست شده بود گفت بسیار خوب، یک هفته دیگر هم به تو مهلت می‌دهم، تا بروی و قاتل را پیدا کنی. وزیر گفت بنده پیشنهادی دارم، که نتیجه مشورت با داروغه شهر بغداد است و آن پیشنهاد این است که حضرتعالی دستور دهید، از امشب در شهر بغداد و شهرهای کناره رودخانه دجله، منادی‌ها جار بزنند که فردا صبح به امر پادشاه، جلاد در میدان شهر، با تبرگردن وزیر را خواهد زد. مسلماً تعدادی از مردمان جمع می‌شوند و یک ساعتی قبل از آن که مرا به میدان بیاورند، چند نفری علت گردن زدن مرا به مردم حاضر در میدان شهر بگویند، البته با داروغه شهر هم قرارمان این شده که مأموران و گزومه‌هایش، در میان مردم بگردند، تا از گفت‌وگوی بین آنها شاید مطلبی دستگیرشان شده و از قاتل نشان ورد پائی پیدا کنند. اگر از این کار نتیجه‌ای به دست نیامد، آن وقت داروغه از شما که در میدان حضور خواهید یافت، درخواست می‌کند یک هفته دیگر مهلت دهید تا در صورت پیدا شدن قاتل، در پایان یک هفته مهلت دوم، گردن هر دوی ما، یعنی من و وزیر و داروغه شهر، با هم زده شود.

سلطان سرزمین بین‌النهرین، پیشنهاد وزیر خود را پذیرفت و از

همان شب، جارچیان در سراسر شهر بغداد و شهرهای کناره رودخانه دجله جار زدند که فردا، سر وزیر اعظم، در میدان بزرگ شهر بغداد، در حضور پادشاه، زیر تیغ جلاد می‌رود و علت آن هم ناتوانی وزیر اعظم، در یافتن قاتل زنی است که، جنازه‌اش درون صندوقی در آب رودخانه دجله پیدا شده است

از سحرگاه صبح روز بعد، مردم شهر بغداد و حوالی آن، در میدان بزرگ شهر جمع شدند ساعتی از طلوع آفتاب گذشته بود که وزیر اعظم را دست بسته به میدان آوردند و به دنبال آن، درباریان و امرای و سرکردگان لشکر و خود پادشاه هم حاضر شدند آن‌گاه دبیر و مستوفی دربار، فرمان پادشاه را با صدای بلند این‌گونه خواند «چون وزیر اعظم نتوانسته است در مهلت مقرر، قاتل زنی را که ما، جنازه‌اش را در آب رودخانه دجله پیدا کنیم و از آنجا که در سرزمین تحت فرماندهی ما، هرگز نباید نه آن جنایت‌ها و نه این سهل انگاری‌ها رخ دهد، لذا به موجب این فرمان، هم اکنون، سر وزیر اعظم، زیر تبر جلاد می‌رود و دوم اینکه، هر آینه در آینده، قاتل آن زن پیدا شود، غیر از خود قاتل، سر ده تن از اعضای خانواده او هم، از تن جدا خواهد شد مدت اعتبار فرمان دوم، درباره یافتن قاتل و معدوم کردن اعضای خانواده‌اش، ده سال می‌باشد»

هنوز خواندن فرمان پادشاه به پایان نرسیده بود که جوانی خوب‌روی و خوش‌سیمای جمعیت را کنار زد و خود را بین جلاد و وزیر اعظم حائل قرار داد و رو به پادشاه با صدای بلند گفت «قاتل آن زنی که

جنازه‌اش را درون صندوق، در روی آب‌های رودخانه دجله یافتید، من هستم وزیر اعظم مملکت ما هیچ گناهی ندارد باید سر مرا از تن جدا کنید من که شوهر آن زن هستم، خنجر بر سینه‌اش فرو کردم» و باز هنوز حرف آن جوان به پایان نرسیده بود که، پیرمردی شتابان خود را به کنار سکو رسانید و رو به پادشاه گفت «قاتل منم دخترم را من خودم کشتم، و این من بودم که خنجر را با دستان خود در سینه‌اش فرو بردم، دامادم دروغ می‌گوید» پسر جوان باز هم رو به پادشاه کرد و در حالی که با دو دست خود، آن پیرمرد را کنار می‌زد گفت «حضرت سلطان، عمومی من پیر شده و گرفتار فراموشی گشته است حرف‌های او را قبول نکنید، من قاتل همسر و دختر عمومی هستم»

و چون قصه به اینجا رسید، باز هم سلطان را خواب در ربود، و باز هم شهرزاد مانند تمام شب‌های گذشته لب از سخن فرو بست و جان سالم به در برد

پایان شب نوزدهم

واقعا ملک جوان بخت، در ادامه داستان غلام سیاه دروغگو، باید عرض کنم که

پادشاه سرزمین بین النهرین، از جا بلند شد و بر تخت ایستاد و گفت بسیار خوب، این برادرزاده و عمو را همراه با جلاّد، به بارگاه من بیاورید ضمناً وزیر اعظم و داروغه شهر بغداد هم همراه بیایند در بارگاه پادشاه، ابتدا از پیرمرد خواسته شد که ماجرا را بگوید، و پیرمرد چنین گفت چون بر من معلوم شد که دخترم، با وجود سه فرزند، فعل حرام انجام داده و در غیاب شوهر خود که برادرزاده‌ام باشد، به او خیانت کرده، من او را با خنجر کشتم و جنازه‌اش را درون قالیچه‌ای پیچیدم و در صندوقی نهادم و به آب رودخانه دجله سپردم و چون همین سؤال از مرد جوان پرسیده شد او هم همان پاسخ را داد ولی فقط اضافه کرد، او را درون چادری پیچیدم و لای قالیچه‌ای نهادم و در صندوق گذاشتم پادشاه بدون آنکه به تناقض گوئی عمو و برادرزاده، در مورد فقط لای قالیچه پیچیدن و یا لای چادر و بعد درون قالیچه نهادن توجه کند و اینکه پیرمرد اصلاً اشاره‌ای به چادر نکرد، فرمان داد که جلاّد سر هر دو را از تن جدا کند که وزیر اعظم اجازه خواست و به پادشاه گفت اولاً

به قصاص کشتن یک نفر، نباید سر دو تن را زیر تیغ جلا داد اگر این دو نفر اعتراف می‌کردند که مشترکاً و دوتایی با هم آن زن را کشته‌اند، در آن صورت شاید کشتن هر دو شریک جرم جایز بود حال آنکه اکنون، هر کدام از این دو نفر مدعی‌اند که به تنهایی مرتکب قتل شده‌اند، پس به نظر بنده، کشتن هر دو نفر با هم جایز نیست و دیگر اینکه، از آن زن سه فرزند پسر خردسال باقی مانده، که سرپرستی ایشان یا باید بر عهده پدر باشد یا پدر بزرگ و چون پدر دختر، در تشریح جزئیات قتل، اشاره‌ای به پیچیدن جنازه در ابتدا لای چادر، و سپس درون قالیچه نمود، لذا به نظر من قاتل حقیقی باید شوهر زن، و این جوان باشد، نه پیر مرد و پدر بزرگ بچه‌ها به هر صورت باز هم رأی، رأی پادشاه عظیم‌الشأن خواهد بود

پادشاه سه رزمین بین‌النهرین که با توضیح وزیر، و توجه به تناقض‌گویی‌های برادرزاده و عمو فهمید، که مرد جوان و شوهر زن، قاتل است رو به آن مرد جوان کرد و گفت برای ما بگو علت اینکه همسرت را چگونه فجیع به قتل رساندی چه بود؟ شاید تعریف آن داستان، باعث تخفیف مجازات تو بشود مرد جوان قاتل اینگونه داستان زندگی خود را آغاز کرد من که از کودکی پدر و مادر خود را از دست داده بودم، نزد عمویم که همین مرد مهربان و از خود گذشته باشد، زندگی می‌کردم من و دختر عمویم با هم بزرگ شدیم، و به خاطر دلبستگی شدیدی که هر دو، نسبت به یکدیگر داشتیم، به محض اینکه من به سن رشد و بلوغ رسیدم، عمویم راحله دختر بسیار زیبایش

را به عقد من درآورد من در طول ده سال زندگی با او صاحب سه فرزند پسر، به نام‌های رشید و رحیم و رثوف شدم تا اینکه نمی‌دانم به چه علت، همسرم دچار بیمار صرع شد و هرچند وقت یکبار، بی‌جهت و ناگهان غش می‌کرد و بر زمین می‌افتاد به هر حکیم و پزشک در شهر بغداد مراجعه کردم و بیماری همسرم را با ایشان در میان گذاشتم، اما داروهای هیچ کدام از آنها اثر نمی‌بخشید، و روز به روز، تعداد و شدت حمله‌های صرع همسرم بیشتر می‌شد

من برای یافتن راه درمان، حتی تا سرزمین‌های پارس و شام و حلب هم رفتم، ولی متأسفانه هیچ داروی مؤثری، برای رفع ناراحتی همسر و معالجه وی، به دست نیاوردم تا اینکه روزی، حکیمی از سرزمین سیستان به بغداد آمد و من او را بر بالین همسرم، که از اتفاق همان روز هم دچار حمله صرع شده بود آوردم آن حکیم سیستانی گفت بیماری همسرت فقط با بوئیدن به بنفش برطرف می‌شود ولی به بنفش خیلی خیلی کم است و شاید میان هر هزار درخت به، یک میوه‌اش به رنگ بنفش باشد تو اگر همسرت را دوست داری و می‌خواهی او زنده بماند، باید، و به هر ترتیب که شده، حداقل سه تا به بنفش برایش تهیه کنی و اگر همسر تو، یکماه پیاپی و روزی سه مرتبه، آن به‌های بنفش را ببوید به طور قطع و یقین، بیماری‌اش برطرف شده و بهبود خواهد یافت

مرد جوان در ادامه تعریف داستانش گفت برای یافتن به بنفش، تمام باغ‌های شهر بغداد را زیر پا گذاشتم، ولی در بغداد هیچ نشانی از به

بنفش نیافتم تا اینکه یکی از باغداران شهر بغداد به من گفت آنطور که شنیده‌ام در شهر مدائن از سرزمین پارسیان که اتفاقاً به بغداد هم نزدیک است، باغی وجود دارد که در آنجا دو درخت به بنفش روئیده است چند سال پیش که من بار بهی از بازار میوه فروشان شهر بغداد خریدم، چند به بنفش داخل آن بار به چشم خود دیدم، و چون از فروشنده علت را پرسیدم او گفت در اطراف شهر مدائن، باغی است که در آن باغ، دو درخت به وجود دارد و میوه‌اش به رنگ بنفش است که رایحه و بوی آن، علاج حتمی بیماری سرگیجه و صرع می‌باشد

من چون آن سخنان را از مرد میدان دار و میوه فروش بازار شهر شنیدم، زن و فرزندانم را به دست عمویم سپردم و خود برای یافتن به بنفش، رخت سفر به جانب شهر مدائن، در سرزمین ایران بستم و به تمام باغ‌های شهر مدائن سر زدم و از همه باغداران هم سؤال کردم، تا بالاخره، صاحب درخت بهی را که میوه‌های آن، به رنگ بنفش بود را پیدا کردم وقتی بهای بهی را پرسیدم، مرد باغدار گفت چون بوی خوش این به‌های بنفش، برطرف‌کننده بیماری‌های دماغی است، قیمت هر یکدانه آن دو سکه زر سرخ است که فقط، سه عدد دیگر از آن هنوز بر سر درخت باقی مانده است من خوشحال و شادان از یافتن به بنفش، و اینکه همسرم با بوئیدن آن معالجه خواهد شد، شش سکه زر سرخ دادم و هر سه عدد بهی را خریدم و شادمان و شتابان، رو به سوی بغداد نهادم و راه پنج روزه را، در دو شبانه روز طی کردم و به این ترتیب، سه عدد به بنفش را برای همسر مهربان و عزیز خود آوردم

مرد جوان قاتل، در حضور پادشاه سرزمین بین النهرین و وزیر اعظم، و دیگر حاضران در مجلس و هم چنین عمویش ادامه داد از عجایب روزگار آنکه، چون همسرم اولین به را برداشت و به بینی خود نزدیک کرد و آن را بوئید، رنگ کدر شده چهره اش روشن شد و حالتش بهبود یافت و دیگر هیچ شکلی از بیماری صرع هم، در او پیدا نشد من که مردی بزاز، در بازار شهر بغدادم، دوباره بر سر کار خود رفتم و دکانم را بعد از بیست روز تعطیلی گشودم و به کاسبی ام پرداختم هنوز چند روزی نگذشته بود که روزی در مقابل مغازه ام، غلام سیاهی را دیدم که یک عدد به بنفش در دست داشت و در هوا می چرخانید و گه گاهی آن را به نزدیک بینی می برد، می بوئید و به آواز بلند می خواند

نگارم داده این به را به دستم

نمی دانی که از بویش چه مستم

نمی دانید از دیدن آن غلام سیاه و مشاهده به بنفش در دستان او و شنیدن آن اراجیف شعر گونه، به چه حالی در آمدم منقلب و ناراحت، غلام سیاه آوازه خوان را صدا زدم و از او پرسیدم این به را از کجا آورده ای؟ و غلام سیاه که نگاهش نگاه عفريتان بود، با خنده تلمخی پاسخ داد ای جوان گفتم که، **نگارم داده این به را به دستم** پرسیدم نگار تو کیست؟ که پاسخ داد نگار من در فلان کوچه و کوی، منزل دارد که چون بعد از مدتها فراغ و دوری به دیدارش رفتم و با او در خلوت نشستم، سه عدد به از این رنگ را در کنارش دیدم از او پرسیدم این به ها چیست و از کجا آورده ای؟ گفت شوهر ابله من که دلم نمی خواهد

رویش را ببینم، و فقط به خاطر پدرم تحملش می‌کنم، این به‌ها را برای معالجه بیماری‌ام از شهر مدائن برایم آورده و او یک دانه از آنها را به من داد

غلام سیاه بعد از گفتن آن عبارت، راه خود را کشید و رفت، که من هم چشمانم سیاهی رفت و به زمین افتادم بعد از مدتی که به هوش آمدم، خشمناک و عصبانی از جا برخاستم و دکان خود را بستم و از دکان قصابی محل هم کاردی عاریت گرفتم و وارد خانه شدم که همسرم را بر بستر، خوابیده دیدم با عصبانیت از زن پرسیدم به‌های بنفش کجاست؟ و او دو عدد آن را به من نشان داد و گفت سومی را نمی‌دانم چه شده است و من دیوانه، بدون آنکه سؤال دیگری از همسرم بنمایم، بدون معطلی کارد را در سینه‌اش فرو کردم و به سرعت، جنازه‌اش را در چادرش پیچیده و لای یک قالیچه ابریشمی، که هر جفت آن را در سفر به شهر مدائن از تجار فرش فروش کاشانی آنجا خریداری کرده بودم، نهادم و قالیچه را در صندوقی گذاشتم و صندوق را بار استری کردم و آن را در شمال شهر بغداد، ساعتی از غروب گذشته، به آب انداختم

چون به خانه برگشتم، پسر بزرگتر هشت ساله خود را دیدم که در کنار دو برادر کوچکترش نشسته و گریه می‌کند علت گریه را از پسرم رشید پرسیدم، گفت به خاطر کار زشتی که کرده‌ام گریه می‌کنم، و شاید هم مادرم به همین خاطر قهر کرده و از خانه بیرون رفته پرسیدم کار زشت تو چه بوده؟ که پاسخدم داد بدون اجازه یک دانه از به‌های مادرم

را برداشتم و بازی کنان به کوچه رفتم، که غلام سیاه زشتی، آن به را بعد از آن که پرسید از کجا آورده‌ام، از من گرفت و با خود برد

جوان پارچه فروش قاتل، در محضر سلطان سرزمین بین‌النهرین، گریه کنان ادامه داد بعد از شنیدن حقیقت ماجرا، از زبان پسر هشت ساله‌ام رشید، دو دستی بر سر خود کوبیدم و فریاد و شیون سر دادم تا عمو و پدر همسرم که هم خانه ما بود، از راه رسید و چون علت فریاد و شیون کردندم را پرسید، ماجرا را با او در میان گذاشتم او هم چون من بر سر خود کوبید و شیون کرد و گفت تصمیم گرفتن در هنگام خشم، و عکس‌العمل بدون مشورت و اندیشه، و واکنش سریع بدون تدبیر، نتیجه‌اش همین می‌شود که بر سرت آمده است البته من همان موقع تصمیم گرفتم که خود را به داروغه شهر برسانم و ماجرا را به او بگویم، ولی باز عمویم مرا از آن عمل عجولانه منع کرد و گفت تو بالاخره کیفر خود را خواهی دید و طعم تلخ مجازات را خواهی چشید اما قدری صبر کن تا فکری برای رشید و رحیم و رثوفت بکنیم من که پیر و پام لب‌گور است اگر تو هم بروی و خودت را معرفی کنی و اقرار نمایی، مسلماً صبح روز بعد، در میدان شهر بغداد گردنت را می‌زنند آن وقت این بچه‌های چهار ساله و شش ساله و هشت ساله، چه خاکی باید بر سرشان بریزند؟ و آنجا بود که حرف عمویم را گوش کردم و در خانه نشستم و هر دو هم‌چنان به گریه و شیون و زاری پرداختیم

بعداً فهمیدم درست همان هنگامی که من مشت بر سینه و دست بر سر خود می‌زدم، یک مرد ماهیگیر، به امر سلطان، صندوق را در

جنوب شهر بغداد از آب دجله گرفت، و باز سه شب بعدش بود که جارچیان، در کوچه ما جار زدند و ما هم شنیدیم که صبح فردا، در میدان شهر، جلاد با تبر گردن وزیر اعظم پادشاه را خواهد زد و به پیشنهاد عمویم، بعد از چهار روز ماندن در خانه، امروز صبح زود از خانه خارج شدیم که به میدان شهر بیاییم و علت گردن زدن وزیر اعظم سلطان را بدانیم در ضمن من می‌خواستم صحنه گردن زدن یک محکوم را به وسیله جلاد، که عاقبت خود من هم هست، در ملأ عام بینم

مرد بزاز قاتل ادامه داد و چون در میدان، از مردم شنیدم که علت گردن زدن وزیر اعظم آن است که نتوانسته قاتل زن جوان را، در مهلت سه روزه پیدا کند، من که خود گرفتار عذاب وجدان و فشار روحی بودم، به عمویم گفتم هم الان می‌روم خودم را معرفی می‌کنم و جان وزیر اعظم را نجات می‌دهم پسرهایم را دست تو سپردم عمویم گفت نه، اجازه بده که من به عنوان قاتل خود را معرفی کنم، زیرا من که آفتاب لب بام هستم و دیر یا زود، رفتنی‌ام اما اگر تو بمیری، آینده رشید و رحیم و رثوف تباه خواهد شد چون از بگو و مگوهای ما دو نفر، اطرافیان ما حساس شدند و گوش‌های خود را تیز کردند، من دیگر درنگ را جایز ندانستم و همانگونه که ملاحظه فرمودید، جلو دویدم و خود را به عنوان قاتل معرفی کردم البته عمویم نیز فداکارانه همین کار را کرد، اما جناب وزیر با تدبیر شما از اقرارهای من و عمویم، پی به حقیقت ماجرا برد و قاتل حقیقی را که من باشم شناخت البته این را هم

برای شما بگویم، هنگامی که من شرح آن عمل عجولانه و احمقانه خود را برای عموم می‌گفتم، بدون دلیل از بیان اینکه ابتدا جنازه را لای چادر پیچیدم و سپس میان قالیچه نهادم گذشتم و همین مسئله باعث شد تا گناهکار حقیقی که من باشم از نظر شما شناخته شود اکنون در برابر شما سلطان مقتدر، استدعا می‌کنم که هم الان دستور بدهید، جلاد سر از تن من جدا کند آری ای سلطان مقتدر، شما را به اجدادت قسم می‌دهم، هم الان مرا بکش و قصاص آن زن معصوم و پاکدامن و پاکیزه خورا، از من احمق بستان که من از بیم مکافات روز رستاخیز، هم اکنون لرزه بر اندامم افتاده است

سلطان در پاسخ مرد پارچه فروش بغدادی گفت تو برای من تکلیف معین نکن، برو و به سرپرستی رشید و رحیم و رئوف پسران خردسالت پرداز من از خون تو درگذشتم در مورد مکافات روز رستاخیز هم، تو می‌دانی و خدای خودت و سپس سلطان سرزمین بین‌النهرین، رو به وزیر اعظم و داروغه شهر بغداد کرد و گفت و اما از امروز تا یک هفته به شما مهلت می‌دهم، آن غلام سیاه نابکار را یافته و نزد من بیاورید اگر غلام نابکار را یافتید که هیچ، و آلا یک هفته دیگر دستور می‌دهم در میدان شهر، جلاد سر هر دویتان را از تن جدا کند باز هم، چون سخن شهرزاد به این جا رسید، سلطان را خواب در پر بود و قصه گوی خوش بیان و شیرین گفتار هم، لب از سخن فرو بست

پایان شب بیستم

واقایای ملک جوان بخت و همسر مهربان شهرزاد خوشبخت در آغاز سومین شب تعریف داستان غلام سیاه دروغگو، و دنباله مطالب معروض داشته دیشب، باید عرض کنم که آنجا بود که رنگ از روی داروغه شهر بغداد و وزیر اعظم، پرید وزیر حس کرد، این تهدید سلطان، با حرف دفعه قبلش که در کنار رودخانه دجله و بعد از یافتن صندوق حاوی جنازه، به تنهایی و در دل شب گفته بود، خیلی تفاوت دارد به این جهت هر دو با هم به سرعت به محل کارشان رفتند و به مشورت پرداختند اولین تصمیمی که گرفتند این بود که، داروغه شهر دستور بدهد، در شهر بغداد و تمامی شهرهای شمال بغداد و حاشیه دجله، جار بزنند که هر کس غلامی سیاه پوست در خانه دارد، با غلام خود به داروغه‌خانه بیاید، و همچنین برای پدر رشید و رحیم و رئوف، و یا قاتل آن زن بی‌گناه هم پیغام فرستاد، از صبح روز بعد، در داروغه‌خانه باشد تا غلام سیاه‌ها را یکایک به بیند و آن فرد دروغگو را پیدا کند ضمناً وزیر به تمامی جارچیان و منادیان که در داروغه‌خانه جمع شده بودند، تأکید کرد که در اعلام خبر از زبان

سلطان، اضافه نمایند که چنانچه فردی از اجرای فرمان سلطان سر باز زند و از آوردن غلام سیاه خود امتناع ورزد، گردن صاحب و غلام، هر دو با هم در میدان شهر زده خواهد شد

به فوریت اطلاعیه وزیر اعظم، به داروغه‌های شهرهای شمال ساحل دجله هم ابلاغ شد هنوز یک ساعت از صدور فرمان وزیر اعظم نگذشته بود که گزرمه‌های شهر بغداد و کارکنان داروغه خانه، به در خانه تمامی افرادی که صاحب غلام سیاه بودند و در سرای خود غلام و برده نگهداری می‌کردند رفتند و دستور وزیراعظم را، به ایشان اعلام کردند از طرفی مأموران، سری هم، به کاروان سراها و قهوه‌خانه‌ها و محل اجتماع اوباش شهر زدند و هر جا غلام سیاهی می‌دیدند دستگیر کرده و به داروغه‌خانه می‌آوردند و یکایک غلامان را، از مکانی که وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین، و داروغه شهر بغداد و مرد بزّاز قاتل زن بی‌گناه، نشسته بودند، عبور می‌دادند در طول یک هفته، بیشتر از چهار، پنج هزار غلام سیاهی که با شغل بردگی، در بغداد و شهرهای ساحلی رودخانه دجله، و حتی دیگر شهرهای سرزمین بین‌النهرین زندگی می‌کردند را، از جلوی چشمان وزیر اعظم و داروغه و مرد بزّاز عبور دادند که هر بار، بعد از نگاه دقیقی که مرد بزّاز، به چهره غلامان می‌انداخت، با اشاره سر به حاضران پاسخ منفی می‌داد

آخرین ساعات روز هفتم هم در حال سپری شدن بود و با وجود بسیج عمومی که وزیر اعظم داده بود، و با آنکه مأموران و گزرمه‌ها، تمام

شهرهای سرزمین بین‌النهرین و تمام خانه‌های مردم را تفتیش کرده و زیر و رو نموده بودند، اما نشانی از غلام سیاه دروغگو به دست نیامد. وزیر اعظم و داروغه که مطمئن بودند، فردا صبح به دستور سلطان، سرشان زیر تیغ جلاد خواهد رفت، با اعتراض و تهدید بر سر مرد بزآز فریاد کشیده و هر کدام مطالبی می‌گفتند، که خلاصه‌اش این بود «تو به سلطان دروغ گفته‌ای و داستان تو در مورد کشتن همسرت ساختگی بوده، و حال که فردا صبح، به خاطر صحنه‌سازی و داستان‌پردازی غیر واقعی‌ات، باید سر ما، به فرمان سلطان، زیر تیغ جلاد بروی، ما هم سحرگهان سر تو را از بدنت جدا خواهیم کرد»

در همان هنگام، نایب داروغه شهر بغداد وارد شد و گفت «طبق تحقیقاتی که به عمل آوردیم، معلوم شد در محله‌ای که خانه این مرد بزآز قرار دارد، پیرمردی ثروتمند زندگی می‌کرده که او هم صاحب یک غلام سیاه بوده، و حدود یک ماه پیش از دنیا رفته و غلامش هم ناپدید شده است» نایب داروغه اضافه کرد «به همین خاطر هم بود که ما در طول یک هفته گذشته، تمام شهر بغداد و اطرافش، و حتی تمام سرزمین بین‌النهرین را زیرورو کردیم و در میان اراذل و اوباش و دزدان گشته، و هر چه غلام سیاه بی صاحب بود را هم به حضور شما آوردیم، الان هم شرفیاب گشته‌ام تا به عرض وزیر اعظم برسانم که، وقتی در بارانداز بندر بصره، در حال تحقیق بودیم، خبردار شدیم که هفته قبل، غلامی که اثاثیه بسیاری هم همراه داشته با یک کشتی عازم شمال آفریقا شده و

این سرزمین را ترک کرده است و اکنون آمده‌ام تا هم از حضور وزیر اعظم، مهلت دیگری بگیرم و هم، با در دست داشتن حکمی از سوی شما، به وسیله قایق‌های تندرو و پاروزنان ورزیده سر در پی آن کشتی بگذاریم که هفته پیش، بندر بصره را به سوی شمال آفریقا ترک کرده است»

وزیر اعظم و داروغه شهر بغداد، شبانه به بارگاه سلطان رفتند و از او مهلت دیگری گرفتند، و همان دم چهار قایق تندرو، به همراه نایب داروغه شهر بغداد، با چهل پاروزن ورزیده و ده تن از مأموران کار کشته، و همچنین حکمی از طرف وزیر اعظم، برای ناخدای کشتی، به سوی شمال آفریقا حرکت کردند

امیدی در دل وزیر اعظم و داروغه شهر بغداد و مرد بزّاز قاتل پیدا شد؛ زیرا اگر نایب داروغه آن خبر را برای ایشان نمی‌آورد، سر هر سه آنها زیر تیغ جلاد می‌رفت پاروزنان ورزیده آن چهار قایق تندرو، چهار شبانه روز، در دل دریاها پارو زدند و به سوی شمال آفریقا، قلب آب‌ها را شکافتند و به جلو رفتند آنها به هر کشتی چه در میان آب‌ها و چه در ساحل بندرها که می‌رسیدند، تمام مسافران را شناسائی کرده و همه جای کشتی را زیر و رو می‌کردند تا اینکه نزدیکی‌های ترعه‌ای که به امر خشایار شاه، سلطان سرزمین پارس، میان دریای حجاز و دریای شمال سرزمین آفریقا حفر شده بود، به کشتی‌ای رسیدند و آن آخرین کشتی بود که در طول ده روز گذشته از آن تاریخ، در بندر بصره بارگیری

کرده و به جانب شمال آفریقا، در دل آب‌های دریا به حرکت درآمده بود. مأموران با اجازه ناخدا وارد کشتی شدند در گوشه‌ای از محوطه کشتی، با مرد سیاه زشت روی بد هیتی روبه‌رو شدند که در حال شمردن سکه‌های زر بود. مأموران با نشانه‌هایی که از مرد بزآز داشتند، بلافاصله غلام دروغگو را شناختند و به سرعت بر سر او ریختند، و در حالی که مشغول بستن دست و پای وی بودند، شنیدند که غلام، زیر دست و پایشان التماس کنان می‌گوید: «به خدا من او را نکشتم، به خدا من نکشتم رهایم کنید، رهایم کنید»

و آنجا بود که مأموران فهمیدند، غلام سیاه نابکار گذشته از آنکه با دروغگوئی‌اش، باعث قتل زنی بی‌گناه شده، خود نیز قاتل هم می‌باشد. مأموران با خوشحالی از موفقیت خود، در یافتن غلام دروغگو، او را به یکی از قایق‌ها منتقل کردند و با همان سرعت، و شاید هم بیشتر، رو به سوی سرزمین بین‌النهرین و رودخانه دجله و شهر بغداد گذاشتند و چون با غلام سیاه در بند، وارد مقر داروغه‌خانه شهر بغداد شدند، دیدند که وزیر اعظم و داروغه و مرد بزآز، همچنان بی‌صبرانه و منتظر، چشم بر در دوخته‌اند. مرد بزآز تا چشمش به غلام در بند افتاد، چون فنر از جا پرید و برقی از چشمانش جهید و شادمانه فریاد کشید: «خودش است» و بعد از شدت ذوق، بنای گریستن را گذاشت. وزیر اعظم به جانب غلام سیاه در بند رفت و گفت: «اکنون بر ما معلوم شده که تو ملعون، غیر از دروغگوئی که خود گناه بزرگی است

و برابر با دشمنی خداست، مرتکب جرم دیگری هم شده‌ای و آدم کشته‌ای بگو تا بدانیم دستت به خون چه کسی آلوده شده است؟»
 غلام سیاه در بند شده فقط این جمله را کوتاه گفت «قربان به خون صاحبم»

و اما ای سلطان مقتدر، و ای مالک جان و تن شهرزاد خدمتگزار، وزیر اعظم در حالیکه شمشیر از نیام کشیده و لبه آن را بر سینه سیاه غلام رو سیاه نهاده بود گفت «ماجرای کشتن صاحبت را اینجا برای من تعریف کن و علت دروغگوئی خود را هم، در محضر سلطان سرزمین بین‌النهرین بیان نما، که وای به روزت اگر اینجا و آنجا، کلمه‌ای خلاف گفته و باز هم دروغ گفتن را ساز کنی» غلام سیه روی این‌گونه آغاز کرد شاید، من اکنون نگون بخت و در انتظار کیفری سخت، روزی از خوشبخت‌ترین غلامان شهر بغداد بودم؛ زیرا صاحبم، مرد تنهای مهربان ثروتمندی بود که دو فرزندش، یکی ناخدای کشتی و دیگری بازرگان ادویه بود آن دو در طول سال، شاید بیشتر از یک ماه تا چهل روز، نزد پدر نمی‌ماندند و بقیه ایام را، در حال سفر بودند آن پیرمرد که نامش رحمان بود، رفتارش با من، حتی از رفتار با پسرانش هم بهتر بود و هرگز مانند یک غلام با من رفتار نمی‌کرد بهترین لباسها را به من می‌پوشاند، بهترین غذاها را به من می‌داد، با من هم سفره می‌شد و شبها در اطاقی که جوار اتاقش بود می‌خوابیدم هر هفته یک روز هم مرا مرخص می‌کرد و آزادم می‌گذاشت و سه سکه نقره هم، قبل از

مرخصی رفتنم به من می داد تمام غلامان شهر بغداد به من حسادت می کردند و همه آرزو داشتند که کاش جای من بودند و چنان صاحبی داشتند باید بگویم که تا من دستم به خون پاک صاحبم آلوده نشده بود، با تمام سیاهی رنگ، چهره ای آرام و دوست داشتنی داشتم، تا اینکه به فاصله کمتر از یک ماه، هر شب بعد از آنکه پیرمرد مهربان به خواب می رفت و صدای خرخرش بلند می شد، در حالت خواب و بیداری، غلام سیاه دیگری می دیدم که با زشتی فعلی چهره ام، بر آستان اتاقم ظاهر می شد و با خنده کریهی می گفت «احمق، او را بکش و طلاهایش را صاحب شو بین با هفته ای سه سکه نقره که تو از او می گیری، به چه راحتی و آسایشی دست می یابی و چه لذتی می ببری! احمق او را بکش و طلاهایش را صاحب شو»

یک هفته اول، هراسان از جا می پریدم و به حیاط خانه می آمدم و دلو به چاه می انداختم و آب می کشیدم و سر و روی خودم را می شستم ولی از هفته دوم، وقتی همان غلام مثل من هر شبی، در آستانه اتاق ظاهر می شد، ابتدا می گفت مرد، من همزاد توأم، من نیمه ناتمام توأم، حرف مرا گوش کن و او را بکش و طلاهایش را صاحب شو این کار را انجام بده، تا تو را همراه خود، به سرزمین عفریتان ببرم که تو اگر در اینجا بمانی، تا آخر غلام خواهی ماند، آن هم فقط با هفته ای سه سکه نقره، و چه بسا که اگر فردا صاحبت بمیرد، فرزندان او تو را بفروشند و روزگار بدتری پیدا کنی بالاخره بعد از بیست شب بود که وسوسه های

آن غلام سیاه زشت رو در من کارگر افتاد و تصمیم غلط ناهنجایی گرفتم و اما ای ملک جوان بخت مقتدر نشسته بر تخت غلام دروغگوی گناهکار، در حالی که روی زمین به پشت افتاده و لبه شمشیر وزیر اعظم، بر سینه اش و پای چپ وی، بر روی شکمش بود، این طور ادامه داد در نیمه شب بیستم، وقتی باز هم همزاد زشت رویم در آستانه اتاق ظاهر شد، قبل از آنکه او حرف های تکراری و وسوسه آمیز شب های قبل خود را آغاز کند، من رو به او کردم و گفتم بس یار خب، بگذار خوابش سنگین شود، قول می دهم سه حجره نشسته او را بکشم و جنازه اش را در باغچه حیاط خانه دفن کنم تو هم فردا شب بیا و مرا همراه خودت به سرزمین عفریتان ببر غلام همزاد من، خنده زشتی کرد و ناگهان ناپدید شد من آهسته به پشت در اتاق صاحبم رفتم و دیدم، پیرمرد، در زیر نور شمع، مشغول نوشتن مطلبی بر روی پوست آهوست دوباره سر جایم برگشتم و چون صدای خرخر صاحب بلند شد، آهسته وارد اتاقش شدم و در زیر نور ماه که از پنجره به داخل اتاق تابیده می شد، ریسمانی به گردنش بستم و آن را آنقدر کشیدم تا صاحب بیچاره ام خفه شد و جان به جان آفرین تسلیم کرد آنگاه احمقانه و وحشیانه، جنازه اش را به کنار باغچه بردم و با بیل زمین را کندم و در آنجا دفنش کردم و تا صبح، پریشان و منقلب، در حیاط خانه راه رفتم و چون صبح به اتاق صاحبم برگشتم، پوست آهو را برداشتم و این متن را خواندم ولی باید قبلاً به شما بگویم، شاید من تنها غلام باسواد شهر

بغداد باشم، زیرا صاحبم که مرد فاضلی بود، در دورانی که من در خدمتش بودم، خواندن و نوشتن را به من آموخت

اما نوشته متن پوست آهو چنین بود «خطاب به پسرانم سلیمان و سلیمان که این وصیت من به شماست به موجب این نوشته از شما می‌خواهم که بعد از مردنم، نیم سرمایه نقدی و این خانه را به غلامم مبارک ببخشید و از او هم می‌خواهم که تا آخر عمر، در این خانه بماند و چراغ آن را روشن نگاه دارد، تا هرگاه که شما از سفر می‌آئید و وارد بغداد می‌شوید و سری به این خانه می‌زنید، در این خانه همچنان به روی شما باز باشد و چراغش همیشه روشن بماند»

با خواندن وصیت نامه، آه از نهادم بلند شد و بنای گریستن را گذاشتم ولی ناگهان گریه‌ام تبدیل به قهقهه‌های دیوانه‌واری شد و چون خود را مقابل آئینه رساندم، دیدم که چهره آرام و مهربان قبلی‌ام، مبدل به چهره آن غلام و سوسه‌گر شده که بیست شب تمام، بعد از نیمه شبها بر آستان اتاقم ظاهر می‌شد یعنی من ناگهان خود را در شکل و قالب همان غلام همزادم دیدم، یعنی همین قیافه‌ای که شما الان ملاحظه می‌کنید آری ای وزیر اعظم این بود ماجرای کشتن رحمان، همان پیر مرد مهربانی که صاحبم بود

درست همان موقع هم، وزیر اعظم سلطان سرزمین بین‌النهرین، آب دهانی بر صورت آن غلام رو سیاه انداخت و رو به مأموران کرد و گفت «این جرثومه فساد و نشانه رذالت را، به سگ‌دانی بیندازید تا بقیه

داستان نفرت‌انگیز زندگانی خودش را فردا در حضور سلطان برایمان
تعریف کند»

صبح روز بعد که پایان هفته دوم مهلت هم بود، وزیر اعظم و داروغه
شهر بغداد، غلام دروغگوی روسیاه را به قصر پادشاه بردند و او در
ادامه شرح سیاه کاری هایش در حضور پادشاه گفت و اما ماجرای من
و آن خاتون زیبا که شنیدم بعداً به دست همسرش کشته شد، از این قرار
است که، خانه پیرمرد صاحبم که در آن زندگی می‌کردم، یک کوچه
بالاتر از خانه آن خاتون بود، و یکی از روزها که من برای خرید نان، به
در دکان نانوائی رفتم، بانوئی را در نهایت زیبایی و متانت دیدم که او هم
به در دکان آمد و گفت «شاطر آقا، پدرم چند روزی بیمار است،
شوهرم که صبح زود به سفر رفتند، سلام رساندند و گفتند فعلاً این
چند روزی که ایشان بستری هستند، شما روزی ده عدد نان به در خانه
ما بفرستید» غلام در حضور سلطان ایستاده، این‌گونه ادامه داد چون
خاتون به عقب برگشت، تا دست فرزند خردسال خود را بگیرد و به
خانه برگردد، من با دیدن آن خاتون زیبا منقلب و دگرگون شدم دستم را
به دیوار گرفتم که زمین و زمان دور سرم چرخیدن گرفت چند روزی
حالت خود را نمی‌فهمیدم و کارهای روزمره خود را هم از یاد برده
بودم صاحب من که پیرمرد با خرد و پر اندیشه‌ای بود، مصرانه علت آن
دگرگونی را از من پرسید و من هم که طی سال‌ها خدمت در خانه او
بسیاری از خلق و خواهی‌ش را سرمشق خود قرار داده بودم، راستی

پیشه خود کردم و ماجرا را برای وی تعریف نمودم
 صاحبم بعد از شنیدن آن ماجرا، شاید ده‌ها شب با من صحبت کرد
 و نصیحتم نمود، تا پذیرفتم که چشم پی ناموس مردم داشتن و دل به
 عشق زنان شوهردار بستن، گناهی بس بزرگ است یادم نمی‌رود که
 صاحبم می‌گفت کیبوتر با کیبوتر، باز با باز، کند هم جنس با هم جنس پرواز، و به
 من قول داد هر گاه فرزندانش، سلمان و سلیمان از سفر بیایند، از آنها
 بخواهد که از سرزمین سیاهان، دختری پاکیزه را به کنیزی بخرند و به
 بغداد بیاورند، تا صاحبم آن کنیز را همسر من گرداند من حرف‌های
 پدرانه صاحبم را پذیرفتم و فکر آن خاتون را از سر و مهر او را از دل
 خود بیرون کردم، تا اینکه درست روز بعد از کشتن صاحبم که گفتم
 چهره‌ام را در آئینه دیدم و از تغییرش وحشت کردم، ناگهان یاد آن
 خاتون دوباره در سرم افتاد و عشقش مجدداً در دلم آتشی به پا کرد و
 افکاری شیطانی به سرم نشست آن فکر این بود که به هر صورت شده،
 خاتون را بدزدم و به وسیله عفریتی که بعد از کشتن صاحبم دیگر خبری
 از او نبود، پری رو را به سرزمین عفریتان که هنوز هم نمی‌دانم کجاست
 ببرم و با او در آنجا زندگی کنم البته این مطلب را هم اضافه کنم چون
 صاحبم کمتر از خانه بیرون می‌آمد، لذا کسی از مرگش در آن مدت
 کوتاه باخبر نشد من از طرف دیگر، هر روز بر در خانه خاتون کمین
 می‌کردم تا بلکه فرصتی پیدا کنم و داخل شده و او را بدزدم، با این فکر
 ابلهانه که ابتدا چند روزی وی را دست و پا بسته در خانه‌ام نگاهش دارم،

تا غلام اولی دوباره بر آستان اتاقم بیاید و به وسیله او، خاتون را با خود
به سرزمین عفریتان ببرم

آری من هر روز، بر در خانه آن خاتون، به قصد دزدیدنش کمین
می‌کردم تا اینکه روزی فرزندش را دیدم که با به‌ای در دست از خانه
بیرون آمد، با فکری شیطانی به سراغ آن پسر که نامش رشید بود رفتم و
او را به حرف کشیدم چون رشید در عالم کودکی قصه بیماری برطرف
شده مادرش و سه به بنفش را برای من تعریف کرد، آن به را با وعده
بخشیدن یک کره اسب زیبا، از رشید گرفتم و چون دیوانه‌ها به در دکان
بزازی شوهرش، یعنی همین مردی که کنار وزیر اعظم و مقابلم ایستاده
رفتم با این فکر احمقانه که بلکه شوهر، با شنیدن داستان ساختگی
خیاانت همسرش، او را طلاق بدهد و من بدون ارتکاب گناهی،
راحت‌تر بتوانم صاحب آن خاتون پری رو شوم ولی چون فهمیدم که آن
زن بیچاره به دست شوهرش کشته شد، دوباره بدون آنکه شکل
صورت و قیافه ظاهرش به حالت اول درآید دگرگونی در خود احساس
کرده و پشیمان شدم و حالت درون و عواطف گذشته‌ام به من بازگشت
که متأسفانه خیلی دیر شده بود من پشیمان و نادم از آن دو گناه بزرگ،
آن‌گاه که فهمیدم سلطان به دنبال من است، از بغداد گریختم

و اما ای ملک جوان بخت، در این هنگام بود که سلطان سرزمین
بین‌النهرین، با خشم فریاد کشید «کافی است ای حیوان بی رحم» و بعد
به جلاد فرمان داد و گفت «خفه‌اش کن» صبح روز بعد بود که پیکر

هزار و یک شب

قصه غلام سیاه و دروغگوی
عبداللطیف طسوجی

غلام سیاه دروغگوی قصه ما را چهار شقه کردند و هر شقه را به یکی از دروازه‌های شهر بغداد آویختند

و در این لحظه بود که هم سلطان را خواب در ربود و هم داستان غلام سیاه دروغگو به پایان رسید و هم شبی دیگر تیغ جلاد بر گردن شهرزاد نرسید

پایان شب بیست و یکم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

قصه نورالدین و شمس‌الدین

واقای ملک با اقتدار، ای سلطان صاحب اختیار و ای عطاکننده بر من
 قصه گو افتخار اگر اجازه فرمائید، و باز اگر، همسر کمترین خود را،
 چون شب‌های گذشته مورد عنایت و مرحمت شاهانه قرار دهید، قصد
 آن دارم، امشب شروع به تعریف داستانی دیگر کنم، که اگر اغراق
 نکرده باشم، شیرین‌تر و شنیدنی‌تر از داستان‌های قبلی، و حتی سه
 خاتون بغدادی است داستانی که اینگونه آغاز می‌شود

در روزگاران قدیم، در سرزمین تاریخی و پهناور مصر، پادشاهی
 حکومت می‌کرد که او خداوند داد و دهش، و دریای جود و کرم و
 بخشش بود پادشاهی که رعیت شب را در سایه عدلش، به آرامی
 می‌آرمید و خطاکار از ترسش، در خطه او، چون موش کور می‌رمید و
 همچنین در ساحل رودخانه نیل سرزمینش، همواره و همیشه، نسیم
 آشتی و صفا می‌وزید

این پادشاه وزیری داشت دانشمند و صاحب کمال، که آن وزیر نیز،

دارای دو پسر برازنده و نیکو جمال بود وزیر بخرد سه خورده‌ای که بالاخره، دست اجل گریانش را گرفت و او را به دیار عدم برد، و بر مرگ وزیر، هم پادشاه غصه بسیار خورد و هم اشک ماتم و حرمان، صبر و طاقت نورالدین و شمس‌الدین را با خود برد که شمس‌الدین نام پسر بزرگ وزیر در گذشته، و نورالدین نام پسر دوم و کوچک آن مرد فرهیخته بود پادشاه که در سایه تدبیر درخور تحسین وزیر اعظم خود سال‌های بسیار به آسودگی و عاری از دغدغه خاطر بر تخت سلطنت نشسته بود، پس از گذشت یک هفته از وارد شدن آن مصیبت، شمس‌الدین و نورالدین را به بارگاه خود فرا خواند و دو خلعت شایسته و درخور، که همان جامه وزارت باشد بر تن ایشان پوشاند و در حضور بزرگان لشکر و امیران کشور و دیگر درباریان گفت از امروز من دارای دو وزیر هستم، که هر دو یادگار وزیر پیشین و یار باوفا و دوست دیرین من هستند یکی شمس‌الدین که وزیر دست راست من، و دیگری نورالدین وزیر دست چپ من است؛ زیرا برای دلاوران و شاهان یا سرداران میدان سیاست، و حافظان ملک و مملکت، دست چپ و راست هر دو لازم است و بین آنها نیز، هیچ تفاوتی وجود ندارد شمس‌الدین مهتر و نورالدین کهتر، چون سخنان سلطان را شنیدند، شادمانه زمین ادب بوسیدند و از پادشاه تشکر بسیار نمودند تشکر و امتنان، برای آن خلعت و جامه وزارت که پوشیدند و آن مقام‌های صدارت که شربت چون قندش را نوشیدند

سلطان سرزمین مصر، برای آنکه آن دو جوان شایسته، زودتر آبدیده و پخته و آزموده شوند، یک هفته شمس‌الدین را از بام تا شام در کنار خود می‌نشانند و هفته دیگر، با نورالدین در مورد مسائل مختلف به گفتگو می‌نشست و داد سخن می‌داد سلطان، یک هفته وزیر دست راست، همدم و انیس دقایقش بود و هفته دیگر، وزیر دست چپ، مشاور و مخاطب و شنونده سخنان و لطایفش می‌گشت در سفرها نیز، همواره رعایت نوبت را می‌کرد، یک بار شمس‌الدین مهتر همسفرش می‌گشت و یکبار هم، نورالدین کهنتر همراهش می‌رفت، شبها را هم، آن دو برادر که هنوز همسر اختیار نکرده بودند، در یک خانه و با هم می‌گذرانیدند

از جمله یک شب بعد از صحبت‌های مربوط به سیاست و گفتگو درباره مسائل مملکت، شمس‌الدین یا برادر بزرگ گفت برادر جان، خانه‌مان تاریک است و اتاقهایمان چراغی روشن می‌خواهد و مرغ روحمان نیز، پرواز در صحن باغ و گلشن را می‌طلبد باید از سلطان اجازه بگیریم و درصدد یافتن همسر و جفت برای خویش باشیم چون پیشنهاد شمس‌الدین، با حسن استقبال نورالدین روبه‌رو شد، برادر بزرگ همچنان نشسته بر تو سن خیال گفت چقدر خوب خواهد شد اگر جشن عروسی‌مان هم در یک شب باشد و نیکوتر آنکه، اگر خدای تعالی بخواهد، همسرانمان هم، در یک شب از ما باردار شوند و بعد از نه ماه و نه روز، در یک وقت و زمان، همسر تو پسری بزاید و من نیز، صاحب دختری شوم

و اما ای سلطان شایسته و ای سرور بایسته، قبل از اینکه به نقل ادامه صحبت‌های دو برادر بپردازم، ناچار به اشاره‌ای به حقیقت هستم که ابلیسان، همیشه و همه وقت، و در هر گوشه‌ای مترصد و آماده‌اند تا تخم نفاق، بین آدمیان بیفکنند و آتش کدورت به دامانشان بیندازند، و هم چنین دیوار بلند قهر را بینشان بکشند از جمله اینکه عفریتان و شیاطین مدتها بود قصد جان شمس‌الدین و نورالدین را کرده بودند، تا آن شب که، آن گفت‌وگوی شیرین بین آنها شروع شد

باری، شمس‌الدین در ادامه سخنانش گفت پسر تو و دختر من، در کنار هم رشد کرده و چون هنگام وصلتشان فرا برسد، من دختر خود را کابین پسر تو کرده به عقد او درمی‌آورم و اینجا بود که ابلیس طمع، رخنه در وجود شمس‌الدین کرد او در دنباله سخنانش خطاب به برادر خود گفت و البته من سی هزار سکه زر سرخ و سی باغ و سه مزرعه مهریه دختر خود را خواهم گرفت ابلیسان که سال‌ها و حداقل بعد از به مقام وزارت رسیدن دو برادر، انتظار چنان موقعی را می‌کشیدند، فرصت را غنیمت شمردند و ابلیس خشم نیز، رخنه در تار و پود نورالدین کرد، به طوری که نورالدین بی تأمل به میان حرف برادرش پرید و با تندگی گفت «یعنی چه؟ این حرف‌ها چه معنی دارد مگر من و تو، در مقام وزارت پادشاه، هم رتبه و هم پایه هم نیستیم؟ گذشته از آن، پسر از دختر همیشه برتر است و نام نیک پدر، با وجود پسر زنده می‌ماند اگر دختر تو، همسر پسر من نشود، کجا می‌تواند نام

پدربزرگش را به دنبال خود بکشد بی خود نیست که گفته اند اگر نخواستی کالائی را به کسی بفروشی بر آن قیمت بالا و گران بگذار برادر جان، اگر نمی خواهی دختر خود را به پسر من بدهی، دیگر این همه مقدمه چینی لازم ندارد تصوّر می کنی دختر برای وزیر زاده ای مثل پسر من کم است؟»

و اینجا بود که ابلیس بی احترامی و پرخاش هم، اضافه بر ابلیس طمع و آز، در وجود شمس الدین رخنه کرد و فریاد کشید «بس کن برادر، یادت باشد این من بودم که باعث شدم تا تو هم به مقام وزارت برسی، حال فرزند وزیرزاده خود را به رخ من می کشی؟ مرا باش که همواره فکر می کردم تو یار شاطرم هستی، اما اکنون متأسفانه می بینم که بار خاطر من شده ای حال که این سخنان جسورانه را به من گفتی، اگر ز سرخ به خروار و مزرعه و باغ بی حد و شمار هم مهریه دخترم کنی، محال است که پسر ناقابل تو را، داماد خود ساخته و او را با گوهر یکدانه ام به حجله بفرستم، کور خوانده ای برادر جان!»

نورالدین، از شنیدن سخنان آنگونه شمس الدین، آن هم با لحنی تند و با صدائی بلند که بیشتر به فریاد می مانست، فقط گفت «برادر جان دست شما درد نکند، خوب امشب مزد مرا کف دستم گذاشتی» که شمس الدین به قول معروف، شورش را در آورد و همچنان با عصبانیت جواب داد «این مزد تازه کمت هم هست حیف که فردا صبح باید با سلطان به سفر بروم، و الا می ماندم و تکلیفم را با تو روشن می کردم،

حالا صبر کن بروم و برگردم تابدانی که در این دربار، یا جای من است یا جای تو» آنگاه از جای خود برخاست و به اتاق خوابش برای استراحت رفت اما هنوز چند دقیقه‌ای نگذشته بود که شمس‌الدین پشیمان شد و از آن تندی که نسبت به برادرش کرده بود شرم‌منده گشت، و یک آن تصمیم گرفت به اتاق خواب برادرش برود و سر و روی او را ببوسد و از او عذرخواهی کند اما از آنجا که دیگر ابلیسان، پایشان به خانه آن دو برادر باز شده بود، باز هم ابلیسی در لباس دیو غرور و خودخواهی، مقابل شمس‌الدین ظاهر شد و گفت «چی؟ می‌خواهی بروی و از برادر کوچک‌تر خود عذرخواهی کنی؟ او نمی‌بایست به تو که برادر بزرگ هستی، آن حرف‌های بی ربط توهین‌آمیز را می‌زد»

بله، به این ترتیب، اضافه بر شیطان آز و ابلیس خشم، دیو غرور و خودخواهی هم در قالب شمس‌الدین رخنه کرد و اجازه نداد که آن آتش تازه شعله‌ور شده، خاموش شود که بعد هم بلافاصله، خواب او را در ربود چون شمس‌الدین صبح زود از خواب بیدار شد، به خاطر آنکه سلطان را منتظر نگذارد، فوری عازم بارگاه پادشاه شد، و در حالی که هنوز از بابت سخنان و حرکات دیشب خود ناراحت بود، به اتفاق پادشاه عازم سفر گردید

و اما حضرت سلطان، بشنوید از نورالدین که صبح، پریشان و پر از غم از خواب بیدار شد هر چند که شاید در شب قبل، بیشتر از چند دقیقه آن‌هم فقط دم صبح چشمانش به هم نرفته بود، زیرا نورالدین تمام

شب را به گفته‌های برادرش فکر می‌کرد، به خصوص به آن عبارت که گفت «یادت باشد این من بودم که باعث شدم تو به مقام وزارت برسی»

باری، نورالدین از بستر بیرون آمد و خورجینی را پُر از طلا و جواهر کرد و مقداری لباس و لوازم اولیه مورد نیاز را هم در خورجین گذاشت و بعد قطعه‌ای زغال پیدا کرد و روی دیوار مقابل سرسرای خانه مشترکشان نوشت

سهم دگر خواری و خفت شده کنون

جائی روم که حشمت و نعمت بود مرا

و آنگاه به خادم خود گفت که اسبش را زین کند و بیاورد چون درباریان از عزیمت نورالدین هم با خبر شدند، پرسیدند آیا شما هم به موکب حضرت سلطان و جناب برادران، که ساعتی پیش از قصر خارج شدند می‌پیوندید؟ که نورالدین گفت نه، خودم به تنهایی عزم سفر به قصد تفریح و تفرّج دارم چند تن از ملازمان خواستند نورالدین را همراهی کنند که وزیر دست چپ سلطان سرزمین مصر گفت اجازه بدهید تنها بروم، می‌خواهم یکی دو روزی خودم با خودم باشم و آنگاه از قصر خارج شد

نورالدین همچنان سه شبانه روز رفت و رفت تا به شهر قدس رسید یک شبانه روز را در آنجا استراحت کرد و سپس از قدس، رو به جانب حلب گذاشت و سه روز را هم در شهر حلب گذرانید در آنجا بود که

نورالدین هم از کرده خود پشیمان شد و چون خواست راه آمده را برگردد باز هم ابلیس، در لباس غرور و خودخواهی، برابر نورالدین ظاهر شد و در اندرونش دمید که «چی، می‌خواهی خودت را کوچک کنی و دوباره پایت را با وجود آن برادر جسور و بی‌ادب به دربار بگذاری؟ حیف از تو نیست که دوباره به آن دربار برگردی و همچنان هر روز، مورد توهین و اهانت‌های برادرت قرار بگیری؟ تو به هر جانب که بروی، از دوباره برگشتن به سرزمین مصر بهتر است»

به این ترتیب، ابلیس غرور و خودخواهی، بر نورالدین هم چیره شد و او را، از دوباره برگشتن به سرزمین مصر و قرار گرفتن بر مسند وزارت منع کرد نورالدین راه سرزمین بین‌النهرین در پیش گرفت و خود را به شهر بصره رسانید و در آنجا، به کاروان‌سرائی فرود آمد از اسب پیاده شد و اسب بی‌نظیرش را با زین مرصع و دهانه زرین، به مرد کاروان سرادار سپرد و خود، برای استراحت داخل یکی از اتاق‌های کاروان‌سرا شد از آنجا که هم اسب قیمتی و هم زین مرصع و دهانه آن زرین بود، مرد کاروان سرادار، از ترس دستبرد دزدان، همچنان دهانه اسب در دست، برای خرید به بازار شهر رفت که از اتفاق، گذر مرد کاروان سرادار از جلوی در قصر اختصاصی وزیر دربار بین‌النهرین در شهر بصره افتاد وزیر که در حیاط قصر قدم می‌زد، چون آن اسب را با آن جلوه و آن زین و یراق دید، فرمان داد تا مرد کاروان سرادار را متوقف کردند و خود از قصر بیرون آمد و پرسید آن وزیر یا وزیرزاده محترمی

هزار و یک شب

قصه نورالدین و عبداللطیف طسوجی^{۴۱}

که این اسب از آن اوست الان کجاست و تو کی هستی؟ که مرد کاروان سردار هم، ماجرای مسافر تازه از گرد راه رسیده را، برای وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین، که تازه به شهر بصره آمده بود تعریف کرد و در ادامه گفت جناب وزیر صاحب اسب، مرد جوان خوش سیمای برازنده‌ای است که به نظر می‌رسد از امیر زادگان باشد، زیرا بسیار محشتم است وزیر سرزمین بین‌النهرین چون آن سخنان را از مرد کاروان سردار شنید گفت «هر چه زودتر آن امیر زاده محشتم را باتشریفات خاص به حضور من بیاورید»

چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب در ربود و شهرزاد بیست و دو شب پیاپی، از مرگ حتمی نجات پیدا کرده، لب از سخن فرو بست

پایان شب بیست و دوم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای سلطان جزایر هند و چین و ای فرمانروای باخرد دورنگر و آینده بین، در آغاز بیست و سومین شب افتخارآمیز قصه گوئی خود، در محضر آن سرور شایسته و حکمران مقتدر و بایسته، و در دومین شب تعریف داستان شمس الدین و نورالدین، و دنباله مطالب معروضه شب قبل، اضافه کرده و ادامه می‌دهم که

مرد کاروان سرداردار، بعد از شنیدن امریه وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین، شتابان خود را نزد نورالدین رسانید و در مقابل او زمین ادب بوسید و داستان دعوت وزیر اعظم را برایش بازگفت نورالدین که می‌خواست ناشناس بماند و همچنان مدتی وقت خود را با سفر به سرزمین‌های ناشناخته بگذراند، با لحنی شماتت بار و اعتراض گونه به مرد کاروان سرداردار گفت من دوست نداشتم که در این شهر شناخته شوم، چرا مرا معرفی کردی و اصلاً تو مرا از کجا شناختی؟ کاروان سرداردار پاسخ داد اولاً بزرگ زادگان و نخبگان و نجبا، رفتار و کلام و حرکاتشان، با مردم عادی تفاوت بسیار دارد و در ثانی وزیر اعظم وقتی اسب شما را دید، مرا صدا زد و پرسید صاحب این اسب اصیل وزین

و یراق و دهانه مرصع و زرین کیست؟ من هم از روی حدس و گمان خود، به معرفی شما پرداختم

باری، ای سلطان صاحب اقتدار و شهرزاد را مایه حیثیت و اعتبار، نورالدین، جامه آراسته تری پوشید و به نزد وزیر اعظم سرزمین بین النهرین رفت وزیر اعظم با دیدن نورالدین، گویی که فرزند عزیز کرده سفر رفته خود را، بعد از سالها دوری دیده باشد از جا برخاست و آغوش گشود و خوش آمدگویان سر و روی او را غرق بوسه نمود نورالدین هم با احساسی متقابل، به همان گونه، ولی با رعایت ادب و حفظ موقعیت وزیر اعظم، محبت وی را پاسخ داد و هم بسان تشنه‌ای که بعد از درنوردیدن صحراهای خشک به چشمه آبی رسیده باشد، کام تشنه خود را از شراب مهر او سیراب کرد چون وزیر از حال و روز و قصد و نیت نورالدین، و علت تنها به سفر آمدنش سؤال کرد، او هم تمام ماجرای زندگی خود را، از اول تا آخر، برای وزیر اعظم تعریف کرد و گفت هرگز قصد برگشتن به مصر را ندارد و می‌خواهد مدتی سیر آفاق و انفس کند و به شهر و دیارهای ناشناخته رود

وزیر اعظم، ابتدا به خاطر خطرات راه و حوادث پیش‌بینی نشده و وجود دزدان بیابانگرد و حرامیان راهزن، نورالدین را از ادامه سفر منصرف کرد و سپس ادامه داد و گفت و اما در اولین برخورد، با مشاهده قامت برازنده و چهره زیبا و نگاه مهربان و نجیبانه تو امیر زاده موقر، چنان مهرت در دلم نشست که می‌خواهم از تو خواهش کنم، در

نزد من برای همیشه بمانی و باید بدانی که من فقط، یک فرزند دختر به نام افسانه دارم که هم او شایسته همسری با توست، و هم تو موقعیت و مقامت در حدی است که افسانه همیشه به وجودت افتخار خواهد کرد، و هم اینکه، داشتن دامادی چون تو، برای من مایه مباهات است هنوز یک ساعتی از دیدار نورالدین و وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین نگذشته بود، که نورالدین به اندرون خانه وزیر رفت و بعد از ملاقات و گفت‌وگویی با دختر، هر دو پای سفره عقد نشستند و نورالدین به آرزوی خود که وصلت با دختری شایسته و برازنده و نیکوطلعت بود، رسید؛ اما دور از برادرش شمس‌الدین، و بدون آنکه او هم در کنارش نشسته باشد و هم چنانکه قرار گذاشته بودند دختری را در همان وقت و زمان به عقد و کابین خود در آورد

و اما ای ملک جوانبخت، بعد از آنکه مراسم عقدکنان، آنچنان که به عرض رساندم در شهر بصره، آن هم با آن سرعت غیر قابل تصور رخ داد، وزیر اعظم و عروس و داماد، به جانب شهر بغداد حرکت کردند و یک راست به دربار رفتند و وزیر اعظم، نورالدین را برادرزاده خود معرفی کرد و به سلطان گفت برادر خدا بیامرم، هم چنانکه من، افتخار داشتن مسند وزارت دربار شما را دارا هستم، وزیر دربار سلطان سرزمین مصر بود، که اکنون پسرش برای ازدواج با دختر عموی خود آمده است که البته مراسم عقد در بصره انجام شد و من نیز از او خواسته‌ام که مرا ترک نکند تا هر دو در خدمت سلطان باشیم و ضمناً

اجازه برگزاری مراسم عروسی این دو را هم از حضرت سلطان تقاضا دارم با موافقت سلطان سرزمین بین‌النهرین، شهر بغداد را آذین بستند و به خاطر عروسی نورالدین و افسانه یا دو وزیرزاده از سرزمین‌های بین‌النهرین و مصر، هفت شبانه روز جشن و سرور برپای داشتند و اما شمس‌الدین برادر بزرگ‌تر چون از سفر همراه سلطان سرزمین مصر برگشت و نورالدین را در قصر و مقر حکمرانی و وزارت ندید، بسیار نگران شد و علت را پرسید، که بعد از آگاهی از ماجرا، پشیمانی اش از تندی کردن با برادر، ده چندان شد و غصه‌اش از دوری او صد برابر گردید بلافاصله رسولان و نمایندگان و بلدهای راه را به اطراف و اکناف، برای یافتن برادر فرستاد، که متأسفانه همگی دست خالی و بی‌خبر برگشتند اما وزیر سلطان سرزمین مراکش هم، که همراه خانواده خود، با هدایائی درخور به دربار مصر آمده بود، با توصیه سلطان مصر او هم دخترش فتانه را به عقد شمس‌الدین درآورد و از عجائب روزگار آنکه، در آن شب که نورالدین افسانه را به عقد خود درآورد، در همان شب هم، شمس‌الدین فتانه را کابین خود نمود و مراسم هفت شبانه روز عروسی دو برادر با دو دختر وزیر اعظم کشورهای بین‌النهرین و مراکش، هم مقارن ولی دور از هم انجام شد هر دو زن در یک شب، از شوهران خود باردار شدند و بعد از نه ماه و نه روز، شمس‌الدین از فتانه، دختر وزیر اعظم سرزمین مراکش، صاحب دختری شد که نام او را همای گذاشتند و نورالدین هم، از دختر

وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین، صاحب‌پسری شد که نام وی را همایون نهادند

چون مراسم جشن و سرور یک هفته‌ای عروسی نورالدین و افسانه به پایان رسید، در اولین بامداد هفتهٔ دوم، وزیر اعظم به بارگاه سلطان رفت و زمین ادب بوسید و به عرض رسانید همان طور که قبلاً هم به استحضار حضرت سلطان رسانیده‌ام، نورالدین دامادم، پسر برادرم هم می‌باشد و پدرش نیز در زمان حیات خود، سال‌ها بر مسند وزارت اعظمی سرزمین مصر تکیه داشته و بعد از مرگ پدر، نورالدین و برادرش شمس‌الدین، هر دو با هم در مقام وزارت به سلطان سرزمین مصر خدمت می‌کرده‌اند، تا اینکه نورالدین بنا به درخواست من به بغداد آمد و اما از آنجا که من به خاطر کهولت سن و ضعف بینائی، دیگر مثل سابق، در خود توان ارائه خدمت نمی‌بینم، لذا از حضرت سلطان استدعا می‌کنم، موافقت بفرمائید که دامادم از این به بعد جای من، در مقام وزیر، خدمتگزار سلطان و دربار بین‌النهرین باشد البته من نیز، به‌عنوان مشاور، همیشه در کنار دامادم، و در خدمت حضرت سلطان خواهم بود

سلطان سرزمین بین‌النهرین، تمنای وزیر اعظم خود را اجابت کرد و مقام وزارت را، به نورالدین سپرد، و خلعتی بسیار فاخر هم بدو بخشید حتی اسب مخصوص سواری خود را هم، به وزیر تازه‌اش هدیه کرد نورالدین با برخورداری از آموخته‌های پدر مرحوم و ورزیدگی خود و

به پاره بردن از تجارب پدرزنش، در مقام وزارت عظمی سرزمین بین‌النهرین، منشأ خدمات مؤثری بود و همایون پسرش نیز روز به روز بزرگ و بزرگ‌تر شد، تا اینکه همایون چهار ساله بود که پدر بزرگش از دنیا رفت نورالدین نیز بعد از مرگ پدرزنش، با آن که تکیه‌گاه روحی و معنوی خود را از دست داد، اما از آنجا که از کودکی و نوجوانی، در دربار مصر و زیر دست پدرش، و سپس با برادرش و بعد هم با راهنمایی‌های پدرزنش به کار پرداخته بود، همچنان با قدرت بسیار سکّان کشتی وزارت سرزمینی چون بین‌النهرین را در دست داشت چون همایون به پانزده سالگی رسید، نورالدین تمام سرگذشت و ماجرای دوران گذشته خود را برای وی تعریف کرد و اضافه نمود هر گاه بعد از من در این سرزمین با مشکل روبه‌رو شدی، می‌توانی به سرزمین مصر و نزد عموی خود شمس‌الدین بروی نامه‌ای هم خطاب به برادرش نوشت و ضمن عذرخواهی از آنکه بی‌خبر او را ترک کرده بود، در ادامه نگاشت «و اما حامل نامه، همان پسری است که قرارمان بود داماد تو شود و بر سر مهریه دخترت بین ما اختلاف افتاد حال اگر تو دختری داری و هنوز شوهرش نداده‌ای، خوشبختانه همایون آنقدر ثروت و سرمایه دارد تا بتواند، سی هزار سکه زر سرخ و سی باغ و سه مزرعه را هم چنان مهریه همسر خود نماید»

و اما ناگهان چرخ روزگار، که سالها بر وفق مراد و طبق خواسته همایون چرخیده بود، گردش و چرخشش عوض شد و زمانه هم، چهره

عبوس و دژم خود را به همایون نشان داد؛ زیرا وقتی نورالدین، ماجرای گذشته خود را برای فرزندش همایون تعریف کرد و آن نامه را نوشت و به دست فرزند داد تا به عمویش برساند، قصدش این بود که پسر را همراه با کاروانی به سرزمین مصر گسیل دارد اما از فردای تعریف کردن ماجرا و نوشتن نامه، ناگهان بیمار شد و بعد از یک هفته هم از دنیا رفت و همایون پانزده ساله، در غم از دست دادن پدر، غرق ماتم و اندوه بود که روزگار، روی تلخ‌تر خود را هم به همایون نشان داد؛ زیرا هنوز مراسم چهلم مرگ پدر را برگزار نکرده بود که مرگ سراغ سلطان سرزمین بین‌النهرین را هم گرفت و پادشاه از دنیا رفت با مرگ سلطان، همایون حامی و پشتیبان صاحب قدرت خود را هم از دست داد

و اما پادشاه جدید سرزمین بین‌النهرین، برادر زاده ظالم و خیره سر سلطان سابق بود که، سال‌ها با درایت و سیاست نورالدین، و همچنین قدرت سلطان پیشین، جرئت اظهار وجود و بسط و گسترش دایره ظلم خود را نداشت تا اینکه به جهت اولاد پسر نداشتن سلطان سابق، آن جوان ظالم و سفاک بر تخت سلطنت نشست و اولین اقدامی که کرد آن بود که، تمام اموال و ثروت و دارائی همایون را مصادره و او را از خانه و خانمانش بیرون کرد و از آنجا که گفته‌اند چون بد آید هر چه آید بد شود، یک بلا ده گردد و ده صد شود، افسانه، مادر همایون نیز که غم مرگ پدر یک طرف، ضایعه فوت همسر طرف دیگر و مصادره بناحق اموال و املاک و دارائی‌ها از جهت سوّم، مزید بر علت شده بود از غصه

دق کرد و او هم مرد، و مرگ مادر، ضربه سوّم و پی‌درپی‌ای بود که بر قامت همایون پانزده ساله فرود آمد همایون همچنان زانوی غم در بغل گرفته، نشسته بود و اشک می‌ریخت که نیمه شبی، سراسیمه یکی از خدمتگزاران سابق پدرش، دق‌الباب کرد و وارد سرای خالی از اثاث او شد و گفت باید هم الان و بدون لحظه‌ای درنگ، خانه را ترک کنی و تا سحر نشده از شهر خارج شوی و به هر طرف که صلاح خود می‌دانی فرار کنی؛ زیرا من که اکنون در بارگاه سلطان جدید، مشغول به خدمتم، ساعتی پیش به گوش خودم شنیدم که سلطان جدید دستور داد تا سحرگاه میرغضب به اینجا بیاید و سر از تن تو جدا کند که دستور سلطان جدید به قصد گرفتن انتقام است به خاطر اینکه می‌گفت اگر نورالدین وزیر عمویم نبود، من پانزده سال زودتر به سلطنت سرزمین بین‌النهرین می‌رسیدم به این جهت و برای تلافی، فرمان قتل تو را صادر کرده است حال ای پسر از جایت بجنب و هم الان ترک شهر بغداد کن که اگر سحرگاه برسد، سر، روی تن تو نخواهد بود

همایون که تمام اموالش مصادره شده بود و آهی در بساط و اثاثی در خانه و سگه‌ای در کیسه نداشت، نالان از آن همه مصیبت و گریان از آن همه درد و محنت پیاپی، از خانه خارج شد و تنها چیزی که به همراه داشت، همان نامه‌ای بود که پدرش نورالدین، در زمان حیات خود برای برادرش شمس‌الدین نوشته و همایون آن را درون بازو بند خود نهاده بود همایون وقتی خود را ناگزیر از ترک بغداد دید، در همان تاریکی و

دل شب، خودش را به گورستان شهر و بر سر گور پدر و مادر و پدر بزرگ خود، که در مقبره‌ای مخصوص و در یک اتاق بزرگ و در گوشه شمالی گورستان قرار داشت رسانید و با صدای بلند، های‌های بنای گریستن را گذاشت

خادم گورستان که از اتفاق، در آن موقع شب بیدار شده و برای ترساندن دزدان کفن دزد، که ناجوانمردانه نبش قبر می‌کردند، با چوب دستی‌اش در حال قدم زدن در صحن گورستان بود، چون صدای گریستن همایون را شنید، به بالای سر آن نوجوان پانزده ساله پرناله آمد و علت آن موقع به گورستان آمدنش را جویا شد همایون که بعد از مرگ پدر و مادر، هر روزش را در گورستان و با گریستن بر مزار عزیزانش می‌گذرانید، و با خادم آنجا که از رعیت‌ها و مریده‌های پدرش بود، انس و الفتی داشت، تمام ماجرا را برای خادم گورستان تعریف کرد و گفت عزم سفر به سرزمین مصر را دارد، اما جیبش خالی و کیسه‌اش تهی است مرد خادم گورستان گفت ای وزیرزاده بزرگوار، آیا هیچ می‌دانی که تو به زیبایی رخسار و پرازندگی قامت و ستبری اندام، در تمام سرزمین بین‌النهرین، معروف عام و خاص هستی و همگان گفته و می‌گویند بیشتر از قرنی است که جوانی به این زیبایی، در این سرزمین از مادرزاده نشده است؟! ای جوان اگر هواروشن شود، تو از هر مسیری بخواهی بروی، تا پایت را بیرون بگذاری، هر کس تو را ببیند می‌شناسد بخصوص ساعتی دیگر که دژخیم سلطان جدید، به در

خانه‌ات برود و تو را نیابد و خیر ناپدید شدن تو را به سلطان برساند،
یقیناً سلطان برای دستگیری تو، فرمان عمومی صادر خواهد کرد من
که دست پرورده پدر مرحومت و نمک پرورده ولینعمت درگذشته خود
می‌باشم، حال بر خود واجب می‌دانم که در حفظ جان تو وزیر زاده ماه
رخسار بکوشم مگر نشنیده‌ای که در سرتاسر شهر بغداد این دو بیت
ورد زبان همگان است که

ز نیل تا دجله و کارون ندیدیم

جمالی خوشتر از روی همایون

جمالش جای خود، احق نباشد

کمالی بهتر از خوی همایون

و چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب درر بود و شهرزاد هم
ایمن از ضربه تیغ جلاد برگردنش دمی بیاسود و دنباله داستان هم باقی
ماند تا شبی دیگر

پایان شب بیست و سوم

و اما ای سلطان کامکار جوان بخت و همسر والای شهرزاد خوشبخت، در دنباله داستان نورالدین و شمس‌الدین عرض می‌کنم که

خادم گورستان، بعد از خواندن آن دو بیت، که خنیاگران و رامشگران، در مجالس بزم، با دف و عود، و مردم کوچه و بازار، وقت شعف و شور، زیر لب زمزمه می‌کردند، اضافه کرد ای تنها یادگار ولینعمت بر خاک خفته من، بدان و آگاه باش، پدرت آن چنان با عدل و داد، بر مسند وزارت حکم می‌راند، که غیر از عده‌ای سفelگان و دونان و خبیثان، همگی دوستدارش بودند، و یکی از آن جمله مردم، تاجری است که خانه‌اش در نزدیکی این گورستان است و ارادتش به پدر مرحوم تو، بی‌پایان می‌باشد برخیز تا تو را به خانه او ببرم، که توفیق در پناه و امان او می‌توانی خود را به سرزمین مصر و مقرر حکمرانی و وزارت عمومی برسانی خادم گورستان، در همان تاریکی شب، همایون را به خانه اسحق بازرگان، که از ارادتمندان قدیم نورالدین بود برد و تمام ماجرا را برای او تعریف کرد و تقاضا نمود، تا همایون را امان و پناه دهد اسحق بازرگان با روئی گشاده و آغوشی باز یادگار

زیبارخسار دوست قدیم خود، نورالدین را پذیرفت و او را در مکانی امن جای داد، و مخفیگاهش را آنچنان استتار کرد، که حتی مرغان هوا هم از یافتنش عاجز بودند

و اما ای سلطان جزایر هند و چین و ای پادشاه نیکوئی گزین، چون دژخیم سلطان جدید بین‌النهرین، با تعدادی از فرّاشان حکومتی، به در خانه همایون رفتند و آن نوجوان زیبا چهر بی‌گناه را نیافتند، فوراً خبر ناپدید شدن همایون را به دربار رساندند که سلطان جدید هم دستور داد منادیان در اقصی نقاط و جارچیان در هر کوی و برزن اعلام نمایند که هر کس سر بریده همایون را به دربار بیاورد، سه هزار سکه زر سرخ از پادشاه انعام گرفته، و هر کس که آن جوان را پناه دهد، سر خود و سه تن از اعضای خانواده‌اش را بر باد خواهد داد و عجیب آنکه سه ماه تمام مفتشان و مأموران حکومتی، هر چه گشتند همایون را نیافتند از طرفی درگیری جنگ‌های داخلی و شورش قبایل سرزمین‌های جنوب، آنچنان سلطان جدید سرزمین بین‌النهرین را به خود مشغول کرد که فکر جاهلانه کشتن همایون و یافتن سر از تن جدا شده‌اش، از کله‌اش بیرون شد اسحق بازرگان هم، در طول آن سه ماه، اکرام را در حق همایون به اتمام رساند و مفتشان و بازرسان سمج و کنجکاو را که برای یافتن همایون به در خانه‌اش می‌آمدند، باکیسه‌های زر روانه می‌ساخت که او نه خود را در مقابل مفتشان می‌باخت و نه همایون بی‌گناه را، در دام ایشان می‌انداخت

بعد از سه ماه، اسحق بازرگان، همایون را از مخفیگاه بیرون آورد

همایون جدید، با همایونی که تا سه ماه قبل مردم برایش می خواندند

ز نیل تا دجله و کارون ندیدیم

جمالی خوشتر از روی همایون

جمالش جای خود، اسحق نباشد

کمالی بهتر از خوی همایون

زمین تا آسمان فرق داشت؛ زیرا موی سر و ریشش، به حدی ژولیده و بلند شده بود که تمام زیبایی چهره اش را پوشاند، و از طرفی نوار سیاهی از روی چشم چپ به دور سرش پیچده بود که نشان از نابینایی یک چشم او را می داد و نی ای در دست و گله ای که بیشتر از دویست گوسفند و بره و میش و بز بودند، به همراه و پشت سر داشت

همایون نیکو جمال روزگار پیشین، در شکل چوپانی یک چشم که سه سگ گله قوی همراه گوسفندانش بودند، بعد از خداحافظی با اسحق فداکار راه شمال سرزمین بین النهرین را در پیش گرفت و رفت تا خود را به سرزمین مصر برساند اسحق بازرگان به همایون گفته بود، چون از خاک بین النهرین جدا شدی و به سرزمین شامات رسیدی، گله گوسفند خود را بفروش و به حمام برو و جامه نو از بازار بخر و بپوش، و رو به سرزمین مصر بگذار

و اما ای ملک جوان بخت، اسحق بازرگان گذشته از آنکه سه ماه تمام، نهایت محبت را در حق همایون روا داشت به همایون هم خبر داد، دو کشتی از کشتی های پدرت که روی آب های دریای شمال آفریقا

هستند، هنوز مصادره نشده و باقی مانده‌اند، که سلطان جدید از وجود آنها بی‌خبر بوده و آن را تصاحب نکرده است. همایون هم با دست نوشته‌ای، آن دو کشتی را به دو هزار سکه زر سرخ، به اسحق بازرگان فروخت. اسحق با یک هزار سکه از پول فروش دو کشتی آن گله گوسفند را برایش فراهم کرد و از جمله اینکه، اسحق بازرگان که ساز نی را نیکو می‌نواخت، در طول آن سه ماه، نواختن نی را هم به همایون آموخت و چقدر دلنشین و سوزناک بود ناله نی و ابیات جانسوزی که همایون با آواز در دستگاه همایون پای آن چشمه می‌خواند.

زمستان می‌رود فردا بهاری می‌شود پیدا

ز بهر بیدلان دیگر قراری می‌شود پیدا

دگر ناله ندارم من شب هجران نمی‌یابد

چمن سر سبز می‌گردد هزاری می‌شود پیدا

سروشم داد دیشب آن پیام دلنشینش را

که از زندان غم راه فراری می‌شود پیدا

مشو ای ناخدا نومید در این دریای بی پایان

که امواج خروشان را کناری می‌شود پیدا

و اما ای ملک جوانبخت، با اجازه من قصه‌گو در اینجا، همایون را با گله‌اش در غروب یکی از روزهای قبل از نوروز که در پای چشمه‌ای، مشغول نواختن نی و خواندن است رها کرده و سری به سرزمین مصر می‌زنیم

همان‌گونه که قبلاً هم به عرض رساندم شمس‌الدین نادم و پشیمان از درستی کردن با برادر، چون از سفر خود به همراه پادشاه بازگشت، مأموران بسیاری برای یافتن نورالدین به اطراف و اکناف فرستاد، که نتیجه‌ای عایدش نشد و چون بلافاصله، به عنوان وزیر دربار مصر، مهماندار وزیر اعظم دربار سرزمین مراکش شد، و در همان دوران مهمانداری هم، دل‌باخته فتانه دختر آن وزیر شد و او را به عقد خویش در آورد، لذا ازدواج با دختر دلخواه و سنگینی اداره امور ملک و مملکت، او را چنان به خود مشغول کرد، که در چند ماه اول، زیاد در اندیشه برادر گمشده خود نبود اما وقتی دخترش هما به دنیا آمد، شمس‌الدین به یاد قول و قرار و عهد و میثاق خود با برادرش افتاد، که منجر به آن اختلاف و قهر و جدایی شد لذا هر روز، بر غصه و اندوهش نیز افزوده می‌شد و چون هما به سن پانزده سالگی رسید، شهرت زیبایی‌اش، چنان در سرزمین مصر و کشورهای هم‌جوار پیچید، که همه جا صحبت از همای ماه طلعت، دختر شمس‌الدین وزیر بود و شمس‌الدین نیز هر گاه دلش می‌گرفت، به چهره دختر دل‌بندش نگاه می‌کرد زیر لب زمزمه می‌کرد؛

خورشید اگر ز پرده کند چهره آشکار

شرم آیدش ز تابش روی چو ماه تو

بر گو به گل فروش ببندد دکان خود

چونکه بود همیشه بر گل و خرم گیاه تو

دل چون خیر ز چاه زرخدان تو گرفت

افتاد هم چو یوسف کنعان به چاه تو

و باز هم از عجایب روزگار آنکه، در همان دورانی که سلطان سرزمین بین‌النهرین از دنیا رفت و آن مصیبت‌ها بر سر همایون آمد، پادشاه سرزمین مصر هم گرفتار پنجه مرگ شد و پسر بر جای پدر نشست هنوز چند روزی از تاجگذاری سلطان جدید نگذشته بود، که وی وزیر اعظم را به حضورش طلبید و همان دخترش را از او خواستگاری کرد وزیر اعظم یا همان شمس‌الدین قصه‌ما، زمین ادب بوسید و بدون مقدمه‌چینی فوراً گفت نه، و چون متوجه خشم سلطان شد، بلافاصله داستان خود و برادر گمشده‌اش را برای شاه تعریف کرد و اضافه نمود، چون دخترم همای، قبل از تولد عقد کرده پسر عموی خود بوده، لذا جسارت کرده و گفتم نه اینک از قبله عالم تمنا دارم بر من اجازه فرمایند، دخترم را همچنان در اندرون نگاه دارم تا بلکه نام و نشانی از برادرزاده‌ام بیابم سلطان جوان عصبانی شده از شنیدن جواب نه وزیر خود، فریاد کشید مردک پیر شده‌ای و دیوانه، برو در خانه‌ات بنشین یادم هست حدود بیست سال پیش بود که برادرت، به گفته پدرم، ترک شهر و دیار خود را کرد، تو که اصلاً از زنده و مرده بودن نورالدین خبری نداری، و اصلاً نمی‌دانی که او اگر زنده است ازدواج کرده یا نه، فرزندی دارد یا خیر، چگونه با این بهانه مسخره، جسارت کرده و جواب رد به خواستگاری من می‌دهی؟ برو همان طور که گفتم

در خانه‌ات بنشین، که اگر به پاس خدمات گذشته‌ات نبود، دست‌تور می‌دادم هم الان، جلاد‌گردنت را بزند

و سلطان جوان نابخرد، بدون آنکه خدمات صادقانه چهل سه‌اله شمس‌الدین و پدرش را در نظر بگیرد و بداند و بفهمد که امنیت و آرامش مملکتش، مرهون زحمات و کاردانی شمس‌الدین و پدرش بوده، بلافاصله و فقط به خاطر شنیدن کلمه نه، فرمان عزل شمس‌الدین را صادر، و به جایش سفره‌دار مخصوص دربار را به وزارت منصوب کرد سفره‌دار پست فطرت بادمجان دور قاب چین هم، اولین حرفی که بعد از پوشیدن جامه وزارت در برابر سلطان زد این بود که، قربان به نظر جان نثار، برای اینکه شمس‌الدین پیر خرفت ادب شود، و برای اینکه مردم مصر، پشت سر حضرت سلطان نگویند، چرا شما این توهین را تحمّل کرده و در مقام تلافی برنیامدید، حال که از مجازات شمس‌الدین نمک‌شناس صرف نظر فرموده‌اید، من جسارت کرده و پیشنهاد می‌نمایم، از آنجا که شما صاحب اختیار همه مردم سرزمین مصر، و بلکه کل عالم هستید، به تلافی آن اهانت، دختر این مرد جسور را، به پست‌ترین و فرومایه‌ترین آدم این سرزمین شوهر دهید که البته پدر و دختر، هر دو می‌دانند اگر از اوامر شما سرپیچی کنند، سرشان بر باد خواهد رفت

سلطان دهن بین نابخرد، تا پیشنهاد سفره‌دار سابق و وزیر جدید خود را شنید خنده و حشیانه‌ای کرد و گفت بد نگفتی ای وزیر، باید این

پیر خرفت را ادب کرد حال که آن ابله حاضر نشد دخترک خود را، به حجله گاه سلطان سرزمین مصر بفرستد، باید دختر را روانه بیغوله پست‌ترین فرد این سرزمین نمود خوب آیا تو وزیر عزیز ما، چنین آدمی را سراغ داری؟ که سفره دار شاید بد طینت پاسخ داد البته که سراغ دارم، نکبت قوزی قربان، چه کسی بهتر و شایسته‌تر از نکبت قوزی در سراسر سرزمین مصر پیدا می‌شود؟! سلطان پرسید نکبت قوزی دیگر کیست؟ که از وزیر جدیدش پاسخ شنید مردی گدا، گوژپشت شصت ساله‌ای که آب دهانش همیشه جاری است و بوی عفونت تن و دهانش، از ده قدمی مردمان را فراری می‌دهد او فرزند غلام زنگباری است که هیچ کس حتی وی را به غلامی هم نمی‌پذیرد، البته نامش نعمت است ولی به خاطر کثافت و عفونت، و نهایت زشت‌روئی و سیاهی‌اش، مردمان او را به جای نعمت قوزی، نکبت قوزی صدایش می‌زنند او گاهی به پشت در آشپزخانه دربار می‌آید و من پس مانده غذای فرّاشان دربار را به او می‌دهم سلطان جوان نابخرد، خنده وحشیانه دیگری کرد و گفت آفرین بر تو وزیر، هر چه زودتر ترتیب عروسی همای، دختر شمس‌الدین خیره سر و گستاخ را، با نکبت قوزی خودت بده و به همه بگو، این امر سلطان است و اما اگر پدر و دختر اطاعت نکردند و تسلیم امر من سلطان سرزمین مصر نشدند، فرمان می‌دهم تا جلاد سر هر دوی ایشان را از تن جدا کند ضمناً ما هم بدمان نمی‌آید در جشن عروسی نکبت قوزی با دخترک

هزار و یک شب

قصه نورالدین و عبداللطیف طسوجی

زیباروی وزیر پیشین خود، که لقب ماه طلعت سرزمین فراغنه را گرفته
است شرکت کنیم

چون قصه بدینجا رسید، سلطان قصه شو را خواب در بر بود
و شهرزاد هم، خوشحال از اینکه باز هم سرش زیر تیغ جلاد نرفته و
شاهد طلوع خورشید در بامدادی دیگر خواهد بود، دمی بیاسود

پایان شب بیست و چهارم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای ملک مقتدر نشسته بر تخت، و همسر والای شهزاد بسیار خوشبخت در دنباله داستان دیشب، معروض می‌دارم که سفره دار پست فطرت حسود بد طینت، خوشحال و خندان از بارگاه سلطان بیرون آمد و ابتدا فرّاشان خود را به دنبال نکبت قوزی فرستاد هنوز ساعتی نگذشته بود که، مردی متعفن و کوتاه قد و گوژپشت و بسیار زشت رو را که، دندان هایش مانند دندان گراز از دهانش بیرون زده و ناخن هایش چون چنگال گرگ و نگاهش چون ماده ببرهای خشمگین بود، به حضور وزیر جدید آوردند وزیر خنده‌کنان گفت نکبت، بالاخره خورشید اقبال طلوع کرد باید روزی صد مرتبه دولاً شوی و پاهای مرا ببوسی، زیرا هم صاحب خانه شدی، هم مالک دو کیسه پر از سکه‌های زر، و هم شوهر زیباترین دختر، مملقب به ماه‌طلعت سرزمین مصر و آنگاه تمام ماجرا را به تفصیل، برای نعمت قوزی و یا به قول خودش نکبت قوزی تعریف کرد که مرد زشت‌روی بد بوی گوژپشت، بعد از شنیدن آن مژده، با حالتی دیوانه وار، هم دائم می‌خندید و هم مدام روی پاهای وزیر لثیم می‌افتاد و آن را می‌بوسید

چون وزیر می دانست اگر کسی را به در خانه شمس الدین بفرستد، محال است آن مرد باحشمت و وقار، به دربار آمده و به حضور او برسد، لذا خودش سوار بر اسبش شد و به در خانه شمس الدین رفت و او را صدا زد و امریه سلطان را به او ابلاغ کرد و در پایان گفت دخترت را آماده کن که فردا شب، مراسم عقدکنان او با نعمت قوزی در حضور حضرت سلطان خواهد بود ضمناً سلطان فرموده اند در صورت تمرّد از دستور ایشان، تو و دخترت را به دست جلاد بسپارم بعد از گفتن آن سخنان، وزیر جدید، اسبش را هم زد و از جلوی سرای شمس الدین معزول دور شد شمس الدین، در حالی که اشک از چشمانش سرازیر شده بود و بر عمر تلف کرده خود در دربار تأسف می خورد و همچنان به وزیر نالایق جدید، و سفره دار دیروز دربار، که همیشه تا کمر مقابلش خم می شد نگاه می کرد، با صدای بلند این بیت را می خواند که

من از روئیدن خار سر دیوار دانستم

که ناکس کس نمی گردد از این بالانشتنها

شمس الدین، بعد از آنکه وزیر جدید اهرمن خو دور شد، بر سکوی در سرای خود نشست و چهره را در میان دو دست گرفت و آرنج دستان خویش بر زانو نهاد و بنای گریستن را گذاشت همای نگران از غیبت طولانی پدر، از اتاق بیرون آمد و وی را در چنان حال و وضعی دید همای از مشاهده آن وضع، آشفته و پریشان شد و خودش را به بالای سر پدر رسانید و علت اندوه و اشک ریختنش را پرسید، شمس الدین

هم تمام ماجرا را از ابتدای خواستگاری کردن سلطان و جواب رد شنیدنش، و همین‌طور ماجرای آن مرد گوزپشت متعفن سیاه‌کریه المنظر را، برای دخترش تعریف کرد و اضافه نمود تا وقتی در دربار بودم، گاه‌گاه این مرد زشت و شوم را می‌دیدم که برای کاسه‌ای آش و بشقابی چلو به در آشپزخانه دربار می‌آمد و چون گدایان می‌نشست حال چگونه رضایت دهم که تو دسته گل را فردا، به خانه این دیو بفرستند؛ به خصوص آنکه همگان می‌گویند و برگفته خود هم اصرار می‌ورزند که، نکبت قوزی با عفريتان هم سر و سري دارد

همای زیبای نور چشم پدر، بدون آنکه اخمی به چهره و یا خمی به ابرو بیاورد، پرسید حال پدر جان تصمیم شما چیست؟ که شمس‌الدین با غصه فراوان پاسخ داد چاره‌ای نیست جز این‌که امشب تو و خودم را بکشم، که مردن با شرافت، بهتر از تن دادن به این ذلت است همای باز هم با همان تهوّر و شهامت پاسخ داد اول آنکه من از مردن نمی‌ترسم، دوم آنکه چون مراقب از تولدم، به کابین پسر عمویم درآورده‌اید، محال است که جز او مردی را پذیرفته و به خلوت خود راه دهم پس اگر قرار باشد سرم زیر تیغ جلاد برود، چه بهتر که با دست شما بمیرم اما شما می‌خواهید مرتکب دو گناه شوید، اول آنکه دیگری را بکشید و دوم خودتان را، و این دو گناه را به این خاطر می‌خواهید انجام دهید که از شدت پریشانی، لطف حق را فراموش کرده و در رحمت خدا را به روی خود بسته می‌بینید شما که در سراسر عمر غیر از رنجاندن برادر که

آنهم از سر عمد نبوده، مرتکب هیچ اشتباهی نشده‌اید، چرا رو به درگاه خدای بزرگ نمی‌آورید و از او نمی‌خواهید، گره از کار فرو بسته ما باز کند؟! پدر جان از اکنون که اول شب است، تا فردا ظهر که باید یا نکبت قوزی بیاید و یا دژخیم، هزاران ثانیه است و هر ثانیه ممکن است هزاران اتفاق بیفتد پدر جان! اجرای تصمیم خود را بگذارید برای دقیقه آخر که از دربار به دنبال من خواهند آمد، اکنون هر کدام به اتاق خود می‌رویم و با خدای خود به راز و نیاز می‌پردازیم، اگر پاسخ شنیدیم، این شما و آن شمشیر بران، و این هم گردن من و اما ای ملک جوان بخت، پدر و دختر هر کدام جدا جدا، دست به آسمان بلند کرده خدا خدا گفتند، هم مصلحتش را شکر گذاشتند و هم حکمتش را ستودند آن دعای همراه با تضرع، و آن توکل از روی اخلاص، آنقدر ادامه یافت تا هر دو بر آستان در اتاق هایشان به خواب رفتند و هر دو هم در یک آن، نزدیک سحر، در حالت خواب و بیداری، در زیر نور ماه شمایل فرشته‌ای را دیدند که با صوتی دلنشین و نوایی روح‌بخش می‌گفت شما که توکلتان بر خدای بزرگ است، از دسیسه سفره دار لثیم و از حضور گوژپشت کریه نترسید و از گام نهادن در آن راه نهراسید، که خداوند رحمان و رحیم، حافظ بندگان نیک پندار و راست گفتار و درست کردار خویش است اصلاً پاسخ منفی نداده و فردا هم بروید، که در آنجا خداوند نگاهتان خواهد داشت

شمس‌الدین و همای، هر دو بعد از پایان یافتن سخنان فرشته و

پروازش به آسمان‌ها، که هر دو یک رویا را در حالت خواب دیده بودند از جا پریدند و به سوی هم دویدند و هر دو در یک آن، یک جمله را از دهان خارج کردند که هر دو صوت در فضا به هم آمیخت، و آن دو جمله این بود «پدر شنیدی فرشته چه گفت»، «دخترم شنیدی فرشته چه گفت»

صبح شد و خورشید دمید، پدر و دختر تسلیم امر حق شده، خود را آماده کردند فرّاشان دربار به همراه تعدادی از کنیزکان و مشاطه گران، در حالی که آن گوژپشت یعنی نکبت قوزی را به زور سوار بر اسبش کرده بودند، با ساز و دهل به در خانه امیر شمس‌الدین آمدند تا ابتدا همای را به گرمابه بَرند و سپس به مشاطه خانه برای آرایش فرستند و در آخر بر سر سفره عقد بنشانند و به کابین گوژپشت کریه المنظری، به نام نکبت قوزی درآورند، که اسب هم از سواری دادن به آن مرد متعفن، مشمئز شده بود همای سر و روی پدر را غرق بوسه کرد و خندان گفت «پدر، یادت هست فرشته چه گفت؟» و شمس‌الدین ام یدوار و مطمئن به لطف و مرحمت حضرت حق هم از روی رضامندی سرش را تکان داد همای در کجاوه مخصوص نشست، ندیمه‌های متملق درباری و مشاطه گران چیره‌دست هم به دنبالش به حرکت درآمدند قوزی سیاه کریه‌المنظر ناشیانه بر اسب نشسته، از جلو می‌رفت و همای درون کجاوه هم زیر لب زمزمه می‌کرد

یا رب سببی ساز که یارم به سلامت
 باز آید و برهاندم از بند ملامت
 خاک ره آن یار سفر کرده بیارید
 تا چشم جهان بین کنمش جای اقامت
 فریاد که از شش جهتم راه ببستند
 آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قامت
 امروز که در دست توأم مرحمتی کن

فردا که شوم خاک، چه سود اشک ندامت
 و اما فرشته‌ای که سحرگاه آن روز، از آسمان بر صحن حیاط امیر
 شمس‌الدین نازل شده بود و آن پیام امیدوارکننده را به پدر و دختر داده
 بود، وقتی در آسمان‌ها به جمع دیگر فرشتگان و پریان پیوست،
 ماجرای دعا و ندبه و استغاثه هما و پدرش، و درخواست از حضرت
 ربوبی را برای ایشان باز گفت و اضافه کرد چون خواست و اراده
 حضرت پرودگار، حتماً نجات این دختر پاکدامن زیبا روی است، باید
 حتماً دست به کار شویم در این موقع یکی دیگر از پریان گفت من
 مکان پسر عموی آن دختر را می‌دانم که من هم شبی ناظر بودم که
 عموزاده این دختر، درحالی که دستور قتلش را پادشاه ظالم سرزمین
 بین‌النهرین صادر کرده بود، بر سر گور مادر و پدر و پدر بزرگش
 می‌گریست و از درگاه خدا تقاضای یاری و کمک می‌کرد و آنجا بود که
 به اراده حضرت حق، مرد خادم گورستان به کمکش رفت، و الان آن

پسر، یا همان همایون در لباس چوپانان به همراه گله گوسفند در دامنه کوه‌های شمالی سرزمین بین‌النهرین رو به سوی سرزمین مصر دارد حال ما همگی با هم، به کمک این دو عموزاده برخوایم خاست، که خواست خداوند کریم، باطل شدن کید سیه کاران است

هنوز صحبت‌های فرشتگان در آسمان‌ها درباره هما و همایون به پایان نرسیده بود که چوپان گله گوسفند قصه ما، در دامنه کوه‌های شمالی سرزمین بین‌النهرین خود را با کاروانی روبه‌رو دید صاحب کاروان همایون را صدا زد و گفت آیا این گوسفندان متعلق به خود توست؟ و چون پاسخ مثبت شنید پرسید آیا حاضری تمامشان را به من بفروشی، و اگر حاضری قیمتش چیست؟ و چون همایون اعلام رضایت کرد و گفت این گوسفندان را به یک هزار دینار زر سرخ خریده‌ام هر چه شما بدهید راضی‌ام، صاحب کاروان دو هزار دینار زر سرخ به همایون داد و نوشته‌ای از او گرفت و گله گوسفندان را با خود برد همایون هم که دلش به شور افتاده و می‌خواست هر چه زودتر خود را به سرزمین مصر رسانده و به دیدار عمویش برود، با خوشحالی تمام کیسه‌های زر را زیر سر خود نهاد تا ساعتی استراحت کند و بعد به آبادی نزدیک آن دامنه برود و اسبی بخرد و با سرعت مسیرش را ادامه دهد

همایون تا چشم بر هم گذاشت، خوابش برد و در حالت خواب خود را در حال پرواز دید، و چون چشم گشود و از خواب بیدار شد، خود را در مقابل گرمابه‌ای یافت مات و حیران اما خوشحال و شادان رو به

جانب گرمابه گذاشت تا برود و سر و تن بشوید و سر موی آراسته کند و بعد به جانب سرزمین مصر حرکت کند، غافل از آنکه پریان او را در یک چشم بر هم زدن از شمال سرزمین بین‌النهرین به پایتخت کشور مصر آورده بودند

چون همایون وارد حمام شد، با تعجب دید که صاحب گرمابه در برابرش تعظیمی کرد و پرسید پس چرا جناب داماد تنها تشریف آورده‌اند، همراهان شما کجا هستند و بدون آنکه منتظر جواب بماند بلافاصله دستور داد تا سلمانی و دلاکان مخصوص، به او پرداختند و به آرایش و پیرایش و شست و شو و نظافت او مشغول شدند در همان موقع یکی از دلاکان که محو جمال و برازندگی اندام و موزونی قامت همایون شده بود، به زیر آواز زد و این ابیات را در فضای گرم گرمابه خواند

تو از هر در که بازآیی بدین خوبی و زیبایی

دری باشد که از رحمت به روی خلق بگشایی

ملامت گوی بی حاصل ترنج از دست نشناسد

در آن معرض که چون یوسف جمال از پرده بنمائی

هنوز آواز خوش مرد دلاک به پایان نرسیده بود که گوزپشت متعفن کریه المنظر وارد صحن گرمابه شد، ناگهان کارکنان حمام با دیدن او فریاد برآوردند باز هم سر و کله نکبت قوزی پیدا شد، امروز هم که گرمابه اختصاص به داماد چون دسته گل دربار دارد، این کثافت دست

از سر ما بر نمی‌دارد، و در آن میان یکی از دلاکان گفت پیشنهاد می‌کنم هم اکنون دست و پایش را بگیریم و این کتافت بد بو را، به چاه آب خانه، یا مستراح حمام بیندازیم زیرا الان از هر سو که باد می‌وزد، بوی عفونت این کریه‌المنظر لعنت شده را می‌آورد، و آن گاه تمام دلاکان، برای لحظه‌ای دست از شست و شوی همایون برداشتند و دست و پای نعمت قوزی، یا همان بهتر است بگویم دست و پای نکبت قوزی را گرفتند و او را به طرف چاه آب خانه، یا مستراح حمام بردند و چون نعمت قوزی فریاد کشید شما چگونه جرئت می‌کنید که با داماد مخصوص دربار اینگونه رفتار نمایید، تمام دلاکان زدند زیر خنده و یک صدا گفتند چه غلط‌های زیادی، زودتر باید کارش را بسازیم، زیرا می‌ترسیم خودش را فردا جای سلطان این سرزمین هم جا بزند و آنگاه بود که آن موجود متعفن زشت رو را، با سر به چاه آب خانه حمام انداختند و به نزد همایون برگشتند و با عذرخواهی به ادامه خدمتش پرداختند، و چون کار اصلاح و پیرایش و نظافت و آرایش همایون به پایان رسید، در سرینه حمام، لباس برازنده دامادی را بر تن وی کردند و رامشگران و خنیاگران نیز بیرون گرمابه بنای نواختن را نهادند و چون دلاکان همایون را نمی‌شناختند و قبلاً ندیده بودند، به تصور اینکه داماد حقیقی اوست، هلهله کنان او را تا بیرون گرمابه هدایت کردند، یک لحظه فرّاشان و درباریان و همراهان هم ماتشان برد، ولی چون همایون دست در کیسه‌های زر ستانده از خریدار گله کرد و سکه‌های زر را بر

سر و روی همه ریخت آنها به جمع کردن سکه‌ها مشغول شدند و رامشگران هم سکه طلا در مشت بنای نواختن کردند، و این ابیات را با هم و یک صدا خواندند

گر گویمت که سروی، سرو این چنین نباشد

گر گویمت که ماهی، مه بر زمین نباشد

گر در جهان بگردی و آفاق درنوردی

صورت بدین شگفتی در کفر و دین نباشد

زنبور اگر میانش باشد بدین لطیفی

حقاً اگر دهانش این انگبین نباشد

آنچنان ولوله‌ای در جمعیت افتاد و به قدری آن جمع حاضر، محو جمال همایون شدند که در یک لحظه، به خواست پروردگار، همایون را از گرمابه تا در خانه بردند از آنجا که مرد سفره دار سابق دربار، و یا وزیر نالایق دسیسه کار، نمی‌خواست تا همگان پی به نقشه رذیلانه‌اش ببرند، و مرد روحانی هم که برای خواندن خطبه عقد، در اتاق مخصوص نشسته بود، نمی‌دانست که زوج کیست و کدامست، به محض این‌که همایون وارد اتاق شد، مرد روحانی، بنای خواندن خطبه عقد را گذاشت همای نیز که گوئی، فرشتگان فرمان بله گفتنش را داده بودند، بله را در همان مرتبه اول گفت و شهود عقد هم، شادی کنان به صحت مراسم عقد را تأیید کردند و عروس و داماد را دست به دست هم دادند و همای و همایون را با سرعت به حجله فرستادند رامشگران

هم چنان نواختند و آشپزان پختند و مهمانان نوشیدند و خوردند و سفره دار ابله یا وزیر احمق هم که به خواست خدا قدری دیر رسید، وقتی شنید عروس و داماد به حجله رفتند خود را دوان دوان به دربار رسانید و به سلطان گفت قربان مژده که نکبت قوزی دختر شمس الدین معزول را تصاحب کرد

و اما بشنوید از امیر شمس الدین که شب زفاف دخترش همای با برادرزاده اش همایون را در بیم و امید و خوف و رجا گذرانید از یکسو به اجابت دعایش ایمان داشت و از سوی دیگر از دسیسه وزیر جدید بیمناک بود به هر صورت آن شب را که گوئی بر او ده هزار سال گذشت، به صبح رسانید و هنوز دقایقی از دمیدن آفتاب نگذشته بود که به در سرائی که وزیر جدید برای شب دامادی نکبت قوزی تدارک دیده و آراسته بود رفت در ایوان سرا، جوانی برازنده و خوش سیما را دید که دست به آسمان بلند کرده و شکر خدا می گفت شمس الدین چند قدمی جلو رفت که همایون پیش آمد و در برابرش تعظیمی کرد و بازوبند خود را بگشود و دست نوشته مرحوم پدرش نورالدین را بیرون آورد و دو دستی تقدیم عموی گرانمایه خود کرد شمس الدین نامه را خواند و اشک شادی بر چهره اش غلطید و فریاد شعف از گلویش بیرون جهید او نیز شگفت زده از قدرت پروردگار، دست به آسمان بلند کرد و بعد از شکر و حمد بسیار برادرزاده اش را در آغوش گرفت و او را غرق بوسه نمود و گفت ای نور چشم، با من بیا که باید مدتی تو را در

گوشه‌ای پنهان دارم، زیرا اگر سفره دار احمق بیاید و تو را به جای آن گوژپشت احدب ببیند هر لحظه ممکن است دستور دهد تا گردنت را به فرمان سلطان جدید بزنند سپس شمس‌الدین دخترش همای را از اندرون و حجله‌گاه صدا زد و به او آموخت، اگر آمدند و پرسیدند داماد کجاست، اظهار بی اطلاعی کن و بگو، چون صبح برخاستم همسرم رفته بود

امیر شمس‌الدین دست همایون برادرزاده‌اش را گرفت و او را به سرعت همراه خود برد چند دقیقه‌ای از رفتن برادرزاده و عمو نگذشته بود که مرد سفره دار ابله وزیر شده، با عده‌ای از همراهان به در سرای آمد و بانگ برداشت آقا نعمت داماد، به جای آنکه صبح اول وقت، تو به پابوس وزیر بیائی، ما برای تبریک حضورت آمده‌ایم، هر چند شب زفاف کم از صبح پادشاهی نیست، اما ردا بر دوش ببنداز، دستار بر سر بگذار و از حجله بیرون آی، امیدواریم قوز پشتت برطرف و قامتت راست شده باشد که همای حجاب بر چهره انداخت و به ایوان درآمد و سلامی داد و گفت همسرم ساعتی است از اندرون بیرون آمده و نمی‌دانم کجا رفته و غیبت یک ساعته‌اش مرا هم نگران کرده است وزیر جدید متعجب از غیبت نعمت در حیاط ایستاده بود که مردی از همراهان گفت قربان از حسن اتفاق، دیروز عصر وقتی داماد از حمام بیرون آمد، قوز پشتش برطرف و قامتش راست شده بود، اصلاً نشانی از زشتی صورت هم بر چهره‌اش نبود گرمابه معجزه کرد، زیرا داماد به

سیاهی زغال به درون رفت و چون برف سفید بیرون آمد خمیده قد داخل و راست قامت بیرون شد، بدبوی درون خزینه شد و خوشبوی چون یاس از آب بیرون آمد، و فاصله میان گرمابه تا سر سفره عقد را هم، بر سر ما دمام سگه‌های زر پاشید که ناگهان نعره و زیر جدید به آسمان بلند شد که احمق ساکت، حتماً دسیسه‌ای در کار است و دست شمس‌الدین معزول و ایادی اش در میان است این یک توطئه است، هر چه زودتر مرا به گرمابه ببرید!

چون قصه به اینجا رسید باز هم مانند بیست و پنج شب گذشته، سلطان را خواب در ربود و شهرزاد هم آسوده از تیغ جلاد بیاسود

پایان شب بیست و پنجم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای ملک با تدبیر و هوشیار و ای سرور خوشبخت و کامکار، در دنباله داستان و عرایض دیشبم، اکنون با اجازه ادامه می‌دهم که چون وزیر به در گرمابه رسید و سراغ صاحب گرمابه را گرفت، گفتند تا یک ساعت دیگر می‌آید، زیرا برای انجام کاری رفته و حتماً برمی‌گردد وزیر دلاکان و سلمانی را احضار کرد و ایشان، تمام ماجرا را برایش تعریف کردند، وزیر خود از اسب پیاده شد و دوان دوان به سر چاه آب خانه رفت و فریاد کشید هر چه زودتر این نعمت بخت برگشته را از چاه بیرون بکشید، و چون نعش متعفن نکبت قوزی را که در چاه فاضلاب خفه شده بود بیرون کشیدند، وزیر جدید آهی کشید و با صدای بلند این بیت را خواند

گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه

به آب کوثر و زمزم سفید نتوان کرد

و سپس خطاب به جنازه ادامه داد کاش زبانم بریده می‌شد و پیشنهاد دامادی تو را به سلطان نمی‌دادم، که تو داماد بدبخت، گرفتار بیداد دشمنی سرسخت شدی و در حالی که فریاد کشان می‌گفت هر

وقت این مردک گرمابه دار احمق از هر گورستانی که رفته برگشت، او را به حضور من بیاورید، از حاضران پرسید راستی اسم این مرد گرمابه دار جسور چیست؟ که پاسخ شنید نعمان قربان، نعمان، و بعد زیر لب گفت یک آقا نعمانی بسازم که قصه‌اش را قرن‌ها مردم برای هم بگویند، چون دستور خواهم داد زبانش را از حلقش درآورند؛ زبانی که دستور داد، نعمت بدبخت را با سر، به چاه آب‌خانه بیندازند

با اجازه، وزیر عصبانی و از کوره دررفته را در این حالت رها کرده و حضورتان معروض می‌دارم

پادشاه پیر سرزمین سودان، وقتی شنید سلطان سرزمین مصر که دوست دیرین و یار قدیمش بود از دنیا رفته و پسرش بر جای او بر تخت نشسته، برای آنکه مراتب ارادت و دوستی خود را به سلطان جدید اعلام نماید، نامه‌ای نوشت و آن نامه را با هدایای بسیار، به وسیله هیئتی که سرکرده و رئیس آن یکی از سردارانش به نام نعمان بود، به دربار مصر گسیل داشت نامه‌ای که متن آن این چنین بود: خدمت سلطان جدید سرزمین مصر، که رحمت فراوان خدا نثار روح پدر بزرگوار و درگذشته‌اش باد ما سلطان سرزمین سودان، کماکان چون گذشته مراتب ارادت و اطاعت و فرمانبرداری خود را، به پیشگاه سلطان با اقتدار سرزمین فراعنه اعلام داشته و برای خود افتخاری بزرگ می‌دانیم اگر آن سلطان نیکوسیرت همایون طلعت، سمانه دختر ما را به همسری خود قبول کند، و از آنجا که من نیز اولاد پسر و ولیعهد

ندارم، بعد از مرگم کشورهای مصر و سودان، هر دو مطیع فرمان آن سلطان بزرگوار و ملکه سمانه خواهد بود کافی است که حضرت سلطانی مراتب قبولی خود را به رسول مخصوص ما نعمان اعلام دارد» از بخت بد، نعمان رسول، موقعی با همراهان خود به بارگاه وزیر دربار سرزمین مصر وارد شد، که وزیر خشمگین در حالیکه دو دست به کمر زده بود، در صحن تالار قصر وزارت خود قدم می‌زد و منتظر آمدن نعمان گرما به دار بود، که حاجب مخصوص وارد شد تعظیمی کرد و گفت قربان مردی به نام نعمان که همراهان بی شماری دارد، با هدایای بسیار رخصت حضور می‌طلبد و می‌خواهد ساعتی در خدمت وزیر اعظم باشد که مردک ابله سفره دار دیروزی فریاد کشید، نعمان غلط می‌کند، هدایایش را توی سرش بزیند و به جای آنکه به حضور من بیاوریدش، دستور بدهید دژخیم زبانش را از حلقوم درآورد تمام همراهانش را هم به چوب ببندید و سپس ادامه داد، این مردک جسور نادان خیال می‌کند من به این راحتی‌ها از خون آن نعمت قوزی بدبخت خواهم گذشت

و اما ای ملک جوان بخت، از آنجا که هنگام خشم سلاطین و عصبانیت وزرا و امرا، خادمین همیشه به جای کلاه آوردن، می‌روند و سر می‌آورند، حاجب مخصوص بارگاه وزارت هم از ترس آنکه آتش خشم وزیر به دامن خودش نیفتد، به سرعت برق دستور وزیر را اجرا کرد و هنوز دقیقه‌ای نگذشته بود، که نماینده تام‌الاختیار و رسول

صاحب اعتبار پادشاه سرزمین سودان، زبان بریده به گوشه‌ای افتاده بود و همراهانش، غیر یکی از دو نفر که موفق به فرار از دست مأموران بارگاه وزیر شده، زیر ضربات چوب و چماق بودند

و اما آن دو نفر که موفق به فرار از دست مأموران وزیر جدید شدند، شتابان خود را به دروازه قصر سلطان رسانیدند و در حالی که صدای فریادشان به آسمان بلند بود، نعره می‌کشیدند مگر گناه ما چه بود؟ چرا زبان فرستاده مخصوص سلطان سرزمین سودان را بریدید؟ چرا یاران ما را زیر ضربات شلاق گرفته‌اید؟ ای سلطان سرزمین فراغت، خودت بگو چه خطائی از ما سر زده و چه گناهی مرتکب شده‌ایم؟

پادشاه جوان، مات و حیران با پای پیاده به عمارت وزارت دربار به همراهی شاکیان رفت و چون قدم در تالار عمارت گذاشت، وزیر ناشی نابخرد که پی به خطای بزرگش برده بود، خود را روی پاهای سلطان انداخت و بنای گریه و زاری و التماس را گذاشت و سلطان جدید و جوان هم، از ماجرا باخبر شد و بدون درنگ و معطلی دستور داد که در جلوی چشمان نعمان رسول، زبان وزیر ناشی و نابخرد را از حلقوم درآوردند و جلوی پایش انداختند نعمان، رسول زبان بریده، در همان حال زار، رقعه نوشته شده سلطان سرزمین سودان را به پادشاه داد، که پادشاه سرزمین مصر، بعد از خواندن آن نامه آهی از نهاد خود بیرون آورد و پزشکان دربار را برای معالجه رسول کشور سودان احضار کرد اما چه فایده که نه سخن گفته شده به دهان برمی‌گردد و نه زبان بریده

شده مجدداً به حلقوم می‌چسبد سلطان سرزمین مصر بعد از قدری که در تالار و عمارت مخصوص وزارت دربار خود قدم زد، ناگهان فریاد کشید هر چه زودتر شمس‌الدین را نزد ما بیاورید

هنوز ساعتی نگذشته بود که مأموران شمس‌الدین را کت بسته به حضور سلطان آوردند پادشاه با دیدن آن وضع، دیوانه وار نعره دیگری کشید و خطاب به مأمورانی که شمس‌الدین را با آن وضع به حضورش آورده بودند، گفت احمق‌ها کی به شما دستور داد که دست‌های این مرد محترم را از پشت ببندید؟ و بعد خود با دستان خویش، بند از دست‌های امیر شمس‌الدین گشود و در حالی که سر و روی امیر شمس‌الدین را غرق بوسه می‌کرد گفت ای مرد با تجربه بزرگوار، ما به خاطر تصمیم عجولانه خود از تو معذرت می‌خواهیم، البته تو هم که نمی‌خواستی دخترت را به زنی ما بدهی، با آن تجربه‌ات می‌توانستی جواب نه را زیرکانه و با مدارا بدهی، نه اینکه تو روی ما بایستی و بگویی، من دختر به تو نمی‌دهم خدای ناکرده ما پادشاه سرزمین مصر و جانشین فراعنه‌ای هستیم که ادعای خدائی در این سرزمین می‌کردند به هر صورت از هم الان مثل سابق تو وزیر اعظم سرزمین مصر و مورد احترام و وثوق کامل ما هستی به هر شکل که می‌دانی، ولی هر چه سریعتر، ترتیب سفر فوری ما را به سرزمین سودان بده، زیرا ما باید شخصاً برای عذر خواهی به دربار سلطان آن سرزمین برویم ضمناً هدایائی را که همراه ما می‌فرستی باید چشمگیر و درخور توجه و بسیار

نفیس باشد صبح روز بعد، کاروانی عظیم و با شوکت بسیار، موکب
 همایونی سلطان سرزمین مصر را به سوی کشور سودان همراهی
 می‌کرد، و در میان کاروان کجاوه‌ای بود که در آن کجاوه نعمان رسول
 زبان بریده با تن رنجور خوابیده بود کاروان سلطانی به سرزمین سودان
 رسید که سواران زبده، خبر سفر سلطان سرزمین مصر را به دربار
 سودان، به اطلاع پادشاه آن کشور رساندند پادشاه و دخترش به
 همراهی سرداران و امیران و وزیران تا سه منزل به استقبال پادشاه مصر
 آمدند سفر سریع و پرشتاب سلطان و عذرخواهی همراه با فروتنی
 شاه جوان سرزمین مصر باعث آن شد که پادشاه سرزمین سودان هنگام
 خیر مقدم این ابیات را بخواند،

دیدار تو حلّ مشکلات است

صبر از تو خلاف ممکنات است

دیباچه صورت بدیعت

عنوان کمال حسن ذات است

لب‌های تو خضر اگر بدیدی

گفتی لب چشمه حیات است

زهر از قبل تو نوش داروست

فحش از دهن تو طیبات است

آخر نگهی به سوی ما کن

کاین دولت حسن را زکات است

بعد از خواندن آن ابیات، پادشاه پیر و سالمند سرزمین سودان، دست در گردن سلطان جوان سرزمین مصر انداخت و یکدیگر را سخت در آغوش فشردند از بدو ورود سلطان مصر، تا یک هفته، سراسر سرزمین سودان، مرکز جشن و چراغانی و محل سور و مهمانی بود در طول هفته اول مراسم عقد و عروسی سلطان سرزمین مصر، با سمانه دختر پادشاه کشور سودان، با شوکت و حشمت بسیار برگزار شد و در پایان هفته دوم، پادشاه سرزمین سودان، با بدرقه رسمی و مراسمی باشکوه‌تر از مراسم استقبال، دختر و دامادش را راهی سرزمین مصر نمود چون کاروان به سرزمین مصر رسید، یک هفته هم در آنجا مراسم جشن و سرور و شادی و چراغانی به خاطر عروسی سلطان سعید مصری با ملکه سمانه سودانی برقرار بود

چون خبر مراجعت سلطان سرزمین مصر، به همراه عروس زیبای سودانی، یعنی سمانه به وسیله زبده سواران، سه روز زودتر از ورود سلطان به امیر شمس‌الدین وزیر اعظم رسید، وزیر دستور داد تمام شهرهای مسیر راه سلطان را آذین بستند و چراغانی کردند چون شاه داماد و عروس به پایتخت رسیدند، خنیاگران نواختند و سرود خوانان خواندند و پسران پایکوبی کردند و دخترکان مسیر ایشان را گل افشانند، و تا دروازه شهر، همای و همایون به همراه امیر شمس‌الدین و همراهان بسیار به پیشواز رفتند و زمین ادب بوسیدند و شرف حضور یافتند امیر شمس‌الدین همان جا به معرفی همایون، نزد سلطان پرداخت و سلطان نیز همایون را آنچنان که شایسته بود بنواخت که

همای نیز ندیمه مخصوص سمانه، ملکه مصر گردید بعد از یک هفته امیر شمس الدین دست همایون را گرفت و به بارگاه سلطان برد و بعد ادای احترام این دو بیت را خواند که
کسی که روی تو بیند، نگه به کس نکند

ز عشق سیر نباشد ز عیش بس نکند

درین روش که توئی پیش هر که باز آئی

گش به تیغ زنی روی باز پس نکند

و سپس ادامه داد بزرگواری سلطان در آن حد بود که جسارت مرا نادیده گرفت و خلعت وزارت را دوباره بر قامت من که عمر خود را در راه خدمت به این خاندان صرف کرده‌ام پوشاند اما ای سرور شایسته و ای رهبر بایسته، باید بدانید که عمر من به پایان رسیده و چراغ زندگی ام سوسو زنان گشته است و کار وزارت دربار عظیمی چون دربار پر شوکت سرزمین مصر، نیروی جوان و عزم متین و رأی وزین می خواهد اینک من خدمتگزار، برادر زاده خود که وزیرزاده‌ای دانشمند و جوانی اندیشمند است را حضورتان معرفی کرده و خود من هم تا زنده هستم در زیر سایه شما و در خدمت این جوان شایسته از خدمت و مشاوره و رایزنی کوتاهی نخواهم کرد

چون سلطان پیشنهاد شمس الدین را پذیرفت، همان روز همایون، به عنوان وزیر اعظم دربار مصر به همگان معرفی شد و سیل تبریک و تهنیت به جانبش روان گشت از جمله همای دختر دانای و هوشمند شمس الدین و همسر فهمیده همایون وزیر نیز، همان گونه که عرض

کردم ندیمه مخصوص سمانه ملکه سرزمین فراغنه شد ه هنوز چند ماهی از صدارت و وزارت همایون نگذشته بود که، امیر شمس‌الدین از دنیا رفت و برای دخترش همای، سی هزار دینار زر سرخ و سی باغ پر از میوه و سه مزرعه حاصل خیز به ارث گذاشت

بعد از مراسم چهلم درگذشت امیر شمس‌الدین، روزی از روزها همای به همایون گفت شنیده‌ای که سالیانی حدود بیست سال پیش، بین دو برادر به خاطر میزان مهریه فرضی دختر برادر بزرگتر، اختلاف در گرفت و برادر کوچکتر قهر کرد و ترک دیار خود نمود؟ اکنون من، دختر آن برادر بزرگتر، تمام ارثیه خود، که به همان میزان سی هزار دینار زر سرخ و سی باغ و سه مزرعه می‌باشد را به تو که شوهر گرانقدر و پسر عموی ارزشمندم و فرزند آن برادر کوچکتر هستی می‌بخشم

و باز هم از عجایب روزگار آنکه سمانه و همای نیز در یک زمان از شوهران خود باردار شدند سمانه دختر پادشاه سودان برای همسرش سلطان سرزمین مصر پسری به دنیا آورد که نام فرزند را فاروق گذاشته و همای نیز دختری زیباتر از خود را برای همایون زائید که نام او را فروغ نهادند جالب آنکه وقتی سلطان سرزمین مصر، به دیدار همسر همایون آمد و فروغ نوزاد را در آغوش گرفت، گفت من از هم اکنون دختری فروغ را برای پسرم فاروق خواستگاری می‌کنم به شرطی که تو مانند عمویت شمس‌الدین مرحوم مهریه سنگین نخواهی که من ناگزیر به قهر کردن و ترک دیار و سرزمین خود بشوم فروغ و فاروق با هم بزرگ شدند و سال‌ها به سرعت برق گذشت آری بیست و پنج سال که

گوئی آن ربع قرن، فقط ربع ساعتی بود و سلطان سرزمین مصر هنوز در قید حیات بود که فاروق را به جای خود بر تخت سلطنت نشانند و فروغ نیز ملکه سرزمین مصر شد لازم است اضافه کنم در آن موقع، فروغ و فاروق نیز صاحب پسری چهار ساله بودند، که اگر مردمان سرزمین مصر اکنون تاریخ سی قرن پیش مملکت خویش را ورق بزنند، به نام پادشاهی برمی‌خورند که فؤاد دوم نام داشت و فرزند فروغ و فاروق و نوه همای و همایون و نبیره نورالدین و شمس‌الدین بود؛ شمس‌الدینی که بر سر در عمارتش، این سه بیت را نوشته و حک کرده که تا قرن‌ها باقی بود

برخیز تا به عهد امانت وفا کنیم

تقصیرهای رفته به خدمت قضا کنیم

برخیز تا طریق تکلف رها کنیم

دگان معرفت به دو جو پر بها کنیم

سیم دغل خجالت و بد نامی آورد

خیز ای حکیم تا طلب کیمیا کنیم

و چون قصه به پایان رسید، هم سلطان را خواب در ربود و هم داستان نورالدین و شمس‌الدین به پایان رسید و هم شهرزاد لختی در اندیشه ماند که فردا شب سلطان خویش چه قصه‌ای را ساز کند

پایان شب بیست و ششم

قصه شایان مصری

و اما ای ملک جوانبخت و ای سلطان شهرة آفاق، داستانی را که از امشب افتخار تعریفش را برای شما سرور شایسته‌ام دارم، داستان شیرین شایان مصری است که آغاز و ابتدای داستان این‌گونه است

در سرزمین تاریخی مصر، بازرگانی بسیار ثروتمند زندگی می‌کرد که در کار تجارت سنگ‌های قیمتی و جواهرات گرانبها مشغول بود او بهترین نوع فیروزه خراسان و یاقوت کشمیری و لعل بدخشان و عقیق یمانی و زمرد شامی و الماس آفریقایی، و انواع طلاها را همیشه در حجره خود داشت اسمش یونس بود و در سرزمین مصر، بین تجار سرشناس و جواهرفروشان بنام، به یونس گوهری معروف بود یونس اصل و نسبش به مردم سرزمین مراکش می‌رسید، که در دوران جوانی به مصر کوچ کرده و فقط و فقط، یک پسر جوان شانزده ساله بسیار مؤدب و مهربان و شایسته به نام شایان داشت، که دوستان و اطرافیان، او را شایان مصری صدا می‌زدند

یونس گذشته از آنکه سرپرستی بسیاری از خانواده‌های فقیر را عهده‌دار بود، به پرندگان کوچک و بی‌آزار مانند کبوتر، گنجشک، کبک، سار و زاغ خیلی علاقه داشت و همیشه در حیاط خانه‌اش، هزاران هزار از این نوع پرندگان زندگی می‌کرده و دانه می‌خوردند در روزهای تعطیل کار یونس این بود که به صحرا می‌رفت و اگر در آسمان، می‌دید که باز، شاهین، کرکس و عقابی قصد شکار کردن پرنده‌ای ضعیف و کوچک را دارد، با تیر و کمان خود آن پرنده شکارچی را می‌زد و جان پرندگان خُرد و بی‌دفاع را نجات می‌داد و گاهی فضای خانه یونس گوهری چنان از آواز بلبلان و قناری‌ها و گنجشک‌ها آکنده می‌شد، که مردم کوچه و بازار، برای شنیدن آواز آن پرندگان مدت‌ها وقت صرف می‌کردند و پشت دیوار حیاط خانه‌اش می‌ایستادند بدون اغراق باید بگویم که صدها کودک یتیم و صدها هزار پرنده مختلف، در سایه مواظبت و مراقبت یونس گوهری، زندگی راحت و امنی داشتند یونس گوهری در تربیت تنها فرزند پسرش هم، از هیچ کوششی فروگذار نکرده و آموزگاران مختلف، انواع علوم عصر و هنرهای زمان را به او آموخته بودند؛ از جمله اینکه او هر روز، شایان را با خود به حجره‌اش در بازار جواهرفروشان شهر می‌برد و در کنار خود می‌نشاند و علم تجارت و بصیرت جواهرشناسی و شناخت سنگ‌های اصل از بدل را به او می‌آموخت به خاطر این محاسن و سجایای اخلاقی بود که در سرتاسر سرزمین پهناور مصر، یونس گوهری شهره و معروف بود

روزها یکی از پی دیگری به سرعت سپری شد و روزگار پیری و کهنسالی یونس گوهری فرار سید، تا اینکه روزی پدر فرزند خود، یعنی شایان شایسته را پیش خود نشانده و گفت ای فرزند، می‌خواهم در این چند زمانی که زنده هستم، برایت همسری انتخاب کنم و دختری را به کابین عقد تو درآورم، تا هنگامی که مرگ من فرا می‌رسد، تو تنها نباشی آیا موافقی که دینا دختر هارون، تاجر معتبر بازار جواهر فروشان را برایت عقد کنم؟

و اما ای ملک جوانبخت، باید به این مورد هم پردازم مدت‌ها بود در زمانی که پدر در حجره نبود و شایان خودش به تنهایی سرگرم خرید و فروش جواهرات می‌شد، دختری که معلوم نبود از کدام طایفه و قومی است، به در حجره جواهر فروشی می‌آمد و با شایان به گفت‌وگو می‌نشست چون یونس گوهری پیشنهاد ازدواج با دینا را به شایان داد، پسر اجازه خواست و گفت پدر از خدا پنهان نیست، از شما چرا پنهان باشد که من، مدتی است دلبسته یکی از مشتریان حجره شده‌ام و نمی‌دانم چرا هر وقت او می‌آید، شما نیستید تا وی را ببینید! یونس گوهری گفت ایرادی ندارد، من چندین روز صبح‌ها برای سرکشی به پرندگان نمی‌روم در حجره می‌مانم تا این دختر را ببینم

از قضا فردای آن روز، دختر از دور پیدا شد ولی چون به نزدیک حجره رسید و یونس گوهری را در حجره و کنار دست پسرش دید، راه را کج کرد و جلو نیامد شایان با تعجب گفت بابا جان نمی‌دانم چرا

شراره تا شما را دید به عقب برگشت و از جلو آمدن منصرف شد. یونس گوهری گفت شاید آن دختر خجالت کشید ایرادی ندارد فردا من در پستوی حجره پنهان می شوم که اگر این دختر آمد مرا نبیند و با تو به صحبت بنشیند و صبح روز بعد، پدر در پستوی حجره پنهان شد و دختر به پشت پیشخوان حجره آمد و بعد از چند کلام صحبت با شایان، جواهری را برای تماشا مطالبه کرد، و چون شایان جواهر را جلوی پیشخوان حجره نهاد، دختر به جای تماشا و ملاحظه جواهر، چنان نگاهی بر چشمان شایان انداخت و رفت که جوان برای لحظه ای از خود بی خود شد و برای آنکه بر زمین نیفتد، دستش را به دیوار تکیه داد پدر که از پستوی حجره شاهد ماجرا بود، به سرعت آمد و زیر بازوی پسر را گرفت و پرسید باباجان چی شد، که شایان فقط پاسخ داد، هیچ، هیچ

از همان روز و ساعت، و بعد از آن نگاه شررخیز شراره بر شایان بود که، جوان قصه ماگه گاه دچار سرگیجه می شد و در درونش التهاب و در دلش سوزشی پیدا می شد، و هرگاه که آن دختر، مانند روزهای گذشته به در حجره می آمد و جلوی پیشخوان می ایستاد، تا زمانی که روبه روی شایان ایستاده بود، شایان راحت و آرام و خوشحال و خندان بود و چون می رفت آن التهاب و اشتیاق بیشتر و به حد آزاردهنده ای می رسید یک روز دختر به شایان گفت من فردا قصد سفر به سرزمین های دوردست را دارم و دیگر به اینجا نخواهم آمد، و عجیب

آنکه آن دختر در حمام مدتی که تقریباً هر روزه به در حجره جواهرفروشی می آمد، حتی قطعه سنگ ارزان قیمتی هم نخرید، و گویی قصدش فقط این بود که شایان شایسته قصه ما را، به پریشانحالی و آشفتگی بکشاند و برود

یک هفته گذشت، و دیگر شراره نیامد و هر روز ناراحتی و التهاب و انتظار شایان، برای دیدن شراره از روز پیش بیشتر و بیشتر می شد و چون پدر شایان یا یونس گوهری، پی به عاشق شدن پسرش برد گفت فرزندی با اینکه من قصدم این بود که دینا دختر هارون را برای تو به همسری انتخاب کنم، و با وجود آنکه از روز اول این دختر، به قول معروف به دلم ننشست، اما چون تو او را دوست داری، می روم و او را برای تو خواستگاری می کنم فقط بگو نشانی خانه شان کجاست و در کدام محله شهر زندگی می کند

وقتی پدر شایان، یعنی یونس گوهری، از فرزندش پرسید که نشانی خانه این دختر کجاست و در کدام محله شهر زندگی می کند، شایان محزون و دلباخته، پاسخ داد نمی دانم پدر جان، فقط در آخرین روز دیدارمان به من گفت که قصد سفر به سرزمین های دوردست را دارد پدر در جواب فرزند گفت بر فرض که خودش تنها، و چه همراه خانواده اش به سفر رفته باشد، اما خانه و خانمانش که بر باد نرفته من آنقدر قدرت دارم که مأمورانی را بگمارم تا تمام شهر و حتی سراسر سرزمین مصر را جست و جو کنند و شراره دلخواه تو را بیابند
از فردای آن روز بود که یونس گوهری بیشتر از ده نفر را با

نشانه‌هایی که از دختر داشت، به دنبال او برای پیدا کردنش فرستاد اما دریغ برای یونس و درد برای شایان، که آنها هرچه گشتند کمتر یافتند، و روزبه‌روز درد و حرمان شایان و پافشاری یونس در یافتن شماره شدت می‌گرفت، و عجب آن بود که در هیچ‌کدام از محله‌های شهر هم کسی نشانی از دختر و خانواده‌اش نداشت و پدر و پسر، در حیرت مانده بودند که پس، آن دختر، هر روز از کجا می‌آمده و جلوی پیشخوان حجره می‌ایستاده و به گفت‌وگو می‌پرداخته!

بالاخره کار شایان به آنجا کشید که از شدت رنجوری و شدت دلخونی، به بستر افتاد و روزی که شایان تنها در منزل و در بستر خوابیده بود، پیرزنی در شکل و هیئت فالگیران، به در خانه آمد و دق‌الباب کرد شایان با سختی به در خانه رفت و چون پیرزن گفت آیا دوست داری که فالت را بگیرم و ستاره بختت را پیدا کنم؟ جوان ناامید، با شوق، جواب آری داد که پیرزن فالگیر گفت شماره مورد علاقه تو که دختر فلان کس است، اکنون در بیرون فلان شهر در قصری مجلل با پدرش انتظار تو را می‌کشد پس هرچه زودتر با پدرت به آن دیار سفر کن، زیرا پسر پادشاه کشور حبشه هم که روزی دختر مورد علاقه تو را دیده است مانند تو سر در پی او دارد

پیرزن فالگیر سگه‌ای از شایان گرفت و رفت شایان هم، چون پدرش برگشت، تمام ماجرا را برای او تعریف کرد یونس گوهری یا پدر شایان، بعد از تمام شدن حرف‌های پسرش گفت من به خاطر علاقه‌ای که به تو دارم، حاضرم با تو به هر جایی که بگویی بیایم، اما دلم به این

کار روشن نیست یونس گوهری حجره را برای مدتی بست و با شایان به طرف نشانی که پیرزن فالگیر داده بود، حرکت کردند تا به آن شهر رسیدند که بیشتر خانه‌هایش کوچک و خرابه و گلی و محقر بود، ولی در طرف دیگر و تقریباً بیرون شهر قصر مجللی یافتند چون به طرف قصر رفتند، ناگهان دم در قصر، شراره را با پیرمردی دیدند که، گویی انتظار پدر و پسر را می‌کشیدند دو پدر با هم آشنا شدند و به صحبت نشستند، و پدر دختر که چهره‌ای زشت و صورتی نامیمون داشت، خود را تاجر پارچه از سرزمین سودان معرفی کرد و شرایط ازدواج دخترش با شایان را، دو گونی زر سرخ اعلام کرد پدر و پسر پذیرفتند، به دیار خود بازگشتند و دو گونی زر سرخ برداشته و دوباره به جانب آن شهر و آن قصر مجلل به راه افتادند این بار قصر را پر از زنان و مردانی یافتند که خود را اقوام شراره معرفی کردند سفره عقد را چیدند و مردی هم آماده خواندن خطبه و جاری کردن صیغه عقد شد ناگهان دسته کبوترانی که شاید تعداد آنها بیشتر از هزار بود، از پنجره‌ها وارد تالار قصر شدند و بانوک‌های خود گوشه‌های سفره عقد را گرفتند و آن را به هوا بلند کرده و واژگون نموده و رفتند بهت و حیرت سراپای وجود یونس گوهری و شایان مصری را فراگرفت اهالی آن قصر دوباره سفره عقد دیگری را آراستند که پدر دختر فریاد زنان گفت می‌ترسم باز هم این کبوتران که حتماً از جنیان هستند بیایند، پنجره‌ها را ببندید چون پنجره‌ها را بستند و آن مرد به ظاهر روحانی، شروع به خواندن مجدد خطبه عقد کرد، باز هم کبوتران آمدند و بال‌های خود را به شیشه‌های

پنجره تالار قصر زدند در این میان یونس گوهری به فکر فرو رفت، زیرا او کبوتران را می‌شناخت آنها همان پرندگانی بودند که سالیان سال، از کف حیاط خانه‌اش دانه جمع می‌کردند و می‌خوردند

به این ترتیب بود که شایان مصری، پسر شایسته یونس گوهری، و تاجر سرشناس سرزمین مصر، شراره دختری را که پدر ساختگی‌اش به دروغ خود را تاجر سودانی معرفی کرده بود، به عقد خویش درآورد هنوز سفره عقد را جمع نکرده بودند، که ناگهان پدر و پسر درحالی‌که شراره در کنارشان ایستاده بود، خود را در بیابانی بی‌آب و علف دیدند، زیرا در یک چشم برهم زدن، هم آن قصر از نظر پدر و پسر محو شد، و هم دو گونی زر سرخ ناپدید گردید هنوز همچنان شایان و پدرش هاج و واج به چپ و راست خود نگاه می‌کردند که دختر گفت پدرجان مگر اشکالی دارد که پسر برزنده و شایسته شما، دختری از طایفه جتیان را به عقد خود درآورد؟

و چون قصه بدینجا رسید، باز هم به رسم بیست و شش شب گذشته، سلطان انتقامجوی دختران بی‌گناه‌کش به خواب رفت و شبی دیگر نیز سر شهرزاد زیر تیغ جلاد نرفت

پایان شب بیست و هفتم

و اما ای سلطان خردمند و داهی و لایق سریر و اورنگ سلطنت و شاهی، دیشب داستان به آنجا رسید که دختر گفت پدرجان، مگر چه اشکالی دارد که پسر برزنده و شایسته شما، دختری از طایفه جتیان را به عقد خود درآورد گذشته از آن، تا شما چشمانتان را ببندید و باز کنید، من شما را دوباره به شهر و خانه‌تان می‌برم، و در ثانی قول می‌دهم تا آخر عمرم، همسری وفادار برای پسران باشم سوم باید بدانید من که عاشق پسران بوده و هستم، از طایفه جن‌ها می‌باشم ولی از زندگی کردن در دیار جتیان خسته شده‌ام و می‌خواهم از حالا به بعد، آدم باشم و مثل شما آدم‌ها زندگی کنم لطفاً مرا از خود نرانید که من عاشق پسر شما هستم و لذا در یک چشم بر هم زدن، هم چنانکه آن قصر دود شد و دوگونی زر سرخ ناپدیدگشت شراره و شایان و یونس هم از آسمان، در صحن حیاط همان خانه قدیمی خود فرود آمدند، و از عجایب آنکه صحن حیاط خانه مثل همیشه پر بود از انواع پرندگان، به‌خصوص کبوتران سپید بال، ولی تا پای شراره بر زمین حیاط خانه رسید، همه پرندگان صداهای اعتراض‌آمیز از منقار خود خارج کردند و به آسمان پر کشیدند و برای همیشه از آنجا رفتند، و آنجا بود که سومین

هشدار، توسط نیروی غیبی به یونس گوهری داده شد
 هشدار اول موقعی بود که هنگام عقد، کبوتران آمدند و بانوک‌های
 خود سفره عقد را برچیدند و واژگون کردند هشدار دوم زمانی بود که
 بلافاصله بعد از اتمام مراسم عقد، آن قصر با عظمت دود شد و به هوا
 رفت، و هشدار سوم فریاد اعتراض آمیز پرندگان و کوچ کردن
 همیشگی شان از آن خانه بود و هم در آن زمان بود که یونس گوهری
 زیر لب و نجواکنان گفت ای دل غافل، هرچند که من در جوانی خود را
 از دام عفريتان نجات دادم، اما این شیطان صفتان ملعون، بالاخره تنها
 فرزندم را به دام انداختند

شایان و شراره و یونس گوهری در آن خانه مشغول زندگی شدند و
 شراره زن عقدی شایان، چنان در روزهای اول خود را از یک سو مانند
 یک ملکه‌ها می‌آراست، و از سوی دیگر همچون کنیزها به خدمت پدر
 می‌پرداخت و بسان مادری مهربان به پرستاری و تیمار شایان خود را
 مشغول می‌داشت، که حدی نداشت و در ضمن، آن چنان شایان عاشق
 از چشم کور و از گوش کر شده، مجذوب اعمال و مفتون رفتار و
 محسوس حرکات شراره شده بود که پدر در خود جرئت آنکه یک کلام
 حرفی بگوید نمی‌کرد یونس مصری به خاطر آورد که گفته‌اند و راست
 هم گفته‌اند آدم عاشق کور و کر است، و شایان هم تمام آن ماجراهای
 جادوگرانه را که فقط فکر کردن درباره‌اش مو را بر تن آدم راست
 می‌کرد، از یاد برده بود و شربت وصل دلدار و شیرینی صحبت یار و
 حلاوت گفت و گفتار، دور از چشم اغیار، چنان او را به خود مشغول

کرده بود که دیگر پا از خانه بیرون نمی‌گذاشت، و حتی به حجره پدرش هم نمی‌رفت و یونس گوهری، با قامت خمیده و پشت تاگشته و دل شکسته، باز هم خود به تنهایی به حجره می‌رفت اما کو دیگر حال و حوصله، تا فیروزه خراسانی و لعل بدخشانی بخرد و زم‌زد شامی و الماس آفریقایی بفروشد

روزی از روزها که مغموم و پریشان، پشت پیشخوان حجره ایستاده بود و مردم را تماشا می‌کرد، ناگهان همان زن فالگیر که روزی از روزها به در خانه‌شان رفته و نشانی شراره را به شایان، پسرش داده بود، پیدا شد و گفت ای صاحب والا، آیا اجازه می‌دهی که فال تو را بگیرم و تعداد ستاره‌های اقبال را بشمارم، یونس با بی‌حوصلگی گفت ای بابا، تنها ستاره کور و بی‌نور اقبال من هم در حال غروب کردن است برو و تنهایم بگذار پیرزن فالگیر به سرعت برق تغییر قیافه داد و گفت یادت باشد دیار جنیان و سرزمین عفریتان، مراکش و مصر و شام نمی‌شناسد و مرزی ندارد لطفاً مرا خوب نگاه کن و ببین آیا می‌شناسی؟ که به لافاصله یونس او را شناخت، زیرا پیرزن فالگیر، در یک لحظه به صورت زنی بسیار زیباتر از شراره درآمد یونس گوهری برای یک لحظه، شرنگ، دختر زیباروی طایفه جنیان را دید، که در روزگار جوانی و در سرزمین مراکش، مدتی عاشق و گرفتارش بود

و اما ای ملک جوانبخت بااقتدار نشسته بر تخت، حال باید شراره و شایان و پدر پیرافزاده و نالان او را قدری به حال خود گذاشته و زمانی به عقب برگردیم و به دوران جوانی یونس گوهری رسیده و به سرزمین

مراکش برویم و بگویم، یونس در دوران جوانی و آن زمانی که در دیار محل تولد خود زندگی می‌کرد، هم چنان کارش گوه‌رگری و جواهرفروشی بود

روزی از روزها دختری به نام شرنگ همچنان که شاره سرراه پسرش ظاهر شد، بر در حجره‌اش آمد و دل او را برد و عاشق خود نمود و به عقد وی درآمد چون یونس بعد از به عقد درآوردن شرنگ، و مدتی زندگی با او از اعمال ناشایست و افعال حرام وی باخبر شد، شبی خنجر بر سینه همسر خیانتکار خود فروکرد و او را کشت

چون به ته حیاط رفت و در آخرین قسمت گوشه باغچه خانه گوری کند و آمد تا جنازه زن نابکار خود را برای دفن کردن ببرد، با بهت و حیرت دید که جنازه در اتاق نیست و شرنگ با خنجر در سینه فرورفته‌اش ناپدید شده است

یونس در همان ابتدای آشنایی‌اش با شرنگ زیبارو، شک و تردیدی درباره عفریت بودن او به ذهنش خطور کرده بود، که او بعد از ناپدید شدن جنازه، شبانه اسباب و اثاثیه خود را جمع کرد و به سرزمین مصر کوچ نمود و بعد از مدت‌ها دوباره ازدواج کرد که خداوند پسری چون شایان را به او داد و چون پنجاه سال از آن دوران گذشت، تمام ماجراهای جوانی و وجود شرنگ خیانتکار و کشتن او از خاطرش محو شد تا اینکه دوباره او را در لباس پیرزن فالگیر، در بازار و مقابل پیشخوان مغازه‌اش، در سن هفتاد و پنج سالگی دید

پیرزن فالگیر که فقط چند لحظه‌ای به شکل شرنگ در مقابل یونس ظاهر شد، ادامه داد، ای یونس برایت گفتم که دیار جنیان و سرزمین ما عفریتان مرزی ندارد و مراکش و مصر و شام نمی‌شناسد و همانطور که دیدی باید برایت بگویم من فالگیر که اکنون رو به رویت ایستاده‌ام، همان شرنگی هستم که تو خنجر بر سینه‌اش فرو کردی، در ضمن باید بدانی من مادر شراره عروس تو هم هستم و اگر تو مرا به خیال خودت کشتی و به این سرزمین فرار کردی، اما من هرگز از یاد تو غافل نبودم و همواره به دنبال تو بودم و دخترم را سر راه پسر تو قرار دادم البته توجه کرده‌ای که با افسون، آنچنان شراره من، شایانت را عاشق خود کرده که او اگر هرچه از شراره ببیند، به جای آنکه خنجر بر سینه زنش فرو کند، سینه تو را از هم خواهد درید پس مبادا که باز هم فکری احمقانه به سرت بیفتد و درصدد تلافی کردن برآیی، که جان ما جنیان و عفریتان، مثل شما آدمیان با سم خوراندن و خنجر بر سینه فرو کردن و دار زدن و سر بردن از تن بیرون نمی‌رود مگر آنکه جادوی ما باطل شود و شیشه عمرمان شکسته شود، که آن هم اینجا و در دست تو و پسرت نیست و اما باید بدانی که از فردا صبح، جلوی پله‌های اتاق پسرت شکافی پدید خواهد آمد، برای آنکه آن شکاف بازتر و آن حفره عمیق‌تر نشود، تو و بعد از تو پسرت، باید هر روز پنجاه دینار زر سرخ در آن شکاف بریزید، و الا آن شکاف هر روز بازتر و آن عمق هر روز زیادتر خواهد شد به تریبی که روزی تو و شایان را درون خود خواهد کشید و آن روز دیگر

تو هم زنده نخواهی بود ضمناً بدان که چراغ عمر تو رو به خاموشی است و چه ما عفریتان بخوایم و چه نخوایم، تو چند صباحی دیگر بیشتر زنده نخواهی بود

پیرزن فالگیر بعد از گفتن آن حرف‌ها، راهش را کشید و در میان جمعیت بازار گم شد و رفت یونس گوهری که واقعاً ترسیده بود، به نزد دوست قدیمی خود هارون و پدر دینا که او هم به کار گوهرگری اشتغال داشت، رفت و ضمن تعریف تمام ماجرا به او گفت من شایان را بعد از مرگم به دست تو می‌سپارم و باید با وجود همسر عفریته‌اش از او مراقبت کنی سپس به خانه رفت و چون صبح روز بعد از خواب بیدار شد، با کمال تعجب شکافی را جلوی ایوان اتاق شایان مشاهده کرد فوری به یاد حرف‌های پیرزن فالگیر و یا روح تغییر شکل داده شرنگ، همسر قدیمیش افتاد و از داخل صندوق خانه خود پنجاه عدد زر سرخ به بیرون آورد و داخل شکاف انداخت که آن شکاف، چون دهان گرسنه‌ای که بعد از سیر شدن بسته شود، به هم آمد البته سرمایه بسیار یونس گوهری به قدری بود که اگر تا ده هزار روز هم روزی پنجاه زر سرخ داخل آن شکاف می‌ریخت تمام نمی‌شد اما آخرش چی، هنوز صد روزی نگذشته بود که چراغ عمر یونس گوهری و پدر شایان مصری رو به خاموشی رفت

روزی از روزها صبح زود، درحالی که یونس دیگر قادر به برخاستن از بستر نبود، شایان را به بالین خود فراخواند و به او پنجاه دینار زر سرخ داد و شکاف جلوی ایوان اتاقش را هم به فرزندش نشان داد و

هزار و یک شب

قصه شایان‌اللطیف طسوجی

گفت تو فعلاً هر روز صبح پنجاه دینار زر سرخ داخل آن شکاف بریز و از آنجایی که من مرد باخدایی بوده و هستم، ایمان دارم این بلای نازل شده بر خانه ما، روزی محو خواهد شد وصیت‌نامه من و سفارشات بعد از مرگم درباره تو، تمامی نزد دوستم هارون، پدر دیناست از او خواسته‌ام که بعد از مرگم تو را تنها نگذارد، و تو نیز تماس و ارتباط خود را با او قطع نکن و آن شب آخرین شبی بود که یونس گوهری زنده بود و در روی این خاک نفس کشید، زیرا هنوز روز بعد از راه نرسیده بود که شایان متوجه شد پدرش دیگر نفس نمی‌کشد و جان به جان‌آفرین تسلیم کرده است

و چون قصه بدینجا رسید، سلطان شهر باز قصه شنو به خواب رفت و شهرزاد قصه‌گو هم برای شکرگویی به درگاه خدا جهت زنده ماندن در شب و روزی دیگر قدم به ایوان نهاد

پایان شب بیست و هشتم

و اما ای سلطان بلند اختر و صاحب اورنگ و سریر و افسر، همچنان که
دیشب به عرایض جان نثار خود عنایت فرمودید، آنچه به سمع رسید،
داستان زندگی یونس گوهری، پدر شایان مصری بود

چون مراسم دفن و ختم و هفت متوفی به پایان رسید، باز هم
شکاف مقابل درگاه اتاق شایان پدیدار شد، و باز هم پسر، بنا بر وصیت
پدر، روزی پنجاه زر سرخ داخل آن شکاف می ریخت، که شکاف
بلافاصله ولی فقط برای یک شبانه روز بسته می شد تازه بعد از مرگ
پدر بود که شایان از خواب بیدار شد و غبار کدوکننده هوس شراره
عفریته نسب، از جلوی چشمانش کنار رفت شایان روزی فریادکشان به
همسرش گفت این خانه جادو شده است و تو هم از طایفه جادوگرانی،
یا باید هرچه زودتر این بساط جادو جنبل را از این خانه جمع کنی، و یا
اینکه من همان بلایی را بر سر تو می آورم که پدرم قبل از ازدواج با
مادرم، بر سر زن اول خود درآورد و آنجا بود که شراره ساکت ماند و
فقط در جواب شایان گفت چشم

همانطور که به عرض رساندم، چون شایان از خواب غفلت بیدار

شده بود، برای آنکه پی به اسرار آن خانه و نوع ارتباط زنش با اجنه
 ببرد، با تظاهر به اینکه دارد به محل کارش می رود، در گوشه ای از خانه
 پنهان شد که ناگهان، همان پیرزن فالگیر را دید که چون دودی از آسمان
 پائین آمد و مقابل شراره ایستاد و شنید که زنش با صدای بلند می گوید
 مادر بس است، چرا دست از سر من بر نمی داری و اجازه نمی دهی من
 به زندگی خود با این شایان شایسته ادامه بدهم تو که انتقام خود را از
 یونس گوهری گرفتی و دلت خنک شد، برو و اجازه بده که من سر خانه
 و زندگی خود باشم به خدا من شایان را دوست دارم و می خواهم مثل
 او آدم شوم و در اینجا بود که پیرزن عفریته، یا مادر شراره و همان پیرزن
 فالگیر، عصبانی شد و قدمی به جلو آمد و کشیده ای بر صورت دختر
 کوبید و فریادکشان گفت فضولی موقوف، در طایفه ما جنیان هرگز
 اینگونه سرکشی ها وجود نداشته است تو مجبوری تمام دستورات مرا
 اطاعت کنی، زیرا اینها فقط دستورات من به تو نیست، بلکه او امر ملک
 عفریتان عالم است که از طریق من به تو ابلاغ می شود

شراره همسر شایان، در برابر مادر کوتاه نیامد و مرافعه مادر و دختر
 بالا کشید و شراره تهدیدکنان گفت مادر سایه شومت را از سر این خانه
 بردار و برو کاری نکن که تمام ماجرا را از اول تا آخر برای شوهرم
 تعریف کنم و بگویم که تو چه دیو پلیدی هستی مادر یا همان پیرزن
 جادوگر فریادکشان گفت احمق من تو را فرستادم که این پسر را عاشق و
 دیوانه خودت کنی، حال می بینم تو خودت عاشق و دیوانه او شده ای،

نمی دانم این آدمیان چه مهره ماری با خود دارند که با این سرعت جوان‌های ما را فریب می دهند و بعدش می خواهند فوری شما را از ملک عفریتان درآورند. نخیر تو دختر یک عفریت هستی و حق تمرّد و سرپیچی از دستورات مرا نداری، من تنها مادر تو نیستم، بلکه رابط امیر عفریتان عالم با تو هم هستم، یادت باشد اگر یکبار دیگر در برابر من گردنکشی کنی، همین شوهرت را که خیلی هم دوستش داری، با خواندن وردی تبدیل به سنگ می کنم.

اینجا بود که دختر چون فنر از جا پرید و گفت مگر در خواب ببینی که شوهر عزیز مرا تبدیل به سنگ کنی، و به سرعت داخل صندوق خانه دوید و درحالی که شیشه ای را در دست داشت، جلوی ایوان آمد و گفت مثل اینکه یادت رفته که شیشه عمرت در دست من است و در این موقع بود که شایان از مخفیگاه خود بیرون آمد او که شاهد دعوا و بگومگوی مادر و دختر بود، ناگهان فریاد کشید شراره مواظب باش مادرت دارد ورد می خواند و به سویت فوت می کند که شراره با شنیدن هشدار شوهرش، به سرعت شیشه عمر مادرش را بر زمین کوبید و در یک لحظه، مادر و دختر، یا شراره و شرنگ، هر دو در مقابل چشمان حیرت زده شایان دود شدند و به آسمان رفتند. هنوز شایان از بهت و حیرت به در نیامده بود که ناگهان دید، خانه و خانمانش هم دود شد و به هوارفت، و دیگر از آن خانه مجلّل، جز زمینی صاف هیچ باقی نماند. نه شراره ای بود و نه خانه ای و نه انبارهای پر از گونی های زر سرخ و

صندوق‌های مملو از فیروزه خراسان و لعل بدخشان و یاقوت کشمیری و زمرد شامی و عقیق یمنی و الماس آفریقایی فقط زمینی صاف باقی‌مانده بود و شایان مصری غرق در بهت و حیرت و تعجب، و تنهای تنها زیرا پدرش زیر خاک و همسرش دود شده و به هوارفته بود چون شایان دیگر هیچ نشانی از خانه و خانمان خود ندید، بنا به گفته پدر مرحومش یونس گوهری که گفته بود، بعد از مرگ هرگاه با مشکلی روبه‌رو شدی به دوستم هارون مراجعه کن، به در خانه هارون جواهری رفت و تمام ماجرای زندگی بعد از مرگ پدر را برای او شرح داد و از او راه چاره جست و اضافه کرد من مطمئن هستم همسرم شراره با اینکه خود از طایفه جنیان بود، اما به خاطر علاقه به من، آنچنان که گفتم مقابل مادرش به دفاع برخاست اکنون با دو خواهش نزد تو آمده‌ام، اول آنکه مرا به عنوان شاگرد خود در حجره‌ات مشغول کار کنی، و دوم آنکه اگر کسی را می‌شناسی که به اسرار عفریتان آگاه باشد و جادوگری بداند، مرا نزد او بفرستی بلکه بتوانم نشانی از شراره پیدا کنم، زیرا می‌دانم شراره همچنان و هنوز زنده است اما با جادوی مادرش به کدام نقطه از عالم برده شده معلوم نیست زیرا به گفته شرننگ مادر شراره، مُلک عفریتان مرز ندارد و مراکش و مصر و شامات و بین‌النهرین نمی‌شناسد هارون در پاسخ شایان گفت من تاجر خبره و سرشناسی در شهر دمشق می‌شناسم که پدرت در دوران جوانی خود، با او دادوستد داشته و به او الماس آفریقایی می‌فروخته و زمرد شامی

می‌خریده اینک با اندک سرمایه‌ای که به تو می‌دهم می‌خواهم به دمشق بروی و در حجره آن تاجر دمشقی به کار مشغول شوی زیرا اولاً شایسته نیست که من پسر یونس گوهری بزرگ‌ترین تاجر جواهرشناس سرزمین مصر را، در حجره خود به کار بگمارم، ضمناً در شهر دمشق دانشمندانی که باطل کردن سحر و جادو را می‌شناسند بسیارند چه بسا که در سرزمین شام، هم کار تجارتت بگردد و هم نشانی از شراره، همسرت پیدا کنی

شایان با سرمایه‌اندکی که هارون به او بخشید، با یک دنیا خاطره تلخ و شیرین، شهر و زادگاه خود را ترک و همراه کاروانی به جانب دمشق حرکت کرد بعد از دو هفته طی طریق، بالاخره کاروان به شهر دمشق رسید و شایان نشانی آن گوهرگر و جواهرفروش دمشقی را پیدا کرد و یک روز صبح به در حجره او رفت و خود را معرفی نمود جواهرفروش دمشقی، وقتی فرزند دوست و همکار قدیمی خود یونس گوهری را بر در حجره‌اش دید، با آغوش باز وی را پذیرفت و ابتدا او را به گرمابه فرستاد و بعد به خانه‌اش برد و از او پذیرایی شایانی کرد و چون شایان، تمام ماجرای زندگی‌اش را از سیر تا پياز، و از روز اول تا آخر، برای تاجر جواهرفروش دمشقی تعریف کرد، او گفت استاد و بزرگ تمام تاجران جواهرفروش هفت اقلیم امروزه دنیا، ملک التاجار بغدادی است که از دوستان صمیمی پدرت یونس گوهری هم بوده، و این تاجر بااقتدار، با دانشمندانی که باطل کردن سحر را آموخته‌اند

آشناسست تو را همراه قافله‌ای که فردا به سوی بغداد می‌رود و اتفاقاً کالا و مال التجار او را هم همراه می‌برد، به سرزمین بین‌النهرین می‌فرستم، تا هر دو مشکل تو را، حل کند آن تاجر دمشق‌ی هم، چند دینار زر به شایان داد و وی را همراه کاروان راهی سرزمین بین‌النهرین و شهر بغداد نمود

و اما ای ملک جوانبخت، در ابتدای قصه شایان مصری برایتان گفتم که یونس گوهری، تمام علوم و هنرهای زمان را توسط آموزگاران ورزیده سرزمین مصر، به فرزندش در نوجوانی آموخته بود و از جمله نواختن ساز، که شایان عود را به شایستگی می‌نواخت و با صدای زیبایش آواز را هم دلنشین می‌خواند. شایان برای آنکه در طی سفر دوم طولانی خود، از خستگی راه بکاهد و رنج سفر و درد هجران شراره را کمتر احساس کند، از بازار دمشق عودی خرید و شب‌ها که کاروان در محل مناسبی برای استراحت اطراق می‌کرد، برای کاروانیان عود می‌نواخت و می‌خواند از جمله شبی در دامنه کوهی که کاروانیان بساط خود را گسترده بودند، شایان عود خود را در دست گرفت و بعد از نواختن چهار مضرابی، در یکی از دستگاه‌های موسیقی ایرانی، زیر آواز زد و این ابیات را خواند

منم که شهره شهرم به عشق ورزیدن

منم که دیده نیالوده‌ام به بد دیدن

وفا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم

که در طریقت با کافرست رنجیدن

به پیر میکده گفتم که چیست راه نجات

بخواست جام می و گفت عیب پوشیدن

تمام کاروانیان نیز شایفته صدای ساز و مفتون آواز شایان شده بودند، که ناگهان از دامنه شرقی کوه، دزدان بیابانگرد به کاروان حمله کردند

سردسته دزدان بیابانگرد، که گویی از قبل، تمام تجار همراه کاروان را شناسایی کرده بود و همه را می شناخت، تیغ آخته در دست، بالای سر یکایک تجار صاحب کالا رفت و بعد از آنکه هر کدام را به نام صدا زد، دستور گردن زدنشان را صادر کرد و اموالشان را تصاحب نمود و در آخر خدمه کاروان را رها نمود ولی چون چشمش بر شایان و عود در دست او افتاد، گفت پسر بدم نمی آید که امشب در کنار این همه غنیمت به دست آمده، دمی بیاسایم و ساز تو را بشنوم بگو کیستی و از کجا می آیی و چگونه شد که همراه این کاروان شدی، قرار نبود که غریبه ای در این کاروان باشد زیرا این حضرات که سر بریده شان اینجا افتاده، تمامشان از تجار عمده سرزمین شامات هستند که الماس و طلا به بغداد می بردند آقازاده، تو سروکله ات چگونه در این کاروان پیدا شد؟ شایان که ترس سراپای وجودش را فرا گرفته بود، داستان زندگی خود را با اختصار برای سرکرده دزدان بیابانگرد تعریف نمود، و چون

قصه شایان به پایان رسید، امیر راهزنان گفت با تو کاری ندارم، زیرا تیغ همکاران من، فقط به گردن تجار سرمایه‌دار تعلق دارد اما به شرطی اجازه مرخصی خواهی داشت که ساعتی ما را با ساز خود سرگرم کنی راهزنان در قسمت دیگری از دامنه کوه سفره‌ای پهن کردند و بزمی آراستند و شایان سازش را دست گرفت و بعد از نواختن پیش درآمدی در مایه شور که از دستگاه‌های موسیقی ایرانی است، این ابیات را به آواز خواند

تاکی روم از عشق تو شوریده به هر سوی

تاکی دَوم از شور تو ویرانه به هر کوی

صد نعره همی آیدم از هر بُن موئی

خود دردل سنگین تو نگرفت سر موی

بر یاد بناگوش تو بر باد دهم جان

تا باد مگر پیش تو بر خاک نهد روی

خود کشته ابروی توأم من به حقیقت

گر کشتنی‌ام باز بفرمای به ابروی

سرکرده دزدان، با شنیدن بیت آخر خنده بسیار بلندی کرد و گفت ای جوان عاشق، امیدوارم همسرت را که اکنون اسیر دست جنیان است پیدا کنی، اما در پاسخ شعرت که خواندی «گر کشتنی‌ام باز بفرمای به ابروی»، اولاً می‌گویم که آزادی و کشتنی نیستی، بعد هم نه با اشاره ابرو، بلکه محکم و باصلابت فرمان می‌دهم که استری به تو بدهند و بلدی تا نزدیکی شهر بغداد که فاصله چندانی تا اینجا ندارد، تو را

هزار و یک شب

قصه شاهان لطیف طسوجی

همراهی کند امیدوارم هم تو به وسیله ملک التّجار بغدادی، همسرت را بیابی، و هم من روزی به جواهرات بسیار او دست یابم ضمناً از قیافهات پیدا است که کیسه‌ات تهی است، بیا، مال پدرم که نیست، این کیسه زر سرخ هم خرج راحت، از اموال همراهان سر بریده‌ات می‌باشد، مبادا روزی احساس بدهکاری به من کنی!
و چون قصه بدینجا رسید، باز هم سلطان را خواب در برود و شهرزاد قصه گو تعریف بقیه آن را برای شب بعد گذاشت

پایان شب بیست و نهم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای پادشاه مقتدر و کامکار و در میدان جنگ و کارزار، رزمنده‌ترین سردار، در دنباله ماجرای شایان مصری باید عرض کنم بعد از آنکه فرمانده و سرکرده دزدان بیابانگرد وی را بخشید و یک کیسه زر سرخ به او داد به وی گفت این تو و این جاده شهر بغداد

شایان را شخصی از گروه دزدان بیابانگرد، تا مقداری از راه هدایت کرد و چون سواد شهر بغداد از دور پیدا شد، راهنما برگشت شایان درحالی‌که سپیده صبح زده بود به دروازه شهر بغداد رسید دروازه‌بانان که غریبه‌ای را سوار استر دیدند، راه را بر او گرفتند و با او به سؤال و جواب برخاستند و نام و نشانش را پرسیدند شایان هم تمام ماجرای زندگی خود را بدون کم و کاست، همچنانکه برای امیر دزدان تعریف کرده بود، برای دروازه‌بانان شهر بغداد هم تعریف کرد و چند دینار زر سرخ به ایشان داد و از نگهبانان درخواست غذا کرد بعد از خوردن غذا سوار بر استر، وارد بازار شهر بغداد شد و جامه نو برای خود خرید و به حمام رفت و سر و تن را شست و رخساره و رو آراست و با نشانی که داشت به سوی خانه ملک التجار بغدادی حرکت کرد چون به در سرای ملک التجار رسید، به نگهبانان گفت به آقای خود خبر دهید که

پسر یونس گوهری از سرزمین مصر آمده است نگهبانان نیز خبر را به مولای خود رساندند، ملک التجار به استقبال شایان آمد و او را غرق بوسه نمود و خوش آمدگویی وی را به درون سرا برد و بعد از پذیرایی مفصل و شنیدن تمام ماجرای زندگی شایان، گفت همانطور که دوست و همکارم در شهر دمشق گفته، در بغداد دانشمندانی که باطل کردن سحر و جادو را بدانند، یکی دو تایی هستند تو فعلاً چند روزی را در یکی از قصرهای من به استراحت پرداز، تا من به پاس تعهد و وظیفه‌ای که در برابر روح پدرت دارم، هم مقدمات کار تجارت دوباره تو را فراهم کنم، و هم شاید بتوانم شراره، همسرت را از چنگ غفريتان خلاصی دهم بعد دسته کلیدی را به یکی از خدمتکاران داد و گفت مهمان عزیز مرا به یکی از آن دو قصر ببر و هرچه لازم داشت در اختیارش بگذار شایان بعد از تشکر فراوان، از سرای ملک التجار بغدادی به همراه آن خدمتکار بیرون آمد و در ساحل رودخانه دجله از دور سه قصری را دید که هر کدام به فاصله حدود صد متر از یکدیگر قرار داشت شایان از مرد خدمتکار پرسید آیا هر سه قصر به ملک التجار تعلق دارد که خدمتکار پاسخ آری داد باز شایان پرسید پس چرا شما کلید دو قصر را در دست دارید، آیا قصر سوم الان در اختیار مهمان دیگری است و یا محل سکونت خود ملک التجار است؟ که خدمتکار با ترس گفت قربان از قصر سومی اصلاً صحبتی نکنید که ما نام آنجا را قصر شوم گذاشته‌ایم، و سال‌هاست که در آن را باز نکرده‌ایم، زیرا چند سالی است که آن قصر پایگاه اجنه شده است و در بسیاری از شب‌های

مهتابی، رهگذران سایه اجنه را در آنجا دیده‌اند
 شایان با شنیدن آن مطلب از زبان خدمتکار ملک التجار بغدادی،
 فکری به خاطرش رسید و آن اینکه اگر داخل آن قصر شود، شاید بهتر
 و زودتر بتواند شراره را پیدا کند، زیرا مطمئن بود که همسرش از زندگی
 زیر یوغ عفریتان خسته شده و می‌خواهد هرچه زودتر به جمع آدمیان
 بپیوندد، و اصولاً در مقام دفاع از او بود که شراره مادرش را کشت و
 شیشه عمرش را شکست

شایان وظیفه خود می‌دانست که برای نجات همسرش تا پای جان
 بکوشد لذا از جهت اقامت در قصر سوم پافشاری کرد خدمتکار گفت
 پس باید دوباره به سرای مولایم ملک التجار بغدادی برگردیم زیرا اولاً
 کلید آنجا در اختیار من نیست و ثانیاً تا مولایم کلید نهد و مستقیماً هم
 اجازه صادر نکند، ما کسی را داخل آن قصر شوم نمی‌کنیم شایان و
 غلام مجدداً به نزد ملک التجار بغدادی برگشتند، و او چون از ماجرا
 باخبر شد، به نصیحت شایان پرداخت و گفت پسرم عجله به خرج نده
 که من از فردا صبح با مراجعه به دانشمندان بغدادی که باطل السحر
 می‌دانند، سعی در یافتن شراره همسرت خواهم کرد ولی وقتی دید که
 حرف‌هایش در گوش شایان عاشق نمی‌رود، با سفارش اینکه اگر با
 اجنه روبه‌رو شد، در مقام مبارزه و رویایی با آنها برنیاید، کلید در قصر
 سوم را به شایان داد و دو خدمتکار را هم دنبال شایان فرستاد تا
 رختخواب و چراغ و وسایل زندگی را به آن قصر خالی از سکنه ببرند، و
 جالب اینکه چون به در قصر رسیدند، دو خدمتکار که اثاثیه و لوازم را

همراه داشتند، جرئت پا گذاشتن به داخل قصر را نداشتند، لذا شایان خود در قصر را گشود و اذات و لوازم را از خدمتکاران گرفت و با شهامت و تهوری بی مانند، قدم به داخل قصر گذاشت، شایان با باغی بزرگ و نهری از آب و ساختمانی زیبا روبه‌رو شد، که تمام اتاق‌هایش خالی بود و هیچ اثاثیه و وسایل آسایش و تزئیناتی در اتاق‌های آن قصر ندید غیر از اتاقی که بزرگ‌تر از بقیه بود و به تالار قصر می‌مانست، و مجسمه‌ای بسیار زیبا و سنگین از سنگ مرمر در گوشه آن تالار قرار داشت شایان، هم به خاطر بزرگ‌تر بودن و دل‌بازی آن اتاق و هم به خاطر مجسمه بسیار زیبای سنگ مرمری که در آن قرار داشت، آنجا را برای اقامت انتخاب کرد فرش کوچکی را که همراه داشت پهن کرد و وسایل خود و ظروف و چراغ و سازش را در کنار خود قرار داد و به فکر فرو رفت

شایان به روی قالیچه نشست و تکیه به دیوار داد و رو به مجسمه مرمرین ساز درگرفت و این ابیات را با صدای دلنشین و لحنی عاشقانه خواند

گر آن مراد شیی در کنار ما باشد

زهی سعادت و دولت که یار ما باشد

اگر هزار غم است از جهانیان بر دل

همین بس است که او غمگسار ما باشد

به گنج غاری عزلت گزینم از همه خلق

گر آن لطیف جهان یار غار ما باشد

به اختیار قضای زمان ببايد ساخت

که دایم آن نبود که اختیار ما باشد

وگر به دست نگارین دوست کشته شویم

میان عالمیان افتخار ما باشد

چون شایان بیت آخرین را دوباره تکرار کرد، ناگهان در نهایت تعجب مشاهده کرد از چشمان مجسمه مرمرین اشک سرازیر شد، و درحالی که فقط لب‌های مجسمه تکان می‌خورد این صدا را شنید که ای مرد هنرمند تو به چه جرئتی پا به این قصر گذاشتی، آیا می‌دانی که عفريتان هفته‌ای یک شب به اینجا می‌آیند و از نقشه‌های شوم خود یکدیگر را مطلع می‌کنند؟ آیا می‌دانی که من، مجسمه سنگی مقابل تو، امیرزاده‌ای از سرزمین بخارا هستم که عفريتان همسرم را دزدیدند و چون سر در پی ایشان گذاشتم مرا با جادو تبدیل به سنگ کردند و به این شکل که می‌بینی درآوردند؟ من از آواز سوزناک و صدای گرم و نواختن هنرمندانه‌ات دانستم که تو هم از عاشقانی اما باید بدانی که امشب همان شبی است که عفريتان به اینجا می‌آیند و تو اگر خود را پنهان نکنی، یقین بدان اگر نابودت نکنند، به‌طور قطع تبدیل به سنگ یا چوبت خواهند کرد فعلاً اسباب و اثاثیه‌ات را جمع کن و مرا در جای خود بچرخان که در زیر پایم سنگی کشو مانند قرار دارد سنگ را به

کنار بزن و با اثاثیه‌ات داخل آن دهلیز بشو، و به هیچ سمت و سوی هم
 نرو تا عفریتان بیایند و بروند آن وقت یک هفته فرصت خواهیم
 داشت، تا آنچه صلاح است انجام دهیم فقط در جمع کردن اثاثیه‌ات
 دقت کن که هیچ از تو باقی نماند

شایان طبق گفته‌های مجسمه سنگ مرمر گوشه تالار عمل کرد و
 خود را در دهلیز زیر پای مجسمه پنهان کرد زمانی که شایان از مجسمه
 مرمر، یا امیرزاده بخارایی جادو شده پرسید، وقتی داخل دهلیز شدم
 چگونه تو را سر جای اولت برگردانم پاسخ شنید اگر تو سنگ کشف و
 مانند را بکشی و سر جای اولش بیاوری، من هم به شکل اول و سر جای
 خودم قرار می‌گیرم شایان طبق دستور امیر سنگ شده عمل کرد و خود
 را پنهان نمود، که ناگهان صدای خنده‌هایی شنید و این جمله که
 جرجیس اینجا بوی آدمیزاد می‌آید نکند حرامزاده نابکاری پایش به
 اینجا رسیده باشد صدای دیگری پاسخ داد اش تباه می‌کنی، آنچنان
 ترس در دل مردم بغداد انداخته‌ایم که بیچاره‌ها از هزار متری اینجا هم
 رد نمی‌شوند این بوی آدمیزادی که می‌شنوی از جمله می‌آید و باد
 رودخانه به اینجا می‌آورد چرا شامه‌ات بوی آدمیزاد را می‌گیرد اما بوی
 ماهی‌های خوش‌خوراک رودخانه را نمی‌گیرد دل قوی‌دار که تنها
 آدمیزادی که در اینجا وجود دارد همین امیرزاده سنگ شده است که
 مقابل رویمان قرار دارد فعلاً جادوی این آقازاده جسور را برای مدتی
 باطل کن که مقداری غذا زهرمار کند، و کارهایش را انجام بدهد زیرا

دوست ندارم فعلاً بهمیرد، که این آقا زاده باید اینقدر به صورت سنگ شده در اینجا بماند تا داستانش قصه شود و همگان این سخن آویزه گوششان باشد که عفریتان مقتدر کشورشان مرز ندارد هر که در مقابلشان بایستد اگر دود نشود و به هوا نرود، در روی زمین تبدیل به سنگ خواهد شد، ضمناً به قراری که شنیده‌ام، شایان مصری به دمشق رفته و از دمشق قصد آمدن به بغداد را کرده، تا بلکه شراره سرکش را که قصد آدم شدن را کرده بود پیدا کند. دیشب یکی از یاران ما نقشه و مسیر کاروان تجار جواهر را، به سر دسته دزدان بیابانگر نشان داد و تا آنجا که من می‌دانم، آن دزدان بیابانگرد روی ما جنتیان را سفید کرده‌اند، زیرا به هر کاروانی که حمله می‌کنند حتی یک نفر را هم زنده نمی‌گذارند اول اینکه حتماً آن پسرک دیشب سرش زیر تبر دزدان بیابانگرد رفته و در ثانی بیچاره راه را عوضی نیامده بود البته نمی‌دانسته که شراره سرکش الان در یمن در کنار نهری تبدیل به درخت سروی شده آری آن دختر باید سال‌ها به صورت درخت سرو بماند تا دیگر عاشق نشود که در حمایت معشوق مقابل مادر بایستد و همیشه عمر او را بشکند و این حقیقت را هم باید بفهمد و بداند که مادر اگر دیو دو شاخ هم باشد، باز احترامش واجب است و مقابلش نباید ایستاد جنتیان بعد از ساعتی که در تالار آن قصر نشستند و نقشه‌هایشان را کشیدند و حرف‌هایشان را برای هم گفتند، قصد رفتن کردند و ابتدا با ترکه‌ای که در دست جرجیس بود به بدن امیرزاده بخارانی زدند که آن

بیچاره باز هم تبدیل به سنگ مرمر شد و سپس ترکه را در طاقچه تالار گذاشتند که یکی از عفریتان گفت ای جرجیس، این ترکه را که باطل‌کننده سحر امیرزاده بخارایی است، اینجا نگذار با خودت بردار که ببریم، جرجیس جواب داد اولاً که این آقازاده سنگ شده قدرت حرکت ندارد، و در ثانی من اطمینان دارم که پای هیچ جنبنده‌ای هم به اینجا نمی‌رسد. ملک التجار بغدادی و غلامانش از ترس به آن دو قصر خود هم سر نمی‌زنند، چه رسد به اینجا ببینند امشب عجله داریم و باید برویم، هفته آینده که اینجا آمدیم برای جادوی این آقازاده جسور فکر دیگری می‌کنیم و این ترکه را تبدیل به شیئی دیگر خواهیم کرد بعد از این کلام و مقداری صحبت‌های دیگر، جنیان از قصر سوم ملک التجار بغدادی خارج شدند و بلافاصله بعد از خروج جنیان از قصر بود که شایان مصری و شنونده تمامی گفت‌وگوهای عفریتان، سنگ بالای سر خود و زیر پای مجسمه را پس زد، که مجسمه فوراً گفت عجله نکن ممکن است عفریتان برگردند، آنها هنوز از قصر خارج نشده‌اند شایان دریچه را دوباره به هم بست که عفریتان وارد سالن شدند و یکی از آنها رو به مجسمه کرد و گفت ای امیرزاده سرکش بخارائی با خود چرا حرف می‌زنی، دیوانه‌ها با خودشان حرف می‌زنند و عفریت دیگری پیشنهاد داد و گفت تو که سنگش کردی لالش هم بکن که خیالمان راحت بشود نکند دیوانگی به سرش بزند و فریاد بکشد و کسی را خبر کند یکی از عفریتان که شاید همان جرجیس بود، ترکه را از طاقچه تالار قصر برداشت و ضربه‌ای بر دهان مجسمه زد و گفت این یک

ضربه هم بر دهانش تا خیال تو هم راحت شود
 چون ساعتی از رفتن عفریتان گذشت، شایان با احتیاط دریچه بالای
 دهلیز را کنار زد و از آن مکان تنگ و تاریک خارج شد و به طرف طاقچه
 تالار رفت و ترکه را برداشت و به طرف مجسمه آمد و ضربه‌ای به
 آهستگی بر دهان مجسمه زد مجسمه به سخن درآمد و گفت اولاً که
 از تو و هوش بسیار متشکرم، و در ثانی باید بدانی که من نامم پشوتن
 است، اگر لطف کنی و آن ترکه را پنج مرتبه به ترتیب برگردنم، بر دو
 دستم و بر دو پایم بکویی جادوی من شکسته خواهد شد شایان
 مصری به همان ترتیب جادوی پشوتن را شکست و او مجدداً تبدیل به
 جوان بسیار زیبا و برازنده‌ای شد و گفت به پاس محبتی که در حق من
 کردی، اولاً به تو بگویم که تمام دینارهای زر سرخ و جواهرات پدرت
 در دهلیزی که وارد آن شدی قرار دارد و در انتهای دهلیز دریچه
 دیگری قرار دارد که از آن راه می‌توانیم در یک چشم بر هم زدن خود را
 به سرزمین یمن برسانیم آنجا مقر حکومت پلنگ عفریت است، و
 پلنگ برادر خدنگ سر دستۀ عفریتان این منطقه است که در کنار
 جرجیس نشسته بود و تو صحبت‌هایش را زمانی که در دهلیز پنهان
 بودی می‌شنیدی، و اکنون فرصت بسیار خوبی است و ما یک هفته هم
 وقت داریم، تا بلکه بتوانیم از جاده مخصوص عفریتان که در زیرزمین
 حفر شده، خود را به قصر پلنگ عفریت برسانیم و شراره عزیز تو را
 آزاد کنیم

شایان با تعجب از پشوتن پرسید، تو این مطالب را درباره من از کجا

می دانی پشتون پاسخ داد شرننگ مادر شراره همسرتو، که زنت شیشه عمرش را بر زمین زد و شکست، خواهر خدنگ امیر عفریتان این منطقه است، و عفریتان هفته ای یک بار که به اینجا می آیند و یک شبانه روز با هم هستند، خیلی حرف می زنند که من هم تمام آنها را می شنوم از جمله وقتی قصه تو و شراره و خواهرش شرننگ را تعریف می کرد، من تمام آن را شنیدم و تو را بدون آنکه خودت بدانی شناختم از ماجرای دردناک زندگی و عاقبتت که آوارگی در دشت و بیابان است خیردار شدم به هر صورت باید بدانی که پلنگ و خدنگ برادران شرننگ هستند که اکنون خواهرزاده خود، یعنی شراره را جادو کرده اند، و در بین عفریتان این رسم که خودشان، خودشان را طلسم و جادو کنند بسیار کم است زیرا عفریتان کمتر از دستورات سرکردگان خود سرپیچی می کنند به هر صورت وقت را نباید از دست بدهیم که اکنون تمامی عفریتان در سرزمین های مشرق، دور هم جمع هستند و پلنگ هم اکنون در قصر خود نیست، آماده حرکت باش تا از راه مخصوص و از درون دهلیز تو را نزد همسرت شراره ببرم

چون پشتون بخارایی و شایان مصری، از مسیر جتیان به سوی سرزمین یمن به راه افتادند، شایان پرسید ما از این جاده چقدر در راه خواهیم بود، که پشتون بخارایی جواب داد این راه را که پلنگ و خدنگ، بین مقر فرماندهی های خود ایجاد کرده اند، آنطور که از خودشان شنیده ام خیلی کوتاه است و ما فاصله ده پانزده روزه از روی

هزار و یک شب

نصه شاهان اللطیف طسوجی ۲۳

زمین را، بین یک صبح تا ظهر می‌توانیم طی کنیم شایان بعد از شنیدن این پاسخ به پشتون گفت تو که تمام داستان زندگی مرا می‌دانی، و حالا که از حسن اتفاق، تقدیر، ما دو را سر راه یکدیگر قرار داده، منی که هیچ از داستان زندگی و سرگذشت تو نمی‌دانم، خیلی دوست دارم در طی طول این راه، تو به تعریف قصه خودت پردازای
که باز هم قصه ناتمام ماند و سلطان را خواب در ربود و شهرزاد هم یک دو ساعت مانده تا دمیدن خورشید، رفت تا بیاساید

پایان شب سی ام

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

واما ای سلطان شهر باز دل آگاه و شهرزاد قصه گو را حامی و پشت و پناه، دیشب داستان شایان مصری به آنجا رسید که، او به پشت و تن گفت دوست دارم در طول راه به تعریف قصه زندگی خود بپردازم، و پشتون هم سر خود را به نشانه موافقت فرود آورد و گفت ای شایان شایسته مصری، باید بدانی من پسر امیر شهر بخارا هستم که مدت یک سال است جادو شده و اسیر دست خدنگ دیو می باشم داستان زندگی ام از این قرار است که من تنها پسر خانواده ام بودم و پدرم، در تعلیم و تربیت من زحمت بسیار کشید و تمام آموزگاران و استادان را برای آموزش انواع فنون و هنرها انتخاب کرد و مرا به دست ایشان سپرد، به ترتیبی که هم به تمام فنون جنگ و امور رزم و آئین ملک و مملکت داری آشنا هستم، و هم تمام هنرها و علم ریاضی را آموخته ام

دو سال پیش بود که روزی پدرم مژده داد که امیر شهر تخارستان ما را به شهر و دیار خود دعوت کرده است من با خوشحالی پیشنهاد پدر و دعوت امیر شهر تخارستان را پذیرفتم و چند روز بعد بود که با هدایای بسیار و کاروانی مجلل، با تعدادی از همراهان به اتفاق مادرم و ندیمه هایم حرکت کردیم سفر ما حدود یک ماه و شاید چند روزی

بیشتر به طول انجامید درست یک هفته ما مهمان امیر شهر تخارستان بودیم در طول یک هفته اقامت در سرزمین تخارستان، به ما خیلی خوش گذشت و به خصوص در دو برنامه شکاری که امیر تخارستان ترتیب داده بود، بخت و اقبال چنان به من روی کرد که یک بار با یک تیر، کل درشتی را انداختم و بار دیگر با یک تیر، دو آهو را با هم شکار کردم منطقه و میدان شکار را آنچنان آراسته بودند که مادرم و اندرون دربار امیر تخارستان هم حضور داشتند و تماشاگر برنامه شکار ما بودند چون اقامت یک هفته ما در سرزمین تخارستان به پایان آمد و هنگام خداحافظی رسید، امیر شهر، ضمن هدایای بسیاری که به پدر و مادر و همراهان ما اهدا کرد، یک قطعه الماس درشت و یک تیر و کمان مُرَّصَع و جواهرنشان به من داد و گفت این الماس ناقابل تقدیم به تو جوان برومند و بسیار شایسته، و این تیر و کمان هم هدیه دخترم، زیبا، به شما شکارچی پرتوان و برازنده که تیرانداز قابلی هستید چون با بدرقه بسیار محترمانه‌ای از شهر خارج شدیم، در اولین منزلی که اطراق کردیم، مادرم رو به پدرم کرد و گفت تصوّر می‌کنم یکی دو ماه دیگر باید باز هم این راه را برگردیم، و چون پدرم با تعجب پرسید چرا؟ مادرم پاسخ داد آخر زیبا، دختر امیر سرزمین تخارستان نه یک دل، بلکه صد دل عاشق آقا پشوتن شده که اتفاقاً من هم دختر را خیلی پسندیده‌ام زیرا دختر، بسیار زیبا و نجیب و باادب و باسواد است، والحق که صدها مرتبه زیباتر از نامش می‌باشد

پشوتن ادامه داد، من هم از آنجا که برای نظر پدر و مادرم احترام

بسیار قاتل بودم و از طرفی تیر و کمان اهدایی دختر امیر تخارستان را بسیار پسندیده بودم، زمانی که پدرم رو به من کرد و گفت تا نظر پسرم چه باشد، من هم فوراً پاسخ دادم نظر من همان نظر پدر بزرگوار و مادر عزیزم خواهد بود

و اما داستان هدیه دادن تیر و کمان، از طرف زیبا، دختر امیر تخارستان به من در دربار امیر سروصدای زیادی بر پا کرد و ماجرا به گوش خدنگ هم رسید در همین هنگام شایان مصری به میان حرف پشتون پرید و گفت منظور همین خدنگ عفریت است که تو را اسیر و با جادوگری سنگت کرده بود، که پشتون پاسخ داد آری گوش کن تا در طول همین راه ماجرا را به تفصیل برایت تعریف کنم

کنیز سیاهی از طایفه عفریتان به نام ساحره، از مدت‌ها قبل در بارگاه امیر تخارستان خدمت می‌کرده که با ترفند، خودش را به زیبا دختر امیر نزدیک می‌کند و ندیمه مخصوص او می‌شود و با اینکه پدر زیبا بارها به دخ ترش تذکر داده بوده که شایسته نیست یک کنیز پیر، ندیمه مخصوص تو باشد، اما دختر از آنجا که بسیار دل‌رحم و مهربان بوده و نمی‌خواست آن کنیز را از خود برنجانند، همچنان او را در کنار خود نگاه داشت و حتی با وساطت ساحره جادوگر، یا کنیز و ندیمه زیبا دختر امیر تخارستان، دو بار خدنگ عفریت، با عنوان ج‌علی و هدایای بسیار، به‌عنوان امیرزاده و ملک التجار سرزمین مراکش به خواستگاری زیبا می‌آید که هر دو بار زیبا جواب رد می‌دهد و به کنیز جادوگر و جاسوس خود می‌گوید نمی‌دانم چرا از ریخت این مردک تاجر مراکشی که به

دروغ خود را امیرزاده هم معرفی می کند، اینقدر بدم می آید ساحره هم تمام سعی و تلاشش این بوده تا بلکه به نوعی زیبا را بفریبد تا او به ازدواج با خدنگ عفریت رضایت بدهد

رفت و آمدهای خدنگ عفریت به عنوان خواستگار زیبا به دربار امیر تخارستان همچنان ادامه پیدا می کند و خدنگ قصد داشته که در مرتبه سوم، با جلال و جبروت ساختگی فراوان تر و هدایای بیشتری، باز هم به خواستگاری بیاید که ساحره کنیز به او خبر می دهد، اگر دیر بجنبی پسر امیر بخارا، زیبای دلخواه تو را از دست می ریاید

پشوتن در ادامه تعریف داستاناش گفت ای شایان عزیز، من با اجازه، از تفصیل ماجرا می گذرم و به طور اختصار برایت می گویم که من مطیع امر پدر و تسلیم نظر مادر، روزی برای شکار به صحرا رفته بودم که هنگام برگشت در مسیر راه در بیرون شهر، به دختری برخورد کردم که در زیبایی بی نظیر و از برازندگی بی بدیل بود او در گوشه ای نشسته و در حال گریه کردن بود، وقتی سواره درحالی که دو شکار آهو را هم بر پشت اسبم انداخته بودم به کنارش رسیدم، دختر زیبارو سلامی کرد و جلو آمد و علت گریه اش را فقر خانواده و گرسنگی خود اعلام کرد من از روی دلسوزی یکی از شکارهای خود را به او بخشیدم، و چون دختر نگاهی در چشمانم انداخت، گویی آتشی سراپای وجودم را فراگرفت، و در همان وضع و حالت شنیدم که دخترک بالحن خاصی گفت ای امیرزاده خدا عمرت را دو برابر کند و ناگهان از مقابل چشمان من محو شد من از آن لحظه به بعد بود که حال خود را نفهمیدم و در تمام

لحظه‌ها صورت و چهره آن دختر در نظرم مجسم بود تا اینکه باز هم فردا به بهانه شکار از قصر خارج شدم، و چون هنگام غروب به جانب شهر و قصر برمی‌گشتم، باز هم همان دخترک را در همان مکان دیدم و مثل روز قبل یکی از آهوان شکار کرده را به آن دختر دادم و دیدم دختر مشک آبی را بر دوش دارد پرسیدم از کجا می‌آیی که گفت رفته بودم از سرچشمه آب برای خوردن به خانه ببرم، آیا میل دارید جرعه‌ای از آب مشک مرا بنوشید؟ من برای آنکه گفت‌وگویم با دختر بیشتر باشد، جرعه‌ای از آب مشک او را، نوشیدم، که نوشیدن آب همان و دگرگونی حال و التهاب درون من همان، و این ماجرا درست زمانی رخ داد که پس‌فردایش قرار بود من به اتفاق مادرم و تعدادی از اقوام و وزیر پدرم با کاروانی بزرگ و هدایای بسیار به سوی سرزمین تخارستان حرکت کنیم ماجرای حرکت کاروان را هم از قبل، به وسیله پیک‌های بادپا به اطلاع زیبا و پدرش رسانیده بودند، که من با نوشیدن آن جرعه آب، تعادل روحی خود را از دست دادم و به بستر بیمار افتادم و در نتیجه، حرکت ما به سوی سرزمین تخارستان به تأخیر افتاد پدر و مادرم آنچنان از بیماری من دگرگون شدند و به قدری افکارشان مغشوش و به من مشغول شد، که حتی ماجرای تعویق افتادن حرکت و مسافرت را به اطلاع امیر سرزمین تخارستان نرساندند، و من در بستر بیماری با حالت التهاب و دگرگونی افتاده بودم که خدنگ درحالی که با افسون و جادوگری، خودش را به شکل من، یعنی پشوتن بخارایی درآورده بود، با هدایایی بسیار وارد بارگاه امیر سرزمین تخارستان می‌شود تا مراسم

خواستگاری و عقد با زیبا، دختر امیر را با هم انجام دهد. ساحره جادوگر و خدنگ عفریت، با دم و دستگاه ساختگی و دروغین، چنان صحنه سازی می کنند و جادو به کار می برند که بلافاصله مراسم عقد برگزار می شود. بعد از جشنی مختصر، خدنگ، زیبا را به همراه خود می برد تا مثلاً مراسم بعدی در سرزمین پدری من یعنی بخارا برگزار شود.

بعد از مراسم عقد، وقتی که زیبا و خدنگ جادوگر که خود را به جای من معرفی کرده بود، در کجاوه کنار هم می نشینند، زیبای باهوش چون نگاهی به شوهر خود می اندازد، روی برمی گرداند و می گوید تو از جمله دیوانی و بوی آدمیزاد نمی دهی نگاه نفرت انگیز تو، آن نگاه پشوتن پسر امیر شهر بخارا نیست چون خدنگ جادوگر می فهمد که زیبای باهوش، پی به تزویر و جادویش برده، از ترس اینکه مبادا زیبا داد و فریاد راه بیندازد، وردی می خواند و زیبا را در زیر بغل می گیرد و در کجاوه را باز می کند و هر دو پروازکنان بدون آنکه اطرافیان متوجه شوند به آسمان می روند چون کاروان در اولین منزل اطلاق می نماید، و در کجاوه را باز می کنند که زیبا و همسرش را برای استراحت و خوردن و آشامیدن به چادری مخصوص که به سرعت برپا داشته بودند هدایت کنند، کجاوه را خالی می بینند چون در قسمت پشت کجاوه را هم باز می کنند، از ندیمه دختر امیر، یا آن کنیز سیاه جادوگر هم نشانی نمی بینند ماجرا به سرعت به گوش امیر سرزمین تخارستان می رسد و امیر بدون آنکه بداند، با سپاهی گران به سوی سرزمین بخارا به راه

می‌افتد فعلاً امیر سرزمین تخارستان را با سپاهی گران به سوی سرزمین پدری‌ام یعنی بخارا در راه داشته باش تا ای شایان عزیز، من از خودم برایت بگویم که بیمار و ملتهب و با دل درد شدید و بی‌خبر از ماجرا در بستر افتاده بودم

پدرم تمام اطبا را بر سر بالین من فراخواند که هیچ‌کدام از ایشان نتوانستند درد دل مرا برطرف کنند. برایت ای رفیق همراه بگویم که از فردای روزی که گرفتار آن التهاب و دل درد شدم، ماجرای آن دختر و نوشیدن جرعه‌ای آب از جام در دستش را برای مادر خود تعریف کردم، مادرم که زن هوشمند و دانایی است با یکدست محکم پشت دست دیگرش کوبید و گفت ای داد بیداد، پسر، عفريتان تو را جادو کرده‌اند و مداوای هیچ‌کدام از این اطبا تأثیری ندارد، مگر آنکه پدرت به سراغ کاهن معبد نوبهار شهر بلخ برود که فقط آن مرد وارسته می‌تواند جادوی عفريتان را باطل کند. بنابراین پدرم با گروهی از زبده سواران به سوی شهر بلخ حرکت کرد

پشوتن بخارایی اینگونه برای شایان مصری در ادامه داستانش گفت چند روز گذشت تا پدرم به اتفاق کاهن بزرگ معبد نوبهار شهر بلخ بر بالینم آمد و چون من در حالت درد شدید، داستان را برای آن کاهن تعریف کردم در پاسخ من گفت مادرت راست می‌گوید، تو نمی‌بایستی آن جام آب را از دست آن دختر می‌گرفتی و می‌نوشیدی، که فقط در سرزمین‌های این اطراف من به خاطر علمم راه باطل کردن سحر جادوگران را می‌دانم آن مرد اندیشمند برای مداوای من با علم

مخصوص خود مشغول به کار شد که ناگهان، همه‌های در قصر پیچید و دربانان قصر شتابان آمدند و به پدرم که بالای سرم ایستاده بود خبر دادند، امیر سرزمین تخارستان با تعدادی از سواران زبده پشت در قصر ایستاده و می‌خواهد داخل شود پدرم بی‌خبر از همه جا خود به استقبال امیر رفت و بلافاصله صدای فریاد امیر تخارستان در حیاط قصر پیچید که نعره‌کشان می‌پرسید دخترم کجاست؟ پسر نابکار! چرا او را دزدید؟ در میان راه کجا غیبتان زد؟ چه ایرادی داشت که او را با حرمت و احترام وارد شهر می‌کرد؟ من که بارضا و رغبت او را به عقد پسرت در آوردم دیگر این دیوانه‌بازی‌ها برای چیست؟ و بعد از چند لحظه در اتاق باز شد و پدر زیبا درحالی‌که شمشیر از نیام کشیده بود، وارد شد و بدون درنگ از من پرسید تو که بیماری و افتاده‌ای پس زیبا دخترم کجاست؟ و آنجا بود که همه چیز روشن شد و کاهن معبد نوبهار شهر بلخ، گره‌کور مسئله راگشود و همه دانستیم که عفریتان چه بر سر من و زیبا، دختر امیر سرزمین تخارستان آورده‌اند

پدر زیبا وقتی پی به آن حادثه شوم برد، دو دست بر سر کوبید و فریاد کشید بیچاره شدم، دخترم را جادوگران بردند، آن گاه آن مرد تنومند شمشیر بر دست، از حال رفت و بر زمین افتاد با تلاش اطرافیان بعد از زمانی کوتاه، امیر تخارستان حالش جا آمد و سر پا نشست و بنای گریستن را گذاشت آنجا بود که من پی به عظمت فاجعه بردم و فهمیدم جادوگران، دختر امیر سرزمین تخارستان را دزدیده‌اند مادرم بنای التماس به کاهن معبد شهر بلخ را گذاشت و گفت شما را به خدا اول

نشانی عروس گمشده ام را بدهید و بعد به مداوای پسرم بپردازید پسرم صبرش در درد کشیدن زیاد است، اول فکری به حال آن نوگل دست دیوان افتاده بکنید کاهن بزرگ ضمن آنکه همگی ما را دعوت به آرامش کرد، ابتدارو به پدر و مادرم کرده و گفت آیا شما مطمئن هستید اکنون در دور و بر و اطراف و نزدیکانتان، از این اجنه های فریبکار خوش ظاهر وجود ندارد؟ من یقین دارم که در حرمرسرای همین جناب امیر تخارستان عفریته ای وجود داشته، زیرا اجنه ها با تمام قدرت جادوی شان از ما آدم ها خیلی می ترسند و هرگز تنها و بدون نقشه قبلی و دسیسه چینی جاسوس های خود، به جایی وارد نمی شوند

آن هنگام بود که آه از نهاد امیر تخارستان بلند شد و به کنیز سیاهی اشاره کرد که ندیمه دخترش شده بود چون باز هم مصرازه از کاهن بزرگ، راه حل را جست و جو کردیم، کاهن مدت یک شبانه روز از ما مهلت خواست تا با علم مخصوص خود و اسباب و وسایلی که تا حد زیادی به ابزار جادوگری شباهت داشت، نشانی از زیبای دزدیده شده من را بیابد چون پدر زیبا گفت اگر برای یافتن دختر احتیاج به افراد ورزیده باشد، من تمام سپاهیان خود را در اختیاران می گذارم کاهن بزرگ گفت اجنه ها بسیار باهوش هستند و هرچه کار پنهانی و در خفا انجام بگیرد، نتیجه بهتری عاید می شود، زیرا که از ازدحام مردم و جمعیت می ترسند و به سرعت برق فرار می کنند و همچون پرنندگان، از طریق هوا تغییر مکان می دهند

برایتان بگویم بعد از یک شبانه روز، کاهن بزرگ معبد شهر بلخ در

حضور پدرم، مادرم، پدر زیبا و من، درحالی که سعی می‌کردم بسیار آهسته سخن بگویم، اظهار نمود من با علم و اطلاعی که از رمز کار جادوگران دارم، و همچنین از طریق ابزار و ادوات علم ستاره‌شناسی، رد پای خدنگ دیو را پیدا کردم، که این خط سیر، میان کویر مرکزی سرزمین ایران و بلندای کوه‌ها و کنار رودخانه‌های بزرگ را نشان می‌دهد اکنون عروس گمشده شما، در قصری به شکل جادو شده قرار دارد، که آن قصر در کنار آن رودخانه بزرگ است و آن رودخانه یا کارون است و یا دجله، ولی فقط یک نفر باید به تنهایی، و بدون آنکه در مسیرش با کسی حرفی بزند و یا به سؤالی پاسخ گوید، فقط با نشانی‌هایی که می‌گیرد، برود و برود، تا محل زندانی شدن زیبا را پیدا کند و آنگاه به وسیله باطل‌السحری که به او می‌دهم، جادوی زیبا را باطل کند و عفریت را بکشد و دختر را با خود بیاورد آنگاه کاهن بزرگ رو به من کرد و گفت امیرزاده پشوتن، آیا بعد از اینکه بهبودی یافتی، حاضری این مأموریت را برعهده بگیری و برای نجات دختری که به خاطر عشق تو، در دام عفریتان افتاده قدم پیش بگذاری؟ من درحالی که هنوز همچنان از درد به خود می‌پیچیدم، پاسخ دادم آری، من حاضرم با همان تیر و کمانی که از زیبا هدیه گرفتم، قلب خدنگ دیو را سوراخ می‌کنم، و کاهن بزرگ جواب داد نه با تیر، بلکه با ورد و دعای مخصوص، که اجته‌ها از شنیدن نام خدا می‌ترسند، و ما کاهن‌ها دعا‌های مخصوصی داریم که با خواندن آن عفریتان از ما می‌گریزند به شرطی که هنگام خواندن آن اوراد و دعا‌های خاص آن عصای

هزار و یک شب

قصه شاهان طبری
عبداللطیف طسوجی ۱۳۵

مخصوص هم در دست خواننده دعا باشد البته که فرار آنها دلیل نابودی شان نیست، و مرگ ایشان به شرطی است که شیشه عمرشان شکسته شود

چون قصه بدینجا رسید باز هم سحر از راه رسید و سلطان را خواب در رفته بود که شهرزاد لب از گفتن فروبست

پایان شب سی و یکم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای ملک جوانبخت، در دنباله قصه و عرایض دیشب خود، با اجازه ادامه می‌دهم که، پشتون در دنباله داستانش گفت یک هفته گذشت و من بهبود کامل یافته‌ام و آماده حرکت شدم مادرم هنگام حرکت من، دودلی و تردید شدیدی داشت، و با تمام علاقه‌ای که به زیبا پیدا کرده بود، دلش نمی‌خواست که من خود را به آب و آتش بزنم اما پدرم تأکید بر این داشت که فقط من باید برای نجات زیبا عازم شوم، و می‌گفت اگر زیبا هنگام عقد، نقش چهره تو را در صورت آن پلید نمی‌دید، محال بود که به آن عفریت جواب بله دهد به هر صورت صبح زود یک روز بهاری من با دو کیسه پر از سکه‌های زر و یک کوله‌پشتی از آذوقه سفر، و دعا‌های مخصوص که روی پوست آهو نوشته شده بود و همچنین یک عصای سحرآمیز و آموزش‌هایی که از کاهن بزرگ گرفته بودم، از دروازه شهر بخارا بیرون آمدم و رو به جانب خراسان نهادم تا از طریق راه طبس و کویر و شهر کاشان و سرزمین جی یا سپاهان، خود را به کنار رود کارون برسانم

ضمناً همانطور که قبلاً هم اشاره کردم، آن کاهن بزرگ معبد شهر بلخ، سفارش اکید به من کرد که در طول راه، با هیچ‌کس هم صحبت

نشوم و راز دل خود را با هیچ کس در میان نهم کاهن گفته بود که به احتمال زیاد و طبق نشانه‌هایی که دریافت کرده‌ام، زیبا باید در قصری کنار رودخانه دجله زندانی شده باشد اما ایرادی ندارد که تو در ساحل رودخانه کارون هم تحقیق و جست‌وجویی بکنی پشتون ادامه داد من یک ماه تمام شبانه‌روز در حرکت بودم و شاید بیشتر از دو سه ساعت در شب‌ها نمی‌خوابیدم و بیشتر از یک وعده غذا نمی‌خوردم ضمناً کاهن در کوله‌پشتی من قطعاتی از کشک بخارا را که هر کدام به اندازه یک گردو بود گذاشت و سفارش کرد تا می‌توانم از خوردن غذا در بازارها بپرهیزم، مبادا که عفریتان از طریق غذا مرا مسموم کنند و عجب آنکه آن دانه‌های کشک قدرت غذایی بسیاری داشت، و حتی کاهن بزرگ به من گفته بود مبادا از هر چشمه‌ای آب بنوشی، وقتی تشنه شدم، به دنبال گله گوسفندان برو و در هر کجا دیدی که گوسفندان آب می‌خورند، از همانجا آب برای نوشیدن بردار و در مشک کوچک خود ذخیره کن در ضمن سفارش بسیار هم کرده بود که تا به کنار قصر محل زندانی شدن زیبا نرسیده‌ام، هرگز دعا‌های مخصوص را از روی پوست آهو با صدای بلند نخوانم، که بی‌موقع خواندن آن دعاها ممکن است به گوش اجنه‌هایی که همه جا حضور دارند برسد و عفریتان را باخبر کند باز هم سفارش بسیار در حفظ عصای سحرآمیز کرد و می‌گفت اگر آن را بر بدن عفریتان بزنی، قدرت جادوگری شان از بین می‌رود و چون خر مرده‌ای در برابرت بی‌حرکت می‌ایستند

من با انجام تمام سفارشات کاهن بزرگ، همانطور که گفتم یک ماه

تمام در راه بودم و آدم‌های مختلف در شکل و ریخت‌های گوناگون به صورت پیر و جوان، زن و مرد، بچه و بزرگ سر راهم سبز می‌شدند و با من از درگفت‌وگو وارد می‌شدند اما من بدون آنکه به هیچ‌کدام از آنها جواب بدهم، همچنان به راه خود ادامه می‌دادم و بیشتر مسیرم را، به دنبال کاروان‌ها بدون آنکه با افراد کاروان محشور شده و هم‌صحبت شوم انتخاب می‌کردم

من آنقدر آمدم تا به شهر کاشان رسیدم، و هنگام غروب بود که پای دامنه کوهی و کنار نهر بزرگی که از چشمه فین سرازیر بود نشستم تا آبی به سر و روی خود بپاشم و جرعه‌ای بنوشم، که قدری دورتر و به فاصله پانصد قدمی خود، آهویی را دیدم که او هم به کنار نهر آب آمده بود و در حال نوشیدن آب بود همچنان که آهو سرش را داخل نهر پر آب چشمه فین کرد، ناگهان هیولای جانوری را دیدم که شکلی میان گراز و گرگ داشت، جانور به جانب آهو حمله‌ور شد که آهو شتابان و دوان‌دوان به سوی من آمد و من که خطر را در چند متری آهو می‌دیدم، تیر و کمان خود را درآوردم و به جانب آن گرگ یا گراز نشانه رفتم تیرم بر میان پیشانی حیوان نشست و زوزه‌ای کشید و در تاریک روشن هوا گم شد آهو نفس‌زنان خودش را به من رسانید و درحالی‌که با نگاهش مرا می‌ستود، تشکرکنان خودش را به پاهای من چسباند که من بی‌اختیار گفتم ای آهوی بیچاره، اگر من اینجا نبودم الان تکه بزرگه بدنت گوشت بود و آن هم زیر دندان گرگ له شده بود ناگهان در نهایت حیرت شنیدم که آهو به سخن درآمد و گفت ای جوان امیدوارم به تمام

آرزوهای خودت بررسی که من، آهو نیستم بلکه دختر پادشاه سرزمین سمنگانم که عفریتان مرا جادو کرده و به این شکل درآورده اند لحن و کلام آهو چنان مرا تحت تأثیر قرار داد و به قدری دلم سوخت که بی اختیار پوست آهو و متن نوشته شده بر روی آن را از خورجینم درآوردم و عصای سحرآمیز را در دست گرفتم تا جادوی دختر پادشاه سرزمین سمنگان را باطل کنم، که ناگهان آهو تبدیل به هیولایی شد و با یک دستش عصای سحرآمیز را از دستم ربود و با دست دیگر پوست آهو را نوشته شده را از دستم قاپید، و درحالی که از طنین خنده دیوانه کننده اش زمین و زمان به لرزه درآمده بود فریادکنان گفت خسته نباشی آقا پشوتن، من همان خدنگ عفریت هستم که شما برای پیدا کردنش از بخارا تا کاشان قبول زحمت فرموده و تشریف آورده اید بدبخت اگر بتوانی پشت گوشت را ببینی موفق به دیدن زیبا هم خواهی شد، کور خواندی آقا پسر و بلافاصله خدنگ مرا زیر بغل گرفت و به آسمان برد و پروازکنان آمد و آمد تا به همان قصر کنار رود دجله رسید آنجا بود که ابتدا دریچه دهلیز را پس زد و زیبا را درحالی که دستش از پشت بسته شده بود بیرون آورد و سپس وردی خواند و بر من فوت کرد که من فوراً تبدیل به همان سنگی شدم که تو دیدی و بعد هم زیبا را با خود به هوا برد

چون پشوتن، داستان خود را به پایان رسانید، در ادامه گفت و اما من اگر مختصری از ماجرای گذشته زندگی تو باخبر بودم، به این خاطر است چنان که گفتم خدنگ و نهنگ و جرجیس که سرکردگان عفریتان

شرق عالم هستند، هفته‌ای یک بار و یک شبانه‌روز به همان قصر کنار رودخانه دجله می‌آیند و به گفت‌وگو و نقشه کشیدن و تبادل نظر با یکدیگر می‌پردازند از جمله یکی دو هفته پیش بود که خدنگ برای برادرش نهنگ و دیگر عفريتان حاضر در جلسه تعريف كرد كه چگونه شراره همسر تو، شیشه عمر مادرش شرنگ را بر زمین زده و او را نابود کرده، و شرنگ هم قبل از نابود شدن با وردی شراره و خانه و زندگی‌اش را به هوا برده از اتفاق خدنگ که آن زمان برای مذاکره و صحبت و دیدار، به نزد خواهرش آمده و در همان نزدیکی‌ها بوده، ابتدا با وردی شراره را با مقادیری از طلا و جواهرات ارثیه تو، به سرزمین یمن می‌برد و او را در آنجا کنار نهر آبی تبدیل به درخت سرو می‌کند و سپس بقیه طلا و جواهرات را به کنار دجله، و همان قصر کدایی می‌آورد و بعد دوباره به سراغ تو برمی‌گردد، و همچنان در تعقیب تو بوده، چون تو همراه کاروان از دمشق به سوی بغداد حرکت می‌کنی، خدنگ نقشه راه و میزان کالای محموله و اندازه جواهرات کاروان را به سردهسته دزدان بیابانگرد شمال عراق می‌دهد، و با اطمینان خاطر از اینکه آن دزدان بی‌رحم، فردی از مسافران را زنده نمی‌گذارند، با خیال راحت به قصر می‌آید، و اگر دیدی که خدنگ آنطور با خیال راحت و فکری آسوده، برای مدت یک هفته با دیگر عفريتان، به سرزمین‌های شرق دور سفر کرد، برای این است که تصور می‌کند تو که شایان مصری هستی و سر در پی شراره همسرت گذاشته‌ای، اکنون سر به نیست شده و دیگر روی خاک نیستی و الا اگر می‌دانست که تو زنده

هستی، محال بود که دست از سرت بردارد، زیرا همیشه می‌گفت باید از این شایان مصری خیلی ترسید، زیرا ما عفريتان، تا دنيا دنيا بوده آدميان را فریب داده‌ایم، اما این پسرک، یک دختر از طایفه ما را فریب داده و عاشق خودش کرده است تا به حال در تاریخ طولانی زندگانی ما عفريتان، سابقه نداشته که یک دختر عفريته به خاطر عشق پسر آدميزاد، مادرش را نابود کرده و شیشهٔ عمر او را بشکند

و اما ای ملک بلند اقبال، چون سخنان پشوتن بخارایی به پایان رسید، راه زیرزمینی جاده مخصوص عفريتان نیز به آخر رسید آنها خود را در دهلیزواره‌ای که به ته چاه می‌مانست دیدند نردبانی هم به دیوارهٔ آن متصل بود، هر دو به ترتیب از نردبان بالا آمدند و خود را در دشتی سرسبز دیدند که نهر آبی از کنارهٔ دهانهٔ آن چاه رد می‌شد هر دو نگاهی به اطراف انداختند که نگاهشان به درخت سروی افتاد که چند صد قدم جلوتر قرار داشت آنها خوشحال به جانب درخت سرو دویدند و چون به کنار درخت رسیدند، درخت چند بار به سوی آن دو خم شد شایان درحالی که اشک در چشمانش حلقه زده و بغض گلویش را می‌فشرد، دو دست خود را به دور تنهٔ درخت سرو حلقه زد که در همان موقع پشوتن فریاد کشید شایان بالای سرت را نگاه کن، ببین درخت سرو مرتب سر خود را به سوی سمت چپ فرود می‌آورد و این حرکت غیر از خوش آمدی است که در ابتدا به ما گفت و سرش را به طرف ما خم کرد تصوّر می‌کنم با این حرکت سر، به ما علامتی می‌دهد بیا با دقت به طرف چپ برویم، شاید چیزی دستگیرمان شود بعد از

حرف پشتون بود که درخت سرو سر خود را به علامت تصدیق تکان داد

شایان و پشتون با سواس و احتیاط قدم به قدم به همان سویی که درخت سرو علامت داده بود جلو رفتند تا به نقطه‌ای رسیدند که خاک‌های آن دست خورده و زیرورو شده بود در آنجا ایستادند خاک‌ها را پس زدند که دریچه‌ای آهنی پدیدار شد دریچه را هم پس زدند، راهی با شیب زیاد نمایان شد که به زیر زمین می‌رفت پشتون از جلو و شایان به دنبال، از آن دهلیز با شیب تند جلو رفتند، بعد از مدت کوتاهی به محوطه‌ای رسیدند که خانه‌ای در گوشه آن قرار داشت هر دو با احتیاط پا به ایوان آن خانه گذاشتند و از حیاط آن خانه به حیاط بزرگ‌تری رسیدند که در گوشه حیاط دوم، تالاری قرار داشت پر از فرش‌های گرانبها و جواهرات بی‌نظیر که در طاقچه اتاق سر و گردن خشک شده‌ای از یک گوزن کوهی قرار داشت شایان و پشتون با ترس و حیرت، بی‌اراده به دور خود می‌چرخیدند ناگهان صدای یک زن در تالار پیچید که می‌گفت پشتون تو چگونه جرئت کردی به اینجا بیایی؟ این مرد کیست که دنبال توست؟ پشتون چون روی خود را برگرداند متوجه شد که صدا از دهان همان نیم‌تنه خشک شده گوزن کوهی در می‌آید پشتون به طرف صدا رفت که مجدداً نیم‌تنه گوزن گفت حال که خطر را به جان خریدی، عجله کنید اول آن ترکه را که در طاقچه مقابل قرار دارد بردار و چهار مرتبه بر چهار طرف گردن من بزن تا بعد، و چون پشتون ترکه را از طاقچه برداشت متوجه شد نظیر همان ترکه‌ای

است که با آن شایان جادویش را باطل کرد و چون زیبا بعد از شکسته شدن جادویش به شکل همان دختر امیرزاده سرزمین تخارستان درآمد، گفت همسر من، چون با آن عفريت در كجاوه نشسته‌ام، من وقتي به صورتش نگاه كردم ديدم آن چشمان، نگاه نجيب و مهربان تو نيست ناگهان به ياد چهره همان مرد خبيثي افتادم كه دو بار به نام تاجر جواهر و اميرزاده دروغين سرزمين مرا كش به خواستگاري ام آمده بود با ترس خود را كنار كشيديم و گفتم تو پشتون نيستي و جوابم داد نبايد هم باشم من خدنگ ديوم كه بالاخره تو را به اين شكل تصاحب نمودم و به دست آوردم و چون خواستم فرياد بگشتم، با دو دستش دهانم را بست و وردی خواند و در كالسكه را باز كرد و مرا با خود به هوا برد و در مكاني بر زمين گذاشت كه همان قصر كنار رودخانه دجله بود خدنگ عفريت آن گاه به من گفت از اينجا تا سرزمين تخارستان، بيشتري از يك ماه راه است، در ثاني تو ضمن اينكه در اين قصر از تمام امكانات برخورداري اما زنداني من هستي و راه فراري نداري و گذشته از همه اينها، تو زن من هستي و چون من پاسخ دادم هرچند تو مزور هنگام خواندن خطبه عقد در مجلس نشسته بودي، اما خطبه عقد من به نام پشتون بخارايي خوانده شده و شوهر من آن اميرزاده است و من هرگز تسليم تو عفريت نخواهم شد

چون خدنگ آن جمله را از زبان من شنيد، كشيده‌اي به صورتم زد و گفت تو را مجبور مي‌كنم تسليم شوي چون پاسخ دادم هرگز تسليم نمي‌شوم، حتي اگر سنگ شوم، بلافاصله وردی خواند و مرا تبديل به

سنگ کرد و مجسمه سنگ شده‌ام را در گوشه تالار آن قصر گذاشت از آن روز به بعد هر شامگاه می‌آمد و با ترکه‌ای که بر من می‌زد مرا به صورت اولیه درمی‌آورد چون باز هم در برابر خواسته‌های او مقاومت می‌کردم و حاضر به تسلیم نمی‌شدم، با تازیانه به جان من می‌افتاد و مرا به قدری می‌زد که خون از سر و تنم جاری می‌شد و بعد با قهقهه‌ای دوباره مرا تبدیل به سنگ می‌کرد و می‌گفت بالاخره من، تو خیره‌سر یک‌کننده را وادار به تسلیم می‌کنم، تو آرزوی ازدواج با آن پشوتن ابله را باید به گور ببری، و آن ماجرا یعنی تازیانه خوردن هر شامگاه من، و تسلیم نشدنم ادامه داشت تا اینکه تو را پیدا کرد و جادویت کرد و به آن قصر شوم آورد و همچنان که دیدی مرا به نیم‌تنه یک گوزن خشک شده تبدیل کرد و از آن موقع من به این شکل درآمده‌ام، دیگر خودش پا به اینجا نگذاشته، زیرا اینجا مقر حکمرانی و پایگاه برادرش نهنگ دیو است هر بار که نهنگ عفریت اینجا می‌آید، می‌گوید اگر حاضر به زندگی با خدنگ شدی و او را به خود پذیرفتی، من جادویت را باطل می‌کنم والا تا آخر عمرت نه که تا پایان دنیا باید به صورت مجسمه خشک شده یک گوزن کوهی، بالای سر طاقچه تالار این قصر، بمانی و خاک بخوری

زیبا بعد از آنکه ماجرای گذشته خود را برای پشوتن تعریف کرد گفت ای شوهر عزیزم من نمی‌دانم که تو چطور توانستی به اینجا راه پیدا کنی، ولی من می‌ترسم که یکی از آن دو برادر هر لحظه از راه برسند باید هرچه زودتر از اینجا فرار کنیم پشوتن گفت من اصلاً از

زندانی شدن و جادو شدن تو در این قصر خبر نداشتم من برای آنکه این آقا، یعنی دوستم شایان مصری را که به آن قصر شوم آمد و به دست او جادویم شکسته شد، به همسرش برسانم، به این سرزمین آمدم و تو را پیدا کردم وقتی جادوی شراره هم شکسته شد آن وقت با هم از اینجا می‌رویم چون زیبا نشانی همسر جادو شده شایان را پرسید و پاسخ شنید همان سرو روئیده در کنار نهر آب، فوری گفت آخر آن سرو جادو شده خواهرزاده خدنگ و نهنگ است و از عفريتان می‌باشد که دایی‌هایش برای اینکه ادب شود و دیگر سر از اطاعت عفريتان نییچد، او را به این شکل درآورده‌اند پشتون به میان صحبت زیبا دويد و گفت فعلاً اگر می‌دانی جادوی شراره چگونه شکسته می‌شود، ما را راهنمایی کن، بعداً ماجرا را به تفصیل برایت شرح می‌دهم زیبا گفت اینطور که من از دو برادر شنیده‌ام، جادوی درخت سرو به وسیله آن دو قطعه سنگ که در گوشه تالار قرار دارد، شکسته خواهد شد، زیرا خدنگ روزی به برادرش گفت هر موقع عشق آن مردک جواهر فروش، از کله دخترخواهر کله شق ما افتاد و به تو قول داد که باز هم می‌تواند یک دختر عفريت سر به راه باشد، می‌توانی در کنار درخت دو قطعه سنگ را به هم بکوبی که از به هم خوردن سنگ‌ها رعد و برقی در آسمان پدید می‌آید و آن رعد و برق بر تنه درخت سرو می‌خورد و درخت می‌سوزد و دود می‌شود و از میان آتش و دود درخت سرو، شراره دوباره بیرون می‌آید

در اینجا شایان که همچنان تا آن موقع ساکت ایستاده بود به سخن

درآمد و گفت پس هرچه زودتر برویم و جادوی شراره را بشکنیم، زیرا وقتی از شر خدنگ و نهنگ در امان خواهیم بود که شیشه عمر آنها را پیدا کرده و بشکنیم و الا بدون آنکه شیشه عمر آنها شکسته شود، ما هر کجا که برویم از شر ایشان در امان نخواهیم بود لذا شایان به کنار تالار رفت، و آن دو قطعه سنگ را برداشت و به اتفاق پشتوتن و زیبا با سرعت از چاه و آن قصر زیرزمینی بیرون آمدند چون مقابل درخت سرو رسیدند، باز هم دیدند که سرو سرش را به حالت احترام و تعظیم، مقابل آن سه نفر فرود آورده است شایان چند بار در برابر درخت سرو سنگ‌ها را به هم کوبید و سائید و چون دید جرقه‌ای از آن بیرون نیامد و رعد و برقی پیدا نشد، از زیبا پرسید آیا در این مورد اشتباه نکرده‌ای، که زیبا گفت نه شما سنگ‌ها را به من بدهید تا آنطور که خدنگ به برادرش یاد داد، و من دیدم آن را به هم بزنم، زیبا سنگ‌ها را از دست شایان گرفت و دو نوک تیز آن را به هم زد، که ناگهان اول جرقه‌ای و بعد رعد و برقی و سپس آتش گرفتن درخت سرو، و بعد از آنکه درخت به سرعت سوخت و دود شد، ظاهر شدن شراره با همان زیبایی، و همان جلوه دوران زندگی در سرزمین مصر و در خانه شایان نمایان شد چون قصه بدینجا رسید سحر آمد و پادشاه به خواب رفت و شهرزاد هم شبی دیگر جان سالم به در برد و جلاد هم پی کار خود رفت

پایان شب سی و دوم

و اما ای ملک جوان بخت، در ادامه داستان شایان مصری معروض می‌دارم که شراره، بعد از شکسته شدن جادویش، ابتدا خود را در آغوش شوهرش انداخت، و بعد از چندی، درحالی که اشک شوق در چشمانش و ترس و اضطراب در چهره‌اش هویدا بود، گفت نه من سؤالی از شما می‌کنم و نه شما حرفی از من بپرسید، چون همه از ماجرای گذشته یکدیگر باخبریم، و فقط من چون خواهرزاده خدنگ و نهنگ و پلنگ و خود از طایفه عفريتان بوده و متأسفانه هنوز هم هستم، با اطلاعاتی که از نحوه معدوم شدن اجنه‌ها دارم، باید بگویم که من الان با قدرت عفريتان و علم اجنه و نیروی دیوان که در خود سراغ دارم، می‌توانم هم شما زن و شوهر را در یک چشم بر هم زدن به سرزمین بخارا یا تخارستان ببرم، و خودم با تمام طلا و جواهرات انبار شده در قصر نهنگ، و سرای خدنگ به سرخانه و زندگی‌ام برگردم اما من عفريتان را می‌شناسم، بخصوص خدنگ و نهنگ را که سرکردگان و امرای عفريتان شرق کره زمین هستند باید بگویم که روزگاری امیران و سرکردگان عفريتان مشرق زمین، شرنگ مادر من و خدنگ و نهنگ دایی‌های من، با اتفاق جرجیس بودند که من از جرجیس زیاد ترسی به

دل ندارم، و می‌دانم اگر جرجیس نبود، این دو برادر آتش‌های بیشتری روی زمین به پا می‌کردند. شرننگ را هم با اینکه مادرم بود همان طور که می‌دانید خودم با دست خودم شیشه عمرش را شکستم. خلاصه اینکه قبل از هرکاری ما باید برویم و شیشه عمر خدنگ و نهنگ را یافته و آن را خرد کنیم، تا بعدش بتوانیم نفسی به راحتی بکشیم تا آنجا که من خیر دارم شیشه‌های عمر خدنگ و نهنگ، داخل قصری در سرزمین حبشه قرار دارد، که بر در آن قصر دو شیر زیان و شرزه مشغول نگهبانی‌اند که آن شیران را هیچ جادویی کارگر نیست، و هیچ یل و پهلوانی هم قدرت رویارویی و مبارزه با آن دو شیر را ندارد. بردن شما در یک چشم بر هم‌زدن تا پشت در آن قصر با من، آیا شما دو امیرزاده قدرت مبارزه با آن شیرهای درنده را در خود می‌بینید؟ اگر بتوانید آن دو شیر را بکشید می‌توانیم به درون قصر برویم، و بر شیشه‌های عمر خدنگ و نهنگ دست پیدا کنیم، و الا هر چهار نفر طعمه آن دو شیر درنده خواهیم شد.

در این موقع شایان رو به پشتون کرد و گفت: آیا تو امیرزاده در خود قدرت مبارزه با آن شیران درنده را می‌بینی؟ زیرا تا شیرها را نکشیم و شیشه‌های عمر آن دو پلید را نشکنیم رهایی و نجات ما از دست خدنگ و نهنگ غیرممکن است و چون پشتون پاسخ مساعد به شایان داد، او رو به شراره کرد و گفت: فقط برای ما چهار شمشیر بران و آبدیده تهیه کن و به هر شکل که می‌دانی ما را به سرزمین حبشه برسان و اما ای ملک جوانبخت، شراره که خود از عفریتان بود و عشق

شایان او را به راه آدمیت سوق داده بود و دلش می‌خواست که از ملک و وادی عفریتان خارج شود، با ترفندی چهار قبضه شمشیر بران، در یک چشم بر هم زدن آماده کرد و سفارش کرد که سنگ و دريچه در چاهی را که به درونش رفته و در آنجا زیبا را یافته و سنگ‌های باطل کردن جادویش را پیدا کرده بودند، سر جایش بگذارند و خاک رویش بریزند سپس در یک چشم بر هم زدن، با خواندن وردی و چند بار فوت کردن، قالیچه‌ای از آسمان پایین آمد و در مقابل ایشان پهن شد و روی زمین قرار گرفت با اشاره شراره، هر چهار نفر روی قالیچه نشستند که باز هم با خواندن وردی قالیچه به آسمان رفت و آنها را بُرد و بُرد تا به آسمان سرزمین حبشه رسانید و در گوشه قصری بر زمین نشست با پایین آمدن قالیچه، ناگهان دو شیر درنده به طرف آنها حمله کردند شایان فریاد زد شراره، تو و زیبا سوار قالیچه شوید، که شراره پاسخ داد قالیچه رفت و من در تمام مدت عمر فقط یک بار حق استفاده از آن قالیچه را داشتم که آن را هم استفاده کردم شیرهای درنده نعره‌کشان به طرف شایان و پشوتن می‌آمدند آن دو هر کدام زیبا و شراره را در پشت خود پناه دادند، و درحالی‌که با هر دو دست شمشیرها را در هوا می‌چرخانیدند، به جانب شیرهای درنده حمله کردند

شاید بیشتر از یک ساعت جدال پشوتن و شایان با شیرهای نگهبان قصر خدنگ و نهنگ طول کشید، تا بالاخره درحالی‌که خون از سر و روی پشوتن و شایان فواره می‌زد، آن شیرهای درنده از پا در آمدند و

هر کدام در گوشه‌ای افتادند زیبا و شراره به شستن و بستن زخم‌های شوهرانشان پرداختند چون شایان و پشتون قدری حالشان جا آمد، از جا بلند شدند و با راهنمایی شراره به داخل رفتند، در طاقچه انباری تالار قصر چشمان آن چهار نفر به دو شیشه که داخل آن پر از دود سیاه و اندازه‌اش نصف یک خمیره بود افتاد شراره گفت باید هر کدام شما به سرعت خود را به شیشه‌ها برسانید و تا دستتان به آن رسید فوری آن را بر زمین بزنید و بشکنید، زیرا اگر معطل کنید و وقت را از دست بدهید نهنگ و خدنگ هر گوشه‌ای از عالم هم باشند مثل برق می‌آیند و ممکن است با ترفندی شیشه‌ها را از دستتان بگیرند که در آن صورت مرگ هر چهار نفر ما حتمی است

هنوز جمله شراره به پایان نرسیده بود که شایان و پشتون با سرعت خود را به شیشه‌ها رسانیدند و پشتون، شیشه عمر نهنگ عفریت، و شایان شیشه عمر خدنگ عفریت را در دست گرفتند و به وسط تالار آمدند و تا خواستند شیشه‌ها را بالا برده و بر زمین بکوبند، که خدنگ عفریت در گوشه‌ای از تالار ظاهر شد و با صدای بلند و خش‌مگینانه گفت آقا پسرها دست نگه دارید که اگر شما شیشه عمر من و برادرم را بر زمین بکوبید، من هم شیشه عمر شراره که می‌بینید در دست دارم، بر زمین می‌کوبم در یک لحظه هر چهار نفر، یعنی شراره و زیبا و پشتون و شایان خشکشان زد و بلا تکلیف رو در روی خدنگ ایستادند خدنگ رو به شایان کرد و گفت گوش کن پسر جان، الان شیشه عمر من در دست تو است و شیشه عمر همسر عزیز و معشوقه دل‌بند و زیباروی

فتانی که این همه راه به خاطرش آمده و این همه زحمت را برایش به جان خریدهای، هم در دست من، اگر تو مرا بکشی من هم همسر عزیزت را نابود می‌کنم، و اگر دوست داری که به وصال دلدارت برسی، من هم دوست دارم که با زیبا خانم تخاری زندگی کنم چطور تو آقا پسر آدمیزاده، به خودت حق می‌دهی که دل در گروی هر دختری از طایفه عفريتان ببندی، اما من دیو حق ندارم دختری از شما آدمی‌زادگان را دوست داشته باشم و به همسری انتخاب کنم! آقا پسر یک دقیقه در همین حالت به تو فرصت می‌دهم که فکرهای خودت را بکنی و یکی از این دو راه را انتخاب کنی، تو شیشه عمر مرا پس بده، و من هم شیشه عمر شراره را به تو می‌دهم و تو را با تمام سرمایه و ارثیه پدر، به وسیله همان قالیچه‌ای که سه راهه به اینجا آوردت‌ان به سرزمین مصر برمی‌گردانم آن وقت من می‌دانم و این امیرزاده کشور بخارا و این شاهزاده خانم سرزمین تخارستان همچنان که تو در مصر در کنار معشوق و همسرت به زندگی خواهی پرداخت، من هم زیبا را به عقدم درآورده و بالاخره وادار به زندگی‌اش می‌کنم

شایان فوراً در مقام پاسخ برآمده و گفت اگر در آن قصر شوم، با این جوان برومند و این شاهزاده تنومند روبه‌رو نشده بودم و پیمان مودت و دوستی با او نبسته بودم و اگر پای زندگی عشق و علاقه دو انسان دیگر در میان نبود، شاید با تو این معامله را می‌کردم و شیشه عمر تو را می‌دادم و شیشه عمر شراره را می‌گرفتم، اما اولاً که به خاطر عشق و علاقه‌ای که پشتون و زیبا به هم دارند، محال است که حاضر به این

معامله بشوم و در ثانی از کجا که بعداً برادر دیگر شما، یعنی نهنگ دیو سر و کله‌اش پیدا نشود و یا خودت پشیمان نشوی؟

خدنگ در پاسخ شایان گفت هر تضمینی که بخواهی با انتخاب شراره به تو می‌دهم که اطمینان داشته باشی بعداً دیگر کاری با تو نخواهم داشت، و تازه در مرتبه قبل هم که شراره دیوانگی کرد و شیشه عمر مادرش را خرد کرد، که ما با تو کاری نداشتیم، ما دختر خواهر خودمان را برای مدتی تبدیل به درخت سرو کردیم تا ادب شود چه بسا اگر تو آقا پسر عجول حوصله به خرج می‌دادی، دوباره همسر عزیز کرده‌ات را نزدت پس می‌فرستادیم ولی باز هم شایان پاسخ داد نه، حاضر نیستم پیشنهاد تو را بپذیرم و چون رو به پشتون کرد که بگوید شیشه عمر نهنگ را هم بر زمین بکوب، شراره بنای التماس را گذاشت و گفت ای شایان عزیز به خاطر بی‌اور که من به خاطر تو به جهت احترام عشقی که به تو داشتم، شیشه عمر مادرم را بر زمین زدم و او را نابود کردم من به خاطر تو مادرم را کشتم، به خاطر تو مدت‌ها به شکل یک درخت سرو غریبانه در یک بیابان سر کردم، آیا این است پاداش عشق و مهر و محبت من به تو؟ خاطرت باشد که من با آنکه عفریت زاده بودم، اما هرگز با تو چون عفریتان عمل نکردم، لطفاً مرا که سراپایم عشق به تو است و اکنون لب پرتگاه مرگ و زندگی ایستاده‌ام نجات بده، که شایان ناگهان اولین فریاد را کشید، شراره بس کن تا الان هم هرچه کردم اشتباه بود، زیرا عاقبت گرگ زاده گرگ شود، گرچه با آدمی بزرگ شود و فریاد دوم هم خطاب به پشتون بود که درنگ نکن، شیشه را بر زمین بکوب، و

ناگهان صدای سه انفجار گونه در فضای تالار پیچید، اول شراره دود و نابود شد، دوم خدنگ عفریت از روی زمین محو و معدوم شد، و سوم نهنگ دیو که پشت پرده ایستاده بود و از ترس جلو نمی آمد از وجودش اثری باقی نماند

بعد از یک دقیقه که طنین صدای شکسته شدن شیشه های عمر و بقایای دود سه عفریت، یعنی خدنگ و نهنگ و شراره از بین رفت، زیبا و پشتون خود را روی دست و پای شایان مصری انداختند و گریه کنان گفتند کاش ما می مردیم و شراره عزیزتان زنده می ماند و شما ناکام نمی ماندید بزرگواری شما در حدی نیست که جبراننش از عهده ما انسان های ضعیف برآید شایان درحالی که زیر بازوی پشتون را گرفته بود، به زیبای تخاری گفت برخیز خواهرم، کاری که کردم آن قدر بزرگ نبود که شما زن و شوهر پیش پایم زانو بزنید و اشک بریزید آخر چطور می شود که دوستی یک انسان را با عشق یک عفریت زاده معاوضه کرد و در ثانی چطور غیرت من قبول می کرد که من ناموس و حیثیت دوستم را زیر پا بگذارم تا خود به وصال معشوق برسم نه، من هرگز منتی بر هیچ کدام از شما دو نفر ندارم، نه بر پشتون امیرزاده سرزمین بخارا و نه بر تو شاهزاده خانم زیبای تخارستانی، و در ثانی در مورد شراره هم زیاد نازاحت نیستم، زیرا هنگامی که وسوسه های خدنگ دیو به گوشم می رسید صدای برتر و آوایی رساتر که گویی از عالم بالا بود این سه بیت را زیر گوشم خواند

اگر بیضه زاغ ظلمت سرشت

نهی زیر طاووس باغ بهشت

دهی آبش از چشمه سلسبیل

بر آن بیضه گر، دم دمد جبرئیل

شود عاقبت بیضه زاغ زاغ

کشد رنج بیهوده طاووس باغ

و چون صحبت شایان با خواندن آن سه بیت به پایان رسید، ناگهان از پشت پرده جرجیس عفريت بیرون آمد و قبل از آنکه ترس و وحشت سراپای شایان و پشوتن و زیبا را فراگیرد، با لحنی مهربان گفت از من نترسید هر چند متأسفانه من که روزگاری موجودی خداشناس بودم، به جرگه عفريتان پانهادم و همیشه هم در جمع ایشان بودم، اما هرگز همچون ایشان خون آشام و بی رحم نشدم، و تا می توانستم در نشست های مشورتی خود، مانع شدت عمل آنها می شدم اما حضور من الان در اینجا به خاطر این است که بگویم ای شایان شایسته مصری، زیاد آسوده خاطر مباش و تصور نکن که سرکردگان عفريتان مشرق زمین را به کلی نابود کرده و شیشه عمرشان را شکسته ای هنوز یکی از آنها زنده است و هر لحظه ممکن است خبردار گشته و بیاید و انتقام خدنگ و نهنگ را از شما بگیرد پشوتن بخارایی میان حرف جرجیس پرید و گفت نکند آن نفر دیگر خود تو باشی؟! مگر تو نبودی که در جلسات قصر شوم، کنار رودخانه دجله همیشه حضور داشتی؟

جرجیس گفت بله حضور داشتم اما تو با اینکه سنگ شده بودی ولی گوش‌هایت می‌شنید، مگر یادت رفته که من چقدر در برابر تصمیمات وحشیانه آن دو برادر و بخصوص نهنگ دیو که تو از جنایاتش خبر نداشتی و نداری ایستادگی می‌کردم؟ بلکه نفر دیگر از سرکردگان عفریتان که زنده است و اکنون در سرزمین‌های شمال دریای آفریقا و سرزمین مو زردها مشغول عفریته‌گری است فرنگ خواهر کوچک‌تر شرنگ، زن اول پدر توست، که اگر از شکسته شدن شیشه‌های عمر برادرانش توسط شما دو نفر باخبر شود، دمار از روزگارتان درمی‌آورد و یقین بدانید که خیلی زود خبردار می‌شود و به سراغتان می‌آید ضمناً بد نیست بدانید که من، شوهر فرنگ عفریت هستم

جرجیس در ادامه صحبتش گفت ای شایان عزیز، در همان زمانی که شرنگ عفریت، پدر خدا بیمارز تو یونس گوهری را در سرزمین مراکش فریب داد، من هم به دام خواهر آن عفریته، یعنی فرنگ افتادم، با این تفاوت که یونس گوهری پدر تو با فرو کردن خنجر به سینه شرنگ، هرچند که او را نکشت، اما از دام او نجات پیدا کرد، اما من هرگز از خواب غفلت بیدار نشدم و هرچند که سالیان است از او جدا زندگی می‌کنم و او در سرزمین‌های مغرب به جادوگری و فساد مشغول است، اما من هرگز شهامت و قدرت تو، شایان شایسته را در خود نمی‌دیدم و از ترس اینکه اگر قصد جانش را بکنم و شیشه عمرش را بشکنم، برادرانش دمار از روزگارم درخواهند آورد، هم چنان ساکت و

بی تفاوت در کنارشان ماندم اول برایتان بگویم که من با آنکه با علم و رمز و راز عفریتان آشنا هستم، اما چون اصل و نژادم از عفریتان نیست شیشهٔ عمری ندارم و هر لحظه خونم را بر زمین بریزید، جان از تنم خارج می‌شود و اما با تأیید شعری که تو شایان شایسته خواندی، باید من هم بگویم هرگز از کاری که کردی پشیمان مباش زیرا

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بد است

تربیت نااهل را چو گردکان بر گنبد است

تو در همان اوان زندگی، با یک فداکاری در راه دوست و رفیق، خودت را از شرّ زندگی با عفریتی که هرگز دست از مرام و مسلکش بر نمی‌دارد، راحت کردی اما من بیشتر از ۵۰ سال است که کوشیدم و سعی کردم و خود را با قرار گرفتن در ملک عفریتان بدنام کردم، اما هرگز و هرگز موفق نشدم، اکنون ای شایان شایسته، هم برای اینکه شما را از کینه و دشمنی فرنگ عفریت که خواه‌ناخواه به خونخواهی و انتقام برادرانش خواهد آمد برهانم، و هم برای آنکه به‌طور کلی نسل سرکردگان عفریتان مشرق زمین را نابود کرده و ریشه آنها را بخشکانیم، حاضریم شما را با خود به سرزمین حلب ببرم و در آنجا در حضورتان با دست خود شیشهٔ عمر فرنگ عفریت را بشکنم، که تو شایان شایسته، فداکاری کردی و به خاطر پشوتن و زیبا، از شراره گذشتی، من هم به خاطر امنیت و سلامت و زندگانی راحت آیندهٔ شما، در حضورتان شیشهٔ عمر این عفریت پرتو نیکان نگرفته را خواهم شکست

هزار و یک شب

قصه شایان مصری
عبداللطیف طسوجی ۱۵۹

کاش سلطان قصه شنو دقایقی با خواب غلبه کرده بر خود مبارزه
می کرد و نمی خوابید تا شهرزاد ناچار نشود لب از سخن فروبندد و
تعریف پایان قصه شایان مصری را به شبی دیگر بگذارد

پایان شب سی و سوم

هزار و یک شب

عبداللطیف طسوجی

و اما ای ملک صاحب اقتدار و ای همسر مهربان پُراش تهار، با اجازه امشب قصد دارم داستان شایان مصری را به پایان برده و عرض کنم که در دنباله آن حرف‌ها، جرجیس ادامه داد که شما دو جوان، اصلاً به فکر جراحی‌هایی که در مبارزه با آن دو شیر نگهبان که کشته شدند برداشته‌اید نیستید، اول اینکه من قدری از علم طب اطلاع داشته‌ام و داروهای لازم برای ترمیم فوری زخم‌های عمیق شما دارم، پس اجازه بدهید به زخم‌هایتان دارو بزنم و دوباره ببندم، و در ضمن شاید یادتان رفته که شما الان در سرزمین حبشه هستید، شما به فاصله یک روز از جاده مخصوص عفريتان، از بغداد و سرزمین بین‌النهرین به یمن رفتید و از آنجا با قالیچه پرنده و هدایت شراره به اینجا که سرزمین حبشه است آمدید حال به من بگویید شما سه نفر با دست خالی و کیسه تهی چگونه می‌خواهید خود را به یمن یا بغداد برسانید

پس بهتر آن است با آن قالیچه‌ای که هرکدام از ما عفريتان یک بار در عمر خود حق استفاده از آن را داریم، ابتدا شما را به سرزمین حلب ببرم و از آنجا هم به یمن برسانم در این موقع شایان پرسید مگر شما نمی‌توانید با خواندن ورد، مانند دیگر عفريتان ما را به آسمان بلند کنید

که جرجیس جواب داد ما خودمان قدرت پرواز کردن در آسمان و چون برق از نقطه‌ای به نقطه دیگر رفتن را داریم، و یا اگر قصد دزدیدن کسی را داشته باشیم می‌توانیم او را همراه خود به آسمان ببریم، و آن هم در صورتی است که ما طرف خود را جادو کنیم، اما من که قصد جادو کردن شما را ندارم کمالینکه شراره بیچاره هم بدون آنکه کسی را جادو کند، شما را از یمن به اینجا آورد و در آن صورت به‌عنوان سفر خودمان و یا جابه‌جایی افراد، بدون آنکه جادو شوند، هرکدام حق استفاده یک بار از قالیچه پرنده را هر پنج سال یک دفعه داریم

بعد از گفتن این سخنان بود که جرجیس وردی خواند و قالیچه پرنده از آسمان پایین آمد و زیبا و پشتون و شایان و جرجیس سوار آن شدند و قالیچه ایشان را در مدت کوتاهی به سرزمین حلب رسانید و چهار تایی وارد قصری شدند جرجیس از طاقچه یکی از اتاق‌های قصر شیشه بزرگی را که دود سیاهی در داخل آن بود برداشت و تا تصمیم گرفت آن را به زمین بکوبد، ناگهان پیرزنی عفریته به سرعت از آسمان پایین آمد و فریاد کشید، نه دست نگه‌دار جرجیس، دیوانگی نکن، زود برو شیشه عمرم را سر جایش بگذار که جرجیس گفت دیوانگی نمی‌کنم، در نهایت عقل می‌خواهم این کار را انجام دهم فرنگ عفریت گفت تو چطور دلت می‌آید همسرت را نابود کنی جرجیس از خواب غفلت بیدار شد و گفت شما عفریتان چطور تا به حال دلتان آمده که شوهرانی را که آدمیزاد بوده‌اند نابود کنید، این مرتبه قضیه برعکس است فرنگ عفریت التماس‌کنان گفت باد تمام گفته‌های تو را با کمی تأخیر به گوش

من رسانید و من همین چند ساعت پیش بود که از پایان کار برادرانم خدنگ و نهنگ باخبر شدم تو مرا نابود نکن که من قول می‌دهم هیچ کاری با این سه نفر نداشته باشم و برای همیشه در مغرب زمین بمانم و همچنان که سالیانی است با تو که شوهرم هستی کاری ندارم، دیگر هرگز به سراغت نیایم جرجیس گفت التماس نکن، غیر ممکن است فرنگ عفریت گریه کنان گفت دست نگه دار قول می‌دهم توبه کنم که جرجیس شیشه عمر فرنگ عفریت را بر زمین زد و زیر لب گفت توبه گرگ مرگ است

چون شیشه عمر فرنگ عفریت به وسیله جرجیس، شوهرش بر زمین خورد و فرنگ هم نابود شد، جرجیس نفسی به راحتی کشید و گفت از حالا تا پنجاه سال زمین نفسی به راحتی خواهد کشید و آدمیان نیم قرن از شر عفریتان و اجنه در امان خواهند بود، زیرا چهار سر کرده عفریتان مشرق زمین، یعنی شرنگ و خدنگ و نهنگ و فرنگ به ترتیب به وسیله شراره و شایان و من جرجیس شیشه عمرشان شکسته شده و حال ای شایان مصری، مرا به خیر و شما را به سلامت، این کیسه پر از سکه‌های طلا هم در اختیارتان تا ابتدا خود را به سرزمین یمن برسانید و از آنجا جواهرات ارثیه پدر مرحوم و باجناب سابقم یعنی یونس گوهری را بردارید و سپس به بغداد بروید و با ملک التجار بغدادی که انتظارتان را می‌کشد دیداری تازه کنید امیدوارم پشوتن و زیبا هم خوشبخت باشند

در این موقع بود که شایان با اعتراض گفت ما هرگز تو جرجیس

شریف و باگذشت را تنها نمی‌گذاریم، زیرا از آن عفریتانی که تو به ناچار با ایشان دمخور بودی، دیگر موجودی باقی نمانده و در ثانی درست است که از حالا به بعد تو هم از آن قدرت جادویی گذشته برخوردار نیستی، اما چون عالم به رمز و رموز عفریتان هستی، می‌توانی ما را از خطرات احتمالی آینده در امان نگه‌داری جرجیس پیشنهاد شایان را پذیرفت و چهار تایی همراه کاروانی به سوی سرزمین یمن حرکت کردند و چون به قصر متروکهٔ خدنگ وارد شدند، جرجیس که جا و مکان تمام طلا و جواهرات و اشیاء دزدیده شده توسط خدنگ و نهنگ دیو را می‌دانست، آنها را در اختیار شایان قرار داد و از آنجا با کاروانی مطمئن که نگهبانان مسلح داشت به سوی بغداد حرکت کردند و بیست روز بعد به همان قصر شوم و کنار رودخانه دجله رسیدند در آنجا هم هرچه گنجینه و هر مقدار زر سرخ و جواهر بود بار کردند و با قاطرانی که بارشان تمام جواهرات بود، شایان و جرجیس و پشوتن و زیبا به طرف قصر ملک التّجار بغدادی حرکت کردند

چون آن فاصله کوتاه هم طی شد و به در قصر رسیدند، شایان به نگهبانان پیغام آمدن خود را داد ملک التّجار با پای برهنه به استقبال شایان آمد و او را غرق بوسه نمود و به سه نفر همراه او هم خوش آمد گفت و چون شایان تمامی ماجرا را موبه‌مو برای ملک التّجار بغدادی تعریف کرد، ملک التّجار، به خاطر برجیده شدن بساط عفریتان برای پنجاه سال از سرزمین‌های مشرق زمین، جشن بزرگی برپا کرد و هزاران نفر را به آن مجلس مهمانی و جشن و سرور دعوت نمود از جمله

پادشاه سرزمین بین‌النهرین نیز آن شب در آن مهمانی شرکت کرد
 ملک التجار بغدادی در آن مجلس جشن، و در حضور پادشاه
 سرزمین بین‌النهرین به‌طور اختصار اما جامع، داستان شایان مصری را
 در تالار مخصوصی از تالارهای تودرتو که جشن در آن برپا بود تعریف
 کرد چون تعریف ماجرا و صحبت‌های ملک التجار بغدادی در حضور
 پادشاه و امرای لشکر و رؤسای کشور و بزرگان و برگزیدگان مملکت به
 پایان رسید، پادشاه شایان را نزد خود فراخواند و دستی بر شانه‌اش
 گذاشت و با صدای بلند خطاب به حاضران گفت همه می‌دانید که وزیر
 اعظم و مشاور باتجربه من مدتی است که از دنیا رفته و همه شما دیروز
 همراه من مراسم چهلمین روز وفات او را برگزار کردید من بدون آنکه
 از پیش دانسته باشم که امشب با چنین مرد شایسته‌ای روبه‌رو می‌شوم،
 تصمیم داشتم فردا با شما به مشورت بنشینم و دربارهٔ انتخاب وزیر
 اعظم مذاکره و رایزنی کنم اما اکنون شایان را شایسته مقام وزارت خود
 دانسته و در مورد این انتخاب از شما بزرگان مملکت نظر می‌خواهم،
 آیا موافق هستید؟ که تمام حاضران در تالار با هم و یک‌صد فریاد
 شادمانه‌ای کشیدند که آن غریو شادمانه با جمله «مبارک است» پایان
 یافت

شایان مصری از جا برخاست و زمین ادب بوسید و اجازه خواست
 و گفت زهی افتخار برای من، هرچند خود را شایسته چنین مقامی
 نمی‌دانم، اما اگر پادشاه سرزمین بین‌النهرین اجازه دهند قبل از عهده‌دار
 شدن مقام وزارت سفری به سرزمین خودم، مصر داشته باشم پادشاه

پرسید ممکن است پرسم چرا با این عجله؟ نمی شود این مهم را برای وقتی دیگر بگذارید؟ شایان پاسخ داد اگر نصایح پدر مرحومم یونس گوهری و راهنمایی های دوست با تجربه او هارون را شنیده بودم، هرگز آن همه سختی که شما شرحش را شنیدید نمی دیدم می خواهم به مصر بروم و اگر هارون هنوز زنده باشد از او دعوت کنم که به عنوان مشاور من به بغداد بیاید و من در کنار آن مرد خردمند است که در برابر پادشاه و در ازای خدمتم رؤسفید از بوته امتحان بیرون خواهم آمد اگر هارون دینا دخترش هم ازدواج نکرده باشد از دختر هارون هم خواستگاری کنم که آرزوی دیرین پدرم وصلت من با دختر دوستش هارون بود

سلطان بین النهرین در پاسخ شایان گفت احتیاجی به سفر جناب وزیر ما نیست، شما لطفاً از فردا صبح به کارهای مملکت برسید و من تا ساعتی دیگر گروهی را با تشریفات تمام به سرزمین مصر می فرستم امیدوارم که هم هارون باخرد و پرتجربه زنده و عمرش باقی باشد و هم دینا دختر عزیزش ازدواج نکرده باشد

بعد از اتمام دومین صحبت سلطان سرزمین بین النهرین، امیرزاده پشوتن بخارایی اجازه گرفت و از جا برخاست و گفت اگر سلطان و وزیر اعظم اجازه بفرمایند، من و همسرم همراه نمایندگان شما به سرزمین مصر برویم، زیرا دلم می خواهد قبل از اینکه هارون و دخترش دینا به بغداد بیایند، از زبان من و همسرم، ایشان از داستان جناب شایان مصری وزیر اعظم سلطان سرزمین بین النهرین باخبر شوند و چون

پادشاه با سر موافقت خود را اعلام نمود، شایان گفت ای پشوتن عزیز ضمن تشکر از تو، من هم از طرف سلطنت از پدر بزرگوارت امیر سرزمین بخارا و مادر گرانمایه ات ملکه آن سرزمین دعوت می‌کنم که به بغداد بیایند و ضمناً جناب جرجیس را هم به همراه نمایندگان حضرت سلطان به بخارا می‌فرستم، زیرا دوست دارم جناب جرجیس از طرف سلطان از کاهن بزرگ معبد نوبهار آن شهر نیز دعوت کند که ایشان هم در معیت پدر بزرگوار و مادر شریفیت به این سرزمین بیایند

آری ای ملک جوانمرد، صبح زود فردای آن روز دو گروه از سواران زبده با تشریفات بسیار و نمایندگان صاحب امتیاز و دعوت‌نامه‌هایی ممه‌ور به مهر سلطان، به سوی سرزمین‌های مصر و بخارا حرکت کردند و هنوز یک ماه نشده بود که با یک روز فاصله، قافله‌ای از مصر به همراه هارون که خوشبختانه هنوز عمرش به دنیا باقی بود و دینای محجوب، که به خاطر عشق بسیار به شایان تمام خواستگاران را جواب رد داده بود از یک طرف، و امیر سرزمین بخارا و همسرش که پدر و مادر پشوتن باشند به اضافه کاهن بزرگ معبد نوبهار شهر بلخ که بر مک نامیده می‌شد، به اضافه پادشاه سرزمین تخارستان و ملکه آن شهر که پدر و مادر زیبای تخاری و همسر پشوتن باشند از طرف دیگر، وارد شهر بغداد شدند و هنوز یک هفته از ورود آن مهمانان عزیز نگذشته بود که باز هم جشنی بزرگ‌تر از جشن اولی در شهر بغداد برپا شد آن جشن، جشن عروسی شایان مصری با دینای باوفا، دختر هارون دوست دیرین یونس گوهری، و جشن ازدواج پشوتن بخارایی با زیبای تخاری دختر

امیر سرزمین تخارستان بود آن دو جشن بزرگ به دستور سلطان سرزمین بین‌النهرین هفت شبانه‌روز ادامه داشت و در پایان روز هفتم، شایان ضمن تشکر بسیار از پادشاه سرزمین بین‌النهرین و ملک التجار بغدادی در نهایت ادب از برمک کاهن بزرگ معبد نوبهار شهر بلخ، جرجیس آن موجود بخرد از عفريتان برگشته و هارون دوست پدر مرحومش دعوت کرد که صبح روز بعد در بارگاه سلطان حاضر باشند صبح روز بعد، برمک کاهن بزرگ معبد نوبهار شهر بلخ، جرجیس آن موجود به راه راست آمده از عفريتان بریده که با دست خود شیشه عمر همسرش فرنگ عفريت را شکست، و هارون پدر دینا و همسر شایان، در بارگاه سلطان سرزمین بین‌النهرین حاضر شدند ابتدا شایان در برابر سلطان زمین ادب بوسید و بعداً گفت همانطور که به عرض سلطان رساندم بنا به گفته جناب جرجیس با نابودی و مرگ چهار تن از امرا و سرکردگان عفريتان شرق، یعنی شرننگ و خدنگ و زهنگ و فرنگ، سرزمین‌های مشرق زمین تا پنجاه سال از لوٹ وجود عفريتان و اهریمنان پاک شده است اما بعد از پنجاه سال چه؟ اگر از امروز فرزندان ما تحصیل علم کنند و دانش بیاموزند و راه باطل کردن جادوی جادوگران را فراگیرند و با ترفندهای عالمانه شیوه بی‌اثر کردن شیطنت‌های جادوگرانه را بیاموزند، تصوّر نمی‌کنید که بعد از پنجاه سال هم، دیگر حنای عفريتان رنگی نداشته باشد و نقشه‌های اهریمنی‌شان بی‌اثر بماند؟ من که از یک طرف توسط پشوتن امیرزاده سرزمین بخارائی، تعریف کیاست و دانایی جناب برمک را شنیدم و

دانستم به خاطر علم و تسلطی که بر امور عفريتان دارند، هرگز جادوی اجنه در مورد ایشان کارگر نیست و باز من که از طرف دیگر به نیک‌نفسی جناب جرجیس آگاهی داشته و می‌دانم ایشان سرالاسرار عفريتان را می‌دانند، می‌خواهم از حضور سلطان تقاضا کنم تا ایشان در شهر بغداد مدرسه‌ای دایر کنند و جوانان را به تعلیم علم و دانش وادارند، که انسان آگاه و فرد عالم محال است در دام عفريتان بیفتد در ثانی همانطور که به عرض رساندم من هم در مقام وزارت حضرتعالی اجازه داشته باشم با جناب هارون مشورت کنم که هر تار موی سپید ایشان، نشانه خروارها تجربه است سکان کشتی سلطنت آنگاه محکم و در مقابل توفان‌های سهمناک مقاوم است که دستیار ناخدای کشتی پیر سرد و گرم کشیده و توفان‌های سخت پشت سر نهاده باشد آیا سلطان با این دو پیشنهاد موافقت می‌فرمایند؟ آنجا بود که سلطان سرزمین بین‌النهرین دو بار سر خود را به نشانه موافقت و به علامت تصدیق فرود آورد دیگر اینکه سلطان بین‌النهرین از امیر شهر بخارا و پدر پشوتن درخواست کرد چند سالی اجازه دهد تا پشوتن در بغداد به عنوان امیر لشکر و فرمانده سپاه سروسامانی به وضع سپاهیان و نظامیان آن سرزمین بدهد

و اما ای سلطان جوان بخت، اگر چند دقیقه‌ای دیگر تأمل نفرمایید این داستان شیرین به پایان می‌رسد درست نه ماه و نه روز بعد از شب عروسی شایان با دینا، و پشوتن با زیبا، هر کدام صاحب یک اولاد شدند دینا از شایان دختری به دنیا آورد که نام او را اختر گذاشتند و

پشوتن و زیبا هم صاحب پسری شدند که نام او را کیوان نهادند سال‌ها به سرعت پشت سر هم گذشت برمک و جرجیس مدرسه بغداد را دایر کردند و جوانان بین‌النهرین به تحصیل علم پرداختند و بعد از یک سال برمک مدرسه را به دست جرجیس سپرد و خود راهی دیار بلخ شد امیر شهر بخارا از دنیا رفت و چون پشوتن برای شرکت در مراسم تدفین و عزاداری پدرش به سرزمین بخارا رفت با اینکه پسر بزرگ‌تر و ولیعهد و جانشین پدر بود، اما تاج سلطنت سرزمین بخارا را بر سر فروتن برادر کوچکش نهاد و خود به جانب بغداد و به کنار شایان برگشت و اوضاع سرزمین بین‌النهرین در دوران وزارت شایان رونق بسیار گرفت که شایان همیشه می‌گفت اگر راهنمایی‌های هارون در ده ساله اول و باقی‌مانده عمرش نبود، هرگز او هم به آن تجربه و قدرت نمی‌رسید

به سرعت برق بیست سال گذشت و کیوان و اختر، فرزندان پشوتن بخارایی و شایان مصری که یکی امیر لشکر و سردار سپاه، و دیگری وزیر اعظم سرزمین بین‌النهرین بود، با هم ازدواج کردند و پادشاه سرزمین بین‌النهرین در شب عروسی کیوان و اختر درحالی‌که به علت کحولت سن، دیگر به کندی حرکت می‌کرد و به سختی حرف می‌زد، دست کیوان را در دست خود گرفت و گفت همه می‌دانند که من فرزندی از نسل خود ندارم، و فرزندان من این دو نور چشم یعنی، شایان مصری و پشوتن بخارایی هستند که بین‌النهرین را وطن و سرزمین دوم خود قرار دادند من بعد از مرگم فرزند فرزندانم را

هزار و یک شب

نصه شاهان لطیف طسوجی

به عنوان پادشاه و ملکه سرزمین بین‌النهرین از انتخاب می‌کنم؛ کیوان
فرزند پسر و شایسته پشوتن بخارایی و اختر دختر نازنین وزیر اعظم
شایان مصری آنگاه سلطان سرزمین بین‌النهرین با دستان لرزان خود
تاج پادشاهی را از سر خود برداشت و درحالی‌که می‌گفت امیدوارم
سال‌ها زنده باشم تا شاهد حکومت با اقتدار تو شاهزاده برومند باشم،
تاج پادشاهی سرزمین بین‌النهرین را بر سر کیوان پسر پشوتن امیرزاده
شهر بخارا گذاشت و به این ترتیب بود که امیرزاده‌ای از دیار بخارا و از
خطه خراسان بزرگ، و قسمتی از خاک پهناور ایران باستان، برای
دورانی طولانی پادشاه سرزمین بین‌النهرین شد

پایان شب سی و چهارم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رادیو تهران-۴

قصه‌های هزار و یک شب

جلد سوم

نگرش و نگارش
پردازش و پالایش و ویرایش
از
حمید عاملی

تحقیق و توسعه رادیو

شهریور ۱۳۸۵

تهران

سرشناسنامه:	عاملی، حمید، ۱۳۲
عنوان و پدیدآور:	هزار و یک شب / نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی؛ [برای] تحقیق و توسعه رادیو.
مشخصات نشر:	تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴ .
فروست:	متون رادیو تهران ۲.۲.
شابک:	964 8828 16 4 (ج.۳): (ج.۲): 964 8828 08 3
یادداشت:	(ج.۱): 964 8828 04 0
یادداشت:	فیفا
یادداشت:	ج.۳: ۱۳۸۵ (فیفا)
یادداشت:	عنوان دیگر: قصه‌های هزار و یک شب.
عنوان دیگر:	قصه‌های هزار و یک شب.
عنوان دیگر:	قصه‌های هزار و یک شب.
عنوان دیگر:	الف لیله و لیله، فارسی
موضوع:	داستان‌های کوتاه فارسی قرن ۱۴
شناسه افزوده:	صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه صدا
رده‌بندی کنگره:	PIR ۸۱۴۸ الف/۸۸۷ ۴ ۱۳۸۴
رده‌بندی دیویی:	۱۳۸۴ ۴ ۲۵۷ ع ۸/۶۲ ق ۳
شماره کتابخانه ملی:	م ۸۳ ۴۳۱۱

نام کتاب: هزار و یک شب (جلد سوم)

نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی

حروف‌نگار سعیده‌صولتی

طرح روی جلد مهدی بخشایی

ناشر طرح آینده

شماره پژوهش ۴۷۴

تاریخ انتشار ۱۳۸۵

نوبت چاپ چاپ اول

شمارگان ۲ نسخه

بها ۱ ریال

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران،

ساختمان‌شدهای رادیو تلفن: ۲۲۱۶۷۷ ۸؛ شماره: ۲۲ ۵۳۲ ۲

هرگونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از اداره کل تحقیق و توسعه صدا می‌باشد.

یک

۱

پیش‌گفتار

قصه کوتوله دلچک

پیش‌گفتار

خواننده شریف و عزیز!

اکنون که با افتخار، جلد سوم داستان‌های هزار و یک شب را تقدیمتان می‌داریم، لازم است در ابتدا متذکر شویم که در دو جلد تقدیمی قبلی، بعد از مقدمه و همچنین داستان چگونه قصه‌گو شدن شهرزاد، و ماجرای شهرباز و شاه زمان، شهرزاد در سی و چهار شب و ما در دو جلد، به ترتیب داستان‌های بازرگان و عفریت، ماهیگیر و عفریت، ملک یونان و کلیم رویان، سه خاتون بغدادی، غلام سیاه دروغگو، شمس‌الدین و نورالدین و شایان مصری را تعریف کردیم

اینک در آغاز سی و پنجمین شب قصه‌گوئی شهرزاد [و در این جلد]، قصد داریم قصه کوتوله دلک را برایتان نقل کنیم قبل از آغاز قصه کوتوله دلک که مورد استناد و مأخذ، نسخه ترجمه شده عبداللطیف طسوجی تبریزی می‌باشد که بازسازی و پردازش و دوباره‌نویسی شده است، باز هم یادآور می‌شویم در این کار جدید همه داستان‌ها را پالایش کرده و

بخصوص پاره‌ای از آنها را تغییر داده‌ایم و با توجه با اینکه اصل و ریشه داستان‌های هزار و یک شب، هندی، چینی، عبری، مغولی و تاتاری و بخصوص پارسی بوده، در قرن سوّم هجری از زبان پارسی به عربی ترجمه شده است داستان‌هایی در بغداد به آن اضافه و سپس از بغداد به مصر رفته و قصه‌هایی هم در مصر به آن اضافه گردیده که همه آن اضافه کردن‌ها ناشیانه هم بوده است، بنابراین ما در بازسازی و پالایش داستان‌ها، حتی بسیاری از نام‌ها را تغییر داده‌ایم؛ از جمله آنکه نام شایان مصری که در جلد دوّم تقدیم داشتیم، در اصل علی مصری بوده، ولی چون نام مبارک علی، مربوط به اسامی دوران اسلامی می‌باشد، اما زمان وقوع ماجراهای داستان، به حداقل هزار سال پیش از اسلام برمی‌گردد، لذا نام علی مصری را به شایان مصری تغییر دادیم همچنین قصّه‌ای را که در این کتاب با نام «کوتوله دلقلک» آغاز می‌کنیم، در همان نسخه ترجمه شده توسط عبداللطیف تسوجی، نامش «حکایت خیاط و احدب و یهودی و مباشر و نصرانی» است در نسخه ویرایش و چاپ شده در سال ۱۳۸۰ باقدری تفسیر، نامش «حکایت خیاط و احدب و طیب و مباشر و سمسار» آمده، که به جای یهودی، طیب و به جای نصرانی، سمسار انتخاب شده است و ما در این کتاب، آن نام طولانی و گیج‌کننده را، به «کوتوله دلقلک» تغییر داده‌ایم؛ زیرا آنچه باعث می‌شود تا پای یک خیاط و یک یهودی و یک نصرانی و همچنین مباشر سلطان، در قصّه باز شود، وجود یک گورپشت کوتوله مضحک است که ما را بر آن داشت تا نام

پیشگفتار سه

طولانی قصه را به این صورت تغییر دهیم اینک این شما و این هم
شیرین‌زبانی‌های سحرکننده شهرزاد قصه‌گو

قصه کوتوله دلک

و اما ای ملک جوان بخت، در دوران دور و سالیان گذشته، در سرزمین چین، پادشاهی، دلکی داشت با قامتی خمیده و قدی کوتاه و قیافه‌ای مضحک، که حرکات ساده لوحانه و رفتار کودکانه‌اش، عبوس‌ترین آدم‌ها را به خنده وامی داشت و خشمگین‌ترین چهره‌ها را، به متانت و آرامش سوق می‌داد بخصوص وقتی که دلک سر حال بود، صداهای عجیب و غریبی هم از خود درمی‌آورد، و در برابر سؤالاتی که از او می‌شد، جواب‌های سر بالا و بی‌سروتهی هم می‌داد بخصوص آن زمانی که، سر به سر اطرافیان پادشاه می‌گذاشت و ادای آنها را درمی‌آورد و شاه را می‌خنداند، بیشتر عزیز می‌شد و مورد توجه فراوان‌تر سلطان قرار می‌گرفت

تا اینکه یکبار، اختیار از دست کوتوله دلک بیچاره دررفت و پشتش را به سلطان کرد و رفتاری نمود و صدائی غیر از مجرای دهان، از وی خارج شد ناگهان سلطانی که در حال قهقهه زدن بود، از کوره دررفت و

فریاد کشید «این احمق جسور را از جلوی چشم من دور کنید، اصلاً او را از دربار من بیرون بیندازید، که دیگر، از دیدن ریختش، حالم به هم می خورد» درباریان و اطرافیان همواره نیش زبان خورده منتظر چنین دستور، کوتوله دلک بیچاره را کتک مفصلی زدند و از دربار بیرونش کردند. دلک بدبخت کتک خورده، در گوشه کوچکی نشسته و زار زار گریه می کرد. آخر، گریه کردن دلک کوتوله هم، به نوعی مخصوص خود بود و هر کس آن گونه گریه کردن را می دید، محال بود که خنده اش نگیرد. اما ای حضرت سلطان، بشنوید از مرد خیاطی که او در همان شهر زندگی می کرد و چون خیاط مخصوص دربار بود، روزگاری خوش و زندگانی مرفه‌ی هم داشت از قضا در همان روز، مرد خیاط و همسرش، به قصد تفریح و تفرج و همچنین خرید مایحتاج از خانه خارج شده و از دکان طبّاحی شهر، ماهی سرخ کرده‌ای خریده و در حال برگشت به خانه بودند که چشم زن مرد خیاط به کوتوله دلک گریان افتاد و بنای خندیدن را گذاشت و از رفتن بازایستاد و به قول معروف در جای خود میخکوب شد. شوهر یا همان مرد خیاط چینی، همسرش را صدا زد و علت ایستادنش را پرسید که پاسخ شنید «اگر می خواهی به دنبال بیایم، باید اجازه دهی که من، این کوتوله مضحک را هم با خود به خانه بیاورم» بالاخره پافشاری‌های زن، در مرد خیاط مؤثر افتاد و شوهر از کوتوله پرسید آیا حاضری که همراه ما به خانه مان بیایی؟ که کوتوله دلک از خدا خواسته، با سر، جواب مساعد داد و شادمانه از اینکه در آن شب سرد

زمستانی، سقفی برای خوابیدن پیدا کرده به دنبال مرد خیاط و همسرش روان شد و برای اینکه تشکر خود را ابراز کند، صداهائی از دهان خود درآورد و حرکاتی را انجام داد، که باز به قول معروف، زن و شوهر، از خنده روده بر شدند

چون آنها به خانه رسیدند، سفره‌ای پهن کردند و ماهی خریداری شده بریان را با نان و لیموترش در وسط آن نهادند و قبل از آنکه خود شروع به خوردن کنند، زن تکه‌ای بزرگ از ماهی بریان را، با تیغ و استخوان برید و آن را به دست کوتوله دلک داد و گفت این تکه مال تو اما شرطش این است که آن را یک نفس و نخائیده و نجوئیده فرو دهی که دلک آن تکه بزرگ ماهی را گرفت و به دهان برد همسر مرد خیاط، برای آنکه مبادا دلک، تکه ماهی تیغ‌دار را، از دهان خود بیرون بیندازد، و یا آنکه آن را بجود و فرو دهد، یک دست بر پشت کوتوله گذاشت و با دست دیگر، جلوی دهانش را گرفت و او را ناگزیر از فرودادن یکباره کرد، که آن لقمه بزرگ تیغ‌دار، در گلوئی کوتوله دلک گیر کرد و او را خفه نمود چون آنها دیدند که دلک بیچاره بخت برگشته، قالب تهی کرد و مُرد، مرد خیاط رنگ از رخسارش پرید و چون فتر از جا جهید و فریاد کشان گفت زن، بیچاره شدیم که این مردک نزد ما در این خانه جان داد، و تصوّر هم نمی‌کنم بی‌صاحب باشد وای بر ما اگر وی همان دلک معروف دربار باشد

زن چون آن وضع را دید و آن سخنان را از شوهرش شنید، از ترس

چون بید لرزید و ناله کنان گفت پس چرا تعلل می‌کنی؟ چرا گیج و مات
مرا نگاه می‌کنی؟ زودتر دست به کار شو و سستی مکن و وقت را از دست
مده، مگر نشنیده‌ای که گفته‌اند

آن مکن در عمل، که آخر کار
خوار و مذموم و متهم باشی

در همه حال عاقبت‌بین باش
تا همه وقت محترم باشی

مرد خیاط، مستأصل و درمانده، فریاد کشید به جای شعر خواندن و
نصیحت کردن، بگو تا چه کنم زن، فوری گفت برو یک چادر شب بیاور و
این بخت برگشته مرده را، در چادر شب بپیچ، که من آن را در بغل گرفته و
تو هم راه خانه طیب شهر را در پیش بگیر، و هر که در طول راه، از تو
سؤالی کرد، بگو فرزندمان حالش به هم خورده و او را نزد طیب شهر
می‌بریم مرد خیاط درمانده خودباخته برخاست و چادرشبی آورد و
کوئوله مرده را داخل آن پیچید و زیر بغل زن نهاد و دوتائی از خانه بیرون
شده و شتابان رو به سوی خانه طیب نهادند شحنه‌هائی که در آن موقع
شب آنها را می‌دیدند و از خیاط می‌پرسیدند درون بسته‌تان چیست و
قصدتان چه و مقصدتان کجاست، زن و مرد هر دو، یک صدا و با هم
می‌گفتند کودکمان از شدت تب بی‌هوش شده و او را به خانه طیب شهر
می‌بریم

بالاخره مرد خیاط و زنش، با چادر شبی که دلقک بخت‌برگشته بیچاره
در آن پیچیده شده بود، به در خانه طیب رسیده و دق‌الباب کردند
کنیزکی سیاه، در را باز کرد و پرسید چه پیش آمده که این موقع شب به

قصه کوتوله دلک ۵

سراغ طبیب آمده‌اید؟ زن گفت بچه‌ام تب کرده و بی‌هوش شده، و برای آنکه سرما نخورد او را لای این چادر شب پیچیده‌ایم این دو سگه زر را از ما بگیر و با عذرخواهی تمام به آقای طبیب بده و از او خواهش کن که جهت معالجه این کودک بی‌گناه، از بستر برخیزد ضمناً این یک سگه هم، به پاس قدردانی و تشکر، از آن خودت باشد

چون کنیزک سگه‌ها را گرفت و برای بیدار کردن طبیب به درون خانه رفت، زن، کوتوله دلک بی‌جان را در حالت نشسته، به دیوار هشتی خانه تکیه داد و چادر شب را بر سرش انداخت و به شوهرش گفت عجله کن، که باید هر چه زودتر از اینجا دور شویم، زیرا اگر این دلک، همان طور که حدس زدی کوتوله معروف دربار پادشاه باشد، ایستادن همان و زیر تیغ جلاد دربار، جان دادن، همان بعد از گفتن آن عبارت، زن و مرد، شتابان در تاریکی کوچه ناپدید شدند

هنوز دقیقه‌ای نگذشته بود که مرد طبیب دو سگه زر گرفته، بدون آنکه فانوسی را روشن کند شتابان به سوی هشتی در خانه با چشمان خواب‌آلود راه افتاد و او که چشمان خود را به در خانه دوخته بود و با سرعت هم قدم برمی‌داشت و جلوی پایش را نگاه نمی‌کرد، ناگهان پایش به چادر شب گیر کرد، پیچید و در همان هشتی خانه، بر زمین افتاد درحالی‌که، جنازه دلک کوتوله هم زیر تنش بود، طبیب که مرد بسیار فربه و چاقی بود و قدی نسبتاً کوتاه داشت، خود را عجیب باخت و هر چه کرد نتوانست خودش را جمع و جور کرده و از زمین بلند کند بنابراین فریادش

به آسمان بلند شد که یکی به کمک من بیاید دو پسر ترسان از خواب پریده‌اش با شنیدن صدای پدر در تاریکی، به جانب هشتی خانه دویدند، که هر دوی آنها هم پایشان به هیکل فربه افتاده در هشتی خورد و روی پدر افتادند

چون آن حوادث پشت هم در تاریکی رخ داد، کنیزک رفت و فانوس آورد و پسران هم برخاسته و پدر فربه و چاق خود، یا طبیب حاذق شهر را، از جا بلند کردند طبیب تا چشمش در روشنائی نور فانوس، به جنازه کوتوله دلک دربار افتاد او را شناخت و دو دستی بر سر خود زد و گفت بیچاره شدم، زیرا این من بودم که با تنه گنده خود، روی دلک دربار افتادم و او را خفه کردم وای بر من که اگر سلطان بفهمد، دلک لوس و نُرش را من کشته‌ام، یقیناً سرم را از تنم جدا می‌کند، زیرا او همیشه ادایم را نزد سلطان درمی‌آورد و من هم عصبانی می‌شدم و گاهی به او بد و بیراه می‌گفتم یقیناً سلطان خیال خواهد کرد، من از روی عمد و قصد او را کشته‌ام آنگاه از کنیزک خود پرسید آنها که این دلک را اینجا آوردند کجا رفتند؟ اصلاً کی بودند؟ به تو چی گفتند؟ که کنیزک پاسخ داد آنها خودشان را پدر و مادر این بچه معرفی کردند، ضمناً همین جا هم ایستاده بودند، ولی وقتی دیدند، شما روی بچه‌شان افتادید و او را کشتید، رفتند داروغه‌خانه تا شکایت کنند و مأمور بیاورند طبیب باز هم دو دستی بر سرش زد و گفت حالا که این دلک دیوانه مرد این همه صاحب پیدا کرده؟ پس چرا تا زنده بود، همه می‌گفتند دلک دربار، بی پدر و مادر

است!؟

بالاخره طیب و دو پسر و همسرش، و کنیزک، بعد از چند دقیقه مشورت، تصمیم گرفتند، جنازه کوتوله دلک را، از روی پشت بام به خانه همسایه پرت کنند، زیرا در همسایگی مرد طیب، مباشر سرآشپز دربار و مأمور خرید آشپزخانه سلطان، سکونت داشت همسر مرد طیب، اضافه کرد چون مباشر، گوشت دام‌ها و پرندگان را، در حیاط خانه‌اش بعد از خرید از بازار و برای بردن به آشپزخانه دربار تمیز می‌کند، لذا همیشه از لای در پشت حیاط، تعدادی گربه و سگ برای خوردن خرده گوشت‌های بی‌مصرف و استخوان‌های پس مانده می‌آیند پس ما اگر جنازه مزاحم این دلک را، از پشت بام، به حیاط خانه مباشر بیندازیم، به‌طور حتم و یقین خودمان را، از شر عواقب بعدی این ماجرا، خلاص خواهیم کرد

همگان و بخصوص طیب، با آن پیشنهاد موافقت کردند و دو پسر، جنازه دلک را به پشت بام خانه بردند و برای آنکه، فرو انداختن جنازه، ایجاد سر و صدا نکند، از دو طرف هر کدام، یک دست جنازه را گرفتند و به آهستگی او را سرازیر کردند در نتیجه، جنازه، با دو پا، رو به دیوار، جلوی در انباری به زمین رسید و دو دستش به در انبار برخورد کرد و در همان حالت ایستاده، در حالی که دو دستش چسبیده به در انبار بود قرار گرفت، به ترتیبی که هر کس جنازه را در آن حالت می‌دید، تصور می‌کرد شخصی می‌خواهد با فشار دو دست، در انبار را باز کند پسران طیب، چون از آن کار فارغ شدند، شتابان به نزد پدر برگشتند و وی را مژده دادند و گفتند برو و آسوده بخواب، زیرا دیگر هیچ وقت و هیچ کس، به سراغ

تو نخواهد آمد و هرگز هم به جرم کشتن دلقک کوتوله دربار، محاکمه و قصاصت نخواهند کرد

و اما ای سلطان بزرگوار، بشنوید از مباشر که شب دیروقت به خانه آمد و در حالی که ظرف روغنی در دست داشت، داخل حیاط شد تا ظرف روغن را، در از باری گوشه حیاط جای دهد از اتفاق، مباشر هم بدون فانوس، درحال فشار دادن در انبار و بازکردن آن بود که ناگهان با عصبانیت، چوبدستی خود را از کنار حیاط برداشت و فریاد کشان گفت به به چشمم روشن، سگ و گربه دله کم داشتیم که سر و کله آقا دزده هم پیدا شد، الان حساب تو دزد جسور را می‌رسم، تا هوس آمدن به خانه مباشر سلطان، از سرت بیفتد و بعد بی‌رحمانه و با غیظ، سه ضربه محکم با چوبدستی، بر سر جنازه در آن حالت ایستاده زد، که جنازه نقش زمین شد و بعد مباشر با خود گفت بروم فانوس بیاورم تا قیافه نحس این بچه دزد چیره‌دست را ببینم، من تا به حال، بچه به این فسقلی و اینقدر زبر و زرنگ ندیده بودم مرد مباشر، به آشپزخانه گوشه حیاط رفت و فانوسی روشن کرد و چون به بالای سر جنازه کوتوله دلقک رسید و چهره او را دید، فانوس از دستش افتاد و دو دستی محکم به سرش زد و ناله کنان گفت خدایا به دادم برس که بیچاره شدم، آدم نکشتم نکشتم، تا اینکه دلقک مخصوص اعلی حضرت را کشتم

بعد از گفتن این جمله، مرد مباشر از حال رفت و چون بعد از ساعتی به حال عادی برگشت، با خود اندیشید که چه کند چه نکند، و بر سر جنازه چه بلائی بیاورد، زیرا اولاً باورش شده بود، دلقک را خودش کشته، و ثانیاً

شنیده بود که سلطان سرزمین چین، از کرده خویش، بعد از ساعتی پشیمان شده و فرآشان را برای یافتن دلک، در شهر مأمور کرده است لذا با خود گفت اگر پادشاه بفهمد که من، دلک او را کشته‌ام، بدون درنگ دستور می‌دهد سر از تنم جدا کنند به این جهت، جنازه دلک را به دوش گرفت و آنچنان که مردی، کودک خواب‌آلود خود را به خانه می‌برد، با عجله به سوی کوی خراباتیان به راه افتاد و در آن محله، او را در مسیر راه مردمان مست از خرابات برگشته، نهاد، با این خیال و تصور، که اگر کسی چشمش به جنازه بیفتد، فکر می‌کند وی مردی است که در خوردن شراب زیاده‌روی کرده و مرده است مباشر بعد از نهادن جنازه کوتوله دلک در آن محل، نفسی به راحتی کشید و گفت شکر خدا که راحت شدم، زیرا اگر دیر جنبیده بودم، سرم بر باد رفته بود

و اما ای همسر والا و ای شوهر دانای من، باید به عرض سرور خود برسانم که، مباشر و مأمور خرید آشیپزخانه دربار سلطان سرزمین چین، پسری داشت سرور بیعار و ولگرد بیکار، که اوقات روزش، با معاشرت دوستان ناباب صرف می‌شد و هنگام شبش، به انجام اعمال ناصواب و گاهی نشستن پای صحبت نقالان می‌گذشت، که خروارها نصیحت پدر، به اندازه‌ارزنی، در ذهن آلوده او اثر نکرده بود و هرگز هم، رعایت حال پدر، و وضع و موقعیت او را نمی‌کرد مباشرتاً از هر حیث مرفه سلطان، تنها غصه‌اش وجود آن پسر نااهل و ولگرد و سر به هوا بود، که نزدیک‌های سحر، تازه به خانه می‌آمد و تا غروب آفتاب در خواب بود و

بالاخره با ناله و نفرین مادر، از خواب برمی خاست
 از جمله، آن نیمه شبی که مباشر، جنازه کوتوله دلک را، به کوی
 خراباتیان برد و در گوشه گذری نهاد، هنوز پسر به خانه نیامده بود در آن
 شب، بی آنکه پدر بداند، پسرش در کوی خراباتیان بود و اما چند دقیقه‌ای
 بعد از آنکه پدر، جنازه را در آن محل نهاد و رفت، پسر باده‌نوشیده و
 مست از آنجا عبور کرد، و چون چشمش به جنازه دلک افتاد، به خیال
 آنکه با مست از پا درآمده‌ای مثل خودش روبه‌رو شده است، تصمیم
 گرفت جیب‌های او را خالی کند چون پسر مست سر از پا شناس ایستاد و
 خم گشت و دست در جیب دلک نمود، گزمه‌ها رسیدند و او را دستگیر
 کردند و چون خود را با جنازه دلک روبه‌رو دیدند، پسر را به جرم مستی
 و قتل، و مبادرت به دزدی، به داروغه‌خانه بردند، تا صبح، قاضی شهر،
 فرمان قصاص آن پسر را صادر کند ضمناً جنازه را هم به انباری پشت
 حیاط داروغه‌خانه کشاندند تا بعد از رؤیت قاضی خاکش کنند
 و چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب دربرود و شهرزاد هم لب
 از سخن فرو بست و دمی بیاسود

پایان شب سی و پنجم

و اما ای شهریار فهیم و دل آگاه و شهرزاد قصه گو را، حامی و پشت و پناه!
در دنباله داستان کوتوله دلکک که دیشب قسمت اول آن را به عرض عالی
رساندم، با اجازه ادامه می‌دهم که

صبح روز بعد، چون قاضی شهر به داروغه‌خانه آمد و سر کرده
گزومه‌های شهر، گزارش شب قبل را، به عرض رسانید، داروغه شهر امر
کرد، که قاتل و جنازه مقتول را به حضورش بیاورند و چون چشم قاضی،
بر جنازه دلکک بیچاره افتاد، فریاد کشید و ای بر من که اگر سلطان بفهمد،
دمار از روزگار من برمی‌آورد، زیرا به علت ناامنی شهر و اهمال گزومه‌های
داروغه‌خانه، وضع به آنجا کشیده می‌شود که دلکک مخصوص دربار را،
در محله خرابات شهر می‌کشند و بعد فریادکشان دستور داد، تا چوبه دار
بر پای دارند و جوان قاتل را، در میدان شهر، و در ملا عام اعدام کنند

پسر نااهل هوشیار گشته، بنای عجز و لابه را گذاشت و گفت من
دلکک را نکشتم بلکه فقط قصد خالی کردن جیب‌های او را داشتم که
گزومه‌ها دستگیر کردند و چون التماس‌هایش تأثیر نکرد، خود را به
قاضی معرفی کرد و از او مهلت خواست، تا پدرش را خبر کنند که پدر

بیاید و برای آخرین بار او را ببیند

حال، حضرت سلطان اجازه می‌فرماید که قدری به عقب برگشته و معروض دارم، زمانی که پسران طیب، به آن گونه که گفته شد، جنازه کوتوله دلک را به حیاط خانه مباشر سلطان انداختند و رفتند و خوابیدند، کنیزک فضول خانه طیب شهر، همچنان بر سر پشت بام خانه نشست و تمام ماجراهای مباشر و با چوب به جان جنازه دلک افتادن و سپس وی را بر دوش نهادن و از خانه خارج کردنش را به چشم خود دید و صبح روز بعد هم، تمام دیده‌های خود را برای صاحب خود، که مرد طیب باشد، تعریف کرد و اما چون مأموران داروغه به در خانه مباشر آمدند و ماجرای دستگیری پسرش را به او خبر دادند، مباشر فریاد کشید، پسرم قاتل نیست، دلک دربار را من کشتم و جنازه‌اش را من، در کوی خراباتیان رها کردم، و فوراً با پای برهنه و بدون دستار، به جانب داروغه‌خانه دوید

چون مباشر مقابل داروغه شهر رسید و پسرش را کت‌بسته، در گوشه تالار دید، گریه‌کنان، تمام ماجرا را بازگفت و از داروغه خواست، تا از کشتن فرزندش چشم‌پوشی کند و او را به جای فرزند به قصاص برساند قاضی شهر هم، حدّ مستی و می‌خوارگی و مجازات اقدام به دزدی را، در مورد پسر اجرا کرد و به مباشر گفت حضرت سلطان، یک ساعت بعد از اخراج دلک از دربار، پشیمان شدند و به من دستور دادند که زنده یا مرده دلکشان را به هر شکل که شده پیدا کنم حال که جنازه دلک، و قاتلش را که تو باشی، یافته‌ام، چاره‌ای جز آن ندارم که، ابتدا تو را به جرم

آدمکشی و قتل دلک مخصوص دربار، به دارمجازات بیاویزم و بعد، گزارشش را به عرض سلطان برسانم، زیرا اگر در این مورد نیز درنگ کرده و تعلل ورزم، آن وقت سر هر دوی ما بر باد خواهد رفت، چون مجازات تو که اعدام باشد، به جرم قتل حتمی است پس حالا چرا من، با این دست و آن دست کردن، سر خود را بر باد دهم؟!

مباشر با التماس از داروغه تقاضا کرد، فقط مهلت اندکی بدهد و کسانی را به در خانه و به دنبال همسرش بفرستد و اضافه کرد، پسر ناهل و لالایی من، در حدی نیست که من وصیت خود را به او بگویم، پس اجازه بدهید تا همسرم بیاید چون قاضی با آن تقاضا موافقت کرد، مأموران به در خانه مباشر رفتند و ماجرا را با همسر او در میان گذاشتند همسر مباشر، چون آن خبر را شنید، غش کرد و در وسط حیاط خانه افتاد در تمام مدتی که زنان همسایه، در صدد به هوش آوردن زن مباشر سلطان بودند، کنیزک مرد طبیب از پشت بام، به تماشا مشغول بود و چون همسایگان، زن را به هوش آوردند و او شیونکنان راهی داروغه‌خانه شد، کنیزک هم، با سرعت خودش را نزد طبیب رسانید و تمام ماجرا را برای وی تعریف کرد طبیب به فکر فرورفت و معاینه بیمار دیگر خود را ناتمام گذاشت و ردا بر دوش انداخت و گفت نه، این درست نیست، دلک دربار را من کشتم اگر چشم کورم را باز می‌کردم و فانوس در دست می‌گرفتم و جلوی پایم را نگاه می‌کردم، با این هیکل صدمنی، روی آن بدبخت بیچاره نمی‌افتادم نه، این درست نیست، اگر قرار است کسی

سرش بالای دار رود، آن سر، سر من است و در حالی که به کشیزک می‌گفت برو به پسرانم بگو، که هر چه زودتر خود را به داروغه‌خانه برسانند، دوان دوان از خانه خارج شد اما چون زن مرد مباشر آشپزخانه سلطان، به داروغه‌خانه رسید، مرد مباشر شروع کرد به وصیت برای همسرش، و چون وصیت تمام شد، مأموران آماده بردن وی به میدان شهر برای به دار آویختنش شدند که طیب شهر، با آن هیکل گنده که بوم غلطان در حال حرکت را در نظر مجسم می‌کرد، وارد داروغه‌خانه شد و فریاد کشید دست نگه دارید، این مرد بی گناه را نکشید که سر بی گناه پای چوبه دار می‌رود، اما بالای دار نمی‌رود دست نگه دارید، که قاتل منم و مباشر سلطان بی‌گناه است

داروغه، در حالی که خنده‌اش گرفته بود و می‌گفت عجب روزگاری است، از قاتل‌های آدم‌های درست و حسابی نمی‌شود هیچ ردّ و نشان درستی پیدا کرد اما برای یک کوتوله فسقلی، تا به حال چند قاتل پیدا شده، دستور توقف عملیات اجرای حکم اعدام، برای مرد مباشر را داد و از طیب، ماجرا را پرسید طیب هم تمام آنچه را که اتفاق افتاده بود، جزء به جزء و مو به مو، برای قاضی شهر تعریف کرد قاضی گفت پس به این ترتیب، مباشر سلطان آزاد است در مورد پسرش هم که حد جاری شده و به جزای مستی و مبادرت به عمل دزدی‌اش رسیده است آن دو را رها کنید و این طیب آدم‌کش را به میدان شهر ببرید هر چه زودتر، او را به جرم کشتن دل‌فک مخصوص دربار، دارش بزنید تا عبرتی شود برای

دیگران که دیگر در شب تاریک، بی چراغ در هشتی خانه و یا در شهر و معابر نگرند و چشمشان را خوب باز کنند

و اما ای همسر مهربان و الاتبار، اجازه دهید که مرد طیب را، در بین راه داروغه‌خانه تا میدان اعدام شهر، برای مدتی کوتاه رها کنیم و سری به خانه مرد خیاط بزنیم از فردای شبی که زن مرد خیاط، آن تکه ماهی تیغ دار و با استخوان را به مرد کوتوله داد و به او امر کرد که آن را نخائیده و نجویده فرو دهد و آن ماجراها که به عرض رساندم رخ داد، دچار دل درد شد؛ دل دردی آنچنان شدید که او را به پای مرگ کشاند. مرد خیاط که به خاطر عمل ناجوانمردانه‌اش با مرد طیب، جرئت نداشت برای مداوا و معالجه همسرش به سراغ او برود و می‌ترسید که او را به جرم قتل دلک کوتوله دربار دستگیر کنند، پرسیان پرسیان نشانی طیب محله دیگر شهر را گرفت و به در سرای او رفت تا وی را بر بالین همسرش بیاورد. طیب دوّم، در حالی که شال و کلاه کرده و با سرعت از خانه خارج می‌شد، گفت وقت ندارم، همکار بیچاره ما را دارند در شهر اعدام می‌کنند، حالا تو آمده‌ای و می‌گویی زخم دلش درد گرفته؟! اگر دل دردت خفیف است که حتماً سردی‌اش شده و عرق نعنا به او بده تا بخورد، و اگر دردت شدید است، در شهر پکن، طیب فراوان است

مرد خیاط، دوان دوان دنبال طیب دوّم رفت و پرسید آخر برای چه طیب حاذق شهر را می‌خواهند اعدام کنند؟ که پاسخ شنید، چون دلک مخصوص دربار را کشته است. مرد خیاط، بعد از شنیدن آن حرف‌ها لحظه‌ای ایستاد، لختی به فکر فرو رفت و ناگهان فریاد کشید، نه این

درست نیست دلکک را من کشتم به هر حال او هم به دنبال طبیب دوّم دوان دوان، به جانب میدان عمومی شهر روان شد و درست موقعی به میدان رسید که مرد طبیب فربه گریان را آورده بودند و قصد داشتند که طناب دار را به گردنش بیندازند که مرد خیاط فریاد کشید دست نگه دارید، این طبیب حاذق را نکشید، قاتل دلکک مخصوص حضرت سلطان منم

همه‌ای در میدان درگرفت و مأموران دست نگاه داشتند و طناب دار را جمع کردند و طبیب و خیاط را با هم به داروغه‌خانه بردند قاضی در حالی که واقعاً گیج شده بود گفت مقدم قاتل چهارم به محضر ما مبارک باشد نمی دانم چه حکمتی در کار است که اجرای امر ما در مورد مجازات قاتل آن دلکک بیچاره، به تأخیر می افتد نمی دانم چه کاسه‌ای زیر نیم کاسه است که هر کسی خودش را پیش مرگ دیگری می کند حالا فداکاری پدر در راه پسر قبول، اما جانبازی طبیب، در راه مباشر و فداکاری شما برای طبیب شهر باعث تعجب من است چون مرد خیاط گفت که من مردک کوتوله را وادار به خوردن تکه ماهی تیغ دار با استخوان، آن هم به صورت نخائیده و نجویده کردم، کلّ ماجرا برای قاضی شهر روشن شد قاضی هم گفت هر سه نفر، یعنی پدر و پسر و طبیب خلاصند، فقط این خیاط را به پای چوبه دار ببرید

ناگهان صدای زنی از بیرون تالار محل کار داروغه شنیده شد که می گفت شوهرم را نکشید، من را به جای او دار بزنید، این من بودم که دلکک دربار را وادار به خوردن ماهی تیغ دار، آن هم نجویده و نخائیده

نصه کوتوله دلفک ۱۷

کردم که باز هم دستور قاضی در اجرای حکم اعدام متوقف شد باز هم، همه در بهت و حیرت فرو رفتند، بخصوص بهت و حیرت مرد خیاط، بیشتر از همه بود، زیرا تا ساعتی پیش، همسرش از درد داشت به خودش می‌پیچید

و اما برای اینکه، حضرت سلطان، در کم و کیف رخدادهای این داستان شیرین و خنده‌دار قرار بگیرند، باید عرض کنم، موقعی که مرد خیاط، برای آوردن طبیب، قصد خروج از خانه را داشت، پیرزن همسایه را فرا خواند و از او خواهش کرد که ساعتی مراقب همسرش باشد تا او با طبیب برگردد، و چون پیرزن، علت دل درد زن را پرسید، از روی تجربه نبات داغ و عرق نعنائی درست کرد و آن یک کاسه عرق نعنا و نبات داغ را، با ظرفی مملو از غسل و ترنجبین به زن داد و گفت ننه جان بخور که اینها برایت هیچ ضرری ندارد من قول می‌دهم هنوز پای شوهرت به مطب طبیب نرسیده، حال تو خوب خواهد شد، زیرا گفتمی که ماست و ماهی و کاهو، آنهم بدون سکنجبین خورده‌ای، و حتماً پشتش هم چائیده یا ترسیده‌ای بخور جانم که دواي درد و داروی سردی کردن تو، همین است از عجائب آنکه آن دو لیوان شربت، چون آبی که روی آتش بریزند دل درد زن را شفا بخشید

چون زن بهبود حاصل کرد، ضمن تشکر از پیرزن همسایه، از خانه بیرون رفت تا با پای خودش به مطب طبیب برود و شوهرش را برگرداند و چون به خانه طبیب رسید، همسایه‌ها ماجرا را برای وی گفتند و زن هم،

توی سرزنان و بدو بدو، خودش را به داروغه خانه شهر پکن رسانید و گفت شوهرم را نکشید، زیرا این من بودم که دلکک بیچاره دربار را وادار به خوردن نجویده و نخائیده ماهی تیغ دار کردم

قاضی مات و مبهوت، در حالی که پیش رویش، مباشر دربار و پسرش، طبیب شهر و خیاط و همسرش ایستاده بودند، از زن خواست تا تمامی ماجرا را با دقت و از اول برایش تعریف کند قاضی بعد از شنیدن ماجرا از زبان زن گفت خدا را شکر که بالاخره، مسبب اصلی، و قاتل واقعی به چنگ عدالت افتاد حال حکم آخر و قطعی من این است مباشر و پسرش، همچنین مرد طبیب و خیاط آزادند فقط این زن باید، به جرم کشتن دلکک مخصوص دربار، مجازات شود

و اما ای ملک جوان بخت، هنوز، زن خیاط را، برای اجرای حکم اعدام، از تالار داروغه خانه بیرون نبرده بودند که، فرآشان و قراولان، فرمان ایست خبردار دادند و با صدای بلند گفتند مقدم حضرت سلطان را، به داروغه آن شهر پکن گرامی می داریم و آنجا بود که رنگ از روی همه، بخصوص داروغه شهر پرید سلطان سرزمین پهناور چین، بعد از ورود، ابتدارو به داروغه شهر کرد و گفت شما بروید در خانه تان بنشینید، که حکم های صادره شما، درباره این پنج نفر، کمتر از کارهای آن دلکک بیچاره از دست رفته ما نیست مأموران ما که شبانه روز، در همه جا، دنبال مردک دلکک ما می گردند، خبر حکم اعدام صادر کردن های فوری و بخشیدن های الکی و فوتی تو را، برای من آوردند حتماً الان هم قصد

داشتی، در برابر آه و ناله و گریه و زاری این زن، او را هم ببخشی؟! مردک ابله، پس خون دلک مهربان ما چه خواهد شد، و خونبهای او را، چه کسی خواهد پرداخت؟ هر چه زودتر، جامه قضاوت از تن بی‌قابلیت خود در آور، که اگر باز هم اینجا بایستی، دستور می‌دهم، جلاد سر تو را هم، همراه و در کنار سر این پنج تن خطاکار بزنند به نظر من که سلطان این سرزمینم، هر پنج نفر مستحق مرگند اول سر این زن نادان خودخواه، که دلک بیچاره ما را، وادار به خوردن ماهی تیغ‌دار، آنهم نخائیده و نجویده کرد تا شادی کند و بخندد با تبر بزنید که ما اگر گاهی می‌خندیدیم، به خاطر حرکات مضحک و رفتار و حرف‌های مسخره دلک بود و هرگز، در صدد آزار رسانیدن به او نبودیم پس این زن خودخواه حتماً محکوم به اعدام است و اما این شوهر نادان و احمق، که عقل خودش را به دست زنش داد و نایستاد تا این حکیم صد منی بیاید و راه علاجی پیدا کند، او هم محکوم به اعدام است، زیرا شریک جرم است، و به جای آنکه یا در معالجه دلک بکوشد یا قاتل را معرفی کند، آن کار ابلهانه را انجام داد و اما ای طیب نابخرد بر فرض که دلک ما، زیر هیکل صد منی تو، خفه شد و مرد، آیا باید جنازه‌اش را، به خانه مباشرآش‌پزخانه دربار ما بیندازی؟ و ای مباشر کودن که دلم نمی‌خواهد دیگر ریخت تو را بینم، به جای آنکه، جنازه را به قبرستان ببری و خودت را به داروغه شهر معرفی کنی، پنهان کاری کرده و آن را در کوچه‌ای از کوچه‌های محله خرابات شهر رها می‌کنی؟ هر کدام از این اعمال نابخردانه شما، خنجری بوده که

بعد از غم مردن دلکک بیچاره ما، بر جگر ما خورد فرمان همین است که صادر کردم جلاد باید سر زن خیاط و شوهرش، طیب شهر و مباشر ما را بزند اما تو پسرک، که حد شراب خواری و جزای مبادرت به دزدی‌ات را دیده و کشیده‌ای، شنیده‌ام که شب‌ها در محله خراباتیان، پای صحبت نقالان می‌نشینی و قصه‌ها می‌شنوی اول یکی از آن قصه‌ها را تعریف کن تا ما بشنویم و بعد، شاهد زیر تیغ جلاد رفتن سر این چهار نفر خطاکار و قاتل باشیم

چون قصه کوتوله دلکک، در دومین شب تعریف بدینجا رسید، پلک‌های چشمان سلطان شهرباز هم، روی هم افتاد و به خواب رفت و شبی دیگر سر شهرزاد قصه‌گوزیر ساطور جلاد نرفت

پایان شب سی و ششم

و اما ای سلطان نامدار و شهیر و بایسته و لایق لقب کبیر! در دنباله عرایض دیشب و بقیه قصه کوتوله دلکک، باید عرض کنم که پسر مرد مباشر در مقابل سلطان، زمین ادب بوسید و اینطور آغاز کرد که ای سلطان مقتدر سرزمین پهناور چین، در یکی از خانه‌های کوی خراباتیان این شهر، مرد خوش بیان شیرین گفتاری هست که، شب‌ها برای مشتریان خود و باده‌نوشان حرفه‌ای‌اش، تا زمانی که هوشیارند به تعریف قصه‌های شیرین می‌پردازد از جمله دیشب، داستانی را به پایان رسانید که سرگذشت خودش بود و جان نثار اکنون، با اجازه به تعریف آن می‌پردازم مرد صاحب آن سرای خراباتی گفت تولد من، در شهر تیان‌شان ولایت قرقیزستان و در دامنه بلندی‌های سرزمین پامیر بود، که من در اصل، یک مرد قرقیزی‌ام پدرم مردی بزاز و پیشه‌اش پارچه‌فروشی بود که بعد از مرگ پدر، من به جای او، در دکان نشستم البته اضافه بر حرفه بزازی، به کار دلالی و واسطه‌گری هم می‌پرداختم و از این راه، درآمدی وافر اندوختم، تا اینکه روزی، جوانی برازنده و خوب‌روی که جامه‌ای فاخر در برداشت و دستاری پر رنگین بر سر و عبایی رنگین بر

دوش انداخته بود، به در دکان من آمد و سلام داد من به احترام آن مشتری، از جای برخاستم و پاسخ سلامش را با گرمی و مهربانی دادم او کیسه کوچکی را که در دست داشت و داخلش، گندمی از نوع اعلا بود پیش روی من نهاد و پرسید این گندم به خرواری چند می‌ارزد؟ من دانه‌های گندم را در کف دستم ریختم و نگاهی کرده و گفتم، ارزشش به نظر من، خرواری دویست سکه مس است که مرد گفت من از این نوع گندم، مقدار زیادی دارم اگر مشتری آن را سراغ داری، با خریدارت به فلان کاروانسرا بیا، که در ازای فروش هر خروار گندم، بیست سکه مس هم، به تو مزد واسطه‌گری پرداخت خواهم کرد

من به سراغ تاجرهای خریدار گندم که می‌شناختم رفتم و آن نمونه را به ایشان نشان دادم بالاخره قرار فروش گندم‌ها را با یک تاجر معتبر، به خرواری دویست و بیست سکه مس گذاشتم و به اتفاق آن خریدار، برای خریدن پنجاه خروار گندم به کاروانسرا رفتیم و چون ماجرا را با آن برازنده خوبروی فروشنده در میان گذاشتم، وی گفت این حواله را بگیر و به کاروانسرادار بده و گندم‌ها را بار کرده و به انبار این خریدار محترم ببر ضمناً بهای آن را هم پس از دریافت، در نزد خود نگاه‌دار تا بعداً ببایم و آن را از تو بستانم من از دلالی آن داد و ستد، دو هزار سکه مس سود بردم یک ماه گذشت و من از نگهداری آن ده هزار سکه مس امانت، همچنان دل‌نگران بودم بالاخره روزی، همان جوان فاخر و برازنده، به در دکان من آمد و سراغ سکه‌های خویش را گرفت من چون کیسه‌های پر از

سگه مس وی را نزدش آوردم، تشکری کرد و گفت لطفاً این امانت را باز هم بهر من نگاهدار، تا مدتی دیگر که بیایم و از تو بستانم من از مرد برازنده فاخر، دعوت کردم که برای صرف ناهار در خدمتش باشم قبول نکرد و راه خود را گرفت و رفت

دو ماه گذشت و بعد از آن مدت طولانی، دوباره او روزی به در دکان من آمد و سراغ سگه‌های خود را گرفت و من، مانند دفعه گذشته، کیسه‌های پر از سگه را پیش رویش نهادم که باز هم گفت لطف کرده و باز هم این کیسه‌های پر را نگاهداری کن که اکنون عازم سفرم و درست نیست این همه سگه را همراه خود ببرم پرسیدم اجازه و فرصت می‌دهید که به بازار صراف‌ها رفته و سگه‌هایتان را از من، تبدیل به زر نمایم تا حملش برایتان آسان‌تر باشد؟ اما باز هم گفت فعلاً احتیاجی ندارم، بهتر آن است که همچنان، نزد خودتان به امانت بماند و چون باز هم او را به خوردن طعام دعوت کردم، نپذیرفت و خداحافظی کرد و رفت اما چند قدمی نرفته برگشت و گفت ضمناً این حق را به تو می‌دهم، که تا زمان دوباره برگشتم، با سرمایه‌ام داد و ستد کنی، که سودش از آن خودت خواهد بود او این را گفت و روان شد، و من از سخا و کرم بی‌نظیر او، در حیرت باقی ماندم

چهار ماهی از آخرین دیدار ما گذشت و آخر سال بود که، باز هم آن جوان برازنده، با لباسی فاخرتر از جامه‌های قبلی خود، به در دکان من آمد و برخلاف آن دفعات که، قبل از هر کار، سراغ سگه‌های خود را می‌گرفت، به احوال‌پرسی و صحبت‌های متفرقه پرداخت من او را قسم

داده و به خوردن طعامی در کنار خویش دعوت کردم جوان برازنده پُر سخا و کرم، دعوتم را پذیرفت من بلافاصله دوان دوان خود را به دکان طبّاحی و چلوئی بازار رسانیده، و برّه‌ای بریان، با شربت‌های گوناگون و ترشی‌ها و شیرینی‌های مختلف و چلوئی زعفرانی، سفارش دادم و به در دکان بازگشتم و در حجره پشت دکان، سفره‌ای چیدم چون غذا آوردند، جوان برازنده گفت مدّتی است که من هرگز بیرون از خانه خویش غذا نخورده‌ام اما تو مرد شایسته و امین، چنان در دلم جا گرفته‌ای که عهد خود را شکستم و بر سر سفره‌ات نشستم و آنگاه با تشکر، دعایی خواند و شکر خدا کرد و به خوردن نشست و من در نهایت تعجب دیدم که او با یک دست و آن هم با دست چپ غذا می‌خورد چون صرف غذا تمام شد و من پارچ پر از آب و لگن، برای شستن دست آن مرد والا آوردم، وی در حالی که از خجالت سرش را پائین انداخته بود گفت از تو میزبان عزیز شرمندم که باید زحمت کشیده و دست مرا هم بشوئی زیرا در آن موقع بود که آستین راست خود را بالا آورد، و من با تعجب دیدم دست راست او، از ساعد بریده شده است

من وقتی دیدم چنان جوان برازنده‌ای، با آن همه جود و سخا و آن همه ثروت و دارائی دست راستش قطع شده، در بهت و حیرت فرو رفتم آن مرد شایسته فاخر هم، آهی از نهاد برکشید و ابتدا این سه بیت را خواند

من که از آتش دل چون خم می در جوشم

مهر بر لب زده، خون می‌خورم و خاموشم

هست امیدم که علیرغم عدو روز جزا

فیض عفوش ننه‌د بار گنه بر دوشم

خرقه پوشی من از غایت دینداری نیست

برده‌ای بر سر صد عیب نهران می‌پوشم

و سپس ادامه داد من، تنها فرزند یکی از بزرگ‌زادگان سرزمین ازبک بودم و بعد از فوت پدر، به کار تجارت پارچه که حرفه اجدادی ما بود پرداختم، که از جنوب سرزمینمان ایران و بین‌النهرین، کالا و بخصوص پارچه‌های زربفت، به سرزمین قزاق‌ها و دیار ترکمنستان و فلات پامیر و منطقه قرقیزها می‌آوردم، تا اینکه روزی بعد از سفری دراز که از بین‌النهرین و مرو و بخارا آمده بودم، به شهرتیان‌شان شما وارد شدم و کالای بسیار و مال‌التجاره ارزنده‌ای هم، همراه خود داشتم من در این شهر، با کالای خود، به کاروانسرائی فرود آمدم و متاع خویش به صاحب کاروانسرا امانت داده و خود یک روزی را بیاسودم و روز دیگر، بقچه‌ای از انواع پارچه‌ها و صندوق کوچکی از دیگر کالاهای همراه آورده‌ام، با خود برداشتم و به بازار شهر رفتم

چون کالای خود را به واسطه‌ها ارائه دادم، ضمن آنکه دهانشان از تعجب به جهت مرغوبی کالا باز مانده بود، گفتند رسم بازار ما این است که، کالا را نقد از فروشندگان نمی‌خریم، زیرا اگر تاجری قصد خرید از تو را هم داشته باشد، به صورت نقد، آنچنان پولی به تو نمی‌دهد که سود چشم‌گیری عایدت شود صرفه تو در این است که، کالایت را به امانت،

نزد فروشندگان بازار این شهر بگذاری و از ایشان رسید گرفته و روزهای دوشنبه و پنجشنبه هر هفته، به بازار بیائی و از هر دکان دار، بهای آن مقدار را که فروخته است دریافت کنی و در ضمن، یکی دو ماهی هم در این شهر بمانی و تفرج کنی، که هوای فلات پامیر، بس فرحبخش و رفتار مردمانش به مهمانهای غریب، با احترام و دلنشین می‌باشد

پس من نیز چنین کردم و کالای بسیار خود را به دکان‌داران دادم و از ایشان وثیقه و رسید گرفتم و رسیدها را به نزد مردی صراف نهادم و برای خود، خانه‌ای موقت اجاره کردم و به استراحت و تفریح و تفرج پرداختم البته روزهای دوشنبه و پنجشنبه هم، برای دریافت بهای کالای فروخته شده خود، به دکان‌های صرافی بازار می‌رفتم، و رسم ما این بود که، همراه مرد صراف، به در دکان‌ها می‌رفتیم و اقساط کالای ودیعه نهاد خود را جمع می‌کردیم و من سود صراف را می‌پرداختم و به خانه خود بازمی‌گشتم و به عیش و شادمانی می‌نشستم تا اینکه روزی، چون به یکی از دکان‌های بزازی، به اتفاق صراف وارد شدیم که وی پارچه‌های بسیار از من امانت گرفته بود، مرد صاحب دکان گفت امروز هنوز فروشی نکرده و وجهی برای پرداخت به شما آماده ندارم لطفاً ساعتی در نزد من بنشینید، شاید از مبارکی قدمتان، خریداری بیاید و کالائی بخرد، و من با بهای دریافتی از آن فروش، بتوانم قسط خود را به شما بپردازم

پس من در آن دکان بماندم و صراف، به دنبال جمع کردن بقیه اقساط روان شد مرد دکان‌دار، از دکه شربت بازار، قدحی شربت بیاورد و به پذیرایی من پرداخت که ناگهان رایحه‌ای دل‌انگیز، در فضای بازار پیچید و

خاتونی که چشمانش رشک آهوان سرزمین ختن بود و صورتش چون قرص ماه شب چهارده شهر کرمان سرزمین ایران، وکلامش چهچه بلبلان مست لبنان را به خاطر می‌آورد به در دکان آمد و پرسید آیا تفصیله‌ای که از زرخالص بافته شده و در میان پارچه‌های زربفت بهترین باشد، در دکان خود، داری؟ مرد فروشنده بهترین نوع پارچه‌ای را که من آورده و در دکان وی نهاده بودم، به آن خاتون نشان داد خاتون پارچه زربفت را پسندید و قیمت آن را پرسید مرد دکان دار، بهای آن را یک هزار و دویست سکه مس اعلام کرد خاتون گفت به رسم دیرین، من این پارچه را می‌برم و پانزده روز دیگر، هزار و سیصد سکه برایت می‌فرستم، که صد سکه اضافی، بابت تأخیر، در پرداخت بهای پارچه باشد مرد دکان دار گفت ای خاتون عزیز! این دفعه از فروش نسبه به شما معذورم، زیرا باید به این جوان نشسته در دکان، قسط بپردازم خاتون بعد از شنیدن آن پاسخ، بدون تأمل، پارچه بینداخت و گفت اگر مرا نمی‌شناختی دلم نمی‌سوخت، بعد از سال‌ها خرید و خوش‌حسابی، حال چگونه رویت می‌شود که از من مطالبه وجه نقد کنی؟ آن بهشتی صورت خورشید طلعت ماه سه‌یما، پر غیظ و خشمگین، راه خویش گرفت و رفت که من ناگهان زیر لب خواندم او می‌رود دامن کشان، من زهر تنهائی چشان

دیگر می‌پرس از من نشان کز دل نشانم می‌رود

در رفتن جان از بدن گویند هر نوعی سخن

من خود به چشم خویشتن دیدم که جانم می‌رود

و من که به یک نظر، دل درگروی آن خاتون زیبارو بسته بودم، خود را منقلب و دگرگون یافته و شتابان، به دنبال آن خاتون، روان شدم باری، ای سرور شایسته و سلطان بایسته، جوان تاجر پارچه ازبکی، خود را به آن خاتون رسانید و گفت بانو لطفاً بایستید که با شما عرضی دارم و چون خاتون ایستاد و روی برگرداند و یک بار دیگر، چشم در چشم مرد جوان تاجر پارچه دوخت، جوان حس کرد که، تمام جسم و جانش بار دیگر، یک پارچه سوخت اندکی طول کشید، تا جوان عاشق شده، توان سخن گفتن را در خود یافت و سپس اظهار کرد ای خاتون نازنین، صاحب آن تفصیله زرین و پارچه دلخواه شما، منم، نه آن مرد دکان دار که به شما بی حرمتی کرد و کالای موردپسند شما را، دو دستی تقدیم نکرد لطفاً قدم رنجه فرموده و دوباره به در دکان برگردید، تا من متاع دلخواه شما را پیشکش نمایم

خاتون چون به جلوی پیشخوان دکان بزّاز برگشت، گفت ای مرد بزّاز تنگ چشم، اگر تقاضای همراه با نزاکت این جوان نبود، هرگز دیگر پا به در دکان تو نمی گذاشتم آن جوان تاجر، رسید دریافت یک هزار و دویست سکه مسی بهای پارچه را، نوشت و به دست مرد بزّاز داد و پارچه را هم، دو دستی، تقدیم لعبت فرقیزی کرد و گفت این هدیه را از من که یک تاجر کمترینم بپذیرید، زیرا که دوست ندارم شما، رنجیده خاطر از این بازار بیرون روید آن خاتون پاسخ داد هدیه که هرگز، ضمناً شما فردا در همین وقت به همین جا بیائید، تا بهای تفصیله زربفت را برایتان بفرستم

چون خاتون زیبا، دامن کشان از بازار بیرون رفت، بعد از زمانی، جوان تاجر از خود بی خود شده، به حال عادی بازگشت و از مرد بزآز پرسید آیا تو این خاتون را می شناسی؟ مرد بزآز پاسخ داد آری پدرش نقیب سرزمین قرقیز، و یکی از سرکردگان قوم و سرپرست گروه های سرشناس از طایفه قرقیزان بود که او، بعد از مرگ پدرش، به تنهایی زندگی می کند و تا به امروز هم، به تمام خواستگاران و هواخواهان بی شمار خود، جواب رد داده، و هنوز هم هیچ کس نفهمیده، که چرا این لعبت قرقیزی شوهر اختیار نمی کند با اینکه سرمایه اش فراوان و مکنشش از حساب بیرون است، ولی هرگز، هنگام خرید، پول همراه خود نمی آورد و بهای خریدهایش را، بعد از چند روز با سودی اضافه به کنیزانش می دهد تا به بازار بیاورند و پرداخت کنند. جوان تاجر از مرد بزآز پرسید اگر آن خاتون تا این اندازه صاحب اعتبار است، پس چرا آن گونه ناشیانه از او مطالبه وجه کردی؟! که مرد بزآز پاسخ داد برای آنکه شرمنده روی شما نشوم و دست خالی به خانه برنگردید، آنگونه جسارت کردم و آن خاتون زیباروی با اعتبار را از خود رنجاندم و چون قصه بدینجا رسید، نسیم سحری وزیدن گرفت و سلطان را خواب درگرفت و شهرزاد هم شب و روزی دیگر جانش در امان ماند

پایان شب سی و هفتم

و اما ای ملک کامکار و ای برتر انسان شریف و هوشیار، در ادامه داستان لعبت قرقیزی، باید حضور انورتان عارض شوم که صبح روز بعد، هنوز مرد بزآز به بازار نیامده و دکان خود را نگشوده بود که، جوان خوش سیمای عاشق شده، به بازار آمد و به انتظار ایستاد، تا دکان گشوده شد سپس او پشت پیشخوان دکان رفت و همچنان چشم بر گذر بیرون بازار دوخته بود که، کنیزی وارد بازار شد و جلوی پیشخوان ایستاد و به جوان تاجر گفت از خاتون خود پیغامی برای شما دارم آن پیغام این است که خاتون فرمودند امروز به علت کسالت، از خانه بیرون نخواهند آمد، لذا شما همراه من بیایید، تا خاتون در سرای خویش، بهای تفصیله زربفت شما را بدهند مرد جوان تاجر، نه برای گرفتن بهای پارچه، بلکه برای دیدار روی آن ماهروی خورشید طلعت به دنبال کنیز، به سوی خانه خاتون زیبارو، روان شد

چون مرد تاجر، به سرای مجلل دختر نقیب و مهتر قوم قرقیزها وارد شد، ابتدا کنیزکان با انواع خوراکی ها و شیرینی ها و شربت ها، از جوان تاجر پذیرائی کردند چون زمانی چند بگذشت، آن خاتون زیباروی

شایسته مقام، با کیسه‌ای که پر از سکه بود، وارد تالار شد و بعد از سلام و کلامی چند به رسم احوال‌پرسی گفت و اما علت اینکه شما را به سرا و خانه خود دعوت کردم؛ شما باید بدانید، اگر فقط علت، کسالت من بود که می‌توانستم بهای تفصیله شما را، به وسیله این کنیز به دکان بزازی بفرستم و ضمناً این مطلب را هم، باید بدانید، که بعد از مرگ نقیب بزرگ، (مهرت قوم و پدر بزرگوارم)، که از آن تاریخ تا به حال، دو سال تمام گذشته است شما اولین مردی هستید که پا به این خانه گذاشته‌اید حال علت اینکه چرا شما را به سرای خویش فرا خواندم، این است که هم چهره‌تان، شباهت بسیار به چهره پدر عزیز و از دست‌رفته من دارد و هم از لحاظ برازندگی قامت و ستبری اندام، همسان پدر زنده‌یادم می‌باشید و به این جهت، من که تا به حال، به هزاران خواستگار خودم، اجازه لب از لب بازکردن را نداده‌ام، اکنون رضامندی خود را از وصلت با شما اعلام می‌دارم ضمناً در همین زمان اندک، کنیزان من، درباره شما تحقیق کامل کرده‌اند و دریافته‌ام که شما، از بزرگ‌زادگان سرزمین ازبک هستید و به هر دلیلی اکنون، به کار تجارت مشغول می‌باشید لذا اگر حاضر باشید که دست از تجارت و سفرهای طولانی برداشته و از سرزمین پدریتان یعنی خاک ازبک، به دیار قریقیزها بیایید، زهی افتخار برای من، که به عقد شما درآمده و همسران گذشته و مادر فرزندان آینده شما باشم فقط اگر پاسخ تقاضای من، از سوی شما مثبت است، هرگز تا خطبه عقد بین ما خوانده نشده، لطفاً در این باره، با کسی صحبت نکنید، زیرا من، هم خواستگاران بسیار و هم

دشمنان بی شمار دارم و چه بسا اگر بفهمند و بدانند تصمیم ازدواج گرفته‌ام، به شما آسیبی برسانند و یا مرا مورد آزار قرار دهند و اما ای سلطان بخرد و دانا، و شهرزاد قصه گو را، سرور و مهتر و والا! پسر مرد مباشر دربار چین، در ادامه داستان لعبت قرقیزی گفت حال باید به روایت نقل خرابات خانه کوی می فروشان، برای سلطان عالی مقدر سرزمین چین، معروض دارم که آن دشمنان بسیار و از جمله پاره‌ای خطرناک لعبت قرقیزی چه کسانی بودند! همان گونه که به عرض رساندم، زیبایی خاتون قصه ما در سرتاسر غرب سرزمین چین، همتا نداشت و هر کس می‌خواست از زیبایی و فریبتی دختری سخن بگوید، لعبت قرقیزی را مثال می‌آورد به این خاطر امیرزادگان و شاهزادگان بسیاری، چه در دوران حیات پدر آن خاتون، و چه بعد از مرگ او، به خواستگاری‌اش آمدند

و اما عقیده لعبت قرقیزی این بود که، تنها خواست و انتخاب مرد و به عنوان خواستگار آمدن قبول نیست، بلکه من هم حق دارم که ابتدا قبل از رو در رو شدن، شوهر آینده خود را ببینم و بپسندم و انتخاب کنم بنابراین هر وقت خواستگاری از هر جا و در هر مقامی می‌آمد، دختر بدون آنکه بیاید و با خواستگار خود به صحبت بنشیند و با او گفتگو کند، از روزنی که در گوشه تالار پذیرائی تعبیه کرده بود، سراپای خواستگار خود را، به قول معروف، خوب برانداز می‌کرد، و اگر او را نمی‌پسندید، هرگز روی نشان نمی‌داد و به جلو نمی‌آمد و به خاطر آنکه بسیار هم زیبا و دلربا بود، کمتر

از سرای خود خارج می‌شد شاید تا زمان قصه ما، بیشتر از صد خواستگار را جواب رد داده بود و همیشه هم می‌گفت اول من باید بپسندم به این جهت او در آن سرزمین، غیر از صفت لعبت قرقیزی، لقب خاتون مشکل‌پسند را هم گرفته بود

تا اینکه روزی پسر امیر دیار قزاق‌ها، با جاه و جلال بسیار به خواستگاری آن خاتون مشکل‌پسند آمد و چون جواب رد شنید، بسیار به او برخورد و تصمیم گرفت به هر شکلی که شده، با لعبت قرقیزی، به مبارزه برخیزد و او را شکست دهد از آنجا که ایالات قزاق‌ها و تاتارها و ازبک‌ها و ترکمن‌ها و قرقیزها و تاجیک‌ها، در آن روز و روزگار، از ایالات سرزمین پهناور چین بود و همگی به پادشاهان مقتدر و خاقان‌های والاتباع خراج می‌دادند، لذا هیچ کدام از امرای آن ولایات حق لشکرکشی به دیار و ولایت دیگر را نداشتند گذشته از آن، به قدری سران اقوام مختلف قرقیزها، احترام دختر سرکرده و نقیب درگذشته خود را داشتند، که هرگز کسی را برای آن نبود، تا چشم چپی به دخترزیبای نقیب درگذشته‌شان بیندازد، چه برسد به آنکه، با لشکر و قشون، به قصد اسارت و ربودن و دزدیدن او بیاید در تمام مدت شبانه روز هم، محله‌ای که لعبت قرقیزی در آن زندگی می‌کرد، تحت نظارت و حفاظت جوانان مختلف تیره‌های گوناگون ایل قرقیزی بود

باری ای سلطان جوان‌بخت و شنونده قصه‌های شهرزاد کمترین، چون پسر امیر سرزمین قزاق‌ها، در مقام خواستگار، از خاتون مشکل‌پسند

قصه ما جواب رد شنید، افسرده و دل‌تنگ، به دیار خود بازگشت، زیرا برای خود هیچ راه چاره‌ای نمی‌دید و اما آن امیرزاده قزاق که در کودکی، مادر خود را از دست داده بود، دایه‌ای داشت و آن دایه، از عجزه‌هائی بود که با عفريتان هم، سر و سری داشت و به زشت‌خوئی و بدطیبتی در بارگاه امیر دیار قزاق‌ها، زبانزد عام و خاص بود ولی از آنجا که امیرزاده، به آن دایه عجزه، علاقه وافری داشت، لذا به احترام امیرزاده، تمام ساکنان بارگاه امیر نیز، به ناچار وجود آن عجزه عفريته را تحمل می‌کردند

باری، چون امیرزاده، افسرده و دل‌تنگ به دیار خود بازگشت و ماجرا را با دایه عجزه خود در میان گذاشت، عجزه خنده زشتی کرد و گفت خیال امیرزاده آسوده باشد، زیرا اگر آن دختر حاضر نشود به همسری شما درآید، او را خواهم کشت چون امیرزاده قزاق پرسید چطور و چگونه؟ عجزه گفت آن کار با من سعی خواهم کرد زنی را به عنوان خدمتکار و کنیز به سرای آن خاتون بفرستم اول، از آن زن می‌خواهم، تا او را با هر زبان و یا هر شیوه‌ای که می‌تواند رام کرده و حاضر به قبول همسری شما نماید، و اگر در نهایت، وی حاضر به وصلت با شما نشد، در حالت دوم، او را به وسیله همان خدمتکار که فرمانبر دائمی من است می‌کشم

بعد از آن گفتگو بود که دایه عجزه با عفريتان نشست و از ایشان کمک خواست و عفريتان هم، یکی از ایادی و عوامل خود را در شکل و

هیئت زنی بیچاره و درمانده، به سرای لعبت قرقیزی فرستادند که آن عفریت انتخاب شده، در لباس مبدل و شکل یک زن دردمند و رنجور، آن قدر بر در سرای خاتون التماس کرد تا بالاخره، دختر نقیب قرقیزی، یا خاتون زیبای قصه ما، او را به عنوان خدمتکار سرای خویش، برای جارو و رفت و روب به خدمت گمارد آن عفریت با چاپلوسی فراوان، در مدت بسیار کوتاهی، توانست به قدری خود را به خاتون قصه ما نزدیک کند، که تقریباً در اکثر اوقات دوروبر وی بود و تمام حرف‌های او را با نزدیک‌ترین افرادش به راحتی می‌شنید تا ماجرای آن روزی پیش آمد که خاتون، جوان تاجر را آنگونه که به عرض رساندم، به حضور طلبید و پیشنهاد همسری به او داد و عفریت در لباس خدمتکار چون آن سخنان را، از زبان خاتون خود، خطاب به جوان تاجر ازبکی شنید، به عنوان سر زدن به اقوامش، از بانوی خود چند ساعتی مرخصی گرفت و به شیوه عفریتان که در چشم بر هم زدنی، با پرواز در آسمان‌ها، از مکانی به مکان دیگر می‌روند، به دیار قزاق‌ها رفت و ماجرای جوان تاجر ازبکی و دلبستگی خاتون به او را، برای دایه عجزه دربار بازگفت عجزه کنیز و عفریت دربار، ساعتی با هم به گفتگو پرداختند و بعد از آنکه هر دو با افکار پلیدشان، به یک نتیجه مشترک رسیدند عفریت به با فکری شوم در سر، پروازکنان خود را به سرای خاتون، در دیار قرقیزها رساند و دایه عجزه هم، به نزد امیرزاده و فرزندخوانده خود رفت و گفت مگر من بمیرم تا آن دختر خیره سر قرقیزی، بتواند با مرد دیگری غیر از تو شوهر کند ضمناً

یک تاجر پارچه‌های زربفتی هم بسازم که، از بغلش صدها قواره تفصیله
زرین درآید

و اما دایه عفریته امیرزاده قزاق، به عجزه دست‌نشانده خود، که از
ایادی حلقه به گوشش بود، دستور داد، صبح روز بعدی که به خانه
صاحبش می‌رسد، به صحرای پشت باغ سرای محل اقامتشان برود و
منتظر بماند و هر موجودی که بر او ظاهر شد و هر دستوری که به او داد،
پذیرفته و مو به مو اجرا کند و قبل از اینکه، با خواندن ورد و به سرعت باد
و همسان سفر عفریتان، او را دوباره به جای اول برگرداند، پنج سکه طلا
هم به او داد عجزه کنیز، طبق دستور دایه عفریته، صبح روز بعد، به
صحرای پشت باغ سرای خاتونش رفت و مدتی منتظر ایستاد، که ناگهان
دودی در آسمان پدیدار شد و از میان آن دود غلام سیاهی بر زمین آمد و
گفت امیر و صاحب من دستور داده تا به تو بگویم، همین امروز به بازار
بروی و جوان تاجر از یک پارچه فروش را پیدا کرده و این پیغام را از جانب
خاتون خود به او بدهی خوب گوش‌هایت را باز کن، تا حرف‌های امیر و
صاحب من که فرمانده عجزه دایه امیرزاده است فراموش نشود به
جوان تاجر بگو خاتونم سلام رساند و گفت مراسم ازدواج ما، عصر روز
پنج‌شنبه، در قصر عمویم که بالای تپه کنار رودخانه و بیرون دروازه غربی
شهر است، برگزار خواهد شد ضمناً من مهریه خود را که پنج هزار سکه
تمام طلا باشد را، نقد و قبل از انجام مراسم عروسی خواهم گرفت اگر با
این پیشنهاد موافق هستید که هیچ، و الا هم الان جواب رد خود و مورد قبول

نگرفتن این پیشنهاد را بدهید، چون خاتون من، تصمیم گرفته‌اند، هر چه زودتر ازدواج کنند بخصوص که امیرزاده ولایت قزاق‌ها، روز جمعه به شهر تیان‌شان خواهد رسید و اگر خاتون من به ازدواج شما درنیامده باشد، ناگزیر است همسر امیرزاده قزاق‌ها شود در ضمن، تو هم فردا صبح به همین جا بیا و جواب قبول تاجر با این پیشنهاد را به من بده

غلام سیاه بعد از گفتن آنچه که به عرض شما رساندم، همچنانکه آمده بود دوباره به صورت دود درآمد و در آسمان ناپدید شد و عجزه هم به خانه برگشت و به بهانه خریدن نان از خانه خارج شد و رو به بازار نهاد او که جوان تاجر از یک راه، در خانه خاتون خود دیده بود و وی را می‌شناخت، در مسیر خود و نرسیده به بازار، با او روبه‌رو شد پس جلو رفت و سلامی داد و تمام آنچه را که غلام سیاه گفته بود، به جوان تاجر باز گفت جوان تاجر، از شنیدن آن پیغام، از زبان عجزه کنیز، بسیار خوشحال شد و گفت به خاتون خود بفرمائید سعادت‌ی بالاتر از این برای من امکان ندارد بعد از ظهر روز پنج‌شنبه، با پنج کیسه سکه‌های زر، که هر کدام محتوی هزار عدد باشد، به جای این دو پا، با سر به آن نشانی که فرمودید خواهم آمد و سپس پنج سکه زر بدو داد و از عجزه کنیز خداحافظی کرد و شاد و مسرور، به راه خود ادامه داد و در طول راه این ابیات را زیر لب زمزمه کرد

سلسله موی دوست، حلقه دام بلاست

هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست

گر برود جان ما در طلب وصل دوست

حیف نباشد، که دوست، دوست‌تر از جان ماست

تسیغ برآر از نیام، زهر برافکن به جام

کز قبل ما قبول، وز طرف ما رضاست

جوان تاجر از یکی به خانه رفت و سکه‌های خود را شمرد و دید آنچه از فروشندگان بازار و مرد صراف تا آن موقع دریافت کرده، به دو هزار سکه طلا هم نمی‌رسد، لذا نزد مرد صراف، در بازار رفت و گفت موردی پیش آمده، که بیش از این امکان ماندنم در این شهر نیست بنابراین من حاضرم بقیه مال‌التجاره خود که به طور امانت در بازار پخش است را، به کمتر از بهای معمول، به سکه‌های زر خالص بفروشم هم‌تی کن و خریداری برای پارچه‌های زرین من پیدا کن که دستمزد شایانی هم به تو خواهم داد مرد صراف تلاش کرد و خریداری پیدا نمود و وی در معامله‌ای یک جا، کُل کالای موجودی او را در بازار شهر تیان‌شان قرقیزستان که بیشتر از هفت هزار سکه زر قیمت داشت، به سه هزار و سیصد سکه خرید و نوشته‌ای هم حاکی از رضایت انجام معامله، از جوان فروشنده گرفت و کیسه‌های سکه‌های زر را به او تحویل داد جوان تاجر هم، یکصد و پنجاه سکه زر، حق‌العمل مرد صراف را پرداخت کرد و خرّم و خندان، از بازار بیرون آمد و این ابیات را زیر لب زمزمه کرد

مشنوی دوست که غیر از تو مرا یاری هست

یا شب و روز به جز فکر تو ام کاری هست

هر که عییم کند از عشق و ملامت گوید

تا ندیدست تو را بر منش انکاری هست

من چه در پای تو ریزم که پسند تو بود

جان و سر را نتوان گفت که مقداری هست

آن روز که جوان تاجر قصه ما، به شوق وصل لعبت قرقیزی، و بی خبر از توطنه عفريتان، کالا و مال التجاره خود را آتش زد و به نصف قيمت فروخت، دوشنبه بود و هنوز سه روز بايد صبر مي کرد، تا پنج شنبه بعد از ظهر برسد که خود را به مجلس عروسی برساند

و اما صبح روز بعد، باز هم عجزه کنيز، به صحراي پشت باغ خاتون خود رفت، که باز هم همان غلام سياه روز قبل پديدار شد و از عجزه پرسيد جوان تاجر چه جواب داد؟ و چون پاسخ شنيد که از خوشحالي مي خواست پر درآورد و پرواز کند، دست در جيبش کرد و بسته کوچکی را که محتوی گردی بود، درآورد و به کنيزک داد و گفت اين گرد را در شربت خاتونت بريز، که چند روزی او را دچار رخوت و عارضه سردرد می کند، و هوس ديدار آن جوان، به سرش نمی افتد نترس خاتونت نمی ميرد، فقط روز پنج شنبه بعد از ظهر ما می دانيم و اين جوان عاشق و شاعر که چون هر قدمی برمی دارد یک بيت شعر هم زمزمه می کند

مانند هر شب چون قصه به جای حساس رسيد، هم سلطان شهر باز را خواب در ربود، و هم شهرزاد لب از سخن فرو بست پس باز هم یک شب ديگر انتظار، تا به تفصيل بدانيم که عفريتان، چه خواب شومی برای

تاجر جوان از بکی، که تفصیله زرین به دیار قرقیزها برده بود دیده‌اند
راستی چقدر خوب بود اگر دنیا از وجود دیوان و اهریمن‌ها و عفریته‌ها
پاک می‌شد

پایان شب سی و هشتم

و اما ای همسر مهربان و والاتبار و ای سلطان قادر پراشتهار، در دنباله داستان لعبت قرقیزی، و در سی و نهمین شبی که افتخار قصه‌گویی برای سلطان نصیب شده، معروض می‌دارم

دو روز سه‌شنبه و چهارشنبه فاصله دوشنبه تهیه پنج هزار سکه زر و پنج‌شنبه موقع عروسی آنچنانی را جوان تاجر ازبکی، با چه آرزوهای شیرین و رؤیاهای دلنشینی سپری کرد! او از صبح زود روز پنج‌شنبه به سلمانی و گرمابه رفت و جامه فاخری را که برای خود خریده بود، چند بار پوشید و از تن درآورد و باز دوباره پوشید و بر سر و صورت و جامه خود عطرها گوناگون زد یک ساعت به وقت موعود مانده، کالسه‌ای که خبر کرده بود، به در خانه‌اش آمد جوان تاجر، از شادی سر از پا نمی‌شناخت، تنها غمی که داشت تنهایی‌اش بود و اینکه فردی از اقوام و خانواده‌اش همراهش نیست اما فطانت و متانت همسر آینده‌اش، چنان مجذوبش کرده بود که اصلاً به آن کمبودها، نمی‌اندیشید

طبق نشانی که از عجزه کنیز گرفته بود، به کنار قصر بالای تپه کنار رودخانه بیرون دروازه غربی شهر رسید دو برابر کرایه معمول را، به مرد

کالسکه‌ران داد و با دو کیسه بزرگ‌ترمه در دو دست، که هر کدام محتوی دو هزار و پانصد سکه زر ناب بود، پا به درون قصر گذاشت؛ قصری مجلل و زیبا و باشکوه در بان‌های قصر، در چشم برهم‌زدنی او را به اتاقی راهنمایی کردند که یک مرد به ظاهر روحانی، به اتفاق چند تن دیگر در آنجا بودند. جوان تاجر را با احترام تمام، در بالای اتاق، بر روی تختی نشاندند و آن مرد به ظاهر روحانی، بعد از خوش‌آمدگویی بسیار، در حالی که به دروغ آرزوی سعادت و خوشبختی برای عروس و داماد می‌کرد، این‌گونه شروع کرد: دوشیزه خانم لعبت قرقیزی، دختر مهتر ایل، و سرکرده قوم‌های بسیار فلات پامیر، آیا اجازه می‌دهید، در قبال پنج هزار سکه زر ناب، که تاجر والاتبار و امیرزاده ازبکی، به همراه خود آورده و تسلیم حقیر نموده، شما را به عقد دائم ایشان درآورم، آیا اجازه دارم؟ و مرد به ظاهر روحانی، دو بار دیگر هم آن عبارت را تکرار کرد، تا اینکه صدائی که درست شبیه همان صدای دلنشین لعبت قرقیزی بود، از پشت پرده، به گوش جوان داماد قصه ما رسید «که با بسی افتخار، آری» بلافاصله صدای هلهله و شادی حاضران برخاست و مردی با یک سینی طلا که جامی در آن قرار داشت وارد اتاق شد و جام شربت را مقابل جوان تاجر گرفت. مرد روحانی‌نمای عاقد گفت: جناب داماد شربت را نوش جان بفرمائید، تا شما جوان نیکوسیرت را، با آن دوشیزه بهشتی صورت، دست به دست هم بدهم. جوان عاشق ولی بی‌خبر، جام شربت را نوشید و دیگر هیچ نفهمید و چون بعد از یک شبانه روز، چشمانش را باز کرد،

خود را بر بالای همان تپه کنار رودخانه بیرون دروازه غربی شهر تیان شان دید، اما نه از آن قصر خبری بود و نه از اتاق عقد و نه از لعبت قرقیزی آری ای ملک جوان بخت، تاجر فریب خورده داستان ما، ابتدا تصور کرد که خواب می بیند چند بار چشمان خود را با دستانش مالید، اما هر چه می دید حقیقت داشت و او که در دوران کودکی، مادر و مادر بزرگش، از جادوی عفریتان برایش قصه ها گفته بودند، با این خیال و تصور که لعبت قرقیزی هم، عفریتی از عفریتان بوده، و از همان روز اول و هنگامه برخوردش در بازار، به قصد فریب دادن و جادو کردن پیش آمده بود، با دستی خالی و کیسه ای تهی از سکه، در شهری غریب، بدون آن که بداند به کجا می رود، از تپه پائین آمد و از همان دروازه غربی وارد شهر شد و به میدانی رسید که جمعیت زیادی برای تماشای بریدن دست سارقی، جمع شده بودند نماینده داروغه شهر، در حال خواندن رأی برای اجرای حد، جهت جوان دزد بود که قهرمان بخت برگشته قصه ما، داخل جمعیت شد و کنار یک مرد سپاهی که از ظاهرش نشان می داد، باید از سرکردگان سپاه و قشون باشد ایستاد، تا اجرای حد مجازات آن جوان را تماشا کند ناگهان جوان تاجر فریب خورده قصه ما به چشم خود دید مرد زشت روی سپاهی، یک مرتبه بین او و آن سپاهی قرار گرفت و دست در جیب وی کرد و کیسه سکه هایش را درآورد و در یک چشم برهم زدن و سرعتی غیرقابل وصف، در جیب او گذاشت و دود شد و به هوارفت مرد سپاهی که متوجه خالی شدن ناگهانی جیبش شد چون روی خود را برگرداند و

چشمش به چشم جوان ازبکی قصه ما افتاد، فوراً دست در جیب وی کرد و کیسه پر از سکه خود را درآورد و سپس، با چماق و دَبُوس به جان او افتاد و در حالی که فریاد می‌کشید همه جا دزدی در میدان شهر و هنگام مجازات دزد هم دزدی، شمشیر از نیام برکشید، تا سر از تن تاجر جوان قصه ما جدا کند که چند تن از پیر مردان حاضر در میدان و ناظر بر صحنه، مانع فرود آمدن شمشیرش شدند و او را از کشتن آن جوان، برحذر داشتند و گفتند کیفر دزدی که کشتن نیست، جیب شما را خالی کرده و سکه‌های شما را دزدیده، نماینده داروغه در میدان حاضر و مأمور اجرای حکم هم آماده است، ما همه شاهدیم که کیسه پر از سکه‌های شما از جیب این مرد درآمد مقدر این بود که امروز در این میدان دست راست دو سارق از ساعد بریده شود آنگاه جوان بی‌گناه گرفتار توطنه شوم عفریتان شده را به وسط میدان شهر بردند و اول دست راست او را از ساعد قطع کردند و سپس اجرای حکم را درباره گناهکار اصلی روا داشتند

و اما عفریتی که در میان جمعیت ظاهر شد و کیسه سکه‌های مرد سپاهی را به آن شکل در جیب جوان تاجر گذاشت فقط چماق زدن و شمشیر کشیدن مرد سپاهی، برای جدا کردن سر آن بی‌گناه را دید و ناپدید شد او به سرعت باد صرصر، خود را به سرزمین قزاق‌ها و نزد دایه عفریته رسانید و گفت برو به امیرزاده‌ات خبر بده که با ضربه شمشیر یک مرد سپاهی سر از تن رقیبش جدا شد ضمناً ما عفریتان هم، صاحب

پنج هزار سکه زر شدیم

باری دایه زشت خوی نابکار، شتابان خود را به نزد امیرزاده ولایت قزاق‌ها رسانید و مو به مو ماجرا را طبق نقشه‌ای که کشیده بود، با نحوه اجرائیش تعریف کرد و ده سکه زر هم از امیرزاده پاداش گرفت عفریته در پایان اضافه کرد اجازه بدهید ده روزی بگذرد، به اتفاق و با هدایای بسیار، مجدداً به خواستگاری آن لعبت قرقیزی خیره سر خواهیم رفت

و اما جوان تاجر دست بریده ستم کشیده، خود را افتان و نالان، به در خانه همان مرد دکان داری رسانید که در بازار قواره‌های پارچه‌های زربافتش را می‌فروخت و لعبت قرقیزی هم برای اول بار بر در دکان او آمده بود مرد دکان دار، چون حال و روز جوان تاجر را دید، در شگفت شد و وقتی تمامی ماجرا را از زبان او شنید، حیرتش دو چندان گشت و اتاقی برای وی آماده کرد و بستری تدارک دید و جوان تاجر دست بریده در آنجا به استراحت پرداخت

و اما ای ملک جوان بخت، بشنوید از لعبت قرقیزی که کنیزک نابکار، آن گرد سفید را که غلام سیاه عفریت بدو داده بود، در شربت خاتون خود ریخت و به او نوشانید خاتون دو سه روزی را در حالت رخوت همراه با سردرد گذراند و فردای آن روز عقدکنان کذائی که حالش قدری بهتر شد، با ندیمه از مادر مهربانتر خویش به گفتگو نشست باید به عرض سلطان برسانم که لعبت قرقیزی، چند خدمتکار و کنیز در سرای خود داشت، که از همه نزدیک‌تر و مهربان‌تر، عاقله زنی بود باهوش و دانا، که از روز اول،

نصه کوتوله دلفک ۴۷

با ورود عجزوۀ کنیز، به اندرون خانه خاتون خود مخالف بود، اما دل‌رحمی و خوش‌باوری خاتون و نقطهٔ ضعفش در برابر ابراز عجز و لابهٔ زیردستان و خدمتکاران همیشه در حدی بود که گاه‌گاه آنها را به جسارت و تمرّد وامی داشت آن زن عاقلهٔ فاضله، همواره حرف خود را به خاتون خود با این بیت آغاز می‌کرد که

محبت در حد و اندازه نیکوست شکر، دل می‌زند از حد چو بگذشت
 و اضافه می‌نمود، خاتون نباید، زیردستان خود را، تا این اندازه به خویش نزدیک کند، که از تمام اسرارشان باخبر باشند و از جمله اینکه این پیرزن مکاره، چرا باید تا این حد به خاتون من نزدیک شود، که سر خود شربت و غذا تدارک ببیند و نزدتان آورده و به شما بخوراند من چه می‌دانم، در آن شربت کوفتی که به دست شما داد و شما هم یک نفس آن را سر کشیدید، چه ریخته بود که شما سه روز تمام با رنگ و روی پریده در بستر افتاده بودید لعبت قرقیزی که تمام حرف‌های ندیمهٔ مخصوص خود را، ناشی از حسادت می‌دید، پاسخ داد من از دلسوزی تو بسیار متشکرم، اما عارضه دو سه روز قبل من هیچ نبود جز آنکه سردی‌ام شده بود

بعد از تمام شدن آن صحبت‌ها، خاتون به ندیمه خود گفت چند روزی است که از آن جوان شایسته و آن تاجر با اصالت بی‌خبرم، تصوّر می‌کنم خودش هم رویش نمی‌شود که برای دیدن من به اینجا بیاید بهتر آنست که توبه بازار بروی و از آن مرد دکان دار، سراغش را بگیری و برای صرف ناهار فردا او را به اینجا دعوت کنی از تو ندیمهٔ مخصوص و مونس

عزیزم، چه پنهان، واقعاً دلم برایش تنگ شده و اگر دچار این عارضه سردرد نشده بودم، همان دو سه روز پیش او را به خانه‌ام دعوت می‌کردم ندیمه خاتون قرقیزی، از خانه بیرون آمد و راه بازار شهر را در پیش گرفت، که از اتفاق آن روز همان روزی بود که جوان تاجر به میدان شهر، برای تماشای مراسم حدزدن دزد رفته بود مسیر ندیمه هم، از کنار همان میدان بود که آنجا، دست جوان تاجر ازبکی، از ساعد بریده شد ندیمه خاتون، وقتی ماجرای بریده شدن دست راست جوان تاجر را با چشم خود دید، دوان دوان به خانه برگشت و تمام آنچه را که دیده بود، موبه مو برای خاتون خود تعریف کرد لعبت قرقیزی درحالی که ناله کنان گفت نه، محبوب من دزد نیست، حتماً توطئه‌ای در کار است، از هوش رفت حالت بی‌هوشی و اغماء خاتون به حدی رسید که برایش حکیم آوردند حدود دو روزی طول کشید تا لعبت قرقیزی، دوباره به حال عادی خود بازگشت

صبح روز سوم بریده شدن دست تاجر ازبکی بود که خاتون و ندیمه‌اش، هر دو از خانه خارج و عازم بازار شدند و چون به در دکان مرد بزاز رسیدند، پارچه فروش در حالی که می‌گفت حتماً اشتباهی رخ داده و مأموران در اجرای حد، و قاضی هم، در صدور رأی عجله کرده است، خاتون و ندیمه‌اش را برای عیادت جوان دست‌بریده بستری شده به خانه‌اش هدایت کرد خاتون در حالی که اشک‌ریزان می‌گفت حتماً این جوان پاک‌نیت ساده‌اندیش، حرف خود را این سو و آن سوزده و دشمنان

من برایش دسیسه‌ای چیده‌اند، بدون آنکه از صحنه ساختگی مراسم عقد، که توسط عفریتان تدارک دیده شده بود، باخبر باشد، به سوی خانه مرد دکان‌دار پارچه فروش روان شد

چون به در خانه رسیدند و دق‌الباب کردند، خادم خانه درآمد و سؤال کرد کیست؟ که خاتون با گفتن مشخصات خود اضافه کرد برای عیادت جناب بازرگان آمده‌ایم خادم فرصتی خواست و به درون خانه رفت که مورد را با بیمار در میان بگذارد ناگهان صدای فریادی از داخل خانه شنیده شد که می‌گفت به این عفریته بگوئید دست از سر من بردارد پنج هزار سکه زر ناب و تمام سرمایه‌ام را با حيله، سر مجلس عقد از من گرفت و دستم را به اتهام دزدی در میدان شهر از ساعد برید، حال دیگر چه می‌خواهد؟ آیا تشنه نوشیدن این اندک خون جاری در رگ‌های من است؟! نه، من دیگر حاضر نیستم حتی برای یک لحظه ریخت او را ببینم باز هم خواب بر سلطان شهر باز غلبه کرد و پلک‌هایش روی هم افتاد و سر و کار شهرزاد با جلا د تیغ در دست و آماده فرمان نیفتاد

پایان شب سی و نهم

و اما ای سلطان بخرد پراندیشه و شهرزاد قصه گو را یار و یاور همیشه، در ادامه این داستان حیرت آور، باید عرض کنم خاتون با شنیدن آن فریاد، غرق بهت و حیرت شد، زیرا فقط تصور می کرد که حادثه بریده شدن دست و تهمت دزدی را ممکن است دشمنانش تدارک دیده باشند، اما از ماجرای ساختگی مراسم عقدکنان و از دست رفتن پنج هزار سکه زر، اصلاً خبر نداشت به همین جهت مغموم و افسرده حال، به جای آنکه به خانه برگردد، دوباره به جانب دکان پارچه فروشی در بازار شهر برگشت و چون از زبان مرد بزاز، تمامی ماجرا را شنید، آه از نهادش بلند شد و دست روی دست کوبید و به ندیمه اش گفت عمق فاجعه و عظمت این حادثه شوم از آنچه من فکر می کردم عمیق تر و وسیع تر است، زیرا بدون شک، پای عفریتان و اجنه ها نیز به این ماجرا کشیده شده است من هرگز تصور نمی کردم، تعداد دشمنانم و دامنه فعالیتشان، این قدر زیاد و شدید باشد، که عفریتان، با نیرنگ و جادو به مقابله با من برخیزند و در حالی که برای حفظ تعادل خودم، آرنجش را روی پیشخوان مغازه و دو دست زیر چانه خود نهاد، گریه کنان گفت ما

زن‌ها چرا اینقدر بدبختیم؟ چرا قدرت انتخاب نداریم؟ چرا نمی‌توانیم «نه» بگوئیم؟ می‌دانم این فتنه، زیر سر یکی از این عاشق‌نماهای به ظاهر شیفته من است، که دلم از دیدن ریخت نحسش به هم خورده و به او «نه» گفته‌ام باید برگردم و ریشه این فساد را پیدا کنم، باید به هر ترتیب که شده با این جوان به صحبت بنشینم و بعد زاری‌کنان رو به مرد بزآز کرد و گفت آقا به روح پدر مرحومم قسم که، من از این ماجرای غم‌انگیز بی‌اطلاع بوده و بی‌گناهم فقط با اتماس از شما تقاضا می‌کنم، با آن مرد جوان محجوب دست از دست‌داده، صحبت کنید و از او مصلحاً بخواهید که ماجرای مراسم ساختگی عقدکنان را، با زبان خودش و مو به مو برایم تعریف کند به او بگوئید که من اولاً تمام دارائی و سرمایه‌ام را به او می‌بخشم، بدون آنکه هیچ توقعی داشته باشم، و بعد خودم ساطور به دستش می‌دهم که دست راست مرا از ساعد قطع کند، زیرا من به هیچ وجه در جریان این حادثه نبوده‌ام شما می‌دانید که دختر نقیب قوم و مهتر ایل عظیم قرقیزها، هرگز و هرگز دروغ نمی‌گوید حال، قبل از آنکه به خانه بروید و پیغام مرا به آن اصیل‌زاده برسانید، اجازه دهید تا یک نفر کاتب و دو نفر شاهد بیاورم و در حضور شما و آن دو شاهد، تمام دارائی خود را به این جوان بی‌گناه ببخشم مرد دکان‌دار بزآز گفت خاتون، فعلاً دست نگه دارید هبه کردن دارائی‌تان، دیر نمی‌شود اول اجازه دهید، امکان ملاقات شما را فراهم آورم

مرد بزآز دکان‌دار، که خاتون قرقیزی را به خوبی می‌شناخت و

می دانست دختر نقیب بزرگ قوم، هرگز دروغ نمی گوید، بعد از ساعت ها صحبت با جوان تاجر ازبکی، رضایت او را برای یک نشست رو در رو با آن عاشق جلب کرد و خبر گرفتن رضایت را به ندیمه مخصوص خاتون رسانید فردای آن روز، لعبت قرقیزی، همراه ندیمه خود، به خانه مرد پارچه فروش رفت هنگام ورود به اتاق، هم ندیمه و هم بزازه اجازه خواستند که آنها هم در جلسه حضور داشته باشند، شاید از شنیده ها و گفته های آن دو عاشق، مطلبی دستگیرشان شده و گره کار زودتر گشوده شود هنگام ورود خاتون قرقیزی به اتاق امیرزاده تاجر ازبکی، مرد همچنان عاشق از جا برخاست و خاتون به احترام برخاستن وی سر به زیر انداخت و اشک به دامن ریخت و سلام گفت لحظه دیدار آن دو عاشق و معشوق، از لحظه هائی بود که بین عشاق یک دل، کم از اتفاق می افتد در میان حق هق گریه لعبت قرقیزی، امیرزاده تاجر ازبکی، دهان گشود و این ابیات را خواند

خبرت هست که بی روی تو آرامم نیست

طاعت بار فراق این همه ایامم نیست

گر همه شهر، به جنگم به در آیند و خلاف

من که در خلوت خاصم، خبر از عامم نیست

به خدا و به سرا پای تو کز دوستیت

خبر از دشمن و اندیشه ز دشنامم نیست

و آنگاه جوان خوبروی ازبکی، لب به سخن گشود و از اول تا آخر

ماجرا را برای مطلوب خود و حاضران تعریف کرد و در پایان هم اضافه نمود، شاید خاتون من تصوّر کنند، من کودکی کرده و قصّه دلدادگی خود را در گوشه‌ای و برای کسی بازگو کرده‌ام نه، اولاً غیرتم قبول نمی‌کرد که صحبت شما نازنین بزرگوار را جانی بازگو کنم و در ثانی، شما می‌دانید که من در این شهر خویش و آشنائی ندارم و شبهایم را در تنهایی و با یاد شما می‌گذرانم و اگر آن روز، خدمتکار شما نمی‌آمد و آن مژده دروغین را به من نمی‌داد، من هرگز، پا به آن قصر افسانه‌ای و بر باد رفته بالای تپه مشرف به رودخانه نمی‌گذاشتم در ضمن، من با گوش خودم، صدای بله گفتن شما را، بعد از خواندن خطبه عقد شنیدم و آنگاه بود که من دو کیسه ترمه پر از سکه‌های زر را، به مرد عاقد دادم و جام شربت را نوشیدم و دیگر هیچ نفهمیدم

در این موقع، ندیمه خاتون گفت ببخشید، فرمودید خدمتکار خاتون به سراغ شما آمد، و آن مژده دروغین را داد و شما را به آن مجلس عقدکنان دعوت کرد؟ ممکن است نشانی کاملتری از آن خدمتکار به ما بدهید؟ جوان تاجر دست راست بریده گفت همان کنیز پیری که در روز اولین ملاقات من و خاتون، لحظه‌ای از دوروبر ما دور نمی‌شد در آن موقع بود که آه از نهاد خاتون و ندیمه‌اش بیرون آمد لعبت قرقیزی از جوان تاجر اجازه خواست که به منزل برود و کنیزک را همراه خود به آنجا بیاورد خاتون و ندیمه به سرعت خود را به خانه رساندند خاتون کنیز را صدا زد و گفت یادم می‌آید روزی به من گفתי که پارچه‌های ترمه را

خوب می‌شناسی اکنون فروشنده‌ای رهگذر مقداری ترمه به بازار آورده است، همراه ما بیا و بهترین آن را برای من انتخاب کن و به این بهانه خاتون و ندیمه، عجزوه کنیز را از خانه بیرون آورده و به منزل مرد بزآز و به اتاق استراحت جوان بی‌گناه دست بریده بردند و خاتون به پیرزن عجزوه، در حالی که جوان رنجور و مجروح را نشان می‌داد گفت آن آقای تاجر ترمه ایشان هستند، که رنگ از روی کنیز خائن پرید و به لرزه افتاد و روی پاهای لعبت قرقیزی افتاد و غش کرد ساعتی گذشت تا عجزوه به هوش آمد، آنگاه خاتون با یک دست گیس‌های کنیز را گرفت و با دست دیگر، یک سیلی به صورت عجزوه زد و گفت اگر حقیقت را نگوئی، هم الان تو را توی تنور داغ می‌اندازم آنجا بود که عجزوه لب به سخن باز کرد و تمام ماجرا را برای خاتون خود تعریف نمود حیرت سر تا پای تمام حاضران را فرا گرفته بود و اما یگانه خوردن عجزوه به آن خاطر بود که به او گفته بودند مرد سپاهی در میدان شهر، با شمشیر سر از تن جوان جدا کرده، اما او برخلاف شنیده‌هایش، جوان را زنده ولی با دست بریده مقابل خود می‌دید

در آن موقع خاتون از عجزوه پرسید ببینم آیا تو هم از طایفه عفريتان هستی؟ که عجزوه آه دیگری کشید و گفت من احمق اگر از طایفه عفريتان بودم که کلفتی خانه شما را نمی‌کردم، ما بیچاره‌ها به خاطر چند سکه زر ناقابل که هرگز هم نمی‌توانیم از آن استفاده کنیم، همیشه خود را به اهرمان می‌فروشیم و به ولی نعمت‌های خود خیانت می‌کنیم عفريتۀ

نصه کوتوله دلفک ۵۵

واقعی دایه امیرزاده قزاق است که این آتش را به پا کرد تاجر جوان دست بریده از عجزه پرسید آیا می توانی مرا به بارگاه امیر قزاق ها ببری و آن عفریته را نشانم دهی تا با همین یک دست خود، سر از بدنش جدا کنم؟ عجزه گفت احتیاجی به اینکه شما را به بارگاه امیر سرزمین قزاق ها ببرم نیست، زیرا امیرزاده و دایه اش، به تصور اینکه شما زیر ضربه شمشیر آن مرد سپاهی جان داده اید، برای خواستگاری مجدد از خاتون من، در راهند و چه بسا تا یکی دو روز دیگر با کاروانی از هدایا به شهر وارد شوند

لعبت قرقیزی، بعد از شنیدن حرف های عجزه، رو به جوان ارزنده دست از دست داده کرد و گفت اکنون که بی گناهی من کمترین، بر شما سرور عزیز ثابت شد، آیا اجازه می دهید که من چون همسری وفادار، جای آن دست از دست رفته شما باشم؟ آیا اجازه می دهید مراسم عقد دیگری، اما حقیقی و واقعی، در خانه همین مرد پارچه فروش شریف بر پا شود و من افتخار همسری شما را پیدا کنم؟ مرد جوان تاجر از یکی، در پاسخ سؤال لعبت قرقیزی، فقط به خواندن این دو بیت اکتفا کرد که

جان و تنم ای دوست فدای تن و جانم

موئی نفروشم به همه ملک جهانم

شیرین تر از این لب نشنیدم که سخن گفت

تو خود شکری تا عسلت آب دهانت

مرد پارچه فروش صاحب خانه و ندیمه خاتون قرقیزی، بلافاصله به

شهر رفتند و مرد روحانی صاحب دفتری را پیدا کردند و او را با خود به خانه آوردند و چون مرد صاحب دفتر، از لعبت قرقیزی پرسید مقدار مهریه‌ای که خاتون مطالبه می‌کنند چقدر است؟ لعبت قرقیزی دهان گشود و گفت مهریه من، وفا و صفا و فتوت همسر عزیزم می‌باشد که قبلاً آن را دریافت کرده‌ام چون مراسم ثبت عقد در دفتر تمام شد و زوجین و شهود آن را امضا کردند، لعبت قرقیزی به مرد روحانی صاحب دفتر گفت هنوز کار تمام نشده است، رقعهای [کاغذ] بیاورید و دفتر را گشوده نگاه دارید که من از این لحظه، جز جامه تنم، هر چه دارم را به همسر و الاتبان خود تقدیم می‌کنم و تمام دارائی و ثروتم از حالا به بعد، از آن ایشان است هر اندازه تاجر از یکی، اصرار در منصرف کردن همسر خود از آن اقدام کرد، فایده نبخشید و لعبت قرقیزی، در پایان گفت من وقتی سرور بلندطبع و شایسته‌ای چون شما داشته باشم یعنی مالک تمام جهانم اما زندگی حقیقی ما موقعی شروع خواهد شد که من، ابتدا انتقام خود را از دایه عفریته آن امیرزاده خبیث و زشت‌روی قزاق گرفته باشم آن طور که این عجزه پیرگفت آنها در راهند و امروز و فردا، برای تکرار تقاضای احمقانه خود، به سرای من وارد می‌شوند اگر همسرم اجازه فرماید، در حضور همه و با کمک جوانان ایلم، حق آن دو موجود لئیم را کف دستشان بگذارم و بعد چون کنیزی حلقه به گوش، وظایف همسری خود را درباره سرورم انجام دهم آنگاه همسر تاجر از یکی، یا همان لعبت قرقیزی و خاتون مشکل پسند دیروزی رو به کنیز عجزه خود کرد و پرسید آیا

حاضری در حضور امیرزاده و دایه‌اش، آنچه را که برای ما گفתי بازگو کنی؟ کنیز عجزوزه، موافقت خود را با تکان دادن سر و در نهایت ترس اعلام کرد

فردای آن روز، امیرزاده بی‌خبر دیار قزاق‌ها که به سرزمین قرقیزها و شهر تیان‌شان وارد شده بود، مأموری را به در سرای خاتون قصه ما فرستاد و اجازه خواست که یک ساعتی برای بیان مطلبی خاص در خدمت باشد. لعبت قرقیزی پاسخ داد به امیرزاده بگویند می‌پذیرم، ولی یا تنها و یا فقط به اتفاق یک نفر تشریف بیاورند، زیرا صحبت ما خصوصی خواهد بود و صلاح نمی‌دانم غریبه‌ای در مجلس باشد.

ضمناً خاتون که عرض کردم، پدرش در زمان حیات، نقیب ایل و مهتر قوم قرقیزها و خود نیز، صاحب نام و اعتبار زیادی در میان اقوام و قبایل بود، جانشین پدرش را محرمانه به حضور طلبید و تمام ماجرا را با وی در میان نهاد و گفت تصمیم دارم به نوعی از امیرزاده قزاق انتقام بگیرم. نقیب جدید و مهتر قوم، راه‌های بسیاری برای مجازات امیرزاده قزاق پیشنهاد کرد اما همسر خاتون، یا همان جوان ارزنده یک دست ازبک گفت اگر موافقت کنید من با اینکه فقط دارای دست چپ هستم، با همین دست امیرزاده قزاق را به شمشیربازی دعوت می‌کنم که اگر موفق شدم هیچ، و ما اگر در آن مبارزه کشته شدم آن وقت خاتون می‌داند و مهتر شریف قوم هر چه لعبت قرقیزی به همسر خود اصرار ورزید که از آن تصمیم صرف‌نظر کند، مرد جوان ورزیده ارزنده، زیر بار نرفت و گفت

این منم که باید انتقام خودم را از آن ملعون بگیرم، نه کس دیگر به هر صورت، وقتی امیرزاده قزاق به اتفاق دایه خود یا همان غفریته نابکار، با هدایای بسیار به سرای خاتون وارد شدند، ابتدا خاتون تنها به تالار آمد و خوش آمدی ظاهری گفت که امیرزاده جسور قزاق بدون مقدمه چینی با بیانی تند و بی ادبانه گفت، ای خاتون قرقیزی، این دو مین باری است که من این فاصله بسیار را برای خواستگاری از شما آمده‌ام لطفاً پاسخ قطعی خود را هم الان به من بدهید، آیا حاضرید به همسری من درآئید و عروس امیر دیار قزاق‌ها شوید؟ همسر خاتون و امیرزاده ازبکی، پرده را پس زد و جلو آمد و گفت قدری دیر آمده‌ای ای جوان جسور، زیرا خاتون به عقد من درآمده است؛ منی که از مهلکه خطرناک تو جان سالم به در بردم و فقط یک دست از دست دادم آنجا بود که رنگ از رخسار امیرزاده قزاق‌ها پرید و بلافاصله، باز هم پرده پس رفت و مهتر و نقیب جدید قوم، و دهها جوان تنومند قرقیزی، مقابل امیرزاده قزاق ایستادند و همسر خاتون گفت ای جوان پست فطرت، دیگر جای انکار نیست هم اکنون می‌توانیم همه بر سر تو بریزیم و تکه تکه‌ات بکنیم، اما من مثل تو دنی‌طبع و رذل نیستم، تا این‌گونه بکشم، بلکه تو را به مبارزه رو در رو با شمشیر دعوت می‌کنم و در میدان مبارزه حقت را کف دست می‌گذارم امشب را، تو با این دایه لعین، مهمان ما هستی و فردا صبح در میدان مبارزه، تو مهمان شمشیر من خواهی بود بلکه البته فقط تو، که من هرگز شمشیر به روی زنان دسیسه‌چین نمی‌کشم حیف از تیغ شمشیر که

بر بدن عفريتان فرود آيد

صبح روز بعد، در ميدان بيرون شهر و در دامنه همان تپه کنار رودخانه‌ای که جادوگران مراسم آن عقد دروغين را چيده بودند، مبارزه با شمشير، بين اميرزاده جوانمرد يك دست ازبک و اميرزاده ناجوانمرد قزاق، در حالی که هر دو سوار بر اسب بودند درگرفت هنرنمائی و تهور و رشادت اميرزاده ازبک، که با آن يك دست، هم سوار بر اسب بود و هم شمشير می‌زد، بی‌نظير و شايد باورنکردنی بود اما اميرزاده جسور قزاق که هرگز فکر نمی‌کرد در آن مبارزه شکست بخورد، در يك لحظه که غفلت ورزید، دست راستش با ضربه شمشير آن مرد رشيد ازبک، از ساعد قطع و شمشيرش به زمین افتاد در همان لحظه که اميرزاده قزاق، خون از ساعد دست راستش فواره می‌زد، با دست چپ مهميز اسب را کشيد و از صحنه فرار کرد دایه عفريته، از زیر جامه خود، تير و کمانی درآورد و سينه لعبت قرقیزی را نشانه رفت و تير را به قلب او نشاند که لعبت قرقیزی نیز در دم جان به جان آفرين تسليم کرد

و چون قصه بدینجا رسید، هم سحر رسید و هوش و حواس از سر سلطان شهر باز پرید و توسن آگاهی‌اش به دشت خواب و رویا دوید و هم شهزاد، خوشحال از آنکه شبی دیگر، از دام مرگ جبهید، لب‌خندی بر لبانش گشت پدید

پایان شب چهلم

و اما ای ملک جوان بخت و همسر و الاتبار شهرزاد خوشبخت، اگر خاطر خطیر حضرت عالی باشد، آنچه را که تا دیشب، در قالب قصه لعبت قرقیزی، به عرض رساندم، ماجرائی بود که آن جوان یک دست فروشنده پنجاه خروار گندم، هنگام صرف ناهار، برای واسطه فروش کالای خود در بازار تعریف کرد امیرزاده یک دست ازبکی، در ادامه داستان خود گفت و اما اینکه در این مدت چرا، برای مطالبه بهای گندم های فروخته شده، مراجعه نکردم، به دو جهت بود اول اینکه چون همسرم با تیر دایه عفریته کشته شد و دایه هم بلافاصله دود شد و به آسمان رفت آن کنیزک عجوزه، که حقیقتاً شرمنده کارهای زشت خود شده بود به من گفت محل شیشه عمر دایه عفریته را می دانم، و برای تلافی کارهای ناپسند خود مرا به محلی برد که شیشه عمر دایه عفریته در آنجا قرار داشت که من هم آن را شکستم و زمین را از لوٹ وجود عفریتی دیگر پاک کردم ضمناً در همان سفر به دیار قزاق ها بود که فهمیدم ساعد دست امیرزاده قزاق ها، بعد از اصابت ضربت شمشیر من چرکین شد و او را کشت و اما سفر دوم و طولانی دیگر من، به خاطر آن بود که، تمام سرمایه به ارث رسیده از همسر را صرف دو کار کردم اول آنکه مقبره ای بسایار

نصه کوتوله دلفک ۶۱

مجلل و باشکوه برایش ساختم، که مزار لعبت قرقیزی، تا قرن‌ها همچنان باقی بماند، و دیگر آنکه دارالشفای مریض‌خانه‌ای هم به نامش ساختم، که نجات‌دهنده جان بیماران نیازمند باشد اکنون هم که به نزد تو آمده‌ام، ضمن آنکه در مورد امانت‌داریت از بابت بهای پنجاه خروار گندم، آن هم در طول یک سال، بسیار متشکرم، بهای گندم‌ها را هم به تو می‌بخشم، زیرا از این به بعد که مقبره همسر مطلوب و معبود ناکامم را ساختم، و مریض‌خانه‌ای هم به نامش دائر کردم، دیگر هیچگونه احتیاجی به مال دنیا ندارم، چون بسیاری اوقات زر و سیم دنیا، شرافت انسانی را تبدیل به رذالت حیوانی می‌کند من اکنون به راهی می‌روم که خود نمی‌دانم کجاست، ولی هر کجا باشد احتیاجی به مال دنیا ندارم

چون مرد به راه افتاد که برود، مرد واسطه امانت‌دار وجه خرید گندم‌ها، جلوی هبه‌کننده آن همه پول را گرفت و گفت بایست، که سرگذشت تو و حرف‌های به ظاهر عجیب در من تأثیر گذاشت و بدان

ک ۴

ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم

از بد حادثه اینجا به پناه آمده‌ایم

رهرو منزل عشقیم و ز سر حد عدم

تا به اقلیم وجود این همه راه آمده‌ایم

آری، من هم که سرگذشتم، دست کمی از ماجرای دردناک زندگی تو ندارد، دیگر از این بده‌بستان‌های طمع‌آور بی‌مصرف خسته شدم لطفاً

حالا نرو و چند روزی صبر کن تا من هم هر چه دارم بفروشم و به اضافه پول پنجاه خروار گندم تو، همراهت بیایم و در همان مریض‌خانه‌ای که ساخته‌ای، هزینه کنم و شفای سریع‌تر بیماران مستمند را، از درگاه خداوند مسئلت نمایم بین ما و غفرتان باید فرقی باشد، آنها آدم‌ها را می‌کشند برای زر و ما زرها را می‌بخشیم برای راحت آدم‌ها امیرزاده یک دست ازبکی در پاسخ گفت آیا می‌دانی من می‌خواهم به کجا بروم و دنبال چه جایی می‌گردم؟! آنگاه با صدایی دلنشین که طنینش در سرتاسر بازار پیچید، خواند

در خرابات مغان نور خدا می‌بینم

این عجب بین که چه نوری ز کجا می‌بینم

هر دم از روی تو نقشی زنده راه خیال

با که گویم که در این پرده چه‌ها می‌بینم

کس ندیدست ز مشک ختن و نافه چین

آنچه من هر سحر از باد صبا می‌بینم

چون آواز امیرزاده ازبکی به پایان رسید، مرد دکان دار و واسطه خرید

گندم گفت راهمان یکی است که ما هر دو رهرو منزل عشقیم

و اما ای سلطان سرزمین پهناور چین، این بود آن داستانی که دستور

فرمودید من جوان نادان خاطی تعریف کنم تا بلکه از کشتن پدرم و مرد

طیب و خیاط و همسرش صرف‌نظر کنید البته اجازه بفرمائید اضافه کنم،

الان امیرزاده تاجر یک دست ازبکی، و آن مرد دکان دار و واسطه خرید

نصه کوتوله دلک ۶۳

پنجاه خروار گندم، بعد از آن تحوّل درونی وجودشان، هر دو آمدند و آمدند، تا به پای تخت این سرزمین و همین شهر پکن رسیدند و اکنون هر دو ساکن کوی خراباتیان این شهرند. نقال خانه خراباتیان، همان مرد دکان دار شهر و دیار خود رها کرده، است که هر شب برای خرابات نشین ها قصه ها می گوید که آخرین قصه اش را هم من به عرض مبارک شما رساندم آن وارسته یک دست ازبکی هم، یکی دیگر از خراباتیان است که همراه با ناله محزون نی اش شبها بر ایمان آواز می خواند از جمله دیشب این ابیات را خواند

ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی

تسا راهرو نباشی کی راهبر شوی

دست از مس وجود چو مردان ره بشوی

تسا کیمیای عشق بیایی و زر شوی

گر نور عشق حق به دل و جانت اوفتد

بالله کز آفتاب فلک خوبتر شوی

ای ملک جوان بخت، چون داستان پسر مباشر به پایان رسید، سلطان سرزمین پهناور چین به سخن درآمد و گفت ای پسرک نادان، آدمی یا به جائی که نمی شناسد و نمی داند کجاست نمی رود و یا اگر ناخواسته رفت، باید آنجا را بشناسد و حرمت آن را نگاه دارد اولاً تو بدمست و لگردد دزد، غلط کردی که پایت را به خرابات گذاشتی و اگر رفتی و ساکن کوی خرابات شدی، غلط کردی که دست در جیب دلک بیچاره ما بردی تو

خبیث پست فطرت، در خراباتی که آن امیرزاده والای ازبکی، نور خدا را آنجا می‌دید، اسیر و سوسه شیطان شدی و دزد از آب درآمدی و حرمت خرابات را بر باد دادی هر چه زودتر از جلوی چشمانم دور شو و یادت باشد به گزمه‌های شهر پکن هم می‌سپارم، که اگر یک بار دیگر تو را در خرابات یا راه خرابات دیدند، سیصد ضربه شلاق بزینند تو فقط باید در مزبله‌های آلوده، باده زهر مار کنی تا بمیری تکرار می‌کنم هر چه زودتر از جلوی چشمانم دور شو!

پایان شب چهل و یکم

و اما ای ملک شایسته مقام، که الهی همواره چرخش چرخ روزگار باشدت به کام! به خاطر شریفان مانده که دیشب، سلطان سرزمین چین، پسر مباشر آشپزخانه خود را از جمع اخراج کرد و سپس رو به بقیه نمود و گفت

و اما شما چهار نفر، همچنان محکوم به مرگ هستید، زیرا اگر داستان این پسرک نادان و دزد، حکایتی بود که مانند حقه‌های دلک بپچاره ما باعث خنده و سبب شادیمان می‌شد، ممکن بود شما را بیخشم، اما با اینکه داستانش شیرین و عبرت‌آموز بود، ولی ما خنده‌مان نگرفت غم آدمی را اضافه کردن کار مهمی نیست، خنداندن آدم‌های غمناک هنر است من اکنون دنبال قصه‌گویی با ذوق و هنرمندی می‌گردم که بتواند جای دلک بپچاره ما را بگیرد اگر در میان شما چهار نفر، کسی با چنین هنری پیدا شود، ممکن است از ریختن خونتان صرف‌نظر کنم، و آلا، هر چهارتایتان را، به جرم خطاهایی که کردید، می‌کشم آن وقت می‌گردم، شاید بتوانم دلک دیگری را پیدا کنم، که البته آن هم بعید به نظر می‌رسد در این موقع مباشر سلطان، تعظیمی کرد و زمین ادب بوسید و گفت

البته که هرگز ما نمی‌توانیم به شیرین‌زبانی و نکته‌بینی دلک، داستانش را گفته و حرف‌ها بزنییم اما به جان‌نثار هم فرصتی بدهید، تا داستانی در محضر سلطان تعریف کنم، شاید که قصه تقدیمی من، اگر خنده‌دار نباشد، مانند داستان تعریفی پسر، حکمت‌آموز و عبرت‌انگیز باشد البته هر داستان خنده‌دار و هر حرف مسخره‌ای هم، باعث شادی و انبساط‌خاطر نمی‌شود مگر همین دلک از دست رفته نبود که، با یک حرکت خنده‌دار، اما ناشایست خود، باعث تک‌دُر خاطر سلطان شد سلطان به میان حرف مباشر خود پرید و گفت بسیار خوب، فلسفه‌بافی بس است زودتر قصه‌ات را آغاز کن!

چون پادشاه سرزمین چین، اجازه داد که مباشر، داستانش را تعریف کند، وی این‌گونه آغاز کرد همان‌گونه که خاطر خطیر سلطان مستحضر است، جان‌نثار، مباشر سرآشپز دربار، و مأمور خرید مایحتاج آشپزخانه مخصوص هستم درحالی که پسر، مشغول تعریف داستان تاجر یک‌دست ازبکی بود، من هم به یاد برزوی گونی‌فروش بازار افتادم، و داستان زندگی او به خاطر آمد او، در هیچ‌کدام از دست‌های خود انگشت شست ندارد و حتی پاهایش هم، فاقد انگشت شست می‌باشد او، فقط با دست‌های چهارانگشتی، به کار فروش گونی در بازار اشتغال دارد

و اما قصه برزوی گونی‌فروش در بازار پایتخت این سرزمین پهناور، از این قرار است که پدر این مرد، کارخانه بزرگ گونی‌بافی، در دیار ازبک

داشته و از مردان ثروتمند آنجا بوده، و پسرش برزو نیز گذشته از آنکه، یار و یاور پدر، در کار تولید گونی و اداره امور کارخانه بوده، ورزشکار و ورزش دوست، و از بازیگران بنام بازی چوگان، در دیار ازبک بوده است و اما داستان از آنجا شروع می شود که روزی، امیر دیار ازبکها، که به امیر آمودریا معروف شده بود، به سرپرست تشریفات دربار امر می کند، گروه چوگان بازان دیار ازبک را به دربار دعوت کند، تا آنها در حضور پادشاه و اعضای خانواده اش و همین طور دیگر درباریان، نمایشی از بازی قدیمی و سنتی چوگان را ارائه دهند و من شهرزاد عرض می کنم، حضرت سلطان استحضار دارند، دیار ازبکها، در منطقه ای بین دو رودخانه عظیم سیحون و جیحون، یا سیردریا و آمودریا قرار دارد و فرمانروای دیار ازبکها هم، خود را امیر آمودریا می خواند.

باری عرض کردم که امیر آمودریا، با خانواده خود و از جمله دخترش پریسا، به تماشای بازی چوگان پرداختند و اما باید این مطلب را هم به عرض سلطان برسانم که، امیر آمودریا، فقط دارای یک فرزند دختر، و آن هم به نام پریسا بود و پدر پریسا دخترش را، نامزد پسر امیر دیار تاتارها کرده بود و چون با امیر تاتارها، دوستی و صمیمیت دیرین و زیادی داشت، دلش می خواست حتماً دخترش، عروس دربار تاتارها شود اما پریسا، نه آنکه پسر امیر تاتارها را دوست نداشت، بلکه به حد بسیار زیادی، از او متنفر، و بارها و بارها هم گفته بود اگر پدرم بخواهد مرا به اجبار شوهر داده و به عقد پسر دوست خود که اصلاً هم دوستش ندارم

در آورد، خود را خواهم کشت امیر آمودریا هم که وعده ازدواج پریسا را به پسر دوستش، حکمران سرزمین تاتارها داده بود، وقتی با مخالفت دخترش پریسا روبه‌رو شد، با عصبانیت به او گفت یا باید زن پسر فرمانروای دیار تاتارها شوی، و یا آنقدر در خانه بهمانی که گیس‌هایت سپید و موهایت هم‌رنگ برف زمستان شود پریسا هم با شهادت همراه با جسارت، در پاسخ پدرش گفته بود حاضرم پیر شده و در گوشه تنهایی بمیرم، اما ریخت این پسر را نینم ولی در مقابل، تولی پسر امیر دیار تاتارها چنان دل‌بسته و عاشق پریسا شده، که گفته بود یا پریسا، یا هیچ کس، زیرا من، فقط باید با پریسا، دختر دوست پدرم که امیر آمودریا است ازدواج کنم، همین و بس

و اما ای سرور شایسته من، هنگام آغاز بازی، برزو، به‌عنوان سرپرست بازیگران چوگان، مقابل جایگاهی که امیر آمودریا و خانواده‌اش نشسته بودند، آمد و در برابر امیر تعظیمی کرد و چون سرش را بلند کرد، چشمش به چشم پریسا افتاد و نگاهش با نگاه دختر تلافی کرد ناگهان، سراپای وجود پریسا داغ شد گویی آتشی سراپای وجودش را فراگرفت پریسا نفهمید که آن چه حالتی است که به او دست داده، اما از آن لحظه به بعد، جز برزو، کس دیگری را نمی‌دید، و با تمام جان، بازی چوگان برزو را تماشا می‌کرد مادر پریسا و ملکه دربار آمودریا که کنار دخترش نشسته بود، ناگهان این زمزمه را، از زبان دخترش شنید

رفت دلم همچو گوی، در خم چوگان دوست

وه که دل از من بشد، رفت به قربان دوست

بر سر سودای دوست، گر برود سر ز دست

پای نخواهم کشید، از سر میدان دوست

و چون بازی تمام شد و برزو و دیگر چوگان بازان، اجازه رخصت خواستند، پریسا مشتاقانه و با صدای بلند گفت پدر جان، دستور بدهید یک بار دیگر بازی را تکرار کنند مادر که تمام توجهش معطوف پریسا شده بود، متوجه شد که دخترش به هیچ وجه، چشم از برزو برنمی دارد چون دور دوم بازی تمام شد و هوا رو به تاریکی گذاشت، برزو و دیگر بازیگران، مقابل امیر آمودریا، زمین ادب بوسیدند و میدان را ترک کردند و رفتند چون امیر و همسرش از جا برخاستند، پریسا همچنان، چشم به دروازه میدان چوگان دوخته بود و جای قدم های برزو را نگاه می کرد چون مادر، نهیب بر دخترش زد که پریسا برخیز، پدر منتظر توست، دختر گفت مادر سرم گیج می رود، حال خوب نیست، لطفاً زیر بازوی مرا بگیرید و چون مادر، پریسا را با خود کشان کشان می برد، باز هم شنید که دخترش، زیر لب زمزمه می کند

در خم زلف تو، پایند جنون شد دل من

بی خبر از دو جهان، غرقه به خون شد دل من

بعد مرگ من اگر بر سر خاکم گذری

دهمت شرح که از دست تو چون شد دل من

پریسا بعد از خواندن این دو بیت، از حال رفت و بر زمین افتاد چون امیر آمودریا از همسرش پرسید چه شد که به یکباره حال پریسا این‌گونه به هم خورد، مادر پاسخ داد دیشب نزدیک سحر، گویا خنکای هوا رنجورش کرده، زیرا از صبح به من می‌گفت سرم درد می‌کند و تب دارم الان هم به کنیزان دستور می‌دهم او را بر سر دست بلند کرده و به سرای برده و در بستر بگذارندش بلافاصله هم، حکیم مخصوص را خبر خواهم کرد سرور و شوهر من، خیالشان راحت باشد چون امیر دور شد و کنیزان، پریسا را بردوش نهادند و به سوی سرای مخصوص بردند، مادر، کف یک‌دست بر پشت دست دیگر خود کوبید و گفت وای بر من اگر دخترم، عاشق این پسرک چوگان‌باز شده باشد و خود متفکر و درهم ریخته، به دنبال کنیزان، که پریسا را بردوش داشتند، روان شد

پریسا را به سرای مخصوص و به اتاق خودش بردند ملکه بلافاصله دستور داد، پزشک مخصوص دربار را، بر بالین پریسا حاضر کنند چون پزشک آمد، مادر پریسا، بدون آنکه، اشاره‌ای به حضور برزوی چوگان‌باز در مقابل پریسا کرده، و یا صحبتی از تلاقی نگاه آن دو، و اشعاری را که بعد از تلاقی نگاه‌ها، پریسا زیر لب زمزمه کرد، بنماید، فقط گفت امروز دخترم، در میدان بازی چوگان، هنگام تماشا، حالش به هم خورد و این‌گونه که می‌بینید، در حالت اغما فرو رفت ملکه نخواست، پزشک مخصوص دربار، از آن ماجرا چیزی بداند، زیرا بسیار واهمه داشت از آنکه، پدر پریسا بوئی از ماجرا ببرد، زیرا قبلاً به عرض سلطان رساندم که

امیر آمودریا، دخترش را نامزد تولی، پسر سرزمین تاتارها کرده بود ولی زمانی که شنید، پریسا در جواب گفته، اگر پدرم بخواهد مرا به اجبار شوهر داده و به عقد پسر دوستش، که اصلاً هم دوستش ندارم درآورد، خود را خواهم کشت، بسیار عصبانی و خشمگین شد و اگر مادر پریسا مانع نشده بود، چه بسا که امیر آمودریا، عکس العمل شدیدی نسبت به دخترش نشان می داد

باری، پزشک، شروع به مداوای عارضه های عادی و معمولی، مثل سرماخوردگی و سردی کردن و خستگی دماغی و غیره کرد که هیچ کدام از آنها اثربخش نبود پزشک و مادر پریسا، درست یک شبانه روز بر بالای سر دختر نشستند و پزشک تقریباً دستپاچه شده از ترس سلطان، هر کاری که می توانست انجام داد در طول آن بیست و چهار ساعت پر از دلهره و اضطراب، پادشاه هم چندین بار به عیادت دخترش آمد و هر بار به پزشک مخصوص خود، تأکید می کرد و می گفت اگر لازم می بینید، حکیمان حاذق دیگر را، حتی از کشورهای همسایه خبر کنید، که پزشک هم، هر بار عرض می کرد قربان اندک زمانی دیگر فرصت بدهید اما هرچه پزشک، بیشتر کوشید کمتر نتیجه گرفت تا اینکه در مرتبه آخر و نزدیک های غروب روز بعد، ناگهان شاه از کوره در رفت و بر سر همسرش فریاد کشید نکند این ابله دیوانه، خودکشی کرده باشد و زهرماری خورده باشد؟ که پزشک هنوز صحبت و سؤال پادشاه تمام نشده گفت قربان، بنده، معده خاتون کوچک را هم، شستشو داده ام، هیچ گونه اثری از سم و

نصه کوتوله دلفک ۷۳

زهر که خدای ناکرده خورده باشند مشاهده نشد خاتون کوچک در حالت اغما فرو رفته‌اند خاطر مبارک آسوده باشد، این حالت کشنده نیست عجیب آنکه در همان موقع، پریسا در رختخواب حرکتی کرد و خیلی آهسته و زیر لب، این بیت را که فقط مادرش شنید، خواند

مریض عشق را نبود دوايي غير جان دادن

مگر وصل تو سازد چاره درد انتظارم را

که توجه همه، به نجوای زیر لب پریسا جلب شد و پادشاه شعف‌زده از همسرش پرسید چی گفت؟ مثل اینکه به هوش آمد، که ملکه پاسخ داد سرور من، هذیان گفت هنوز به هوش نیامده باز هم زمان لازم است، البته خیالمان راحت شد

و چون قصه بدینجا رسید، خیال شه‌پرزاد هم راحت شد که در آن سحرگاه سرش زیر تیغ جلاد نمی‌رود، زیرا سلطان شه‌پریاز را خواب ربوده و با خود برده بود

پایان شب چهل و دوم

و اما ای ملک جوان بختی که از هوش و درایت، سرآمد دوران و در تدبیر و سیاست برتر از اقرانی، دیشب قصه تازه آغاز شده پریسا دختر امیر آمودریا به آنجا رسید که مادر یا ملکه دربار، در پاسخ همسرش گفت قربان هنوز به هوش نیامده، بازهم زمان لازم است، البته خیالمان راحت شد

باری، پدر پریسا، یا امیر آمودریا رفت و پزشک مخصوص هم که بیست و چهار ساعت، کنار تخت پریسا سر پا ایستاده بود، بعد از دادن دستورات لازم به ملکه، برای استراحت به خانه اش رفت و چون چراغها خاموش شد و همه به خواب رفتند، ملکه حاجب مخصوص خودش را صدا زد، و درحالی که به او سفارش می کرد اطراف را خوب بررسی کند تا گوش نامحرمی شنونده حرف هایش نباشد، گفت اگر آنچه را که الان می شنوی، جایی درز پیدا کند، دستور می دهم سرت را ببرند، و سپس ادامه داد هم الان با یک کیسه پر از سکه های زر، به خانه برزوی چوگان باز شهر می روی، و از او خواهش می کنی که چند دقیقه ای به قصر بیاید و به او بگو، هیچ کس با شما، هیچ کاری ندارد فقط می آید و چند

دقیقه‌ای در اتاقی می‌نشیند و دوباره به خانه برمی‌گردد و برای اینکه نترسد، به او از طرف من امان بده یادت باشد که هیچ‌کس نباید متوجه آمدن او، همراه تو به دربار شود. برزو را حتماً از در پنهانی وارد قصر بنما چون حاجب، برای اجرای فرمان خاتون خود از اتاق خارج شد، ملکه زیر لب گفت من دختر خودم را خوب می‌شناسم شامه‌ای بسیار قوی دارد اگر برزو آمد، او را چند دقیقه‌ای پشت آن پرده که در این سویش پریسا بی‌هوش افتاده می‌نشانم تصورم این است، چون بوی معشوق به مشام دخترم برسد، حالش بهبود پیدا کند و اما حاجب در آن نیمه‌شب، خود را به در خانه برزوی چوگان‌باز یا برزوی گونی‌فروش شهر رساند و دق‌الباب کرد و چون برزو به در خانه آمد، حاجب، یک کیسه پر از سکه‌های زر به برزو داد و حاجت خود را به او گفت، که برزو پاسخ داد انشاءالله خیر است چون این موقع شب که وقت بازی چوگان نیست نمی‌دانم خاتون دربار با من چه کار دارد خدا عالم است بسیار خوب، توکل بر خدا می‌کنم و می‌آیم البته بدون آنکه پیرسم موضوع چیست، زیرا کار بزرگان، هیچ‌وقت بدون حکمت نیست اما از پذیرفتن کیسه پر از سکه‌های طلا معذورم، زیرا اگر کارتان خیر باشد و حضور من، این موقع شب، در دربار لازم و واجب باشد، من حق ندارم، در مقابل کار خیری که انجامش وظیفه من است، از بندگان خدا طلب اجرت کنم، که خداوند خود به موقعش اجر مرا خواهد داد و اگر هم شری در بین باشد، من هرگز حاضر نیستم زر بستانم و با برپاکننده شر شریک شوم

باری، برزوی بی‌خبر از همه جا در آن شب تاریک وارد قصر شد و با راهنمایی حاجب مخصوص ملکه، به پشت پرده‌ای که در آن سرویش پریسا خوابیده بود هدایت شد و چون روی تختی نشست و مشغول خوردن انارهای دانه کرده شد، ناگهان صدای ناله و ضعیفی را شنید، که این ابیات را می‌خواند

دلم فتاده بر آن زلف پر شکن که تو داری

قرار برده زمن، آن لب و دهن که تو داری

ز بسوی پسیرهنت زنده می‌شود دل مرده

چه حکمت است در این بوی پیرهن که تو داری

آری چون بوی معشوق، به مشام پریسای عاشق رسید و او را از حالت اغما به هوش آورد، آن ابیات را زمزمه کرد ملکه به حاجب اشاره کرد که به برزو بگوید دیگر کاری با او ندارند و باتشکر بسیار، از در مخفی، همان‌طور که آمده بود، روانه‌اش کنند حاجب به نزد برزو رفت و گفت هر وقت شربت خود را میل کردید، می‌توانید تشریف ببرید برزو درحالی‌که می‌گفت ما که حق دخالت در کار بزرگ‌ترها و امور امرا و تصمیم پادشاهان را نداریم، اما حیرت‌زده آمدم و حیرت زده‌تر می‌روم، الهی که این آمدن و رفتن ما شری نداشته باشد که دامان کسی را بگیرد، از همان در مخفی، از دربار خارج شد و به‌خانه‌اش رفت

اما پریسا، دقایقی بعد از خواندن آن دو بیت باز هم به حال اغما درآمد و از هوش رفت ملکه، شب را در کنار تخت دختر عاشق شده خود به

صبح رسانید و چون طبیب مخصوص دربار، مجدداً بر سر بالین پریسا آمد، ملکه تمام ماجرا را، با ذکر این مطلب که طبیب محرم است و نباید مطلبی را از او پوشیده نگاه داشت، از ابتدای روز مسابقه چوگان، تا شب قبل و آمدن برزو به پشت پرده، و در زمانی کوتاه، به هوش آمدن دخترش را، برای طبیب مخصوص تعریف کرد و طبیب که برخلاف بسیاری از طبیبان حاذق، روان پیچیده و حساس آدمی را نمی شناخت، گفت خاتون، به نظر من چنین امری محال است به هوش آمدنِ گهگاه پریسا خانم هیچ ارتباطی به حضور یا نبودن آن پسرک ندارد دختر شما دارد دوران بیماری خود را سپری می کند این به هوش آمدن های متناوب همچنان ادامه پیدا خواهد کرد تا انشاءالله حال دختر خانم شما به کلی بهبود یابد شما دو روز دیگر صبر کنید، حتماً حال دخترتان با این نشانه ها که دادید خوب خواهد شد ملکه دربار یا مادر پریسا با اینکه دختر خود را خوب می شناخت، گفت جناب حکیم باشی، من به احترام حرف شما دو روزی صبر می کنم، اما پزشک روح و روان هر دختر، فقط مادر اوست اگر جسارت نباشد، من بهتر از شما علت بیماری دخترم را می شناسم، زیرا

عَلَّتْ عاشق ز عَلَّتْها جداست

دو شبانه روز دیگر هم گذشت و پریسا اصلاً به هوش نیامد و در طول این دو روز آخر نیز، چندین بار هم پادشاه به عیادت دخترش آمد و در مرتبه آخر فریادی دیگر بر سر طبیب کشید و گفت چرا قبول نمی کنی که چیزی سرت نمی شود شنیده ام که در دربار دو ستم در دیار تاتارها،

طبیعی بسیار حاذق وجود دارد، من او را دعوت می‌کنم، بلکه دوتایی بتوانید گره این کار را باز کنید حکیم‌باشی زمین ادب بوسید و گفت قربان، یک امشب را هم به بنده فرصت بدهید، اگر نتیجه نگرفتم، آن وقت حضرتعالی هر اقدامی را که صلاح دانستید معمول بفرمایید چون امیر آمودریا رفت، طبیب مخصوص، به ملکه دربار دیار ازبک‌ها یا مادر پریسای عاشق گفت من تابع نظر خاتون خود هستم ملکه هم گفت من امشب یکبار دیگر، حاجب خود را می‌فرستم تا این پسرک چوگان‌باز را به اینجا بیاورد تا شما هم با چشم خود ببینید که دخترم چون بوی معشوق به مشامش برسد، جانی تازه می‌گیرد و چون غنچه گل شکفته می‌شود

هنگام شب خاتون حاجب خود را دوباره به در خانه برزوی گونی‌فروش فرستاد در مرتبه دوم هم، پانصد سکه زر به وسیله حاجب برای برزو فرستاد و گفت شاید دفعه قبل که آن پسر سکه‌ها را قبول نکرد به خاطر این بوده که صد سکه را کم می‌دانسته! این دفعه برو و باز هم او را به همان شیوه قبل به اینجا بیاور چون شب از نیمه گذشت و حاجب در خانه برزو را کوبید و او خواب‌آلود در خانه را گشود، تا چشمش به حاجب مخصوص دربار افتاد، بدون آنکه اجازه دهد مأمور ملکه حرفی بزند، گفت فکر می‌کنم شما درباریان به سرتان زده و تفریحتان آزار مردمان این شهر شده اگر آمده‌ای که باز هم آن بازی دو شب قبل را سر من در بیاوری و گیجم کنی، باید با قدری بی‌ادبی جواب بدهم کور خوانده‌ای برادر، من برزو، این موقع شب از خانه بیرون بیا نیستم اگر قرار باشد به دربار هم

بیایم، فقط به فرمان خود پادشاه و آن هم در روز روشن خواهیم آمد، که من یک چوگان‌باز و گونی‌فروشم و این موقع شب، نه کسی گونی می‌خرد و نه اینکه موقع تماشا کردن بازی چوگان است چون حاجب مخصوص ملکه، پانصد سکه طلا را دودستی تقدیم کرد، برزو پرسید این سکه‌ها از پریشبی‌ها خیلی بیشتر است، تعدادش چقدر است؟ حاجب خوشحال شد و خیال کرد که تعداد زیاد سکه‌ها، برزو را رام کرده است، لذا با چرب‌زبانی گفت قربان، تعدادش پانصدتا است برزو بی‌اعتنا به رقم پانصد، پاسخ داد، برو به خاتون خودت بگو، اینکه پانصدتا است اگر پنج هزار سکه یعنی ده برابر این مقدار هم بفرستی، من شب دربار بیا نیستم اگر بیایم در روز روشن و آن هم فقط با شنیدن پیغام از سوی امیر آمودریا خواهد بود

به این ترتیب بود که حاجب مخصوص دست خالی [البته نه دست خالی، بلکه با دستانی پر از سکه‌های طلای مرجوعی اما بدون برزو] به دربار برگشت چون ملکه از ماجرای نیامدن برزو باخبر شد، چهره‌اش برافروخته گشت و گفت اگر دخترم عاشق این پسرک کله‌شق نشده بود، دستور می‌دادم سر از تنش جدا کنند حالا که به زبان خوش نیامد، فردا شب به اتفاق چند مأمور ورزیده، به در خانه این پسرک می‌روید و دست و پا و دهانش را می‌بندید و او را داخل یک صندوق می‌اندازید و به اینجا می‌آوریدش اگر هم نیامد و مقاومت کرد، توی سرش می‌زنید این گدای بی‌قابلیت گونی‌فروش، حالا دیگر برای ما ناز می‌فروشد!؟

شب بعد، حاجب به اتفاق پرده‌دار مخصوص مادر پریسا، برای سومین مرتبه به در خانه برزو، جوان برنای چوگان‌باز رفت و دق‌الباب کرد که باز هم برزو تا در را گشود و چشمش به حاجب افتاد، گفت مگر نگفتم که من شب هنگام و آن هم با پیغام ملکه به دربار نخواهم آمد، مگر نگفتم که اگر دلم بخواهد تا بیایم، فقط در روز روشن و آن هم با پیغام شخص امیر آمودریا خواهد بود؟! که حاجب گفت اما این دفعه ما آمده‌ایم تا به هر شکلی که شده، تو را به دربار ببریم، حتی با زور هنوز حرف حاجب تمام نشده بود که چهار نفر از چهار سو بر سر برزو ریختند و دست و پا و دهانش را محکم بستند و او را داخل صندوق انداختند و صندوق را بردوش گذاشتند و به سوی دربار و سرای پریسای بیمار به راه افتادند چون داخل تالار شدند، در صندوق را باز کردند و برزو را دست و پا و دهان بسته از صندوق درآوردند و در همان وسط تالار انداختند ناگهان پریسایی که دو شبانه روز و بلکه بیشتر، حتی روی تخت خود حرکتی نکرده بود، درحالی که همچنان چشمانش بسته بود، زیر لب زمزمه کرد

بر جان شرار عشقت خوش می‌کشد زبانه

باور نداشت بختم این دولت از زمانه

که ناگهان چرخ‌های زد و از جایش بلند شد و نشست و چون چشمش به برزوی دست و پا و دهان بسته، در وسط تالار افتاد، چون ببر بیان و شیر ژیان، از جا برخاست و به وسط تالار رفت بر بالای سر برزو ایستاد و دست بر صورت گذاشت و با فریاد و نعره‌ای که در سرتاسر قصر پیچید،

قصه کوتوله دلفک ۸۱

گفت نه و سپس ادامه داد هرچه زودتر دست و پا و دهان قهرمان دیار ما را باز کنید، که این کار شما خجالت آور است در همین هنگام بود که پادشاه و محافظینش، با شمشیرهای برهنه بران و تیغ‌های آخته، وارد تالار سرای پریسا شدند

و چون قصه بدینجا رسید و شه‌رزاد دید که پلک‌های چشمان سلطانش روی هم افتاد، لب از سخن فرو بست؛ خوشحال از آن بابت که، در شب چهل و سوم هم سر سلامت بر بستر می‌گذارد

پایان شب چهل و سوم

و اما ای سلطان صاحب اقتدار پراشتهار با اعتبار، در آغاز سومین شب تعریف قصه پریسا دختر امیر آمودریا باید به عرض قبل خودم اشاره کنم که گفتم بین طغای امیر دیار تاتارها و امیر دیار آمودریا، رشته دوستی دیرینه‌ای برقرار بود حتماً خاطر تان هست که عرض کردم به خاطر همین دوستی و موذت فیما بین بود که امیر آمودریا، دوست داشت دخترش، همسر تولی پسر امیر تاتارستان شود همچنین تولی هم، در سفری به دیار ازبک که فقط یکبار و در یک جلسه پریسا را دیده بود، سخت دل بسته دختر شده بود و چون عاشقی دل خسته، روزگار می‌گذرانید، و همواره به پدرش اصرار می‌کرد که هرچه زودتر، بساط عروسی و مراسم ازدواج را راه بیندازد اما طغای که می‌دانست پریسا پسرش را دوست ندارد، و از طرفی امیر آمودریا هم به وی قول داده بود که بالاخره دختر سرکش خود را رام خواهد کرد، همواره به تولی پسرش می‌گفت اندکی حوصله کن، چشم، بالاخره من آن عروس خوشگل را به این دربار می‌آورم، زیرا که طغای به قول دوستش امیر آمودریا اطمینان داشت و در آن روزگار در دیار تاتارها و قزاق و ازبکها، دختر، مطیع محض بود و حق نداشت روی

حرف پدرش حرف بزند و از تصمیم بزرگ‌ترش سرپیچی کند شاید در آن تاریخ، در آن خطه و دیار، پریسا اولین دختری بود که مقابل پدرش ایستاده بود

باری، در سفری که طغای، امیر دیار تاتارستان، به دیار ازبک‌ها و سرزمین بین دو رودخانه سیر دریا و آمودریا، یا سیحون و جیحون کرد، کشیزی را به امیر آمودریا هدیه داد که این کنیز، جاسوس تولی و دست‌نشانده او بود و هفته‌ای یکبار اخبار مربوط به پریسا را به عاشق دل‌خسته تاتاری می‌رساند از جمله ماجرای بیماری پریسا را، بعد از تماشای بازی چوگان، به وسیله پیک تندرو و تیزیای خود، به گوش تولی رسانید تولی از شنیدن خبر بیماری معشوق دل‌بند خود، بی‌تابی بسیار کرد و مدام به پدرش می‌گفت ترتیب سفر او را برای عیادت پریسا به دیار ازبک‌ها بدهد، که طغای هم طغره می‌رفت و امروز و فردا می‌کرد

اما آن زمانی‌که ملکه، راز عاشقی دخترش را به برزوی گونی فروش، برای طیب مخصوص دربار فاش کرد، کنیز تاتاری پشت پرده بود و تمام حرف‌های شنیده را با یک کلاغ و چهل کلاغ کردن، به سرعت برق، به گوش پسر امیر تاتارستان رسانید تولی بعد از شنیدن آن خبر، از روی اسب به زمین افتاد و از هوش رفت، زیرا فراش پیغام‌رسان، موقعی آن خبر چند برابر بزرگ و تحریف شده را به تولی رسانید که او سوار بر اسب، قصد رفتن به شکار داشت چون خبر از اسب فرو افتادن تولی به گوش پدرش طغای رسید، سراسیمه خودش را به پسر رسانید و همچنان که مادر، در دیار ازبک با پریسای بیهوش شده در میدان چوگان رفتار کرد، او

هم پسر خود را شخصاً بر روی دوش گذاشت و به سرای مخصوص خودش برد و چون از اطرافیان علت را پرسید، به او گفتند که فرّاشی در گوش ولیعهد حرفی زد که حال ایشان به هم خورد طغای فرّاش را فراخواند و پرسید تو به پسر من چه گفتی؟ چون فرّاش از دادن پاسخ ابا کرد، طغای شمشیر از نیام کشید تا گردن او را بزند که فرّاش از ترس زبان گشود و هر آنچه را که به تولی گفته بود، برای امیر طغای تاتاری هم باز گفت که امیر طغای شمشیر را بر زمین فرو کرد و خودش به شمشیرش، در نهایت غم تکیه داد که شمشیر شکست و از وسط دو نیم شد اطرافیان شنیدند که طغای گفت کمر من هم مثل این شمشیر شکست طغای بلافاصله، دنبال طیب مخصوص بارگاه خود فرستاد و طیب که حکیم فرزانه‌ای بود و فقط طیب تن نبود، بلکه حکیم جان و روان انسان‌ها هم بود، تا بالای سر تولی رسید و نگاه به چهره در حالت بیهوشی او انداخت، رو به امیر دیار تاتارها کرد و زمین ادبی بوسید و گفت

مطرب عشق عجب ساز و نوایی دارد

نقش هر نغمه که زد راه به جایی دارد

عالم از ناله عشاق مبادا خالی

که خوش آهنگ و فرح‌بخش هوایی دارد

اشک خونین بنمودم به طیبیان، گفتند

درد عشقست و جگرسوز دواپی دارد

و سپس ادامه داد، امیر می‌داند و من هم در همان نگاه اول از رنگ رخسار

امیرزاده فهمیدم که وی چه دردی در دل دارد و در بیت آخر هم حضورتان

عارض شدم که، چه جگر سوز دوابی دارد حال، امیر ابراز لطف بفرمایند و بگویند، این بت عاشقکش عیار کیست و کجاست، که طغای، طیب را به نشستن دعوت کرد و ماجرای دلدادگی پسرش به پریسا و بی‌اعتنایی معشوق را به او، از ابتدا تا انتها برای وی تعریف کرد در همان موقع، تولی در بستر خود غلتی زد و در حالت خواب و بیداری و هوش و مدهوشی زیر لب برای خود زمزمه کرد

چشمی که ترا ببند و در قدرت بی‌چون مدهوش نماند، نتوان گفت که بیناست
گر خون من و جمله عالم تو بریزی اقرار بیاریم که جرم از طرف ماست
با جور و جفای تو نسازیم چه سازیم....

تولی، بیت سوم شعر خود را تمام نکرده، دوباره از حال رفت آن طیب حاذق و حکیم و فرزانه گفت آن دوی جگر سوز که حضور امیر والاتبار عرض کردم، این است که باید آن بت عاشقکش عیار را به هر ترتیب که شده، بر سر بالین پسران بیاورید، که اگر خواست خدا باشد و آن صنم، بر بالای سر این جوان قدم بگذارد، شاید فرجی شود، و الا غیر از وصل یار و دیدار آن پریسای ماه رخسار، هیچ چاره‌ای نیست، «که رنجور عشق، به نشود مگر به بوی یار» و آنجا بود که امیر طغای گفت چاره‌ای نیست جز آنکه دوتایی و با اعلام اینکه قصد شکار کرده‌ایم، بدون آنکه کسی همراهمان بیاید، به دیار ازبک، و به دربار دوست صمیمی و رفیق شفیقم امیر آمودریا برویم و سه نفری یعنی من و تو و امیر آمودریا با هم چاره‌ای بیندیشیم

اگر همسر والای من خاطرشان باشد، دیشب عرض کردم وقتی پریسا

به هوش آمد و برزو را دست و پا بسته در وسط تالار دید، فریادی کشید که پادشاه با شنیدن صدای فریاد دخترش، به همراه عده‌ای با شمشیرهای برهنه و تیغ‌های آخته، وارد تالار سرای پریسا شدند که دو تن از همراهان شاه و شمشیر به دست‌ها، یکی طغای، امیر دیار تاتارها بود و دیگری حکیم فرزانه، که فقط او به جای شمشیر، با اسلحه تدبیر، وارد سرای پریسا شد اما همان‌طور که گفته شد در دست مقارن با زمانی که چهار نفر مأمور اعزامی خاتون بارگاه یا مادر پریسا، برزو را دست و پا بسته وارد بارگاه کردند، از در دیگر و به‌طور پنهانی امیر طغای و طبیب هم وارد شدند و امیر آمودریا و امیر طغای تاتاری، دست در گردن یکدیگر کرده و مشغول روبوسی بودند که فریاد پریسا سکوت شب حاکم بر دربار را شکست چون چشم پریسا به پدرش افتاد با التماس گفت پدر شما را به خدا دستور دهید دست و پای برزو را باز کنند مگر چه گناهی کرده که این‌طور وحشیانه دست و پای او را بسته‌اند؟

چون جمله پریسا به پایان رسید، دوباره از هوش رفت و به‌حال اغما در کنار برزوی دست و پا بسته، برزمین افتاد امیر آمودریا نگاهی به دوستش طغای و حکیم فرزانه انداخت حکیم با اشاره سر و دست، از امیر آمودریا خواست که دست و پای برزو را باز کنند برزو چون دست و پا و دهانش باز شد، بلند شد ایستاد و در مقابل امیر آمودریا تعظیمی کرد و گفت قربان، به خدا سر در نمی‌آورم، باور کنید دارم دیوانه می‌شوم و سپس برزو تمام ماجرای شب‌های گذشته و صد سکه ارسالی و پانصد

عدد بعدی و نپذیرفتن سکه‌ها و نیامدن مرتبه دوم را مو به مو برای امیر آمودریا تعریف کرد و گفت قربان، من دیشب به این آقایان گفتم، فقط در روز، به بارگاه خواهم آمد که خود امیر مرا احضار بفرمایند و این آقایان به جای آنکه مراتب را به اطلاع امیر برسانند، شبانه دست و پای مرا بستند و به اندرون بارگاه شما آوردند خدا شاهد است دارم دیوانه می‌شوم، من اصلاً نمی‌دانم ماجرا چیست غیر از آنکه دفعه اول که آمدم و پشت پرده حاج و واج و گیج نشستم، دو بیت شعر شنیدم که گویا از زبان، و با صدای خاتون کوچک، پریسا دخترتان بود و دیگر هیچ و آنگاه امیر آمودریا به جانب حاجب مخصوص همسرش رفت و درحالی‌که خون چشمانش را پر کرده بود فریاد کشید پست فطرت خائن، تو بی‌همه چیز، نان مرا می‌خوری و شب پنهانی مرد اجنبی را به اندرون می‌آوری و حاجب درحالی‌که مثل بید می‌لرزید، بریده بریده گفت قربان، من اطاعت امر خاتون بزرگ را کردم امیر آمودریا درحالی‌که به مرز جنون و خشم رسیده بود، اول فریاد کشید خاتون بزرگ غلط کرد، و سپس با یک ضربه شمشیر، سر از تن حاجب خیانتکار همسرش جدا کرد به ترتیبی که فواره خون گردن بی‌سر حاجب، بر سر و روی مادر پریسا، که ترسان در کناری ایستاده بود پاشید بعد امیر آمودریا خش‌مگین و عصبانی به جانب همسرش رفت و گفت اگر امیر طغای محبوب، مهمانم نبود، هم اکنون خون کثیف تو زن خیانتکار را هم بر زمین می‌ریختم ای زن نانچیب و بی‌آبرو، حالا کارت به جایی رسیده که جوانان شهر را به زور، دست و پا

بسته به بالین دخترم می‌آوری آن هم نیمه شب و از در پنهانی قصر؟ مادر پریسا با صدای لرزان گفت مرا ببخشید، چه کنم که پای مرگ و زندگی این دختره قد و یک‌دنده در میان است مگر خودتان ندیده‌اید که یک هفته است در حالت اغما و بیهوشی است، شما بر من خشم نگیرید که مادرم و دلم سوخت، من چه کنم که دختر شما، عاشق این جوان ورز شکار شده است؟

امیر دیوانه شده آمودریا، باز هم فریادکشان گفت دخترم غلط کرد، اگر دختر من است که همین الان و در حالت بیهوشی، با این شمشیر سر از بدنش جدا می‌کنم من دختر هرزه نمی‌خواهم چون دیوانه‌وار و با شمشیر برهنه به جانب پریسا رفت، حکیم فرزانه و طبیب خاص امیر طغای به وسط پرید و راه را بر امیر آمودریا سد کرد و با متانت و آرامش و کلامی پرطنین گفت

دردی است درد عشق که هیچش طبیب نیست

گر دردمند عشق بنالد غریب نیست

دانند عاقلان که مجانین عشق را

پروای قول ناصح و پسند ادیب نیست

و سپس ادامه داد، از امیر بزرگوار استدعا می‌کنم قدری بر وجود شریف خود مسلط باشند و آتش خشم خود را به آب صبر و تأمل خاموش کنند تا من حقیر با تدبیر و تفکر، گره کار را باز کنم؛ زیرا تولی فرزند دوست بزرگوارتان و ولی نعمت من، امیر تاتارها هم، دچار چنین حالتی است و

اگر شما سر از تن دوشیزه بارگاه خود جدا کنید، روح از تن امیرزاده تاتارستان هم جدا خواهد شد و سپس همانگونه با لحنی شوخ و نگاهی پدرا نه درحالی که شمشیر خون‌آلود شده از گردن زدن حاجب را از دست امیر آمودریا می‌گرفت، این ابیات را خواند

بیا که نوبت صلح است و دوستی و عنایت

بشروط آنکه نگوییم از آنچه رفت حکایت

ملامت من مسکین کسی کند که نداند

که عشق تا به چه حد است و حسن تا به چه غایت

چون امیر آمودریا اندکی آرام شد، حکیم فرزانه باز هم ادامه سخن داد و گفت تا آنجا که من در این مدّت کوتاه متوجه شدم، این ورزشکار چوگان‌باز، اصلاً روحش خبر ندارد که تیر مژگانش چگونه بر قلب دختر امیر نشسته حرف‌ها و نگاه‌های این مرد ورزشکار، نشان از صداقت کلامش دارد جسارتاً من از امیر درخواست می‌کنم این جوان را آزاد کرده و مرخص بفرمایند، به شرطی که لب از لب باز نکند و حرف اندرون امیر را جایی نبرد امیر آمودریا ادامه داد اگر این کار را بکند و آبروی مرا ببرد، به یقین سر خود را از دست خواهد داد برزو باز هم زمین ادب بوسید و گفت ای امیر والاتبّار، خدا شاهد است که روح من از این ماجرا خبر نداشت و اگر امشب مرا دست و پای بسته به اینجا نمی‌آوردند، قصد داشتم خودم فردا صبح به بارگاهتان آمده و ماجرا را با شما در میان بگذارم امیر آمودریا گفت هم لب از سخن باز نخواهی کرد و هم پایت را

از شهر بیرون نخواهی گذاشت شاید تو بتوانی مقدار کمی از بار سنگین
روی دوشم را سبک کنی

چون برزو از بارگاه امیر خارج شد، حکیم فرزانه، دو امیر را به
استراحت دعوت کرد و درحالی که سه نفری از آن سرای بر خون نشسته،
و از کنار آن افراد از ترس لب فرو بسته رد می شدند، باز هم حکیم فرزانه
این ابیات را خواند

فرهاد را چو بر رخ شیرین نظر فتاد   دودش به سر درآمد و از پای درفتاد
مجنون ز جام طلعت لیلی چو مست شد   فارغ ز مادر و پدر و سیم و زر فتاد
بسیار کسی شدند اسیر کمند عشق   تنها نه از برای من این شور و شر فتاد

و سپس گفت تقارن عجیبی است، پریسا اینجا دل از دست داده مدهوش
عشق است، و تولی در آنجا از بی وفایی معشوق به حالت اغما افتاده ای
سروران، وظیفه خطیری بر گردنم افتاده است یک طرف، نجات جان
تولی، پسر ولی نعمتم و از طرف دیگر، زندگی بخشیدن به دختر عزیز کرده
میزبان بزرگوار و والاتبارم باور کنید در طول هفتاد و پنج سال عمر و پنجاه
سال طبابت و بیست و پنج سالی که حکمت آموخته و فرزاندگی پیشه
کرده ام، با چنین مشکلی روبه رو نشده بودم کار بسیار سختی است اگر
بخوهم به پریسا زندگی بخشم، باید او را به وصال معشوقش برزو
برسانم، که اگر امیرزاده تولی خبردار شود می میرد و اگر به مداوای درد
جانسوز پریسا نپردازم، به یقین او هم خواهد مرد و آن وقت، باز هم
امیرزاده تولی می میرد خدایا کمکم کن! چون دو امیر به خوابگاه رفتند،

نصه کوتوله دلفک ۹۱

پیر فرزانه به حیاط قصر آمد و کنار نهر آب روان ایستاد و چشم بر ماه
آسمان دوخت و با خود گفت

حدیث عشق به طومار در نمی‌گنجد بیان شوق به گفتار در نمی‌گنجد

سماع حسن که دیوانگان از آن مستند به سمع مردم هشیار در نمی‌گنجد

و چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب در ربود و شهرزاد شب
چهل و چهارم را آسوده بیاسود

پایان شب چهل و چهارم

و اما ای سلطان گرانتقدر و عظیم الشانی که بر کنیز خود منت می گذارید و با امشب، چهل و پنج شب است که با گوش جان، شنونده عرایض همسر کمترین خود، در قالب داستان هستید! دیشب قصه به آنجا رسید که حکیم خردمند، یا آن پیر فرزانه، دو امیر را به خوابگاه فرستاد و خود به حیاط قصر رفت و کنار نهر آب ابتدا دو بیت شعر خواند آن طیب حاذق، بیشتر از یک ساعت آهسته آهسته، کنار استخر قدم زد و فکر کرد و در آخر، زیر لب با خود گفت غیر از این چاره ای نیست، باید همین کار را کرد و سپس خود نیز برای استراحت به اتاقی که برای پذیرایی اش در نظر گرفته بودند رفت و صبح روز بعد، خدمت طغای، امیر خود و فرمانروای دیار تاتارها رفت و تصمیم شب قبلش را با وی در میان گذاشت و سپس ادامه داد من از امیر بزرگوار خود استدعا می کنم، برای اینکه زمان غیبتشان در دربار طولانی نشود، همین امروز مراجعت فرمایند من طبق همان نقشه ای که کشیده و به عرض امیر رسانده و مورد قبول هم قرار گرفته، عمل خواهم کرد سپس نسخه ای از چند نوع داروی گیاهی که تقویت کننده حالت عمومی بدن و آرام بخش اعصاب باشد را نوشت و به امیر طغای داد و به

وی گفت من یقین دارم تا مراجعت شما، اگر امیرزاده تولی حالش جا نیامده باشد، با خوردن این داروها بهبود خواهد یافت اگر از شما سؤالی کرد که حتمی خواهد بود، بفرمایید که بنده را مأمور کرده و برای معالجه پریسا خاتون فرستاده‌اید. شما با امیدوار نگاه داشته‌تن امیرزاده، منتظر بمانید تا من مقدمات عروسی را فراهم کنم، و حضورتان پیغام بفرستم که به اتفاق امیرزاده تولی تشریف بیاورید، که دور از گوش شیطان تصور می‌کنم نقشه‌ام به نتیجه برسد.

امیر طغای که به فرزاندگی و کیاست حکیم دربار و طبیب مخصوص خود اعتقاد بسیار داشت، بعد از آنکه حکیم فرزانه را دست امیر آمودریا سپرد، امیر آمودریا، ضمن تشکر از دوست خود امیر طغای گفت از همان روز اول، من به حکیم ابله و طبیب نادان خود گفتم، گره این مشکل به دست طبیب فرزانه شما گشوده می‌شود کاش زودتر اقدام می‌کردم که نه باعث زحمت شما برادر عزیز می‌شدم، و نه خون آن حاجب احمق را بر زمین می‌ریختم. شما مطمئن باشید که من پریسا دختر خود را جز به ولیعهد عزیز و شریف شما، به کس دیگری شوهر نخواهم داد، زیرا پریسا یا باید عروس دربار امیر طغای شود و یا اینکه بمیرد، چون اگر بهبود یابد و اطاعت امر مرا نکند، همچنان که سر از تن حاجب مخصوص همسرم جدا کردم، سر از تن او جدا خواهم کرد.

آری ای ملک گرانمایه، امیر طغای که به همراه حکیم فرزانه خود به دیار ازبک‌ها و دربار امیر آمودریا آمده بود، به تنهایی به سرزمین تحت

فرماندهی خود برگشت بعد از آن، حکیم فرزانه و امیر آمودریا، ساعتی با هم به گفت‌وگو نشستند چون حکیم فرزانه، رضایت خاطر امیر آمودریا را جلب کرد، حکیم به اتفاق یک راهنما به سوی خانه برزوی چوگان باز حرکت کرد نزدیک ظهر بود که به در خانه برزو رسیدند و چون او را آن موقع در خانه نیافتند، به بازار و بر در دکان گونی‌فروشی وی رفتند برزو با دیدن حکیم، نهایت احترام را در حق وی روا داشت و دکان خود را بست و دوتایی به سوی خانه‌اش روان شدند در خانه، بعد از پذیرایی و صرف ناهار، ابتدا حکیم این چند بیت را خواند

تا حال منت خبر نباشد	در کار منت نظر نباشد
تا قوت صبر بود کردیم	دیگر چکنیم اگر نباشد
آیین وفا و مهربانی	در شهر شما مگر نباشد
بیچاره کجا رود گرفتار	کز کوی توره به در نباشد

و ادامه داد حادثه‌ای نباید پیش می‌آمد و اتفاقی نباید می‌افتاد که افتاد دیشب شما در بارگاه امیر دیارتان، حال زار دخترشان را دیدید، و بر خشم بی‌حد امیر هم پی بردید خاطرتان هست که اگر من واسطه نشده بودم، سر پریساختون هم از تن جدا شده بود، همچنان که سر حاجب بیچاره بر باد رفت در ضمن شما می‌دانید که شفای بیمار ما، به رضایت شما بستگی دارد آیا حاضرید کاری کنید که جان دختر امیر دیارتان را نجات دهید؟ برزو در حالت بهت و حیرت پرسید آیا شما هم همان تقاضای قبلی را دارید با این تفاوت که این دفعه با دعوت سلطان و در روز روشن به بارگاه

امیر و بالای سر دخترش بیایم؟! اگر با یک بار دیگر آمدن، مشکل حل می شود اطاعت امر می کنم، و الا از حضور شریفتان استدعا می کنم مرا از وارد شدن به این گونه ماجراهای درباری معذور دارید، زیرا اگر الان پریسا خاتون، یک عاشق تاب از دست داده و از هوش رفته است، وقتی به هوش آید و بهبود پیدا کند، باز هم همان امیرزاده مغرور خواهد بود، و زندگی من چوگان باز و ورزشکار گونی فروش، با یک شاهزاده زیبای مغرور همیشه در حال بانگ و خروش، زیر یک سقف امکان ندارد، زیرا هم اتاق تنگ و تاریک من، جای ماندن پریسا خاتون نیست و هم من گونی فروش تهی کیسه، جای اقامت در قصر مخصوص پریسا خاتون با تالارهای تودرتوی آینه کاری شده نخواهد بود

یادم نمی رود شب اولی که با پای خود به قصر پریسا خاتون رفتم، از شش تالار تودرتو گذشتم تا به پشت آن پرده رسیدم و نشستم نه، جناب حکیم فرزانه، نه، زیرا از قدیم گفته اند و چقدر هم درست گفته اند که

کبوتر با کبوتر باز با باز   کند همجنس با همجنس پرواز

اما حکیم فرزانه تاتاری در پاسخ صحبت های برزو، ابتدا این ابیات را خواند

تو آن نئی که دل از صحبت تو برگیرند

و گر ملول شدی صاحبی دگر گیرند

به تیغ اگر بزنی بی دریغ و برگردی

چو روی باز کنی دوستی زسر گیرند

به چند سال نشاید گرفت ملکی را

که خسروان ملاحظت به یک نظر گیرند

و سپس گفت آیا تو جوانمرد ورز شکار دلت راضی می شود دختری در عشق تو همچنان بسوزد و از سوختن در این آتش دود شده و نابود گردد؟! مگر نه آنکه ورز شکاران و جوانمردان را شیوه فتوت و مردانگی است؟ آیا فکر نمی کنی که کار تو، یعنی در بستر مرگ نگاه داشتن دختر امیر مهربان آمودریا، دور از فتوت و رادی و مردانگی است؟ برزو باز هم در پاسخ گفت ای حکیم شایسته، برای من مسلم و یقین است، ماجرا با یکبار آمدن من به بارگاه امیر خاتمه پیدا نمی کند این ماجرا سر دراز دارد و همان طور که گفتم، آخرش باید به ازدواج با دختر امیر کشیده شود اگر من تمام آن دلایلی را که آوردم نادیده بگیرم و قبول کنم، البته ازدواج با تنها دختر امیر آمودریا واقعاً یک افتخار است که نصیب من خواهد شد و چون امیر آمودریا فرزند پسر و برادرزاده و خواهرزاده ذکور ندارد، پس بعد از صدویست سال عمر امیر، آخر فرمانروایی دیار از یک هم به من خواهد رسید اما شما حکیم فرزانه در صحبت های خود از فتوت و مردانگی صحبت به میان آوردید آخر کدام جوانمرد رادی، درحالی که می داند پسری از عشق همسر آینده احتمالی اش در بستر افتاده و جاده سرازیری فنا را به سرعت سیر می کند، حاضر می شود با به عقد خود درآوردن دختر تری، آن پس را بکشد من که باورم نمی شود حکیم مخصوص و حاذق بارگاه امیر تاتارها، به جای آنکه جانب پسر ولی نعمت

خود را نگاه دارد، دلش به حال من بسوزد حال اگر من هم عاشق و شیفته در مانده پریسا خاتون بودم ممکن بود تصور کنم که شما حکیم فرزانه، عشق یک ورزشکار تهی کیسه را، خالصانه تر از عشق یک امیرزاده عاشق شکار در بیشه بدانید، اما چه کنم که هرچه هم بفرمایید، باور حرف‌های شما برای من مشکل است

بعد از آنکه استدلال‌های برزو تمام شد، حکیم فرزانه از او سؤال کرد آیا در این خانه غیر از من و شما، شخص دیگری هم هست که شنونده حرف‌های ما باشد؟ و چون پاسخ شنید که خیر، غیر از من و شما کسی در این خانه نیست، حکیم از روی احتیاط، سرش را نزدیک گوش برزو برد و مدتی آهسته با او به گفت‌وگو پرداخت که بعد از تمام شدن صحبت‌های آهسته حکیم فرزانه و طبیب مخصوص تاتاری، برزو گفت به روی چشم، می‌پذیرم حال که پای جان دو نفر در میان است، و اگر من به شما نه بگویم، درد جان‌ستان و جانسوز عشق، جان دو امیرزاده را می‌گیرد و من که حاضر نیستم پا روی مورچه‌ای بگذارم، مطیع اوامر شما هستم

آنجا بود که حکیم فرزانه از جا برخاست و سر و روی برزوی ورزشکار را غرق بوسه کرد و از او خواست که همراهش به بارگاه امیر و قصر مخصوص پریسا بیاید باز هم مانند اولین بار، بی صدا و با احتیاط برزو به پشت پرده‌ای که آن سویش پریسا در بستر و در حالت اغما و بیهوش افتاده بود رفت و نشست هنوز چند دقیقه‌ای از نشستن همراه با سکوت برزو نگذشته بود که پریسا چشمان خود را گشود و نگاهی به

اطراف انداخت و این سه بیت را با صدای بلند خواند

روندگان مقیم از بلا نپرهیزند

گرفتگان ارادت به جور نگریزند

مگر تو روی بیوشی وگرنه ممکن نیست

که اهل معرفت از تو نظر بپرهیزند

به خونبهای منت کس مطالبت نکند

حلال باشد خونی که دوستان ریزند

پریسا بعد از خواندن ابیات در بستر نشست و با تهور و رشادتی غیر قابل تصور گفت جناب برزو، شما چرا روی از من پنهان می‌دارید؟ این منم که شرمسار از آزارهایی هستم که توسط مأموران مادرم دیده‌اید من باید خود را از خجالت پنهان کنم که ناگهان پرده پس رفت و برزو به اتفاق آن حکیم فرزانه وارد تالار شدند و حکیم گفت ای خاتون گرانمایه، هرچه بوده اولاً که گذشته، و در ثانی تقصیرش هم برعهده شما نبوده است بهتر آن است که من، شما دو انسان شایسته را مدتی تنها بگذارم فقط قبل از خروج خود از تالار می‌گویم، خوشا عشقی که وصلی در پیاپی است بعد از خروج حکیم فرزانه، برزو لب به سخن گشود و گفت من چوگان بازگونی فروش را که دانشی اندک و زبانی الکن دارم، قدرت آن نیست تا چون شما خاتون گرانمایه و آن حکیم فرزانه با ابیات شورانگیز حرف دل را حضور شما خاتون بزرگووار یا پریسای روح‌انگیز ابراز دارم اما در نهایت افتخار، معروض می‌دارم هرچند شایسته عشق

پاک آن امیرزاده محترم و آن دوشیزه ارزنده مکرّم نیستم، اما سعادت، اگر شوکت همسری شما نصیب من گردد

در این موقع بود که پریسا زیباتر، رعنا تر، پرتوان تر و شاداب تر از روز مشاهده ورزش چوگان، از جا برخاست و دو کف دست برهم کوبید و شادی کنان گفت برای ما شربت بیاورید غافل از آنکه پشت یکی دیگر از پرده ها آن کنیز عجوز که جاسوس تولی عاشق بود تمام حرف هایشان را شنیده است کنیز که خبر دفعه اول را هم او به تولی رساند و باعث غصه و بیماری و بستری شدنش شده بود، باز هم پیک بادپایی را اجیر کرد و به او گفت هرچه سریع تر و به سرعت باد، خودت را به دیار تاتارها و به قصر پادشاه آن سرزمین برسان، و امیرزاده تولی را هرطور که شده پیدا کن و به او بگو، برزو و پریسا شربت نامزدی شان را هم نوشیدند و به زودی زود عروسی خواهند کرد حال وظیفه کنیز خدمتگزار در این موقع حساس چیست؟ کنیز دو سکه زر برای سریع رساندن پیغام به پیک بادپا یا مرد شاطر داد و شاطر پیغام بر، بعد از ظهر همان روزی که صبحش امیر طغای بنا به توصیه حکیم فرزانه به سرزمین خود عزیمت کرده بود، به سوی سرزمین تاتارها حرکت کرد

پیک بادپا با اینکه چندین ساعت، حرکتش دیرتر از حرکت امیر طغای بود، اما سه روز زودتر به تاتارستان و قصر مخصوص تولی، ولیعهد آن سرزمین رسید پیک خبررسان وقتی وارد قصر شد که حال تولی اندکی بهتر شده و او در کنار استخر قصر در حال قدم زدن و تماشای گل ها به یاد

پریسا بود چون پیک از راه رسید و زمین ادب بوسید و پیغام را رسانید، رنگ تولی مثل گچ سفید شد و چهار ستون بدنش به لرزه درآمد و برای اینکه مجدداً به زمین نیفتد، به تنه یک درخت تکیه داد، به ترتیبی که پیک واقعاً ترسید و تصور کرد امیرزاده تولی سکنه کرده است و چون تصمیم گرفت برود و حکیم دربار را خبر کند، تولی با دست لرزان اشاره‌ای به پیک کرد، او را به طرف خود فراخواند و بعد، با صدایی لرزان از مرد شاطر پیغام رسان پرسید، آیا پدرم را در قصر آمودریا ندیدی؟ پیک سر خود را به علامت تصدیق تکان داد و عرض کرد، درد و بلای امیرزاده تولی بر جان من باد! چرا، دیدم، فرمانروای بزرگوار هم در آنجا تشریف داشتند چند ساعتی هم زودتر از من، به قصد این سرزمین آن دیار را ترک کردند، اما چون من بدون توقف و شبانه روزی تاختم، زودتر از سلطان، خدمت رسیده‌ام چون تولی سراغ حکیم فرزانه را گرفت، بلافاصله مرد شاطر گفت حکیم در قصر امیر آمودریا باقی ماند

تولی باز هم به تنه همان درخت تکیه داد و قطراتی از اشک، چشمانش را خیس کرد و چون پیک پرسید حالا امیرزاده چه دستور می‌فرمایند؟ تولی بدون آنکه فکری کند، گفت سلام مرا به کنیز برسان و از طرف من به او بگو، امیرزاده تولی، دستور قتل برزو را صادر کرد و تو به هر ترتیب که می‌توانی آن را اجرا کن سپس دو کیسه پر از سکه‌های زر به پیک بادپا داد و گفت یک کیسه مال خودت، یک کیسه هم مال کنیز ضمناً یادت باشد هر وقت خبر مرگ برزو را برای من آوردی، کیسه

دیگری از سکه‌های زر به تو خواهم داد
باز هم خواب غلبه کرده بر سلطان شهر باز باعث شد تا شهرزاد لب از
سخن فرو بندد و تعریف بقیه داستان را برای شب بعد بگذارد

پایان شب چهل و پنجم

و اما ای سلطان بخرد و آگاه و گشاینده گره‌های بسته و مفتاح هر راه، تولی بعد از آنکه آن‌گونه فرمان مرگ برزو را صادر کرد، سرشار از غم و اندوه، کشان‌کشان خود را به اتاق خواب و بسترش رسانید که فوراً چشمانش روی هم افتاد و مجدداً به حال اغما از هوش رفت تولی دو روز را همچنان در حالت بیهوشی گذراند تا اینکه امیر طغای از راه رسید و یگراست بر سر بالین پسرش آمد و درحالی‌که دو دست تولی را در دستان خود گرفته بود و او را تکان می‌داد، پشت سر هم می‌پرسید تولی، تولی، حالت چطور است؟ که بعد از چند بار سؤال، تولی چشمان خود را باز کرد و پاسخ داد، مگر حال تولی هم برای شما مهم است؟ که امیر طغای گفت اگر مهم نبود پسر جان، من این همه راه با این سرعت نمی‌رفتم و بر نمی‌گشتم آیا می‌دانی من الان خسته و کوفته از کجا می‌آیم؟!

تولی بلند شد، نشست و گفت بله، می‌دانم، از سرزمین ازبک‌ها و از قصر دوست عزیزتان امیر آمودریا باز امیر طغای گفت می‌دانی من بی‌خبر، برای چه تا آنجا رفته بودم؟ که باز هم تولی جواب داد، بله برای شرکت در مراسم نامزدی پریسا دختر دوستان با یک پسرک بی‌قابلیت

قصه کوتاه دلگداز ۱۰۳

گونی فروش ضمناً خبر دارم شما از هیچ‌گونه محبتی به این پسرک، که امیدوارم توپ چوگانش سنگی شود و توی سرش بخورد کوتاهی نکردید، حتی حکیم و طبیب مخصوص دربار را هم به همراه خود بردید که در بهبود پریسا بکوشد و او را بهبود بخشد و زودتر به چنگ آن ابله بیندازد آخر پدرجان، چرا شما در گذاشتن لقمه در دهان گرگ شرکت کردید؟ امیر طغای هاج و واج گفت تولی عزیز من، این حرف‌ها کدام است که می‌زنی! پریسا نامزد تو، گرفتار یک بیماری روانی و افسردگی روحی شده است امیر آمودریا از من درخواست کرد که طبیب مخصوص را برای معالجه دخترش بفرستم خودم هم چند روزی به دیدن دوستم رفتم، مطمئن باش وقتی بیماری روحی پریسا برطرف شود، بلافاصله مراسم عقد و عروسی تو را با دختر مورد علاقه‌ات برگزار می‌کنم وقتی من از قصر دوستم بیرون آمدم، هنوز پریسا در حال اغما و بیهوشی بود که تولی با لحنی بی‌ادبانه گفت پدرجان، ساعت خواب! گویا خبر ندارید که شربت و شیرینی مراسم نامزدی پریسا خانم، با آن پسرک گونی‌فروش را هم بسیاری از درباریان خورده‌اند چون امیر طغای گفت غیر ممکن است، باز هم تولی با خشم گفت حالا که ممکن شده است حضرت آقای خوش خیال اینجا بود که امیر طغای از کوره در رفت و گفت تا به حال در سرزمین تاتارها سابقه نداشته که پسرری این قدر جسورانه با پدرش صحبت کند بخصوص که پدر، پادشاه مملکت هم باشد باز هم تولی که خون چشمانش را پر کرده و دهانش از غیظ کف

کرده بود، گفت پادشاهی ارزانی خودتان پسر پادشاه بودن را هم نمی‌خواهم من در شکل یک پسرک جوال فروش، اما با شمشیر به دیار ازبک می‌روم و حقم را از آن پسرک گونی فروش غاصب می‌گیرم او همچنان خشمناک، ناگهان از جا بلند شد، از مقابل پدر دور گردید و داخل اتاق دیگری رفت و شمشیر بر کمر بست و کیسه‌ای پر از سکه‌های زر در جیب نهاد و شتابان خود را به اصطبل شاهی رسانید و زین بر اسب مخصوص خود نهاد و با خیزی حیرت‌آور سوار شد و اسب را هی کرد و چون به در قصر رسید، لحظه‌ای درنگ کرد و ایستاد و سپس به سر دسته اسب‌سواران قصر که همچنان سواره آنجا ایستاده بود، فریادکشان گفت هرچه زودتر سواری را همراه من کن؛ سواری که روی زین خوابش نبرد، راه درازی در پیش است سردسته اسب‌سواران قصر گفت خود بنده قربان! افتخاری است همراه ولیعهد جوان بخت سرزمین تاتار به هر جای رفتن و هر دو مهمیز بر اسب‌های خویش زدند و به طرف جنوب و به سوی سرزمین ازبک‌ها تاختن و تازیدن گرفتند، به ترتیبی که گرد برخاسته از جای سم اسبان برخاک، مدت‌ها بعد از رفتنشان همچنان هوا را تیره و تار داشته بود

چند فرسنگی از قصر دور شدند و تولی و سردسته سواران، بدون آنکه حرف و کلام و اشاره‌ای با هم داشته باشند همچنان می‌تاختند که ناگهان، چشمان تولی از بستر بیماری برخاسته، سیاهی رفت سرش گیج خورد و حالت تهوع گرفت، تعادل از دست داد و از روی آن اسب دوان،

قصه کوتوله دلفک ۱۰۵

چون ببر دمان، بر زمین افتاد و سرش به صخره‌ای خورد و پای راستش بر تیزی سنگ دیگری گرفت و اسبش صدمتر دورتر ایستاد سردسته سواران خود را شتابان بر بالای سر ولیعهد تاتارها رساند و زره از تن خویش درآورد و پیراهن خود را بدرید، با نیم پارچه‌اش، خون سر و صورت و تن و بدن تولی را پاک کرد و بانیم دیگرش، سر شکافته شده‌اش را محکم بست آنگاه پسر مجروح بیهوش، پاشکسته و استخوان ران بیرون زده را، بردوش گرفت و بر اسب نشست و درحالی که هوا تاریک شده و ماه در آسمان به تماشا نشسته بود، رو به جانب قصر امیر دیار خود نهاد شب نزدیک نیمه بود که سردسته سواران، همچنان با تعجیل و شتابان داخل قصر شد و سواره تا درب اندرون سلطان رفت و چشمش بر امیر طغای افتاد که پر غم و متفکرانه در ایوان اندرون قصر قدم می‌زد امیر طغای با دیدن آن صحنه پشتش دو تا شد و لرزان و خمیده، پرده اندرون را به کنار زد و گفت به خوابگاه مخصوص من ببردش

سردسته سواران قصر، موبه‌موجریان را بدون آنکه بدانند چرا تولی از روی زین بر زمین افتاد، برای امیر شرح داد به سرعت پزشک دوم دربار را بر بالین تولی حاضر کردند و طبیب حاذق به اتفاق چند تن از دستیاران خود به شستشوی سر و تن و بستن زخم سر و جا انداختن استخوان شکسته ران پرداخت امیر طغای همان لحظه به وسیله پیکی تیزرو که شتابان جانب سرزمین ازبک و قصر امیر آمودریا تاختن گرفت، طبیب مخصوص و حکیم فرزانه خویش را طلبید، و خود با کوهی از غم، کنار

بستر فرزندش ساعت‌ها بیدار نشست و تا دمیدن خورشید لحظه‌ای چشم برهم ننهاد و نیارمید

خون بند آمد، جراحی سر التیام یافت، اما تولی به هوش نیامد و تبی داغ سراپای وجودش را می‌سوزاند، به ترتیبی که گاهی چشم‌های خود را می‌گشود و فقط این جمله را می‌گفت، و دوباره از هوش می‌رفت یا من یا گونی فروش تب سوزنده تولی روزبه‌روز بالا می‌گرفت امیر طغای طبیبان دیگری را خبر کرد و همگی به اتفاق، نظر دادند که ران راست امیرزاده تولی چرک کرده و کانون چرکی آنچنان دامنه پیدا نموده که اگر پا از بالای ران قطع نشود، مرگ ولیعهد حتمی است صبح روز بعد، درحالی‌که امیر طغای چون آسمان ابری فراز آمودریا می‌گریست، با چشمان خود دید که طبیبان جراح، پای فرزندش را از بالای ران قطع کردند که نه پای راست تولی، بلکه رشته امید امیر طغای تاتاری را هم از بیخ بریدند و از ریشه درآوردند

امیر طغای صبح روز بعد، تمام ساکنان بیرون و اندرون قصر و خدمتکاران و حاضران هر دو سرای را احضار کرد و موبه‌مو جریان چند روزه غیبت خود را از ایشان سؤال نمود که همگی به شرح جزه‌به‌جزه حالات و رفتار تولی، بعد از برخاستن از بستر پرداختند پیک شتاب زده رسید و آنچه از گفت‌وگوی امیرزاده ولیعهد و پیک شنیده بودند، برای امیر طغای تاتاری باز گفتند، تا به این جمله رسیدند که پیک از راه رسیده گفته بود، به‌خاطر مراسم نامزدی پریسا دختر امیر آمودریا، حاضران

قصه کوتاه دلگداز ۱۰۷

شریت نوشیدند و خادمان بر سر ایشان نقل و سکه پاشیدند و در آخر هم اضافه کردند که، امیرزاده تولى بعد از شنیدن آن سخنان گفت سلام مرا به کنیز برسان و از طرف من به او بگو که، امیرزاده تولى دستور قتل برزو را صادر کرده است امیر طغای بعد از شنیدن آن سخنان به یاد آخرین جمله تولى هنگام خروج از تالار افتاد که گفته بود با شمشیر می‌روم و حقم را از آن گونی فروش غاصب می‌گیرم لذا بلافاصله پیک تیزپایی احضار کرد و به او گفت بدون لحظه‌ای توقف به جانب سرزمین ازبک برو، اجازه ورود به قصر را بگیر و کنیزک پیر را پیدا کن و از طرف من به او بگو دست نگاه دارد، زیرا فرمان امیر بردستور ولیعهد مقدم است

حال با اجازه سلطان والاتبانم دو روزی به عقب برمی‌گردیم و قصه را از موقعی دنبال می‌کنیم که پیک تیزپای تولى به دربار پادشاه دیار ازبک‌ها رسید و دستور کشتن برزو را به کنیز ابلاغ کرد باز هم قدری به عقب‌تر برمی‌گردیم و داستان را از آنجا دنبال می‌کنیم که به توصیه حکیم فرزانه، برزو نزد پریسا رفت و گفت زهی سعادت برای من اگر شوکت و افتخار همسری شما خاتون زیبا نصیب من گردد که پریسا هم با خوشحالی دو کف دست بر هم کوبید و شادی کنان گفت برای ما شربت بیاورید هم‌زمان با موقعی که به توصیه و اصرار حکیم فرزانه، برزو وارد سرای پریسا شد، حکیم هم حضور امیر آمودریا رسید و او را از نقشه خود باخبر کرد و گفت فعلاً قصد و نیت من سلامت کامل دوشیزه والا گهر دربار شماست اول اجازه بدهید ایشان زندگی روزانه خود را از سر گیرد تا من

مهر پسر ولی نعمت خود، امیر طغای را در دل او بیندازم فعلاً باید محل اقامت خاصی برای برزو در دربار در نظر بگیریم که اولاً برزو در دسترس بوده و روزی چند بار به عیادت پریسا خاتون برود و در ثانی، از دربار هم خارج نشود، که خدای ناکرده حرف به بیرون از دربار درز پیدا نکند

به این ترتیب در قسمتی از بیرون قصر، سرایی کوچک اما مجلل برای برزو تدارک دیدند و امیر هم از او خواست تا مراسم عقد و عروسی اش با پریسا انجام نشده، از دربار خارج نگردد معاشرت و مجالست روزانه برزو و پریسا از یکطرف، و هم صحبتی با حکیم فرزانه از طرف دیگر، جوانه های مهر و نهال عشق را در دل برزوی ورزشکار نشانند و او را به دیدار هرچه بیشتر پریسا شایق و شیفته کرد از جلسات سوم و چهارم گاه چندین ساعت، آن دو عاشق و معشوق در کنار هم به گفت و گو و راز و نیاز می پرداختند عجوز حيله گر و کنیز فتنه گر هم که جاسوس مخصوص تولی بود، چنان خودش را به آن عاشق و معشوق نزدیک کرده بود که پریسا و برزو، گاه که پیرزن برای پذیرایی داخل می شد، صحبت خود را قطع نمی کردند و روزی که پیک مخصوص تولی، خود را به کنیز رسانید و دستور کشتن برزو را با یک کیسه پر از سکه های طلا داد، صحبت پریسا و برزو، درباره تاریخ عقدکنان بود

البته برزو با اینکه به پریسا علاقه مند شده بود، اما هرگز عهدهی را که با حکیم فرزانه در مورد شیوه رفتاری خود بعد از مراسم عقد و عروسی بسته بود، فراموش نمی کرد، و گاه که در برابر خواهش دل قرار می گرفت،

با خود می‌گفت عهد و پیمان ورزشکاران جوانمرد، مقدم بر آرزوهای
نفسانی و خواسته‌های دل ایشان است

برزو روزی چند بار به تالار مخصوص سرای پریسا می‌آمد و با او
دیدار و گفت‌وگوی اندکی داشت، اما بعد از ظهرها که پریسا از خواب و
استراحت روزانه برمی‌خواست، دو سه ساعتی را با برزو می‌گذرانید و
قدم‌زنان دور استخر، روز را به شب می‌رسانید خلاصه آنکه به قدری
حالت روحی پریسا خوب و آن زردی رخسارش به سرخی گل محمدی
تبدیل و چشمان بی‌حالتش همسان نرگس مست گردید، که هر بیننده‌ای
تصوّر می‌کرد پریسا دختر تازه شکفته چهارده ساله است، حال آنکه تا
قبل از آمدن برزو، همه پریسای بیست و یک ساله را دختری رنجور و
بیشتر از سی سال سن می‌پنداشتند در ضمن تا روز حادثه‌ای که الان به
شرح آن می‌پردازم، هرگز پریسا و برزو با هم سر یک سفره ننشسته و
هم‌غذا نشده بودند هر روز ظهر به دستور حکیم فرزانه، پریسا بعد از
صرف ناهار ساعتی را به استراحت می‌پرداخت و بعداً برزو به حضورش
می‌آمد و عصری شیرین برای خود می‌ساختند

با اینکه قصر امیر آمودریا دارای آشپزخانه مخصوصی بود، اما غذای
پریسا و برزو را کنیز جاسوس تولی مجزا و جداگانه می‌پخت بخصوص
که حکیم فرزانه و طبیب مخصوص امیر طغای، دم کرده و جوشانده‌های
خاص، برای پریسا تجویز کرده بود که تهیه و دم کردن و طبخ آنها هم با
پیرزن عجوز قصه بود از جمله ظهر روز موضوع داستان ما، وقتی کنیز پیر

غذای برزو را آورد، نگران در گوشه‌ای ایستاد و به تماشا کردن برزو پرداخت و دوبار که برزو سر بلند کرد و کنیز پیر را مراقب و نگران خود دید، پرسید چه شده است که امروز چشم از دهان من بر نمی‌داری؟ کنیز فوری پاسخ داد جسارت نباشد ایستاده‌ام جناب برزو ناهارشان را میل بفرمایند تا ظرف‌هایش را ببرم برزو آن روز هم ناهارش را که نسبت به روزهای قبل، طمع و مزه مخصوصی می‌داد خورد و ساعتی را همان طور نشست و به استراحت پرداخت و سر وقت وارد تالار مخصوص پریسا شد آن روز برخلاف روزهای قبل که همیشه پریسا زودتر از برزو بر سر قرار می‌آمد، از وی خبری نبود و برزو یکی دو بار از کنیز پیر پرسید چرا خاتون نیامدند؟ نکند گرفتار عارضه‌ای شده باشند؟ که ناگهان صدای فریاد پریسا در خواب به گوش برزو رسید برزو با اینکه تا آن روز هرگز پا به اتاق خواب پریسا نگذاشته بود، هراسان و دلواپس وارد اتاق شد، که پریسا بدون آنکه چشمانش را باز کند همچنان در حالت خواب ابتدا آهسته گفت تولی تولی، بالاخره آمد و سپس همچون دیوانه‌ها، بدون آنکه چشمانش را باز کند فریاد کشید از دیدن ریختش بیزارم، نمی‌دانم چه کسی او را به اتاق من راه داده، آنهم با بوی عفونت‌بار سیر سپس صدای خود را بلندتر کرد و گفت این جسور دیوانه را بگیرید ببرید به بندش بکشید سیصد ضربه تازیانه‌اش بزنید که دلم می‌خواهد بمیرم و ریخت نحس او را نبینم هنوز حرف پریسا تمام نشده بود که مأموران هراسان به اتاق آمدند و برزو را که واقعاً ترسیده بود گرفتند و دست و

پایش را بستند و با خود بردند
خستگی های روزانه و لحن گرم شهرزاد و چادر سیاه و همه جاگسترده
شب نیز با هم، سلطان شهرباز را به خواب بردند و شبی دیگر به سحر
رسید و سر شهرزاد زیر تیغ بلا نرفت

پایان شب چهل و ششم

و اما ای ملک جوان بخت با اقتدار نشسته بر تخت، در دنباله عرایض شب قبل برای آنکه علت آن‌گونه از خود بیخود شدن و فریاد کشیدن پریسا و دستور مجازات بی مورد دادنش بر شما روشن شود، باید چندین سال از زمان قصه به عقب برگردیم

حضورتان عرض کنم که از کودکی، بین حواس پنجگانه پریسا که عبارت از حس‌های بویایی و شنوایی و بینایی و چشایی و لامسه باشد، حس‌های بویایی و شنوایی او از دیگر حواسش قوی‌تر بود یعنی به قدری گوشش تیز بود که اگر دو نفر در فاصله دور با هم صحبت می‌کردند، او با قدرت شنوایی قوی خود، تمام گفت‌وگوی آنها را می‌شنید و حتی قدرت لب‌خوانی هم داشت و از حرکت لب‌ها از راه دور، منظور و مطلب گوینده را می‌فهمید همین‌طور شامه او بسیار قوی بود، حتی بوهای اندک را هم از فاصله‌های دور تشخیص می‌داد اما این تشخیص بوهای مختلف، به ترتیبی نبود که او را ناراحت و عصبی کند تا اینکه در سن هفت، هشت سالگی، دچار یک نوع خاصی از عارضه سرماخوردگی شد و بعد از بهبود آن بیماری، حساسیت عجیب و ناراحت‌کننده‌ای نسبت به بوی سیر

و شبدر پیدا نمود، به ترتیبی که هر بار به صحرا می‌رفت و به کنار مزارع و مرتع‌هایی می‌رسید که در آنجا شبدر کاشته بودند، حالت گریه به او دست می‌داد و آنقدر گریه می‌کرد که از حال می‌رفت و بیهوش ساعت‌ها می‌افتاد یا اگر بوی سیر به مشامش می‌خورد، عجیب عصبی و خشمگین می‌شد و تعادل روحی خودش را از دست می‌داد، یا خودش را می‌زد و یا به طرف مقابلش حمله می‌کرد و او را می‌آزرد البته تا مدت‌ها که اطرافیانش علت را نمی‌دانستند، عکس‌العمل ناشی از حساسیت او را نسبت به بوهای شبدر و سیر، ناشی از جنون‌های آنی وی می‌دانستند که گاه‌گاه عارض وی می‌شد اما بالاخره زمانی که حکیم حاذقی از سرزمین چین به دیار ازبک‌ها رفت و مهمان امیر آمودریا گردید و اتفاقاً در همان موقع هم از مزرعه مقداری سیر خام چیده و به آشپزخانه دربار آورده بودند، پریسا از فاصله دور، از بوی سیر حالش به هم خورد و حکیم حاذق، متوجه شد دگرگونی حالت دختر، درست مقارن با زمانی بود که بوی سیر خام در فضای دربار پیچید بعد با آزمایش‌هایی که روی پریسا انجام داد پی به علت دگرگونی حال او برد همین‌طور تجربه بوی شبدر را هم بر پریسا پیدا کرد از آن تاریخ امیر آمودریا دستور داد به هیچ‌وجه در آخور چهارپایان اصطبل شاهی، برای اسبان شبدر نریزند و همچنین به آشپزخانه دربار هم سیر نیاورند از آن تاریخ به بعد، هیچ غذای سیرداری در آشپزخانه دربار پخته نشد و حتی یکبار که شاگرد آشه‌پز تازه‌واردی بدون خبر و اطلاع، در بازار سیر خرید و به آشپزخانه دربار آورد، پریسا

که در اتاق خودش نشسته بود، وقتی از راه دور بوی سیر به مشام حساسش رسید، عربده‌ای کشید و چندبار به دور خود چرخید و با سر به زمین خورد، که دو جای سرش شکست

امیر آمودریا وقتی متوجه شد که حال دخترش به خاطر بوی سیری که شاگرد آشپزخانه به دربار آورده به هم خورده و بیهوش بر زمین افتاده و سرش شکسته شده، با اینکه امیر عادل بود، با این حال دستور داد اول جوان بی‌خبر و بی‌تقصیر را تازیانه زدند، و بعد هم او را سه ماه به زندان انداختند و بعد از پایان دوران زندانی از دربار بیرونش کردند

این‌گونه حساسیت پریسا نسبت به بوی سیر را روزی آشپز پیر دربار برای کنیز تعریف کرد تا اینکه روزی از روزها پیکی که خبر نامزدی پریسا و برزو را برای تولی برده بود، از طرف امیرزاده تاتارها بازگشت و کیسه‌ای پر از سکه‌های زر را به کنیز عجز داد موقعی که پیک مخصوص تولی و کنیز عجز به هم گفت‌وگو می‌کردند، آنها در اتاق آن طرف‌تر از اتاق پریسا ایستاده بودند، و زمانی که پیک گفت امیرزاده تولی دستور کشتن برزو را صادر کرده، گوش تیز پریسا آن جمله را به‌طور دقیق شنید و سرپای وجودش لرزید پریسا ابتدا تصمیم گرفت برخیزد و نزد پدرش برود و آنچه را که شنیده با وی در میان بگذارد و درخواست مجازات کنیز را بنماید اما یک لحظه به خود گفت اشتباه کرده و از آنجا که نفرت بسیاری از تولی در دل دارد در عالم خیال پنداشته که تولی چنین فکری را در سر می‌پروراند، زیرا اصلاً تصوّر نمی‌کرد تولی در دربار پدرش و در

سرای او جاسوس گمارده‌ای داشته باشد و در آن خیالات و افکار ناشی از تنفر نسبت به تولی بود که چند دقیقه بعد، کنیز پیر با سینی مخصوص ناهار وارد تالار شد و سفره‌ای را برای پریسا پهن کرد و غذا را در سفره چید و پریسا را به خوردن دعوت نمود پریسا غذایش را با اشتها خورد و برای استراحت یکی دو ساعته بعد از ظهر به اتاق خوابش رفت تا بعداً به دیدار معشوقش برزو برود و چند ساعتی را در کنار او به گفت‌وگو بنشیند. و اما وقتی کنیز پیر از طرف تولی مأموریت یافت که برزو را بکشد، لحظه‌ای پنج انگشت دست راستش را بر پیشانی نهاد و فکر کرد، که ناگهان لبخندی بر لبانش نشست و به سرعت برق از دربار خارج شد و مقداری سیر خام از بازار خرید و آن را به حدی ریز نمود که تقریباً حالت کوبیده پیدا کرد و داخل خورش ناهار برزو ریخت و سینی غذای وی را به اتاقش برد.

برزو که از اتفاق آن روز دچار عارضه سرماخوردگی شده و بینی‌اش گرفته بود و مشامش بویها را حس نمی‌کرد، غذا را خورد فقط همان‌طور که قبلاً هم عرض کردم حس کرد که طعم غذا با روزهای قبل تفاوت دارد.

و اما کنیز عجوز که گفته‌های آشپز دربار، درباره حساسیت پریسا به بوی سیر و خشمگین و عصبانی شدن وی را به‌خاطر داشت، با خودش نقشه کشید که من یک غذای سیردار به برزو می‌خورانم که پریسا از دست وی به‌خاطر آنکه سیر خورده است عصبانی می‌شود و دستور می‌دهد او

را از دربار بیرون کنند وقتی از دربار بیرون رفت جنایتکاری را اجیر می‌کنم و دو سگه زر به او می‌دهم تا شب هنگام خنجر به پشت برزو بزند عجزه کنیز در این تصوّر باطل و نقشه احمقانه بود، که سیر در غذای برزو ریخت یعنی در یک روز صبحش پریسا با گوش حساس خود از فاصله‌ای زیاد فرمان تولی به کنیز خود را شنید، که بعد تصور کرد خیال کرده که چنین حرفی می‌شنیده از طرف دیگر، ظهرش برزوی از همه جا بی‌خبر هم غذایی به‌عنوان ناهار خورد که بیشتر از حد معمول در آن سیر خام ریخته شده بود

پریسا بعد از آنکه با گوش حساس خود شنید تولی دستور کشتن برزو را صادر کرده، ناهارش را خورد و برای خواب بعد از ظهر به بستر رفت، با این تصمیم که در ملاقات بعد از ظهرش با معشوق، ماجرا را با او در میان بگذارد و دوتایی مشورت و صلاح‌اندیشی کنند تا ببینند چه باید کرد، زیرا پریسا که در آن مدت با حکیم فرزانه به خوبی آشنا شده و از درایت و تدبیر او آگاه بود، یقین داشت که برزو بعد از آگاهی از ماجرا، مورد را حتماً با پیر باخرد خود در میان می‌گذارد و راهی برای دفع آن خطر پیدا خواهند کرد از طرفی همانطور که عرض کردم، پریسا زیاد هم به شنیده‌های خود اعتماد نداشت و خیال می‌کرد آنچه به گوشش رسید نتیجه تفر او نسبت به تولی بوده است، زیرا بعید می‌دانست در دربار مستحکم پدرش، گماشتگان تولی رخنه کرده باشند به هر صورت با چنین افکاری بود که پریسا بعد از خوردن مقدار زیادی غذا و صرف

ناهارى خوشمزه براى خواب بعد از ظهر به بستر رفت كه اتفاقاً، چون به خواب رفت، رؤيای سهمناكى به سراغش آمد پريسا در خواب مى ديد كه تولى خودش، سوار بر اسب شده و از قصر پدر خود خارج گرديد و به جانب سرزمين ازبك، و قصر پدرش در حال تاختن است البته اين خواب، همانطور كه مى دانيد مقداريش درست بود، زيرا در همان موقع خواب ديدن پريسا بود كه تولى از قصر پدرش خارج شد و گفت خودم مى روم تا حساب خود را از اين گونى فروش غاصب بگيرم پريسا در عالم رؤيای خود، ديگر واقعيت بر زمين افتادن تولى را نديد، ولى در عالم رؤيا همچنان آمد و آمد تا وارد سراپرده، آن هم با شمشير برهنه بر دست شد و آنجا بود كه پريسا در خواب فريادى كشيده با شنيدن فرياد، برزوى سير خورده در تالار به انتظار نشسته، هراسان و دلواپس به طرف اتاق خواب وى دويد و چون برزو وارد اتاق خواب شد، پريسا خيال كرد كه تولى آمده است و با همان چشمان بسته فرياد كشيده از ديدن ريختن بيزارم كى به تو اجازه داد با بوى عفونت بار سير وارد سراى من شوى و سپس در همان حالت خواب و خشم فرياد كشيده، بگيريدش، ببنديش، سيصد ضربه تازيانه بزنيش دلم مى خواهد بميرد تا ديگر ريختش رانبينم عجزه پير كه مطمئن بود پريسا چون بوى سير به مشامش برسد از شدت خشم اختيار از دست داده و از حالت عادى در مى آيد و حتماً دستور اخراج برزو را از دربار صادر مى كند، تعدادى از سكه هاى ارسالى تولى را به چند نفر از خدمه و فزاشان اندرونى بخشيده و به ايشان گفته بود، هرچه شاهزاده

پریسا دستور داد به سرعت و موبه مو انجام دهید چون فریاد پریسا که گفت به بند بکشیدش و سیصد ضربه تازیانه اش بزیند که دلم می خواهد هرچه زودتر بمیرد، به گوش فرّاشان اجیر شده سکه زر ستانده رسید، همگی بر سر برزو ریختند و مانند دفعه قبل که حاجب دربار هم با ایشان همراه بود و به در خانه برزو رفته بودند، در یک چشم بر هم زدنی، دست و پا و زبانش را بستند و چهارتایی او را به شکنجه خانه دربار بردند و از شکم وی را بر روی تختی آهنی خواباندند و با ریسمانی محکم انگشت شصت دو دست او را به دو میخ حلقه مانند بالای تخت و دو انگشت شصت پاهای او را به دو میخ حلقه مانند پایین آن تخت آهنی که تخت تازیانه بود بستند و به حدی آن ریسمان ها را کشیدند که هر لحظه بیم کنده شدن شصت های دست و پای برزو می رفت آنگاه سردسته فرّاشان که برزو را مقصر سر از تن جدا شدن حاجب خاتون بزرگ می دانست، وحشیانه و با تازیانه، به جان برزوی دهان بسته افتاد و با هر ضربه ای که بر پشت برزو می زد چهار ستون بدنش می لرزید و چون مار به خود می پیچید و با دهان بسته دندان هایش را روی هم فشار می داد

با ضربه تازیانه های هفدهم یا هجدهم بود که دندان های جلوی برزو از شدت فشار در دهان بسته اش شکسته شد و تازیانه بیست و یکم که بر پشتش فرود آمد از شدت درد چنان به خود پیچید و چنان چهار دست و پای خود را به طرف شکم و سینه اش جمع کرد که در یک آن انگشتان

شصتت از جا کنده شد و برزو نیز از هوش رفت پریسا بعد از آنکه با چشمان بسته و در عالم خواب و بیداری، برزو را با تولی اشتباه گرفت، و به تصور آنکه تولی برای آزار رساندن به او و کشتن برزو آمده، فرمان تازیانه زدنش را صادر کرد چند دقیقه‌ای دوباره بیهوش روی تخت خود افتاد و چون از جا برخاست، ناگهان یادش آمد که برزو در تالار سرایش، انتظارش را می‌کشد پریسا به تصور آنکه تمام آنچه که گذشته است را در خواب دید، با سرعت از خوابگاه خود خارج شد ولی به جای برزو، فقط عجوز پیر لرزان را در گوشه تالار دید با دستپاچگی از کنیز پرسید، آقا برزو کجاست؟ چرا دیر کرده؟ که کنیز با حالت و کلامی که شیطنت و بدجنسی در آن هویدا بود، گفت آقا برزو امروز هم به موقع آمد، که دوباره پریسا پرسید، پس الان کجاست؟ که کنیز عجزه گفت زیر ضربات تازیانه‌ای که خود خاتون تعداد آنها را سیصد تعیین فرمودند

پریسا بعد از شنیدن آن پاسخ از عجزه کنیز، دوان دوان به جانب زیرزمین شکنجه‌خانه پدرش که سالیان متمادی درش بسته بود رفت و هنگامی وارد آن زیرزمین خوفناک شد که انگشتان شصت دست و پای برزو از جا کنده شده بود پریسا چون چشمش به صورت بیهوش شده برزو که نیم رخس بر او بود و با چشم چپ خیره نگاهش می‌کرد افتاد، همه چیز، چه آن رؤیای خوفناک و چه آن تصور خیال‌گونه بعد از خواب، و چه آن دستور نابخردانه و عجولانه، همه به خاطرش آمد و آنگاه بود که نعره کشید و از هوش رفت و برزمین افتاد و آخرین جمله‌ای که از دهان

پریسا خارج شد این بود، وای بر من که برزو را با تولی اشتباه گرفتم
و سلطان شهرباز هم چون آخرین جمله را از زبان شه‌رزاد شنید،
خوابش برد و قصه‌گوی معروف ما شبی دیگر را آسوده بیاسود

پایان شب چهل و هفتم

و اما ای پادشاه پر حشمت و کامکار و شهیر و بلند مرتبه و نامدار، در دنباله داستان پریسا دختر امیر آمودریا باید معروض دارم

بعد از آنکه کنیز خائن و جاسوس، در جواب پریسا گفت برزو زیر ضربات تازیانه‌ای که شما دستور فرمودید می‌باشد و بعد از آنکه پریسا دوان دوان به طرف شکنجه‌خانه رفت، پیک‌باد پای امیر طغای از راه رسید و نزد عجوز کنیز آمد و گفت از کشتن برزو طبق فرمان امیر طغای صرف نظر کن، که فرمان پادشاه مقدم بر دستور ولیعهد است و آنجا بود که عجوزه پیر خائن و جاسوس هم از حال رفت و بیهوش بر زمین افتاد از قضا در همان لحظه، حکیم فرزانه وارد تالار سرای پریسا شد، و وقتی بوی تند سیر به مشامش رسید، دلش فرو ریخت و چون پیک مخصوص دربار امیر طغای را آنجا دید و کنیز را بیهوش کف تالار یافت، ماجرا را از پیک پرسید و با عجله به جانب شکنجه‌خانه دوید و پریسا و برزو را بیهوش یافت آنجا بود که پیر فرزانه مشت بر سر خود کوبید و فریاد کشید و گفت وای که تدبیر حکیمانه‌ام در برابر تصمیم رزیلانه‌ای بی‌اثر ماند وای که دلم گواهی حوادث شوم دیگری را هم می‌دهد

در همان موقع امیر آمودریا به اتاق شکنجه‌خانه آمد و چون بوی سیر به مشامش خورد و برزو را بیهوش و شصت‌های کنده شده روی تخت آهنی و دخترش را مدهوش کف شکنجه‌خانه دید، آهی از نهادش برخاست و ناگهان فریاد کشید توطئه‌ای در کار است، چه کسی به برزو سیر خورانیده است؟ آن آشپز احمق را به اینجا بیاورید اطرافیان گفتند قربان، غذای سیردار را کنیزک پیرپخته است دوباره امیر آمودریا گفت دیگر بدتر، آن کنیز پیر نفرت‌انگیز را به اینجا بیاورید که باز هم اطرافیان گفتند قربان او هم در گوشه تالار پریسا خانم بیهوش افتاده است در این موقع امیر آمودریا فریاد کشان گفت آنقدر آب جوش روی سرو صورتش بریزید تا به هوش آید، و چند دقیقه بعد، کنیزک پیر را با سرو صورت از آب جوش سوخته و تاول زده، به حضور آوردند چون امیر آمودریا چگونگی ماجرا را از کنیزک پرسید او هم از ترس، تمام ماجرا را از ابتدا تا آخر برای امیر آمودریا و حکیم فرزانه و حاضران تعریف کرد چون امیر آمودریا قصه را از کنیزک عجزوزه شنید، او هم مستی بر سر خود کوبید و با صدای بلند و گریه کنان گفت خدایا مگر من چه کردم که باید چنین عقوبتی ببینم و سپس فریاد کشید این پیرزن عجزوزه را در آب جوش بیندازید و درحالی‌که به حکیم فرزانه می‌گفت پریسا و برزو را به هوش بیاورید، ادامه داد و اما برزو را نزد من بیاورید، زیرا از خجالت خواهم

مرد

ندیمان و کنیزان، تن های بیهوش پریسا و برزو را به اتاق های خوابشان بردند که هرچه کردند پریسا به هوش نیامد، اما بعد از ساعت ها تلاش برزویی که در حالت بیهوشی جای شصت های کنده شده اش را حکیم فرزانه پانسمن و بانداپیچی کرده بود به هوش آمد و تمام ماجرا را بلافاصله به خاطر آورد برزو با حالتی غیظ آلود پرسید ای حکیم فرزانه چه شد که حکمتتان را نکبت گرفت؟ این چه بلایی بود که بر سر من آوردید؟ چرا مرا از معشوقم این گونه بی رحمانه دور کردید؟ حکیم پیر فرزانه در پاسخ برزویی بزرگوار گفت معشوق تو و خاتون والای ما تا دقایقی دیگر به هوش خواهد آمد او هم اکنون بیهوش در اتاق خود افتاد برزو گریه کنان گفت خاتون والای شما، معشوق تولی خون خوار تانارهاست، معشوق من چوب چوگانم بود که با دستان بی شصت دیگر هرگز دقیقه ای سکوت همه جا را فراگرفت امیر آمو دریا که از زیرزمین شکنجه خانه به پشت در سرای مخصوص برزو آمده و به گوش ایستاده بود، وارد اتاق شد و برزو گریه کنان گفت ای امیر به ظاهر عادل آمو دریا!

از طلاگشتن پشیمان گشته ایم   مرحمت فرموده ما را مس کنید

دستور دهید درهای دربار پر دسیسه تان را به روی من تا آخر عمر در حسرت گرفتن چوب چوگان در دست باز کنند که کاش پاهایم می شکست و روز اول به قصر تان نمی آمدم

و سپس با انگشتان کنده شده از دربار خارج شد برزو که رفت، مدتی

سکوت بین حاضران مجلس، بخصوص امیر آمودریا و حکیم فرزانه برقرار شد، و سکوت، همچنان ادامه یافت که حاجب مخصوص امیر وارد شد و تعظیمی کرد و گفت امیرزاده تولی در سرسرای تالار قصر، انتظار حضرت والا را می‌کشند حکیم فرزانه و امیر آمودریا نگاهی به یکدیگر انداختند و هر دو شتابان به‌جانب سرسرای تالار روان شدند چون وارد سرسرا شدند و تولی را با یک پا، درحالی‌که چوبی زیر بغل داشت دیدند، هر دو در یک آن و با بهت و حیرت و با هم گفتند تولی این تویی، پس پایت کو؟ تولی با ابهت و وقار تمام، رو به امیر آمودریا کرد و گفت عموجان می‌خواستم در راه والا گهر پریسا، سر دهم، خدا قبول نکرد و پایم را گرفتم، و سپس رو به حکیم فرزانه کرد و گفت شاید اگر شما حکیم بخرد و متصل به حق، در دربار پدرم بودید، حضرت حق شفاعتتان را قبول می‌کرد و بی‌پای نمی‌ماندم به‌ر صورت در برابر مصلحت حضرتش سر تسلیم فرود می‌آورم باز تولی رویش را به امیر آمودریا کرد و گفت عموجان می‌دانید با پای لنگ چرا این همه راه آمده‌ام دیگر نه برای خواستگاری پریسا خانم، زیرا آن زمان که پا داشتم و گردی یله بودم، خاتون کوچک دربارتان، با اینکه شما و پدرم برادرخوانده یکدیگر بودید و هستید، مرا قبول نکرد، حال مسلم می‌دانم که، چوگان‌باز ورزیده خوش دست را نمی‌گذارد، تا مرد لنگی را به‌جایش برگزیند در این موقع پیر فرزانه گفت تولی جان، آن چوگان‌باز ورزیده خوش دست،

چهارانگشت خود را اینجا نهاد و لحظه‌ای قبل از آمدن شمارفت که تولی سری تکان داد و گفت، بدتر شد کاش نمی‌رفت کاش می‌ماند، زیرا اگر رفت، یا خاتون کوچک را با خود برده یا حتماً خواهد برد و با شنیدن این کلام، امیر آمودریا و حکیم فرزانه هر دو پشتشان لرزید

امیر آمودریا بلافاصله دستور داد تا برای تولی سرای مخصوصی آماده سازند که تولی گفت عموجان بسیار متشکرم اما باید به عرضتان برسانم که من قصد ماندن ندارم و همین امشب برمی‌گردم فقط این همه راه آمدم تا از خاتون کوچک خداحافظی کنم، زیرا از پدرم هم خداحافظی کرده‌ام و ولایت عهدی سرزمین تاتارستان را بوسیدم و کنار گذاشتم زیرا وقتی پریسا خاتون مرا نخواهد، تمام خاک تاتارستان و قرقیزستان و ترکمنستان مرا ارزشی نمی‌ارزد اجازه فرمایید فقط یکبار دیگر به دیدار ایشان نائل شوم فقط یک دیدار که ذلیل شدن در عشق و گدایی محبت، در فرهنگ و قاموس مردم سرزمین تاتارها نیست

امیر آمودریا در پاسخ گفت تولی عزیز این کار را بگذار برای فردا، زیرا الان تو هم خسته هستی و هم پریسا در حال اغما و بیهوشی است که تولی گفت چه بهتر البته جسارت می‌کنم اما از نظر خودم بگذار بیهوش باشد و نفهمد که من بر بالای سرش رفته‌ام، زیرا او به قدری بی‌جهت از من متنفر است، که اگر بیهوش باشد و مرا روی خود ببیند، حتماً حالش دگرگون‌تر خواهد شد لحظه‌ای سکوت در آنجا حاکم شد و

قصه کوتاه دلگد ۱۲۷

سپس، امیر آمودریا و تولی و حکیم فرزانه، به سوی سرای پریسا حرکت کردند چون وارد خوابگاه شدند، امیر آمودریا گفت دیدی عموجان، پریسا هنوز بیهوش است تولی نگاهی که هرگز تاکنون هیچ عاشقی به معشوقش نینداخته، به چهره پریسا انداخت و گفت عموجان بیهوش نیست بی‌جان است عرض کردم برزوی چوگان باز اگر برود پریسا هم به دنبالش خواهد رفت آنگاه، حکیم فرزانه نبض پریسا را در دست گرفت و قطرات اشک از دیده فرو بارید و آنجا بود که امیر ستبرقامت و استوار آمودریا، ابتدا از کمر تا شد و سپس بر زمین افتاد و از هوش رفت و تولی آهسته زیر لب گفت خوش‌به‌حال برزو که اکنون روح پاک پریسا، عجین در جان اوست

سراسر دیار از یک را غم فرا گرفت، ابر سه یاهی بر فراز آسمان شهرهای تاشکند و سمرقند و بخارا و خیوه و فرغانه نشست، تمام مردم سمرقند و بخارا و فرغانه، با چشم گریان، لباس عزا پوشیدند ابر غم سیل ماتم شد و رودخانه‌های سه یحون و ج یحون طغیان کردند، زیرا باهوش‌ترین و ظریف و حساس‌ترین دختر دیارشان، رخت سفر بر بسته و بر توسن عشق نشسته و از دیارشان رفته بود فردای آن شب ماتم و قبل از آنکه خبر آن، فراگیر سراسر عالم آن زمان شود، تولی رو به امیر آمودریا کرد و گفت عموجان یک خواهش دارم امیر آمودریا گفت بخواه تولی عزیز من به تونه نمی‌گویم حتی اگر جانم را بطلبی هرچند که جان از تنم

رفت

و تولی گفت اجازه فرمایید پیکر بی جان پریسا را آن جایی که دوست دارم به خاک بسپارم امیر آمودریا این جمله را گفت و از هوش رفت ما مردمان ازبک، همیشه و همواره بر سر حرف و قول خود بوده و هستیم من قسم خورده بودم که زنده یا مرده پریسا را فقط به تو بدهم، حال مرده اش مال تو و سپس از هوش رفت حکیم فرزانه و طبیب مخصوص دربار تاتارها که همچنان بر بالای سر امیر آمودریا ایستاده بود، از تولی پرسید قصد داری جنازه پریسا را کجا دفن کنی؟ اگر بخواهی به سرزمین پدری ات ببری، باید جنازه را مومیایی کنیم، که تولی پاسخ داد من دیگر هرگز پایم را به قصر پدر و دیار تاتارستان نمی گذارم در همین دیار ازبک ها و در جنوب صحرای قراقوم کوهی است اسرارآمیز که جایگاه قلندران عاشق است می خواهم جنازه پریسا را بر بالای آن کوه بر روی قله اش به خاک بسپارم و تولی آن کار را انجام داد برای پریسا بر بالای قله کوهی از کوه های جنوبی صحرای قراقوم مقبره ای ساخت و در کنار آن مقبره زیبا اتاقی کوچک برای خود فراهم کرد و تا زنده بود و شاید بیشتر از پنجاه سال هر شب بر بطن در دست می گرفت و فارغ و بی خیال از گروه دلدادگانی که برای دمی نشستن بر سر گور پریسا از کوه بالا آمده بودند ابیاتی را با حزن و اندوه بسیار می خواند میان اشعاری که تولی با آوازی قشنگ همراه با نغمه بر بطن خود می خواند این ابیات را بیشتر از همه تکرار

می‌کرد

زهر هجری چشیده‌ام که می‌پرس	درد عشقی کشیده‌ام که می‌پرس
دلبری برگزیده‌ام که می‌پرس	گشته‌ام در جهان و آخر کار
می‌رود آب دیده‌ام که می‌پرس	آنچنان در هوای خاک درش
رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس	بی‌تو در کلبه‌گدایی خویش

پایان قصه پریسا دختر امیر آمودریا و شب چهل و هشتم قصه گویی شهرزاد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رادیو تهران - ۵

قصه‌های هزار و یک شب
جلد چهارم

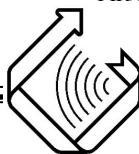
نگرش و نگارش
پردازش و پالایش و ویرایش
از
حمید عاملی

دفتر پژوهش‌های رادیو

فروردین ۱۳۸۶

تهران

سرشناسه	: عاملی، حمید، ۱۳۲۰-
عنوان قراردادی	: الف لیلہ و لیلہ. فارسی.
عنوان و نام پدیدآور	: هزار و یکشب/ نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی؛ [برای] تحقیق و توسعه رادیو.
مشخصات نشر	: تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴-.
مشخصات ظاهری	: ج.
فروست	: متون رادیو تهران؛ ۵:۳؛ ۲:۶
شابک	: 964-8828-04-0 (ج.۱)؛ 964-8828-08-3 (ج.۲)؛ 964-8828-16-4 (ج.۳)؛ ۱۷۰۰۰ ریال: ج.۴: 9789648828368؛ ۱۲۰۰۰ ریال
یادداشت	: ج.۳ به بعد [برای] اداره کل پژوهش‌های رادیو.
یادداشت	: ج. ۳: ۱۳۸۵ (فیپا).
یادداشت	: ج. ۴ و ۵ (چاپ اول: ۱۳۸۶) (فیپا).
یادداشت	: عنوان دیگر: قصه‌های هزار و یکشب.
عنوان دیگر	: قصه‌های هزار و یکشب.
موضوع	: داستانهای کوتاه فارسی - - قرن ۱۴.
شناسه افزوده	: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه صدا.
شناسه افزوده	: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های رادیو.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۴ ۵۴ ۸۸۷/الف PIR۸۱۴۸
رده‌بندی دبیوی	: ۸۱۳/۶۲
شماره کتابخانه ملی	: ۴۳۱۱۰-۸۳

نام کتاب: هزار و یکشب (جلد چهارم)

نگرش، نگارش و ویرایش: حمید عاملی

حروف‌نگار: محبوبه یوسفی مقدم

طرح روی جلد: مهدی بخشایی

ناشر: طرح آینده

نوبت چاپ: اول

شماره پژوهش: ۴۹۲

تاریخ انتشار: فروردین ۱۳۸۶

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

پها: ۱۷۰۰۰ ریال

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، ساختمان
شهادی رادیو، تلفن: ۲۲۱۶۷۷۰۸ نمایر: ۲۲۶۵۲۴۸۶ مرکز پخش: فروشگاه‌های سروش
هر گونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از دفتر پژوهش‌های رادیو می‌باشد.

[ادامه قصه کوتوله دلکک]

و اما ای سلطان خردمندی که شهرزاد قصه گویت را، حامی و تکیه‌گاه، و مردم مملکت را، دوستدار و پشت و پناهی! اجازه فرماید حضور انورتان عرض کنم:

چون داستانِ پریسا، دختر امیر آمودریا به پایان رسید، مباشرِ سلطانِ سرزمینِ پهناورِ چین، چشم در چشم پادشاه، همچنان ساکت ایستاد، که سلطان گفت: نه، این داستان عاشقانه غمناک، برای مشکل تو و طیب و خیاط و زنش به هیچ وجه کارساز نبود. دلچسبِ مخصوصِ ما، که شما بی رحم‌ها او را کشتید، وقتی شروع به تعریفِ داستان می‌کرد، همواره با کلمات و حرکاتش، ما را از خنده، روده‌بر می‌نمود. اما تو و پسرت، دوتایی، با تعریفِ آن داستانِ لُعبتِ فرقیزی و این قصهٔ پریسا دختر امیر آمودریا، اشک مرا هم درآوردید. من دوست دارم شب‌ها، ساعتی از وقتم، به شادی و سرور و خنده بگذرد، نه با اشک و آه و ناله. من که همیشه و سراسر زندگی‌ام، غم و درد و رنج و جنگ و کُشت و کُشتار است، من که از صبح تا شب، شاهدِ اشکِ چشمِ انبوهِ مردمِ گرسنه‌ای هستم که بر ایشان حکومت می‌کنم، پس گاهی لبانم خنده می‌خواهد و به دنبالش اندکی هم خوشی. نه، قصه‌های تو و پسرت، خوبیهای شما چهار نفر نشد. از

حق نگذریم، قصه‌ات قشنگ بود، البته دلچسب، برای عشاق دلسوخته، اما نه برای من پادشاه پرمسئولیت با بیم چشم بر فردا دوخته. سپس دو دست بر هم کوبید و فریاد کشید: جَلّاد! که طیب گریه‌کنان خود را روی پاهای سلطان انداخت و گفت: پادشاه عادل آن است که بین رعایای خود فرقی نگذارد. شما که مباشر سابق خود، و پسرش را اجازه داستان‌سرایی فرمودید و وقت شریفتان را در اختیارشان گذاشتید، پس به من حقیر سراپا تقصیر هم، وقت و فرصتی عنایت فرمایید تا داستانی را برایتان تعریف کنم. شاید که داستان من، به امید خدا، مورد قبول طبع مشکل‌پسند سلطان قرار گیرد. البته می‌دانم که قصه من طیب، هرگز همانند داستان‌های شیرین آن دلکک از دست‌رفته نمی‌شود. اما جناب سلطان، لطفاً این فرصت را از من دریغ نفرمایید. شاید بوی خوش داستان من، مشام جان شما را خوش آید.

سلطان پاسخ داد: راست گفתי، پادشاه عادل آن است که بین رعایای خود فرق نگذارد. به خصوص در مورد چهار نفری که همه محکوم به مرگ هستند. پس هر چه زودتر قصه خودت را آغاز کن که وقت من مال خودم نیست.

و اکنون من قصه گو، با اجازه سرورخودم، به تعریف داستانی می‌پردازم که طیب آغاز کرد و اسم آن، یافای عاشق، یا «یافا و یاسا» است.

۳ قصه کوتوله دلک

باری ای ملک شهربازِ بزرگوار، طیب بعد از جلبِ موافقت سلطان تعظیمی کرد و گفت: ای پادشاه صاحب‌اقتدار کشور پهناور چین، هر چند که من هم، چون دیگر افراد این مملکت، از رعیت‌های جان‌نثار شما هستم، اما باید معروض دارم از اهالی این مملکت نیستم، زیرا من مردی یهودی، از سرزمین بیت‌المقدس، که بعد از آموختن علم طب در دیار خود، سال‌ها در دمشق و حلب و بغداد، ضمن تحصیل شبانه‌روزی، به کار طبابت هم پرداخته و بیماران را معالجه کرده‌ام. علت مسافرتم به این سرزمین کهنسال، آن بوده که، پدران و بزرگان قوم ما، همواره از پیشرفت علم طب، در سرزمین شما صحبت کرده‌اند. من هم بیشتر از دو سالی نیست که وارد شهر پکن شده‌ام. و همچنان که خود پادشاه هم ملاحظه می‌فرمایند، رنگ پوست و شکل صورتم نیز، با سایر افراد این مملکت تفاوت دارد، و اصولاً در همین شهر پکن هم، به طیب مهاجر یهودی معروفم. اکنون اولاً در حضور شما سلطان بزرگ، به خدایی که مرا آفریده قسم یاد می‌کنم، هیچ‌گونه دخالتی در کشته‌شدن دلکِ مخصوص شما نداشتم و اگر نادانی کردم و جنازه را به حیاط خانه این مرد مباشر انداختم، فقط از جهت ترس بود. آخر من مردی غریبم که برای اندوختن دانش و افزون‌ساختن علم طب به سرزمین شما آمده‌ام. در ضمن، من یقین دارم داستانی را که تعریف خواهم کرد، ماجرای شاد و خنده‌آوری نیست که باعث انبساط‌خاطر حضرت سلطان شود. اما چون دو داستانی را که

۴ هزار و یکشب

مباشراً شما و پسرش تعریف کردند، هر دو از داستان‌های عاشقانه کشورهای تحت فرماندهی شما بود، و عاشق و معشوقه‌هایش هم از مردمان سرزمین‌های اُزبک و قرقیز و تاتار بودند، من هم می‌خواهم، قصه دختر زیبارویی از قوم خود را برایتان تعریف کنم تا سلطان بدانند که عشق، حدّ و مرز ندارد و زرد و سفید و سیاه نمی‌شناسد و بین یهود و کافر و بودایی هم فرق نمی‌گذارد که چون شعله کشد، تر و خشک را با هم می‌سوزاند و پیر و جوان را یکسان می‌کشد، و هرچه هم که از عشق گفته شود، حتّی یک از صد هزار و ارزنی از خروار نخواهد بود، زیرا که:

مسئله عشق نیست درخور شرح و بیان

بی‌ثمر و بی‌اثر هم قلم و هم زبان

وان یکی الکن شود وین یکی خشکد به دست

گر که بخواهند دهند از ره عشق یک نشان

چون پادشاه سرزمین چین، آن سخنان را از مردِ طیبِ یهودی شنید، گفت: من ابتدا به حدّی از مرگ دل‌کم‌پریشان و به اندازه‌ای از حماقت داروغه شهرم خشمناک بودم، که اصلاً توجه به این تغییر واضحِ چهره تو نکردم. و گذشته از آن، در خاک پهناور کشورم که ما همه از نژاد زردیم، مردمان دیگر هم بسیارند. قبل از تعریف داستان باید بگویم، من تو را نخواهم کُشت، زیرا که تو در طلب علم، راه به این درازی را آمده‌ای، و نادانی‌ات هم ناشی از ترس ذاتی و قومی‌ات

قصه کوتوله دلفک ۵

بوده است. که من اگر طیبی را بکشم، گویی که هزاران هزار بیمار را کشته‌ام، زیرا هر طیب، خود، نجات‌دهندهٔ جان صدها هزار انسان است. به هر صورت، ما مشتاقِ شنیدنِ داستان عاشقانهٔ این مجلس پرغصه هستیم. پس زودتر قصه‌ات را آغاز کن که وقتان تنگ است.

آری ای سلطان خردمند، طیب یهودی قصه‌اش را این گونه آغاز کرد: من بعد از تحصیلِ علمِ طب در سرزمین بیت‌المقدس، به شهر دمشق رفتم و در آنجا، هم به تحصیل، و هم به معالجه و مداوای بیماران پرداختم. روزی از روزها غلامی به مطب من آمد و گفت: مولایم مرا فرستاده تا قدم رنجه بفرمایید و به خانهٔ ما تشریف بیاورید، زیرا که ایشان دچار عارضهٔ کسالت شده‌اند، و چون شنیده‌اند که تشخیص و داروهای شما واقعاً معجزه می‌کند، لذا فقط شما را طلبیده‌اند.

من، با راهنمایی آن غلام، به خانهٔ مردی رفتم که سنش از پنجاه سال بالاتر بود و تنها زندگی می‌کرد و دو غلام داشت. چون داخل سرای بزرگ و مجلل آن مرد صاحب‌مکنت بسیار برانزده و زیبا شدم، فوراً به بالینش نشستم و چشم بر جمالش دوختم. باور کنید که من در عمرم هرگز مردی به آن زیبایی ندیده بودم. چون خواستم نبض وی را بگیرم، او دست چپ خود را از زیر پتو و روی اندازش بیرون آورد و در دستان من نهاد. البته من تا حدی از بی‌ادبی آن مرد بیمار که طبق

رسم رایج، به جای دست راست، دست چپش را بیرون آورده بود ناراحت شدم، اما زیبایی چهره و نگاه جذّاب و گیرای مرد، به حدی مرا تحت تأثیر قرار داد که به هیچ وجه، آن حرکتش در من تأثیر بدی نگذاشت. نبض مرد را که گرفتم، پی بردم و دانستم دچار سرماخوردگی شدید و سختی شده است. چون با تجویز مقداری از داروهای گیاهی و جوشانده‌های مخصوص خواستم از آن سرای کوچک، اما بسیار زیبا، و در حدّ خود مجلّل خارج شوم، آن مرد زیبای موقّر گفت: ای طبیب شایسته، اگر وقت و فرصتی دارید، از شما خواهش می‌کنم یک یا دو روزی را نزد من بمانید و شخصاً جوشانده و داروهای دم‌کردنی مرا تهیه کنید، و یا با نظر خود، پرستاری را برایم تعیین بفرمایید، زیرا این دو غلامی که ملاحظه می‌فرمایید، هیچ کدام شایستگی پرستاری من در دوران بیماری ام را ندارند، و متأسفانه خودم هم نمی‌توانم در تهیه جوشانده و ترکیب داروها کاری انجام بدهم.

و اما من طبیب یهودی، خدمت سلطان سرزمین پهناور چین عرض کنم، قصّه‌ای را که با نام یافای عاشق یا یافا و یاسا، حضورتان تقدیم می‌کنم، از جهات بسیاری به داستان‌های لعبت قرقیزی و پریسا دختر آمودریا- همان طور که قبلاً هم به عرض رساندم- شباهت دارد. من از میان سرگذشت‌های بسیاری که از دوران طبابت و سفرهای مختلف خود به سرزمین‌های گوناگون به‌خاطر دارم،

قصه کوتوله دلفک ۷

داستان یافا و یاسا را بیشتر از بقیه داستان‌ها و سرگذشت‌هایی که به‌یادم مانده، دوست می‌دارم. خلاصه آنکه، زندگی انسان‌ها و حوادث دوران عمرشان، و همچنین احساسات و عواطف و خشم و کینه‌شان در همه جای دنیا یک شکل و یکسان است و همه جا مهر و محبت و عشق و مودت، حرف اول را می‌زند، که کشور محبان و مملکت عاشقان مرز ندارد.

باری ای سرور والاتبار، من از آنجا که فرصت تمام‌وقت ماندن در کنار آن مرد تنهای برازنده و زیبا را نداشتم، قبول کردم که روزی چند بار به او سر بزخم و داروهایش را به‌موقع داده و جوشانده‌های مخصوصش را درست کرده و به او بخورانم. بعد از چند روز که بیمار بهبودی کامل یافت، به او پیشنهاد دادم به دلیل تنهایی‌اش من او را به حمام برده، و به قول معروف، از حمام که بیرون آمد، جامه عافیت بر تنش بپوشانم، ولی بلافاصله حس کردم، مردی که تا آن حد، شایق به بودن من در کنار خودش بود، وقتی صحبت حمام‌بردنش را کردم، قدری درهم شد و من و من کرد. من بلافاصله به علت تردید او پی بردم، زیرا اگر خاطر سلطان باشد، عرض کردم وقتی برای اولین بار به عیادت آن مرد که نامش جمال بود رفتم، و خواستم نبض وی را گرفته و میزان درجه تبش را بدانم، او دست چپ خودش را به من داد، و در طول چند روزی هم که مکرر برای عیادت و خوراندن داروهایش می‌رفتم، فقط او با دست چپش کار

می‌کرد. بنابراین من پی بردم که دست راست او حتماً، مورد و اشکالی دارد، ولی نه جمال هرگز حرفی زد و نه من هرگز سؤالی کردم.

جمال بعد از قدری فکرکردن در مورد پیشنهاد من گفت: نمی‌خواستم شما طبیب حاذق و مهربان را بیشتر از این اذیت کنم، اما خوش وقت خواهم شد اگر با شما، بعد از گذراندن دوره این بیماری، به گرمابه هم بروم. ولی بعد از آنکه به گرمابه رفتیم، من از شما تقاضایی دارم که دلم می‌خواهد خواسته مرا بپذیرید.

من با اعتقاد و اعتمادی که به او پیدا کرده بودم، فوری گفتم: حتی قبل از آنکه شما خواسته خود را بگویید، من جواب مثبت و قطعی را درباره پیشنهاد ناشنیده شما اعلام می‌کنم، که جمال گفت: من در بهترین محله شهر دمشق یک خانه بزرگ ارث‌رسیده از پدر دارم، که به شکرانه سلامتی خود، قصد کردم آنجا را وقف نموده و تبدیل به بیمارستان نمایم. اکنون دلم می‌خواهد، ریاست و سرپرستی آن بیمارستان با شما باشد. من که قبلاً موافقت خود را اعلام کرده بودم، دست به کار راه‌اندازی و برپایی یکی از بزرگ‌ترین بیمارستان‌های موجود آن زمان - بعد از بیمارستان جندی‌شاپور در ایران، و بیمارستان بغداد - شدم.

چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب دربرود و شهرزاد هم بی‌ترس تیغ جلاد شبی دیگر را بیاسود.

پایان شب چهل و نهم

و اما ای سرور شایسته و سلطان بایسته‌ای که خواسته‌های زیردستان خود را همواره دانسته و در اجابت خواسته‌هایشان از دل و جان می‌کوشی و با رعیت خود صمیمانه می‌جوشی! طیب یهودی در ادامه داستان یافای عاشق گفت:

چون با آن مرد جمال‌نام جمیل‌چهره، به گرمابه رفتم، و چون جمال جامه از تن برکند، دیدم که دست راست او از بازو بریده شده است. من که تصور از کارافتادگی دست راست او را می‌کردم، اما بریده‌شدن آن را باور نمی‌کردم، سخت در عجب شدم. جمال مرا گفت: بریده‌شدن دست راست من از بازو، قصه‌ای بس طولانی و عبرت‌آموز و عاشقانه دارد که اگر شما طیب حاذق، عجله به خرج ندهید، بعد از آنکه از گرمابه بیرون آمدیم - البته اگر حوصله داشتی - به تعریف آن خواهیم پرداخت.

چون از گرمابه به در شدیم و به خانه رفتیم و خوردنی‌ها خوردیم، جمال داستان زندگی خود را اینگونه آغاز کرد که: پدر بزرگم از بازرگانان بنام و معتبر موصلی بود. او سه پسر داشت که بزرگ‌تر از

همه پدرِ من بود. چون سه پسر بزرگ شدند، پدربزرگ یک شب برای هر سه جشن گرفت و سه دختر از بهترین خانواده‌های موصلی را به عقد پسرانش درآورد و آن دختران را عروس خود نمود که از بین آن سه پسر، فقط پدرم صاحب اولاد شد و من به دنیا آمدم و دو عمویم هرگز طعم فرزند را نچشیدند. تا اینکه روزی پدرم با برادرهای خود دور هم نشسته بودند و از خاطرات دوران جوانی و سفرهایشان به کشورهای گوناگون سخن می‌گفتند.

اما اجازه بدهید ابتدا از شغل و کسب و کار پدر و عموهایم خدمت شما طیبِ حاذق صحبت کنم. همانطور که گفتم، پدربزرگم از بازرگانان بنام و معتبر موصلی بود که تجارتخانه‌اش نه تنها در شهر موصل، بلکه در تمام سرزمین بین‌النهرین هم، نمونه و هم‌تا نداشت. بعد از فوتِ پدربزرگم، هر سه فرزندش کار و حرفهٔ پدرشان را دنبال کردند که پسر بزرگ‌تر، یعنی پدر من، در شهر موصل ماند و عهده‌دارِ ادارهٔ امور شد. دو برادر دیگرش هم، به شهرهای دور و نزدیک و ممالک خاور و باختر می‌رفتند و کالاهای مختلف را می‌خریدند و به موصل می‌آوردند. آنگاه پدرم آنها را یا می‌فروخت و یا معاوضه و مبادله می‌کرد.

به هر صورت آن روز که سه برادر دور هم نشسته بودند، عموی بزرگ‌ترم یا برادر وسطی گفت: میان این همه کشورهای که در سفرهایم دیده‌ام، در روی زمین تفریح‌گاهی فرح‌بخش‌تر از سرزمین

قصه کوتوله دلفک ۱۱

مصر و رودخانه‌ای زیباتر از رود نیل با ساحل پُرگُلش ندیده‌ام.
بیخود نیست که شاعر سروده است:

نیست مُلکی در جهان چون شهر مصر

نیست رودی در جهان چون رود نیل

آن یکی اندر طراوت چون بهشت

وین یکی اندر حلاوت سَلَسَبیل

چون آن‌گونه تعریف دربارهٔ سرزمین مصر را از عمویم شنیدم، من که در آن ایام، جوانی با حدود بیست و دو سال سن بودم و هنوز کار و حرفهٔ خاصی هم برای خود انتخاب نکرده و همچنان در تجارتخانهٔ پدر و زیر دست او مشغول به کار بودم، با اصرار از پدرم خواستم که اجازه دهد، من هم در سفرهای تجاری همراه عموهایم بروم، که پدرم ابتدا مخالفت کرد و گفت: پسرم اولاً که تو هنوز حرفهٔ تجارت را خوب نیاموخته‌ای و در ثانی من هم اگر تو بروی در این شهر تنها خواهم ماند. دو عمویت با هم سفر می‌کنند و تنها نیستند، اما اگر تو همراه ایشان بروی، برای من به تنهایی ادارهٔ امور این تجارتخانهٔ بزرگ خیلی سنگین است. و اما حرف دیگر و اساسی‌تر این که، من عقیده دارم یک جوان باید ابتدای زندگی‌اش را در وطن خود بگذراند، در آنجا ازدواج کند و در همانجا هم صاحب اولاد شود، وقتی خانه و خانمانش سر و سامانی پیدا کرد، آن وقت به سفرهای دور و دراز برود، زیرا مرد تاجر میانسال صاحب زن و

فرزند، اولاً هر جا که برود و سفرش هر اندازه هم طول بکشد، در آخر به خاطر علاقه به خانواده‌اش به شهر و دیار خود برمی‌گردد و محال است که، فریبندگی‌های سفر و جاذبه‌های ممالک دیگر، او را از یاد وطن و خانواده فارغ گرداند. اما وقتی جوانی کم‌تجربه و ازدواج‌نکرده و تشکیل خانواده نداده، مدتی طولانی به ممالک دیگر، به‌خصوص چون مصرِ پُر جاذبه و زیبا سفر کند، چه بسا که وطن و خانواده و خانمان را فراموش کند و دیگر برنگردد.

متأسفانه حتی یک کلام از حرف‌های نصیحت‌گونهٔ پدرم و مخالفت‌های منطقی او- در آن زمان که حدود سی سال قبل از این تاریخ می‌شود- در من خیره‌سراثر نکرد، و به قول معروف، دوپایم را در یک کفش کردم که من، باید به دنبال عموهایم، به عزم سیر و سیاحت و کار و تجارت بروم و اگر شما مخالفت کنید و دست‌مایه و خرج سفر به من ندهید، خودم با دست خالی همراه عموهایم می‌روم و اگر عموها هم به سفارش شما، مرا همراه خود نبرند، آن وقت دست خالی و تنها خواهم رفت.

چون پدرم با اصرار آنچنانی من روبرو شد، به‌ناچار موافقت کرد. پدرم سرمایه‌ای درخور توجه با کالا و مال‌التجاره‌ای از پارچه‌های دست‌بافت ابریشم چین و ادویه هندوستان و فرش‌های بافت ایران فراهم کرد و مرا به همراه عموهایم روانه نمود. هنگام خداحافظی، در حالی که دست در گردنم آویخته و اشک از چشمانش سرازیر شده

قصه کوتوله دلفک ۱۳

بود گفت: پسر من بنا به تجربه‌ای که در طول عمر اندوخته و بر اساس علمی که آموخته‌ام، از تو خواهشی دارم. پدر را گفتم: بگو که این بار هر چه بخواهی انجام می‌دهم. حال که شما بر خواسته من جامه عمل پوشانید و مرا با سرمایه‌ای چشمگیر راهی سفر کردید، من هم خواسته شما را بر طبق میل و دستورتان انجام خواهم داد. پدرم گفت: خواهش من این است که تو چند سال را اول در دمشق بمانی و آنجا به کار تجارت پردازی و بعداً به مصر بروی، زیرا دمشق به موصل نزدیک‌تر است و هم من می‌توانم به دیدنت بیایم و هم تو هرگاه فرصت کردی، به دیدار پدر پیرت خواهی آمد، به‌خصوص آنکه وزیر شهر دمشق هم از دوستان قدیم من است که هر دو با هم در یک مکتب‌خانه تحصیل علم کردیم. اگر تو در شهر دمشق اقامت کرده و خودت را به وزیر آن دیار معرفی کنی، خیالم راحت‌تر از این است که با عموهایت به مصر بروی، زیرا مطالبی را می‌خواهم با تو در میان بگذارم که هرگز تا به حال حتی به مادرت نیز نگفته‌ام.

چون پدر مرا شایق به دانستن آن مطلب دید، گفت: پدرم پنج فرزند پسر داشت که دوتایشان در دوران کودکی و در سالی که بیماری وبا، سراسر سرزمین بین‌النهرین را فرا گرفته بود مُردند. البته دو عموی تو هم گرفتار آن بیماری شدند ولی جان سالم به در بردند و زنده ماندند. تنها فرزندی که از بلای وبا در امان ماند و حتی سرش هم درد نگرفت من بودم. چون ما سه فرزند بزرگ شدیم و به سن

بیست و پنج سالگی رسیدیم، پدرم هر سه نفر ما را در یک شب زن داد و یک مجلس جشن مفصل و مُجَلَّل، برای هر سه ما ترتیب داد که بین ما سه برادر، فقط من صاحب اولاد شدم و خداوند تو را به من داد. از همان بدو تولد زیباییات به حدّی بود که نامت را جمال گذاشتم. اما هیچیک از برادرانم صاحب اولاد نشدند. بعد از چند سال هم که مُدام به مداوا و معالجه پرداختند، طیبیان گفتند: تلاش بیهوده نکنید، زیرا هیچ کدامتان، هیچ وقت صاحب اولاد نخواهید شد، چون بیماری دوران کودکی تان، شما دو برادر را عقیم کرده است.

وقتی عموهایت آن خبر را برای همسران خود بردند، همسر عمومی وسطی تو، شبی که ما را به خانه شان دعوت کرده بود، از روی حسادت، در جام شربت من دارویی که از جادوگران گرفته بود ریخت و به من خوراند که من هم عقیم شدم و دیگر صاحب اولادی نشدم. به این جهت فقط تو به عنوان تنها فرزندم باقی ماندی. اینک باید به تو جمال عزیزم بگویم که، آن آتش حسادت، هنوز در وجود عموهای تو خاموش نشده و حقیقت مطلب آنکه من می ترسم، تو جوان رعنا و برازنده و بسیار زیبا را، همراه برادران عقیم گشته و بی فرزندمانده خود کنم.

وقتی من در برابر آن صحبت و استدلال پدر قرار گرفتم، روی پدر را بوسیدم و گفتم: پدرجان اوامر شما را اطاعت می کنم و قول می دهم که همراه عموهایم به سرزمین مصر نروم. من فقط تا شهر دمشق

قصه کوتوله دلفک ۱۵

همراه ایشان خواهم بود و در آنجا با حمایت و راهنمایی‌های دوست دیرینتان، وزیر آن سرزمین، به کار تجارت می‌پردازم و هر وقت هم که دلم تنگ شد و ضرورت پیدا کرد، سرمایه و مال‌التجاره‌ام را به دست دوستان می‌سپارم و به سراغ شما می‌آیم.

به این ترتیب بود که من از پدرم خداحافظی کردم و به همراه عموهام، از شهر موصل بیرون آمدیم و رفتیم و رفتیم تا به شهر حلب رسیدیم. چند روزی در آنجا ماندیم و از آنجا نیز روان شدیم تا به شهر دمشق، در سرزمین سوری‌ها رسیدیم. دمشق را شهری یافتم بسیار سرسبز و زیبا و خرم، که باغ‌های دلکشش به باغ فردوس می‌مانست و جوی‌های آبش، یادآور زلالی آب چشمهٔ سلسبیل و چاه زمزم بود و هوای لطیفش، صبح فرح‌بخش بامداد نوروز ایرانیان را در مشام و ذهن آدمی تداعی می‌کرد. چون به شهر دمشق رسیدیم، در کاروان‌سرای فرود آمدیم و من کالا و مال‌التجارهٔ خود را به انباردار کاروان‌سرا سپردم و شتابان به بارگاه وزیر رفته و خودم را به او رساندم و دست‌خط پدرم را به وی نشان دادم.

وزیر شهر دمشق چون نوشتهٔ پدرم را خواند، از جای برخاست و سر و روی مرا غرق بوسه کرد و در کنار خود نشاند و علت و ماجرای آمدنم را پرسید. من تمامی ماجرا را از ابتدا تا انتهای آنچه پدرم برایم گفته بود، برای وزیر شهر دمشق بازگو کردم. وزیر گفت: چون عموهایت به سوی سرزمین مصر عزیمت کردند، تو هم

کاروان سرا را ترک کن و به نزد من بیا. من در جوار قصر خود برای تو عزیزی که مانند برادرزاده‌ام هستی، خانه‌ای فراهم خواهم کرد و به تجار معروف بازار هم سفارش می‌کنم تا برایت حجره‌ای در بهترین مکان اجاره کنند، تا هرچه زودتر در بازار پروتق شهر دمشق به دادوستد پردازی.

چون عموهای من به جانب مصر حرکت کردند، من هم در خانه‌ای که جوار قصر وزیر بود سکونت اختیار کردم و در حجره‌ای که وزیر، در بازار برایم اجاره کرده بود به دادوستد پرداختم. عجب آنکه در مدت بسیار کوتاهی کالای همراه آورده را به پنج برابر قیمت اولیه فروختم و خود را صاحب پنج هزار سکه زر یافتم و نامه‌ای هم برای پدرم نوشتم و تمام ماجرا را در نامه خود شرح دادم. یک هزار سکه از پنج هزار سکه نقدینگی خود را هم برای پدرم فرستادم و از او خواستم که باز هم از پارچه‌های ابریشم چین و ادویه هندوستان و قالی‌های کرمان و کاشان سرزمین ایران برایم بفرستد. وزیر- دوست پدرم - که برایم از عموهایم مهربانتر بود و به جای آتش حسد، گرمای مهر در دلش زبانه می‌کشید، نامه و سکه‌ها را به وسیله پیکری امین و مطمئن به شهر موصل فرستاد و من با بقیه سرمایه‌ام، از بازرگانان آندلس عطرها و خوشبو و از تجار هندی، عاج فیل خریدم و به کار تجارت خود، همچنان ادامه دادم تا کالای ارسالی پدرم برسد. وزیردربار دمشق، آنچنان به من توجه و محبت داشت که

قصه کوتوله دلفک ۱۷

بسیاری روزها هنگام صرف ناهار مرا با خود می برد و در سفره‌خانه بیرونی قصرش با من به خوردن طعام می نشست و همیشه هم از خاطرات خوش دوران کودکی اش با پدرم صحبت می کرد. از جمله، یک روز وقتی از گذشته‌های دور خود که او هم متولد موصل و بزرگ شده آن دیار بود سخن می گفت، صحبتش به سال وبایی و به دنبالش بیماری اُریون سرزمین بین‌النهرین رسید و گفت: آن سال در سراسر سرزمین بین‌النهرین خیلی‌ها از عارضه بیماری وبا مُردند و خیلی‌ها هم مثل عموه‌های تو به خاطر ابتلا به بیماری اُریون عقیم شدند و از جمله خود من. بعد وزیر به شرح ماجرای زندگی خود و ترقی‌اتش در دوران جوانی پرداخت و اینکه چگونه راه به دربار سلطان سرزمین سوری‌ها پیدا کرد و به مقام وزارت رسید، و حتی آنقدر مرا به خود نزدیک دانست که از ماجرای عشقی زندگی اش نیز با من سخن گفت و اشاره کرد چون به مقام وزارت دربار سوری‌ها رسیدم، هنوز مجرد بودم که روزی یک زن جوان بیوه یهودی، به نام لعیا برای دادخواهی و رفع تظلم به نزد آمد. من در همان نظر اول، عاشق آن زن بسیار زیبای جوان شدم و چون کار آن زن تمام شد و قصد خروج از مقر وزارت مرا داشت، از او خواستم که روز دیگر برای دیدنم به بارگاهم بیاید.

فردای آن روز لعیا را به تالار دیگر بارگاهم که خلوت و خالی از اغیار بود بردم و از او خواستگاری کردم، که لعیا در جواب

خواستگاری ام گفت: زهی سعادت برای من، اگر افتخار همسری شما را پیدا کنم. اما من با دو مشکل روبرو هستم: مشکل اوّل این است که من یک زن یهودی‌ام و در کیش و آیین ما رسم نیست که با مرد غیرکیش خود ازدواج کنیم مگر با مصلحت و اجازه‌ی خاخام بزرگ و رهبر دینمان، و دوّم اینکه من دارای دو دختر دوقلوی دو ساله به‌نام یافا و یاسا هستم. حال وزیراعظم چگونه حاضر می‌شوند با زن بیوه یهودی که دو دختر دوقلوی دو ساله همراه خود دارد ازدواج کند!

وزیراعظم در پاسخ لعیای زیباروی یهودی گفت: دو دختر دوقلوی تو همچون فرزندان خود من خواهند بود و بهتر از این هم نمی‌شود، زیرا من به علّت عارضه‌ی بیماری وبا و همچنین اُریون، در کودکی عقیم شده و هرگز نمی‌توانم صاحب اولادی شوم و اگر بخواهم با یک دوشیزه و یا بانوی بدون فرزند هم ازدواج کنم، وی برای همیشه از نعمت مادرشدن محروم خواهد ماند. و دوّم اینکه امیدوارم خاخام بزرگ، و رهبر دینی شما با ازدواج ما دو نفر موافقت کند، زیرا در دوران وزارت من، اقوام یهودی سرزمین سوری‌ها، و به‌خصوص یهودیان دمشق، در نهایت آسایش و امنیت و آرامش زندگی می‌کنند. پس چه بهتر، که هرچه زودتر، نزد خاخام بزرگ آیین خود بروی و رضایت او را برای ازدواج با من جلب کنی.

لعیا به کنیسه‌ی یهودیان مقیم شهر دمشق رفت و از خاخام بزرگ خودشان، موافقت لازم را کسب کرد و بعد، با رضا و رغبت بسیار به

قصه کوتوله دلفک ۱۹

عقد وزیراعظم درآمد. زمانی که جمال به حضور وزیر اعظم رسید و باب دوستی با او را آغاز کرد، هجده سال از تاریخ ازدواج لعیا و وزیر اعظم گذشته بود و دختر خوانده‌های وی هر کدام بیست سال سن داشتند.

و اما ای سلطان بزرگوار، برایتان گفتم، وزیراعظم دربار سوری‌ها، به خاطر علاقه‌ای که به جمال پیدا کرده بود، از یک طرف، و از طرف دیگر اینکه، آن جوان امانت دوست قدیم و هم‌درس دوران کودکی‌اش، به شهری غریب مانند دمشق آمده بود. گذشته از آنکه برای او حجره‌ای مناسب در بازار گرفته و خانه‌ای در نزدیکی قصرش آماده کرده بود، ظهرها هم او را برای صرف ناهار به سفره‌خانه بیرونی قصرش می‌برد.

یکی از روزها و قبل از آنکه وزیر به تعریف خاطرات خود و ماجرای ازدواجش با لعیای یهودی بپردازد، سرسفره و هنگام صرف ناهار وقتی سرش را بلند کرد تا به صورت وزیر که مقابلش نشسته و او را مخاطب قرار داده بود نگاه کند، ناگهان حس کرد که پرده پشت سر وزیر تکانی خورد. او یک لحظه شک کرد شاید کسی پشت پرده ایستاده و به سخنان ایشان گوش می‌دهد، اما از آنجا که اجازه دخالت در امور داخلی بارگاه وزیر را به خود نمی‌داد، زیاد آن فکر را در ذهن خود دنبال نکرد و توجه خود را به سخنان میزبان محترمش جلب کرد.

۲۰ هزار و یک شب

چون سخن شهرزاد به نقل از طیب یهودی به اینجا رسید، حس کرد که سلطان شنونده قصه‌اش به خواب رفته، لذا دم فرو بست و از خوابگاه خارج شد.

پایان شب پنجاهم

و اما ای سلطان گران قدری که عدل و داد در سراسر سرزمینت حاکم است و فرصتی برای اظهار وجود بیدادگر ظالم نیست! دیشب چون عرضم به اینجا رسید که جمال ناگهان حس کرد پرده پشت سر وزیر تکانی خورد، خواب شیرین، شما را در ربود و من هم لب از گفتن فرو بستم. حال در ادامه با اجازه معروض می‌دارم:

فردای ظهر روزی که جمال متوجه تکان خوردن پرده پشت سر وزیر، هنگام صرف ناهار شد، همچنان که در حجره خود نشسته بود، بانویی را دید که به در حجره آمد و در حالی که دو خدمتکار دنبالش بودند، مقابل حجره ایستاد و ابتدا بدون آنکه نقاب از چهره پس زند، پرسید: گویا شما تازه به این بازار آمده و حجره گشوده‌اید. آیا می‌توانم بپرسم قبلاً در کدام سو و کجای بازار دمشق مستقر بودید؟ که جمال بدون آنکه سر خود را بالا کند پاسخ داد: باید به عرض خاتون خود برسانم که من جوانی موصلی هستم و به شهر دمشق تازه واردم و به همت دوستان بزرگوار پدرم، این دکان را گشوده‌ام. بانوی مستوره یا مشتری تازه وارد پرسید: آیا کالا و متاعی که شایسته من باشد دارید؟ جمال پاسخ داد: انواع پارچه‌های ابریشمین بافت چین و

عطریات گوناگون و ادویه خاص هندوستان را دارم. جمال بدون آن که سر خود را بالا کند و به صورت مشتری خود نگاه کند آن پاسخ را داد. مشتری گفت: اینها را قبلاً آمده و پرسیدم. آن دو را می دانم. گفتم عطر و پارچه‌ای که به درد من بخورد چه دارید؟ و مشتری چنان روی کلمه «من» تأکید کرد که جمال بی اختیار سرش را بلند کرد و متوجه شد مشتری نقاب خود را پس زده. چون نگاهش در نگاه مشتری بسیار زیبارویش افتاد، آتشی سراپایش را سوزاند و لرزشی بر اندامش افتاد و چون نگاهی هم به قامت تقریباً پوشیده وی انداخت، بی اختیار زیر لب گفت:

نه روی گل، چو روی دلارای دلبر است

نه قد سرو، چون قد رعنای دلبر است
این زمزمه زیر لب، آنچنان نبود که مشتری گل روی سرو قد نشنود. بعد از آن نگاه و آن زمزمه، جمال بر خود مسلط شد و انواع پارچه‌های ابریشمین و چند قلم از عطریات را روی پیشخوان دکان چید تا مشتری‌اش آن را ببیند و انتخاب کند. مشتری گل‌رو، بعد از آنکه مدتی پارچه‌ها را زیرورو کرد، در شیشه‌های عطر را باز نمود و به مشام خود نزدیک کرد، گفت: هم پارچه‌ها و هم عطرها شما در نوع خود از بهترین است. اما چون امروز با خود وجهی به همراه نیاوردم و اصلاً نه به قصد خرید، از سرای خود بیرون آمدم، لذا فردا صبح دوباره خواهم آمد تا خواسته‌های خود را انتخاب کرده و بخرم.

قصه کوتوله دلفک ۲۳

چون جمال گفت: خاتون من کالا را ببرند که وجهش قابلی ندارد، مشتری گل رو گفت: بهتر آن است که بماند برای فردا، منتظرم باشید که حتماً خواهم آمد.

چون مشتری گل روی سروقد، دامن کشان، از جلوی پیشخوان حجره جمال دور شد، فروشنده موصلی از هُرم نگاه دلداری سوخته، زیر لب خواند:

دلربایی نه لباسی است به قد همه کس

این قبا دوخته خیاط ازل بر تن تو
 مشتری گل رو که گفته بود فردا صبح دوباره خواهم آمد تا کالای
 دلخواه خود را بخرم و ببرم، روز بعد ساعتی به ظهر مانده، جلوی
 حجره رسید و با لحنی که هم شور عشق آفرینی، و هم وقار دوشیزگی
 در آن موج می زد گفت: سلام بر آقا جمال محترم موصلی! جمال
 چون سرش را بلند کرد، همچون روز قبل نگاهش در چشمان گیرا و
 عشق آفرین همان مشتری دیروز افتاد و چون زبان به سخن گشود و
 گفت: معذرت می خواهم خاتون نام مرا از کجا می دانند؟ من دیروز
 فقط عرض کردم که از موصل آمده ام، اما نام خود را نگفتم، که
 مشتری گل رو گفت: هرچند دیرتر از همه به دمشق آمده ای، اما اکنون
 مشهورتر از پیران بنام متولدشده در این شهری، به خصوص در
 سرتاسر بازار که همه جا صحبت از تاجر خوشنام، جمال موصلی
 است.

آنجا بود که جمال حس کرد، در لحن و کلام مشتری گل رو هم، شیدایی و شیفتگی موج می‌زند، اما هیچ به روی خود نیاورد و سر به زیر انداخت. چون مشتری گل رو از جمال مطالبه پارچه‌های دیروز و انواع عطرهاى خوشبو را نمود، جمال همه آن انواع را، روی پیشخوان حجره نهاد. مشتری گل رو در حالی که به ظاهر آنها را برانداز می‌کرد، اما لحظه‌ای چشم از جمال جمیل جمال پارچه‌فروش بر نمی‌داشت. بالاخره چهارقواره پارچه و چند شیشه از عطرهاى خوشبو را انتخاب کرد و گفت: من دو خواهش از شما دارم: اول اینکه پارچه‌ها و عطرهاى خریداری مرا در گوشه‌ای از حجره خود نگهداری کنید تا فردا، زیرا اکنون قصد رفتن مستقیم به خانه را ندارم، و دوم اینکه، بهای کالاهای خریداری مرا از سکه‌های داخل این کیسه زر بردارید و بقیه‌اش را هم نزد خود امانت نگه‌دارید تا من روزهای آینده که نزد شما برای خرید می‌آیم، احتیاج نباشد در این روزگار آشفته که طراران هر گوشه در کمینند، سکه‌زر همراه خود بیاورم.

جمال در حالی که از گرفتن کیسه پر از سکه‌های زر ناب خودداری می‌کرد، گفت: اولاً خاتون مرا از امانت نگه‌داشتن مورد دوم معذور دارند، زیرا بهای کالای تقدیمی که قابل شما را ندارد، حتی با وجود مرغوبیت فراوان، پنج سکه زر هم نمی‌شود، حال آنکه تصور نمی‌کنم محتوی کیسه کمتر از صد سکه زر باشد؛ در ثانی من که از زنده ماندن خود به یک ساعت دیگر هم امیدوار نیستم و کسی

قصه کوتوله دلفک ۲۵

را هم در این شهر ندارم، جرئت نگهداری چنین امانتی را در خود نمی بینم.

مشتری گل رو خود را به جمال نزدیکتر کرد و گفت: من شما را مرد بسیار شریف و امینی می دانم، زیرا اگر چنین نبود، دیروز چیزی گرانبهاتر از این کیسه پر از سکه های زر را نزدتان نمی نهادم و نمی رفتم.

سپس مشتری گل رو، با همان فاصله نزدیک، بدون آنکه خدمتکارانش بشنوند، گفت: شما دیروز این بیت را برای من خواندید که:

نه روی گل چو روی دلارای دلبر است

نه قد سرو چون قد رعنای دلبر است

حال لازم می دانم در پاسخ شما بگویم:

تو سرو سرکشی و من آن ساده باغبان

کاندیشه می کنم کی ثمر می دهی مرا

و بی پرده و باصراحت، خدمت شما تاجرزاده اصیل و انسان

شایسته بی بدیل عرض می کنم که:

عشق خوبان آفت جان و دل است

عشق ورزیدن به خوبان مشکل است

کاش داند حال من در عشق خویش

آن تغافل پیشه کز من غافل است

نیست از جور توأم پای گریز

بر سر کوی توأم پا در گل است
و نمی دانم که آیا مثل من کسی تا به حال پایش در گل محبت شما،
شایسته مرد برازنده و جمیل چهره مانده است؟ هر چند ممکن است شما
این ابراز علاقه مرا نوعی جسارت، و در حدّ دوشیزگی ام، خدای ناکرده
ناشی از وقاحت گمان کنید، اما من در نهایت شهامت، این را حقّ خود
می دانم که اگر چیزی را خواستم، سعی در طلبش کنم، نه آنکه در
گوشه خلوت بنشینم و از غصّه خاک بر سر کنم. من اگر ابراز کنم و
شما نپذیرید، بهتر از آن است که سکوت کنم و شما هیچ ندانید. اما
خواهش دیگری هم از شما دارم، و آن خواهش این است که شما
امروز که برای صرف نهار به حضور وزیراعظم می روید، از ایشان
بخواهید شما را رخصت فرمایند تا فردا نهار را در خدمتشان نباشید،
زیرا فردا قصدم این است که ناهارتان را من به حجره آورده و ساعتی
را در خلوت با هم به گفت و گو بنشینیم. شاید تعجب کنید که من این
همه آگاهی را از کجا دارم، اما یادتان هست که چند روز پیش جناب
وزیراعظم هنگام صرف نهار وقتی از گذشته دور خود برای شما
سخن می گفت، اضافه کرد چون به مقام وزارت دربار سوری ها رسیدم،
هنوز مجرّد بودم که روزی یک زن جوان بیوه یهودی به نام لعیاء، برای
دادخواهی و رفع تظلم به نزد آمد، و من در همان نظر اوّل عاشق آن
زن شدم و سپس ادامه داد که آن لعیاء یهودی دارای دو دختر دوقلوی
دوساله به نام های یافا و یاسا بود؟ حال یکی از آن دو قل من هستم که

قصه کوتوله دلفک ۲۷

اکنون نزد شما ایستاده‌ام. فقط خواهشی که از شما دارم این است که امروز این صحبت را با پدرخوانده‌ام در میان نگذارید. اجازه بدهید من فردا ظهر حرف‌های خود را با شما در میان بگذارم، آن وقت اختیار با شماست. در آن موقع است که می‌توان گفت، صلاح مملکت خویش خسروان دانند. مطمئن باشید با یک روز سکوت ضرری نمی‌کنید.

و اما ای ملک جوان‌بخت، باز هم اجازه بفرمایید برگردیم به بیست سال قبل از زمانی که جوان تاجرزادهٔ موصلی، از شهر خود با نامه‌ای از پدرش، به سراغ وزیر دربار سوری‌ها در شهر دمشق رفت. همانطور که وزیراعظم برای جمال به طور مختصر تعریف کرد، من هم به عرض سلطان رساندم، بعد از آنکه وزیراعظم از لعیا زن خوب‌روی یهودی خواستگاری کرد، لعیا گفت: اولاً من چون زنی بیوه و یهودی هستم، اجازه ندارم با مردی که از دین من نیست ازدواج کنم مگر با اجازهٔ خاخام بزرگ شهر دمشق، و ضمناً من دارای دو دختر دوقلوی لعیا دوقلوی دو ساله هستم. که وزیراعظم در مورد دو دختر دوقلوی لعیا گفت: چون من در دوران کودکی‌ام توأمأ گرفتار بیماری وبا و اوریون شده و عقیم گشته‌ام، لذا دختران تو را چون فرزندان خود خواهم دانست و در ثانی چون در دوران وزارت خود، با یهودیان شهر دمشق به خوبی و نرمش و مهربانی رفتار کرده‌ام، تصور نمی‌کنم خاخام بزرگ کنیسهٔ شما، با ازدواج ما مخالفت کند. لذا هر چه زودتر به نزد خاخام بزرگ خودتان برو و موافقتش را جهت ازدواجمان جلب کن.

چون لعیبا موافقت خاخام بزرگ کنیسه شهر دمشق را جلب کرد و خبرش را برای وزیراعظم آورد، وزیراعظم هم به نزد پادشاه سوری‌ها رفت و مورد را با وی در میان گذاشت و با او درباره ازدواج با لعیبا یهودی صحبت و کسب اجازه کرد. چون پادشاه سرزمین سوری‌ها موافقت خود را اعلام کرد و مراسم عروسی لعیبا و وزیراعظم، با حشمت و شکوهی بی‌مانند برگزار شد، لعیبا با دختران دوقلوی خود به نام‌های یافا و یاسا، قدم در قصر مجلل وزیراعظم - که چسبیده به قصر پادشاه سوری‌ها بود - گذاشت. یافا و یاسا در همان سن دو سالگی همسان مادرشان لعیبا، به قدری زیبا و موطلابی و چشم‌فندقی بودند که تمام اطرافیان و درباریان، شیفته و مجذوب آن دو قل دل‌ربا شدند. قل اوّل، یعنی یافا، پانزده دقیقه از قل دوم خود یعنی یاسا، بزرگتر بود. در آن زمان پادشاه سرزمین سوری‌ها، دارای دو پسر به سن‌های پنج و سه سال بود، که آن دو پسر پادشاه، همه‌روزه همبازی یافا و یاسا در حیاط بزرگ قصر وزیر، و یا باغ پُر گل قصر پدر خودشان بودند.

این معاشرت و همبازی بودن همچنان ادامه داشت، تا اینکه پسران پادشاه سرزمین سوری‌ها به هجده و شانزده سالگی رسیدند و یافا و یاسا هم، پانزده سال از عمرشان را پشت سر گذاشتند. پادشاه سوری‌ها خیلی دلش می‌خواست که پسرانش، یافا و یاسا را به همسری انتخاب کنند، اما همسر پادشاه و ملکه دربار که دختر پادشاه

قصه کوتوله دلفک ۲۹

سرزمین کلده بود و با یهودیان دشمنی دیرینه‌ای داشت، با ازدواج پسرانش با آن دو دختر یهودی‌زاده مخالف بود و به هیچ وجه به همسرش اجازه نمی‌داد که در این باره سخن گوید. از طرفی پسران پادشاه هم از ترس مادرشان جرئت حرف زدن نداشتند و در اصل این دختر پادشاه کلده بود که به عنوان ملکه بر سرزمین سوری‌ها حکومت می‌کرد، نه خود پادشاه. وزیراعظم هم که از دخالت ملکه در امور مملکت بسیار ناراحت بود، چندین بار استعفا داد که استعفایش مورد قبول پادشاه قرار نگرفته بود.

اما ملکه دربار سوری‌ها، یا دختر پادشاه سرزمین کلدانی‌ها، آرزویش این بود که پسرانش، داماد خواهرش شوند که خواهرش نیز همسر وزیراعظم سرزمین کلده بود. یعنی اینکه پسرانش، به جای ازدواج با دخترخوانده‌های وزیراعظم شوهر سلطانانش، دخترخاله‌های خود - که دختران وزیراعظم پدربزرگشان بودند - را به عقد خود درآورند، که هر چه یافا و یاسا زیبا و ملیح و مهربان و آرام بودند، آن دو دختر زشت و تندخو و ناآرام و بی‌ادب بودند. از آنجا که در خاندان سلطنتی اکثر ازدواج‌ها به جای آنکه از روی عشق و علاقه و صفا و یکدلی باشد، به خاطر بسط قلمرو حکومت و مناسبات سیاسی و دسیسه‌های خانوادگی است و باز از آنجا که ملکه دربار سوری‌ها قدرت و اقتدارش بیشتر از پادشاه بود و پسرانش هم جرئت نه گفتن در برابر تصمیم‌های مادر را نداشتند، دو سال قبل از آنکه جمال پا به

شهر دمشق بگذارد، با اینکه دل‌های پسران پادشاه نزد یافا و یاسا بود، اما مراسم باشکوه عروسیشان با دخترخاله‌هایشان، در شهر دمشق برگزار شد که آن وصلت خانوادگی و آن ازدواج اجباری عاقبت خیری نیافت و پسران پادشاه سرزمین سوری‌ها، به قدری از رفتار زشت و حرکات ناپسند دخترخاله‌های خود ناراحت شدند که بعد از دو سال دخترخاله‌های خود را طلاق دادند و آنها به دیار خودشان برگشتند. مادر هم برای اینکه مبدا پسرانش دوباره به فکر ازدواج با یافا و یاسا بیفتند، با سیاست و حيله تصمیم گرفت که دختران پادشاه مصر را به همسری پسرانش برگزیند و همواره به شوهرش می‌گفت: در دربارهای سلطنتی، ازدواج به عشق هیچ ربطی ندارد. ازدواج یک پادشاه یا فرزندش فقط باید از روی مصلحت و با دید کشورگشایی باشد، که پسر یک پادشاه، باید حتماً با فردی از خانواده سلطنتی و چه بهتر با دختر پادشاه کشورهای هم‌تراز خود ازدواج کند، نه با دخترخوانده‌های یهودی‌الاصل وزیر بی‌عرضه پدرشان.

اما جالب اینکه، یافا و یاسا، پسران پادشاه را فقط به چشم هم‌بازی‌های دوران کودکی خود می‌دیدند و هرگز هم به فکر ازدواج با آنها نبودند، و هر دوی ایشان غافل بودند که پسران پادشاه، بعد از جداشدن از دخترخاله‌های خود برخلاف تصمیم مادرشان می‌خواستند به هر ترتیب که شده، آنها را به عقد خود درآورند. درست مقارن با همان زمانی که پسران پادشاه مصمم به اجرای تصمیم

قصه کوتوله دلفک ۳۱

خود شده بودند، یافا از پشت پرده اتاق ناهارخوری پدرخوانده‌اش چشمش به چهرهٔ جمیل جمال افتاد و پایش در حلقهٔ دام عشق گیر کرد.

چون سخن شهرزاد به اینجا رسید، پلک‌های چشمان ملک شهرباز هم روی هم گیر کرد و پادشاه به خواب رفت و شهرزاد هم لب از سخن فرو بست.

پایان شب پنجاه و یکم

و اما ای ملک قدر قدرتِ عظیم شوکت! در دنبالهٔ عرایض دیشبم معروض می‌دارم:

شبی که ملکهٔ دربار سوری‌ها، در خلوت خود فکر می‌کرد چگونه و چطور، و با چه هدایایی برای خواستگاری دختران پادشاه کشور مصر برود، ناگهان چشمانش برقی زد و با صدای بلند به خود گفت: اول باید آتش و پنبه را از هم جدا کرد. ابتدا باید فکری به حال این دوقلوهای یهودی‌الاصل بکنم، زیرا در حقیقت من الآن دارم مار در آستین خود پرورش می‌دهم. من که خود یک زن هستم خوب می‌دانم که گاه یک نگاه فتنه‌گرانه می‌تواند خانمان‌ها بر باد دهد که نه خانمان‌ها، بلکه مملکت‌ها را به آتش بکشد. اوّل باید، هر طور که شده این فندق‌چشمان مو بور صورت عروسکی را از سر راه بردارم. چه بسا که اگر اوّل این کار را نکنم و بار سفر برای مصر ببندم، در زمان غیبت من، این فتنه‌گران شهر آشوب، ایمان فرزندانم را بدزدند و دل‌هایشان را ببرند. بهتر آن است با عالییه، ندیمهٔ دنیادیدهٔ خود مشورت کنم.

بلافاصله ملکه دربار سوری‌ها، ندیمه خود را احضار کرد و تمام ماجرا و نقشه خود را، با او در میان گذاشت و اضافه کرد: عالیه، من می‌دانم چه باید کرد، اما نمی‌دانم از کجا باید شروع نمود. مناسبات شوهرم با وزیرش به قدری صمیمانه است که حد ندارد. از حق هم نگذریم، وزیراعظم ما به قدری شریف است که هیچ تهمتی نمی‌شود به او زد. در طول دوران زندگی زناشویی‌ام، سلطان سه بار سرم فریاد کشیده و گفته کافی است دوست ندارم دیگر حرف بزنی و آن، سه مرتبه‌ای بوده که، قصد بدگویی از وزیرش را داشته‌ام. در ضمن روابط وزیراعظم و همسرش لعیا هم به قدری عاشقانه است که هرگز نمی‌توانم بین آنها هم تفرقه بیندازیم. از طرفی دیگر، این عروسکان مو بور چشم‌فندقی هم، دختران خوبی هستند. اما جواب شیوخ قوم و سرکردگان ایل و تبار سوری‌ها را چه بدهم؟! اگر عروس من و ملکه آینده این سرزمین، یک دختر یهودی‌الاصل باشد، یقین دارم که مهتران ایل و تبارم و رؤسای قبایل مختلف، شورش خواهند کرد و مقابلمان خواهند ایستاد و چه بسا تاج و تخت سلطنت را هم از دستمان بگیرند. بارها گفته‌ام و باز هم می‌گویم، در دربارهای سلطنتی ازدواج و عاشقی، هیچ ربطی به هم ندارند. ازدواج یک پادشاه یا ولیعهدش، فقط باید از روی مصلحت، بعد سیاست و دید تسلط و سیطره حکومت باشد. عالیه، باید فکری کرد. اگر تو راهی به نظرت می‌رسد، به من بگو بدانم با این عروسکان مو بور چشم‌فندقی چه باید کرد؟

قصه کوتوله دلفک ۳۵

عالیه تعظیمی کرد و گفت: خاتون بزرگوار و ملکه مقتدر و هوشیار، خیالشان راحت باشد. من قبلاً فکرش را کرده‌ام.

و اما من شهرزاد قصه گو، از همسر شایسته و سلطان بایسته سرزمین خود اجازه می‌خواهم که ملکه و عالیۀ ندیمه را فعلاً رها کنیم و چند روزی از آن ایام به عقب برگردیم؛ به زمانی که جمال و وزیراعظم با هم به صحبت نشسته بودند و یافا پشت پرده ایستاده بود و از لای درز پرده، جمال را با چهرهٔ جمیلش می‌نگریست و هنگامی که قصد رفتن داشت، پرده تکان خورد و توجه جمال را جلب کرد.

باری، موقعی که یافا به سرای خود و نزد خواهرش یاسا برگشت، قُل دَوَم یا یاسا به خواهرش گفت: نمی‌فهمم چه رُخ داد که آرام رفتی و آشفته برگشتی. آسوده رفتی و منقلب آمدی. فارغ و پروازکنان رفتی، عاشق و گرفتار باز آمدی! مگر پیش پدرخوانده‌مان که بود؟ باورم نمی‌شد که تو لعبتِ عاشق‌کُش، که به صدها کشتهٔ سر راهت نیم‌نظر هم نمی‌انداختی، این‌گونه و این‌قدر سریع، واله شوی و پایت در چالهٔ عشق بیفتد. یاسا راست می‌گفت: زیرا تمام دوقلوها و بخصوص خواهران دو قلو، مصداق کامل یک روح در دو بدنند. یافا از آنجا که هیچ چیز را از یاسا پنهان نمی‌داشت، فقط این سه بیت را زیر لب زمزمه کرد:

از هجر رویش بر فلک، امشب رسد افغان من

ترسم نیاید در برم، تا بر لب آید جان من

سرگشته کوی وی ام، دل بسته موی وی ام

در بند گیسوی وی ام، دینش شده ایمان من

برگو که بی او چون کنم، چون با دل پر خون کنم

آغشته از خون است و اشک، امشب دگر، ایوان من

که یاسا گفت: خواهر، به خدا دیگر طاقتم نیست، هر چند می دانم که اشتباه نکرده‌ای، اما اجازه بده که من هم به سراپرده پدرخوانده‌مان بروم و با احتیاط، نیم‌نگاهی به رباینده دل قُل خود بیندازم، که هم خوشحالم و هم می‌ترسم.

چند دقیقه‌ای گذشت که یاسا برگشت و گفت: آفرین بر سلیقه‌ات

که من، در طول عمر خود و در سرتاسر مُلک سوری‌ها، و میان این همه جوان خوش‌سیمای دمشقی، هرگز جوانی چنین زیبا و اصیل و برازنده و متین ندیده، و شاید جز او، در آینده هم نخواهم دید، که چشمانش راز جهان در خود نهفته دارد و هر تار گیسوان موج از پشت بسته‌اش، کمند صدها هزار دل دلبر است. سپس یافا، نگاهی سرشار از تشکر به خواهر خود انداخت و گفت: راست گفתי یاسا.

آیا به گوشش می‌رسد در نیمه‌شب افغان من

یا که به راحت خفته است آن جان و آن جانان من

از ناوک مژگان من، خون می‌چکد بر بستر

آیا رسد بر هم دگر، غم‌خانه مژگان من

که من هرگز باورم نمی‌شد اینچنین عمیق و ژرف و سریع و آنی، آتش عشق سراپای وجودم را بسوزاند! یاسا گفت: خواهر، دل آسوده دار که

قصه کوتوله دلفک ۳۷

من سعی می‌کنم این آتش فقط تو را گرم کند نه اینکه تو را بسوزاند.
باز هم یافا گفت: از تو ممنونم خواهر. اما حرف عجیبی گفتم، عاشق و
دل آسودگی، هیهات!

اما ای ملک جوان‌بخت، اگر خاطرتان باشد در شب‌های قبل
عرض کردم، فردای ظهری که جمال متوجه تکان خوردن پرده پشت
سر وزیراعظم، هنگام صرف ناهار شد، بانویی با دو خدمتکار، به در
حجره جمال رفت و ابتدا بدون آنکه نقاب از چهره پس‌زند از او
سؤالاتی کرد که چون جمال با دقت و به‌طور کامل، جواب سؤالات
را داد، آن دختر چهره خود را پس زد و روی زیبایش را نشان داد و
گفت: منتظرم باشید که فردا دوباره خواهم آمد. آن دختری که برای
اوّل بار، جهد کرد و حجره جمال را در بازار یافت و به دیدارش
رفت، و آنچنان نگاه عاشق‌گشی به وی انداخت که جمال هم در
وصفش گفت:

دلربایی نه لباس است به قد همه کس

این قبا دوخته خیاط ازل بر تن تو

یاسا، خواهر یافای تیر عشق بر دلش نشسته بود، نه خود او. چون یاسا
از بازار برگشت، به یافا گفت: خواهر، الحق که معشوق تو همان‌طور
که گفتم، از زیبایی و برازندگی هم‌تا ندارد و در عالم یکتاست. من با
این که مثل تو خواهر عزیز و پراحساسم طبع شعرگفتن و
شاعرانه‌اندیشیدن ندارم، می‌گویم:

دو چشمش را که شهلا آفریدند   برای صید دل‌ها آفریدند

سر زلف پریشان‌ش عزیزم   کمندی بر دل ما آفریدند
 بدان و آگاه باش، تمام سعی و تلاشم بر این است که هر طور شده، تو
 را به وصال معشوقت برسانم. خوشوقتی من و تو آنکه، پدرخوانده‌ی ما
 توجهی خاص، به این جوان برازنده‌ی قامت رعناصفت دارد.
 حال با اجازه‌ی سلطان برگردیم به اتاق مجلل اندرونی قصر
 پادشاه سرزمین سوری‌ها؛ همان جایی که ملکه‌ی دربار و عالیه یا ندیمه‌
 جادوگرِ دنیا دیده‌اش را گذاشتیم و بیرون آمدیم.
 اگر خاطر سرور شایسته‌ام باشد، وقتی ملکه از عالیه پرسید، به نظر
 تو با این عروسکان مو بورِ فندق‌چشم چه باید کرد، ندیمه تعظیمی
 کرد و گفت: خاتون بزرگوار خیالشان راحت باشد من قبلاً فکرش را
 کرده‌ام. چون ملکه مشتاق و ذوق‌زده گفت: راست می‌گویی؟ زودتر
 بگو که فکرت چیست، عالیه پاسخ داد: من که ندیمه‌ی مخصوص ملکه‌
 مقتدر دربار سوری‌ها هستم، به خوبی از کین و عداوتتان با قوم یهود
 باخبرم. از طرفی من که والگی و شیفتگی روزافزون شاهزاده‌ها را
 نسبت به این عروسک‌های موبور چشم‌فندق‌می‌بینم، و من که -
 خاتون هم استحضار دارند- اندکی رموز جادوگری را می‌دانم، پس
 حتی قبل از آنکه خاتون از من بخواهد، بنا به احساس و وظیفه‌ی خود در
 قبال شما، فکرهای لازم را کرده و نقشه‌های به‌دردبخوری کشیده‌ام.
 باز هم ملکه پرسید: ممکن است برایم بگویی آن فکرهای لازم و
 نقشه‌های به‌دردخور تو کدام است؟ که مجدداً عالیه‌ی ندیمه تعظیمی

قصه کوتوله دلفک ۳۹

کرد و گفت: باید کاری کنم این عشق و علاقه شاهزادگان جوان دربار را به کین و عداوت تبدیل کنم. یعنی ترفندی بزنم تا این دو شاهزاده که اکنون، یافا و یاسا را فقط برای خود می‌خواهند، ایشان را با نفرت از خود برانند. چون ملکه بی‌صبرانه پرسید: آخر چطور عالیه‌جان، ندیمه باز هم تعظیمی کرد و گفت: مطمئن باشید که در این یکی دو روزه، هیچ اتفاقی نخواهد افتاد، اما خبرهای بعدی خیلی زود به گوشتان خواهد رسید. باید کاری کنم که هر دو و یا حداقل یکی از این دو عروسک موطلایی و فندق‌چشم، در دام عشق شخص سوومی گرفتار آید، آن وقت از افعی خشم و آتش حسادت و پلنگ غیرت شاهزادگان جوان، استفاده‌های لازم و به‌موقع را خواهم کرد و حضورتان عرض کرده‌ام که ندیمه جان‌نثار شما، هم اندکی رموز جادوگری می‌داند و هم با یکی دو تا از عفریتان سر و کار دارد.

باری، ای سلطان سرافراز، ندیمه مخصوص ملکه که ذاتاً جاسوس و دهمامه و زشت‌سیرت بود، از روز اول که لعیا، مادر یافا و یاسا، به عنوان همسر وزیراعظم پا به دربار گذاشت، به وی کینه و عناد می‌ورزید، ولی برای آنکه دستش رو نشود، چهره کریه خود را با نقاب تزویر می‌پوشاند و همواره درباره لعیا، به چاپلوسی و تملق می‌پرداخت و منتظر فرصت بود تا به نوعی زهر خود را به کام آن زن مهربان، که از نظر ملکه و عالیه و بسیاری دیگر، تنها گنااهش آیینش بود بریزد. همواره هم وقتی می‌خواست از دوقلوهای قصه ما صحبت

کند، ترکیب سخیف «عروسکان لوس بی مقدار» را پشت سرشان به کار می برد، ولی در مقابل و پیش رو، چنان چاپلوسی و زبان‌بازی می کرد که هرکس رفتار عالیه را با آن دختران می دید، مصداق «دایهٔ مهربانتر از مادر» به ذهنش خطور می کرد و هرگاه که لعیای هوشیار، دختران خود را از هم صحبتی با عالیه به خاطر تزویرش برحذر می داشت، دختران می گفتند: مادر جان، شما چرا نسبت به این ندیمهٔ بسیار مهربان تا این اندازه بدبین هستید، مگر یادتان رفته این عالیه که خیاطی را هم خوب می داند، تا به حال چند پیراهن زیبا دوخته و بر تن ما کرده است. اما یکباره و بی مقدمه گفت: عزیزان من، ترسم از آن آخرین پیراهنی است که زن مزور بر تن شما خواهد پوشاند. باز حضور محترمتان یادآور می شوم، چون یاسا از بازار و از دیدن جمال برگشت، به یافا گفت: خواهر، الحق که معشوق تو از زیبایی و برازندگی همتا ندارد، و بعد هم یاسا این دو بیت را خواند که:

دو چشمش را که شهلا آفریدند   برای صید دلها آفریدند

سر زلف پریشانش عزیزم   کمندی بر دل ما آفریدند

و درست همان موقع که یاسا در حال خواندن این دو بیت، با صدای بلند بود، عالیهٔ جادوگر که اجازهٔ ورود هر لحظه، هم به اندرونی پادشاه و هم به اندرونی وزیراعظم را داشت، وارد اتاق دختران زیباروی دوقلو شد. چون شعرخواندن یاسا به پایان رسید، عالیهٔ جادوگر گفت: خوش به حال صاحب آن دو چشمان شهلا! وقتی عروسکان ملوس دربار ما،

قصه کوتوله دلفک ۴۱

اینچنین از دختری تعریف کنند، حتماً آن دختر همتای حوریان بهشت است. که یاسا بی‌اختیار گفت: عالیہ خانم، این دو بیت را در وصف دختر یا بانویی نخواندم. عالیہ بلافاصله گفت: مگر مردی هم در عالم بدین زیبایی که تو وصف کردی پیدا می‌شود؟ که باز هم یاسا بی‌اختیار و فکر نکرده گفت: بله.

آنجا بود که دمامه دیوسیرت، با همان جامه تزویر، جلوتر آمد و گفت: ممکن است بگویی این مرد بسیار زیبا که حتماً جوان هم هست، اکنون کجاست و تو چگونه آن را دیده‌ای؟

چون یافا و یاسای ساده‌دل و خوش‌قلب، دروغ‌گفتن نمی‌دانستند، از روی ساده‌اندیشی و خوش‌قلبی تمام ماجرا را برای عالیہ دمامه تعریف کردند. البته از آن تعریف، قصد دیگری هم داشتند و آن قصد چنین بود که یافا و یاسا، هرگز آرزوی عروس دربار سوری‌ها شدن، و به عقد پسران پادشاه درآمدن را نداشتند. به‌خصوص وقتی دو پسر بی‌اراده، تسلیم خواست مادرشان شدند و با دختر خاله‌هایشان در سرزمین کلد از دواج کردند و بعد آنها را طلاق دادند، نفرشان از دو شاهزاده بیشتر شد. چون از ملکه دربار هم دل خوشی نداشتند، همیشه دو خواهر به هم می‌گفتند: همسر دو شاهزاده دربار سوری‌ها شدن، یعنی کنیز حلقه به گوش ملکه گردیدن، که این کار هرگز از ما ساخته نیست.

و باز اگر سلطان بااقتدار، خاطر مبارکشان باشد، من شهرزاد عرض می‌کنم فردای روزی که یاسا به جای خواهرش به در حجرهٔ جمال رفت، یافا خود با یک کیسهٔ پر از سگه‌های طلا به بازار رفت و از جمال خرید کرد و با او به گفت‌وگو نشست. در آن روز، عالیئهٔ جاسوس جادوگر نیز، دورادور به تعقیب یافا پرداخت و از آنجا که به قول معروف، از آن مارخورده‌ها و افعی‌شده‌ها بود، تمام ماجرا دستگیرش شد و با عجله خود را نزد ملکه رساند و گفت: خدمت ملکهٔ باشوکت عرض نکردم حوصله به خرج بدهید من همهٔ کارها را درست می‌کنم؟! و بعد تمام ماجرا را برای ملکه تعریف کرد و در آخر گفت: چنان آتشی برپا خواهم کرد که زبانه‌اش دامن وزیراعظم و لعیای یهودی و جمال موصلی و عروسک‌های مو بور فندقی چشم را بگیرد. ملکه گفت: ای عالیئهٔ جادوگر به هرکاری توانا، فقط مواظب دامن پسران من باش. که دمامهٔ جادوگرگفت: خیال ملکهٔ سرزمین سوری‌ها راحت و آسوده باشد، قول می‌دهم.

باری، فردای آن روز بنا به توصیهٔ عالیئه، ملکه دو پسر خود را فراخواند و بعد از مقدمه‌ای در مورد اینکه پسران جوان، به خصوص شاهزادگان درباری، صحیح نیست که بی جفت سر کرده و بدون همسر به هرجا قدم بگذارند، و هر دختری هم شایسته نیست به عنوان عروس وارد دربار شود، اضافه کرد: من به عنوان یک مادر دلسوز و همچنین ملکهٔ مال‌اندیش سرزمین سوری‌ها، صلاح را در

قصه کوتوله دلفک ۴۳

آن می بینم که شاهزادگان دربار سوری‌ها، با شاهزاده خانم‌های دربار مصر ازدواج کنند، و در حال حاضر وصلتی از این شایسته‌تر سراغ ندارم. به همین جهت قبل از اینکه با پدرتان صحبت کنم، و حتی قبل از اینکه تدارک سفری ملوکانه را به مصر ببینم، خواستم موضوع را با شما دو جوان رشید و نور چشمان خود در میان بگذارم. هنوز حرف مادر تمام نشده، هر دو پسر با هم گفتند: نه. و سپس پسر بزرگتر ادامه داد: مادر، شما را به خدا ما را از این تشریفات درباری و بازی‌های سیاسی دور نگه دارید. آخر مگر می‌شود با دختری ندیده و نشناخته، در همان ملاقات اول، از در خواستگاری درآمد؟ آیا تجربه ازدواج اول ما با دخترخواهرهای خودتان کافی نبود، که اکنون قصد تکرار اشتباه خود را دارید؟

در این موقع ملکه با موذی‌گری خاصی گفت: آیا آقازاده‌های من دختران به‌خصوصی را در نظر دارند که جسورانه با تصمیم مادرشان یعنی ملکه مقتدر سرزمین سوری‌ها مخالفت می‌ورزند؟ که هر دو پسر باز هم با هم گفتند: بله. باز ملکه گفت: ممکن است بفرمایید این دختران که دل از شما برده اند کی هستند و کجایند؟ که باز هم هر دو پسر گفتند: هم‌بازی‌های دوران بچگی خودمان؛ دخترخوانده‌های وزیراعظم پدرمان، یافا و یاسا که در سراسر سرزمین سوری‌ها به زیبایی و وقار و متانت معروف‌اند. ملکه عصبانی و با لحنی خشمگین گفت: چرا بقیه‌اش را آقازاده‌ها نفرمودند. چرا ادامه ندادید؟

یافا و یاسا که در سراسر سرزمین سوری‌ها به وقاحت و هرزگی و بی‌بندوباری هم معروف شده‌اند. پسر بزرگتر پرخاشگرانه گفت: مادر لطفاً بس کنید. شما از روز اوّل با این دو دختر معصوم دشمن بودید. مادر با پوزخندی گفت: که فرمودید معصوم! کدام دختر معصومی روز روشن به پستوی حجره یک پارچه‌فروش بی‌سروپا در بازار شهر می‌رود؟ پسر بزرگ گفت: مادر، منظورتان را نمی‌فهمم، واضح‌تر حرف بزنید. ملکه در نهایت بی‌رحمی گفت: منظورم این است، یافایی که شما او را مظهر عفت و مجسمه نجات می‌دانید، فردا می‌خواهد ناهار به حجره جمال، آن حمّال بی‌سروپا برود، و جلوی چشم بازاریان، ساعت‌ها در پستوی پشت حجره با او تنها بماند. پسر بزرگتر فریاد کشید، مادر بس کن، این حرف‌ها دروغ است و بعد آهسته و زیر لب گفت: و اگر راست باشد، من می‌دانم و این شمشیر و آن دو گردن.

در همان لحظه شهرزاد متوجه شد سر سلطانش روی گردن خم شده و خوابش برده. او همچون شب‌های قبل لب از سخن فروبست و بخت بیدارش را با خود به اتاقش برد.

پایان شب پنجاه و دوم

و اما ای ملک جوان بختِ بااقتدار و شوکت نشسته بر تخت! در ادامه داستان باید معروض دارم:

از آنجا که لعیا زن بسیار باخردی بود و عالیۀ ندیمه را خوب می شناخت، وقتی او را در اندرون قصرشان دید، و چون مدتها بود که پا به آنجا نگذاشته بود، لذا ورود و حضور و گفت و گو کردن وی با دخترانش را با شک و تردید تلقی کرد. چون عالیه از اندرون خارج شد، لعیا به سراغ دخترانش رفت و از آنها علت آمدن عالیه را پرسید. دختران صادق و راستگو هم تمامی ماجرا و دل بستگی یافا به جمال را برای مادرشان تعریف کردند. همچنین از تصمیم بعدی یافا برای ناهار بردن به حجرۀ جمال هم صحبت به میان آوردند. لعیا پرسید: آیا به عالیه گفتید که قصد دارید فردا هم به حجرۀ جمال بروید؟ چون لعیا پاسخ مثبت شنید، رو به یافا کرد و گفت: دخترم، به دل بستگی تو به جمال احترام می گذارم، زیرا جمال، هم نیک سیرت است و هم نکوصورت، هم برازنده قامت است و هم ارزنده خصلت. اما یادت باشد که تو دخترخوانده وزیر اعظم این مملکت هستی و زیباییات

چنان است که چون خورشید در همه جا می درخشد. محال است که حتی با روبنده به جایی بروی و کس یا کسانی خبردار نشوند. اولاً که من جمال را جوان شایسته‌ای می دانم، و ثانیاً همسر من نیز او را خیلی دوست دارد و یقین دارم، شنیدن خبر دلدادگی شما دو جوان به یکدیگر، او را هم بسیار خوشحال می کند. می دانم او هم به هیچ وجه راضی نیست که شما دو دسته گل، عروس دربار سوری ها شوید، زیرا خودش هم، از وزیر اعظم بودن در دربار سوری ها ناراضی است. او همواره گفته و می گوید که من در دور و بر خود سه عروسک دارم. دو عروسک ملوس مو بور چشم فندقی خوشگل، که دختر خوانده هایم هستند و چون جان شیرین دوستشان دارم و یک عروسک عبوس بی اراده اسیر دست ملکه دسیسه باز، که آرزویم این است تا به آرامی از او دور شوم؛ زیرا تمام رشته های روز مرا، ملکه یا این حاکم واقعی سرزمین سوری ها، شب پنبه می کند. ای دختر عزیزم یافا، من و پدر خوانده ات، هیچ اعتراضی نداریم که تو با جمال، یکی دو ساعتی در خلوت حرف هایت را بزنی، اما چرا در پستوی حجره جمال آن هم در بازار پُرتردّد شهر دمشق، بلکه در اتاق پنج دری چسبیده به تالار قصر خودمان، آن هم تنها و دوتایی. من فردا صبح خودم به بازار می روم و ضمن ابراز رضایت و خوشوقتی از ایجاد چنین رابطه صمیمانه عاطفی، از جمال خواهم خواست، مثل هر روز فردا هم نهار را به قصر بیاید، ولی با یک تفاوت و آن اینکه همیشه جمال

قصه کوتوله دلفک ۴۷

ناهار را با شوهرم می خورد، ولی فردا جمال ناهار را با دخترم می خورد.

و اما ای سلطان سرافراز، برگردیم به قصر پادشاه سرزمین سوری‌ها؛ همان‌جایی که ملکه دو پسرش را فراخوانده بود و از دختران پادشاه سرزمین مصر تعریف می کرد و در نهایت بی‌انصافی، از یافا و یاسا بد می گفت. به خصوص تکیه کنیم به آن زمان که پسر بزرگ عصبانی شد و فریاد کشید: مادر بس کن این حرفها همه دروغ است. البته آن فریاد به خاطر این بود که او واقعاً به یافا دلبستگی داشت، ولی غرور ولیعهدبودن از یک طرف و بی‌اعتنایی یافا به خصوص بعد از ازدواج اجباری‌اش با دخترخاله‌اش از طرف دیگر، باعث شده بود تا وی نتواند عشق خود را آنچنان که لازم است ابراز دارد. از همه مهم‌تر، مخالفت شدید مادر مستبدش که همواره می گفت: برای من ننگ و خفت است که عروس یهودی به دربار بیاورم. و حتی ولیعهد یادش آمد با اینکه یکبار وقتی در مقابل مادر ایستاد و زبان گشوده و گفت: اگر شما حاکمان زر و زور، این قوم باهوش و مستعد را این قدر خوار و خفیف نمی کردید و مورد توهین و آزار قرار نمی دادید، این همه اختلاف بروز نمی کرد. چنان تودهنی از مادر خورد که تا مدت‌ها دندان‌هایش درد می کرد. ولی با تمام این احساسات مثبت نسبت به یافا، وقتی آن بدگویی‌ها را شنید، چنان دگرگون شد که زیر لب گفت: اگر راست باشد من می دانم و شمشیر

و آن دو گردن، که حقیقتاً هم تصمیم به کُشتن جمال و یافا گرفت. درست در همان موقع، عالیۀ دَمّامه که از قبل هم پشت پرده ایستاده و صحبت‌های ملکه را با دو فرزند و به خصوص پسر بزرگش می‌شنید وارد شد و تعظیمی کرد و ایستاد. به محض ورود ندیمه، ملکه با حالتی ناشی از عجز و درماندگی رو به او کرد و گفت: عالییه، تو به این پسران از عشق کور شده‌ی من، و به خصوص به ولیعهد محترم سرزمین سوری‌ها بگو، این دختران و به خصوص عروسک اوّل چه دختر هرزه و ولگردی است؛ دختری که در بازار شهر می‌گردد و به پستوی هر حجره‌ای سر می‌کشد. عالییه‌جان، رو در بایستی نکن، تو بگو. عالییه جادوگر، یک کلاغ و چهل کلاغ کرد و گفت: من همین امروز خودم با این گوش‌هایم حرف‌هایی از زبان یافا شنیدم که از بازگوکردنش شرم دارم و اصلاً آمده‌ام تا خدمت ملکه بزرگوار و خاتون ارجمندم عرض کنم که به هر ترتیب که شده حضرت سلطان را در جریان امر قرار دهید که یا ایشان وزیراعظم خود را معزول نمایند و یا حداقل وزیراعظم، این دو دختر هرزه و مادر واسطه‌شان را از خانه‌اش بیرون بیندازد. خدا شاهد است که دختران هرجایی هم این‌طور با وقاحت در روز روشن و در برابر هزاران چشم به پستوی حجره‌ها نمی‌روند. اصلاً من نمی‌دانم این حمّال جمال نام از کدام قبرستانی سر و کلاه پیدا شده و چه کاسه‌ای زیر نیم‌کاسه‌اش است که جناب وزیراعظم این اندازه این پسرک بی‌سر و پا را تر و خشک

قصه کوتوله دلفک ۴۹

می‌کنند. نمی‌دانم خاتون بزرگوار می‌دانند یا نه، که ملکه وسط حرف ندیمه دوید و پرسید: چه چیز را؟ و ندیمه ادامه داد: اینکه حجره‌ای که فردا ظهر یافا و جمال در آن به عیش و نوش خواهند پرداخت را جناب وزیراعظم در اختیار جمال حمّال گذاشته، و از آن بالاتر، خانه‌ای که در کنار قصر خود، برای این جوانک هرزه تدارک دیده هم، از سگه‌های خزانه دربار و دارایی مردم اصیل و شریف سوری فراهم شده. در اینجا بود که پسر بزرگ پادشاه، مجدداً فریاد کشید: کافی است، بس است، حال همه چیز را فهمیدم. به خدا هر دویشان را گردن می‌زنم و با خونشان بازار دمشق را از آلودگی‌ها می‌شویم.

و اما ای ملک شهرباز جوان‌بخت، و ای همسر مهربان شهرزاد خوشبخت، اگر خاطر مبارکتان باشد، در مطالب قبلی خود، در مورد لعیای دانای باخرد، حضورتان عرض کردم که وی به یافا گفت: لزومی ندارد که تو فردا به حجره جمال بروی و با او به صحبت بنشینی، بلکه فردا هم، از جمال می‌خواهیم که برای صرف نهار به بارگاه پدرخوانده‌ات بیاید، با این تفاوت که هر روز، جمال نهار را با شوهرم می‌خورد، ولی فردا نهار را با دخترم خواهد خورد.

چاشت همان روز در حالی که دو ساعتی به آمدن یافا به حجره جمال مانده بود، لعیا به همراه دو تن از خدمتکاران خود در حالی که روبنده‌ای بر صورت خود انداخته بود، مقابل جمال که پشت

پیشخوان حجره‌اش چشم به راه دوخته بود ایستاد. جمال به تصور اینکه او یافاست و با روبنده به دیدارش آمده، ابتدا این ابیات را خواند:

هرگز نبودم این گمان، از دوریت آرام جان
سیلاب خون گردد روان، از دیده گریان من
تا با تو گشتم آشنا، کردم جهانی را رها
بر لب رسیده جان من، از دوریت جانان من
شد باغ طعم پُرفا ای منبع مهر و وفا
جانم فدا جانم فدا بر غنچه بستان من
ترسی فتاده بر دلم ای عندلیبِ باغ من

چشم طمع دارد فلک، بر گنج بی پایان من
هنوز کلام شاعرانه و ترنم گونه جمال به پایان نرسیده بود که،
لعیای باخرد روبنده خود را کنار زد و در برابر بُهت و حیرت بسیار
جمال گفت: آفرین به نظر تیزبین و واقع‌نگری شما. من نیز شاهد
نگرش طمع‌گونه چشم فلک، بر گنج بی پایان هردویمان هستم.
اکنون به این خاطر بر در حجره شما آمدم تا بگویم حصار رویین
بارگاه همسر شایسته من و هوادار بایسته شما، یعنی وزیراعظم، مانع
چشم‌زخم فلک، بر گنج مشترک بی پایان ما خواهد بود. لطفاً امروز
هم نهار را به قصر تشریف بیاورید که یافای من، در آنجا انتظار شما
را می‌کشد. ضمناً من دیشب، ماجرا را با جناب وزیراعظم در میان

قصه کوتوله دلفک ۵۱

گذاشتم. ایشان هم این راه را بهتر و این طریق را اصلح‌تر دانستند و گفتند: شایسته نیست این ملاقات بیرون از قصرمان و در بازار و ملاعام صورت پذیرد.

چون سخنان لعیا به پایان رسید، جمال تعظیمی کرد و گفت: خاتون بزرگوار مرا شرمنده فرمودند. پاسخ فرمایشات متین شما، جز اطاعت محض، هیچ نیست. چون لعیا روبنده فرو انداخت و قصد مراجعت نمود، قدری آن طرف‌تر در پیچ کوچه‌ای که منتهی به بازار می‌شد، چشم لعیا به دو سپاهی شمشیربر دست که صورت خود را پوشانده بودند افتاد که به نظر لعیا آمد یکی از آنها باید پسر بزرگ پادشاه و ولیعهد مملکت باشد.

و اما آن دو جوان نقاب‌دار شمشیربه‌دست که در لباس سپاهیان در خم کوچه‌ای که منتهی به بازار می‌شد کمین کرده بودند، جز دو پسر پادشاه نبودند که قصدشان این بود هنگامی که یافا وارد حجره می‌شود و به پستو می‌رود و با جمال به گفت‌وگو می‌نشیند، با شمشیر بر سرشان بریزند و هر کدام گردن یکی را بزنند. ولی ناگهان متوجه شدند جمال از حجره به در آمد و در را بست و راهی قصر وزیراعظم شد. دو برادر ناراحت و عصبانی به قصر برگشتند و عالیه را خیر کردند و ماجرا را با او در میان گذاشتند، که عالیه گفت: حتماً آن لعیای باهوش حرام‌زاده از ماجرا بویی برده است. او زن بسیار دانایی است. چه بسا که ترتیب آن ملاقات را او امروز در قصر

خودش داده باشد. من همین الآن به قصر وزیراعظم می روم که اگر حدسم درست باشد، باید فکر دیگری کرد. سپس به پسران پادشاه گفت: شما همینجا منتظر بمانید تا من برگردم و آخرین خبرها را برای شما بیاورم.

عالیه خود را به سرعت به قصر وزیراعظم رساند و چون خواست وارد اتاق پنج‌دوری تالار پذیرایی شود، دید لعیاً آنجا ایستاده است. لعیاً هنگامی که عالیه را آنگونه هراسان و جویا و بی‌مقدمه در قصر خود دید، پرسید: آیا برای ندیمه مخصوص، موردی پیش آمده؟ که عالیه دستپاچه شد و پاسخ داد: نه، هیچ موردی پیش نیامده. فقط دلم تنگ بود و می‌خواستم دقایقی را با یافای عزیز به گفت‌وگو بنشینم، که لعیاً با لحنی که قدری هم جدی و خشن بود گفت: یافا قدری کسالت دارد، بهتر است این دیدار را به وقت دیگری موکول کنید. عالیه در حالی که با صدای بلند می‌گفت: پس سلام مرا به یافای عزیز برسانید و از او احوال‌پرسی کنید، زیر لب گفت: کاری خواهم کرد که کسالت یافای عزیز کرده‌ات به مرگ بکشد و سپس راه آمده را برگشت و به پسران منتظر پادشاه گفت: فعلاً شمشیرهایتان را غلاف کنید که وقت مناسب هنوز فرا نرسیده است. و البته باید بدانید پایان این ماجرا بدون خونریزی نخواهد بود.

اما صحبت آن روز یافا و جمال به جایی کشید که بعد از ساعتی وزیراعظم و لعیاً و یاسا هم وارد مجلس شدند و در همان موقع جمال

قصه کوتوله دلفک ۵۳

در حالی که نهایت احترام را برای وزیراعظم و لعیا قائل بود، گفت: اگر جناب وزیراعظم مرا به غلامی خود بپذیرند، در حقیقت پادشاه عالم خواهم بود اگر افتخار دامادی شما را داشته باشم. یعنی در کفداشتن زمام امور هفت اقلیم. و چون وزیراعظم پاسخ داد: مبارک است ان شاءالله، جمال خود را روی پای وزیراعظم انداخت و گفت: پدرم بی جهت نگفت به جای آنکه همراه عموهایت به مصر بروی، به دمشق برو؛ زیرا در آنجا من دوستی دارم که از پدر برایت مهربانتر خواهد بود.

صبح روز بعد، وزیراعظم به بارگاه سلطان رفت و موضوع را با او در میان گذاشت و از وی اجازه خواست که پادشاه در پاسخ گفت: با اینکه من شخصاً دخترخوانده‌های تو را دوست دارم و دلم می‌خواست که آنها عروس‌های من شوند، اما از جهاتی حق را به ملکه خود می‌دهم. به خصوص ازدواج یافا با پسر بزرگم که ولیعهد مملکت است، هیچ درست نیست، زیرا تو، از کین و عداوت اقوام سوری با قوم یهود باخبری و من اگر با ازدواج پسرانم با دختر خاله‌هایشان، که اتفاقاً زیاد هم ارتباطی با دربار کلدانی‌ها ندارم موافقت کردم، به خاطر این بود که بلکه عشق یافا از سر پسر بزرگم بیفتد. و باز هم جای خوشوقتی است که عشق پسرم ولیعهد به یافا، یک‌طرفه است و یافا توجهی به او ندارد. به خصوص بعد از ازدواج ولیعهد با دخترخاله‌اش، زیرا اگر غیر از این بود و عشق دوطرفه بود،

من پادشاه سرزمین سوری‌ها، با یک مشکل عظیم روبرو می‌شدم. خلاصه اینکه من از ازدواج یافا با پسری که تو می‌گویی، هم راضی و هم خوشحالم. چه بسا وقتی یافا ازدواج کرد، عشق وی از سر ولیعهد بیفتد و به ازدواج با دختر پادشاه سرزمین مصر رضایت دهد. اگر یافا ازدواج کند من در مورد یاسا و فرزند دوّم مشکل ندارم. اولاً که او آن اندازه که برادر بزرگش عاشق است، به یاسا دلبستگی ندارد و در ثانی اگر بخواهد با یاسا هم بعداً ازدواج کند مشکلی نخواهد بود، زیرا او ولیعهد دربار سوری‌ها نیست. درضمن پسر دوّم، بیشتر از برادرش از ملکه حساب می‌برد و اگر پشتیبانی‌های برادرش نباشد، هرگز جرئت اینکه در برابر ملکه بایستد را ندارد. به هر صورت، حال که این موقعیت خوب فراهم شده، و برای اینکه من هم خیالم از پسر و آینده او راحت شود، هرچه زودتر مقدمات مراسم عقد و عروسی را فراهم کن، زیرا من از هم‌الآن با هم‌فکری ملکه مقدمات سفر فرزندانم و مادرشان را به مصر فراهم می‌کنم و در غیاب آنها، تو هم مراسم عقد و ازدواج جمال و یافا را برگزار خواهی کرد. البته فعلاً این موضوع را پوشیده بدار، زیرا اگر ولیعهد بفهمد، ما قصد داریم او را به سفر بفرستیم و معشوقش را در غیابش شوهر دهیم، محال است همراه مادرش برود. ولی وقتی بعد از انجام مراسم بفهمد، مشکلی نخواهد بود. چه بسا وقتی بفهمد یافا ازدواج کرده، زودتر ازدواجش با دختر پادشاه مصر سر بگیرد.

قصه کوتوله دلفک ۵۵

بعد از ظهر همان روز، پادشاه سرزمینِ سوری‌ها، ملکه و پسرانش را نزد خود فرا خواند و بعد از خوش آمدگویی به ایشان، پسر بزرگ خود را مخاطب قرار داد و گفت: فرزندم می‌دانی که تو ولیعهد سرزمین سوری‌ها هستی و بعد از من، تاج و تخت سلطنت به تو خواهد رسید. تمام سعی من بر این است کاری کنم تا در آخرین دقایق عمرم، کشوری امن را با همسایگانی مهربان در اختیارت بگذارم که فرمانروایی بر کشوری آشوب‌زده و در معرض خطر، کار ساده‌ای نیست. از طرفی در این دوره از تاریخ، دو کشور بزرگ منطقه، بعد از ایران که در مشرق قرار دارد، سرزمین ما سوری‌ها، و سرزمین مصر است که هر دو کشور، در معرض خطر اقوام یهود و یونانی‌ها از دو طرف هستند و اگر سوری‌ها و مصری‌ها با هم متحد شوند آن وقت مبدل به بزرگ‌ترین قدرت منطقه خواهند شد. بهترین راه ایجاد این اتحاد، ازدواج است که خوشبختانه من صاحب شما دو پسر دلاور هستم و شنیده‌ام که پادشاه مصر هم دو دختر بسیار زیبا دارد که هر دوی آنها گل سرسبد دختران قاهره هستند. ضمناً یادت باشد که تو ولیعهد مملکت هستی و مصالح کشور و ملت تو، باید مقدم بر خواسته‌های دلت باشد. پس حرف مرا خوب گوش کن. اوّل اینکه از تو و برادرت می‌خواهم، فردا صبح همراه با کاروانی مجلل و پر شوکت، به جانب سرزمین مصر حرکت کنی که ملکه، نامه مرا تقدیم پادشاه سرزمین مصر خواهد کرد. البته من قبلاً هم به وسیله

رسولان و سفیران خود، موضوع را بررسی کرده و می دانم که جواب پادشاه مصر حتماً مساعد است. چه بسا که در همین سفر هم مراسم ازدواج صورت بگیرد، که اگر این ازدواج صورت بگیرد و دو کشور متحد شوند، شاید تو بتوانی اسکندر ثانی دوران خود شوی و هفت اقلیم این روزگار را زیر نفوذ و تسلط خود بگیری. درثانی من که پدر توأم، از علاقه و دل بستگی ات. . .

در آن هنگام پادشاه سخن خود را قطع کرد و رو به ملکه نمود و گفت: راستی یادم رفت بگویم تا ساعتی دیگر، گردهمایی شش ماه یکبار سران قوم و عشایر گوناگون سوری، در تالار قصر تشکیل خواهد شد. من از شما می خواهم، چون خود، دختر یکی از مہتران قوم سوری ها هستید، به جای من شخصاً و رأساً در آن جلسه شرکت کنید، که حضور شما در آن جلسه به منزله حضور پادشاه مملکت است. لطفاً تا دیر نشده برای آماده کردن خود تشریف ببرید.

چون پادشاه ملکه را با این بهانه از مجلس خارج کرد، رو به فرزندان خود نمود و گفت: و اما در مورد علاقه تان به یافا و یاسا. شما دستور مرا در مورد ازدواج با دختران پادشاه مصر که یک ازدواج سیاسی و مصلحتی است انجام دهید، بعد که هر کدام حرمسرای برای خود تشکیل دادید، یافا و یاسا را هم به حرمسرای خود وارد خواهید ساخت. کدام پادشاه و ولیعهد و شاهزاده ای را تا به حال دیده اید که به یک زن بسنده کرده و حرمسرای تشکیل نداده باشد؟! شما اگر

قصه کوتوله دلفک ۵۷

دستور مرا انجام داده و امر مرا اطاعت کنید، هم آن را خواهید داشت و هم این را. من از همین الآن برای سفر فردایتان به شما سفر به خیر و خدانگهدار می‌گویم. جلو بیایید تا هر دوی شما را ببوسم.

چون پسران با رضایت کامل از بارگاه پدر بیرون آمدند یک راست به سراغ عالییه، ندیمهٔ افسونگر مادرشان رفتند، و تا خواستند گفته‌های پدر را برای وی بازگو کنند، عالییه گفت: باید به عرض شاهزاده‌های عالی‌مقدار برسانم که ملکهٔ بزرگوار قبل از اینکه به جلسهٔ شورای سران قوم و عشایر تشریف ببرند، به من فرمودند که شما فردا صبح عازم سرزمین مصر هستید. باید خدمت شما شاهزادگان عزیز عرض کنم که چه بهتر، و چه قدر خوب شد که نقشهٔ قبلی ما عملی نشد، که آن تصمیم بسیار عجولانه گرفته شده بود، زیرا اگر هنگام گردن‌زدن یافا و جمال در پستوی حجره، نقاب از چهره‌تان پس می‌رفت و مردم سرزمین سوری‌ها می‌فهمیدند که شاهزادگان والاتبارشان مرتکب قتل شده‌اند، آبروی دربار و پدرتان می‌رفت. البته من با اطلاعی که کسب کرده‌ام گفتهٔ آخر حضرت سلطان را تأیید نمی‌کنم که شما بعدها می‌توانید در حرمسراهای خود، از وجود یافا و یاسا برخوردار شوید، زیرا به تحقیق هفتهٔ آینده، مراسم عقد و ازدواج یافا و جمال برگزار خواهد شد، و از طرفی شما هم چاره‌ای جز اطاعت فرمان سلطان و حرکت به سوی مصر را نخواهید داشت.

پسر بزرگ و عاشق یافا گفت: من آنقدر جسارت و شهامت دارم که سر از فرمان پدر بیچم و به مصر بروم و اینجا بمانم و انتقام خود را از جمال هرزه که یافایم را دزدیده، بگیرم. عالیه با زیرکی خاصی گفت: تصوّر نمی‌کنید اگر از فرمان پدر سرپیچی کنید، مقام ولیعهدی را از دست بدهید؟! مگر شما از خشم و عصبانیت پدرتان باخبر نیستید؟ گذشته از آن، من و ملکه بزرگوار چند دقیقه قبل با هم در این باره صحبت کرده و ایشان دستورات لازم را به من داده‌اند. اوّل باید حضورتان عرض کنم که این دختره هرزه، حتّی به درد کنیزی بارگاه ولیعهد هم نمی‌خورد. پس چه بهتر که هر چه زودتر بمیرد. من، هم به ملکه بزرگوار قول دادم و هم خدمت شما ولیعهد و الاتبّار عرض می‌کنم که، داغ یافا را به دل جمال خواهم گذاشت. قبل از آنکه یافا به حجله‌گاه برود، میان راه مجلس عقدکنان و حجله‌گاه او را سر به نیست خواهم کرد. شما خیالتان راحت راحت باشد.

در همان هنگام ولیعهد سرش را نزدیک گوش برادرش آورد و آهسته به او چیزی گفت و بعد رو به عالیه نمود و ادامه داد: تو چند لحظه اینجا بایست که ما به زودی برمی‌گردیم، و سپس هر دو با سرعت به سوی سراهای خود رفتند و بعد از چند لحظه هر کدام با دو کیسه پر از سکه‌های زر برگشتند و در حالی که چهار کیسه پر از سکه را به عالیّه ندیمه می‌دادند، گفتند: این انعام و پاداش تو زن فداکار که به خاطر ما تا پای جان ایستاده‌ای. عالیه در حالی که

قصه کوتوله دلفک ۵۹

خنده‌کنان می‌گفت: اگر شما این کیسه‌های زر را هم مرحمت نمی‌کردید، کمینه وظیفه خود را انجام می‌دادم، زیر لب گفتم: تا اینجا شد شش کیسه پر از سکه‌های زر. دو تا از ملکه گرفتم و چهار تا از این دو شاهزاده از عشق کور و کر. و ان‌شاءالله که چهار کیسه هم بعداً از پادشاه خواهم گرفت. راستی که خونبهای این عروسک مو بور فندقی چشم چقدر گران است، ده کیسه زر ناب.

ولی سلطان شهرباز، جمله «راستی که خونبهای این عروسک...» را نشنیده خوابش برد و شهرزاد قصه گو هم شبی دیگر جان سالم به در برد.

پایان شب پنجاه و سوم

و اما ای سرور صاحب کرامت و نمونه وقار و متانت! صبح روز حرکت، هنگام خداحافظی، ملکه به عالیّه ندیمه گفت: فقط باید حواست را خیلی جمع کنی، چون این لعیا خیلی باهوش و زیرک است. مبادا ناشی‌گری به خرج دهی. باید نقشه‌ات آنقدر ماهرانه باشد که شیطان بیاید و دستت را ببوسد. به این ترتیب، کاروان ملکه و شاهزادگان به سوی سرزمین مصر حرکت کرد. از فردای حرکت کاروان، خبر ازدواج یافا یکی از دو عروسک مو بور چشم‌فندقی شهر دمشق یا دخترخوانده وزیراعظم با جمال تاجر، در شهر پیچید، و به‌خصوص در بازار شهر دمشق چنان صدایی کرد که حدّ و اندازه نداشت. همه بازاریان و تجّار، از اینکه یکی از همکارانشان، راه به دربار و قصر پادشاه پیدا خواهد کرد، از خوشحالی در پوست نمی‌گنجیدند، زیرا آن قوم حساب‌گر، با خود می‌گفتند: کمترین اثر این ازدواج آن است که به خاطر جمال، ما مالیات کمتری خواهیم داد.

مراسم عقدکنان و ازدواج یافا و جمال بسیار مجلّل و باشکوه برگزار شد، ولی البتّه که باسرعت، زیرا وقتی جمال از وزیراعظم اجازه خواست صبر کنند تا پدرش از موصل بیاید، وزیراعظم گفت:

دستور حضرت سلطان این است که، تا موکب ملکه و ولیعهد و برادرش به مصر نرسیده، مراسم عروسی انجام شود. آنجا بود که لعیای باخرد هم باورش شد که، حقیقتاً دخترانش از افتادن در دام هولناک دربار سوری‌ها رها شده‌اند. از جمله در مراسم آن عروسی و جشن باشکوه، پادشاه هم شرکت کرد و در تمام مراسم قبل و بعد از عقد، عالیۀ ندیمه هم حضور داشت که حتی با چرب‌زبانی و تملق به وزیراعظم و لعیا گفت: می‌دانم شما هرگز باور نخواهید کرد، اما خدا می‌داند منی که هرگز فرزندی نداشته‌ام، یافا و یاسا را دختران خود می‌دانم و من که تا به حال چندین لباس و پیراهن برای این دو عروسک خوشگل دوخته‌ام، می‌خواهم لباس عروسی یافا را هم خودم بدوزم. به‌خصوص که ملکه بزرگوار هم به من امر فرموده‌اند، برای یافا و یاسا دو دست لباس مخصوص بدوزم، تأکید هم کردند لباس عروس حتماً باید جواهرنشان باشد. و آنجا بود که باز هم لعیای باخرد باورش شد، عالیۀ همان‌طور که دخترانش می‌گویند زنی مهربان و خوش‌قلب است.

باری، مراسم به پایان رسید. شاید تا آن هنگام در شهر دمشق و دربار سوری‌ها، جشن عروسی به آن عظمت و جلال برگزار نشده بود. خانه جمال را زیبا آذین بسته بودند، به‌خصوص حجله‌گاه را، چون تمام زنان شرکت‌کننده در مراسم عروس مو طلایی فندقی چشم،

قصه کوتوله دلفک ۶۳

تا مدتها می‌گفتند: ما هرگز حجله‌گاهی چنان زیبا و رؤیایی و دوست‌داشتنی ندیده بودیم.

باری بعد از پایان‌یافتن مراسم، عروس را به حجله بردند. در راه هلله‌ها کردند، در کوی و برزن سازها زدند و بر دهل‌ها مشت‌ها کوبیدند. تک‌سواران تیرانداز هم، جمالِ جمیلِ چهره، یا آن دامادِ شایسته وزیراعظم را به سوی حجله آوردند و در آن دقیقه آخر که همگی رفتند، جمال با حالتی که زبان از گفتنش عاجز است مشتاقانه از پله‌های ایوان سرایش بالا رفت. اندکی در جلوی ایوان‌سرا ایستاد، نگاهی به اطرافش انداخت و چون خواست وارد حجله شود، قبل از ورود دوتار خویش در دست گرفت و با صدایی که شادی و خُزن هر دو در آن بود، خواند:

عشق ای درمان درد بی‌دلان

عشق ای مقبول طبع مقبلان

گر نبودی تو، چه بودی، هیچ هیچ

عالمی خاموش و راهی پیچ پیچ

رنگ و بوی هستی از تو شد پدید

دیده هرگز بی‌تو زیبایی ندید

با تو هست ای عشق این پیمان من

یک نفس بی‌تو مبادا جان من

و آنگاه وارد حجله‌گاه شد و به سوی یافایِ باوفا رفت که، با تن سرد و یخ‌زدهٔ یافا روبرو شد، زیرا پیکر بی‌جان یافا را در بستر زفاف و حجله‌گاه جوانی‌اش می‌دید.

جمال وقتی با پیکر بی‌جان یافا، معشوق دل‌بند و عروس زیبایش روبرو شد، تعادل خود را از دست داد، بر زمین نشست و دو دستش را بر پیشانی گرفت و بنای گریستن را گذاشت که در آن حالت بی‌خودی و در میان اشک و آه، صدایی به گوشش رسید؛ صدایی که نمی‌دانست از کجاست. اما گنگ و بم و شمرده شمرده می‌گفت: «دیوانه برای چه نشسته‌ای؟ می‌دانی اگر بیایند و تو را بالای سر جنازهٔ یافا ببینند، سر از تنت جدا می‌کنند. هر چه زودتر فرار کن. آری، فرار کن.»

جمال دور و بر خود را نگاه کرد. کسی را ندید. تصور کرد آن صدا در عالم خیال به گوشش رسید. باز هم نگاهی بر پیکر بی‌جان یافا انداخت. مانده بود چه کار کند که دوباره همان صدا به گوشش رسید: «گفتم فرار کن که جز فرار چاره‌ای نداری. همه تو را قاتل یافا خواهند شناخت. فرار کن. لحظه‌ای تردید نکن و بالاخره تصمیم بگیر، آری تصمیم به فرار.» جمال برخاست که از اتاق خارج شود. اما باز هم همان صدا، همان صدای گنگ و بم و شمرده گفت: «پسر، با دست خالی و جیب تهی که نمی‌شود فرار کرد. وقت به حجره رفتن و سگه برداشتن را هم که نداری. چرا گردن‌بند یافا را از گردنش باز

قصه کوتوله دلفک ۶۵

نمی‌کنی. گردن‌بندش را از گردنش بازکن. زود باش فرارکن. هر لحظه ممکن است خواهر یا مادر یافا وارد سرایت شوند. وای اگر تو را در اتاق با جنازه یافا ببینند. فرار کن اما با گردن‌بند یافا.»

جمال هم چون انسان‌های گیج و بی‌اراده، ترسان و لرزان، بدون آنکه فکر کند، به طرف پیکر سرد و یخ‌زده یافا رفت. گردن‌بندش را باز کرد و چون به طرف در اتاق رفت، باز همان صدا گفت: «هر چه زودتر به طرف مصر برو. به نزد عموهایت. مدتی نزد آنها بمان. برو عجله کن، به طرف مصر. تا آفتاب نرزه باید فرسنگها از دمشق دور شده باشی. برو.»

و چون جمال مات و گیج و بهت‌زده از خانه خارج شد، در حالی که پشتش به خانه و رویش به طرف قصر وزیراعظم و پدرخوانده یافای بی‌گناه بود، لحظه‌ای ایستاد. اول تصمیم گرفت به قصر وزیر برود و مورد را با او در میان بگذارد، اما واقعاً ترسید؛ زیرا هنوز دنباله‌های و هوی شادمانه و ولوله‌های طرب‌انگیز زنانه، از اندرون قصر، در مورد اینکه یافا را به حجله فرستاده‌اند، باقی بود. جمال ترسید اگر برود و چنان خبری را به ایشان بدهد، حاضران تکه‌تکه‌اش کنند. لذا به سرعت در تاریکی شب گم شد. از طرف دیگر چند دقیقه‌ای که گذشت، زنی که سرتا پای خود را پوشانده بود، بعد از جمال از آن خانه خارج شد و قدری دورتر، در همان تاریکی شب، با مردی،

مدتی به صحبت ایستاد و سپس او هم در تاریکی شب ناپدید شد. او عالیۀ جادوگر بود.

ساعتی گذشت، آرامش همه جا را فرا گرفت. وزیراعظم، لعیا و یاسا نیز به بستر رفتند. ناگهان یاسا در خواب فریادی کشید و بلند شد و در بستر خود نشست. لعیا و وزیراعظم هراسان به جانب اتاق یاسا دویدند که قل دوّم یافا گریه‌کنان گفت: مادر، یافا را گُشتند. به شما گفتم آنها را تنها نگذارید. مادر جان اجازه بدهید هم‌الآن به خانه‌شان بروم. لعیا گفت: دخترم خسته‌ای و خیالاتی شده‌ای، حتماً خواب دیده‌ای. معمولاً خواب‌ها برعکس تعبیر می‌شود. خوابی که دیده‌ای، تعبیرش همین سعادت است که نصیب یافا شده. رفتن الآن تو جز آنکه خلوت شب زفافشان را بر هم بزندی، نتیجه دیگری ندارد. بخواب دخترم. گفتم که خیلی خسته شده‌ای و خواب دیده‌ای. در آن موقع وزیراعظم هم گفت: ان‌شاءالله فردا صبح، با یک صبحانه مفصل شاهانه به دیدار خواهر نوعروست خواهی رفت.

صبح شد و ساعتی هم از طلوع آفتاب گذشت. کارکنان آشپزخانه قصر وزیراعظم، در حال آماده‌کردن صبحانه برای عروس و داماد بودند که یاسا مرتّب به مادرش می‌گفت: مادر، دلم شور می‌زند لطفاً زودتر. لعیا گفت: دخترم صبح شب زفاف است، ایرادی ندارد که قدری هم دیر شود. بالاخره نزدیک چاشت بود که یاسا و لعیا از جلو، و دو غلام در حالی که دو مجمعه از انواع خوردنی‌های خوشمزه، به

قصه کوتوله دلفک ۶۷

عنوان صبحانه شاهانه بر سر داشتند به سوی خانه جمال که فاصله چندانی هم با قصرِ وزیراعظم نداشت حرکت کردند. وقتی به در خانه رسیدند از بازبودن در، تعجب کردند و چون وارد حیاط شدند، در حجله گاه را هم باز و غمی را سایه افکنده بر خانه دیدند که یاسا هراسان به طرف اتاق دوید. چون به آستانه در رسید و چشمش بر یافای سردشده در بسترافتاد، جیغی کشید و در همان آستانه در بیهوش شد. لعیا شتابان به طرف اتاق دوید. او هم چون دخترش یاسا، فریادی کشید و از حال رفت. دو غلام چون ماجرا را دیدند، مجموعه‌های پر از صبحانه را بر زمین نهادند و شتابان خود را به بارگاه وزیراعظم رساندند.

هنوز ربع ساعتی نگذشته بود که وزیراعظم و درباریان و حتی خود پادشاه به خانه جمال آمدند. زنان اندرون قصر وزارت، ابتدا لعیا را به هوش آوردند که او به همسر خود و پادشاه و حاضران گفت: چند دقیقه‌ای به من فرصت دهید تا ابتدا خودم به سراغ پیکر بی جان یافا بروم و علت مرگش را بدانم. بعد از دقیقه‌ای او در را گشود و گفت: مرگ مشکوکی است. فقط در پشت یافا دو خراشیدگی کوچک وجود دارد و دیگر هیچ. لطفاً پزشک مخصوص را خبر کنید تا او علت مرگ را معلوم کند.

بعد از شنیدن این گفته لعیا، عالیه که در گوشه‌ای ایستاده بود به خود لرزید. در این موقع پادشاه گفت: پزشک به جای خود، باید

بیاید، اما داماد کجاست؟ جناب وزیر نکند داماد پیشنهادی شما از آن دیوانه‌هایی باشد که بعد از کام دل گرفتن، معشوق خود را می‌کشند. آنگاه رو به حاجب مخصوص خود کرد و گفت: فوراً داروغه را خبر کنید. بگویید گزومه‌ها و مأموران خود را به همه جا گسیل دارد. این داماد فراری قاتل، نمی‌تواند خیلی از دمشق دور شده باشد، هر چند که بر اسب بادپا هم سوار باشد. در آنجا بود که لبخندی بر لبان عالیه نشست؛ عالیه همان زن خیانتکار جادوگری که برای کشتن یافا و جمال، ششصد سکه زر، از ملکه و دو پسر پادشاه جایزه گرفته و در سرش آرزوی دریافت چهارصد سکه از پادشاه را هم می‌پروراند. آن خنده هم به آن خاطر بود که آن زن جادوگر، با مودی‌گری نقشه بسیار رذیلانه‌ای برای جمال، بعد از کشته‌شدن یافا کشیده بود.

اگر خاطر سلطان باشد، عرض کردم وقتی جمال با پیکر بی‌جان همسرش در شب زفاف روبرو شد، تعادل خود را از دست داد که در آن حالت بی‌خودی، صدایی گنگ و بم و شمرده به گوشش رسید که می‌گفت: هر چه زودتر فرار کن که اگر ببینند و تو را بالای سر جنازه یافا ببینند، سر از تنت جدا می‌کنند. آن صداها، با آن آهنگ در گلو انداخته و جادوگرانه، از حلقوم عالیه پست فطرت بیرون می‌آید که خود را زیرکانه پشت پرده‌ای پنهان کرده بود. از طرفی عرض کردم که وقتی بعد از بیرون آمدن جمال، او هم از خانه خارج شد، سر راه، در تاریکی به سایه‌ای که به مردان سپاهی می‌مانست مطالبی گفت و رفت.

قصه کوتوله دلفک ۶۹

حال از سلطان با اقتدار اجازه می‌خواهم که قدری به عقب برگشته و جمال را در آن تاریکی شب دنبال کنیم. جمال هراسان و شتابان و ترسیده و لرزان، از شهر دمشق بیرون آمد و به سوی جنوب غرب، افتان و خیزان و ترسان، دوان و دوان جلو رفت و رفت تا اینکه حدود چندین منزل از شهر دمشق دور شد و به نزدیکی‌های شهر دارا رسید و چون بسیار خسته بود و با همان حال پریشان، می‌دانست آن قدر از دمشق دور شده که در معرض خطر نباشد، در حالی که خورشید در حال طلوع کردن بود، در زیر درختی خوابید و خوابش برد. چون بعد از ساعتی چشم گشود که برخیزد و باز هم به راه خود ادامه دهد و به جانب مصر برود، یک مرد سپاهی را بالای سر خود ایستاده دید. جمال با دیدن مرد سپاهی بر بالای سرش، رنگش پرید و بریده بریده سلام گفت. مرد سپاهی پرسید: کیستی و کجا می‌روی؟ جمال با همان حالت ترس گفت: مسافری هستم که از شمال به جنوب می‌روم. سپاهی ادامه داد: تو چه مسافری هستی که هیچ بغچه و بار و بندیلی همراه نداری. ضمناً مشکوک هم به نظر می‌رسی. بلند شو تا تو را بازرسی کنم و جیب‌هایت را بگردم. بعد با خشونت و زور او را سرپا نگاه داشت و چون جیب‌هایش را بازرسی کرد، گردن‌بند جواهرنشان یافا را بیرون آورد و خنده کریهی کرد و گفت: نگو مسافری هستم که از شمال به جنوب می‌روم. بفرمایید دزدی هستم که شبانه فرار کرده‌ام. آیا درست است؟ چون جمال سکوت کرد، مرد سپاهی با

بی‌رحمی سیلی بر صورت جمال زد و فریادکشان گفت: پرسیدم آیا درست است؟ جمال دید اگر بگویند کیست و از کجا آمده، کار بدتر و وضع خراب‌تر می‌شود، لذا جواب داد: آری راست گفتم. دزدی هستم که شبانه فرار کرده‌ام. مرد سپاهی بلافاصله دستان جمال را با طنابی از پشت بست و او را به شهر دارا و نزد داروغه بُرد و آهسته در گوش وی چیزی گفت. داروغه هم بدون معطلی از جمال پرسید: آیا اقرار می‌کنی این گردن‌بند را تو دزدیده‌ای؟ جمال در نهایت عجز و درماندگی سرش را فرود آورد و گفت: آری. داروغه هم فوراً دستور داد تا دست راست جمال را از بازو قطع کردند و برای اینکه خون بند آید، بازویش را در روغن داغ فرو بردند که جمال هم بیهوش بر زمین افتاد.

جمال یک شبانه‌روز بیهوش در گوشه‌ای افتاده بود و چون ظهر فردایش به هوش آمد، غیر از آن مرد سپاهی، چند مأمور دیگر را هم بالای سر خود دید. مرد سپاهی اوّلی لگدی محکم بر سینه جمال کوبید و گفت: چشمم روشن، آقای دزد، قاتل هم از آب درآمد. دیگر حدّ مجازات تو قاتل سیه‌دل، در ید قدرت داروغه این شهر نیست. حکم گردن‌زدنت را باید حضرت سلطان در شهر دمشق صادر کند. آنگاه مرد سپاهی رو به گزمه‌ها و مأموران از راه‌رسیده کرد و گفت: در اختیار شماست، به نزد سلطان ببریدش که قاتل یافا، عروسک چشم‌فندقی و مو بور شهر ما را یک‌بار گردن‌زدن کم است.

قصه کوتوله دلفک ۷۱

بعد از گفتن آن عبارت، مرد سپاهی بر پشت اسب خود پرید تا زودتر خود را به نزد عالییه برساند و ده سگه زر ناب، پاداشش را بگیرد. چون گزومه‌ها و مأموران داروغه شهر دمشق خواستند جمال را در همان حال همراه خود ببرند، داروغه پیر و باتجربه شهر که بر طبق گفته مرد سپاهی و تأکیدش که دستور، دستور ملکه است، با آن سرعت دست جمال را از بازو قطع کرده و پشیمان هم شده بود، گفت: حداقل یک روز صبر کنید، زیرا اگر این مرد را با این وضع بخواهید به دمشق ببرید، در راه می‌میرد. در نتیجه مأموران یک روز دیگر هم صبر کردند و صبح روز بعد، جمال را به طرف دمشق حرکت دادند. غروب همان روز بود که مأموران جمال بی‌گناه دست‌بریده را، به نزد داروغه شهر دمشق بردند. داروغه با دیدن جمال و آن دست‌بریده گفت: دیر وقت است. تا صبح این مرد را در حبس نگاه دارید، زیرا حضرت سلطان خودشان می‌خواهند تشریف بیاورند و دستور اعدام این ناجوانمرد روسیاه را صادر کنند.

جمال را در نهایت خفت تا صبح در حبس نگاه داشتند و چون سلطان سرزمین سوری‌ها وارد داروغه‌خانه شد، جمال را هم به حضور آوردند. پادشاه نگاه نفرت‌انگیزی به چهره جمال انداخت و آب دهانی به صورتش پرت کرد و گفت: مردک بی‌شعور. خوب بود که حداقل، حق نان و نمک وزیر بیچاره ما را نگاه می‌داشتی. شنیده‌ام هر روز بر سر سفره ناهارش می‌نشستی و غذا زهر مار

می کردی، و در آخر این نمک به حرامی را مرتکب شده و دیوانه وار آن دخترک معصوم را کُشتی. چون جمال خواست سخن بگویند، پادشاه فریاد کشید: خفه، حوصله شنیدن اراجیف تو را ندارم و سپس با فریاد گفت: جلاد، همچنان که داروغه شهر دارا دستش را از بازو قطع کرد، تو هم سر از تنش جدا کن. چون جلاد شمشیر به دست جلو آمد، صدای فریاد وزیر اعظم از دور شنیده شد که می گفت: حضرت سلطان لطفاً دست نگاه دارید، چون یافا را عالیه ندیمه مخصوص خاتون بزرگوار کشته است.

پادشاه با دست اشاره ای به جلاد کرد که وزیر اعظم هم وارد داروغه خانه شد و چون چشمش به جمال دست از بازو قطع شده افتاد فریادی کشید و چنان اندوهگین گفت: جمال، که دل همه لرزید. آنگاه گوشه ای نشست و آن مرد موسپید و موقر، های های بنای گریستن را گذاشت و زیر لب آهسته و مدام می گفت: خدا لعنت کند این عالیه دمامه را. که پادشاه به سوی وزیر اعظم خود رفت. سلطان بازوی او را گرفت و از جا بلندش کرد و گفت: توضیح بده چگونه عالیه، یافای تو و همسر جمال بدبخت را کُشت؟ وزیر اعظم گفت: اگر خاطرتان باشد همسرم لعیا هنگامی که با پیکر سرد و بی جان یافا روبه رو شد، گفت جز جای دو خراش بر پشت یافا، هیچ نشانی از جراحت و ضربه و زخم بر بدنش نیست و خواهش کرد که پزشک مخصوص را بر سر جنازه بیاورند که پزشک آمد و علت مرگ یافا را

قصه کوتوله دلفک ۷۳

فهمید. من بدون اجازه سلطان، مقصّر و مُسبّب این ماجرا را بالاخره وادار به اقرار کردم. و بعد از آن اعتراف وحشتناک دستور دادم، چون سگی زنجیر به گردن عالیه بیندازند و این گرگ بدطینت را با زنجیر به درخت ببندند. اکنون اگر اجازه می‌فرمایید بگویم عالیه را به اینجا بیاورند و شما از او بخواهید که اعترافاتش را در حضورتان تکرار کند. پادشاه با سرتکان دادن، موافقت خود را اعلام کرد و چند دقیقه بعد عالیه را در حالی که زنجیری به گردنش بسته بودند وارد تالار داروغه‌خانه کردند. عالیه با همان زنجیر در گردن گریه‌کنان خود را روی پاهای شاه انداخت و گفت: شاه‌ها مرا ببخشید، غلط کردم، از گُشتنم صرف‌نظر کنید.

پادشاه رو به عالیه کرد و گفت: بگو چگونه و چه‌طور آن دختر بدبخت و آن عروس ملوس دربار ما را کشتی؟ عالیه گریه‌کنان گفت: لباس عروسی یافا را من دوختم، و خودم هم لباس را بر تنش کردم، اما سر قزن‌ها و سگک‌های پشت پیراهنش را نوک‌تیز و برآن درست کردم و بر سر آن قزن و سگک‌ها مقداری از مهلک‌ترین و کشنده‌ترین سم‌ها مالیدم. خاکم به سر! زیرا چنان ماهرانه قزن و سگک‌های نوک‌تیز را جاسازی کردم که چون یافا تصمیم به بیرون‌آوردن پیراهن عروسی از تنش بکند، تیزی قزن و سگک‌ها پیشش را خراش بدهد و آن سم مهلک زیر پوست یافا وارد شود و او را بگُشد. آری حضرت سلطان، من بدبخت خاک بر سر، اینگونه یافا را به قتل رساندم.

پادشاه با فریاد پرسید: آخر چرا؟ که عالیه پاسخ داد: برای اینکه ملکه بزرگوار می خواستند، وقتی ولیعهد از سفر مصر مراجعت می فرمایند دیگر یافایی وجود نداشته باشد. پادشاه دوباره گفت: بگو چرا با دسیسه و به وسیله آن سپاهی احمق واسطه شدی تا دست این بدبخت از بازو قطع شود. خب تو که یافا را گشتی، دیگر با این جمال بیچاره چه کار داشتی؟ عالیه گریان گفت: نادانی و خریّت. پادشاه لحظه ای فکر کرد و ادامه داد: کاری را که تاکنون انجام ندادهام امروز می خواهم انجام دهم. و سپس فرمان داد: همینجا و در تالار داروغه خانه شهر دمشق آتشی بر پا دارید، دیگ بزرگی را روی آتش بگذارید و دیگ روی آتش نهاده را پر از روغن کنید و موقعی که روغن به جوش آمد این عفریته را داخل روغن داغ بیندازید. می خواهم خود با چشم خویش سوختن و پختنش را در روغن داغ ببینم. آنگاه لحظه ای سکوت کرد و سپس پادشاه خنده بلند دیوانه‌واری سر داد و گفت: نه راه بهتری به نظرم رسید، و آنگاه به اطرافیان خود گفت: هر چه زودتر زنجیر را از گردن این عجوزه جنایتکار باز کنید. زنجیر را از گردن عالیه باز کردند و پادشاه گفت: مقابل من بایست، بایست و توی چشمان من نگاه کن. عالیه طبق فرمان، با ترس مقابل شاه ایستاد و چشم در چشم شاه انداخت که در یک لحظه، پادشاه شمشیر از نیام کشید و در حالی که فریادکشان می گفت: بی حیای چشم دریده، با یک ضربت سر از تن عالیّه فتنه‌گر

قصه کوتوله دلفک ۷۵

قاتل جدا کرد که سر بریده عالیه در کف تالار چرخ می خورد و رفت و رفت تا جلوی دو پای جمال رسید. آنگاه پادشاه گفت: این سر بریده عوض آن دست بریده.

و آنگاه لبخندی حاکی از رضایت برای اینکه جنایتکاری به جزا و کیفر رسید بر لبان سلطان شهرباز نقش بست و چشمان خود را هم بست، و شهرزاد هم کتاب داستان یافای عاشق را بست.

پایان شب پنجاه و چهارم

و اما ای ملک جوان‌بخت، چون طیب یهودی، قصه خود را به پایان رسانید، تعظیمی کرد و مقابل سلطان ایستاد و چشم در چشمان وی دوخت، که سلطان سرزمین چین گفت: نه، این قصه با تمام ماجراهای جالبش، آن قصه‌ای که من می‌خواستم نبود؛ زیرا همانطور که قبلاً هم گفتم، من دوست دارم داستانی بشنوم که شادی‌آور و خنده‌دار باشد، مثل داستان‌هایی که آن دلکک بیچاره برای ما تعریف می‌کرد، و در پایانش صدای خنده ما سرتاسر فضای تالار را می‌گرفت. اما هر سه قصه‌ای که تا به حال شنیدم، آخرش مرگ و فراق و جدایی بود، و نه اینکه باعث خنده نشد، بلکه اشک را هم از چشمان ما سرازیر کرد. پس این قصه هم باعث آزادی مرد مباشر و خیاط و همسرش نشد. البته تو آزادی و قبلاً هم گفتم که من تو را نخواهم کشت، زیرا تو در طلب علم، راه به این درازی از دمشق تا اینجا را آمده‌ای، و نادانی‌ات هم ناشی از ترس ذاتی و قومی‌ات بوده است. من اگر طیبی را بکشم، همانطور که گفتم، گویی که هزاران بیمار را گشته‌ام؛ زیرا هر طیب نجات‌دهنده جان صدها هزار انسان است. بسیار خُب، تو آزادی و می‌توانی بروی. من هم‌الآن جلاد را خبر می‌کنم، تا گردن این سه نفر

باقیمانده را بزند و دستور دفن جنازه دلچک را هم می‌دهم و به دنبال کارم می‌روم.

در این موقع خیاط خودش را روی پاهای سلطان انداخت و زاری‌کنان گفت: از شما سلطان عادل تقاضا می‌کنم تفاوتی قایل نشوید، اجازه بدهید که من هم به تعریف داستانی پردازم. من خودم تصور می‌کنم داستان عاشق و دلآک، از آن قصه‌ها جالب‌تر باشد. ای سلطان بزرگوار، اکنون که رشته جان من و همسرم به تار موی احسان شما بسته است، شما این تار مو را نکشید و نکنید. باور بفرمایید داستان عاشق و دلآک، داستان شیرینی است. اما پادشاه فکری کرد و گفت: گفتم عاشق و دلآک. بسیار خُب. اگر شنیدم و آخرش کشت و کشتار و مرگ و میر نبود، هر سه آزادید، و آلا دیگر برای همسرت فرصتی نخواهد بود و جلاد را خبر می‌کنم و دنبال کار خود خواهم رفت. زود باش حاشیه نرو و به تعریف اصل داستان پرداز، که بلافاصله مرد خیاط اینگونه آغاز کرد:

و اما ای خاقان بزرگوار سرزمین گسترده و پهناور چین، همان‌طور که می‌دانید، من و همسرم وقتی از یک میهمانی برمی‌گشتم، در راه و داخل کوچه‌ها، چشمانمان به آن دلچک بیچاره افتاد که در گوشه‌ای نشسته بود و گریه می‌کرد. اما باید حضورتان عرض کنم، ظهر آن روز ما به خانه یکی دیگر از خیاط‌های مشهور این شهر میهمان بودیم. خانم‌ها در اندرونی و ما مردان در بیرونی خانه نشسته بودیم. آن روز

قصه کوتوله دلفک ۷۹

در آن میهمانی، تمام هنرمندان و صنعت‌گران و صاحبان مشاغل عمده، با همراهانشان حضور داشتند. چون سفره را گسترده و انواع غذاها را در آن چیدند، خیاط صاحب‌خانه گفت: چند لحظه‌ای دست نگه‌دارید که اکنون یکی دیگر از میهمانان و تنها فرد باقیمانده از مدعوین وارد خواهد شد.

هنوز حرف میزبان تمام نشده بود که جوانی ماهروی برازنده و نیکوشمایل، و به قول معروف چون پنجه آفتاب که جامه‌ای بس فاخر به تن داشت وارد شد و در نهایت ادب به همه سلام کرد. آن جوان به قدری مؤدب و موقر و متین بود که همه میهمانان از جای برخاستند و به احترام او سر پا ایستادند. جوان برازنده نیکوشمایل با فروتنی تمام سعی کرد در همان اوّل اتاق و پایین سفره بنشیند که ناگهان همه متوجه شدیم، آن جوان، با آن زیبایی و برازندگی یک پایش لنگ است. میهمان تازه‌وارد با همان پای لنگ در آخر و انتهای سفره و پایین اتاق نشست و همگی ما هم نشستیم. ناگهان چشمان جوان لنگ، به یکی از میهمانها دوخته شد و قیافه‌اش درهم و دگرگون شد و از جا برخاست و با صدایی بسیار زیبا و دلنشین گفت: مرا معذور دارید که با تمام احترامی که برای همه شما سروران قایلیم، یارای تحمل و نشستن در این مجلس و سر این سفره پر نعمت را، در خود نمی‌بینم. چون در میان بُهت و حیرت همه مدعوین، مرد خیاط صاحب‌خانه پرسید: ممکن است از شما انسان برجسته و برازنده که

عزیز من هم هستی پپرسم چرا؟ ابتدا جوان از گفتن علت خودداری کرد و چون با اصرار همه روبه‌رو شد گفت: ای سروران با عرض معذرت از حضورتان، باید عرض کنم علت برگشتن من و فیض نبردن از حضور و وجود شما در این مجلس، آن مرد دلاک است که در سمت راست سفره نشسته است. با او سر یک سفره نشستن و لقمه برداشتن برای من غیرممکن است. من، لقمه‌ای مسموم خوردن و جامی زهرین نوشیدن را بهتر از آن می‌دانم تا با این مرد دلاک سر یک سفره بنشینم.

چون جوان قصد رفتن از مجلس را نمود، میزبان مجلس برخاست و رو به جوان برازنده لنگ نمود و گفت: وجود و حضور شما امیرزاده‌الای تبتی، نه فقط برای من خدمتگزار، که برای همه میهمانان عزیز و شریف مغتنم است. و چون از کوچکی فضای خانه خود نیز شرمنده‌ام، فقط از سروران عزیزم، مهلتی کوتاه می‌خواهم تا در تالار مجاور هم یک سفره پهن کنم و افتخار میزبانی عزیزانم را در دو تالار و بر سر دو سفره، در این روز قشنگ داشته باشم. فقط امیرزاده، چند دقیقه‌ای به بنده فرصت دهند. و همچنان که مرد میزبان در حال صحبت بود حاضران متوجه شدند، مردی از سمت راست سفره بلند شد و از مجلس بیرون رفت. او همان مرد دلاک موردنظر امیرزاده تبتی بود. چون مرد میزبان هم متوجه خروج مرد دلاک شد، گفت: چه خوش بود اگر این میهمان عزیز هم، سرای مرا ترک

قصه کوتوله دلفک ۸۱

نمی‌گفت و به من اجازه گستردن سفره دیگری را می‌داد. اما حال تصور نمی‌کنم دیگر، برای امیرزاده محترم مشکلی وجود داشته باشد. امیرزاده تبتی در پاسخ گفت: من هم راضی نبودم باعث شوم میهمانی طعام نخورده از سر سفره شما برخیزد. اما چه کنم، باور کنید اگر شما هم جای من بودید همین حالت را پیدا می‌کردید. خدا شاهد است هر چه سعی کردم بر خود مسلط شوم و حضورش را در این مجلس تحمل کنم، نتوانستم.

در این موقع میزبان گفت: پس اجازه بدهید خادمان غذا را بیاورند و سفره بچینند و شما هم نوش جان بفرمایید. ولی بعد از صرف ناهار، از حضور امیرزاده استدعایی دارم، و آن خواهش و تمنا این است، چنانچه برایتان امکان دارد، قصه خود، و آن مرد دلاک از مجلس بیرون‌رفته را، برای ما تعریف کنید؛ زیرا نه تنها من، بلکه تمام حاضران، مشتاق شنیدن داستان امیرزاده والای تبتی هستند.

در این موقع همه حاضران هم سر را به علامت رضایت و تصدیق فرود آوردند و یکی از میان جمع گفت: زهی سعادت برای همه ما اگر امیرزاده موافقت فرمایند و لب به سخن بگشایند. آنگاه همگان به خوردن طعام پرداختند تا بعد با شنیدن داستان زندگی امیرزاده هوتن، بعد از ظهرشان با خاطره‌ای خوش به غروب برسد.

بعد از صرف ناهار امیرزاده هوتن تبتی گفت: پدر من از زمین داران بزرگ و مالکان عمده سرزمین تبت بود و به جز من فرزندی نداشت.

متأسفانه پدرم با رعایا و کشاورزان و خدمه خود چندان به عدل و داد رفتار نمی‌کرد و چون من، به رشد رسیدم، پدرم بر اثر یک بیماری ناشناخته و شاید، بر اثر زهر ریخته شده در جام شربتش، از دنیا رفت و من ماندم و کوهی از ثروت و زمین و گله‌های فراوان و مزارع بسیار و خدمتکاران بیشمار. در ضمن پدرم گذشته از آن همه ملک و زر و سیم و رعیت، امیر و فرمانده بخش وسیعی از سرزمین تبت هم بود. من بعد از مرگ پدر، در حالی که عمو و برادرهای بزرگ و کوچک و مشاور و راهنمایی نداشتم، ایامی را به سختی بسیار گذراندم، و با اینکه بسیاری از زمین‌ها را به کشاورزان ستم‌دیده بخشیدم، و نسبت سهم کشاورزیشان را دو برابر کردم، تا بلکه در همان ماه‌های اوّل فوت پدرم، محبوب مردمان دور و بر خود گردم، اما عده‌ای از مردمان کینه‌دار نسبت به پدرم، به هیچ وجه با من از در صلح و رفاقت و دوستی برنیامدند. همه جا پشت سرم می‌گفتند: ای مردم، شما فریب این بذل و بخشش‌های فعلی هوتن را نخورید، زیرا او هنوز جوان است و اوّل کارش می‌باشد. بترسید از زمانی که زیر پایش محکم شود. آن وقت خواهید دید گرگ‌زاده عاقبت گرگ می‌شود.

مدتی گذشت. شبی من بی‌احتیاطی کردم و دیر وقت سوار بر اسب به تنهایی از قصر خود بیرون آمدم. مهتاب شبی بود و زیبا منظره‌ای. من همچنان در کوچه‌باغ‌های شهرمان سواره در حال گردش و تفرّج و تماشا بودم که ناگهان احساس کردم، عده‌ای در

قصه کوتوله دلفک ۸۳

تاریکی شب مرا تعقیب می‌کنند. اسب خود را هی زد. چندین سوار که برق تیغ‌های در دستشان را در زیر نور کمرنگ ماه می‌دیدم، دنبالم کردند. درحالی که اسبم با سرعت می‌رفت با چالاکی تمام و با یک پرش از اسب به پایین پریدم و اسب همچنان رفت و تعقیب‌کنندگان نیز بدون آنکه متوجه پریدن من شده باشند، سر در پی اسب بی سوار، در پیچ و خم کوچه‌باغ‌هایی با درختان بلند و بدون تابش نور ماه گذاشتند. من نیز با ترس فراوان در ته پس‌کوچه‌ای، در خانه‌ای را محکم با مشت کوبیدم که دختری بسیار ملیح و زیبارو شتابان آمد و در را گشود و من به سرعت خود را درون خانه انداختم و گفتم: لطفاً هرچه زودتر در را ببندید. در زیر نور فانوسی که به دیوار هشتی خانه وصل و روشن بود دختر را دیدم؛ زیبا و رخسندۀ همچون ماه شب چهارده. دخترک خواست فریاد کشیده و کمک بطلبد که با التماس گفتم، خاتون لطفاً فریاد نکشید، زیرا جان من در خطر است و از ترس به خانه شما پناه آوردم. دختر با شهامت تمام گفت: امیدوارم راست گفته باشید و خیر باشد. در همین موقع صدای سم اسبانی به گوشم خورد و بانگی محکم و متین که گفت: خُتن، دخترم در را باز کن. منم پدرت. دختر با اشاره سر از من خواست از پشت در کنار روم. او در را گشود و مردی موقر و موسفید با اسب وارد هشتی شد و سوار دیگری به دنبالش آمد. آن دختر زیبارو که فهمیدم نامش خُتن است گفت: پدرجان هم‌اکنون و قبل از

تشریف آوردن شما، این جوان که راهزنان شبگرد سر در پی اش داشتند، در را کوبید و من امانش دادم. مرد موسفید و موقر گفت: پس آن اسب بدون سوار از آن تو بود و آن سواران راهزن که تا مرا دیدند فرار کردند در پی تو بودند. جوان به جای خوبی آمدی، چون اینجا خانه دختر من است و من قاضی این شهرم.

چون من خود را به قاضی شهر معرفی کردم، قاضی از اسب پیاده شد و مرا به گرمی در آغوش خود فشرد و گفت: اصلاً شایسته نبود امیرزاده هوتن این وقت شب تنها از قصر خود خارج شوند. به هر صورت به خیر گذشت. سپس رو به دخترش کرد و گفت: ختن، مرد شریفی را پناه داده‌ای که ایشان امیرزاده هوتن هستند. من به پدر مرحومشان ارادت بسیار داشتم. به خدمتکارت بگو اتاقی برای استراحت ایشان فراهم کند تا صبح شود و به قصر خود برگردند. درضمن به خدمتکارت بگو پذیرایی باید در حد پذیرایی از یک امیرزاده محترم باشد.

صبح آن روز صبحانه را با قاضی شهر خوردم و بعد از صحبت‌های بسیار درباره اوضاع شهر و طغیان و شورش تعدادی از رعایا بعد از مرگ پدرم و توصیه‌های قاضی درباره محافظت بیشتر از جانم، چون خواستم خداحافظی کرده و از خانه بیرون آیم، در روشنای روز و زیر تابش نور خورشید دختری را پیش رویم دیدم که گویی چشمه نور، رود لطافت، دشت زیبایی، کوه احساس، دریای

قصه کوتوله دلفک ۸۵

عاطفه، پرننگ‌تر از عشق و سرخ‌تر از شفق بود. او همان دختر قاضی شهر ختن بود.

و اما ای ملک جوان‌بخت، هوتن پالنگ، یا امیرزاده‌ای از سرزمین تبت، برای حاضران جمع در خانهٔ مرد خیاط شهر پکن در ادامه گفت: نمی‌دانم چگونه و چه‌طور خود را از خانهٔ قاضی شهر، و بعد از چشم‌دوختن در چشمان ختن، آن خوب‌روی آفتاب‌چهرهٔ ماه‌طلعت به خانه رساندم. من جوان تنهای بی‌مادر بزرگ‌شده و تازه پدر مستبد ازدست‌داده، دچار تبی شدید شدم. آتشی سراپای وجودم را فرا گرفت. قدرت ایستادن بر سر پا را نداشتم و عجیب آنکه تنهای تنها بودم. نه خاله‌ای، نه دایی و عمو و عمه‌ای. مادرم نیز - آن‌طور که تنها کنیز پیر بازمانده از دوران پدرم می‌گفت - با لگدی که پدر بر پهلویش کوبیده بود، فرزند دوّم در شکمش را سقط کرده و زمانی که من سه ساله بودم مرده بود. پدرم بعد از مادرم نیز، دختری را به همسری انتخاب نکرده و روزگارش را به لهو و لعب و عیش و عشرت گذرانده بود و در آخر نیز با زهری که یکی از همان زنان ولگرد، در جامش ریخته بود، رخت سفر از این جهان بر بسته و سرزمین تبت را با باقی‌گذاشتن میراثی آنچنانی، عاری از وجود خود گردانیده بود. من از شدت تب در بستر افتاده بودم و علت درد خود را می‌دانستم. اما با تمام رشادت‌ها و جنگاوری، خلع‌سلاح شده و اسیر لشگر عشق شده بودم، که فقط گاه‌گاهی همان کنیز پیری که

همراه با جهاز مادرم به خانه مان آمده بود، سری به من می زد. از جمله یکبار که وی به خانه ام آمده بود، من در تب شدید و حالت خواب و بیداری این ابیات را زمزمه کردم:

شد کننده از سیلاب غم، بیخ و بن و بنیان من

لیکن به عشقت تا ابد محکم بود ایمان من

از عشق هستی سوز تو جانا ختن جانا ختن

باشد همه روی زمین زندان من زندان من

ای دلبر عشق آفرین بنگر که از هجرت چه سان

بر شد به هفتم آسمان شب تا سحر افغان من

من مرغ پر بشکسته ام بیمار و زار و خسته ام

بر مهر تو دل بسته ام ای گوهر غلتان من

که همان کنیز بر بالین من آمد و گفت: در عجبم از پدری چنان بی رحم و دل سخت، پسری چنین رحیم و دل رحم. هر چند که مادرت فرشته ای بود از فرشتگان آسمان که به چنگ دیوی از دیوان زمینی افتاده بود. تو ارث از مادر نجیب و رئوف برده ای. و اما من کنیز موسفید که می دانم و فهمیده ام تو دل در گروی پری و شی خوب رو بسته و در دام مهرش گرفتار گشته ای، عجزه ای را می شناسم جادوگر و گره گشای کارها. او قدرت صد طیب را دارد و آهن سخت را در مشت های زار و نحیف خود چون موم نرم می کند. من او را به بالینت می آورم، شاید گره کور عشقت را با تدبیر جادویی خود باز کند و تو را از بستر بیماری برخیزاند و به وصال معشوق برساند.

قصه کوتوله دلفک ۸۷

در این موقع جادوی خواب، سلطان را به بستر استراحت کشاند
و شهرزاد قصه گو را به آرزویش یعنی یک روز دیگر زنده ماندن
رساند.

پایان شب پنجاه و پنجم

و اما ای سلطان فهیمی که گوهر غلتان دریای معرفتی! هوتن که شدت تب عشق، اندیشه‌اش را از کار انداخته بود، پیشنهاد کنیز پیر را پذیرفت و آن عجزه جادوگر، یا جرثومه فساد را به حضور پذیرفت. هوتن ساده‌دل که هنوز سنش به بیست نرسیده بود، تمام ماجرای خود را از ابتدا تا انتها و چگونگی عاشق‌شدنش را برای جرثومه فساد تعریف کرد و به او گفت: من مردی دولتمند و امیرزاده‌ای زمین دارم. اگر تو مرا به وصال معشوق برسانی هر چه بخواهی دریغ نخواهم کرد. پیر جادوگر که خنده مزورانه‌ای بر لب و خباثت رذیلانه‌ای در سر و حسادت احمقانه‌ای در دل داشت، دستی به روی چشم خود نهاد و گفت: ای به روی چشم، خیال امیرزاده راحت و آسوده باشد، زیرا ماه آسمان، هلال نو گشته، من خدمتگزار از جان و دل، امیرزاده هوتن را به وصال ختن خوب‌روی شهرمان خواهم رساند. فعلاً اجازه دهید من شربتی آرام‌بخش را به کنیز وفادارتان بدهم تا روزی دوبار به شما بخوراند که هفته به پایان نرسیده، من با خبرهای خوب، مجدداً به حضورتان خواهم آمد. سپس شیشه‌ای پر از مایه‌ای سیاه‌رنگ را به کنیز پرستار داد و گفت: با خوردن این شربت، امیرزاده چند روزی را دور از تب و

التهاب و در استراحت کامل می‌گذرانند تا من وظایف خود را انجام داده و برگردم.

چون جادوگر قصد خروج از سرای هوتن را داشت، امیرزاده او را صدا زد و گفت: بیا و این کیسه پر از سکه زر ناب را بگیر، که اگر مأموریت خود را به شایستگی به پایان برسانی از این کیسه‌ها بسیار خواهی گرفت. عجزه جادوگر یا همان جرثومه فساد، چون از سرای امیرزاده هوتن خارج شد، به احمقی کنیز و خامی و جوانی هوتن خندید و گفت: تا ابله در جهان است مُفلس در نمی‌ماند که یکی نیست به این جوان نادان بگوید، آب در کوزه و تو تشنه‌لبان می‌گرددی! یار در خانه و تو گرد جهان می‌گرددی. پسرک کودن، قاضی شهر که از خدا می‌خواهد تو به خواستگاری دخترش بروی و خودش صاحب این همه ملک و املاک و دارایی و ثروت شود. اگر نمی‌خواست که صبح، هنگام خداحافظی، دخترش را نمی‌آورد و او جلوی تو نمی‌ایستاد و دلبری نمی‌کرد. حالا که تو کله‌پوک، راه راست خانه قاضی را گم کرده و بی‌راهه بس ویرانه مرا انتخاب کرده‌ای، و هم مغزت کار نمی‌کند و اینقدر کودنی، من هم تمام آن ثروت بی‌کران به‌ارث رسیده‌ات را از کفت درمی‌آورم، که بی‌خود نگفته‌اند «بادآورده را باد می‌برد».

جرثومه فساد باز هم با خود فکری کرد و گفت: این‌طوری نمی‌شود، باید یک گول بی‌شاخ و دم، مقابل این امیرزاده نادان قد علم کند، و هیچ کس بهتر از چولای مغول نیست. و آنگاه درحالی که کیسه پر از سکه‌های امیرزاده هوتن را در دست می‌فشرده و

قصه کوتوله دلفک ۹۱

لبخند مژورانه‌ای بر لب داشت، به خانه رفت و صبح روز بعد، جامه‌ای نسبتاً فاخر بر تن کرد و به در سرای قاضی شهر رفت و اجازه ورود گرفت. چون قاضی او را پذیرفت، با لحن فریبنده‌ای، بعد از مقداری تملق گفت: آمده‌ام از حضور قاضی پُرتدبیر شهر اجازه بگیرم تا امیرزاده چولای مغولی، به اتفاق خانواده خود برای خواستگاری دختر ماه‌سیما و خورشید طلعتان شرفیاب شود. قاضی شهر گفت: امیرزاده دیار مغولستان کجا و اینجا کجا؟ دختر مرا اهالی دو محله آن طرف‌تر هم ندیده و نمی‌شناسند. نکند اشتباه می‌کنید، شاید منظورت امیرزاده هوتن تبتی است که پدرش با من دوست بود و چند روز پیش هم، او اولین جوان بیگانه‌ای بود که با دختر در پرده و مخدّره‌ام روبه‌رو شد که جرثومه فساد گفت: من اصلاً امیرزاده هوتن تبتی را نمی‌شناسم. اینکه فرمودید امیرزاده دیار مغولستان کجا و اینجا کجا، باید بگویم دختر شما که ختن نام دارد، در اصل مصداق کامل مُشک ختن است که بویش سراسر عالم را گرفته است. شما خود غافلید، وَاَلَا سروش تمام فرشتگان و چهچهه همه بلبلان عالم این سه بیت است:

پیش خورشید رخس از ذره کمتر آفتاب

نزد ماه طلعتش کمتر ز اختر آفتاب

هر کجا طالع شود خورشید رخشان رخس

غرق خجلت می‌شود اندر برابر آفتاب

بوی مشکین ختن دربرگرفته عالمی

سایه‌اش را می‌کشد همواره در بر آفتاب و ادامه داد: جناب قاضی آنقدر به کار داوری و قضاوت دل مشغول‌اند، که خبر از دلدادگان ختن محبوبشان ندارند. استدعای عاجزانه من کنیز بی‌مقدار این است که تقاضای امیرزاده چولای را بی‌پاسخ نگذارید. آنجا بود که قاضی دورنگر و تیزبین شهر هم خام شده گفت: اشکالی ندارد بگویید بیاید.

زن جادوگر یا جرثومه فساد که با قصد از چنگ درآوردن تمام سرمایه و ثروت بادآورده هوتن پا پیش گذاشته بود، بعد از آنکه موافقت قاضی بی‌خبر شهر را برای به‌خواستگاری رفتن ختن جلب کرد، به خانه خود که بیشتر شباهت به دخمه‌ای داشت برگشت، که سر راه به یک جوان ولگرد و مزاحم و زورگیر مغول که چولای نام داشت و معمولاً در محله‌های پست شهر با او باش می‌نشست سر زد و گفت: هر چه زودتر به نزد من بیا، چون کارت دارم. چولای ولگرد هم چشمانش برقی زد و همان موقع به دنبال جرثومه فساد، یا زن پست‌فطرت جادوگر به راه افتاد. چون به خانه رسیدند، جادوگر گفت: لندهور بی‌قابلیت مفت‌خور، دلت می‌خواهد تا یکسال هر روز یک سکه طلا از من بگیری؟ هان... دلت می‌خواهد؟ چولای جواب داد: فقط دیوانگان جواب «نه» خواهند داد. اما باید بدانم که تو بدکاره جادوگر، و معروف به جرثومه فساد، از من چه می‌خواهی. اگر من،

قصه کوتوله دلفک ۹۳

لندهور بی‌قابلیتِ مفت‌خورم، تو هم که برای به‌دست‌آوردن یک سکه ناقابل‌مسی، حاضری سرِ ده‌ها جوان ارزنده و قابل را از تن جدا کنی، تو هم سردسته مال مردم‌خورهای این سرزمینی.

در این موقع جادوگر گفت: فضولی موقوف! پرسیدم دلت می‌خواهد تا یک سال هر روز یک سکه طلا از من بگیری؟ چولای پاسخ داد: البته که حاضرم. فقط بگو روزی چند تا سر باید بئرم و صاحبان آن سرها کدام‌اند؟ جادوگر گفت: احتیاجی به قداره‌کشیدن نیست. من از تو می‌خواهم نقش یک امیرزاده عاشق را بازی کنی. فهمیدی ای دربه‌درزاده عاقل و باطل؟ چولای جواب داد: البته، خیلی هم دلم می‌خواهد، اما من ولگرد شب‌هادرینغوله‌بخواب کجا و یک امیرزاده عاشق کجا؟ اصلاً من که از عشق چیزی سرم نمی‌شود. که باز جرثومه فساد، حرف چولای ولگرد زورگیر و مزاحم را قطع کرد و گفت: کارت به این کارها نباشد. اگر من جادوگرم، بلدم از تو لندهور بی‌قابلیت، چگونه یک امیرزاده عاشق بسازم. فقط اول باید به حمّام بروی و به چغای دلّاک سلام مرا برسانی و از او بخواهی که سر و رویت را بتراشد و مویت را بیاراید و تن و بدنت را بشوید و بوی تعفن را از تو بزُداید، به ترتیبی که دیو به حمّام رفته و فرشته درآیی. آن وقت جامه‌ای فاخر برایت می‌خرم و کفشی چرمین و شالی پشمین و کلاهی نم‌دین هم برایت فراهم می‌کنم و تو را، به خانه‌ای خواهم برد که دختری زیباتر از ماه شب چهارده در آن خانه می‌باشد.

بیا فعلاً این دو سگه را بگیر؛ یک سگه طلا را بده به چغای دلآک و یک سگه طلا هم مزد امروز خودت.

فردای آن روز، چولای ولگرد که مبدل به جوانی برازنده و آراسته و خوش لباس شده بود، در حالی که بر کالسکه‌ای سوار و جادوگر مکار هم، با جامه‌ای دیبا و حجابی از گُرک بَرک، در کنارش نشسته بود، به در سرای قاضی شهر رسیدند. البته آن خانه‌ای که یک درش در کوچه‌باغ‌های شهر بود و هوتن هنگام فرار از دست مهاجمان به آنجا پناه برد، سرای شخصی ختن بود، و مکانی که جادوگر و چولای به سویش رفتند، سرای پدر ختن. خادمان، جادوگر و چولای را به تالار پذیرایی سرای قاضی شهر هدایت کردند و در آستانه تالار، قاضی و ختن و مادرش، به میهمانان خود خوش آمد گفتند.

بعد از پذیرایی مختصر، جادوگر پلید، یا جرثومه فساد، لب به سخن گشود و به دروغ گفت: من ندیمه مخصوص مادر امیرزاده چولای بودم که پدر ایشان، در زمان حیات خود، از زمین‌داران بزرگ و فرمانداران بااقتدار سرزمین مغولان بود. مادر گرامی‌اش در زمانی که امیرزاده سه ساله بود از دنیا رفت و پدرش هم سال گذشته رخت به سرای باقی بست و رفت. من که بعد از فوت خاتون خودم چون مادر به نگهداری و پرورش امیرزاده چولای مشغول بودم، اکنون هم چون مادر قدم پیش نهاده، و ختن خاتون خوب‌روی خوشگل را برای امیرزاده چولای خود، از شما پدر و مادر گرامی خواستگاری می‌کنم.

قصه کوتوله دلفک ۹۵

گذشته از متانت و درایت و رشادت امیرزاده، و همچنین اصالت ایشان که واضح و آشکار است، باید بدانید که نظیر امیرزاده چولای، از نظر داشتن ثروت و مکننت و زمین و املاک در سراسر خاک مغول‌ها کسی نیست. ضمناً شرق و غرب حیطة قدرت امیرزاده بیشتر از صد فرسخ است.

در این هنگام مادر ختن لب به سخن گشود و پرسید: چگونه راه شما از سرزمینتان مغولستان به فلات تبت افتاد و از کجا شما ندیمه گرامی، ختن مرا شناختید؟ جرثومه جادوگر گفت: من در دیار شما خواهری دارم که ماه گذشته بعد از سال‌ها دوری به دیدارش آمده بودم. چون با خواهرم در مورد ازدواج امیرزاده چولای صحبت کردم، او که ختن خاتون را در حمام دیده و شیفته جمالش شده بود گفت: خوشا به حال امیرزاده تو، اگر قاضی باتدبیر شهر ما دخترش را به او بدهد. و اکنون ما به این خاطر شرفیاب حضور محترمان شده‌ایم.

در این موقع قاضی شهر گفت: حرفی نیست. اما جواب آری یا نه را بعد از یک هفته خواهم داد. اگر جواب مساعد بود، امیرزاده چولای که امروز لب از لب باز نکرد، می‌تواند ساعتی با دخترم ختن به صحبت بنشیند. جادوگر جرثومه گفت: جناب قاضی شریف توجه داشته باشند که سکوت امیرزاده ناشی از حجب و شرم و نجابت است. ان‌شاءالله که مبارک است.

و اما ای همسر وفادار و ای ملک جوان بخت، چون جرثومه جادوگر و چولای ولگرد، با هیئت دروغین امیرزاده مغولی و دایه مهربانتر از مادر، از سرای قاضی شهر بیرون آمدند، قاضی شهر رو به همسر و دخترش کرد و گفت: خیلی عجیب است، قیافه این امیرزاده چولای مغولی، شبیه چهره یکی از ولگردان قذاره کش شهر است که تا به حال دوبار حکم تأدیپ و مجازات او را صادر کرده‌ام. یکی حدود ده سال پیش که نوجوانی خاطی خیره‌سر بود، و یکی هم سال قبل که به راهزنی شبانه پرداخته بود. یعنی ممکن است دو نفر این اندازه به هم شباهت داشته باشند!

در آن هنگام همسر قاضی شهر هم در ادامه گفت و گوهای شوهرش گفت: من هم اصلاً از آن زن زبان‌باز خوشم نیامد. بیشتر به جادوگران می‌مانست تا ندیمه مخصوص مادر یک امیرزاده. این هنگام ختن هم گفت: من هم از ریخت و قیافه جناب امیرزاده چولای بدم آمد و بعد هم با شهادت اضافه کرد: وقتی شما گفتید می‌خواهد برایم خواستگار بیاید، تصور کردم آن امیرزاده تبتی در راه است. امیرزاده هوتن تبتی کجا و چولای مغول کجا. بعد از گفتن آن عبارت، ختن از تالار خارج شد. آنگاه قاضی شهر رو به همسرش کرد و ادامه داد: ما قاضی‌ها، هم حواسمان جمع است و هم کلاه سرمان نمی‌رود. درضمن زود هم نباید قضاوت کنیم. اولین کاری که می‌کنم تحقیقی است که باید درباره این امیرزاده در سرزمین مغول‌ها بنمایم.

قصه کوتوله دلفک ۹۷

اولاً جواب یک هفته را به دو هفته بعد موکول می‌کنم، و درثانی فردا پیکی تندرو را نزد قاضی القضاات دیار مغول‌ها می‌فرستم و از او می‌خواهم که دربارهٔ این امیرزاده چولای تحقیقی کامل کند. البته گفتم سریع نباید قضاوت کرد، ولی حس می‌کنم باید کاسه‌ای زیر نیم کاسه باشد.

چون جرثومهٔ جادوگر و چولای ولگرد از سرای قاضی شهر خارج شدند، چولای با پرخاش گفت: لعنت بر من که فریب روزی یک سکه از تو نگرفته را خوردم. آخر زن حسابی، چندین دفعه از تو پرسیدم مرا به کجا و خانهٔ چه کسی می‌بری، گفتمی کارت نباشد من تو را جای بد نمی‌برم. می‌دانی جایی که مرا بردی چقدر بد بود و می‌دانی این آقای قاضی در طول ده سال دوبار مرا محاکمه کرده و حکم مجازات برایم صادر کرده؟ من وقتی قدم در خانه گذاشتم و چشمم توی چشمش افتاد، بند دلم پاره شد. وقتی هم که تو داشتی به دروغ مرا امیرزاده مغولی معرفی می‌کردی، او چنان نگاهی به من انداخت که سر تا پایم لرزید. نه خانم جان، به قول معروف خیر ما از کره‌گی دم نداشت. ما را به خیر و تو را به سلامت، من این طرف جوی و تو آن طرف.

در این موقع جرثومهٔ جادوگر که ساکت بود و همچنان همراه چولای می‌رفت و حرف‌های او را گوش می‌داد، حوصله‌اش سر رفت و سر چولای فریاد کشید: بسّه، خفه‌ام کردی، اینقدر غرغر نکن. آنچه

را تو فهمیدی من هم فکرش را کردم. از همان لحظه اول هم می دانستم تو را به خانه قاضی ای خواهیم برد که یک بار دستور شلاق زدنت را صادر کرده و یک بار هم شش ماه به زندانت انداخته. اما بدبخت بی نوا، برو آینه ای پیدا کن و مقابله بایست، تا ببینی من از آن چهره کریه و ژولیده چه قیافه مقبول و دلپسندی ساخته ام. نگاهی به لباس و شال و کفش و کلاهت بینداز. کدام ولگرد بی سر و پای چنین جامه ای را حتی در خواب هم ممکن است ببیند؟ در ثانی آدم های شبیه و مثل هم در این دنیا زیادند. ثالثاً می دانی که من یک جادوگرم و از قدرت خارق العاده ای برخوردارم. پس دست از وراجی زیاد بردار و خفقان بگیر. اگر هم می خواهی بروی، گورت را گم کن و برو. تقصیر من بود که از اول به تو گفتم روزی یک سکه زر خواهی گرفت. تو را روزی یک سکه مسی هم زیاد است. آنگاه جرثومه جادوگر، دست بر کمرش زد، وسط کوچه ایستاد و گفت: خب مرد است و حرفش. مگر نگفتی: خیر ما از کره گی دم نداشت؟ پس هر چه زودتر آن کره خر بی دمت را بردار و برو. پس چرا ایستاده ای؟ کور بشم اگر من جادوگر ندانم که الان در وجود تو ولگرد بی سر و پا، چه غوغایی است، و بر دلت چه آتشی افتاده است. حالا یا می مانی و حرف زیادی نمی زنی، یا می روی و هرگز پشت سرت را نگاه نمی کنی. چولای گفت: باشد، می مانم چون... که جرثومه جادوگر به وسط حرفش پرید و گفت: چون، چولای

قصه کوتوله دلفک ۹۹

چلمن، عاشق ختن خاتون شده. مبارک است ان شاء الله، من هم همین را می خواستم. حال اگر دیگر روزی یک سکه زر هم به تو ندهم، دست از سر من بر نمی داری. آخر بیخود نگفته اند، دردی است درد عشق که هیچش چاره نیست. بیا، سکه زر امروزت را بگیر و برو. فردا صبح اول وقت هم به خانه من بیا. تو که سر تا پایت یک پول سیاه هم نمی ارزید، فعلاً این روزی یک سکه طلا مفت چنگت. تا بعد ببینیم چه می شود.

چون چولای ولگرد چلمن، سکه در مشت از راه دیگری رفت، جرثومه جادوگر گفت: باید تمام زمین های زراعتی و باغ های میوه و گلّه گوسفندان این آقا هوتن تبتی را از چنگش در آورد. به این جهت است که من این لندهور بی قواره را مقابلش قرار دادم، و آقا اگر آقا هوتن رقیب عشقی نداشت، حداکثر پنج تا کیسه پر از سکه های زرین به من می داد. اما من، آن کوه ثروت و آن بی کران زمین و گلّه های گوسفند بی شمار و باغات بسیار را می خواهم، زیرا که تمام ثروت های دنیا، باید در آخر از آن ما جادوگران شود.

در این موقع بود که خواب قبل از هنگامه سحر، سلطان را فرا گرفت و شهرزاد هم زبان در دهان گرفت.

پایان شب پنجاه و ششم

و اما ای پادشاه شهیر با اقتدار و ای همسر مهربان وفادار، اگر خاطر مبارک باشد، عرض کردم که قاضی به همسرش گفت: من هرچه زودتر پیکی تندرو را نزد قاضی القضاة دیار مغول‌ها می‌فرستم و از او می‌خواهم، دربارهٔ این امیرزاده چولای تحقیق کاملی کند.

پیک به دیار مغول‌ها رفت و قاضی القضاة آن دیار پیغام پس فرستاد: در بین امیران مناطق مختلف این دیار و زمین‌داران عمدهٔ این سرزمین، چنان امیری با چنین امیرزاده‌ای هیچ وقت نبوده و مدعی دروغ می‌گوید. قاضی چون پیام همکار مغولی خود را دریافت کرد و آن را با همسرش در میان گذاشت، هردو به فکر فرو رفتند و هر دو در یک لحظه به یکدیگر گفتند، یعنی چه؟ حتماً دسیسه‌ای در کار است. آنگاه ختن را صدا زدند و ماجرای پاسخ قاضی القضاة دیار مغول‌ها را هم با او در میان گذاشتند که ختن گفت: پدرجان جسارت مرا از این گونه بی‌پروا حرف زدن بینشید. من صبح همان روز، وقتی چشم در چشم هوتن تبتی دوختم، هم شور عشق را در وجودش نسبت به خودم احساس کردم، و هم شرم و خجالتش را از ابراز عشق

در وی فهمیدم. او از آن جوان‌های عاشقی است که اگر از درد عشق بمیرد، خودش توان این را ندارد که گره کار خود را باز کند. من همان‌طور که مادرم گفت، از چهره کریه و قیافه جادوگرانه آن زن خیلی بدم آمد. جسارتاً حضور پدر عزیزم پیشنهاد دارم، لطفاً شما به یک بهانه‌ای، مثلاً تأمین جانی برای امیرزاده هوتن در برابر دشمنان پدرش، و یا گرفتن نشانی و اطلاعاتی جهت تعقیب و دستگیری مهاجمان، شبانه به خانه امیر هوتن تبتی بروید که یقین دارم گره کور این امیرزاده قلبایی، آنجا گشوده خواهد شد.

قاضی شهر با خوشحالی دست در گردن دختر زیبایش انداخت و گفت: آفرین ختن. آفرین، حتماً این کار را خواهم کرد. همین فردا صبح. اصلاً زشت است که سر من، قاضی چهل سال کار قضاوت کرده موسفیدگشته را یک پیرزن عجوزه، و یک ولگرد هرزه، کلاه بگذارند. و اما بعد از اینکه، جرثومه جادوگر و چولای ولگرد از خانه قاضی و آن خواستگاری مسخره بیرون آمدند و از هم جدا شدند، زن جادوگر، به طرف سرای هوتن تبتی حرکت کرد. و اما جوان عاشق‌شده تبتی که با خوردن آن شربت سیاه رنگ (داده شده از طرف زن جادوگر)، دو روزی را در خواب گذرانده و حالش اندکی بهتر و تلاطم روحش قدری کمتر شده بود، بربط در دست گرفته بود و زخمه بر تارهای آن می‌زد و زیر لب زمزمه می‌کرد:

قصه کوتوله دلفک ۱۰۳

دیشب به یاد روی تو خون می‌گریستم

من دانم و خدای که چون می‌گریستم

نالان به یاد طلعتت ای آهوی ختن

با ساز غم به سوز درون می‌گریستم

که کنیز وفادار، اما نادان و زودباور هوتن، داخل اتاق شد و گفت: امیرزاده اگر حوصله دارند، پیرزن واسطه را بپذیرند. گویا حرف یا خبر مهمی برای شما دارد. هوتن از شدت خوشحالی فریادی کشید و گفت: معطلش نکنید، بگویید هر چه زودتر وارد شود. جرثومه جادوگر خود بی‌آنکه کنیز برود و او را بخواند، وارد شد و با سر اشاره‌ای به کنیز کرد که از اتاق خارج شود. هوتن بی‌صبرانه از زن جادوگر پرسید، خب، چه خبر؟ آیا ختن حالش خوب است؟ برای من چه کردی؟ جادوگر جَلَب یا همان جرثومه فساد گفت: من رفتم. اما قدری دیر. هوتن با دلهره و نگرانی پرسید: دیگر چرا دیر؟ زن جادوگر گفت: زیرا یک روز قبل از رفتن من، امیرزاده چولای مغولی، با حشمت و شکوه بسیار به خواستگاری ختن زیبارو رفته بود. هوتن با ترس اضافه‌شده بر دلهره و نگرانی‌اش دوباره پرسید: پدر و مادر ختن چه جواب دادند؟ جرثومه فساد گفت: فعلاً قاضی شهر یک هفته مهلت خواسته است. باز هم هوتن پرسید: از آن یک هفته چند روزش گذشته. که پاسخ شنید: دو روزش گذشته. لبخندی بر لبان هوتن نشست و گفت: خدا را شکر، هنوز پنج روز باقی است. لحظه‌ای فکر کرد و سپس هم با شوق و هم با التماس به جرثومه جادوگر گفت: پنجاه کیسه پر از سکه‌های زر، پنج

باغ بادام و پنج هزار رأس گوسفند به تو خواهم داد، اگر بتوانی کاری کنی که یا قاضی شهر جواب رد بدهد، و یا این مغول مزاحم گورش را گم کند و برود. هر چه زودتر تلاش خود را آغاز کن که اگر چولای لندهور مغولی، ختن مرا با خود ببرد، جان من هم از تنم بیرون خواهد رفت.

پیرزن جادوگر گفت: البتّه من هم بیکار ننشستم و دربارهٔ امیرزادهٔ مغولی تحقیق بسیار کردم و دانستم که مردی خسیس و لئیم و فرومایه است. او بیشتر به خاطر ثروت قاضی شهر، این راه دراز را از مغولستان تا اینجا آمده. او بیشتر دلش دنبال ثروت و سکه‌های قاضی شهر است، و الا آن بدقوارهٔ وحشی که عشق نمی‌فهمد. او که مانند امیرزادهٔ شریف ما شعر نمی‌شناسد و بریط نمی‌زند. هوتن گفت: مگر قاضی شهر ما چقدر سرمایه و ثروت دارد؟ هر چه داشته باشد یک دهم سرمایهٔ من نمی‌شود. من حاضرم تمام ثروت و دارایی خود را بدهم، به شرطی که او مال را برای خود بردارد و ختن را برای من بگذارد. آنجا بود که جرثومهٔ جادوگر زیر لب گفت: حالا این شد یک چیزی. چقدر قشنگ و راحت سرمایهٔ آقای هوتن را از چنگش درآوردم. بعد با صدای بلند گفت: البتّه تمام دارایی و ثروتان که نه. شاید بتوانم این مردک معامله‌گر را با نیمش راضی کنم. پس اجازه بفرمایید از حضور شما مرخص شوم و بروم پی‌جویی کنم و بدانم این مغول مزاحم کجا منزل کرده است. البتّه من در فکر و دل قاضی

قصه کوتوله دلفک ۱۰۵

نیستم، اما تصوّر می‌کنم، جواب پنج روز آینده ایشان مساعد باشد، زیرا آن طور که شنیدم گویا دختر از چولای خوشش آمده.

چون جرثومه جادوگر از زیر چشم نگاهی به هوتن انداخت، متوجّه شد او بعد از شنیدن جمله آخر، رنگش مثل گچ سفید شد و چشمانش سیاهی رفت و سرش روی بالش افتاد. جرثومه جادوگر زیر لب گفت: خدا مرگم بده مالش را نبخشیده مُرد. کاش لال می‌شدم و جمله آخری را نمی‌گفتم. بیچاره ریشه جانش به تار موی ختن بسته است. آنگاه از یک جیبش دستمالی را درآورد و از جیب دیگرش شیشه کوچکی و چند قطره از مایع داخل شیشه روی دستمال ریخت و دستمال را زیر بینی هوتن گرفت که از استشمام بوی تند آن چند قطره مایع، بعد از چند دقیقه چشمان جوان عاشق، باز شد.

چون هوتن چشمان خود را باز کرد، جرثومه جادوگر نفسی به راحتی کشید و گفت: باید موقع حرف زدن حواسم را جمع کنم، زیرا این امیرزاده هوتن خیلی نازک نارنجی تشریف دارند. سپس با صدای بلند گفت: لطفاً شما بر خود مسلط باشید. من می‌روم و تا فردا کار را یکسره می‌کنم. چه بسا بتوانم امیرزاده چولای مغولی را راضی کنم و او را فردا به حضورتان بیاورم که همینجا دست خطی از شما بگیرد و گورش را گم کند و برود. این وحشی‌های زرپرست چه می‌فهمند عشق چیست.

ساعتی گذشت. کنیز نادان اما وفادار و پرستار هوتن، شربتی از شیرۀ انگور و عرق نعنا درست کرد و آن را به هوتن خوراند که صدای دق الباب به گوشش خورد. کنیز کاسۀ شربت را به دست هوتن داد و گفت: امیرزاده لطفاً خودتان نوش جان بفرمایید تا من بروم و در خانه را باز کنم. سپس شتابان از اتاق بیرون رفت. دقیقه‌ای نگذشت که کنیز با صدای بلند از داخل حیاط گفت: امیرزاده، حضرت قاضی به دیدار شما آمده‌اند. ناگهان گویی هوتن جان تازه‌ای گرفته باشد، از جا پرید و شادمانه گفت: سلام و خیر مقدم حضور شریفان! سرافرازم فرمودید. و بلافاصله هم گفت: ننه‌جان، هر چه زودتر رختخواب مرا جمع کنید و میوه و شربت بیاورید.

قاضی شهر و هوتن دست در گردن یکدیگر انداختند و بعد از روبوسی، قاضی پرسید: آیا امیرزاده کسالتی دارند؟ نکند من مزاحم استراحت شما شده باشم. هوتن گفت: الآن که حضرت عالی را کنار خود می‌بینم، دیگر هیچ‌گونه عارضۀ کسالتی ندارم. قاضی شهر خیلی زود و سریع موضوع را با هوتن در میان نهاد. آه از نهاد جوان عاشق بلند شد و فوراً کنیزک پیر را صدا زد و در مقابل قاضی پرسید: ننه‌جان این عفریته را از کجا پیدا کردی که صد سکه طلا از من گرفت ولی یک لندهور بی‌شاخ و دمی را حضور جناب قاضی برد؟ و بقیۀ صحبت‌ها را قاضی و هوتن در برابر کنیز پیرخانه ادامه دادند.

قصه کوتوله دلفک ۱۰۷

در پایان صحبت، کنیز اجازه گرفت و گفت: امیرزاده عزیز و جناب قاضی، مرا ببخشید که ناشیانه عمل نمودم و ساده لوحانه عفریته‌ای را وارد ماجرا کردم. خدا را شکر که با هوشیاری شما قاضی محترم، دست این مایه ننگ و این عفریته رذل رو شد. باز هم عرض می‌کنم مرا ببخشید. چون کنیز از اتاق خارج شد، قاضی باهوش و دانا گفت: حتماً فردا صبح این جرثومه فساد باز هم به دیدار شما خواهد آمد. آمدنش فقط به خاطر آن است تا بر اساس توطئه احمقانه‌اش، از شما نوشته‌ای بگیرد و تمام سرمایه و دارایی شما را از چنگتان درآورد. لطفاً شما بگویید من حرفی ندارم. فقط باید هم امیرزاده مغولی و هم یک کاتب سرشناس اینجا حاضر باشند تا کاتب سند و گذاری املاکم را بنویسد و من و امیرزاده چولای زیر آنها را امضا کنیم. تا جرثومه فساد برود و امیرزاده قلابی و کاتب دست‌نشانده‌اش را بیاورد، من هم با مأموران خود، سرای شما را محاصره می‌کنیم. آن وقت من می‌دانم و آن چولای ولگرد و این جرثومه جادوگر. فقط خواهم این است که شما باز هم خود را در همان حالت بیماری و افسرده‌حالی و افتاده‌دربستر نشان دهید. در خاتمه هم بگویم که خاطر امیرزاده آسوده باشد. من افتخار می‌کنم دامادی چون شما داشته باشم و برای دخترم ختن نیز مایه مباحثات است تا همسر شما گردد.

صبح روز بعد جرثومهٔ فساد به دیدار هوتن آمد و گفت: من با هزار زحمت و رنج، توانستم چولای امیرزادهٔ مغولی را پیدا کنم. او به هیچ وجه در ابتدا راضی نمی‌شد که فکر ختن را از سر خود به در کند. اما من گیس سفید آن قدر التماس کردم که حاضر شد از سر راه شما کنار برود، اما شرط واگذاری و تصاحب اموال شما را قبول کرد. و به هیچ وجه راضی به دریافت نیم آن نشد و گفت: اگر امیرزاده تمام دارایی‌اش را ببخشد، من هم بعد از دریافت دست‌خط ایشان از سر راهشان کنار می‌روم. حال حضورتان آمده‌ام تا کسب دستور کنم. ضمناً از قراری که شنیده‌ام، گویا قاضی شهر هم راضی به ازدواج دخترش با امیرزادهٔ مغولی شده. به هر صورت اختیار با خود امیرزاده است. حال بفرمایید من حقیر کمترین چه باید بکنم. آیا بمانم و کار را فیصله دهم، یا بروم و بنشینم و شاهد رویدادهای آینده باشم؟ که امیرزاده هوتن گفت: شما باید بمانید و کار را فیصله دهید، آن هم همین امروز و همین الآن. هر چه زودتر بروید و یک کاتب خبر کنید. در ضمن امیرزاده چولای را هم همراه بیاورید تا کاتب بنویسد و من امضا کرده و ببخشم و چولای هم امضا نموده و تصاحب کند. و اینجا بود که جادوگر پیر، با تمام زیرکی و بدجنسی‌اش خام شد و گفت: من تا یک ساعت دیگر با امیرزاده چولای و کاتب برمی‌گردم.

قصه کوتوله دلک ۱۰۹

بعد از خروج جرثومه جادوگر، کنیز پیر و مهربان وارد شد و گفت: خدا مرگم بدهد، ممکن است از امیرزاده تقاضا کنم قدری صبرکنند و به این زودی دست به کار نشوند؟ که هوتن پاسخ داد: ننه جان دیگر از خواب بیدار شده و حواسم جمع شده است. چون ساعتی گذشت، جرثومه فساد و چولای لندهور و مرد پیرقوزی دفتر درزیربغل وارد سرای هوتن شدند. بعد از صحبت‌های اولیه و منت‌های ادایی که چولای بدقواره مغولی، سر هوتن گذاشت، و قسم دروغینی که جرثومه فساد خورد، کاتب قلم و دوات حاضر کرد و کاغذی را پیش رو گذاشت و مشغول نوشتن صلح‌نامه و اگذاری تمام املاک و مزارع و مراتع و گله‌های گوسفند و خدم و حشم و طلا و نقره و اثاثیه شد؛ حتی خانه مسکونی هوتن. بدون آنکه نام شخصی را ببرد، تمام مایملک را واگذار به غیر نمود، زیرا در اصل، چولای مغولی کاره‌ای نبود و جرثومه جادوگر می‌خواست خود، صاحب آن همه ثروت شود.

با دیدن این نوشته جرقه‌ای در ذهن هوتن زده شد و گفت: باید حتماً نام واگذارشونده و صاحب بعدی در متن صلح‌نامه قید شود که ناگهان پرده کنار رفت و قاضی پیر و باتجربه، و به دنبالش، دو نفر از گزومه‌های داروغه‌خانه وارد شدند. قاضی پیر باصلاّت تمام گفت: راست می‌گویی هوتن عزیز. باید لزوماً نام واگذارشونده و صاحب بعدی در متن صلح‌نامه قید شود و زیر صلح‌نامه را هم باید

حتماً سه نفر شاهد امضا کنند که ما سه نفر اکنون به عنوان شاهد آمده‌ایم. سپس رو به دو گزمه مسلح خود کرد و گفت: دست‌های این جرثومه فساد و آن ولگرد رذل را از پشت ببندید و همراه خود ببرید و به سیاه‌چالشان بیندازید.

چون گزومه‌ها، جرثومه فساد و چولای ولگرد را کت‌بسته همراه خود بردند، و چون کنیز پیر که در گوشه‌ای ایستاده بود گفت: خدا را شکر که کار به خیر گذشت و قاضی شهر اضافه کرد: ننه‌جان کاش، هم تو قدری عقل در سرت بود، و هم امیرزاده هوتن، آنگاه قاضی ادامه داد: دیگر با وجود این اراذل ولگرد و جادوگران کهنه‌کار، جای صبر کردن و دست‌دست کردن نیست. اگر اشتباه نکرده باشم، تمام این ماجراها، به خاطر عشق و علاقه امیرزاده هوتن و ختن من است.

لحظه‌ای سکوت برقرار شد و چون قاضی سؤال خود را دوباره تکرار کرد، هوتن خود را در آغوش قاضی شهر انداخت و از شوق، بنای گریستن را گذاشت که باز هم قاضی شهر گفت: کاش این اشک شوق بعد از برزبان جاری کردن کلمه «آری» از چشمان امیرزاده جاری می‌شد و کاش... بگذریم. همانطور که گفتم و الآن تکرار می‌کنم، دیگر جای صبر کردن و معطل نمودن نیست. لطفاً شما از هم‌اکنون همراه من بیایید که من در خانه‌ام، فعلاً قسمتی را اختصاص به امیرزاده می‌دهم. شما چند روزی در آنجا اقامت کنید تا من هم اولاً ترتیب برگزاری مراسم عقد و عروسی شما را بدهم و هم تکلیف

قصه کوتوله دلفک ۱۱۱

آن دو خیانتکار را روشن کنم. ضمناً نه جان شما وسایل اولیۀ امیرزاده را جمع آوری کنید، زیرا من سه نفر مأمور را خیلی سریع به همراه یک چرخ دستی به اینجا می فرستم، که دو نفر اول به عنوان مراقب، یکی در داخل خانه و دیگری در بیرون خانه به مراقبت بپردازند، و سوئی هم با کمک تو وسایل اولیۀ امیرزاده را جمع آوری کند و به خانۀ ما بیاورد، زیرا با وجود این دشمنانی که امیرزاده دارد، اولاً درست نیست که ایشان دیگر تنها در این خانه زندگی کنند، و دوم آنکه، من از فردا صبح باید با جدّیت تمام به بازجویی و استنتاج این مجرم خیانتکار پردازم تا بفهمم و بدانم که سر نخ کجاست و فرمانده اصلی این توطئه - که خوشبختانه به موقع نقش بر آب شد - کیست؟ زیرا بیخود نگفته اند: هر کجا گنجی پنهان است مار یا مارهایی در کمین اند.

ناگهان صدای دویدنی به گوش قاضی و هوتن و کنیز رسید و یکی از گزومه ها هراسان داخل حیاط آمد و گفت: حضرت قاضی مرا ببخشید، به خدا من بی تقصیرم، لطفاً مرا ببخشید. قاضی گفت: مگر چه غلطی کرده ای، آیا آن رذل و لگردد از دستت فرار کرد؟ گزومه ملتمس و گریان گفت: کاش آن ولگرد تن لاش فرار می کرد. نه، بلکه یک دفعه متوجه شدم که طناب در دستم هست، اما پیرزن نیست. حضرت قاضی گویا جادوگران آمدند و پیرزن را بردند. کنیز پیر به سخن درآمد و گفت: پسرم احتیاجی به آمدن جادوگران نبوده، زیرا آن

پیرزن خود جادوگر است. آنگاه قاضی رو به هوتن کرد و گفت: شما لطفاً همراه این مأمور، که البته به عنوان محافظ شما خواهد بود به خانه من بروید و مدتی هم از خانه خارج نشوید تا من هم‌الآن به داروغه‌خانه بروم و به بازجویی از آن مرد هرزه پردازم. چون در بین راه می‌رفت، با خود فکر می‌کرد، بهتر است زیاد به چولای سخت نگیرد و او را آزاد کند، ولی عده‌ای را به مراقبت در اطراف محل زندگی چولای بگمارد، شاید نشانی از زن جادوگر پیدا کند.

قاضی شهر چون به داروغه‌خانه که همانجا هم محل کار قاضی و مکان محاکمه مجرمان بود، رسید، ابتدا دستور داد تا چولای را دست‌بسته به حضورش آورند. چون چولای را وارد تالار کردند، قاضی گفت: ببین پسر، در طول عمرت، این مرتبه سوم است که مقابل من ایستاده‌ای. یادم هست بار دوم تو را محکوم به شش ماه زندان کردم، اما این دفعه حکمی را که درباره تو بدون هیچ‌گونه سؤال و پرس‌وجویی صادر می‌کنم، شش سال زندان در سیاهچال است. چون چولای ولگرد بنای التماس را گذاشت و گفت: من بی‌تقصیرم فقط به خاطر روزی یک سکه زر بود که تن به این خفت و خواری دادم، قاضی ابتدا داستان روزی یک سکه زر را از چولای پرسید و چون دوباره سؤال کرد که: آیا غیر آن زن جادوگر شخص یا اشخاص دیگری هم با تو تماس می‌گرفتند یا نه، و جواب منفی شنید، رو به چولای کرد و گفت: حکم من درباره تو شش سال زندان در سیاهچال

قصه کوتوله دلفک ۱۱۳

است، اما اگر با من همکاری کنی و هر وقت زن جادوگر با تو تماس گرفت، مرا در جریان بگذاری، ممکن است درباره حد مجازات تو تجدیدنظر کنم. آیا قول همکاری با مرا می‌دهی یا نه؟ و چون چولای پاسخ داد وقتی به فکر شش سال زندان در سیاهچال می‌افتم پشتم تیر می‌کشد و به لرزه می‌افتم، هر چه جناب قاضی بفرمایند با جان و دل می‌پذیرم، فقط مرحمت فرموده مرا به سیاهچال نفرستید، قاضی گفت: تو آزادی، ولی حق اینکه از شهر خارج شوی را نداری. در ضمن اگر زن جادوگر فراری آمد و با تو ملاقات کرد، باید به هر ترتیب که شده مرا در جریان بگذاری. هر چند که مأموران من در دور و بر مراقب هستند، اما اگر کوچک‌ترین کوتاهی و اهمالی از تو بینم جایت ته همان سیاهچال است. ضمناً به تمام گزوه‌های شهر که تو را به عنوان یکی از اوباشان شهر می‌شناسند می‌سپارم، اگر تو را غیر دور و بر بیغوله‌ات جای دیگری دیدند، دستگیرت کنند.

از طرفی، قاضی شهر وقتی به خانه آمد، در حضور همسرش تمام ماجرا را بازگو کرد و سپس رو به هوتن کرد و پرسید: آیا خواسته امیرزاده در مورد ازدواج، همان خواسته‌های قبلی است و آیا شما همچنان خواستگار دخترم ختن می‌باشید؟

هوتن برخلاف گذشته که از شرم و خجالت هرگز جرئت ابراز خواسته خود را نداشت، بلند شد و ایستاد و در حالی که ابتدا مقابل

قاضی و همسرش تعظیمی کرد، با دست اشاره‌ای به جانب ختن کرد
و گفت:

من عاشق وی هستم در روز و شب زبانم
جانا کلام و حرفی جز مدح او ندارد
امید آنکه روزی حتی ز بعد مرگم
این دست پر امیدم بر دامن وی افتد
این را یقین بدانید از وصل او اگر که
بی بهره مانم و دور آتش به خانمان و ارکان من بیفتد
دستم به دامن دوست واصل اگر نگردد
دامن به چنگ حسرت دامن من بیفتد
و چون پاسخ مساعد و شعرگونه هوتن به پایان رسید، قاضی شهر
خنده‌کنان گفت:

گر که چنین شهامت داشتی تو اول راه
مانع می‌شد از آنکه اشکال در امور دیوان من بیفتد
امید آنکه فردا چون جام وصل نوشی
نوری ز فرّ ایزد بر بام و سقف خانه ایوان من بیفتد
و سپس بانگ خنده قاضی شهر سرتاسر خانه را فرا گرفت و مادر
ختن هم اضافه کرد: چه زیبا و صلتی است آمیزه ختن و هوتن با هم.
و چون همه رو به ختن کردند و در انتظار پاسخ وی ماندند، دختر
زیبارو نیز لب نمکین از هم گشود و گفت:

کلبۀ تاریک ما روشن شود زیرا که دوست

منتش سایه فکنده بر در و دیوار ما

آنگاه بود که همگی با هم گفتند: مبارک است، مبارک است!
و آخرین کلام از پدر ختن اینکه: ان شاء الله شامگاه آدینه مراسم

عقد و عروسی هوتن و ختن را با هم برگزار می کنیم.

و چون قصۀ شهرزاد به اینجا رسید درحالی که لبخندی بر لبان

سلطان نقش بسته بود، چشمانش را خواب در ربود و به آرامی بیاسود

و شهرزاد هم شماری بر شمارگان عمرش بیفزود.

پایان شب پنجاه و هفتم

و اما ای ملک سپیدبختی که دست همیشه به کار خیر آماده و گشاینده راه سعادت دیگرانی! در ادامه مطالب دیشب خود باید به عرض برسانم:

صبح فردای آن روز همه با هم دست به کار شدند تا مراسم عروسی ختن، دختر زیبارو و شایسته قاضی شهر و امیرزاده تبتی با شکوه هر چه تمام تر برگزار شود. عده‌ای به دنبال بهترین زن خیاط شهر رفتند و جامه عروس سفارش دادند و عده‌ای به دنبال تدارک خنچه عقد و سفره آن رفتند. از جمله بهترین روحانی سرشناس را هم برای خواندن خطبه عقد دعوت کردند. قاضی شهر تمام دوستان و آشنایان و بزرگان شهر را دعوت کرد، اما از جادوگر پیر و چولای ولگرد هم غافل نبود و در سه روز فاصله تا مراسم عقد و عروسی، خودش هر روز به بیغوله و خرابه‌ای که چولای در آنجا زندگی می‌کرد می‌رفت و مدتی با او به گفت و گو می‌نشست تا بلکه از لابه‌لای صحبت‌های چولای مطالبی در مورد توطئه چیده شده علیه هوتن دستگیرش شود که در پایان، دریافت تمام آن دسیسه‌ها ناشی از

حرص و آز جرتومه جادوگر به خاطر تصاحب دارایی و ثروت هوتن بوده است.

قاضی چون نشانی زن جادوگر را به تمام گزومه‌ها و مأموران داروغه‌خانه داده بود و مأموران هم خبر آوردند ما هیچ ردّ و نشانی از زن جادوگر در شهر و اطراف آن ندیده‌ایم، قاضی خیالش راحت شد که جرتومه جادوگر سایه شومش را از سر هوتن و ختن برداشته و گورش را گم کرده و رفته است.

ظهر روز آدینه فرا رسید. ختن را به تنها آرایشگاه و مشاطه‌خانه شهر بردند و مشاطه معروف شهر، که سال‌های سال بود همه او را می‌شناختند و به تردستی و هنرمندی‌اش اعتراف داشتند، به آرایش عروس پرداخت. جامه زیبای عروسی را همانجا و در مشاطه‌خانه، بر تن ختن کردند. همانجا اسپند و کُندر دود کردند و عودها سوزاندند و عروس آراسته و پیراسته را، به اتفاق همراهان و از جمله، زن مشاطه معروف شهر و شاگردش، به خانه پدر و اتاق عقدکنان بردند. زن مشاطه و شاگردش نیز، به آن خاطر همراه بودند تا اگر در فاصله مشاطه‌خانه تا خانه، به خاطر گرمی هوا و یا باد و توفان احتمالی، آرایش عروس به هم خورد و ترکیب روی و مویش آشفته گردید، دوباره او را مرتب و مقبول‌تر نمایند. چون به خانه رسیدند، ابتدا عروس را وارد اتاق کردند و در حالی که در حیاط خانه، دف می‌زدند و رامشگران می‌نواختند و خنیاگران با بانگ رسا می‌خواندند:

جان به قربان قد و بالایت

دل فدای نگه گویایت

تو سرا پا همه افسونی و ناز

وای از این سادگی سیمایت

دانه خال تو بر گوشه لب

هست زیور به رخ زیبایت

زن مشاطه و شاگرد جدید و تازه به خدمت درآمده اش، مشغول آخرین کارهای آرایشی خود بر چهره ختن شدند. چون کار تمام شد و استاد و شاگرد خواستند از اتاق خارج شوند، شاگرد جدید و تازه به خدمت درآمده به استاد خود گفت: اجازه دهید خال گوشه لب عروس را مشکین تر و مُشکین تر کنم. زن مشاطه گفت: زود باش بجنب که هوا بسیار گرم است. شاگرد چون نزدیک ختن رسید به جای آنکه قلم بردارد و خال چهره عروس را به قول خود، مشکین تر و مُشکین تر نماید، وردی خواند و فوتی به صورت ختن کرد که بلافاصله عروس تبدیل به سنگ شد. همه دیدند به دنبال زن مشاطه، پیرزنی زشت روی، از اتاق عقد خارج شد. چون کنیز پیر وفادار هوتن که بیرون در و کنار ایوان ایستاده بود چشمش بر جرثومه جادوگر افتاد، فریادی کشید و گفت: تَف بر تو، و آنگاه غش کرد و نقش زمین شد.

مجلس عقد به هم ریخت، زیرا جرثومه جادوگر بی رحمانه زهر خود را ریخت. چون قاضی شهر و همسرش وارد اتاق عقد شدند، با دختر سنگ شده خود روبه رو گردیدند. هوتن نیز به اتاق آمد. او هم با

مشاهده ختنِ سنگ‌شده، دو دست بر سر خود کوبید و روی زمین نشست و های‌های گریستن را آغاز کرد. قاضی شهر فریادکشان سردسته گزمه‌های شهر را صدا زد و فرمان داد: دروازه‌های شهر را ببندید. هر کجا جرثومه جادوگر را دیدید به بندش کشید و سر از تنش جدا کنید، زیرا این طماعِ فاسدِ جادوگر، دختر زیبای مرا تبدیل به سنگ کرد.

در آن موقع، مادر ختن بالای سر هوتن که همچنان مشت بر سر خود می‌کوبید و چون ابر بهار می‌گریست آمد و فریاد کشید و گفت: ای امیرزاده لعنتی کاش پایت می‌شکست و به خانه ما نمی‌آمدی. کاش همان شب مهاجمان تو را کُشته بودند و این بلا را اینجا نمی‌آوردی. الهی هم‌الآن بمیری ای بدقدم. در همین موقع کنیز پیر و وفادار هوتن، به هوش آمد و همه چیز را به‌خاطر آورد و چون بد و بیراه‌گفتن و نفرین کردن‌های مادر ختن را شنید، چشمانش برقی زد. قد راست کرد و با صدای بلند رو به مادر ختن کرد و گفت: خاتون، فقط یک ساعت به من فرصت دهید. فقط یک ساعت. آنگاه اشاره‌ای به قاضی شهر که او هم مات و حیرت‌زده ایستاده بود کرد. قاضی جلو آمد. کنیز گفت: لطفاً به اتفاق یک مأمور همراه من بیایید. چون قاضی شهر پرسید برای چه؟ کنیز گفت: برای این که جادوی ختن زیبارو و عروس مجلس را، همین امروز، و در مدت یک ساعتی که گفتم می‌شکنم. قاضی شهر پرسید: مگر تو باطل‌السحر می‌دانی؟ مگر

قصه کوتوله دلفک ۱۲۱

می توانی جادو را از دخترم برداری؟ که کنیز گفت: نه، من از این گونه کارها هرگز بلد نبوده و نیستم. اما باید محرمانه خدمت سرور خودم عرض کنم این جرثومه فساد یادش رفته که بیست سال پیش شیشهٔ عمرش را به من داد تا برایش نگاه دارم. او به قدری گرفتار حرص و آز شده بود که اصلاً ماجرای شیشهٔ عمر خود را فراموش کرد. اگر یادش بود، اوّل به هر شکل که می شد می آمد و شیشهٔ عمر خودش را از من می گرفت و بعد دست به این کار رذیلانه می زد. من یقین دارم حتی الآن هم به یاد و فکر شیشهٔ عمر خودش نیست، زیرا وقتی از اتاق بیرون آمد و آن نگاهِ پیروزمندانه را به من انداخت حس کردم که ماجرای شیشهٔ عمر خود را فراموش کرده. حالا اگر شما به اتفاق من و بی صدا و پنهانی، در حالی که همچنان اطرافیان سرگرم ناله و آه و زاری هستند بیایید، من به فاصلهٔ همان یک ساعت که عرض کردم، جادوی ختن خاتون را خواهم شکست. چون قاضی آهسته پرسید: شیشهٔ عمر جادوگر کجاست؟ کنیز پیر گفت: در ته سردابه‌ای که در انتهای حیاط خانهٔ امیرزاده هوتن قرار دارد. اگر مرا همراهی کنید می رویم و شیشهٔ عمر این چرثومه فساد را برمی داریم و می شکنیم. وقتی شیشهٔ عمر هر جادوگری شکسته شود تمام جادویش هم باطل می شود. فقط باید خیلی سریع و حساب شده عمل کنیم، زیرا به محض اینکه دست به شیشهٔ عمر جادوگر بزنیم، او هر کجا باشد خود را به سرعت برق می رساند و وردی می خواند و ما را تبدیل به

سنگ می‌کند و شیشهٔ عمرش را از دست ما درمی‌آورد. آن وقت است که کار خراب تر می‌شود. در ضمن من چون پیرم و دستم می‌لرزد و می‌ترسم نتوانم شیشه را به سرعت از سرداب درآورم و در زیر آسمان - و نه در زیر سقف - بر زمین بکوبم، لذا شما باید یک مأمور جوان و ورزیده را همراه بیاورید که لحظه‌ای وقت را تلف نکند.

قاضی شهر نیز همان کار را کرد و ورزیده‌ترین فرد از میان گزمه‌ها را انتخاب کرد و هر سه رفتند و داخل سرداب خانهٔ هوتن امیرزادهٔ تبتی شدند. گزمهٔ ورزیده طبق دستور، شیشهٔ عمر را گرفت و دوان دوان به ایوان آمد که در همان هنگام جادوگر هم از هوا به زمین رسید و تا خواست فریاد کشیده و بگوید: نشکن، که گزمهٔ جوانِ ورزیده شیشهٔ عمر جرثومهٔ فساد را محکم بر کف سنگ‌فرش ایوان خانه کوبید و بلافاصله جرثومهٔ فساد دود شد و به هوا رفت و آنجا بود که کنیز پیر و باوفا به قاضی گفت: هر چه زودتر به خانه برگردیم.

چون به خانه رسیدند، ختن را همچنان آراسته و پیراسته، بر ایوان خانه و بیرون اتاق عقد ایستاده دیدند. حاضران مات و مبهوت و ساکت بودند ولی باز هم ترس سراسر خانه را فراگرفته بود؛ ترس اینکه هر لحظه ممکن بود ختن دوباره سنگ شود و به این جهت بود که همه دلواپس و نگران بودند. کنیز پیر و قاضی شهر چون وارد

قصه کوتوله دلفک ۱۲۳

شدند قاضی با شادمانی گفت: یاران، دل قوی دارید که جادو برداشته شد و شیشهٔ عمر جرثومهٔ فساد شکست و جادوگر لعنتی به درک واصل شد. اگر عقل و هوشیاری این ننهٔ وفادار نبود، ابر غم و ماتم هرگز از فراز این خانه کنار نمی‌رفت.

ختن و مادرش، کنیز پیر را چون جان در آغوش گرفتند و سر و روی او را غرق بوسه کردند. چون هوا تاریک شد و میهمانان رفتند و نظم مجلس به هم ریخت - همچنین به جهت نبودن و رفتن روحانی عاقد - قاضی شهر گفت: ان‌شاءالله آدینهٔ آیندهٔ مجلسی پُر جلال‌تر برپا کرده و رونق جشنمان را بیشتر خواهیم کرد و میهمانان زیادتری را دعوت خواهیم نمود. به این ترتیب بقیه میهمانان هم پراکنده شدند. ختن و هوتن و قاضی و همسرش و کنیز پیر ماندند با دو نفر نگهبان تا شب صبح شود، و از صبح فردا بدون واهمهٔ وجود جرثومهٔ جادوگر در فکر تدارک جشن آدینهٔ آینده باشند.

صبح روز بعد چون قاضی شهر به محل کار خود و داروغه‌خانه رفت، دو مأمور را به دنبال چولای ولگرد فرستاد. چون چولای با ترس و لرز وارد شد قاضی شهر به او گفت: پسر دفعهٔ سوّم به خیر گذشت و بعد از آنکه ماجرا را برای چولای به اختصار تعریف کرد، با مقداری نصیحت او را مرخص کرد و گفت: امیدوارم هرگز تو را پیش روی خود نبینم که اگر مرتبهٔ چهارم برسد دیگر سر روی تن نخواهی داشت.

چولای چون از زندان خلاص شد با خود گفت: حالا که جادوگر پیر شیشهٔ عمرش شکست و خودش هم دود شد و برای همیشه به هوا رفت، برای من که سقف و سرپناهی ندارم و شب‌ها در بیغوله‌ها و خرابه‌ها می‌خوابم، بهترین جا همان اتاقک دخمه‌مانند آن جرثومهٔ فساد است. جادوگر هم که فرزند و وارثی ندارد تا به سراغ خانه و زندگی‌اش بیاید، پس چه بهتر که بروم اتاقک او را که گوشهٔ خانه‌ای قدیمی و متروکه قرار دارد تصاحب کنم و در آنجا زندگی نمایم. بعد خودش با خودش شوخی کرد و زیر لب گفت: بی‌جهت نیست که گفته‌اند: میراثِ خرس به کفتار می‌رسد.

پس آنگاه چولای ولگرد بی‌خانمان خرابه‌نشین، یک‌راست به سراغ خانهٔ بی‌صاحب آن جرثومهٔ فساد رفت و کلون در اتاق را شکست و وارد شد. ابتدا به زیر و رو کردن مختصر اثاثیه کهنه و رختخواب پاره و گلیم چندتکه جادوگر پرداخت که در زیر تشک پوسیده، کیسه‌ای از سکه‌های زر ناب را پیدا کرد. چشمانش برقی زد و زیر لب گفت: این دیگر دزدی نیست، بلکه همان میراث خرس است که به من کفتار رسید و آنگاه شروع به شمردن سکه‌ها کرد که تعداد باقیماندهٔ آن هشتاد و هفت عدد بود. چولای زیر لب با خود گفت: بدبخت بیچاره، صد سکه از امیرزاده هوتن گرفت و سیزده عدد آن را خرج سر و وضع و لباس و انعام‌دادن به من کرد. بیچارهٔ خسیس حتی یک دانهٔ آنرا خرج خودش هم نکرد. باز حداقل غیر از من آن مردک دلاک

قصه کوتوله دلفک ۱۲۵

یکی از آنها را گرفت و سر و صورت مرا آراست و تن و بدنم را شست و... چولای مکشی کرد و دوباره زیر لب گفت: مردک دَلّاک، مردک دَلّاک، و بعد ادامه داد: با فکری که توی راه به سرم زد این مردک دَلّاک خیلی به دردم می خورد. بیچاره نرخش از من هم ارزانتر است.

حضور سرور عزیز و سلطان صاحب‌اختیار خود باید عرض کنم آن جرثومهٔ فساد خیانتکار، وقتی سر و وضع چولای را آراست و او را همراه خود به خانهٔ قاضی شهر بُرد، دو فکر خائنه در سر داشت: اوّل آنکه با حُقه و نیرنگ تمام دارایی و ثروت امیرزاده هوتن را تصاحب کند و دوّم آنکه از وجودِ چولای، یک رقیبِ عشقی برای هوتن بترشد و پسرک اوباشی را سر راه او قرار دهد و آن دو را با فتنه و جادوگری به جان هم بیندازد و در آخر ترتیب کار را طوری بدهد که هوتن تَبّی به دست چولای مغولی کشته شود که اتفاقاً نیرنگ و فکر رذیلانهٔ جادوگر درست از آب درآمد.

چولای ولگرد با همان نظر اوّل که در خانهٔ قاضی شهر و هنگام خواستگاری به ختن انداخت، یک دل و صد دل نه، بلکه هزار دل عاشق ختن گردید و اگر حاضر شد در آن توطئه شوم شرکت کند، به خاطر روزی یک سکهٔ زر نبود که به هرصورت او از راه دزدی و زورگیری و سرقت‌های شبانه کم و بیش پولی به دست می‌آورد و برخلاف جادوگر، موجود پول‌پرست و طمّاعی هم نبود، بلکه آنچه او

را واداشت تا با جرثومهٔ فساد همکاری کند، عشق ختن و فکر ازسراه برداشتنِ هوتن و به دست آوردن معشوقه بود که وقتی توسط مأموران قاضی شهر دستگیر شد و به زندان افتاد، اوّل تمام نقشه‌هایش را نقش بر آب دید اما وقتی شیشهٔ عمر جادوگر شکسته شد و او دود گشت و به هوا رفت، چولای با خود گفت: حالا که جادوگر طمّاع به آرزوی خود نرسید، من که نباید دست روی دست بگذارم و بنشینم تا این پسرک تبتی بیاید و عشق مرا بدزدد و ببرد. و چون از زندان و تحت نظر بودن خلاص شد دو فکر را در سر خود پرورش داد: اوّل تصاحب خانهٔ محقر و اتاق گلی جرثومهٔ جادوگر و دوّم به دست آوردن ختن با کُشتن هوتن.

چون سلطان را خواب در ربود، شهرزاد ناگزیر شد لب فرو بندد و تعریف بقیهٔ ماجرا را برای شب بعد بگذارد.

پایان شب پنجاه و هشتم

و اما ای سلطان پُرآوازه صاحب‌نام که الهی همواره روزگارت باشد به‌کام! در ادامه عرایض دیشبم معروض می‌دارم:

به دنبال فکر ابلهانه دوّم که به مغز چولای خطور کرد، آن ولگرد، صبح روز بعد به حمام رفت و دلّاک را به گوشه‌ای کشید و از او پرسید: هفته پیش که سر و روی هوتن داماد را صفا دادی و تن و بدنش را شستی، چقدر مزد و انعام گرفتی؟ دلّاک که چولای را خوب می‌شناخت گفت: به تو مربوط نیست، حتماً آمده‌ای باج از من بگیری، ها...؟ که چولای پاسخ داد: نه مردک، آمده‌ام باج به تو بدهم. دلّاک بهت‌زده گفت: نمی‌فهمم. تو دزد سر‌گردنه آمده‌ای باج به من بدهی؟ آخر برای چه؟ چولای به میان حرف دلّاک پرید و گفت: حرف زیادی موقوف. پرسیدم: چقدر گرفتی سر و صورت هوتن تبتی را صفا دادی؟ دلّاک گفت: با تمام انعام‌ها باور کن که یک سکه زر هم نشد. باز چولای گفت: حالا حاضری بیست سکه زر از من بگیری و دفعه بعد که هوتن تبتی به حمام آمد و حتماً هم روز آدینه آینده خواهد بود، سر از تنش جدا کنی؟ مردک دلّاک گفت: آخه

لات آسمان جُل کجا و بیست سکه زر ناب کجا؟ تصوّر می‌کنم آن چند شب زندان، دیوانه‌ات کرده باشد.

چولای دست در جیبش کرد و کیسه حاوی سکه‌های زر را درآورد و آن را در هوا چرخاند به ترتیبی که صدای جرینگ جرینگ سکه‌های زر هوش از سر مرد دلاک ربود. دلاک مکثی کرد و پرسید: خب حالا چه کار باید بکنم؟ چولای گفت: خیلی ساده، ده سکه الآن به تو می‌دهم. ده سکه هم بعد از آن که سر هوتن تبتی را بریدی. دلاک گفت: نه، از بریدن سرش معذورم حتی اگر صد سکه زر بدهی. چولای گفت: بسیار خب سرش را زیر آب کن، این کار را که بلدی؟ و چون مرد دلاک سکوت کرد چولای گفت: صبح آدینه آینده، هوتن را به حمام می‌آورند، بینم آیا عرضه داری سر این پسرک مزاحم را زیر آب کنی؟ بسیار خب، بیست سکه‌ات شد سی سکه. بیا این پانزده سکه را بگیر که بیعانه کارت باشد. پانزده سکه را هم بعد از زیر آب رفتن سر هوتن تبتی پرداخت می‌کنم. تصوّر نمی‌کنم کسی تا به حال چنین معامله‌ای با تو کرده باشد. سی سال هم سر بتراشی و سر و تن بشویی سی سکه زر گِیرت نخواهد آمد.

آنگاه چولای پانزده سکه زر، بیعانه به مردک دلاک داد و از حمام خارج شد. وی شدیداً به فکر فرو رفت تا راهی برای سر زیر آب کردن هوتن تبتی پیدا کند. بالاخره بعد از قدری فکر، خنده‌ای کرد و زیر لب گفت: پیدا کردم، از این بهتر نمی‌شود.

قصه کوتوله دلفک ۱۲۹

از طرفی قاضی شهر و خانواده‌اش، با خاطر جمعی اینکه دیگر هیچگونه خطری ختن و هوتن را تهدید نمی‌کند، با سری آسوده و دلی راحت، به تهیّه و تدارک دومین مراسم عقد و عروسی پرداختند؛ البته با مجلسی مجلّل‌تر و پذیرایی مفصل‌تر و جمعیتی کثیرتر و نوازندگانی بیشتر. در مرتبه دوم، ختن را به مشاطّه‌خانه و آرایشگاه نفرستادند، بلکه مشاطه دیگری را به خانه آوردند و همچنین نزدیک‌های ظهر بود که هوتن را به همراه عده‌ای به حمام فرستادند که هم حمام را قرق کرده بودند و هم دلاک را از قبل با دادن یک سگّه زر برای خدمت‌دادن به هوتن اجیر کرده بودند.

دلاک با وسواس تمام به پیرایش سر و شستشوی تن و بدن داماد پرداخت و چون کار استحمام و پیرایش داماد در حمام به پایان رسید، در سربینه هم به پذیرایی از داماد و همراهان پرداختند و بالاخره هوتن داماد را از حمام خارج کردند. امّا حمام در کوچه‌باغی، در کنار رودخانه، و حدود یک سوّم فرسخ بالاتر از خانه قصر گونه قاضی شهر قرار داشت.

داماد را با ساز و دهل آوردند و او را سوار بر اسب مخصوصش نمودند و چند نفر جوانان ورزیده سوارکار هم در پشت سر هوتن قرار گرفتند. به رسم مراسم جشن‌های عروسی سرزمین تبت، یکباره دهل‌زنان نواختن را آغاز کردند. ناگهان اسبی که هوتن سوار آن بود و جلوتر از دیگر اسب‌ها ایستاده بود، رم کرد و سوار خود را برداشت و

دیوانه وار به طرف کنار رودخانه در جهت عکس مسیر آب شروع به تاختن کرد. جوانان ورزیده سوارکار، ترسان و شتابان سر در پی اسب رم کرده هوتن گذاشتند که چند لحظه بعد با چشمان خود دیدند هوتن از روی اسب رم کرده به هوا بلند شد و در بین سنگ‌های صخره مانند کنار رودخانه بر زمین افتاد.

همراهان خود را بر بالای سر هوتن رساندند که او را بیهوش و پای راستش را از بالای ران شکسته و استخوان بیرون زده دیدند. در نتیجه هوتن را به جای آنکه به مجلس عقد ببرند به مطب حکیم شکسته بند بردند و عده ای هم دلتنگ و غمناک به خانه قاضی شهر رفتند و چگونگی ماجرا را با میهمانان منتظر در میان گذاشتند. مجلس عقد برای دوّمین بار هم به هم خورد و این دفعه ختن در گوشه ای نشست و زانوی غم در بغل گرفت و های های بنای گریستن را گذاشت.

قاضی شهر به جای آنکه به مطب حکیم شکسته بند برود و جویای حال دامادش شود، برای تحقیق به حمّام رفت و از شاهدان و ناظران شرح ماجرا را پرسید. همگان آنچه را که دیده بودند، گفتند. قاضی گفت: اسب را بیاورید. اسب رم کرده را آوردند که قاضی شهر متوجّه شد اسب تعادل ندارد و درست راه نمی رود. آنگاه از اطرافیان پرسید: آیا اسب‌ها در زمانی که هوتن در حمّام بود تیمار شدند و علف خوردند؟ که عده ای گفتند: شاگرد تون تاب حمّام، فقط علوفه

قصه کوتوله دلفک ۱۳۱

مخصوص جلوی اسب هوتن خان داماد ریخت. قاضی به مأموران خود دستور داد شاگرد تون تاب را که ترسیده و فرار کرده بود آوردند. همان موقع همانجا هم دستور داد تا او را روی زمین خوابانیدند و بر پشتش تازیانه زدند. چون فریاد امان‌خواهی شاگرد تون تاب حَمّام بلند شد، قاضی شهر جلو رفت و پرسید: به اسب هوتن چه خوراندی که آنچنان رم کرد؟ شاگرد تون تاب حَمّام گریه‌کنان گفت: من نمی‌دانم آن گرد چه بود که دَلّاک به من داد و گفت که روی علوفه اسب داماد بریزم!

قاضی شهر فرمان داد دَلّاک را آوردند و به تازیانه بستند. دَلّاک بعد از خوردن تازیانه سوّم التماس‌کنان گفت: نزدیک، همه چیز را می‌گویم و آنجا بود که همه چیز را گفت و قاضی شهر دستور داد چولای و لگرد را دستگیر کرده و بیاورند.

چولای در اتاق محقّر جرثومه جادوگر معدوم نشسته بود و باقیمانده سکه‌های زر را می‌شمرد که مأموران ریختند و دستش را از پشت بستند و او را به نزد قاضی شهر بردند. قاضی تا چولای و لگرد را دید، فریاد کشید و گفت: یادت هست وقتی چند روز پیش آزادت کردم، گفتم: امیدوارم دیگر تو را مقابل خود نبینم که اگر مرتبه چهارم برسد و ببینمت، دیگر سر روی تن نخواهی داشت. امشب درباره‌ات با سلطان صحبت می‌کنم و فردا صبح در میدان شهر گردنت را می‌زنم.

قاضی شهر همان کار را کرد و درست هشت روز بعد از آن که شیشهٔ عمر جرثومهٔ جادوگر شکسته شد، در سحرگاهی که شنبه و آغاز هفته بود سر چولای مغولی با یک ضربت تبر در میدان عمومی شهر لھاسا (بام دنیا و پایتخت سرزمین تبت) از تن جدا شد. بیست و یک روز هوتن در بستر افتاده بود تا استخوان پای راستش که قدری کوتاه شده بود جوش خورد و در چهارمین آدینه بعد از آن حادثه و برای سوّمین بار امیرزاده هوتن تبتی با پای لنگ به اتاق عقد رفت و پای سفره نشست و ختن زیبارو را به کابین خود آورد.

چون داستان به اینجا رسید، میهمان برازندهٔ مجلس مهمانی خیاط معروف شهر پکن، رو به حاضران مجلس کرد و گفت: از شما حاضران بسیار متشکرم که با حوصله داستان زندگی مرا شنیدید. باید حضور محترمتان عرض کنم که از آن تاریخ تا کنون دوازده سال می‌گذرد و من اکنون هر چند با پای لنگ، اما بسیار راضی و خوشحال و خوشبخت، در کنار همسر شایسته و مهربانم با دو فرزند زندگی می‌کنم. قاضی شهر یا پدر ختن هم که دو سال است روی در نقاب خاک کشیده است، بعد از آنکه چولای مغولی را به سزای اعمالش رساند، حکم زندانی شدن دلاک خائن را به مدت پنج سال صادر کرد. من بعدها شنیدم، دلاک بعد از پایان دوران محکومیتش از سرزمین تبت خارج شد، اما نمی‌دانستم او به شهر پکن آمده است. در این دو سالی که بعد از مرگ پدر همسرم، من هم در این شهر زندگی می‌کنم،

قصه کوتوله دلک ۱۳۳

تا امروز هرگز او را دوباره ندیده بودم. به هر صورت از اینکه لطف کردید و داستان زندگی مرا با حوصله شنیدید باز هم متشکرم.

باری ای سلطان گرانقدر، و ای همسر بسیار شایسته و مهربانم، چون داستان هوتن و ختن بدین گونه که شنیدید به پایان رسید، مرد خیاط متهم به کشتن دلک کوتوله، در برابر سلطان سرزمین مصر تعظیمی کرد و گفت: امیدوارم داستانی را که تعریف کردم و حضرت سلطان هم آن را با حوصله شنیدند، موردپسند قرار گرفته باشد! سلطان پاسخ داد: بد نبود ولی آنچه را که من دوست داشتم بشنوم نبود. البته تو مانند مباشر و پسرش و همین طور طبیب یهودی که در پایان داستان هایشان، آن عاشق‌های بدبخت را بی‌رحمانه کُشتند، هوتن را نکستی و بالاخره با پای لنگ او را به وصال معشوق رساندی. اما اینکه تصور کنی هم الآن تو و همسرت و آن مباشر لعنتی آشپزخانه خود را می‌بخشم، نه. این قصه فقط باعث رهایی خودت از مرگ شد. حالا فقط خودت می‌توانی بروی که در بین شما پنج‌نفر، گناه همسرت و مباشر آشپزخانه‌ام از بقیه بیشتر و بزرگ‌تر است و به این جهت از مجازات همسرت صرف‌نظر نمی‌کنم، زیرا آتش اولیه را همسر تو روشن کرد. من درست یا غلط، بی‌جهت یا باجهت دلک بیچاره خودم را از دربار اخراج کردم. حالا دلک اخراجی دربار من نه، یک بنده‌خدای بدبخت دیگر، آدمیزاد که عروسک و اسباب‌بازی

نیست تا ما برای خندیدن خود هر بلایی که بخواهیم سرش
دریاباوریم. این هم گناه بزرگ همسر محکوم به مرگ تو.

و اما ای مباشر نمک به حرام، تو وقتی دلچک مرده را دیدی او را
شناختی. تو که می دانستی من او را چقدر دوست داشتم، چرا زنده و
مرده اش را به خود من ندادی؟ ابله، چرا به جای آنکه طیب
مخصوص دربار را خبر کنی و یا حداقل وسیله شوی که او را با
عزت و احترام به خاک بسپارند، رفتی و جنازه آن بخت برگشته را در
کوچه هایی از خرابات شهر انداختی؟ ای خیاط همانطور که گفتم:
فقط خودت آزادی. پس هر چه زودتر برو تا من جلاد را خبر کنم و
این دو مقصر اصلی را به کیفر برسانم.

در این موقع، خیاط خود را روی پاهای سلطان انداخت و گفت:
حضرت سلطان مرا جای همسرم بکشید. من حاضرم پیش مرگ
همسرم شوم. در این موقع سلطان سرزمین چین مکثی کرد و گفت:
آفرین به این از خودگذشتگی، احسنت به این ایثار و فداکاری. بسیار
خب، حرفی نیست زنت برود و تو جای او بمان. در این موقع همسر
مرد خیاط به سخن درآمد و گفت: حضرت سلطان همان طور که
توجه فرمودید، از اول مجلس تاکنون من گناهکار شرمنده، لب از لب
باز نکردم اما حالا که به لطف شما هر چهار نفر داستانی را تعریف
کردند، چرا به من اجازه نمی فرمایید تا قصه ای تعریف کنم؟! بلکه
قصه من آنچنان مورد توجه شما قرار گیرد که شما را از ریختن خون

قصه کوتوله دلک ۱۳۵

در تالار قصرتان منصرف کند. آیا ممکن است استدعای کنیز خود را قبول کنید و اجازه بفرمایید تا من هم قصه‌ای را برایتان تعریف کنم؟ و چون پادشاه سرش را به علامت موافقت تکان داد، همسر خیاط، داستان «پیرخاموش و برادران» را این‌گونه آغاز کرد:

اما شهرزاد نتوانست داستان پیرخاموش را برای سلطان بازگو کند، زیرا با چشمان بسته شنونده هر شب قصه‌هایش روبه‌رو شد، لذا لب از سخن فرو بست.

پایان شب پنجاه و نهم

و اما ای سلطان داهی و خردمند، و دوستدار و حامی مردم فکور و اندیشمند! در دنبالهٔ عرایض دیشبم ادامه می‌دهم که همسر مرد خیاط، داستان خود را با عنوان «پیرخاموش و برادرانش» چنین آغاز کرد:

در سال‌های خیلی دور، در سرزمین مغولستان، پادشاهی زندگی می‌کرد که فقرا و مساکین را بسیار دوست می‌داشت و بیشتر با علما و فضلا و صالحان، روزگار می‌گذرانید. تمام سعی و تلاشش این بود که خاطیان و سرکشان و یاغیان را با عفو و اغماض و نصیحت و دلالت هدایت نماید و بیخود و بی‌جهت سر افراد و آحاد مملکت خویش را زیر تیغ جلا نهد. اما زمانی، همین پادشاه عادل و صبور و پرحوصله، از تمرّد و طغیان گروهی ده نفره که عرصه را بر بسیاری از مردم تنگ کرده و حوصلهٔ حکومتیان را سر برده بودند، آنقدر خشمگین و عصبانی شد، که دستور داد هر ده نفر را دستگیر کنند و به کیفرخانه برده و گردن بزنند، ولی توصیه کرد وقتی ایشان را از خیابان‌های شهر عبور می‌دهند، بسیار آرام و متین و با احترام ببرند که ترسی درون دل مردم عادی نیفتد و رعبی در شهر ایجاد نشود.

روزی که آن ده نفر یاغی سرکش را برای گردن زدن به دربار می بردند، آنچنان با وجود حضور صدها محافظ و نگهبان، پر جلال و باشکوه کالسکه‌های روباز را در معابر و گذرهای شهر عبور می دادند، که هر کس می دید، تصوّر می کرد عدّه‌ای به جهت مهمانی به دربار می روند. و از جمله، آن روز، پیر خاموش قصّه ما نیز در مسیر عبور کالسکه‌های محکومان ایستاده بود و چون خیلی دلش می خواست روزی به بارگاه سلطان عالم و فاضل و ادب دوست راه یابد، موقع را مغتنم دانست، سوار یکی از کالسکه‌ها شد و کنار جمع پنج نفری دسته‌ای از محکومان همچنان خاموش نشست. مأموران هم به تصوّر اینکه پیر خاموش نفر دیگری از یاغیان است که ندانسته از عاقبت کار، به جمع یارانش پیوسته، مانعی برای نشستن و همراه‌بودنش ایجاد نکردند.

آن کاروان آنچنانی، چون از خیابان‌ها و گذرهای شهر رد شد و وارد در جنوبی قصر که در کنار کیفرخانه بود گشت، مأموران آن ده تن یاغی را به اضافه پیرمرد خاموش غل و زنجیر کردند. پیر هم بدون آنکه حرفی بزند یا اعتراضی کند، غل و زنجیر را به دست و پا و گردن پذیرفت. هر یازده نفر را به صحن کیفرخانه بردند. محکومان را به ترتیبی نشانند که سرهایشان هر کدام خم شده از گردن روی سنگی قرار داشت. پادشاه وارد شد. رو به مرد سیّاف یا شمشیرکش کرد و گفت: این یاغیان رذل چنان عرصه را بر مردم تنگ کردند، و

قصه کوتوله دلک ۱۳۹

چنان از مهربانی و رأفت من سوء استفاده نمودند که جای هیچ‌گونه اعتراض و حرف و حدیثی برایشان باقی نمانده است. پس بدون توجه به گریه و ناله‌هایشان، سر هر ده نفرشان را با یک ضربت شمشیر از تن جدا کن.

مرد سیاف، یا همان جلّاد دربار، ده شماره شمرد و با هر شماره یک سر را از گردن جدا کرد. دهمین ضربه را که فرود آورد، مقابل پادشاه ایستاد و تعظیمی کرد و گفت: فرمان حضرت سلطان اجرا شد. پادشاه گفت: پس یک سر که هنوز متّصل بر تن و بریده‌نشده بر روی سنگ است، چیست؟ جلّاد گفت: حضرت سلطان دستور فرمودند ده سر را از تن جدا کنم، ولی در مورد نفر یازدهم دستور نفرمودند. اگر امر می‌فرمایید هم‌الآن اجرا کنم. پادشاه گفت: دوباره بشمار ببین اشتباه نکرده‌ای. جلّاد و دیگران دوباره شمردند و همگی گفتند: قربان سرهای بریده‌شده درست ده تا و تمام متعلّق به متمرّدینی است که بارها مورد لطف و بخشش حضرت سلطان قرار گرفتند اما ادب نشدند. پادشاه پرسید: این نفر یازدهم کیست که همچنان ساکت است؟ مأموران گفتند: قربان خودش در بین راه یکبار سوار کالسکه شد و بدون آنکه حرفی بزند، کنار یک دسته از محکومان نشست و هنگامی که ما آن ده نفر را طبق دستور غل و زنجیر می‌کردیم، او هم بدون آنکه حرفی بزند و اعتراضی کند، غل و زنجیر شدن را پذیرفت. وقتی سرش را روی سنگ گذاشتیم هم یک

کلام حرف نزد. اکنون هم ملاحظه می فرمایید که همچنان ساکت است و حتی سرش را هم از روی سنگ بلند نکرده است.

پادشاه دستور داد فوری زنجیرش را باز کردند و پیر خاموش با گام‌هایی متین و استوار مقابل سلطان آمد و تعظیمی نمود. پادشاه در مقابلش مرد محترمی را دید با چهره‌ای موقر و متین، با موها و محاسنی سپید و احترام‌برانگیز، و پرسید: کیستی؟ پاسخ شنید: من پیر خاموشم. پادشاه دوباره پرسید: اینجا چه می‌کنی؟ و پاسخ دوباره هم این بود: شوق دیدار حضرت سلطان مرا به اینجا کشاند. و سؤال سوم پادشاه اینکه: پس چرا ساکت ماندی و قبلاً خودت را معرفی نکردی؟ و پاسخ سوم هم اینکه: مطمئن بودم شمشیر سلطانی که قهر و جبرش هم از روی عدل است، گردن بی‌گناه را نمی‌زند.

پادشاه که بسیار شیفته و مشتاق هم‌نشینی و هم‌صحبتی با پیرخاموش شده بود، گفت: یعنی دیدار من پادشاه، آنقدر برای تو جالب بود که این همه رنج و سختی را به جان خریدی و سر زیر تیغ سیاف نهادی؟ پیر خاموش گفت: برای دیدار شما البته. زیرا ندیده و نخوانده و نشنیده‌ام که امیری این همه قدرت داشته، و تا این اندازه هم عادل باشد. این همه ثروت داشته و غذایش نان و دوغ باشد. جامه‌ی خشن بپوشد و شب‌ها روی زمین بخوابد. چون باورم نمی‌شد آن همه رنج کشیدم، تا این مورد دور از ذهن را به چشم بینم. البته تصور نمی‌کردم آن کبکبه و دبدبه‌پر شوکت، به خاطر ده یاغی محکوم‌به‌مرگ

قصه کوتوله دلفک ۱۴۱

در شهر به راه افتاده باشد. اما وقتی همراه شدم و ماجرای غیرقابل تصوّر را دیدم، از آنجا که از بیهوده سخن گفتن برادران کوچکتر از خودم، تجربه‌های تلخ دارم، زبان در دهان نگه داشتم و دم نزدم.

پادشاه گفت: مگر شما چند برادر هستید؟ پیر خاموش جواب داد: هفت تا. پادشاه گفت: نمی فهمم، واضح تر حرف بزن. یعنی غیر از تو، هر شش برادرت تاوان بیهوده سخن گفتن خود را دیده‌اند؟ پیرخاموش گفت: آری حضرت سلطان. حرف نگفته را همیشه می توان گفت، اما وای از سخنی که بی موقع بر زبان آید، که اگر سر دست و پا و زبان بر باد نهد، حداقل از حرمت و اعتبار و آبرو بکاهد. پادشاه گفت: پس تصوّرت این بود که ما در دربار خود میهمانی داده‌ایم و آن گروه سربرباد داده به میهمانی دربار می آیند؟! پیرخاموش فقط جواب داد: آری چنین است. دوباره سلطان گفت: می شود از تو دعوت کرد که مدتی میهمان شریف و عزیز ما باشی و در دربار بمانی و هر شب قصه یکی از برادرانت را برای ما تعریف کنی؟ که پیر خاموش چهارمین پاسخ مختصرش را این گونه داد: افتخاری از این بالاتر برایم هرگز روی نخواهد داد.

پادشاه در حالی که از کیفرخانه بیرون می رفت به حاجب مخصوص خود گفت: سرایی شایسته برای پیر باخرد و بایسته ما ترتیب بدهید و امشب هم یاران همیشگی ام، یعنی اُدبا و فُضلا و

حُکما و عرفای شهر را دعوت کنید تا پیر ما، داستان اوّلین برادر خود را شروع کند. این برنامه قصه‌گویی پیرخاموش تا شش شب ادامه دارد و ورود و حضور تمام نخبگان و پیش‌کسوتان علم و هنر شهر هم به مجلس ما آزاد است.

و اما ای ملک جوان‌بخت، شب هنگام، مجلس اُنس و ادب در دربار مغول‌ها آراستند و جمع بسیاری از نخبگان و پیش‌کسوتان علم و ادب هم به آن جمع پیوستند. پیر خاموش، در برابر جمع عرفا و فُضلا و حُکما، و همچنین پادشاه، زمین ادب بوسید و قصّه برادر اوّل خود را این‌گونه آغاز کرد:

باید حضور سرورانِ حاضر، و سلطانِ پرحشمت و قادر عرض کنم، ما هفت برادر هستیم و برادر بزرگتر، من هستم. نفر دوّم از میان ما که فقط یک شیر از من کوچکتر است، هر دو پایش شکسته و اکنون در خانه من زندگی می‌کند. داستان شکسته‌شدن هر دو پایش از این قرار است که او شغل و پیشه‌اش، آهنگری بود و دگانی نه در خود بازار آهنگرها، بلکه در نزدیکی بازار اجاره کرده بود. از بد حادثه کارکسبش رونقی نکرد و همواره و هر روز بیکار بر درِ دکان خود می‌نشست. سه چهار ماهی اجاره مغازه‌اش عقب‌افتاد و مالک دکان هر روز برای مطالبه اجاره عقب‌افتاده مراجعه می‌نمود. بالاخره بخت به برادر من رو نمود و کارپرداز قُشون به او مراجعه نمود و برای یک هزار رأس اسب سپاه، ساخت چهار هزار نعل به او

قصه کوتوله دلفک ۱۴۳

سفارش داد. ولی به جهت تعجیل سردار قُشون که تدارک جمله سواره‌نظام خود را می‌دید، برادرم ناگزیر شد دو شاگرد به طور موقت استخدام کند تا شبانه‌روز به کار پرداخته و هر چه زودتر چهار هزار عدد نعل را برای اسبان قُشون آماده کند.

و اما در همسایگی دکان آهنگری برادرم، خانه‌ای بود و در آن خانه مردی زندگی می‌کرد که باغ‌های گردو و بادام بسیار داشت و روز و روزگارش به خوبی و راحتی می‌گذشت. البته این مورد هم قابل ذکر است، روزی که قاطرها بادام‌های چیده‌شده را گونی گونی به حیاط خانه همسایه می‌بردند، برادرم از صاحب بادام‌ها تقاضای خرید نسیه نیم من بادام را نمود تا هر موقع کارش رونق گرفت بهای بادام‌ها را بپردازد. مرد صاحب بادام یا همسایه دیوار به دیوار به تندی جواب برادرم را داد که: «اگر کارت رونق گرفت برو اجاره دُکانت را بپرداز تا صاحب ملک بیچاره، هر روز اینجا پیدایش نشود. بادام نان شب نیست که اگر نخوری بمیری». آن پاسخ، بر برادرم خیلی گران آمد.

باری گفتم که بخت به برادرم رو کرد و سفارش ساخت چهار هزار نعل اسب قُشون را گرفت. ولی اولین روزی که برادرم با کارگرانش کوره داغ کردند و پُتک‌ها بر سندان کوبیدن را آغاز کردند، مادرزن همسایه فوت کرد و صدای شیون و آه و زاری از خانه بلند شد و اقوام و آشنایان هم برای همدردی و تسلیت به سوی آن خانه سرازیر شدند. صدای کوبیدن پُتک بر سندان در تمام

مدت شبانه روز، راحت و آرامش عزاداران و به خصوص همسر همسایه را گرفت. کنیز همسایه به در دکان برادرم آمد و گفت: خاتون من به خاطر فوت ناگهانی مادرش ملالت خاطر دارد و دچار افسردگی شدید گشته که این صدهای ناهنجار کسالت او را دوچندان می کند. مولایم گفت: شما چند روزی تا مراسم هفت دست از کار بکشید و از این گونه سر و صدا پرهیزید، که برادرم فکر نکرده و شرایط روحی زن همسایه را در نظر نگرفته، گفت: برو به مولایت بگو کارم تعطیل بردار نیست. اگر کار نکنم که نمی توانم اجاره دکان و بهای بادام های مرحمتی شما را پرداخت کنم. مولایت اگر ناراحت است خانه اش را عوض کند.

پیر خاموش ادامه داد: پاسخ تند و نسنجیده برادرم بر مرد همسایه خیلی گران آمد و خواست عکس العمل تندی از خود نشان دهد، که همسر عزادارش گفت: حق این بود که خودت می رفتی و از مرد دکان دار همسایهات خواهش می کردی. آخر این کنیز که تو فرستادی حرف زدن بلد نیست. مرد همسایه حرف همسرش را پذیرفت و خود به در دکان برادرم آمد و برخلاف دفعه قبل، با لحنی آرام و محترمانه خواهش کرد که حداقل دو روزی کار تعطیل شود، ولی باز هم برادرم نابخردانه پاسخی داد که آغاز بدبختی اش بود. نابخردانه از آن جهت عرض کردم، زیرا انسان عاقل نباید اطلاعات کار و اسرار زندگی خودش را بی جهت در اختیار دشمن خود بگذارد.

قصه کوتوله دلفک ۱۴۵

باری، برادرم گفت: مادرزنت مُرد که مُرد. زنت بیمار است برو برایش حکیم بیاور. من که نمی‌توانم سفارش فرمانده قشون را انجام ندهم، چون خاتون خانه شما از صدای پتک‌های ما روحشان آزرده می‌شود. و بعد با فریاد بر سر شاگردانش که دست از کار کشیده بودند گفت: این قدر دست‌دست نکنید. محکم‌تر بکوبید.

مرد همسایه زیر لب گفت: که گفتمی فرمانده قشون. حالیت می‌کنم. و بعد با صدای بلند گفت: اگر من در دکان تو را نبستم فرزند پدرم نیستم. باز هم برادرم نابخردانه پاسخ داد: تو که تا این اندازه زور و قدرت داری، پس چرا آمدی اینجا التماس می‌کنی؟ مرد همسایه خشمگین و عصبانی به جای آنکه به خانه برگردد، به جانب مقر فرماندهی قشون حرکت کرد. از قضا فرمانده قشون نیز از دوستان هم‌مدرسهٔ مرد همسایه درآمد و او در حضور فرمانده به قدری از برادرم بد گفت و چنان دربارهٔ بی‌عرضگی و نابلدی و نادرستی‌اش داد سخن داد که فرمانده قشون، کاربردش را صدا زد و گفت: مگر آهنگر در بازار آهنگرها قحط بود که تو رفتی این مردک دزد نالایق را پیدا کردی و سفارش به این بزرگی را به او دادی؟! زود برو سفارشت را پس بگیر و در بازار آهنگرها به چهار نفر هرکدام هزار نعل سفارش بده که زودتر هم حاضر شود.

برادرم با کارگزارانش همچنان مشغول پتک‌زدن روی سندان بودند که کاربردش بیعانه پرداخت نکرده آمد و گفت: طبق دستور فرمانده

قشون کار تعطیل است، زیرا ما از این سفارش منصرف شده ایم. آنجا بود که گویی یک دیگ آب جوش بر سر برادرم ریختند. کارپرداز حرفش را گفت و رفت. برادرم شتابان خودش را به مقر فرماندهی قشون رسانید و تقاضای ملاقات با فرمانده را کرد که فرمانده او را نپذیرفت. باز هم برادرم به جای آرامش و متانت در مقر فرماندهی بنای داد و فریاد را گذاشت که او را به دلیل زبان درازی و بی احترامی به مقام شامخ فرمانده قشون یک هفته به سیاهچال انداختند. بعد از یک هفته که وی بر در دکان خود آمد، متوجه شد صاحب دکان به دلیل عقب افتادن پنج ماه اجاره دکان، آنجا را تخلیه کرده و تمام اثاث و لوازم و آهن ها به اضافه کوره آهنگری او را بیرون ریخته. مرد آهن فروش هم که آهن های اولیه را نسیه به برادرم داده بود، همه آنها را بابت طلب خودش برداشته بود.

اما مصیبت برادرم تازه از آنجا شروع شد، زیرا غصه اش فقط فسخ سفارش ساخت چهارهزار عدد نعل اسب و حراج دگانش نبود، بلکه برادرم در همان فاصله کوتاه گرفتن سفارش و به هم خوردن آن، یک اشتباه کرد و دو دسته گل هم به آب داد. اشتباهش این بود که از کارپرداز قشون بیعانه نگرفت و بدون آنکه حداقل بهای مواد اولیه را ستانده باشد، همه آهن ها را نسیه به دکان خود آورد، و دو دسته گلش از این قرار بود که...

قصه کوتوله دلک ۱۴۷

بلافاصله شهرزاد لب از سخن فرو بست، زیرا متوجه شد سلطانش
به خواب رفته است.

پایان شب شصتم

و اما ای سلطان بادرایت دادگستر، که شیوه عدل و دادت، الگو و نمونه دیگر پادشاهان عالم هست، دیشب قصه به آنجا رسید که عرض کردم، برادر اوّل پیرخاموش، دو دسته گل به آب داد، و چون خواستم موردها را معروض دارم خواب بر چشمان مبارکتان آمد. اما پیرخاموش قبل از ذکر آن موارد در حضور جمع اینچنین گفت: اجازه بدهید، حضور سلطان رئوف و عادل، و همچنین جمع حاضران ادیب و عالم و فاضل عرض کنم که: من همیشه دو اصطلاح را به همه گوشزد می‌کنم: اوّل آنکه به دشت آهوی ناگرفته ببخش، و دوّم پوست خرس شکارنکرده را نفروش. برادر تلخ‌گفتار و تندزبان من هنوز چهارهزار نعل را نساخته و تحویل نداده و بهایش را نگرفته، اولاً ده دینار زر قرض گرفته بود و با آن ده دینار یک عدد انگشتی و مقداری پارچه و زیورآلات خریده و به خواستگاری دخترکی هرزه که پدرخوانده‌ای طرّار و مادری نابکار داشت رفته بود و همان موقع هم عجلوانه دختر را عقد خود کرده و صد سکه زر ناب کابیش نموده و وی را تصاحب کرده بود. مردی که ده دینار زر قرض داده بود، آسیابانی بود طمّاع و نزول‌خور که چون از پایان کار برادر در مورد سفارش چهارهزار نعل اسب باخبر شد، به نزد

داروغه شهر شکایت برد و برادرم را به حکم داروغه به غلامی خود گرفت و او را به آسیاب برد و به جای گاو عصارای به چرخ آسیابش بست.

من خبردار شدم و به هر شکل بود پنج دینار زر فراهم کرده و برادرم را آزاد کردم و پنج دینار باقیمانده را هم با بهره‌ای دیوانه‌کننده، یعنی ده ماهه و ماهی یک دینار زر پرداخت کردم. یعنی من پیرخاموش به خاطر ندانم‌کاری و نسنجیده‌حرف‌زدن برادرم پانزده دینار زر دادم که تمام آن ده دینار را به صورت انگشتی و چشم روشنی، مردی طرّار و زنی نابکار از وی گرفته و دختری ناشایست را به کابین صد سکه زر به عقدش در آورده بودند.

پیرخاموش در دنباله داستان برادر هردو پا شکسته‌اش گفت: خیلی زود مرد طرّار و زن نابکار از ماجرا باخبر شدند، و چون مراسم عقدکنان برادرم با دخترشان عجولانه و بدون حضور هیچ کدام از ما بود و چون آنها دانستند داماد ابلهشان بیکار و بدهکار و درمانده شده است، با تزویر و ریا، شکایت به داروغه شهر بردند که این مرد بدون اذن و اجازه ما، و به جبر و عنف، دخترمان را تصاحب کرده و گریخته است. هرچه برادرم با ناله و تضرع، و با قسم و سوگند گفت: مردی روحانی آمد و ما را به عقد یکدیگر درآورد، چون تمام ماجرای عاقدآوردن و خطبه‌خواندن، همه ظاهری و به طمع صد سکه زر مهریه و کابین دختر بود، لذا برادرم نتوانست گفته و ادعای خودش

قصه کوتوله دلفک ۱۵۱

را در محضر قاضی ثابت کند. قاضی هم حکم صد ضربه تازیانه در پنج نوبت و دو سال حبس و وارونه سوارشترکردن و درشهرگرداندن و رسوانمودن برادرم را صادر کرد.

برادر نابخردم را تازیانه خورده، وارونه سوار شتر یک کوهان بدون جهاز و زین کردند. او که از شدت ضربه‌های تازیانه و فرط درد نتوانست تعادل خودش را بر پشت شتر یک کوهان لخت، حفظ کند بر زمین افتاد و هر دو پایش شکست. مأموران بدون آنکه وی را مداوای صحیح و معالجه کاملش بنمایند، دو سال حبسش کردند. من بعد از دو سال، برادر از دوپالنگ آبروبرداداده را به خانه آوردم و به نگاهداری اش پرداختم که اگر برادرم زبان در دهان نگاه می‌داشت و آنگونه تند پاسخ مرد همسایه را نمی‌داد، نه سفارش چهارهزار نعل را از دست می‌داد، نه به جای گاو عصارای در آسیاب مرد طمّاع و نزول خور به کار گرفته می‌شد، نه حبس می‌کشید و نه هر دوپایش می‌شکست که بی‌جهت نگفته‌اند: زبانِ سرخِ سرِ سبز می‌دهد بر باد.

چون داستان تمام شد، پادشاه رو به پیرخاموش کرد و گفت: داستانت بسیار حکیمانه بود و من که سلطان این سرزمین با مردمی خشن هستم، درس مهمی گرفتم و آن درس این بود که، هرگز با کلام و پاسخ خود، مخاطب را بر سر خشم نیاورم و کاری نکنم و کلامی نگویم که آتش غیظ در درون شنونده شعله‌ور شود. اکنون با تشکر

فراوان از حضور شما مرد دانا در این مجلس، یادآور می‌شوم فرداشب هم همگی اینجا گرد هم خواهیم آمد و با شوق در انتظار شنیدن قصهٔ برادر دوّم شما خواهیم بود.

چون شب دوّم فرا رسید، پیرخاموش در حضور سلطان و میهمانان اینگونه گفت: و اما سوّمین فرزند پدر و مادرم و یا برادر دوّم من، داستانش از این قرار است که او در بین ما از همه زیباتر بود و به کار پیله‌وری اشتغال داشت و کالاهای مختلف از نقاط گوناگون می‌خرید و در مناطق دیگر به مردمان می‌فروخت. اما نقطه‌ضعف آن برادر این بود که تشنهٔ شنیدن تعریف دیگران بود و تملّق و چاپلوسی اطرافیان خود را بسیار دوست داشت. از همه مهم‌تر اینکه به حرف‌های واهی دل می‌بست و تمام درآمد خود را به رُمّالان و فال‌گیران می‌داد و روزها با تصوّر گفته‌های ایشان و تخیل افکار واهی‌اش دلخوش بود. به ترتیبی که تمام زنان رُمّال و فالگیر او را می‌شناختند و هر وقت وی را می‌دیدند تا کیسه‌اش را خالی نمی‌کردند، دست از سر او برنمی‌داشتند.

از جمله روزی که پارچه‌های ترمه زیادی بر دوش گرفته و برای فروش به سوی یک آبادی می‌رفت، در بین راه زن فالگیر کولی‌ای او را دید. چون از قبل او را می‌شناخت و همانطور هم که عرض کردم نقطه‌ضعفش را می‌دانست، با صدای بلند وی را مخاطب قرار داد و گفت: ای عالیجناب پنجهٔ آفتاب، حیف شما نیست که بزآزی پیشه

قصه کوتوله دلفک ۱۵۳

کرده و درکوه و دشت سیر نموده و برای یک سکهٔ مسی، گذرها را ذرع می‌کنید؟ از چهره‌تان ستارهٔ اقبال شما را، از همین راه دور به آسمان هفتم می‌بینم. آیا اجازه می‌دهی بی‌اجر و مُزد کف دستِ راست شما را نگاه کنم؟

برادر دوّم من از شنیدن حرف‌های پوچ و فریب‌کارانهٔ زن کولی فالگیر چنان سرمست شد که ایستاد. زن رَمال به نزدش رفت. برادرم کف دستِ راست را مقابل دیدگان کولی فالگیر قرار داد که رَمال مزور گفت: سی سال است که هر روز و روزی حداقل پنج یا شش کف دست را نگاه می‌کنم. شاید باورت نشود اگر بگویم که، تاکنون چنین کف دستی ندیده‌ام.

پیرخاموش در حضور سلطان دیار مغول‌ها و ادیبان حاضر و حکیمان ناظر گفت: برادر شیفتهٔ حرف‌های مُهمل و بی‌پایه‌ام، سرمست از آن تعریف بی‌پایه و دروغین گردید که پرسید: مگر در کف دست من چه می‌بینی؟ که رَمال فتنه‌گر پاسخ داد: اوّل حسادتِ تمام ابناء و روزگار را و دوّم حمایت تمام اختران آسمان را، که جای شما نه روی فرش‌های ابریشمین، بلکه در عرش برین است. در کف دست شما من تخت‌سلطنت سرزمین ماچین را می‌بینم. برادرم با تعجّب پرسید: تخت سلطنت سرزمین ماچین؟ یعنی من پادشاه کشور... که زن رَمال حرف برادرم را قطع کرد و گفت: آری شما بعد از پادشاه فعلی سرزمین ماچین بر تخت او تکیه خواهی زد. من در

کف دست راست شما می بینم که تنها دختر پادشاه سرزمین ماچین، در انتظار شما نشسته است. شنیده بودم دختر پادشاه آن دیار به تمام خواستگاران خود جواب رد می دهد، اما نمی دانستم چرا. حال که کف دست شما را دیدم، فهمیدم که سال هاست او انتظار شما را می کشد. شنیده بودم دختر گفته: هر کس مرد دلخواهم را به من برساند، در میان سگه های طلا می اندازمش. باور کنید خود من سال هاست که دنبال شوهر و جفتِ لقا دختر پادشاه سرزمین ماچین هستم. هر جوانی را که می دیدم اوّل به صورتش نگاه می کردم، اما بعد می گفتم نه. تا اینکه امروز شما را دیدم و فوری داماد آینده دربار سرزمین ماچین را شناختم. به همین خاطر هم گفتم بهتر است کف دست شما را هم ببینم. حال با خوشحالی تمام به شما می گویم که باید هر چه زودتر به سوی آن دیار حرکت کنیم. اما نه، قبل از اینکه درباره سفرمان به سرزمین ماچین صحبت کنم، آیا دلت می خواهد که چهره لقا را ببینی؟ شاید که زیبایی خاص دختر پادشاه آن سرزمین مورد پسند شما نباشد. آیا می خواهی ببینی؟ برادرم پرسید: آخر چطور؟ مگر تو جام جهان نما در اختیار داری؟ که زن رمّال گفت: جام جهان نما ندارم، اما شربتی دارم که اگر جامی از آن را بنوشی حتماً چهره دلربای لقا را خواهی دید.

برادرم که مسخ شده بود، از زن رمّال پرسید: آن شربت کجاست و آن جام کو؟ که رمّال تُنگ شربتی را از داخل سبد خود بیرون آورد و

قصه کوتوله دلفک ۱۵۵

دو جام پی درپی به برادرم نوشاند که حالت مستی به او دست داد و زن رمال با حالتی جادوگرانه و تلقین آمیز کف دستش را مقابل چشمان برادرم نگاه داشت و گفت: به دست من خوب نگاه کن. ببین مه‌لقا را بر تخت نشسته و به مغرب چشم دوخته است. آیا زیبایی خورشیدمانندش چشم تو را نمی‌نوازد؟ آیا اشتیاق دیدار را در چشمانش نمی‌بینی؟ آیا تاکنون زنی به این زیبایی به عمرت دیده‌ای؟ که مستی و تخیل و تلقین و اوهام، دست به دست هم داد و خنده‌ای بر لبان برادرم نشانند و گفت: می‌خواهمش. آری بسیار زیباست. می‌بینم که لقا منتظر من نشسته است. آری می‌خواهمش. می‌خواهمش.

زن فالگیر گفت: آیا هیچ آدم عاقلی پیدا می‌شود که دختر پادشاه سرزمین ماچین را بگذارد و از این آبادی به آن آبادی برود و پارچه نسیه، به آدم‌های تُوئی کیسه بفروشد و هفته‌ها برای گرفتن پولش سرگردانی بکشد؟! آنگاه برادرم گفت: همه حرف‌های تو درست. حال بگو چکار باید بکنم که هر چه زودتر به وصال لقا برسم.

زن کولی رمال گفت: اگر وصال یار می‌خواهی باید مثل ما ترک دیار کنی که ما کولیان را وطن خاصی نیست و هر گوشه دنیا ملک ماست و هر دیوار سقف‌داری هم سرای ماست. اینکه گفتم، باید ترک دیار کنی به این خاطر است که اگر وصل یار می‌خواهی،

باید رنج راه را تحمل کنی و با من بیایی، زیرا من بعد از طی سرزمین پهناور چین، به دیار ماچین خواهم رفت.

باری برادرم پذیرفت و به دنبال زن کولی فالگیر به راه افتاد. اما حضور برادرم در کنار زن فالگیر، و همراه شدن با او، باعث رونق بیشتر کار فالگیر شد. چون هر جا که می ایستاد و به فالگیری می پرداخت، برای اثبات قدرت پیشگویی اش می گفت: من آنقدر نظراتم صحیح است، و مردم چنان به گفته های من اعتقاد دارند که این جوان تاجرزاده ثروتمند مرا انتخاب کرده تا از طرفش به خواستگاری لقا دختر پادشاه سرزمین ماچین برویم.

چون مشتریان ساده لوح و خوش باور زن فالگیر، تأیید برادرم را بر گفته های او می دیدند، بیشتر دلبسته حرف های پوچ رمال بی مقدار می شدند. از روزی که برادرم فریب خورد و به دنبال زن فالگیر به راه افتاد، دروغگو شد، زیرا آن تأییدها و سرتکان دادن ها و گفته های زن کولی را تصدیق کردن، یواش یواش به سخن دروغ گفتن او هم رسید و چنان آوازه ای از آن زن شیاد در اطراف و اکناف ایجاد کرد که دیگر زن و مرد و پیر و جوان، در کنار بساط زن رمال صف می کشیدند و سگه بی شمار به دامان او می ریختند تا او با مُشتی حرف های بی سر و ته و فریبنده، سرشان را گرم کند. حتی کار حقه بازی و رمالی کولی بی اصل و نسب دروغگو به آنجا رسید که بسیاری از جوانان ساده تر و خوش باورتر، کارشان به حسادت به برادرم رسید و

قصه کوتوله دلفک ۱۵۷

سعی‌شان این شد که به هر ترتیب که شده وی را از سر راه خود بردارند. حتی با وعده رشوه‌های کلان و تعداد سکه‌های بسیار، از زن رَمال می‌خواستند به نوعی برادرم را از سر راه بردارند و خودشان جای او همراه زن رَمال به سرزمین ماچین بروند. اما زن حرّاف دروغگو که با خام‌کردن و خالی‌کردن کیسه مردم خیالباف و ساده‌دل، به پول فراوانی رسیده بود، هرگز حاضر نبود برادر دل‌خوش به آن حرف‌های پوچ را از خود برنجانند و از کنار خود برانند.

بالاخره هرچه آدم، خوش‌باور و ساده‌دل و موهوم‌پرست هم باشد روزی ممکن است از خواب غفلت بیدار شود. از جمله آنکه یک روز برادرم به زن رَمال گفت: مگر یادت رفته که در کف دست من چه دیدی؟ مگر این حرف تو نبود که دختر پادشاه سرزمین ماچین گفته هرکس مرد دلخواه مرا به من برساند در میان سکه‌های طلا غرقش می‌کنم؟ زن رَمال پاسخ داد: آری گفتم و هنوز هم سر حرف خودم هستم. باز برادرم گفت: مگر این تو نبود که وقتی کف دست راست مرا دیدی گفتی دختر پادشاه دیار ماچین یعنی لقا، سال‌هاست که در انتظار تو نشسته است؟ باز هم زن رَمال گفت: بله من گفتم و هنوز هم سر حرف خودم هستم. باز هم برادرم گفت: خب، من هم به تو قول می‌دهم وقتی داماد پادشاه دیار ماچین شدم، آنقدر سکه طلا به پایت بریزم که نتوانی آن را بشماری. پس دیگر چرا اینقدر دست دست می‌کنی و به خاطر روزی چند سکه مسی وقت را تلف

می‌کنی؟ چرا زودتر مرا به سرزمین ماچین نمی‌بری و به وصال لقا نمی‌رسانی؟ من تا امروز هر چه خواستی به مشتریانت گفتم، اما حالا دیگر به حرف‌هایت شک کرده‌ام. به‌خصوص آنکه بسیاری اوقات مرا گرسنه نگه می‌داری و حتی حاضر نیستی یک دانه از آن سکه‌های مسی را بدهی و یک عدد نان اضافی بخری و به من بدهی تا بخورم. حیف از من که دل به گفته‌های تو بستم و آن مختصر سرمایه خودم را هم دودستی تقدیم تو کردم. حرف آخر آنکه، اگر از حالا به بعد با شتاب و بدون توقّف، مرا به سوی سرزمین ماچین بردی که هیچ، وّالّا از همین جا با تمام ضرری که کردم راه آمده را برمی‌گردم.

آنجا بود که پیرزن کولی رمّال با خود گفت: وقت آن رسیده که سر این جوان فضول را زیر آب کنم. از حرف‌هایی که زد معلوم شد، پی به دروغ و کلک من برده است. پس دیگر جای صبرکردن نیست. البتّه به ظاهر گفت: حق با شما داماد آینده پادشاه سرزمین ماچین است. چه کنم که به قول معروف توبه گریز مرگ است. آخر نمی‌توانم دست از کار خود که بازکردن گره کار مردمان درمانده است بکشم. خودت می‌بینی من با مردم کاری ندارم، آنها هستند که راه را بر من می‌بندند و می‌خواهند فالشان را بگیرم. و باز برادرم گفت: تقصیر از توست، خودت راست گفتی که توبه گریز مرگ است. اگر هی فریاد نکشی و نگوئی فال می‌گیرم، گره کور بخت را باز می‌کنم و طالع می‌گشایم، کسی دور و برت جمع نمی‌شود.

قصه کوتوله دلفک ۱۵۹

آنجا بود که زن فالگیر مزورانه رو به برادرم کرد و گفت: حرف شما کاملاً درست است. من نادان تشنه را بگو که دریاچهٔ پر آب را رها کرده و به چند قطره چکان، از سنگ بیابان دل خوش کرده‌ام. باشد، از فردا صبح بدون توقّف آنقدر می‌رویم و می‌رویم تا به سرزمین ماچین و به لقای مطلوب برسیم. و باز هم زیر لب گفت: باید همین یکی دو روزه سرش را زیر آب کنم، بدجوری دستم رو شده است. سپس رو به جوان آگاه‌شده و از خواب غفلت بیدار شده کرد و گفت: همانطور که گفتم تمام حرف‌های شما درست است. لطفاً من نادان کوتاه‌فکر را ببخشید، ولی فقط اجازه دهید که امروز و در سر راه، داخل آن شهری که نشانه‌هایش از دور پیداست بشویم، زیرا خانوادهٔ سردار قشون این دیار که در آنجا زندگی می‌کنند، از کسانی هستند که هر دو ماه وقتی از اینجا گذر می‌کنم، به دیدارشان می‌روم و فالشان را می‌گیرم. به‌خصوص زن سردار خیلی به حرف‌های من اعتقاد دارد و هر بار که به نزدش می‌روم بهای فالگیری دفعهٔ بعد خود را هم می‌پردازد و چون من قصدم این است که با شما به سرزمین ماچین بیایم و در آنجا برای همیشه نزد شما بمانم، پس دیگر هرگز پایم به اینجا نمی‌افتد. فقط اجازه دهید برویم و من فال جدید همسر سردار را بگیرم و بعد یکسره می‌رویم تا شما را به وصال لقای محبوبتان برسانم.

برادر دوّم من، با اینکه اندکی هوشیار شده بود، باز هم گول خورد، زیرا درست است که عرض کردم، برادرم به زن فالگیر دروغگو شک کرده بود، اما پیرزن فالگیر کهنه‌کار، چنان ساحرانه و با چرب‌زبانی باز هم از زیبایی‌های لقای دروغین و انتظار او داد سخن داد که دل جوان بیشتر آب شد و قبول کرد همراه زن کولی برود و فال همسر سردار قشون را بگیرد و بعداً با هم به سرزمین ماچین بروند.

باری، چون به شهری که خانه سردار قشون در آن بود رسیدند و به در خانه سردار رفتند، کولی رمال به جوان خوش‌باور همراه گفت: شما لطفاً ساعتی اینجا منتظر مانده و بر سگوی جلوی در خانه بنشینید، تا من بروم و فال همسر سردار را بگیرم و برگردم. چون برادر دوّم من قبول کرد، پیرزن کولی دغل‌کار در حالی که خنده مزورانه‌ای زیر لب داشت، وارد خانه شد.

اما خواب سلطان اجازه نداد تا شهرزاد ادامه داده و بگوید کولی به زن سردار قشون چه گفت.

پایان شب شصت و یکم

و اما ای سلطان دانشمند و اندیشمند و بالانگر و فرازمنده! در ادامه داستان به عرض مبارکتان می‌رسانم که:

زن سردار هم، از جمله فریب‌خورده‌های حرف‌های پوچ کولی فالگیر بود که تا او را دید، احترام بسیار به او کرد و پرسید: کجا بودی و کجا می‌روی؟ کولی جواب داد: به دیار ماچین می‌روم تا دختر پادشاه آن سرزمین را برای جوانی که همراه من است عقد کنم. زن ساده‌دل و خوش‌باور پرسید: آن جوان که همراه تو است کیست؟ پاسخ شنید: جوانی پيله‌ور و پارچه‌فروش که چون کف دست راستش را دیدم، ستاره اقبالش را بر آسمان بالای قصر پادشاه ماچین مشاهده کردم. حال او را با خود می‌برم که به گفته‌ام جامه عمل بپوشانم و او را داماد پادشاه سرزمین ماچین گردانم. و چون قصد ماندن حداقل برای مدتی را در دیار ماچین دارم، این است که برای خداحافظی نزد شما آمدم.

زن ساده‌دل ناگهان چون ببر دمان خروشید و گفت: مگر دردانه یکدانه من که پسر سردار رشید قشون است، مرده که تو می‌خواهی

برای یک پيله‌ور بی‌سر و پا، لقا را خواستگاری کنی؟ و آنگاه از زیر فرش پنج سکه زر ناب درآورد و به زن کولی فالگیر داد و گفت: اول این سکه‌ها را بگیر تا بگویم که از تو چه می‌خواهم. زن فالگیر چشمانش برقی زد و سکه‌ها را گرفت و در مشت خود فشرد. آنگاه زن ساده‌دل سردار ادامه داد: من می‌دانم که اگر تو بخواهی، می‌توانی مهر پسر من را به جای آن بی‌سر و پای بزاز، در دل لقا بیندازی. من با تمام غلامان و نوکران خانام، در اختیار هستم. فقط کاری کن که به جای این جوان، پسر من را به همراه ببری. پدرش هم اگر بفهمد که تو می‌خواهی چنین خدمتی به ما بکنی، به جای این پنج سکه، پنجاه سکه به تو خواهد داد.

و آنجا بود که باز هم چشمان پیرزن کولی برقی زد و گفت: حرفی نیست. شما فقط اجازه دهید که من و آن جوان امشب را در گوشه‌ای از بیرونی خانه‌تان به صبح برسانیم. صبح هم شما دو اسب در اختیار ما بگذارید، من هم کاری می‌کنم که این مزاحم از سر راه کنار برود. آن وقت ترتیب خواستگاری از دختر دربار سرزمین ماچین را برای پسران فراهم می‌کنم.

همسر ساده‌دل سردار قشون، شب با آب و تاب بسیار، ماجرا را برای شوهر قَدَرِ قدرت، اما بی‌اندیشه خود تعریف کرد. او هم فریب خورد. از طرفی پیرزن رمال وقتی از خانه سردار بیرون آمد، رو به برادر پیر خاموش کرد و گفت: چقدر خوب شد که موافقت کردی و

قصه کوتوله دلفک ۱۶۳

ما به خانه سردار آمدیم، زیرا زن مهربان سردار دلش سوخت و گفت: محال است اجازه دهم که شما پای پیاده و بدون وسیله این راه را تا سرزمین ماچین بروید. لذا از من و تو دعوت کرد تا امشب میهمان خانواده‌اش باشیم. فردا صبح هم جناب سردار دو اسب در اختیار من و تو خواهند گذاشت که سواره و با اسب به سرزمین ماچین رفتن، هم سریع‌تر است و هم باعث احترام بیشتر ما به عنوان خواستگاران لقا دختر پادشاه خواهد شد.

جوان مفتون و عاشق لقای خیالی، یا برادر دوّم پیر خاموش، همراه زنی رّمال و دروغگو، در شهری ناشناخته پا به خانه‌ای ناشناخته‌تر گذاشت؛ با آن خیال واهی که او سواره، زودتر به سرزمین افسانه‌ای ماچین خواهد رسید.

اما ای ملک جوان‌بخت، اگر خاطر مبارکتان باشد، عرض کردم که پادشاه سرزمین مغولستان هر شب برای شنیدن قصه‌های پیرخاموش، عده‌ای از حکما و فضلا و علما و عرفای شهر را دعوت می‌کرد که در شب دوّمی که پیر، قصه برادر دوّمش را می‌گفت، عده‌ای بیشتر از نخبگان نسبت به شب قبل در مجلس حاضر بودند. به این جهت، پیرخاموش با شور و شوق بیشتری به تعریف داستان خود پرداخته بود. لذا بعد از آنکه گفت برادرم نابخردانه در شهری ناشناخته پا درون خانه‌ای ناشناخته‌تر گذاشت، اضافه کرد: ای سلطان بر صدها هزار سپاس سزاوار، هر چند که در محضر شما باید کمتر گفت و

بیشتر شنید، اما اکنون و در میانه داستان، اجازه می‌خواهم مطلبی را یادآور شوم و آن مطلب چنین است که تنبل‌ترین و کم‌کارترین عضو از اعضای بدن آدمی مغز است. هر چند که توان و کارایی بسیار زیادی دارد، اما متأسفانه مردمان ما از مغز خویش که سلطان بدنشان می‌باشد، اصلاً استفاده نمی‌کنند و یا خیلی کم به آن توجه می‌کنند. برای مثال، مغز بیچاره برادر موهوم‌پرست من، یکبار به صاحبش هشدار داد، (به قول معروف یکبار جرقه زد) که برادرم اندکی به خود آمد و بنای اعتراض را به پیرزن کولی فالگیر گذاشت. اما برادر نابخردم، بعداً اجازه تلاش بیشتر و پی‌جویی فراوان‌تر را به مغز خود نداد. نه اینکه علائم هشداردهنده مغزش را نگرفت، به تعبیری به مغزش گفت: فضولی موقوف، دخالت در کار من نکن. و شنیدم که باز هم تحت تأثیر تلقین‌های خانمان‌برانداز زن فالگیر، و سوسه‌های زندگی‌ویران‌کن او قرار گرفت. خلاصه مطلب اینکه همیشه و همواره، مغز انسان می‌خواهد کار کند و صاحبش را ارشاد و هدایت نماید، اما این فرد صاحب مغز است که اجازه فعالیت و فکرکردن را به مغز خود نمی‌دهد و یا حداقل در برابر هر پدیده غیرمترقبه و رویدادهای فریبنده از خود نمی‌پرسد چرا و برای چه.

بعد پیرخاموش چنین ادامه داد: چون برادر دوّم من به خانه سردار قشون آن شهر وارد شد، بدون آنکه قدری فکر کند، با رؤیاهای

قصه کوتوله دلک ۱۶۵

واهی وصال لقای دروغین و ندیده به خواب رفت. کولی رَمال، و زن ساده‌دل اما موذی و بدطینت سردار، کنار هم نشستند و نقشه‌ای رذیلانه کشیدند. نقشه این بود که یکدانه الماس درشت را در حالی که برادرم خواب است داخل جیب لباس او بگذارند و صبح روز بعد، یک ساعتی که از خروج وی به همراه کولی از شهر گذشت، عده‌ای از سواران اجیرشده توسط زن سردار بروند و برادرم را دستگیر کنند و الماس را از جیبش درآورند و او را نزد قاضی ببرند که حتماً هم قاضی حبس طولانی برای وی خواهد برید و زندانی‌اش خواهد کرد. آن وقت پیرزنِ رَمال همراه با پسر سردار، با شوکت و جلالتی درخور وی، به سوی سرزمین ماچین حرکت کند.

پیرزن ابله رَمال هم بدون آنکه عاقبت کار را بسنجد و از پایان وخیمش بترسد، آهسته و پاورچین رفت و قطعاً الماس را در جیب ردای برادرِ هم در خواب غفلت رفته و هم به خوابِ شبانه خفته گذاشت.

صبح روز بعد، به دستور زن سردار، دو اسب در اختیار برادرم و زن رَمال قرار دادند و باز هم بدون آنکه برادر بی‌فکر و خوش‌خیال من، از خود بپرسد: چرا و آخر برای چه و به چه جهت این دو اسب را در اختیار ما قرار داده‌اند، بر اسب سوار شد و به همراه زن کولی فالگیر- که او به روش تربیتی کولی‌ها سواری را خوب می‌دانست- به سوی سرزمین خیالی ماچین حرکت کردند.

هنوز ساعتی نگذشته بود و سه چهار فرسنگی از آن شهر ناشناخته دور نشده بودند که تعدادی گزمه سوار رسیدند و برادرم را به جرم دزدی الماس از خانه سردار قُشون دستگیر کردند و به داروغه‌خانه بردند. قاضی از قبل توصیه و سفارش گرفته هم، حکم حبس و سی ضربه تازیانه و بریدن دو انگشت برادرم را صادر کرد. هنگامی که مأمور قُلچُمَاق در کیفرخانه، بی‌رحمانه ضربه‌های تازیانه بر پشت برادرم فرود می‌آورد، فردی آمد و در گوش وی آهسته چیزی گفت و به جای تازیانه، یک میله آهنی به دست قُلچُمَاق داد. او بی‌رحمانه‌تر با آن میله آهنی خاص که لشکریان قدیم با خود داشتند، بر پشت برادرم کوبید که با اولین ضربه، برادرم نعره‌ای کشید و از هوش رفت، زیرا از ضربه قُلچُمَاق، استخوان کمر برادرم شکست. بنابراین در کیفرخانه بلوایی به پا شد. قاضی که تحت تأثیر خواهش‌های وسوسه‌برانگیز زن سردار، حکمی عیجلانه را بدون تحقیق صادر کرده بود، وجدانش بیدار شد، به‌خصوص وقتی فهمید مأمور اجرای حکم به جای تازیانه از میله آهنی استفاده کرده، به پی‌جویی مطلب پرداخت و از آن کسی که در گوش دژخیم آهسته حرفی گفته بود، استنطاق کرد و دانست زن سردار دو سکه زر رشوه فرستاده تا دژخیم با ضربه میله آهنی کمر برادرم را بشکند تا او هرگز و هیچ وقت نتواند راه برود که تا شاید روزی راه سرزمین ماچین را در پیش گیرد و فکر وصال لقا دوباره به سرش بیفتد. آخر آن زن

قصه کوتوله دلفک ۱۶۷

مغرور بی فکر که خام حرف‌های خانمان برانداز زن رَمال شده بود، دلش می‌خواست هیچ سلدی سر راه پسرش برای رسیدن به لقای ماچینی وجود نداشته باشد.

قاضی سفارش شده و عجول، بالاخره فهمید که زن سردار، دو سکه زر، رشوه فرستاده تا دژخیم با ضربه‌ای کمر برادرش را بشکند، و آنجا بود که متأثر و نادم، اول دستور داد برادر استخوان کمر شکسته‌ام را، به مریض‌خانه شهر ببرند و بالای سرش طبیبان جراح به مداوا بپردازند، و بعد، به دنبال زن سردار قُشون فرستاد که زن ترسیده و با رنگ و روی پریده به دیوان‌خانه شهر آمد.

قاضی گفت: بانو من به احترام شوهر شما، اشتباهی کردم و خام شدم و طرف را محاکمه نکرده و بدون آنکه اجازه دهم حرفی بزند آن حکم سنگین را برایش صادر کردم. دیگر این چه کاری بود که شما کردید؟ زن ساده اما بدقلب و حسود فرمانده قُشون از اول تا آخر ماجرا را برای قاضی شهر تعریف کرد. قاضی گفت: آخر شما خانم فهمیده، که همسر فرمانده قُشون هستید، چرا باید خام حرف‌های بی‌سر و ته این فالگیران مُهمل‌گو بشوید؟! این شیادها اگر بلد بودند کسی را به خوشبختی برسانند که خودشان اینگونه در بدبختی و فلاکت زندگی نمی‌کردند. خانم جان تمام حرف‌هایی که آن شیادِ رَمال گفت، موهوم و کذب است. من قاضی‌ام و تمام سرزمین پهناور چین را وجب به وجب می‌شناسم. ماچین سرزمینی است

افسانه‌ای که هرگز وجود نداشته تا پادشاهی داشته باشد که نام دختر آن پادشاه لقا باشد و لقا هم بنشیند تا فالگیر بدبختی برایش خواستگار ببرد. بانوی محترم چرا نمی‌خواهید فکر خود را به کار اندازید. لطفاً از اینجا تشریف ببرید و بدانید که اگر به احترام شوهرتان نبود، مجازات سنگینی برایتان می‌بریدم. اما به هر صورت من دست از سر آن بی‌همه‌چیز رمال برنمی‌دارم. هم اکنون دستور می‌دهم هر جا که هست دستگیرش کنند. ضمناً فکر عروس آوردن از دربار دیار افسانه‌ای ماچین را از سر خود بیرون کنید. بگردید و دختری را برای پسران پیدا کنید که پدرش به جای آنکه پادشاه کشور ماچین باشد امیر و فرمانروای مملکت عقل باشد.

اما کولی رمال وقتی گزمه‌های سوار آمدند و برادر بی‌خرد مرا دستگیر کردند و بردند، همچنان که یورتمه‌وار، اسبش به جلو می‌رفت، ناگهان به خود آمد و گفت: خب، این جوان فضول که موی دماغ شده بود را از سر راهم برداشتم. اما خانواده سردار قشون که مثل این جوانک ابله نیستند تا فریب حرف‌های بی‌پایه و دروغین مرا بخورند. حالا زن سردار خام حرف‌های بی‌پایه من شد. اما بالاخره توی آن خانه چند نفری، یک آدم عاقل هم پیدا می‌شود. بله، یک نفر بدون برو برگرد پته مرا روی آب خواهد ریخت. پس بهتر این است با آن پنج سکه طلا و این اسب رهوار راه خود را بگیرم و بروم تا در گوشه‌ای زیر این آسمان خدا، مکانی را برای نشستن و فکر کردن به

قصه کوتوله دلفک ۱۶۹

فردا و عاقبت کارم پیدا کنم. اما چون قاضی دستور دستگیری زن فالگیر را صادر کرد و چون خبر آوردند که زن کولی اسب سردار را برداشته و فرار کرده، قاضی گفت: این بهتر شد، زیرا اگر اسب را می گذاشت و با پای پیاده می رفت مُشکل می شد پیدایش کرد. اما حالا که با اسب فرار کرده خیلی راحت می شود دستگیرش نمود، زیرا اگر اسب را برای خود نگاه دارد که یک پیرزن سوار بر اسب همه جا مشخص است و به چشم می آید و اگر هم بخواهد اسب را بفروشد که راحت تر می شود او را پیدا کرد. مهم این است که او اسب را با خود برده. یقیناً قصد فروشش را دارد.

پس قاضی به مأمورانش دستور داد همه جا مراقب باشند و به همه بسپارند که اگر یک پیرزن کولی خواست اسبی را بفروشد، او را دستگیر کنند. از اتفاق فردای آن روز پیرزن کولی را نزد قاضی به دیوان خانه آوردند. قاضی که از قبل فکر کرده بود چه باید بکند، ابتدا دستور داد پیرزن را در توقیف نگه دارند، آنگاه به دنبال سردار قشون و همسر و پسرش فرستاد و سپس امر کرد تا برادرم را با تختِ روان از مریض خانه به دیوان خانه آوردند. سپس قاضی در حضور همه، رو به کولی فالگیر - که مثل بید می لرزید - کرد و گفت: ماجرای لقای ماچینی چیست؟ این مُهملات چه بود که سر هم کردی و این همه آدم را به جان هم انداختی؟ زود باش حرف بزن.

پیرزن کولی با صدایی لرزان گفت: جناب قاضی کار ما هم یک نوع کسب و به خاطر ازگرسنگی نمردن است، و آلا اگر ما از آینده خبر داشتیم که خودمان این قدر بدبخت نبودیم. قاضی عصبانی شد و پرسید: آیا به خاطر ازگرسنگی نمردن باید به مردم دروغ گفت؟! زن کولی جسارت را به آخر رساند و ادامه داد و گفت: جناب قاضی ما فالگیرها که مردم را با زور شمشیر و تهدید، دور و بر خود جمع نمی‌کنیم. خود مردم دوست دارند دروغ بشنوند. خود مردم حوصله ندارند عقلشان را به کار بیندازند و فکر کنند. این لقمه نانی که می‌خوریم به خاطر تنبلی ذهن و خوش‌باوری و ساده‌دلی و فکر نکردن مشتریانمان است. اگر بی‌ربط است هر آنچه ما می‌گوییم، چرا آنها می‌شنوند و دنبلمان می‌آیند؟! قاضی فریاد کشید: بس است. بریده باد زبان دروغ‌پرداز بی‌ربط‌گو، و بعد دستور داد: زبان این حيله‌گر دروغگو را بترید تا دیگر حرف بی‌ربط مقابل خوش‌باوران ساده‌دل نگوید.

هنوز دقیقه‌ای نگذشته بود که زبان کولی فالگیر را از بیخ بریدند. قاضی، مأمور رشوه‌گیر و دژخیم قلچماق را هم به زندان انداخت و از سردار قشون به تاوان شکستگی استخوان کمر برادر صد سکه زر گرفت و به وی داد. بالاخره برادر دوم من افسرده و دلخسته و کمرشکسته به جای همراه داشتن لقای ماچینی، با صد سکه زر دریافتی به خانه‌ام آمد و از آن سال تا کنون با کمر شکسته در

قصه کوتوله دلک ۱۷۱

خانه ام افتاده است که من برادر بزرگ تر همواره از او نگهداری می کنم.

چون قصه بدینجا رسید، طاقت بیدارماندن سلطان قصه شنو به پایان رسید و گردن شهرزاد شبی دیگر از ضربه تیغ تیز جلا داد و ارهید.

پایان شب شصت و دوم

و اما ای ملک جوانبخت و همسر و سرور و مولای شهرزاد خوشبخت! چون پیرخاموش داستان برادر دوش را هم در جمع ادبا و فضلا و عرفا، و با حضور سلطان به پایان برد، وعده داد داستان برادر سوّم را در شب بعد برای خُصّار تعریف کند که در شب سوّم پیرخاموش اینگونه آغاز کرد:

برادر سوّم من که بینایی خودش را از دست داد، در میان ما هفت برادر، از بقیه خوش اندام تر و بلند و بالاتر بود و سوارکاری و تیراندازی را هم خوب می دانست. اما عیبی که داشت، به قول معروف حرف توی دهانش بند نمی شد و بدون آنکه موقعیت شنونده و مکان سخن گفتن را بسنجد، بی ربط سخن می گفت. و باز هم به قول معروف، دهانش چفت و بست نداشت. روزی برادر سوّم، نازم آمد و اجازه خواست تا موافقت کنم که به عنوان یک سپاهی وارد قشون شود. من به او گفتم سپاهی گری شغل شریف و محترمی است و با روحیه تو و به خصوص حرف های ناپخته زدنت جور در نمی آید. اگر از من می پرسی، می گویم از داخل شدن به قشون و از کار سپاهی گری صرف نظر کن. اما برادرم توصیه مرا قبول نکرد. از حسن اتفاق، به

خاطر ورزیدگی جسمانی و قدرت بدنی و تسلط بر اسب سواری، خیلی زود در سپاه ترقی کرد و به فرماندهی گردانی از سربازان برگزیده شد. تا اینکه فرمانده کل سپاه به دستور پادشاه وقت، تصمیم حمله به یکی از کشورهای شمالی را گرفت.

مرحله اول حمله، با موفقیت انجام شد و سپاهیان به پیروزی چشمگیری دست یافتند، اما برای تسخیر دژ فرماندهی دشمن، فرمانده کل سپاه، چهار تن از فرماندهان زیردست خود را احضار کرد و با ایشان نقشه شبیخون سپاه را برای تسخیر دژ فرماندهی دشمن در میان گذاشت و اضافه کرد که الآن خود پادشاه در پشت جبهه است و این نقشه و طرح، از آن ایشان است و حتی دستور فرموده‌اند شب که از نیمه گذشت حمله را آغاز کنیم.

سپس فرمانده کل سپاه اضافه کرد: فعلاً با هیچیک از افراد تحت فرماندهی خود هیچگونه صحبتی نمی‌کنید تا چند دقیقه‌ای مانده به وقت حمله. آن موقع است که ما شیپور بیدارباش زده و شبیخون خود را از سه طرف برای تسخیر دژ فرماندهی دشمن آغاز می‌کنیم. باز هم تکرار می‌کنم فعلاً هیچیک، با هیچ‌کس حتی جانشین‌های خود حق صحبت کردن ندارید، زیرا به قراری که اطلاع یافته‌ایم یکی دو جاسوس از طرف دشمن داخل افراد ما نفوذ کرده‌اند که مصرانه در پی شناسایی ایشان هستیم. از قضا، یکی از آن دو جاسوس نفوذی دشمن، همان معاون گردان و جانشین برادرم بود.

قصه کوتوله دلفک ۱۷۵

وقتی برادرم از جلسه فرمانده قشون به خیمه فرماندهی خود برگشت، معاون و جانشینش پرسید: خب چه خبر، فرمانده کل چه گفت؟ که برادرم به طرز خیلی ناشیانه‌ای گفت: هیچ. و این اولین خطای برادرم بود، زیرا فقط زور و قدرت و جنگاوری شرط فرماندهی نیست، بلکه تدبیر و شعور هم لازم است. و آن موقع که فرمانده کل سپاه گفت: فعلاً هیچ کدام، با افراد تحت فرماندهی خود، حتی با جانشین‌ها و معاون‌های خود هم صحبت نکنید، برادرم باید فکرش را به کار می‌انداخت و پاسخ مناسب و قانع‌کننده‌ای برای سؤال‌های احتمالی و پی‌جویی‌های بعدی معاون و نزدیکان خود در مقرر فرماندهی‌اش پیدا می‌کرد.

همان موقع که برادرم به طرز خیلی ناشیانه در جواب معاونش گفت هیچ، شک جاسوس نفوذ کرده دشمن، به گردان تحت فرماندهی برادرم، برانگیخته شد. او که حالات خاص برادرم و نقطه ضعف او را خوب می‌شناخت، آنقدر اصرار کرد و به حدی سؤالات پی در پی نزد برادرم طرح کرد، تا بالاخره جواب موردنظر خود را گرفت و چون از خیمه برادرم بیرون آمد، بر پشت اسب خود پرید و از بیراهه، خود را به یارانش یعنی به مقرر فرماندهی دشمن رسانید.

شب از نیمه گذشته بود که شیپور بیدارباش زده شد و سپاه به سرعت آماده حمله غافلگیرانه خود شد. اما سپاه هوشیارگشته دشمن از سه طرف سپاه مهاجم را محاصره کرد. پادشاه که خود فرماندهی

یمین لشکر را به عهده داشت، چنان هوشیارانه فرمان عقب‌نشینی صادر کرد که سپاه دشمن خام شد و به تصوّر اینکه عقب‌نشینی موقت و موضعی است، هیچ مانعی را فراهم نکردند، زیرا سپاه دشمن از سرفرماندهی خود دستور گرفته بود در ابتدای محاصره که باید خیلی با درایت و آرام صورت گیرد، هیچ عکس‌العملی نشان داده نشود تا تمام سپاه از یمین و یسار به نزدیک دژ برسند، و آنگاه حمله به جهت قتل عام تمامی افراد سپاه صادر شود. اما هوشیاری پادشاه، و ابلاغ فرمان عقب‌نشینی به فرماندهان گردان‌های یسار و یمین سپاه، آنچنان با سرعت و تاکتیک جنگی انجام پذیرفت که سپاه مهاجم هیچگونه تلفاتی نداد.

سپاه، شبانه و به سرعت به موضع و مکان‌های قبلی خود بازگشت. صبح روز بعد، پادشاه، فرمانده کل سپاه و چهار فرمانده گردان‌های مختلف و معاونان ایشان را احضار کرد و در میان جمع ایشان گفت: متأسفانه برنامه بسیار محرمانه حمله شبانه ما لو رفت و اگر خود من در پیشاپیش سپاه قرار نداشتم، اکنون هیچ یک از شما زنده نبودید. بی‌برو برگرد یک نفر از میان شما جاسوس و خائن درآمده و خبر را در مشت دشمن گذاشته است. سپس به طرف برادرم آمد و در چهره‌اش دقیق شد و پرسید: جوان معاونت کو؟ مگر دستور ندادم هر نه نفرتان به حضور من بیایید؟ و سپس با فریاد به فرمانده کل دستور داد و گفت: هرچه زودتر بگردید و ببینید معاون و جانشین این جوان نادان کدام گوری رفته.

قصه کوتوله دلفک ۱۷۷

رفتند و گشتند و خبر آوردند که قربان هر چه گشتیم او را نیافتیم. و آنجا بود که پادشاه فریاد کشید: پس این تنومند بی عقل سزاوار مرگ است. اما نه، مرگ برای او عروسی است. باید زبان او را از حلقوم درآورم. اما نه، باز هم عضو باارزش تری را باید از او بگیرم. زبانی که در اختیار صاحبش نباشد، ارزش ندارد. اگر زبان لق و هرزه‌اش را از حلقومش درآورم تازه به او خدمت کرده‌ام. باید عضو دیگری از اعضایش را پیدا کنم. یافتیم. هم‌الآن بگویید تا دژخیم میل را داغ کند و روی چشمان این ابله بگذارد. بگذار تا آخر عمر کور بماند تا بلکه ارزش زبان در دهان نگاه‌داشتن را بفهمد و بداند.

آری ای سرور شایسته، پیر خاموش در ادامهٔ صحبت‌هایش ادامه داد: بعد از آنکه پادشاه دستور کورکردن برادرم را صادر کرد، گفت: فعلاً از حملهٔ مجدد منصرف شده‌ام و قشون باید خاک دشمن را ترک کند و به دیار خود برگردد تا در فرصت بعدی و موقع مقتضی حملهٔ دیگر خود را آغاز کنیم. اما این جوان کورشدهٔ نالایق را با خودمان نخواهیم بُرد. او را در همینجا می‌گذاریم. فعلاً که از زور درد بیهوش افتاده است، وقتی هم که به‌هوش آمد دیگر خبری از ما در این مکان نخواهد بود. یا به چنگ سپاهیان دشمن که سر در پی ما خواهند گذاشت می‌افتد که آنها به حساب فرمانده کورشدهٔ سپاه دشمن خود می‌رسند و یا گرفتار جانوران درندهٔ صحرا خواهد شد. به هرصورت هر بلایی که بر سرش بیاید حقش است. و همان موقع

هم به دستور پادشاه، سپاه به طرف دیار و مملکت خویش حرکت کرد و برادر بیهوش شده از زور درد مرا، همانجا رها کردند و رفتند. صبح روز بعد، برادرم، از تابش نور خورشید، به هوش آمد. چون تابیدن نور خورشید را به صورت و چهره و اندامش حس کرد، خواست چشمش را باز کند، اما افسوس که فریادش به آسمان رفت، زیرا از شدت درد دوباره برای چند ساعتی از هوش رفت. هنگام غروب بود که باز هم او در محلی ناشناخته، با چشمانی نابینا و سر و صورتی پُر از درد بیهوش آمد و چون به خاطرش آمد که چرا و برای چه به آن حال و روز افتاده، با صدای بلند بنای گریستن را گذاشت.

در آن لحظه، دسته‌ای از راهزنان گدا - که ایشان هر دو صفت زشت‌گدایی و دزدی را با خود داشتند - گذرشان به آنجا افتاد که جوان تنومند و برازنده‌ای را کور و نالان، در گوشه‌ای دیدند. دزدان که تعدادشان چهار نفر بود نگاهی به هم انداختند و آنگاه از هم پرسیدند: حال چه باید کرد، که سرده‌ای آن چهار نفر گدای طرّار گفت: این جوان هر که هست تازه به چشمانش میل کشیده و کورش کرده‌اند. او می‌تواند وسیله بسیار خوبی برای هدف‌های ما باشد. بهتر است به سویس برویم. طرّار دوّمی هم گفت: چه بهتر که ما هم خود را مثل او به نابینایی بزیم و ضمناً خدا کند اهل این دیار نباشد، و داروغه و قاضی شهر را نشناسد. و سوّمی گفت: خدا کند فقیر و تهی دست و گرسنه هم باشد. چهارمی هم گفت: از این بهتر نمی‌شود.

قصه کوتوله دلفک ۱۷۹

به خصوص با نقشه‌هایی که من در سر دارم. آنگاه هرچهار طرّار گداطبعِ فرومایه، به سوی برادرم رفتند.

چون به نزدیک برادرم رسیدند، یکصدا و همه با هم گفتند: ای عزیز تازه نابینا و مثل ما شده، سلام. برادرم از آنکه در آن حالت گریه‌آور و دردناک، عده‌ای به سراغش آمده‌اند، خوشحال شد و نالان گفت: سلام. در اینکه تازه نابینا شده‌ام حرفی نیست، اما معنای مثل شماشده را نفهمیدم. سر دسته طرّاران گدا گفت: یعنی تو با ما جمعاً می‌شویم پنج نابینا که گرد هم جمع شده‌ایم. و بعد ماجرای نابیناشدن و میل بر چشمانش کشیده‌شدن را از برادرم پرسیدند، که او هم بی‌کم‌وکاست از اوّل تا آخر ماجرا را برای آن طرّاران گدا تعریف کرد.

چون تعریف داستان برادرم به پایان رسید، سردسته گدایان به برادرم گفت: ای دوست، برایت پیشنهادی دارم و آن پیشنهاد این است که تو به جمع ما بپیوندی و مدّتی در میان ما زندگی کنی، زیرا برخلاف آنچه گفته‌اند: یارب مباد که کوری عصاکش کوری دگر شود. اگر ما با هم باشیم روزگارمان خیلی بهتر خواهد شد. و از همه مهم‌تر تو در این صحرای ناشناخته یا شب‌ها طعمه گرگ‌ها خواهی شد و یا آنکه مأموران حکومتی تو را می‌بینند و با این لباس‌های سپاهی‌گری که بر تن داری دستگیرت می‌کنند و نزد والی شهر می‌برند. والی هم چون بفهمد که تو یکی از فرماندهان قشون

فرار کرده هستی، گردنت را می‌زند. پس ای جوان، بدان و آگاه باش که اگر تو با ما باشی و گدا باشی خیلی بهتر از آن است که بی ما باشی و سر از تن جدا باشی.

برادرم از ترس آنکه مبادا دشمنان بیایند و او را در لباسش بشناسند و دستگیرش کرده و گردنش را بزنند، پیشنهاد گدایان طرّار را پذیرفت و همراه ایشان شد. بعد از طی مسافت بسیار، در حالی که هنوز جای داغ میل‌های گداخته بر چشمانش می‌سوخت و به دنبال ایشان می‌رفت، به خانه‌شان وارد شد.

راستی من پیرخاموش فراموش کردم حضورتان عرض کنم که برادرم تنها عیب و ایرادش این بود که بی‌ربط و بی‌موقع و طرف خود را نشناخته، حرف می‌زد. اما اضافه بر تمام محاسنی که از او قبلاً برشمردیم وی بسیار هم باهوش بود، و او از همان آغاز هم کلامی و هم‌راهی با ایشان دریافت که آن چهار نفر کور نیستند و به او دروغ گفته‌اند، زیرا اگر آنها کور بودند چگونه نابینایی او را دیدند، اما چون در دیار غربت بود، کسی و جایی را نمی‌شناخت و از طرفی بیم جان خود را هم در حالت نابینایی داشت، لذا به‌ناچار در پی ایشان روان شد. چون به خانه‌شان وارد شد، چهار طرّار به او گفتند: ما روزها در سر گذرها می‌ایستیم و از مردم گدایی می‌کنیم، مردم هم به ما به خاطر آنکه نابینا هستیم کمک فراوان می‌کنند. تو هم از فردا صبح می‌توانی لباست را عوض کنی و با ما به گدایی بپرداز.

چون برادرم با مخالفت گفت: آخر من گدا نیستم و هنوز گدایی نکرده‌ام، یکی از گداها یا دزدها گفت: مگر تا به حال کور بوده‌ای، خب، کور شدی. حالا هم باید مثل نابیناها زندگی کنی. همچنین تو در دیار غربت و دوران بی‌کسی، باید کار کنی و نان خودت را درآوری. تو مرد ورزیده اسب‌سوار و تیرانداز حالا که چشم نداری می‌خواهی چه کار کنی؟ امشب را میهمان ما باش و تا صبح خوب فکرهایت را بکن، اگر دلت خواست همکار ما شوی که قدم تو میهمان عزیز بر چشم نابینای ما، و آلا که راه باز است و جاده هم دراز. برادر سوّم پیرخاموش یا فرمانده بی‌سیاست و نابیناشده، با اینکه جای میل کشیده‌شده بر چشمانش همچنان می‌سوخت و از نابینایی خود در رنج و درد و غصّه بود، تمام شب را به فکر پرداخت. او دیگر غصّه این که چرا چنان شد را نمی‌خورد، بلکه در این فکر بود که بعداً چه کند. بالاخره به این نتیجه رسید که پیشنهاد همکاری با گدایان متظاهر به نابینایی را قبول کرده و با ایشان همکاری نماید. پس به خود گفت: چند روز گذاشتن بهتر از آوارگی و دربه‌در بیابان‌ها شدن است. چون صبح شد و چهار گدای دزد از برادر سوّمی قصّه ما سؤال کردند که بالاخره چه تصمیم گرفتی؟ جواب شنیدند: که، آری من حاضرم مانند شما در این دیار غربت به گدایی پردازم و بیشتر درآمد خود را در اختیار شما بگذارم، به شرطی که مرا از خانه خود بیرون نکنید.

گدایان بعد از شنیدن موافقت برادر سوّم، لباس پاره و مندرسی بر تن او کردند و از او خواستند تا یک روز، با تمام هوش و حواسِ خود در کنار یکی از ایشان، سر یک گذر بایستد و رسم گدایی را فرا گیرد. آن روز را برادر سوّم به کارآموزی گدایی پرداخت و چون غروب به خانه دزدان برگشت، حس کرد صبح که از خانه بیرون می رفت، سرراهش پشته های خاک و بیل و کلنگ نبود، اما غروب و هنگام بازگشت، در خانه پایش به تلی از خاک خورد، و بار دیگر هم پایش به بیل و کلنگی گیر کرد و چون پرسید: این خاک ها صبح نبود و امروز از کجا آمده؟ یکی از آن چهار گدای طرّار گفت: فضول باشی، باید بدانی دیوار شمالی حیاط خانه مان خراب بود و امروز عمله و بنا برای تعمیر و دیوارکشی آمده بودند.

چون شام خوردند و هنگام خواب رسید، یکی از دزدها حبّی به اندازه یک عدس به مرد نابینا به اضافه کاسه ای آب داد و گفت: این حب را در دهان بگذار و رویش چند جرعه از آب را بخور تا امشب را راحت تر بخوابی و کمتر درد بکشی. برادر سوّم با اینکه نابینا شده بود، اما با تردستی حب را به جای آنکه در دهان بگذارد به گوشه ای پرت کرد که هیچ کدام از آن چهار نفر بینا متوجّه نشدند. باری او چند جرعه هم از آب کاسه را خورد و بعد از چند دقیقه گفت: یاران چشمان نابینایم سنگین شد و خوابم گرفته است، که سلطان شهر باز هم خوابش گرفت و شهرزاد همچنان شب های گذشته لب از سخن

قصه کوتوله دلک ۱۸۳

فرو بست و شکر یک روز دیگر زنده ماندن خود را، به درگاه حضرت
حق به جا آورد.

پایان شب شصت و سوم

و اما ای سلطان قدر قدرت عظیم شوکت پرهیمنه و هیبت! قصه دیشب به آنجا رسید که برادر سوم گفت: یاران چشمان نابینایم سنگین شده و خوابم گرفته است که یکی از چهار نفر با خطاب قرار دادن دیگری گفت: دستش را بگیر و به اتاق بغلی ببر تا شب را به راحتی بخوابد، زیرا فردا صبح باید خودش به تنهایی بایستد و گدایی کند و حتماً هم برایش روز سختی خواهد بود. چون دزدان، میهمان نابینای خود را به اتاق دیگر بردند و او را در گوشه‌ای خواباندند، همگی دور هم جمع شدند و به گفت‌وگو پرداختند که یکی از آنها گفت: قدری آهسته‌تر حرف بزنید شاید هنوز خوابش نبرده باشد و حرف‌های ما را بشنود، که صدای دیگری گفت: آن بنگی که من به این جوان دادم و خورد، ده تا تا فیل را از پا می‌اندازد، خیالتان راحت باشد. و آنگاه صدایی که متعلق به سرکرده آن چهار نفر بود، به گوش قهرمان هوشیار و بیدار قصه ما رسید که پرسید: خب، کار کردن تونل به کجا رسید؟ صدای دیگری گفت: تقریباً به سه چهار متری زیر خزانه دربار رسیده‌ایم، و طبق نقشه‌هایی که دوستانمان در دربار به ما داده‌اند، بالاخره بعد از سه سال زحمت شبانه‌روزی یکی دو روز دیگر شاهد مقصود را در آغوش

کشیده و نیمه شبی تمام جواهرات خزانه دربار را خالی می‌کنیم. باز صدای دیگری به گوش برادر سوم پیرخاموش رسید که گفت: فقط از حالا به بعد باید با قاشق زمین را به طرف بالا خاک برداری کرده و خالی کنیم. باز هم صدای دیگری گفت: خاک از زیر زمین بیرون آوردن و به صحرا بردن، در طول این هزار شب نفس ما را گرفت. حالا ببینیم می‌توانیم بعد از به دست آوردن طلا و جواهرات دربار، بقیه عمر را نفسی راحت بکشیم؟!!

آنجا بود که مرد نایبای هوشیار، اما به خیال دزدان در خواب سنگین فرورفته، فهمید با چه آدم‌های خطرناکی هم‌خانه شده است. او تمام شب را بیدار بود، ولی صبح برخلاف روز قبلش که پیش از همه به خاطر درد بیدار شده و نشسته بود، خودش را به دروغ به خواب زد و با صدای اوّل و دوّم از جا برنخاست. بعد هم که تظاهر از خواب بیدار شدن کرد، این طور وانمود کرد که به خاطر خوردن بنگ شبانه هنوز گیج و منگ است.

بالاخره سرکرده دزدان گداطبع گفت: جوان، امروز ما تو را سر کوچه محل گدایی ات می‌بریم و برمی‌گردیم. همان‌طور که دیروز یادت دادیم، باید آنقدر ناله بکنی و ترحم رهگذران را جلب کنی که شب با یک کیسه پر از سکه‌های مسی و یا حداقل پر از پول سیاه به خانه برگردی. بلند شو راه بیفت که دلم می‌خواهد همان‌طور که در دوران بینایی ات یک‌ساله فرمانده گردان شدی، در دوران گدایی و

قصه کوتوله دلفک ۱۸۷

نابینایی ات هم یک‌ساله بشوی سرکرده گدایان شهر. آنگاه سرکرده، یکی از گدایان دزد را همراه او کرد تا وی را به مقرّ تکدی‌اش ببرد.

برادر سوّم با دلی پُر خون از نابیناشدن و گدایی‌کردن و هم‌خانه‌شدن با دزدان خطرناکی، که سه سال تمام حدود نیم‌فرسنگ را نقب زده بودند و سر از زیر خزانه پادشاه درآورده بودند، سر گذر ایستاد و بدون آنکه کلامی از آنچه که یادش داده بودند بر زبان آورد، فقط یک دست خود را جلو آورده بود، که البته در طول چند ساعت، چند نفری دو سه عدد پول سیاه در کف دستش نهادند. تا این که بعد از ظهر پیرمردی که صدایی متین داشت به کنار قهرمان قصّه ما آمد و با لحن پدرانه و بسیار مهربانانه‌ای گفت: پسرم از قیافه‌ات پیداست که گدا نیستی. از جراحی روی چشمانت هم معلوم است که تازه به چشمانت میل کشیده‌اند. همچنین حس می‌کنم که غریبی و مال این دیار نمی‌باشی، و از طرفی من پیرمرد می‌فهمم که دل پر دردی هم داری و می‌خواهی برای کسی درددل کنی. اگر دوست داشته باشی من حاضرم شنونده حرف‌های تو باشم.

آنجا بود که برادر سوّم پیرخاموش دستان پیرمرد موقّر را در دستان خود گرفت و آن را غرق بوسه نمود و سپس از اوّل تا آخر و به‌قول معروف از سیر تا پیاز داستان زندگی خودش را برای پیرمرد تعریف کرد.

پیرمرد چون قصه در دناک مرد نابینا را شنید گفت: اولاً امشب با من بیا تا تو را به خانه خودم ببرم، و درثانی پسر من که دستیار داروغه شهر است، حتماً به تو کمک خواهد کرد. برادر سوّم وقتی دانست که پسر پیرمرد هم صحبتش در داروغه خانه شهر کار می کند خوشحال شد و گفت: اگر اجازه بدهید من امشب همراه شما به خانه تان نیایم، در ضمن دو تا خواهش از شما دارم: خواهش اولم این است که از آقازاده خودتان بخواهید که فردا عده ای از افراد سپاهی را به سر این کوچه بفرستد و به عنوان اینکه جاسوس دشمن را شناسایی کرده اند، مرا دستگیر کرده و به زندان ببرند، زیرا این طور موضوع طبیعی تر جلوه می کند. ولی اگر من همراه شما امشب به خانه تان بیایم، ممکن است شک این دزدان خطرناک برانگیخته شود و با توجه به حرف هایی که دیشب با هم زدند و من هم شنیدم، حداقل نقشه سه ساله خود را نیمه کاره گذاشته و فرار کنند و به هردوی ما آزار برسانند. خواهش دوم من هم این است، برای آنکه حتماً آنها فردا مرا باز هم سر این گذر بیاورند، اگر امکان دارد به عنوان قرض چند سکه کف دست من بگذارید تا من بگویم که چقدر در روز اول گدایی کار کرده و درآمد داشته ام.

پیرمرد موقّر، به سرعت رفت و برگشت و مقدار زیادی پول سیاه و سکه های مسی و نقره و حتی یک سکه طلا آورد و به نابینای به ظاهر گدا داد و رفت. چون هوا تاریک شد و یکی از آن دزدان

قصه کوتوله دلفک ۱۸۹

خطرناک آمد تا برادر سوّم را از مکان گدایی اش به خانه ببرد، وقتی دانست که وی در روز اوّل گدایی آن همه سکه به دست آورده است، با خوشحالی سر سفره شام رو به بقیه همدستان خود کرد و گفت: این جوان با استعداد که گویی از شکم مادر گدا به دنیا آمده، امروز به قدری سکه از دست مردم گرفته که به جای یک سال، یک روزه سرکرده گدایان این شهر شد.

آن شب هم دزدان خطرناک مثل شب قبل حبه‌ای از بنگ به جوان نابینا دادند که او هم مانند شب گذشته با ترفندی آن را نخورد و به بهانه خستگی زیاد به اتاق کناری شب قبل رفت و خود را به خواب زد. دزدان در دنباله برنامه‌های شب قبل گفتند: با احتیاط و دقت تمام، و با قاشق خاک برداشتن از راه نقب زیرزمینی به کف خزانه شاهی رسیده‌اند. به ترتیبی که اگر نماینده آنها در دربار بتواند مأموران محافظ خزانه را با خوراندن بنگ خواب کند، فرداشب نیم ذرع خاک باقی مانده را هم برمی دارند و وارد خزانه شاهی می شوند و تمام جواهرات و گونی‌های پُر از سکه‌های طلا را از راه نقب زیر زمینی به اینجا آورده و خورشید درنیامده جواهرات را با شش شتر از این دیار خارج می کنند و تا درباریان از خواب بیدار شوند، فرسنگ‌ها از اینجا دور شده‌اند.

صبح روز بعد که شبش هنگام دستبرد به خزانه شاهی بود، یکی از دزدان خطرناک، جوان نابینا را به سر همان گذر روز قبل، برای ادامه

گدایی آورد و او را آنجا گماشت و رفت. ساعتی که گذشت آن پیر موقر آمد و گفت: طبق خواسته‌ات تا ساعتی دیگر عده‌ای از مأموران می‌آیند و تو را به ظاهر دستگیر کرده و می‌برند و در داروغه‌خانه هم پسرم که دستیار داروغه شهر است مساعدت‌های لازم را خواهد کرد. باری، قهرمان نابینای قصه ما بعد از دستگیری، ابتدا به نزد داروغه شهر رفت و بعد همراه با داروغه شهر بدون ازدست‌دادن وقت به حضور سلطان آن دیار رسید و برای سلطان هم تمام قصه زندگی خود را بازگفت و اضافه کرد: حضرت سلطان، با اینکه من فردی سپاهی از سپاه دشمن شما هستم و با اینکه به من گفته بودند، اگر مأموران سلطان تو را دستگیر کنند، گردن تو را به جرم جاسوسی دشمن خواهند زد، اما من وقتی فهمیدم تعدادی دزد نابکار، آنچنان ناجوانمردانه قصد دستبرد به خزانه شما را دارند، حضورتان آمدم تا شما را مطلع گردانم.

پادشاه وقتی پی به نقشه آن دزدان نابکار برد، ابتدا دستورات لازم را صادر کرد، از جمله اینکه همدست دزدان که در دربار خدمت می‌کرد و نقشه را در اختیار ایشان قرار داده، و آن شب هم می‌خواست با بیهوش کردن محافظان و قراولان به دزدان کمک کند را شناسایی نمایند، و بعد، از برادر سوم نابیناشده، قصه‌اش را پرسید که او هم بی‌کم و کاست تمام ماجرای زندگی‌اش را برای پادشاه تعریف کرد. پادشاه اولین کاری که کرد طیب مخصوص خودش را احضار

قصه کوتوله دلفک ۱۹۱

نمود و گفت: آن‌طور که من می‌بینم میلی که بر روی چشم چپ این جوان کشیده شده سطحی و جراحی‌ش مختصر است. آیا می‌توانی چشم چپ او را معالجه کنی که حداقل بینایی یک چشمش را پیدا کند؟ طبیب مخصوص بعد از معاینه پاسخ داد: نظر سلطان صحیح است. بامعالجه و چکاندن قطره‌های مخصوص، چشم چپ مجدداً بینایی خودش را پیدا خواهد کرد. سپس سلطان منشی و مستوفی خود را خبر کرد و دستور داد نامه‌ای به پادشاه کشور همسایه بنویسد و تقاضای صلح کند. او در نامه خود اینگونه عنوان کرد که دشمنی ما دو پادشاه به خاطر استفاده از آب‌رودخانه‌ای است که مرز مشترک بین کشورهای ماست. با توجه به اینکه سرچشمه این رودخانه از کوه‌های هیچ کدام از دو کشور نیست، من به آن پادشاه عظیم‌الشأن قول می‌دهم که هیچ‌کدام از افراد ما که در حاشیه رودخانه مذکور زندگی می‌کنند استفاده بی‌رویه از آب رودخانه ننموده و مسیر آن را به نفع خود تغییر ندهند. به ترتیبی که دیگر هرگز از سوی ما تعرض به جانب شما نشود. اینک با توضیح مطالب بالا، پیشنهاد صلح و آشتی حضور آن سلطان عظیم‌الشأن تقدیم داشته و در انتظار عقد پیمان دوستی و برادری هستیم. در خاتمه حضور برادر صاحب‌قدرت خود اعلام می‌دارم، علت تقدیم این پیشنهاد آشتی به جهت محبتی است که یکی از جان‌نثاران آن پادشاه بزرگ، در حق من فرمانروای این سرزمین روا داشته است.

همان طور که من شهرزاد قصه گو به عرض سلطان صاحب اختیار خود رساندم، همدست دزدان نابکار در دربار شناسایی شد. زمانی که او قصد داشت در ظرف آب مأموران و محافظان خزانه شاهی هنگام صرف شام بنگ و داروی بیهوشی بریزد او را دستگیر کردند و محافظان و نگهبانان همگی مسلح و هوشیار، در گوشه های مختلف کمین نمودند.

پاسی از نیمه شب گذشته بود که ضربه ها به کف خزانه شاهی نزدیک و نزدیک تر شد تا اینکه بالاخره چند آجر بزرگ کنار رفت و به ترتیب، چهار دزد بی رحم، در حالی که هر کدام شمشیری در دست و دو گونی خالی بر پشت خود داشتند، از سوراخ بزرگ ایجاد شده در کف خزانه بیرون آمدند. آنها نگاهی به اطراف انداختند و با خاطری آسوده به جمع کردن و ریختن جواهرات و سکه ها در داخل گونی ها مشغول شدند که ناگهان مأموران بر سرشان ریختند و دست هر چهار نفر را از پشت بستند. آنگاه پادشاه خود وارد خزانه شد و چنان با چکمه اش لگدهایی بر صورت دزدان زد که یکی بینی اش شکست، یکی دندان هایش خرد شد، سوومی یک چشمش کور شد و چهارمی هم چانه اش شکست.

صبح روز بعد به دستور پادشاه در میدان شهر، گردن پنج نفر با تبر زده شد، یکی آن خائنی که در دربار خدمت می کرد و چهار نفر

قصه کوتوله دلفک ۱۹۳

دیگر هم آن دزدانی که سه سال زحمت کشیده و آن نقب خوفناک را به فاصله نیم فرسنگ حفر کرده بودند.

در این موقع پیر خاموش رو به سلطان مخاطب خود که فرمانروای دیار مغولستان بود کرد و گفت: و اما با تلاش طیبیان مخصوص درباری که برادرم آن خدمت را به پادشاهشان کرده بود چشم چپ برادرم نیم‌بینایی خودش را پیدا کرد، به ترتیبی که اکنون با سختی زندگی روزمره خود را می‌گذرانند. اما دیگر او از عهده سوارکاری و تیراندازی و کارهای رزمی بر نمی‌آید. ضمناً پادشاه کشور همسایه بعد از بهبود نسبی برادرم، او را با یکهزار سکه طلا همراه با کاروانی از هدایا راهی سرزمین ما نمود. پادشاه کشورمان نیز، قبل از آنکه من با برادرانم به سرزمین مغولستان کوچ نمایم، هم با پادشاه کشور همسایه‌اش صلح نمود و هم یکهزار سکه زر دیگر به برادر سوم من هدیه کرد. برادرم با دو هزار سکه دریافتی خود به نزد من آمد و گفت: برادر جان لطف کن، هم این سکه‌ها را سرمایه گردان و هم مرا از آستانت برنگردان. من هم هزار سکه‌اش را بین فقرا تقسیم کردم و با آن هزار سکه دوم است که امروز زندگی شش برادر مصدوم و معلول و مفلوک خود را اداره می‌کنم. برادر سوّم همیشه می‌گوید درست است که زبان در دهان نگاه‌نداشتن من باعث شد تا سه چهارم بینایی و تمام زیبایی صورت خود را از دست بدهم، اما اگر من

نبودم شاید هرگز بین پادشاهان آن دو دیار صلح و آشتی برقرار
نمی شد و هرساله هزاران سرباز از دو طرف کشته می شدند.
چون قصه برادر سوّم پیرخاموش به پایان آمد چشمان سلطان هم
به هم آمد و در نتیجه شبی دیگر گردن شهرزاد قصه گو زیر تبر جلاد
نیامد.

پایان شب شصت و چهارم

و اما ای سلطان شهر باز با اقتدار، و ای همسر ارزنده با اعتبار، توجه حضرت عالی معطوف است که امشب بنا به روایت کنیز جاننثار، هنگامه آغاز قصه برادر چهارم پیرخاموش است. یعنی آنکه پیرخاموش، در حضور پادشاه سرزمین مغولستان، و جمع کثیری از فضایی شهر و ادبا و حکما و شعرا و عرفای آن دیار، به تعریف قصه چهارمین برادر خود می‌پردازد که من با اجازه شما، از زبان پیر خاموش آن قصه را اینگونه تعریف می‌کنم که هم باعث سرگرمی و دل‌مشغولی است، و هم پندآموز و عبرت‌انگیز.

باری، پیرخاموش در آغاز جلسه چهارم، در حضور آن همه از بزرگان حاضر، زمین ادب بوسید و این‌گونه آغاز کرد: اما برادر چهارم من از گله‌داران بزرگ بود که خودش در بازار شهر، یک دکان قصابی بزرگ داشت، او همیشه گوسفندان پروار کرده گله خود را ذبح می‌کرد و به در دکان می‌آورد و می‌فروخت. به این خاطر که از طریق واسطه، گوسفند نمی‌خرید و سود از دو جهت می‌برد (یکی از راه پروراندن گوسفند، و دیگری به جهت فروش گوشت گوسفندان) و اینکه دکان بازار هم از آن خودش بود و کرایه و اجاره‌ای پرداخت

نمی‌کرد، خیلی زود در ردیف سرمایه‌داران بزرگ شهر قرار گرفت. اما این برادر چهارم من، یک عیب بزرگ داشت و آن عیب، خودبزرگ‌بینی و لاف‌زدن و غُلُو کردن بود. همین شیوه غلط او باعث شد، تا آن بر سرش بیاید که اکنون با اجازه به تعریفش می‌پردازم. برادر هر وقت در دکان خود و پشت پیشخوان می‌ایستاد، با بانگ بلند مردم را مخاطب قرار می‌داد و می‌گفت:

آی بدوید، آی بدوید، پروار شدند گوسفندها با علف بهشتی
تا که اونا زنده بودن، یگه بودن از خوشگلی، از چاقی و درشتی
آی بدونید که گوشتاشون تُرد و لذیذ و خوشمزه است
از برای هم کباب و هم تاس کباب، والله که خیلی بامزه است
و اما که گوشت‌های دیگه، خدا جونم گند و کثیف
هر کی می‌خره دور می‌ریزه، مُدام می‌گه هی پیف و پیف
از آنجا که خیلی از مُشتریان آن بازار و خریداران گوشت، عقلشان
به چشمانشان و گوششان بود، و بالاخره حرف روی شنونده هرچه
هم که طرف عاقل باشد اثر می‌گذارد و حتی عاقل‌ترین شنونده‌ها هم
نباید گوش خود را در معرض باد مسموم حرف‌های بی‌معنی و
فته‌انگیز قرار بدهند، آن لاف بی‌جهت زدن‌ها و غُلُو بی‌مورد کردن‌ها،
خشم و عصبانیت قصاب‌های شهر و به‌خصوص دو قصاب دیگر آن
دهنه بازار را برانگیخت. به‌خصوص دو عبارت آخری را که برادر
قصابم در پایان تبلیغ آهنگین خود ابراز می‌داشت، یعنی دو
عبارت:

و اما گوشت‌های دیگه خدا جونم کند و کثیف

هر کی می‌خره دور می‌ریزه، مدام می‌گه هی پیف و پیف

باعث خشم و کدورت دیگر قصابان شهر و به‌خصوص دو قصاب همان دهنه بازار شد. به ترتیبی که دیگر قصابان کارشان به ورشکستگی رسید و همگی دورهم جمع شدند و ساعت‌ها نشستند و جلسه‌ها کردند، تا با برادر لافزن و غلوکن و تهمت‌زن من چه کنند. و اما حضورتان عرض کنم عده‌ای در شهر شایع کردند، تعدادی از گله‌داران بزرگ مملکت همسایه در راه‌اند و دارند می‌آیند تا گوسفندان پروار خریداری کرده را به دیار خود ببرند. این شایعه چنان دهان به دهان در بازار پیچید که برادر لافزن و دشمن تراش مرا به طمع انداخت که به هر شکل شده فقط او گوسفندانش را به خریداران در راه بفروشد. به این جهت چند نفر از افراد دروغ‌باف‌تر از خودش را اجیر کرد و به ایشان پولی داد و گفت: شما این خریداران را پیدا کنید و بگویید، فقط گله گوسفندان فلانی گوشتش قابل خوردن است که ما همگی اهل این دیاریم و خود و خانواده و اقوامان سال‌ها این مورد را تجربه کرده‌ایم.

آن کار انجام شد و در نتیجه خریداران گله‌های گوسفند، وقتی وارد شهر شدند، مستقیم و یگراست به سراغ برادر بیهوده‌گو و تهمت‌زن من آمدند و پای معامله بیست و دو هزار رأس گوسفند

نشستند، یعنی حدود بیست و دو گله برادرم را با چوپان‌ها و سگ‌های گله خریدند. چانه‌زدن و بگو‌نگو بر سر نرخ گوسفندان گله بیشتر از یک هفته به درازا کشید و برادر طمّاع من با این خیال که گوسفندهای خودش را دو برابر قیمت می‌فروشد و گوسفندهای آدم تنگ‌دست و تهی‌کیسه را به نصف قیمت می‌خرد، و در عرض یک سال، سرمایه‌اش چهار برابر می‌شود، تمام گوسفندان خود را، البته به دو برابر قیمت، به پنج هزار و پانصد سگّه زر ناب، که واقعاً قیمتی بسیار بالا و سرمایه‌ای بی‌نظیر بود، به خریدارانی فروخت که نه پرسید اسم شما چیست، نه پرسید شما از کدام یک از کشورهای همسایه آمده‌اید و نه آنکه نشانی شما کجاست.

باری، برادر طمّاع و بی‌فکرم، تمام گله‌های گوسفند خود را تحویل داد و یازده کیسه که هر کدام محتوی پانصد سگّه زر ناب بود را از آن خریداران غریبه و ناشناخته گرفت، و آنها هم بیست و دو گله هزارتایی گوسفند را با خود بردند. برادرم یازده کیسه پر از سگّه‌های زر را به اتفاق همراهان خود به خانه آورد و چون در طول آن یک هفته و معامله و مبادله گوسفندان، با سگّه‌های زر، خیلی خسته شده بود به خود گفت: فعلاً یک هفته استراحت می‌کنم و بعد از یک هفته دست به کار خرید گوسفندان جوان، از گله‌داران بی‌تجربه خواهم شد.

قصه کوتوله دلفک ۱۹۹

چون بعد از یک هفته به سراغ کیسه‌های زر رفت و در آنها را گشود، از حیرت خُشکش زد و بر زمین افتاد. آنچنان که اطرافیان پنداشتند سگته کرده و مُرده است، زیرا درون کیسه‌ها پُر بود از پول‌های سیاه و سگه‌های حلبی، که حتی صد تا گوسفند هم نمی‌شد با آن خرید، چه رسد به چهل و چهار هزار رأس؛ زیرا برادر لافزن من تصمیم داشت با سگه‌های زر دریافتی دو برابر دفعه قبل گوسفند بخرد. یک هفته برادر چهارم من در حالت اغما بود و سرگیجه داشت، زیرا ضربه روحی و شوک وارده به او به قدری شدید بود که اگر پزشکان حاذق را به بالینش نمی‌آوردند، یا می‌مُرد و یا اینکه فلج، تا آخر عمر در گوشه‌ای می‌افتاد. بعد از یک هفته معالجه، قصاب لافزن در صدد برآمد تا عده‌ای را به تعقیب خریداران کلاه‌بردار گوسفندان خود بفرستد.

اما من شهرزاد حضور سلطان با اقتدار خود عرض کردم که، برادر طمّاع پیرخاموش، هنگام انجام معامله‌ای به آن بزرگی، حتی نام خریداران گوسفندان خود را هم نپرسید و نفهمید که آنها از کدام کشور همسایه آمده‌اند و مقصدشان کجاست. و چون هرچه گشت کمتر یافت و به نتیجه‌ای دست نیافت، شکایت نزد والی شهر بُرد و از او کمک خواست. والی شهر به جای کمک و مساعدت، او را توبیخ و شماتت کرد و اضافه نمود، چرا و چطور تو بیست و دوهزار رأس گوسفند را به تجّار کشور همسایه می‌فروشی و ما را در جریان

نمی‌گذاری! وقتی کسی به خاطر فرار از پرداخت مالیات و حق‌السَّهم حکومت، معاملهٔ پنهانی با اجنبی انجام می‌دهد، سزایش همین است. گذشته از آن ما اگر بدانیم که گوسفندانِ تو را تاجرهای کدام مملکت همسایه هم خریده‌اند، دخالت نمی‌کنیم. چون دخالت ما به منزلهٔ اعلان جنگ با آن کشور است و ما هرگز به خاطر گوسفندان تو، سربازان خود را به کُشتن نمی‌دهیم. برو که خودکرده را تدبیر نیست.

بعد از گذشت یکماه برادر رنجور و لاغر و فرتوت‌شدهٔ من، دوباره به بازار رفت و دکانش را گشود و تهی‌کیسه و دست‌خالی، فقط به کار قصابی پرداخت. آن مردِ لاف‌زن صاحب بیست‌ودو هزار رأس گوسفند، دیگر ناچار بود که هر روز برود یک گوسفند از مرد چوبداری بخرد و ذبح کند و به چنگک‌های دکان بیاویزد و خرده بفروشد و اندک اندک پول بگیرد. دیگر از آن بانگ و فروش‌ها خبری نبود و دیگر آن عبارات موهوم به گوش نمی‌رسید. هم دکان‌دارانِ اطراف به خاطر نبودن سر و صدای بیهوده سرشان درد نمی‌گرفت، و هم دیگر قصابان دخلشان رونقی گرفت.

ای سلطان صاحب‌اشتهار، حضور انورتان عرض کنم، یک روز مرد قصابِ طمّاع که اندکی سرمایه‌اش افزون شده بود، توانست دو قوچ بخرد و ذبح کند، یکی را شقه شقه کرده و به چنگک‌های جلوی دکان بیاویزد و یکی را هم درسته و خُرد نکرده در پشت دکان نگاه دارد. آن‌روز هم، قصابِ طمّاع، مثل روزهای بعد از آن ضرر هنگفت،

قصه کوتوله دلفک ۲۰۱

ساکت و آرام پشت پیشخوان دکانش ایستاده بود که ناگهان، چشمش به مردی افتاد که شباهت بسیاری به یکی از خریداران گله‌های گوسفندش داشت. قدری که در چهره او دقیق شد، بی‌آنکه سکوت کند و به تعقیب مرد پردازد و بداند از کجا آمده و بفهمد به کجا می‌رود و یا اینکه یکی از مأموران حکومتی را در جریان بگذارد و از ایشان کمک بخواهد، فریادکشان به میان بازار پرید و یقه آن مرد ناشناس را گرفت و گفت: پیدا کردم، پیدا کردم. این مرد یکی از آن چهار نفر است که گله‌های گوسفند مرا دزدیدند و بُردند.

مرد گریبان خود را از دست قصاب طمّاع درآورد و گفت: اشتباه می‌کنی. مرا عوضی گرفته‌ای. قصاب طمّاع باز هم فریادکشان گفت: نه خود تو بودی. هرگز اشتباه نکرده و نمی‌کنم. تو یکی از همان دزدان هستی. باز هم آن مرد گفت: بیخود به من تهمت دزدی نزن. دست از سر من بردار. من آن کسی که تو می‌گویی نیستم. و آنجا بود که قصاب طمّاع از کوره دررفت و یک سیلی به صورت آن مرد زد و گفت: حسابت را می‌رسم. هم‌الآن مأموران حکومتی را خبر می‌کنم. هرچه اطرافیان و مردم اجتماع کرده خواستند قضیه را فیصله دهند و پای مأموران حکومتی را به بازار و به معرکه نکشند، فایده نبخشید و در آخر آن مرد گرفتار شده اضافه کرد: بسیار خب، حرفی نیست. حالا من می‌دانم و تو. و بعد او هم فریادش را بلند کرد و گفت: ای مردم آیا می‌دانید چرا این خائنِ دروغگو مزاحم من شده

است؟ آیا می‌دانید چرا ناراحت است؟ از اینکه من به بازار آمده و از مقابل دُکانش رد شدم. ای مردم به مصداقِ گفته: خیانتکار همیشه می‌ترسد، این مرد بی‌شرم چون می‌داند که من پی به کار بسیار زشتش برده‌ام برای آنکه، بلکه من بترسم و از بازار و حداقل از مقابله دور شوم، این بلوا را به پا کرده. ای مردم عَلت این جنجال به خاطر آن است، که فقط من می‌دانم، این مرد خائن بی‌صفت به جای گوشت گوسفند، گوشتِ خر به مردم می‌فروشد.

یک مرتبه همه حاضران پرسیدند: که گفتی گوشت خر؟ و مرد هم پاسخ داد: بله، گوشتِ خر. چرا ایستاده‌اید و مرا نگاه می‌کنید! بروید داخل دکانش، بروید پشت دکان، اگر یک خر مُرده را آنجا ندیدید. آن گوشت‌های تگه‌تگه شده و آویزان به چنگک‌ها هم گوشت خر دیگری است. این نابکار همین امروز لاشه دو خر مُرده را قبل از اینکه شما به بازار بیایید و دکان‌هایتان را بگشایید، به بازار آورد.

آنجا بود که مردم به دکان برادر چهارم پیرخاموش هجوم بردند. چون به پشت دکان رفتند خر مُرده‌ای را روی تخت‌گاه پستوی دکان دیدند که از بوی تعفن لاشه خر مُرده و گوشت‌های آویزان به چنگک‌های قصّابی، همه جلوی بینی خود را گرفتند و گفتند: پیف پیف. مردم بر سرِ قصّاب طمّاع ریختند و او را بی‌رحمانه کُتک زدند. عده‌ای به دنبال مأموران حکومتی فرستادند و ماجرا را به والی شهر گزارش دادند.

قصه کوتوله دلفک ۲۰۳

چون مأموران آمدند و قصاب را کت‌بسته به طرف مقرّ فرماندار و والی شهر بردند، هر چه گشتند نشان و اثری از آن مرد ندیدند. اما همچنان لاشهٔ خر مُرده برتخت پستو و گوشت‌های تکه‌تکهٔ خر مُردهٔ دیگر، بر چنگک‌ها آویزان بود و بوی تعفنش مشام همه را آزار می‌داد.

بعد از کتک‌های بسیار، او را کت‌بسته به محل فرمانداری و مقرّ حکمرانی والی شهر بردند و به تفصیل، ماجرا را برای والی تعریف کردند. والی که قصاب را می‌شناخت، فریاد کشید: ابله، نادانی می‌کنی و گوسفندهایت را به آدم‌های ناشناس می‌فروشی و آنها پولت را می‌خورند و می‌روند، آن وقت تلافی طمع و نادانیات را سر مردم بدبخت درمی‌آوری و برای جُبران ضررهای خود، گوشت خر مُرده به مردم می‌فروشی؟! آیا این مردم بی‌گناه و بیچاره باید تاوان نادانی و آز تو را بدهند؟ و آنگاه بدون معطلی فریاد کشید: این نادان فریب‌کار را تا ده روز هر روز سی ضربه تازیانه بزنید و روز یازدهم او را از شهر بیرون کنید. ضمناً این خیانتکار گوشت خر مرده فروش، لیاقت داشتن دکان چند دهنه در بازار این شهر را ندارد. دستور می‌دهم هم دکانش را مُصادره کنید که از هم‌الآن، دکانِ این لاف زن طمّاع در اختیار حکومت است.

هرچه قصاب لاف‌زن التماس کرد که به خدا قسم من امروز دو تا قوچ خریدم و سر بریدم و وقتی قوچ‌ها را ناپدید شده و خر مرده به

جایش دیدم، خودم هم از تعجب خشکم زد و حتماً پای جادوگران در میان است که سکه‌های طلای من تبدیل به پول سیاه، و قوچ ذبح شده‌ام مبدل به خر مرده می‌شود لطفاً شما بگردید و آن چهار نفر خریدارِ گوسفندان، و یا حداقل همان یک نفرِ ظاهر شده در بازار را پیدا کنید. کسی به حرفش اعتنایی نکرد و او را خواباندند و سی ضربه تازیانه روز اول را بر او زدند، که برادرم زیر ضربات تازیانه بیهوش افتاد.

این مجازات سخت و سنگین، ده روز ادامه داشت و پایان روز دهم بدن زخمی و جسم تقریباً بی‌جانِ برادرم را در حالی که یکی از مأموران والی به خود تکیه داده بود، وارونه بر پشت قاطری سوار کردند و قاطر را در شهر گرداندند، و در آخر هم برادرم را به جرم فروختن گوشت خر مرده از شهر بیرون کردند و به وی گفتند: اگر دوباره پایت را داخل شهر بگذاری گردنت را خواهیم زد. به این ترتیب بود که برادر لافزن و عُلوکن و در ضمن تهمت‌زن و دروغ‌پردازِ مرا، بعد از آن همه ضرر و بعد از تحمّل سیصد ضربه تازیانه در ده روز مُتمادی و در نهایت مصادره اموالش، از شهر بیرون کردند.

چون قصه بدینجا رسید، باز هم سلطان را خواب در رُبود و شهرزاد هم شبی دیگر بیاسود.

پایان شب شصت و پنجم

و اما ای سلطان هوشمند فداکار، و زیردستانِ خود را حامی و یاور و یارا! پیر خاموش چنین ادامه داد: برادر بدبخت و کتک خورده و سیصد ضربه تازیانه تحمل کرده، دو روزی کنار یک خرابه در بیرون دروازه شهر افتاده بود تا قدری حالش جا آمد و توانست بلند شود و روی دو پا بایستد. و چون می دانست اگر پایش را داخل شهر بگذارد، سرش بر باد می رود، راه بیابان را در پیش گرفت.

قدری که جلو رفت به گله گوسفندی رسید و به یاد بیست و دو هزار رأس گوسفند و بیست و دو گله هزارتایی خودش افتاد و در گوشه ای نشست و های های بنای گریستن را گذاشت. چوپانِ پیر گله جلو آمد و علت گریه اش را پرسید، که او هم با دلی پُر خون و چشمانی اشکبار تمام قصه دردناک خودش را برای چوپان پیر تعریف کرد. چوپان پیر دلش سوخت و به او گفت: من تنها کاری که می توانم برای تو انجام دهم، این است که تو را به عنوان یک شاگرد نزد خود مشغول کار کنم و روزی دو پول سیاه به تو مُزد بدهم. برادرم از روی ناچاری و بی کسی و بی جایی پذیرفت.

ده روزی گذشت. بیست پول سیاه مُزد روزانه‌اش را پس‌انداز کرد و صبح روز یازدهم، از پیرمردِ مهربان خداحافظی کرد و با عنوان اینکه، برای من که خود روزی صاحب بیست و دو هزار رأس گوسفند و از گله‌داران بزرگ بوده‌ام، شاگرد چوپان بودن خیلی دردآور و کُشنده است، راه خود را گرفت و رفت و رفت، تا بعد از سه روز راهپیمایی به شهر و دیار دیگری رسید. شب را با پرداخت یک پول سیاه در کاروانسرای خوابید و چون مرد کاروانسرادار از او پرسید که کیستی و از کجا می‌آیی و چرا تن و بدنت تا این اندازه مضروب و مجروح است، برادرم از اوّل تا آخر ماجرایش را، برای مرد کاروانسرادار هم تعریف کرد و از او پرسید: آیا در این شهرکاری برای من سراغ داری؟ مرد کاروانسرادار گفت: برادری دارم در بازار، که دکان پینه‌دوزی دارد و دست تنهاست و شاگرد می‌خواهد. اگر حضری کارگر دکان پینه‌دوزی شوی، تو را نزد او ببرم.

قصابِ سرمایه‌دار و لاف‌زن دیروزی، از روی ناچاری پذیرفت و به اتفاقِ مرد کاروانسرادار، به در دکان پینه‌دوزی رفتند اما هر چه مرد کاروانسرادار صبور و حلیم و مهربان بود، برادرِ پینه‌دوزش بی‌حوصله و خشن و بدزبان بود. قصابِ طمّاع به ناچار، و با مُزد روزی دو پول سیاه شاگرد دکان پینه‌دوزی شد تا کار یاد گرفت. البته چندین بار، سوزن به انگشتان خود فرو کرد و یکبار هم به جای آنکه چرم کفی کفش را بُبُرد، سرِ انگشت خودش را بُرید.

قصه کوتوله دلفک ۲۰۷

دو ماهی گذشت که روزی پاره‌دوز صاحب دگان گفت: من قصد سفری یکماهه دارم و در این یکماه دگان پاره‌دوزی خود را به بیست سکه مسی یا دویست پول سیاه به تو اجاره می‌دهم و از برادرم هم می‌خواهم هر روز غروب به تو سر بزند و هر سه روز یکبار هم، دو سکه مسی اجاره دکان را از تو بگیرد. آیا حاضری یکماه دگان را بگردانی؟ برادر لاف‌زن من که شب‌ها در همان دگان می‌خوابید و جای دیگری برای زندگی نداشت، به ناچار قبول کرد و از صبح روز بعد، جای مرد پاره‌دوز نشست و به وصله و پینه کفش و گیوه مردم پرداخت.

باری، پیرخاموش اینگونه ادامه داد: قصاب لاف‌زن یا برادر چهارم من، از صبح روز بعد، جای مرد پاره‌دوز نشست و به وصله و پینه کفش و گیوه مردم پرداخت. هنوز یک ساعتی از گشودن دگان نگذشته بود که مردی از راه رسید و کفش خود را از پایش درآورد و به برادر چهارم داد و گفت: پارگی کفشم را بدوز. چون مرد بر نیمکتی کنار دگان نشست، پرسید پس استاد کجاست؟ که قصاب لاف‌زن دروغ‌پرداز گفت: من دیروز این دگان را با قولنامه، از آن مردی که شما استادش می‌خوانید خریدم. مشتری تازه‌وارد پرسید: برای چه کاری، آیا همین پاره‌دوزی؟ که او جواب داد: نخیر، برای سری‌دوزی کفش‌های نو. من سال‌ها در فلان شهر، چندین و چند کارگاه کفافی داشتم و بنا به دعوت پاره‌ای از مردم سرشناس این

شهر به اینجا آمده‌ام. امروز هم که می‌بینید من نشسته‌ام و به کار پاره‌دوزی مشغولم، به خاطر این است که قصد دارم دکان خریداری کرده خود را تعمیر اساسی کنم و چند کارگر ورزیده استخدام نمایم و به سری دوزی پردازم.

مشری تازه‌وارد گفت: آیا هنوز که تعمیرات دکان را آغاز نکرده‌اید، حاضر به قبول سفارش هستید؟ باز هم مرد لافزن گفت: البته. تا سفارش چه باشد؟! مشتری هم گفت: من می‌روم از بازار، خودم چرم برای تخت و رویه بیست جفت کفش می‌خرم و چهار اندازه پا هم به شما می‌دهم. یک هفته بعد هم کفش‌ها را از شما می‌خواهم. لطفاً اول سفارش مرا انجام دهید، بعداً به تعمیرات دکان پردازید.

مشری تازه‌وارد، بعد از پایان یافتن تعمیر کفشش، به بازار رفت و چرم برای تخت و رویه بیست جفت کفش سفارش داده‌اش خرید و آن‌را به دکان آورد و در اختیار برادرم قرار داد و بیعانه‌ای هم پرداخت کرد، و قرار شد که هفته بعد بیاید و بیست جفت کفش دوخته‌شده را بردارد و ببرد. ساعتی که گذشت، برادر صاحب دکان یا همان مرد کاروانسرادار، برای سرکشی به دکان آمد و چون چرم‌های رویه و تخت را دید، موضوع را پرسید: قصاب لافزن هم تمام ماجرا را برای مرد کاروانسرادار تعریف کرد و چون مورد این سؤال قرار گرفت که مگر شما به کار کفّاشی در این مدت کوتاه شاگردی، تا این

قصه کوتوله دلک ۲۰۹

اندازه وارد شده‌ای که چنین سفارشی را قبول کرده‌ای، قصاب لافزن با پررویی تمام گفت: به! مگر شما نمی‌دانید که من قبل از گله‌داری و دایرکردن دگانِ قصابی در شهر و دیار خودمان، چندین و چند کارگاه کفاشی داشتم؟! مرد کاروانسرادار گفت: پس چرا شما هنگام تعریف قصهٔ زندگی خود به این موضوع اشاره نکردید؟ و پاسخ شنید: من فقط از یک دورهٔ بدبختی خود برای شما صحبت کردم. اما تمام ماجرای زندگی خود را فرصت نشد که بگویم. مرد کاروانسرادار گفت: بسیار خوب، موفق باشید. پس اگر ممکن است اجازهٔ سه روزهٔ خود را که قرار است من پس‌فردا بعدازظهر بیایم و بگیرم، الآن از محل بیعانه دریافتی این سفارش به من بدهید. او هم دست در کیسهٔ خود کرد و دو سکهٔ مسی درآورد و به برادر صاحب دگان داد.

ای سلطان بزرگوار، اینکه من دقیقه‌ای قبل، برای مردِ قصاب، صفت پررویی را انتخاب کرده و گفتم: او با پررویی گفت، به این جهت بود که آن مردِ لافزن ناوارد به کارِ کفش‌دوزی، با پررویی تمام، به جانِ چرم‌های تخت و رویهٔ مردِ سفارش‌دهنده افتاد، و چنان کفش‌هایی را در فاصلهٔ یک روز دوخت، که اگر کودکی هم می‌دید، خنده‌اش می‌گرفت. از طرفی مرد کاروانسرادار شک کرده بود از اینکه، قصاب بتواند به تنهایی و در طول یک هفته، چنان سفارشی را انجام دهد. بنابراین صبح فردا هراسان به درِ دگان آمد و گفت: برادرجان اگر فکر می‌کنی به تنهایی قادر به انجام این سفارش نیستی،

۲۱۰ هزار و یک شب

من کارگر کفّاش آشنا سراغ دارم که به طور موقت به کمکت بفرستم، که باز هم قصاب لافزن با پرویی گفت: نه، هیچ احتیاجی نیست. من خودم سه روزه این سفارش ناچیز را انجام می‌دهم و هر بیست جفت را خودم می‌دوزم.

مرد کاروانسرادار اشاره‌ای به یک جفت کفش مسخره‌دوخته‌شده کرد و پرسید: پس آن جفت کفش بی‌قواره چیست که آنجا افتاده؟ باز هم قصاب پروو گفت: چند دقیقه قبل از اینکه شما بیایید، مرد سفارش‌دهنده آمد و این جفت کفش را آورد و به من نشان داد و گفت: کفّاشان این شهر هنرشان فقط همین اندازه است. من پیش از آنکه سفارش را برای شما بیاورم، کار را در فلان محله، به فلان کفّاش پرمدا و بی‌تجربه، به اشتباه دادم، که او هم دسته گل به آب داد و چنین کفش گل‌وگشاد بی‌قواره‌ای دوخت. مبادا کفش‌های شما اینطور از آب درآید که من هم خندیدم و گفتم: شما خیالتان راحت باشد. اگر حمل بر خودستایی نباشد، وقتی در دیار خودمان بودم، مردم ظریف و دقیقی که مرا می‌شناختند، می‌گفتند: از ده انگشت دو دست تو، هر کدام یک هزار هنر می‌ریزد. شما خیالتان راحت باشد.

وقتی قصاب لافزن آنقدر محکم پاسخ داد، مرد کاروانسرادار جاخورد و هیچ‌نگفت و راهش را کشید و رفت. از اتفاق مرد کاروانسرادار دچار بیماری سرماخوردگی شد و آن چند روز باقیمانده را نتوانست برای سرکشی به در دکان برادرش بیاید. مرد لافزن هم

قصه کوتوله دلفک ۲۱۱

بدون آنکه از رو برود، شروع به دوختن بقیه کفش‌ها کرد که هر جفت، زشت‌تر و بدقواره‌تر از جفت قبلی درمی‌آمد. به ترتیبی که بعد از یک هفته چهل لنگه کفش بی‌قواره که هر کدام زشت‌تر از دیگری بود، کنار دکان افتاده بود.

آن‌روز یک ساعتی از گشوده‌شدن دکان گذشته بود که مرد سفارش‌دهنده وارد شد و چون سراغ کفش‌های خود را گرفت، قصاب لافزن با دست به لنگه‌های جور واجور ریخته‌شده در کنار دکان اشاره کرد. مرد سفارش‌دهنده گفت: این آشغال‌ها به درد من نمی‌خورد. لطفاً چرم‌های تخت و رویه و بیعانه مرا مرحمت فرمایید. که باز هم قصاب لافزن با پررویی تمام گفت: از آن تخت و رویه به درد نخور کفش بهتر از این در نمی‌آید. همین است که هست. لطفاً اجرت مرا بدهید و کفش‌های خود را ببرید. مرد سفارش‌دهنده خیلی آرام به پشت پیشخوان دکان آمد و گفت: بسیار خب. اما من اجرت تو را در دو قسط می‌دهم. بعد با یک دست یقه مرد لافزن پررو را گرفت و دست دیگر خود را مشت کرد و توی چشم لافزن پُررو کوبید، و گفت: این قسط اولش. ان‌شاءالله قسط دومش را در داروغه‌خانه شهر پرداخت می‌کنم. دریافت قسط اول، باعث شد تا قصاب لافزن پررو، از چشم راست کور شود.

مرد سفارش‌دهنده، عصبانی و خشمگین کفش‌های لنگه به لنگه بدقواره را برداشت و شکایت نزد داروغه شهر بُرد. داروغه چون

ماجرا را از مرد شاکی شنید به مأمورانش دستور داد تا به دکان پینه‌دوزی بروند و سفارش گیرنده ناشی و خاطی را به نزدش بیاورند. چون مأموران رسیدند، از همسایه‌ها شنیدند که عده‌ای او را به نزد حکیم برده‌اند.

باری، چند روزی قصاب لافزن تحت مداوا بود، اما ضربت مشت چنان بود که هرچه حکیم کوشید، نتیجه‌ای نگرفت و چشم راست همچنان نابینا باقی ماند. دو سه روزی گذشت. قصاب لافزن نابینا را به نزد داروغه شهر بردند. داروغه پرسید: چرا با این مرد چنان کردی؟ که برادر چهارم جواب داد: جناب داروغه شما هم بفرمایید چرا آن مرد با من چنین کرد؟ داروغه هم گفت: چرا چرم‌های او را از روی ناشی‌گری تبدیل به کفش‌های بدقواره کردی؟ که باز جواب داد: و چرا او از روی وحشیگری، صورت مرا بی‌قواره کرد؟ داروغه از حاضر جوابی برادرم عصبانی شد و فریاد کشید: این جسور پررو را به تازیانه ببندید، که چون او را در کف صحن داروغه‌خانه خوابانند و جامه‌اش را درآوردند، جای ضربه‌های آن سیصد تازیانه را آنچنان بر بدنش دیدند، که از فرودآوردن ضربه‌های دیگر ترسیدند. چون داروغه پرسید: ماجرای این تازیانه‌ها که بر بدنت فرود آمده و جای ضرباتش اینچنین وحشتناک باقی مانده، چیست؟ مرد کاروانسرادار یا برادر صاحب دکان پاره‌دوزی که همراهش بود، از ابتدای قصه را برای داروغه تعریف کرد. داروغه گفت: رأی من این

قصه کوتوله دلفک ۲۱۳

است: این مرد لافزن دروغگو را از شهر بیرون کنید. و قصاب گفت: حرفی نیست من از این شهر می‌روم، اما شما قیمت چشم راست مرا تعیین کنید و بهای چرم‌های هدرشده آقا را حساب فرموده و از آن کم کرده و تفاوتش را مرحمت بفرمایید و آن وقت مرا از شهر بیرون کنید که:

ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم

از بد حادثه اینجا به پناه آمده‌ایم

دیه و تاوان چشم راست را پنجاه سکه زر و بهای چرم‌های رویه و تخت بیست جفت کفش را چهار سکه تعیین و مرد ضارب محکوم به پرداخت چهل و شش سکه زر، و قصاب لافزن هم محکوم به تحمل پنجاه ضربه تازیانه و ترک آن شهر شد که ضربات تازیانه‌اش به خاطر آنکه دیگر بدنش جایی برای فرود آوردن تازیانه نداشت، بخشوده شد.

چون مرد ضارب بنای گریه و زاری را گذاشت که من تمام سرمایه‌ام که کفش فروش دوره‌گردم و پیله‌وری می‌کنم به بیست سکه هم نمی‌رسد، قصاب لافزن گفت: گریه نکن. من وقتی پنج هزار و پانصد سکه زرم تبدیل به پول سیاه شد یک قطره اشک نریختم. تو تا به حال و در همین چند دقیقه، به خاطر چهل و شش سکه به اندازه دو کماجدان اشک ریخته‌ای. نه جناب قاضی من آن موقع که دو تا چشم

داشتم هم، دنبال سکه‌های زر نبودم. حال که به مرحمت آقا یکی‌اش هم کور شده، فقط اگر اجازه می‌فرمایید از خدمت مرخص شوم.

و به این ترتیب قصاب لافزن، چشم راست خود را در آن شهر و در دکان مردِ پاره‌دوز گذاشت و از آن شهر بیرون رفت. و همچنان که بی‌هدف جلو می‌رفت، با خود گفت: حالا می‌فهمم که هر چه بر سرم آمد، تقصیر خودم و حَقِّم بوده است. بی‌دلیل از قدیم نگفته‌اند که زبان سرخ سر سبز می‌دهد بر باد. باز هم خدا را شکر که زبان سرخم سر سبز را نگاه داشت و فقط به بیست و دو هزار رأس گوسفندی که از دست دادم و سیصد ضربه تازیانه‌ای که خوردم و کورشدن چشمم اکتفا کرد. آنگاه پر غم و متفکّر، در گوشه‌ای از بیابان روی سنگی نشست که صدای سم سوارانی را از دور شنید و دانست بزرگانی در راهند. لذا بلند شد و ایستاد و دانست پادشاه آن دیار برای شکار عازم نخجیرگاه است. جلو رفت بلکه از وی کمکی بگیرد، که اطرافیان شاه او را دور کردند و گفتند: پادشاه ما می‌گوید: آنها که از چشم راست نابینایند بدقدم هستند. لذا مبادا جلو بروی. چون پادشاه آن دیار از اطرافیان پرسید: آن شخص که بود و چه می‌خواست؟ درباریان متملّق گفتند: قربان کوری یک چشم و بدقدم بود که ما اجازه ندادیم نزدیک بیاید. چون آن روز شاه هر چه کوشید نتوانست آهویی را شکار کرده و یا گوزنی را به دام اندازد، موقع برگشت به اطرافیان گفت: اگر موقع برگشت باز هم آن بدقدم یک چشم سر راه بود به

قصه کوتوله دلفک ۲۱۵

تازیانه بیندیش. که چون پادشاه و اطرافیان به آن مکان رسیدند، اثری از مرد یک چشم ندیدند.

و اما ای سلطان و الاتبار چون قصه بدینجا رسید، پیر خاموش رو به پادشاه عادل سرزمین مغولستان و حاضران ادیب و فهمیده مجلس کرد و گفت: و اما برادر قصاب من در آن دوران که صاحب آن گوسفندان بسیار بود و دکان قصابی داشت و لاف می زد، در دیاری دیگر، جز سرزمین و وطن من زندگی می کرد و خاکی هم که چشم خود را در آن از دست داد، ملکی غیر از مملکت من بود. لذا بعد از آنکه از همه جا مانده و رانده شد، به نزد من آمد. من برایش دکانی تهیه کردم و باز هم به همان پیشه قصابی پرداخت. اکنون آن قصاب یک چشم که در فلان محل شهر دکان دارد، برادر چهارم من است که صفت لاف زنی از جلوی عنوان شغلش برداشته شد و پیرایه یک چشمی به آن اضافه شد. و حرف آخر اینکه آن چهار خریدار بیست و دو گله گوسفند، و آن مردی که قوچهای ذبح شده را تبدیل به خر مرده کرد، جادوگران اجیر شده قصابانی بودند که از نیش زبان برادرم در آن روزگار لحظه ای آرام و قرار نداشتند.

چون قصه بدینجا رسید، دیگر آرام و قراری هم برای بیدارماندن شهریار قصه شنو باقی نماند و چشمانش را بست و خوابید.

پایان شب شصت و ششم

و اما ای ملک جوان بخت که هم به موقع رحیمی و هم بهنگام دل‌سخت، پیرخاموش در پنجمین شب حضور در محضر سلطان دیار مغول‌ها، ادبا و فضلا و عرفا، اینگونه آغاز سخن کرد که:

داستان برادر پنجمم که او را آرمان بی‌گوش عنوان خواهم کرد، چنین است: وقتی پدر از دنیا رفت، من که پسر ارشد و بزرگ او بودم، سی سال سن از خدا گرفته و برادر ششمی‌ام جوانی هجده‌ساله و برادر پنجمم که قصه‌امشب، داستان زندگی اوست جوانی بیست‌ساله بود. آنچه از پدرم به ما ارث رسید، بعد از آنکه همه را فروختیم و تبدیل به سکه‌های زر کردیم، حدود هفتادوپنج سکه زر شد که چون ارثیه پدر را بین خود و برادرانم تقسیم کردم، به هریک از ما تقریباً دوازده سکه زر رسید.

یادم هست من پسری پانزده‌ساله بودم که تازه شیشه، یعنی این پدیده سنگی شفاف به وسیله تجار مغربی، به دیار و سرزمین ما آمد. چون برادرم به سن دوازده سالگی رسید، به‌خاطر علاقه‌ای که به شیشه و حرفه شیشه‌بری داشت، در کارگاه یک شیشه‌گر که می‌گفتند

اصلش رومی و از سرزمین‌های مغرب‌زمین است، مشغول به کار شد و در طول پنج شش سال شاگردی، از شیشه‌گرهای ورزیده دیارِ ما شد.

چون ارثیه پدر به دستش رسید، نزد من آمد و اجازه خواست تا به عنوان برادر بزرگترش موافقت کنم، با دوازده سکه زر، شیشه بخرد و در کنار دست استادش برای خود، و با سرمایه به‌ارث‌رسیده از پدر، کار کند. من با خوشحالی پذیرفتم و او هم رفت و بیست جام شیشه خرید و شیشه‌ها را در طبقه دوم عمارت که سقفی سُست و چوبی داشت نهاد تا به تدریج و یکی‌یکی به دکان ببرد و بفروشد.

آن روز که توانست آن جام‌های شیشه را بخرد و به بالاخانه عمارت بیاورد، به قدری خوشحال بود که حد نداشت. همان‌شب او چند نفر از دوستان خود را به همان بالاخانه دعوت کرد و بعد از یک پذیرایی اندک، مقابل جام‌های شیشه نشست و رو به دوستانش کرد و گفت: امروز من به کمال آرزوی خود رسیدم. البته دلم نمی‌خواست سایه پدر از بالای سرم برود. دوست داشتم خودم سرمایه بیندوزم و جام‌های شیشه بخرم. اما حال که به این نعمت رسیده‌ام، ضمن خدایبامُرسی که هر روز به روح پدرم خواهم گفت، با هنری که آموخته‌ام سعی می‌کنم یک‌ساله این سرمایه را دو برابر کنم. دوستانش با هم دم گرفتند و خواندند: چقدر خوب، چقدر خوب، به سعی تو آفرین، شیشه‌بُر بهترین.

قصه کوتوله دلفک ۲۱۹

آرمان بعد از تشویق دوستان گفت: پنج سال شبانه‌روز کار خواهم کرد و من به شما قول می‌دهم در پایان سال پنجم، سی برابر این مقدار جام‌های شیشه توی انبار خود داشته باشم که باز هم دوستانش گفتند: چقدر خوب، چقدر خوب، به سعی تو آفرین، شیشه‌بُر بهترین. سپس آرمان ادامه داد: دوستان، به این ترتیب من در بیست‌وپنج سالگی با سعی و پشتکار، پنج برابر پدر خدایا مُرزم، که در سن هفتاد و پنج سالگی از دنیا رفت، سرمایه خواهم داشت. آن وقت با اجازه استادم از او جدا شده و برای خود در بازار شیشه‌گرها دگانی دو دهنه و سرنبش خواهم خرید و شاگردانی را به استخدام خواهم گرفت و برای اتاق‌های پنج‌دری اشراف درهای شیشه‌ای زیبا خواهم ساخت. که باز هم یارانش که دور او نشسته و به حرف‌های آرمان خواهان‌اش گوش می‌دادند گفتند: چقدر خوب، چقدر خوب، به سعی تو آفرین، شیشه‌بُر بهترین.

آرمان همچنان ادامه داد: پنج سال دیگر هم شبانه‌روز کار خواهم کرد. سعی می‌کنم سفری به مغرب‌زمین داشته باشم و باز هم سعی می‌کنم فن و هنر شیشه‌سازی را فرا گرفته و در مُلک و مملکت خویش کارخانه شیشه دایرکنم و شیشه‌های رنگین بسازم و نور آفتاب را رنگین از پنجره‌های شیشه‌ای، درون اتاق مردمان بتابانم که مجدداً یارانش تشویقش کردند و دم گرفتند و همان عبارت را خواندند.

باز هم آرمان ادامه داد: مسلّم است که سفارش ساخت شیشه‌های اتاق دربار را هم به من خواهند داد. و مسلّم تر آنکه پای من به دربار پادشاه سرزمینمان باز خواهد شد و مُحرز و یقین آنکه بالاخره روزی از روزها من به دیدار پریدُخت تنها دختر زیباروی پادشاه هم نائل خواهم شد و برایم مثل روز روشن است که هر دو با یک نگاه که به هم اندازیم عاشق و دلباخته یکدیگر خواهیم شد. باز هم با شور بیشتر و همراه با دست‌افشانی و پایکویی، جوانان خوش خیال هم‌سن و سال برادرم، دم گرفتند و دست زدند و همان عبارت را خواندند. آنگاه آرمان گفت: در آن موقع که من سرمایه‌دارترین تاجر شیشه‌ مشرق‌زمین خواهم بود به خواستگاری پریدخت خواهم رفت و مطمئن هستم که پادشاه، یگانه دختر خود را که آن موقع دختری بیست ساله خواهد بود، به عقد من درخواهد آورد، آخر الآن پریدخت، شاهزاده‌ای ده ساله است. در ضمن وقتی داماد پادشاه شدم، از امکانات حکومتی استفاده خواهم کرد و شیشه‌های ساخت کارخانه خود را به سرزمین‌های دور و نزدیک می‌فروشم و بعد هم دست پریدخت را می‌گیرم و او را به یک سفر شش‌ماهه به همه جای دنیا می‌برم و هند و روم و ایران و مصر و حلب و دمشق و یونان را به او نشان می‌دهم. بنابراین، خوشبخت‌ترین فرد روی زمین خواهم بود. این بار که رؤیایا شیرین‌تر شد، احسنت و آفرین‌های بچه‌ها چنان بالا گرفت و شور و شوق جوانی چنان در وجودشان شعله‌ور

قصه کوتوله دلفک ۲۲۱

گردید که خود را در مجلسِ عروسی با پریدخت تصوّر کردند، لذا هفت نفری از جا برخاستند و پایکوبان دست یکدیگر را گرفتند و دور آن اتاق کوچک چرخیدند و خواندند: چقدر خوب، چقدر خوب، به سعی تو آفرین، شیشه‌بُر بهترین، که سقف چوبی سست موربانه‌زده، طاقت آن همه فشار را نیاورد و فرو ریخت که هم جام‌های شیشه شکست، هم جوانان رؤیاپرداز خوش خیال دست و پایشان شکست و هم شیشه‌های خردشده و شکسته‌شده، از خون جاری سر و تن آن جوان‌ها قرمز شد.

از صدای فروریختن سقف و شکستن بیست جام شیشه و فریاد و فغان جوانان رؤیاپرداز خوش خیال، همگی دویدند و چند مدتی دوا و درمان کردند تا شکستگی‌های مختصر دست و پا و جراحات ناشی از بریدگی سر و صورت و ساعد و ساق و مچ برطرف شد. سقف اتاق بالاخانه هم با تیرهای چوبی نو، دوباره زده شد.

چون دو ماهی از ماجرا گذشت، روزی آرمان به نزد من آمد و بعد از عذرخواهی بسیار از اینکه اولاً در رؤیاپردازی و تخیل کودکانه‌اش زیاده‌روی کرده و بی‌جهت مست و مدهوش تشویق‌های بی‌پایه و اساس اطرافیان کودک‌تر از خودش قرار گرفته، از من خواست که مقداری پول و تعدادی سکه به او قرض بدهم تا دوباره برود و باز هم جام‌های شیشه بخرد و بار دیگر بدون در سر پروراندن خیال‌های واهی و آرمان‌های درازمدت، هدف را دنبال کند. من که بین برادرانم

آرمان را بیشتر از همه قبول داشتم و او را جوانی مثبت و با پشت‌کاری بیشتر می‌دانستم، برادر نادم و پشیمان، اما آگاه‌تر شده و مصمم خود را سخت در آغوش فشردم و گفتم: برادر عزیزم من پول به تو خواهم داد، اما نه قرض، بلکه به صورت بخشش. ضمناً باید برایت بگویم من هنوز به سهم خود از ارث پدر مرحوممان، دست نزده‌ام. من دوازده سکه زر خود را به تو می‌دهم، تو هم برو دوباره بیست جام شیشه بخر و آرمان و هدف خود را تعقیب کن.

باری ای ملک جوان‌بخت، چون قصه بدینجا رسید، پیرخاموش که در حضور سلطان سرزمین مغولستان و در جمع ادبا و فضلا و حکمای شهر، مانند شب‌های گذشته قصه تعریف می‌کرد، گفت: و اما ای دانایان بایسته و ای سروران شایسته، با اینکه من خدمتتان عرض کردم سهمیه خود از ارث پدر را به آرمان منفعّل و پشیمان دادم، اما قصه به پایان نرسید، و به خصوص آنکه اگر دقت کرده باشید، من عرض کردم نام قصه برادر پنجم من، آرمان بی‌گوش است. تا آنجایی که من برایتان تعریف کردم، صدمه‌ای به گوش برادرم نرسیده بود. اما داستان بریده‌شدن گوش راست برادرم از این قرار است:

چون من به او، سهمیه ارث پدرم را بخشیدم، گفتم: ای برادر عزیز و ای سرور و مهترم، یک دقیقه به من فرصت بده هم‌الآن برمی‌گردم. آنگاه از اتاق خارج شد و بعد از دقیقه‌ای در حالی که گوش راستش را در کف دست گرفته بود و خون هم نیم صورتش را

قصه کوتوله دلفک ۲۲۳

پُر کرده بود به اتاق برگشت و گفت: برادر جان این ودیعه و گرویی دوازده سکهٔ مرحمتی شما.

من از جا پریدم و با دستپاچگی تمام ابتدا با پیچیدن پارچه‌های محکم به دور سر و صورت آرمان باعث بند آمدن خون از محل گوش بریده‌اش شدم، و بعد از او پرسیدم: دیوانه این چه کاری بود که کردی؟ که آرمان گفت: آن روز وقتی سقف فرو ریخت و جام‌های شیشه خرد شد و سر و دست‌ها شکسته شد، چون به خود آمدم، فهمیدم فقط خودم، و افکار واهی و رؤیاهای دور از واقعیت و تخیلات کودکانه‌ام باعث آن حادثهٔ شوم شد. اما شنوندگان نادان‌تر از خود و تشویق‌ها و احسنت‌های بی‌پایه و فریبندهٔ آنها نیز بی‌تأثیر نبود که مرا مغرور کرد، و در عالم خیال خود را در مجلس عروسی با پریدخت رؤیایی‌ام تصوّر کردم و بلند شدیم و در عالم خیال و خیلی دور از واقعیت، بدون در نظر گرفتن شرایط زمان و مکان، به پایکوبی پرداختیم. و چون آن روز و بعد از فروریختن سقف و شکستن جام‌های شیشه به خود گفتم: بریده باد گوشی که شنوندهٔ تملّق‌ها و چاپلوسی‌ها و به‌به گفتن‌های بی‌جهت اطرافیان نادان و یا سودجوی خود باشد، به این جهت با این تکه شیشهٔ شکسته که میان آن جام‌های خرد شده به یادگار برداشته‌ام، گوش راست خود را بریدم تا هر بار که دست به گوشم می‌برم و یا خودم را در آینه نگاه می‌کنم، یادم بیاید که دل خوش کردن به احسنت‌های بی‌پایه و تشویق‌های فریبندهٔ

مردم، چه عاقبت سویی در پیش دارد، که اگر فقط یکبار، آن عبارت «چقدر خوب، چقدر خوب، به سعی تو آفرین، شیشه‌بُر بهترین» را می‌شنیدم و به همان یکبار هم بسنده می‌کردم، هرگز مست بادهٔ غرور نمی‌شدم و آن بلا بر سر من و اطرافیانم نمی‌آمد.

بعد از این سخنان، پیرخاموش اضافه کرد: الحق که بین برادرانم هنوز هم آرمان از بقیه بهتر و کار و کسبش پُررونق‌تر است. او بسیار سخاوتمندانه هر ماه نیم درآمد کارخانه شیشه‌اش را به خانهٔ من می‌آورد و گذران زندگی تعدادی از برادرانی که داستانشان را شب‌های قبل تعریف کردم، از محل همان عایدی کارخانهٔ شیشه اوست. از رویدادهای جالب آنکه او بالاخره ازدواج کرد آنهم با دختری به نام پریدخت که به جای آنکه دختر پادشاه باشد دختر یک مزرعه‌دار بزرگ گندم است.

چون قصهٔ برادر پنجم پیرخاموش به پایان رسید، سلطان شهرباز قصه‌شنو را هم خواب در ربود و چشمان خود را فرو بست و سر شهرزاد قصه‌گو هم زیر تیغ جَلاد نرفت.

پایان شب شصت و هفتم

و اما ای سرور پُر اشتهار و اعتبار و ای سلطان صاحب اختیار با اقتدار، پیر خاموش وقتی تعریف داستان برادر پنجم خود با نام آرمان بی‌گوش را شروع کرد، گفت: وقتی پدرم از دنیا رفت، من که برادر بزرگتر از همه بودم سی سال داشتم و کوچکترین برادرم، پسری هجده ساله بود. چون ارثیه پدر را به تساوی تقسیم کردیم، به هر پسر دوازده سکه زر رسید، و همانطور که حضرت سلطان شنیدند، پیرخاموش دوازده سکه ارثیه خود را، بعداً به آرمان بی‌گوش داد و او دوباره جام‌های شیشه خرید و به حرفه شیشه‌گری پرداخت.

و اما داستان برادر ششم را، پیرخاموش در حضور سلطان سرزمین مغولستان و بزرگان شهر، اینگونه آغاز کرد: متأسفانه بین ما هفت برادر، هفتمی از همه بی‌ادب‌تر و تنبل‌تر و جسورتر بود؛ به این علت که وقتی او به دنیا آمد، مادرمان از دنیا رفت و پدر بزرگوار خدا بیمارزمان، ازدواج نکرد و خودش با سختی و مرارت، و با استخدام دایه و خدمتکار، از من دوازده‌ساله تا یک کودک شیرخواره را بزرگ کرد؛ زیرا هیچ زنی حاضر نبود همسر مردی شود که هفت پسر قد و نیم‌قد داشت.

خلاصه‌مطلب آنکه، برادر کوچکتر من بزرگ شد و پدرم هم تا آخرین لحظهٔ حیات یعنی هجده سال با جان و دل، برایش زحمت کشید. اما، او بیکاره و لوس و پُرو بار آمد و هم‌پازی و معاشر با بچه‌های بد و شرور شد، و از همه بدتر آنکه صحبت‌کردنش بسیار بی‌ادبانه بود. برای مثال وقتی به من که بزرگ‌ترین برادر بودم و احترامم را خیلی داشت می‌رسید، می‌گفت: هی داداش گنده، حالت چطوره، دماغت چاقه؟ و از این نوع حرف‌زدن‌های سخیف و زشت. به‌خصوص که بسیاری اوقات از کلمات رکیک هم استفاده می‌کرد و می‌گفت: این فحش‌ها نقل و نبات حرف‌های من است.

باری قصهٔ برادر هفتم من خیلی کوتاه، اما بسیار عبرت‌آموز است. وقتی او ارثیه دوازده سکه‌ای خودش را گرفت، البته که مگسان گرد شیرینی و جوان‌های بی‌ادب‌تر از خودش بیشتر از پیش به دورش جمع شدند. از جمله در همان دوران یکی از آن دوستان ناباب ازدواج کرد و شبی همه یاران و دوستان خود را به یک مهمانی بزرگ، البته طبق سلیقهٔ خودشان دعوت کرد. برای آن شب برادر کوچکترم رفت و ردا و جامه‌ای به رنگ کِرِم روشن با کفش و دستاری سفید خرید و خود را آراست و به قصد شرکت در میهمانی دامادی دوستش از خانه خارج شد. هنگام خروج از خانه من به او گفتم: حیف جوانی به این برازندگی و زیبایی نیست که مُدام حرف‌های بی‌ربط و زشت از دهانش خارج شود. باز هم این پاسخ بی‌ادبانه را شنیدم که گفت:

قصه کوتوله دلفک ۲۲۷

حیف که داداش بزرگمی و آلا جوابی بهت می‌دادم که از خُماری در بیایی. و اما برادرم هنگامی که از کنار گذر رد می‌شد تا به خانه پدر دوست دامادشده‌اش برود، دو سوار با شتاب از کنارش رد شدند.

ضمناً من از خاطر بردم یادآور شوم که آن زمان فصل بهار بود و دو سه ساعت قبل خروج برادرم از خانه و هنگام بعدازظهر، رگبار تندی باریده و تمام سطح گذرهای شهر پُر از گل ولای شده بود.

باری وقتی آن دو سوار از کنار برادرم رد شدند، اسب‌های ایشان با سُم‌های خود گل ولای بسیاری را به سر و روی جوان لباس نوپوشیده پاشیدند. برادرم فریاد کشید: آهای فلان فلان شده، مگر سر پدر گوربه گور شده‌ات را می‌بری؟! خب یواش‌تر. آنگاه هر دو سوار ایستادند و یکی از آنها که مرد موسپیدی بود گفت: پسر جان معذرت می‌خواهم، ما را ببخش. که باز برادرم بی ادبانه‌تر گفت: چی چی را ببخشم. باید قبلاً به داداشت که سوارش هستی راه رفتن را یاد می‌دادی. که باز هم آن پیرمرد گفت: اتفاقی است که افتاده. پسر جان، حاضریم پنج سکه زر به تو بدهیم تا بروی و لباسی زیباتر از آنچه گل آلود شده بخری. که باز هم برادرم گفت: سکه‌هاتون توی سرتون بخوره. فلان فلان شده‌ها، خیال می‌کنند من گدا هستم. و چون باز هم همان پیرمرد سوار، خواست حرفی بزند، برادرم آخرین کلام و حرف خود را زد و آن آخرین کلام این بود: خفه. حوصله شنیدن چرندیات تو را ندارم. گورتان را گم کنید و بروید، که ناگهان سوار دوّم

خشمگین و عصبانی فریاد زد: وزیر، مُدارا کافی است. دستور می‌دهم لبان هرز این پسرک بی‌ادب را با جوال‌دوز و نخ‌گونی به هم بدوزند. در همان موقع چند سوار که سلطان و وزیر را از دور مراقبت می‌کردند رسیدند و برادرم را گرفتند و بُردند و لبش را دوختند و وارونه روی قاطر در شهرگرداندند. سپس برادر لب دوخته‌ام را در خانه‌ام از قاطر پیاده کردند و رفتند. اکنون بیست و پنج سال است که برادر لب‌دوخته من کُنج‌خانه نشسته است و هر وقت می‌خواهد حرفی بزند نه اینکه صدایش در نمی‌آید، بلکه آب از لب و لوجه‌اش هم سرازیر می‌شود.

آنگاه سلطان دیار مغولستان رو به پیر خاموش کرد و گفت: من اکنون در برابر شما پیر وارسته و بسیار هوشیار، احساس خجلت و سرافکنندگی می‌کنم. این اولین باری است که در عمرم چه آن زمان که ولیعهد بودم، و چه این بیست و هفت سالی که به سلطنت رسیده‌ام، چنین حرفی را می‌زنم، زیرا یکبار نخواستہ و از روی خشم و غرور جوانی، طاقت شنیدن حرف‌های رکیک و کودکانه برادرت در خود ندیده و به سرعت دستور لب‌دوختن او را صادر کردم و یکبار هم شش روز پیش که بی‌دقتی کردم و سر شما را تا زیر تبر بُردم. من که مردم، مرا پادشاهی عادل می‌دانند، باید اجازه می‌دادم آن ده نفر محکوم به اعدام قبل از اینکه سرشان روی سکوی اعدام قرار گیرد، آخرین حرف‌های خود را می‌زدند. اگر چنان می‌کردم هرگز سر شما

قصه کوتوله دلکک ۲۲۹

مردِ فحیم، به اشتباه برای مدتی کوتاه روی سکوی اعدام قرار نمی‌گرفت.

و به این ترتیب «قصه پیرخاموش و برادران» به پایان رسید.

و اما ای ملک جوان‌بخت و ای همسر شهزاد قصه‌گوی خوشبخت، چون همسر مرد خیاط، داستان پیر خاموش و برادران را به پایان رسانید، در برابر سلطان سرزمین چین تعظیمی کرد و گفت: آیا قصه من گناهکار مورد قبول حضرت سلطان قرار گرفت؟ آیا همسر من که هیچ گناهی در خفه‌شدن کوتوله دلکک نداشت، و بعد هم با فداکاری، خودش را به قول معروف، پیش‌مرگ نمود، مورد عفو حضرت سلطان قرار گرفت؟ که سلطان سرزمین چین پاسخ داد: گناه همسر تو به بزرگی گناه خود تو نبود. او گناهِش این بود که قانون مملکت را به خاطر عشق به همسرش زیر پا گذاشت و از صحنه فرار کرد. حق این بود وقتی زنش نادانی کرد و به خاطر مزاح، دلککی را کُشت، او را پشت در خانه طیب رها نمی‌کرد و نمی‌رفت. بعد هم که وقتی او به خاطر عشق به همسر و رهایی تو، خودش گردنش را زیر تیغ جلاّد آورد، همان موقع از نظر من، حتی قبل از اینکه تو داستان را تعریف کنی بخشوده شده و آزاد بود.

و اما قبل از اینکه تو و همسرت از اینجا خارج شوید باید بگویم میان این همه داستانی که از زبان شما چند نفر شنیدم، داستان تو با نام پیر خاموش و برادران، از همه حکمت‌آموزتر و پرمعناتر بود. تو و

همسرت هر دو از اینجا خارج شوید. اما فقط یادت باشد هرگز حق نداری برای شادی و تفریح خودت، هیچ موجود زنده‌ای را در معرض خطر قرار بدهی. حتی یک مورچه را. بسیار خب، بروید که تا شما بودید، با شنیدن داستان هایتان سرگرم بودم و به این اندازه جای خالی دلکک بیچاره‌ام را حس نمی‌کردم. گفتم بروید. بله هر چه زودتر، زیرا می‌خواهم تکلیف خود را با این مباشر خائن روشن کنم.

چون خیاط و همسرش از قصر سلطان بیرون رفتند و نفسی به راحتی کشیدند، سلطان سرزمین چین رو به مرد مباشر کرد و گفت: و اما تو، حق و سهمت واقعاً مُردن است. گناه خائن از گناه قاتل بزرگتر است. آخر مردک نادان، آن زن احمقی کرد و آن مرد خیاط ابلهی، و آن حکیم یهودی هم به خاطر اقلیت‌بودنش ترسید و همه گرفتار نادانی خود شدند، اما تو چرا...؟ مگر نمی‌دانستی که من چقدر به آن دلکک بیچاره علاقه داشتم؟! شاید اگر مُرده‌اش را هم به من می‌رساندی تمام اطبا را دور هم جمع می‌کردم و جان تازه به او می‌دادم. و یانه، با احترام در گوشه‌ای به خاکش می‌سپردیم. وقتی تو زنده یا مُرده موجود دوست‌داشتنی مرا بُردی و دور انداختی، یعنی بزرگ‌ترین توهین را در حق من که ولی نعمت تو هستم روا داشته‌ای، به این جهت است که می‌گویم تو خائن هستی. لذا برو برگرد ندارد و تو زنده از این سرای بیرون نخواهی رفت. مرگ تو به خاطر مُردن دلکک بی‌گناه درباری است و چون زنده‌شدن دوباره

قصه کوتوله دلک ۲۳۱

دلک بیچاره غیرممکن است، پس زنده ماندن تو هم دیگر غیرممکن است.

آنگاه سلطان سرزمین چین دو کف دست بر هم کوبید و فریاد کشید: جلاد این فرمان من است؛ گردن این مباشرِ خائن را از تن جدا کن. جلاد وارد شد و شمشیر از نیام کشید. مباشر روی پاهای سلطان افتاد، اشک ریزان بنای التماس را گذاشت که پادشاه گفت: جلاد تو کار خودت را انجام بده. چون جلاد شمشیرش را بالا بُرد تا بر پشت گردن مباشر بخت برگشته فرود آورد، ناگهان کوتوله دلک داخل تالار پریده و چرخ‌زد و فریادی کشید و گفت: جلاد فوراً شمشیرت را غلاف کن که این دستور من دلک است. هر چه زودتر این نادان را آزاد کن. و بعد به طرف مرد مباشر رفت و گفت: واقعاً که نادان هستی. اگر دلم نمی‌سوخت هم‌الآن دستور می‌دادم، فرق سرت را با شمشیر از وسط دو نیم کنند، زیرا تصوّر می‌کنم توی کله‌ات به جای مغز، کاه و یونجه پُر کرده باشند. بدبخت، مگر تو مرا ایستاده پشت در انباری‌ات پیدا نکردی؟ آخر کدام مُرده‌ای سرپا می‌ایستد که تو مرا مُرده پنداشتی و در جوی آب کوی خراباتیان انداختی؟

پادشاه سرزمین چین که از دوباره زنده یافتن دلک مخصوص خود بسیار خوشحال شده بود، او را در آغوش کشید و غرق بوسه‌اش کرد و گفت: دوری‌ات ما را خیلی دلتنگ کرد. برایم بگو تا بدانم چطور شد که دوباره زنده شدی؟ دلک گفت: ای سلطان، اکنون جز من و شما هیچ‌کس در این بارگاه نیست و هیچ‌کس هم حرف‌های

مرا نمی‌شنود. بر فرض هم که کسی بشنود، تصوّر می‌کند که دلکسی مثل همیشه دارد حرف‌های خنده‌دار و احمقانه می‌زند. اما وجود ما دلکک‌ها در دربار شما پادشاهان برای این است که با به‌خنده آوردن شما آن هنگام که دیو خشم و غضب بر شما چیره شده، قدری آرامتان سازیم. یادتان بیاید آن‌روز را که شما دستور دادید چشم‌های آن بی‌گناه را از حدقه درآورند، وقتی در نهایت خشم فریاد کشیدید: جلّاد کورش کن، من هم آن صدای ناهنجار را از خود درآوردم که همه و حتّی جلّاد و خود شما هم خندیدید و آن خنده باعث شد که چشم‌های آن بدبخت بی‌گناه که یک عمر صادقانه به شما خدمت کرده بود کور نشود و اما چرا شما مرا از دربار بیرون کردید؟ مگر من بارها و بارها آن صدای ناهنجار را بعد از حرف‌زدن بسیاری از درباریان و اطرافیان از خود درنیاورده و شما از خنده روده‌بُر نشده بودید؟ چرا درآوردن آن صدا برای دیگران خوب بود و برای شما بد؟ در این موقع سلطان سرزمین چین به طرف دلکک رفت و باز هم او را در آغوش کشید و گفت: کوتوله عزیز، فضولی موقوف، فقط برایم بگو چگونه توانستی در این مدّت طولانی، خودت را به مُردن بزنی؟

پایان شب شصت و هشتم

و

پایان قصه کوتوله دلکک

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رادیو تهران - ۶

قصه‌های هزار و یک شب جلد پنجم

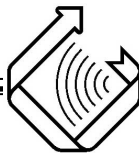
نگرش و نگارش
پردازش و پالایش و ویرایش
از
حمید عاملی

دفتر پژوهش‌های رادیو

شهریور ۱۳۸۶

تهران

سرشناسه	: عاملی، حمید، ۱۳۲۰-
عنوان قراردادی	: الف لیله و لیله. فارسی.
عنوان و نام پدیدآور	: هزار و یکشب/ نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی؛ [برای] تحقیق و توسعه رادیو.
مشخصات نشر	: تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴-.
مشخصات ظاهری	: ج.
فروست	: متون رادیو تهران؛ ۲: ۵؛ ۳: ۶
شابک	: 964-8828-04-0 (ج.۱)؛ 964-8828-08-3 (ج.۲)؛ (ج.۳)؛ 964-8828-16-4؛ ۱۷۰۰۰ ریال: ج.۵: 9789648828436؛ ۱۲۰۰۰ ریال
یادداشت	: ج.۳ به بعد [برای] اداره کل پژوهش‌های رادیو.
یادداشت	: ج. ۳: ۱۳۸۵:۳ (فیپا).
یادداشت	: ج. ۴ و ۵ (چاپ اول: ۱۳۸۶) (فیپا).
یادداشت	: عنوان دیگر: قصه‌های هزار و یکشب.
عنوان دیگر	: قصه‌های هزار و یکشب.
موضوع	: داستانهای کوتاه فارسی - - قرن ۱۴.
شناسه افزوده	: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه صدا.
شناسه افزوده	: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های رادیو.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۴ ۵۴ ۸۸۷الف/ PIR۸۱۴۸
رده‌بندی دیویی	: ۸۱۳/۶۲
شماره کتابخانه ملی	: ۴۳۱۱۰-۸۳

نام کتاب: هزار و یکشب (جلد پنجم)

نگرش، نگارش و ویرایش: حمید عاملی

حروف‌نگار: محبوبه یوسفی مقدم

طرح روی جلد: مهدی بخشایی

ناشر: طرح آینده

نوبت چاپ: اول

شماره پژوهش: ۵۰۳

تاریخ انتشار: شهریور ۱۳۸۶

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

پها: ۱۲۰۰۰ ریال

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، ساختمان شهدای رادیو، تلفن: ۲۲۱۶۷۷۰۸ نمایر: ۲۲۶۵۲۴۸۶ مرکز پخش: فروشگاه‌های سروش هر گونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از دفتر پژوهش‌های رادیو می‌باشد.

فهرست مطالب

مقدمه	الف
داستان پریوش و ساسان	۱
حکایت غانم و فتنه و فُتَّان	۵۹

مقدمه

قبل از شروع این داستان باز هم من نگارنده، به این موضوع اشاره می‌کنم که مجموعه داستانی هزار و یک شب اولیه، چه بوده و متعلق به چه دورانی است، و اصولاً داستان هزار و یک شب در طول تاریخ دچار چه تغییراتی شده است. یا دیگر هزار و یکشب‌های امروزی چیست، و آنچه که ما تقدیم شما می‌داریم چه هزار و یکشبی است؟

در مورد سؤال اول، یعنی اینکه هزار و یک شب اولیه چه بوده و متعلق به چه دورانی است، به محکمی و باور یقین باید گفت: مجموعه داستانی هزار و یک شب، در اصل همان هزار داستان هخامنشی است، که آن هم، دربرگیرنده افسانه‌های اصیل هندی، قصه‌های چینی و مغولی و تاتاری و ترکمنی، داستان‌های قدیمی قوم و ملت یهود، حتی افسانه‌های آسیای صغیر و روم باستان، به اضافه اسطوره‌های ایرانی و قصه‌های اصیل قدیمی این سرزمین بوده است.

با اعتقاد کامل می‌توان گفت: در مجموعه هزار داستان اولیه هخامنشی، نقش تعالیم بودا، ادیان و مکاتب فلسفی هند، اصول و

ب هزار و یک شب

معانی مهرپرستی و تأثیر آیین زرتشت، به اضافه اعتقادات و باورهای ملل مشرق‌زمین و از جمله قصه‌های سرزمین یونان، از سه‌هزار تا دوهزار سال پیش بوده است که به وضوح تمام، اسطوره‌ها و آثار باقی‌مانده و باورها و اعتقادات مردم شبه‌قاره هند، تمام اقوام پراکنده در سرزمین پهناور چین، ذوق و اخلاق و هنر و لطافت روح و ظرافت فکر ایرانی با تمام قصه‌هایش، روحیات و خصلت‌های مردمان جنوب شرقی آسیا، و خلاصه ادبیات داستانی تمام ساکنان نیم‌کره شرقی و به خصوص شبه‌قاره هند، و بالاخص مردمان فرهیخته ایران‌زمین را می‌توان در آن مشاهده کرد. به تحقیق باید گفت: قصه‌های اصلی هزار و یک شب، یا همان هزار داستان هخامنشی، مربوط به هزاره قبل از میلاد مسیح تا یک قرن قبل یا بعد از میلاد بوده است و اضافات و ملحقات بعدی، همگی ناشیانه و بدون در نظر گرفتن پیشینه اصلی و اولیة مجموعه صورت پذیرفته است.

و اما در پاسخ سؤال دیگر، که هزار و یک شب در طول دوران، دچار چه تحولات و دگرگونی‌هایی شده است؟ باید گفت: مجموعه تدوین‌شده و جمع‌آوری‌گردیده هزار داستان هخامنشی، متأسفانه بدون آنکه نسخه اصلی‌اش را باقی بگذارند در اواخر قرن دوم و اوایل قرن سوم هجری، به زبان عربی ترجمه شده و به دربار هارون‌الرشید عباسی راه پیدا کرد، و چون در دوران خلافت خلیفه نام‌برده، تا حدی به ادبیات و داستان و شعر پرداخته می‌شد، لذا

ج مقدمه

داستان‌های هزار و یک شب هم مورد توجه خلیفه هارون الرشید قرار گرفت و عدّه‌ای از اطرافیان بی‌بهره از هنر داستان‌پردازی و شیوه قصه‌سازی، داستان‌های بی‌پایه و بی‌ربطی را برای خوش آمد خلیفه به آن افزودند که چون بعد از هارون الرشید، توجه به داستان و داستان‌سرایی هم در بغداد کم‌رنگ شد، آن مجموعه دستکاری‌شده، سر از مصر درآورد که در مصر هم اضافات و ملحقاتی بر آن افزوده شد، که بسی بی‌پایه‌تر از اضافه‌های دوران خلافت عباسی بود. تا اینکه مجموعه گرانقدر هزار داستان هخامنشی با آن همه دستکاری‌های ناشیانه در سال ۱۷۰۴ میلادی، به زبان فرانسه ترجمه شد.

همان هزار و یک‌شب دستکاری‌شده و تحریف‌گردیده و مطابق میل هارون‌الرشید عباسی درآمده، وقتی در سال ۱۷۰۴ به زبان فرانسه ترجمه گردید، در سراسر اروپا تأثیر گذاشت، درکنه ادبیات انگلیس ریشه دوانید، نقشی در ادبیات و سینمای آمریکا پیدا کرد و کلاً مردم مغرب‌زمین را با ادبیات داستانی کهن مشرق‌زمین آشنا کرد.

وقتی اینجانب رویکرد مغرب‌زمینی‌ها را آنگونه شوق‌انگیز دیدم به خود گفتم: حال که اروپایی‌ها و بعداً آمریکایی‌ها، و در نهایت مردم سراسر دنیا، با هزار و یک شب تحریف‌شده آشنا شده‌اند، باید در طول این سالیان کمر همّت بسته می‌شد و کسی یا کسانی (ارگان و سازمانی) با نگرشی دوباره و نگارشی تازه، به پالایش و پردازش و

ویرایش جدید داستان‌های قدیمی هزار و یک شب می‌پرداخت. و چون متوجه شدم چنین کار مهمی درباره این اثر داستانی گرانقدر انجام نگرفته، خود اینجانب بعد از سال‌ها تلاش و تحقیق و مطالعه روی تمام داستان‌های کهن مشرق‌زمین، قلم در دست گرفته و نسخه هزار و یک شب ترجمه عبداللطیف تسوجی تبریزی - که تنها نسخه مستند موجود در زبان فارسی می‌باشد - را در اختیار گرفتم. اولاً واقعیت‌های تاریخی و چهره‌های حقیقی را از قالب داستان‌ها درآوردیم؛ یعنی اگر کاتبان بغدادی برای دریافت سکه‌های زر از خزانه دربار خلافت، به طور ناشیانه هارون‌الرشید عباسی و امین و مأمون و جعفر برمکی که در قرن هشت و نه میلادی می‌زیسته‌اند را، وارد داستان‌های قبل از میلاد مسیح نمودند، اینجانب افسانه‌ها را از واقعیت تاریخی جدا کردم و درثانی هم چنانکه مدعی هستم، با نگرش و نگارشی جدید، به پردازش و پالایش داستان‌های هزار و یکشب پرداختم. یک سری افسانه‌ها را که حالت داستانی کهن خود را حفظ کرده بود فقط بازنویسی و پالایش نمودم، افسانه‌های نیمه داستان از کهن و نیمه اضافه شده ناشیانه بعدی را جدا کرده، فقط به نیم‌داستانی آن پرداختم و بقیه‌اش را، خود پردازش داده و تکمیل نمودم. قصه‌هایی را که فقط مدّاحی و تعریف بی‌جهت از خلیفه عباسی بود، دور ریختم و جای آن داستان‌های کهن مشرق را گذاشتم و حاصل تلاشم آن چیزی درآمد که اکنون جلد پنجم آن تقدیم

می‌شود. استدعا می‌کنم بر بنده خرده نگیرید که چرا آن هزار و یک‌شب را اینگونه تغییر داده‌ام، زیرا به خدا شرم می‌کنم وقتی می‌بینم مغرب‌زمینی‌ها امروزه باید نقش‌هزار داستان هخامنشی، و یا اصولاً افسانه‌های ملل مشرق‌زمین در هزاره اول قبل از میلاد را، در هزار و یک‌شبی ببینند که کاتبان بغدادی در سطوری با رکیک‌ترین عبارات و لفظ‌ها نگاهشته‌اند. باز هم دست مسئولان سازمان یونسکو درد نکند که با همین هزار و یک‌شب آنچنانی موجود، آمدند و سال ۲۰۰۴ میلادی را به خاطر سیصدمین سال ترجمه متن عربی به فرانسه توسط آنتوان گلان فرانسوی، سال هزار و یک‌شب اعلام نمودند.

و حرف آخر برای آن عده معدودی که می‌خواهند آن متن دستکاری‌شده را مستند اولیه قرار داده و بگویند این کار درست نیست، عرض می‌کنم عزیزان من! شما آنچه را که در اختیار دارید به عنوان یک‌هزار و یک‌شب جدید بنگرید و بخوانید، و اگر در شیوه داستان‌پردازی‌اش ایرادی بود بر بنده خرده بگیرید. ضمناً باید به عرض خوانندگان عزیز برسانم که اینجانب به عنوان نویسنده‌ای که گوینده نیز می‌باشم و مقام پیش‌کسوتی را در این هنر احراز کرده‌ام، این اثر را با ویرایش خاص گفتاری تقدیم داشته‌ام که اندکی با سبک ویرایش معمول نوشتاری تفاوت دارد. یعنی مطالب را آنطور که راوی می‌گوید و شما می‌شنوید بر سطور می‌بینید.

ارادتمند

حمید عاملی

۱

داستان پریش و ساسان

و اما ای سلطان در میان سلاطین، با اعتبار، و بر شهرزاد کمترین، صاحب اختیار! در روزگاران قدیم، در دیار پارس، یا بر خطه وسیعی از ایران زمین که بسیار پهناور و دربرگیرنده قسمت وسیعی از هفت اقلیم جهان آن ایام بود، پادشاهی حکومت می کرد که فقرا را دوست داشت و چتر حمایتش بر سر ضعفا بود و همّت بر رفاه کشاورزان داشت و سعی بسیار در رشد و تعالی صنعت گران می نمود. ضمناً سدی سدید و دژ و بارویی محکم و متین، برای سپاهیان بود و همچنین تکیه گاهی مطمئن برای دبیران و ادیبان و هنرمندان و حکیمان مملکت به شمار می رفت. این پادشاه که طبع لطیفی داشت و موسیقی می دانست و شعر دوست می داشت و عشق را می شناخت، شب هایش به جای آنکه به لهو و لعب بگذرد، با شعر و ترانه و بانگ عارفانه و شور موسیقی و طرب سپری می شد.

این پادشاه صاحب کرامت، دو وزیر داشت که یکی «پارسا» نام

داشت و دیگری «پرهیز». پارسا بلندطبع و نیکوسیرت و گشاده‌دست و هنردوست بود و پرهیز سخت‌گیر و سرگرم مال دنیا و خسیس‌الطبع و فرومایه. پادشاه هر دو را کنار هم ضمن آنکه خوب آنها را می‌شناخت، با سیاست نگره‌می‌داشت و می‌گفت: بدون یکی از آنها چرخ امور مملکت نمی‌چرخد. که بالای سر کریمان، کریم‌تری چون پارسای وزیر باید باشد و مسلط بر فرومایگان، فرومایه‌تری چون پرهیز وزیر. و هر دو را هم اعزاز و اکرام بسیار می‌نمود. پارسا احترام پرهیز را همواره داشت، ولی پرهیز حسود بود و مهری در دلش نسبت به همکار قرین خود نداشت.

اما شبی در پایان مجلس شعر و سرود، پادشاه به وزیر اول خود پارسا گفت: از قراری که شنیده‌ام در سرزمین‌های مرو و بلخ و بخارا، کنیزکانی هستند که در خنیاگری و رامشگری و آگاهی بر شعر و سرود نظیر ندارند و اکثرشان هم دف‌زنان ماهر و رباب‌نوازان چیره‌ای هستند. حضور ایشان در مجالس شعر و سرود شبانه دربار، باعث رفع سریع تکذرها و خستگی‌های روزانه ما خواهد بود. و باز از قراری که شنیده‌ام، بهای این کنیزکان شاعر مسلک هنرمند زیبارو، بسیار هم گزاف و گران، و وجودشان به قدری نادر و تعدادشان به حدی کم است که طالبان خریدار، باید هم رنج سفر را بپذیرند و هم از پرداخت بهای گزاف نپرهیزند. و به این جهت است که ای پارسای وزیر، ما شما را برای این کار مهم، انتخاب، و از گزیدن وزیر پرهیز

داستان پریش و ساسان ۳

نام خود پرهیز کرده‌ایم، که او از دادن جیره سپاهی و سهمیه برزگران نیز پرهیز می‌کند، چه به آنکه بخواهد ده‌هزار سکه زر، به بهای یک کنیز پردازد.

آنگاه پادشاه سرزمین پارس، در ادامه سخنانش پارسای وزیر را گفت: اکنون مأموریتی بزرگ و حساس به تو می‌دهیم که باید راه دراز تا دیار بلخ، یا بخارا و مرو را طی کنی و بی‌خبر از همگان و به عنوان سفر برای شناختن اسلحه‌های جنگی مردمان دیگر ممالک، آن هم به طور ناشناس رخت سفر بربندی. ده‌هزار سکه زر هم از بابت بهای آن کنیز ناشناخته هنرمند به تو می‌دهم در حالی که بهای بهترین کنیزکان از صد سکه بیشتر نیست. بدان که ده‌هزار سکه زر، حتی از مهریه و کابین دختران امرا و وزرای آن دیار هم بیشتر است. برو و با هیچ کس هیچ مگوی و از هیچکسی هم هیچ مصلحت مجوی، جز این فکر که خواست پادشاه سرزمین پارس، تصاحب و داشتن کنیز هنرمند ماهرویی است که

چو نقش چهره او در شراب ناب افتد

رخ قمر ز خجالت در اضطراب افتد

چو صوتش بلبل شوریده بشنود از دور

خמוש گشته و در گوشه‌ای خراب افتد

سمند عمر که پرواز می‌کند چون باد

چو بیندش به یقین که از شتاب افتد

چو آید و رسد دست کوثهم به دامانش

همه شب به طاق ایوانم آفتاب افتد
 پارسای وزیر، به دستور پادشاه سرزمین پارس، عزم سفر به شمال
 و سرزمین‌های درون و ورای خراسان بزرگ آن روزگاران نمود. تا
 اینکه بعد از دو ماه تحمل رنج راه و طی مسیر، به دیار بلخ رسید و
 خود را بازرگان معرفی کرد. اتاقی نسبتاً مرفه در داخل کاروانسرای
 اجاره نمود و به مرد کاروانسرادار سپرد که دلّالان تجارت برده و کنیز
 را به اتاقش بیاورد. یک هفته تمام، دلّالان آمدند و انواع و اقسام
 کنیزان هنرمند و باسواد و شعر دوست و نوازنده را برای مشاهده و
 مناظره و مشاعره با پارسای وزیر آوردند، ولی هیچکدام موردپسند
 وزیر قرار نگرفت.

تا اینکه یکی از دلّالان به پارسای وزیر بعد از آنکه دانست او به
 چه خاطر این راه دراز را آمده است گفت: محال است که شما اگر
 تمام عالم را هم بگردید کنیزی به این حسن و شمایل پیدا کنید. البتّه
 در دیار بلخ دخترکانی غیر کنیز، بدین جمال و کمال پیدا می‌شوند.
 اما شما باید مدتی در بلخ بمانید و تلخی غربت را به جان بخرید و
 با زنان دلّاله، دور شهر و گرد کوچه‌ها بگردید و از در و همسایه
 پرس و جو کنید، تا بلکه چنین دختری را بیابید. بعد از رفتن آن
 مرد دلّال با آن توصیه‌ها، پارسای وزیر سر در گریبان گرفت و به فکر

داستان پریوش و ساسان ۵

فرو رفت. ساعت‌ها گذشت و شب به نیمه رسید، ناگهان در دل سکوت، بانگ حزین جوانی را همراه با نغمهٔ دوتاری شنید که ابیات آوازش این بود:

این لعبت والا که همسایهٔ ماهست

لطف و کرمش بر سر ما سایهٔ ماهست

در مصحف حسنش که فروغی است خدایی

بر سورهٔ صورت، خط او آیهٔ ماهست

آن خال سیه بر خط سبزو لب لعلش

بر گردن دل، گوهر و پیرایهٔ ماهست

شیرین سخن و شعرشناس، دفزن و لولسی

در بلخ فقط اوست که سرمایهٔ ماهست

پارسای وزیر بعد از شنیدن آن آوای حزین، و به خصوص بیت اوّل آواز، از اتاق خود بیرون آمد و از کاروانسرا خارج شد و دقیق گوش داد تا بداند آن نغمهٔ دوتار و آن آواز حزین از کدام سو می‌آید. گام به گام به دنبال آن بانگ خوش رفت تا به پشت در خانه‌ای محقّر رسید که دید پیرزنی با پسر پيله‌ورش در آنجا زندگی می‌کنند. آنگاه به سرای کوچک اجاره‌ای خود در کاروانسرا برگشت و شب را به صبح رسانید و بعد از دمیدن خورشید، دوباره به همان جانب شب قبل حرکت کرد و اطراف و اکناف و خانه‌های محقّر و

گلین آن محله را از چشم تیزبین و نظر دقیق خود گذراند و برگشت و مرد کاروانسرادار را نزد خود فرا خواند. وزیر تمام ماجرای به بلخ آمدنش را به طور کامل تر و جامع تر، برای او تعریف کرد و گفت: اگر تو و همسرت به من کمک کنید که بتوانم آن دختر را ببینم، پنج سکه زر به شما خواهم داد و اگر بخت برهر دویمان روی آورد و دختر همان باشد که من می خواهم، پنج سکه زر را به بیست سکه زر تبدیل خواهم کرد. فعلاً این دو سکه را بستان و همسرت را به در خانه آن دختر بفرست تا به بهانه ای درون خانه دختر شود و با چشمان خود ببیند که آیا واقعاً دختر فروغی خدایی بر چهره دارد و بر کنج لب لعلش خال سیه نشسته و شیرین سخن و شعرشناس و دفزن و لولیوش است و در شهر بلخ فقط اوست که تا این حد بسیار، بی نظیر و وجیبه و پری روست؟ مرد کاروانسرادار دو سکه زر ستاند و به پارسای وزیر گفت: تا فردا خبر صحیح و دقیق دختر را برای شما می آورم. اما هنوز آفتاب غروب نکرده و خورشید پشت کوه نرفته بود که مرد کاروانسرادار و همسرش هر دو به سرای کوچک پارسای وزیر وارد شدند و کمال احترام را به جا آوردند. همسر کاروانسرادار گفت: ای والاتبار، من دختر زیبا به عمرم بسیار دیده ام، اما این پریوش کنج خانه نشسته، چیز دیگری است که پدرش دوتار می سازد و مادرش کیسه و لیف حمام می بافد. من در میان رامشگران و خنیاگران به خاطر حرفه شوهرم که کاروانسرداری است، بسیار

داستان پریوش و ساسان ۷

بوده‌ام، اما هرگز دختری که تا این حد لطیف و دل‌نشین بنوازد، ندیده‌ام، و عجیب آنکه بسیار هم باهوش و بخرد است. کم می‌گوید و هر آنگاه که می‌گوید، چون در، شیرین و گزیده و آهنگین می‌گوید.

آنجا بود که پارسای وزیر سه سگه زر هم به همسر مرد کاروانسرادار داد و گفت: از فردا صبح تحقیق خود را بیشتر کن. با حوصله از پدر و مادرش پرس و جو کن، ببین آیا دختر خود را به راه دور شوهر می‌دهند؟ البته باید زبان در دهان نگاه‌داری و نگویی که من او را برای پادشاه سرزمین پارس خواستگاری می‌کنم. مرا به جای وزیر دربار سلطان سرزمین پارس، تاجر ابریشم معرفی کن و بگو وی با سرمایه بسیار به بلخ آمده و از ما برای پسرش دختری طلب کرده، ما هم که در همسایگی شما هستیم و به نجابت و متانت و هنرمندی و شعرشناسی پریوش خانم آگاهی داریم، پا پیش نهاده و دختر شایسته شما را معرفی کرده‌ایم.

همسر مرد کاروانسرادار، به خانه مرد سازنده رباب و دوتار رفت و مورد را با مادر دختر در میان گذاشت و از او اجازه خواست که مرد تاجر ابریشم پاریسی، برای دیدن دخترشان پریوش، به خانه‌شان برود. مادر پریوش ابتدا مهلت خواست تا موضوع را با دختر و پدر دختر در میان بگذارد و بعداً پاسخ بگوید. روز بعد که همسر مرد کاروانسرادار مراجعه کرد، مادر پریوش موافقت دختر و پدرش را با

به‌خواستگاری آمدن تاجر ابریشم، اعلام کرد و به این ترتیب قرار شد که عصر همان روز، پارسای وزیر به خواستگاری دختر مطلوب و تازه‌یافته‌اش برود؛ دختری که در اصل برای پادشاه سرزمین پارس، در نظر گرفته شده بود، ولی به دروغ برای پسر پارسای وزیر با عنوان تاجر ابریشم خواستگاری می‌شد.

پارسا همراه خود به عنوان سوغات و چشم‌روشنی، دو قالیچه دست‌بافت ابریشمین به آن خانه برد و در بدو ورود، با اینکه خانه مرد رباب و دوتارساز را محقر و گلین دید، اما آنجا را باصفا و پر از ساز، و مملو از شور و مستی و راز یافت. چون همسر مرد کاروانسرادار، از قبل همه مطالب را گفته بود، لذا دیگر احتیاج به مقدمه‌چینی نبود. بعد از پذیرایی مختصر و نوشیدن چای و شربت، پارسای وزیر گفت: و اما پسرم که جوانی خوش ذوق و شاعر است، همسری می‌خواهد لطیف‌طبع و شاعرپیشه و خوش‌الحان که بانگش مستی آورد و سازش از تن خستگی برد. اینک من شعری را در قالب مثنوی آغاز می‌کنم و از شما پریش خانم زیبا هم خواهش می‌کنم با ساز و در همین وزن و قافیه و ردیف پاسخ مرا بدهید. و آنگاه پارسای وزیر مطمئن و پرطنین چنین خواند:

ای دو چشمانت سپهر رازها	ای سراپایت پرند نازها
ای نگاه تو شراب آرزو	ای وصال تو شراب آرزو

داستان پریوش و ساسان ۹

ای به زیبایی چو دریاهاى نور
ای فروغ آسمانهاى غرور
چون قصه به اینجا رسید، دو چشمان سلطان شهر باز را خواب
درربود و شهرزاد هم لب از سخن فرو بست و تعریف دنباله داستان را
برای شب بعد گذاشت.

پایان شب شصت و نهم

و اما ای سرور والاگهر، و شیفته و دوستدار ادب و هنر! دیشب داستان تازه‌آغازشدهٔ پریوش و ساسان را به آنجا رساندم که عرض شد: پارسای وزیر به پریوش هنرمند و زیبارو گفت: اینک من شعری را آغاز می‌کنم و از شما می‌خواهم با ساز در همین وزن و قافیه و ردیف پاسخ مرا بدهید که پارسای وزیر چنین خواند:

ای دو چشمانت سپهر رازها	ای سراپایت پرند نازها
ای نگاه تو شراب آرزو	ای وصال تو سراب آرزو
ای به زیبایی چو دریاها نور	ای فروغ آسمان‌های غرور

و بعد از خواندن این سه بیت، پارسای وزیر سکوت کرد و نگاهی به پریوش انداخت که او دوتار در دست گرفت و این ابیات را پاسخ‌گونه زمزمه کرد:

ای به شب‌ها جلوهٔ مهتاب‌ها	ای امید رهروان خسته پا
ای فروزان اختر شب‌های من	گر نمانی تو برَم، ای وای من

و پارسای خواستگار هم سه بیت دیگر اضافه کرد:

ای نوایت خوشتر از آوای چنگ   ای چو رؤیاهای مستی رنگ رنگ
 گر نیند عاشقت آن روی تو   گر مشام وی نگیرد بوی تو
 بی تو در ظلمت سرای زندگی   خرد می گردد زیرپای زندگی
 آنگاه پارسای وزیر دوتار از دست پریش گرفت و سه بیت
 خوانده شده را با نواختن ماهرانه به آوازی خوش تقریر و تحریر کرد.
 بعد از آن معارفه شاعرانه و آن آشنایی عارفانه، پارسای وزیر،
 پریش هنرمند و شاعر را با مهریه ده هزار سکه زر از پدرش، برای
 همسری مردی شایسته و هنردوست و پرقدرت که وی را، فرزند خود
 معرفی کرده بود خواستگاری نمود و کابین دختر را هم نقد پرداخت
 کرد و قرار بر آن شد که دو روز بعد پارسا و پریش به سوی
 سرزمین پارس حرکت کنند و در آن دیار، پریش به عقد پسر پارسا
 درآید.

سفر رفت پارسا به دیار بلخ و برگشتش با پریش به سرزمین
 پارس، چهارماه و اندی به طول انجامید. همسر پارسای وزیر که
 تصور می کرد شوهرش برای شناخت و خرید سلاح دیگر مردمان، به
 سرزمین های همسایه کشور چین و ماچین رفته، وقتی او را با دختری
 بدان زیبایی به همراه دید، غرق تعجب گشت. پارسای وزیر بلافاصله
 تمام ماجرا را از ابتدا تا انتها برای همسرش بازگفت و اضافه نمود:
 اولاً، پادشاه به من تأکید و سفارش کرد که این راز را مکتوم دارم، و
 در ثانی از بیم دسیسه های پرهیز وزیر، خودم هم سعی در پوشیده

داستان پریش و ساسان ۱۳

داشتن این مورد داشته و دارم. فعلاً چند روزی پریش را در خانه خود نگاه می‌داریم که هم او خستگی سفر را از تن به در کند و هم من به حضور سلطان رسیده و مطلب را با ایشان در میان بگذارم. و اما از آنجا که مرخصی گرفتن دوباره از سلطان بعد از چهار ماه و نیم غیبت دیگر کاری مشکل است فعلاً تو نیز از برگشت من با کسی سخن مگوی که در ایام استراحت پریش، من به فاصله یک هفته، سری به خطه پارساگرد و پسا می‌زنم، و چون هنگام دروکردن گندم‌هاست، دستورات لازم را به برزگران می‌دهم و سریع برمی‌گردم، و آنگاه به حضور شهریار رسیده و پریش را برده و برایش خطبه خواهم خواند. ضمناً برای تنها پسر من نیز که عهده‌دار سرپرستی املاک و باغات من است و به فرمان شهریار، در پارساگرد و منطقه پسا و شهرهای اطراف، به شغل فرمانداری و والیگری مشغول می‌باشد، دلم تنگ شده است که سری هم به او می‌زنم. در این یک هفته تو نیز از پریش، همسر آینده شهریار پذیرایی کن، تا من از سفر کوتاه خود برگردم و با تدبیر برنامه‌های بعدی را بچینم.

بدین ترتیب پارسای وزیر، پریش بلخی را به دست همسرش سپرد و خود برای سرکشی املاک و دیدار تنها فرزند پسرش که فرماندار خطه‌ای از سرزمین پارس بود حرکت کرد.

چون پارسای وزیر به سوی منطقه تحت فرمان فرزندش حرکت کرد، باز هم اصل موضوع را از دختر کتمان کرد و از اینکه او را برای

همسری پادشاه، از سرزمین بلخ به مملکت پارس آورده هیچ نگفت. همسر پارسا به پریش مهربانی‌های بسیار کرد و پریش نیز به تصوّر آنکه آن بانو مادرشوهرش می‌باشد، با ابراز علاقه متقابل، مرتب از همسر آینده خود به خیال آنکه پسر اوست، می‌پرسید. مادر بیچاره که به جای گفتار نیک، خود را مجبور به ابراز حرف‌های زشت و دروغ‌های پلید می‌دید، احساس گناه می‌کرد و از همان روز اوّل دچار دغدغه خاطر و پریشانی افکار شد. او همیشه سعی می‌کرد با جواب‌های بی‌سروته صحبت را به پایان برَد و تا حدّ امکان از روبه‌روشدن با پریش پرهیز می‌کرد.

پریش شاعر و نوازنده، یا آن دختر ماه‌رویی بلخی هنرمند، به تصوّر اینکه مادر شوهر او را نپسندیده و آن کم پاسخ‌دادن‌ها و روپنهان‌کردن‌ها، به خاطر انزجار از عروس آینده است، به جای آنکه خستگی راه از تنش بیرون رود و رنجوری سفر به شادابی و فرحناکی تبدیل شود، هر ساعت از ساعت قبل افسرده‌تر و پریشان‌تر می‌شد. به خصوص که پارسای وزیر یا پدر شوهر خیالی‌اش هم به سفر رفته بود و او اصلاً هم صحبتی نداشت. شبی پریش دوتار در دست گرفت و زخمه بر ساز خود زد و زیر لب زمزمه کرد:

ز دوری تو مرا جان به لب رسید، بیا

امان زهجر که از من امان برید، بیا

قسم به جان عزیزت که طفل دل بی تو

دمی به بستر راحت نیارمید، بیا

به زیر بار جدایی‌ات ای کمان ابرو

چو ابروان کمانت قدم خمید، بیا

زبسکه دیده به راه تو دوختم همه عمر

شده‌ست مردمک دیده‌ام سپید، بیا

که در همان زمان هم، همسر پارسای وزیر، پشت در اتاق پذیرایی و محل اقامت پریوش مغموم و غصّه‌دار ایستاده بود و آن آوا و نغمه را می‌شنید و آرام آرام می‌گریست.

چون ناله و نوای پریوش پایان گرفت، همسر پارسای وزیر و مادر شوهر خیالی پریوش، در را گشود و سر و روی دختر را غرق بوسه کرد و گفت: علت ناراحتی من خواهرم است که در شهری با دو منزل فاصله از این پایتخت زندگی می‌کند. او دچار بیماری شدید شده و من ناچارم که به عیادت و دیدار او بروم. و چون به عیادت بیمار می‌روم، لذا تو را با خود نمی‌برم. همسرم سه روز دیگر و من هم مقارن همان ایام برمی‌گردم. سفارشات لازم را هم، برای پذیرایی بیشتر و ایجاد امکانات بهتر به خدمه خانه کرده‌ام. لذا اکنون تو را به خدا می‌سپارم و می‌روم.

و چون از اتاق پریوش بیرون آمد، نفسی به راحتی کشید و گفت: مُردم از بس دروغ گفتم و سکوت کردم. سه روز را به خانه جاری‌ام می‌روم تا شوهرم بیاید و این گره کور را که خودش بسته با دست خویش باز کند.

و اما ساسان پسر پارسای وزیر که فرماندار و والی خطه‌ای از سرزمین پارس آن زمان بود، به خاطر اختلاف بین مالکان و کشاورزان براساس میزان سهم مالکانه دچار مشکلی شد که با تمام رایزنی‌های نخبگان محلی، موفق به حل آن نشد. و چون پدرش را از درایت و عقل بی نظیر می‌دانست، برای اینکه موضوع به دربار پادشاه کشیده نشود و هرچه زودتر غایله ختم و ماجرا فیصله پیدا کند، درست همان روز و همان ساعتی که پارسای وزیر به سوی مقرر حکمرانی فرزند و املاک شخصی خود حرکت کرد، ساسان هم بدون آنکه فهمیده باشد پدرش چند ماهی را در سفر بلخ بوده و اکنون نیز راهی به سوی اوست، از بی‌راهه رو به جانب پایتخت گذاشت. ساسان در راه و به فاصله چهار منزلی، یا هشت فرسنگی پایتخت بود که مادرش هم از خانه خارج شد و پیوش را با تعدادی خدمتکار تنها گذاشت.

پیوش غیبت پارسا و همسرش را ناشی از پشیمانی ایشان در کار وصلت پسرشان و به خصوص نپسندیدن مادر شوهر، عروس را دانست. از طرفی پیوش شاعر و آن هنرمند نوازنده، بدون آنکه ساسان را دیده باشد، چنان دل به مهر و سر به عشق همسر آینده‌ای که ده‌هزار سکه زر مهریه‌اش را در بلخ و قبل از انجام مراسم ازدواج پرداخت کرده بود، باخت، که دو ساعتی بعد از خروج همسر پارسای وزیر از خانه، باز هم با حالتی پریشان و سری پردرد و دلی غمناک، دوتار به دست گرفت و نواختن آواز کرد و این ابیات را خواند:

دیشب بجز خیال تو در سر نداشتم
 در دل بجز غمت غم دیگر نداشتم
 تا صبح در فراق تو خون می‌گریستم
 جز گریه چاره‌ای من مضطر نداشتم
 کوتاه بود دست من از دامنت ولی
 هرگز بجز خیال تو در سر نداشتم
 چیزی به روی سینه خود غیر درد و غم

از جور یار و چرخ ستمگر نداشتم
 چون این ابیات به پایان رسید، بی آنکه پریش بداند، ساسان
 همسر خیالی‌اش از راه رسیده و وارد خانه شده و پشت در اتاق،
 ایستاده و گوش به ناله و نوایش می‌دهد، سر بر زانو گذاشت و
 های‌های بنای گریستن را گذاشت. ناگهان در اتاق باز شد و جوانی
 برازنده و تنومند و خوش‌سیما در آستان در ظاهر شد. پریش با
 ترس، سر را از زانو برداشت و چشم در چشم ساسان دوخت و
 پرسید: شما؟ و پاسخ شنید: من ساسان پسر پارسای وزیر و حکمران
 خطه‌ای از سرزمین تحت سلطنت پادشاه ایران‌زمین هستم. و چون
 ساسان متقابلاً سؤال کرد: شما؟ لبخندی بر لبان پریش نشست و
 گفت: من پریش بلخی، منتخب و آورده‌شده توسط پارسای وزیر،
 پدر گرامی آن وزیرزاده بزرگوار، برای آنکه افتخار همسری شما
 نصیبم شود. آری پدرتان مرا از بلخ تا به اینجا به این خاطر آورده
 است. ساسان، ذوق‌زده و گیج و مبهوت گفت: راست می‌گویی آیا

اشتباه نمی‌شنوم؟ و پریش گفتم: نه اشتباه نمی‌شنوید. پدرتان وقتی به خواستگاری من نزد پدرم آمد، گفت: مرا برای همسری شما انتخاب کرده. مگر نمی‌دانید که پدر بزرگوارتان مرا اینجا گذاشت و به همین خاطر خودش به سوی شما آمد؟ راستی مگر شما پدرتان را در راه ندیدید؟!

ساسان همچنان ذوقزده و گیج گفتم: نه، من از راه میان‌بر به پایتخت آمدم. ولی آفرین بر پدرم با این همه بزرگواری و وفایش! اما برایم بگو مادرم کجا رفته؟ که پریش پاسخ داد: و اما مادرتان، تصوّر می‌کنم آن بانو از من خوشش نیامده و مرا به عنوان عروس خود نپسندیده است، زیرا اگر غیر از این بود، و با توجه به اینکه پدر بزرگوارتان مرا در غیاب خود بدو سپرد، ایشان تنها رهایم نمی‌کرد و به بهانه عیادت خواهر بیمار خود، خانه را ترک نمی‌نمود. من یقین دارم مادرتان نخواهد گذاشت، آرزوی پدرتان که وصلت من و شماست جامه عمل بپوشد. اکنون نیز دیر نشده است. من حاضرم مجدداً به بلخ برگردم و از پدرم بخواهم که ده هزار سکه زر مهریه‌ام را پس بفرستد. پدرم در شهر بلخ، سازنده ساز است و هنردوست و هنرشناس، او هرگز در این باره، یعنی پس فرستادن مهریه، ناسازگاری نخواهد کرد.

در این موقع ساسان گفتم: پدرم همیشه خیر مرا خواسته و هر کار که تا به حال برایم کرده، پدرانه و از روی مصلحت و دوراندیشی

بوده، و از جمله انتخاب شما. اما از آنجا که ممکن است حدس و گمان شما در مورد مادرم درست باشد، و در ضمن من از تسلط مادرم روی پدر، آگاهی داشته و دیده‌ام که او بسیاری از تصمیم‌ها و نقشه‌های پدرم را گاه نقش بر آب کرده است، حال که پدرم شما را برای من از بلخ به اینجا آورده، تا یک‌ساعت دیگر روحانی شهر را خبر می‌کنم تا دفترش را بیاورد و مراسم عقد ما را ثبت کند. همین امشب هم جشن مختصری بر پا می‌کنیم، تا وقتی پدر و مادرم از سفر برمی‌گردند پسر خود را خوشبخت و در کنار همسر دلبندهش ببینند. شما اجازه بدهید، مراسم عقد را همین امروز عصر برگزار کنیم. ان‌شاءالله جشن عروسی مان را بعداً مفصل خواهیم گرفت. ضمناً من خودم تدارک حضور پدر و مادرتان را در جشن عروسی مان خواهم داد.

باز هم خواب چشمان سلطان قصه‌شنو را ربود و شهرزاد قصه گو هم شبی دیگر و در امان از تیغ جلاد بیاسود.

پایان شب هفتم

و اما ای سلطان فهیم و شایسته، و ای همسر والای بایسته! در دنباله قسمت دوّم داستان پریوش و ساسان و مطالب معروضه دیشب اجازه می‌خواهم در ادامه بگویم:

ساسان سریع و با عجله از سرای پدر خارج شد و به خانه روحانی شهر رفت و وی را با یک دفترنویس همراه آورد. خطبه عقد خوانده شد و همان شب هم ساسان پارسی و پریوش بلخی در کنار هم شربت وصل نوشیدند. آن شب برای پریوش و ساسان، ماه، بدر منیر بود و عشق بر سرشان تاج و سریر. آن دو دلدادۀ در دام عشق افتاده، بی‌خبر از آنچه که فردایش رخ خواهد داد، سوار بر توسن خیال، دشت آرزوها را درمی‌نوردیدند و خود را در جایگه فرشتگان می‌دیدند. آن لحظه‌های شیرین، زمانی شیرین‌تر و دلنشین‌تر شد، که پریوش رباب در دست گرفت و نواختن آغاز کرد و زیر لب زمزمه نمود:

تو ز حسن و دلربایی، مگر آیت خدایی

که به یک نظاره این سان، دل و دین ما ربایی

تو رئوف و دلنوازی، تو ز وصف بی نیازی

تو کمال مهر و لطفی، تو نهایت صفایی

بدهی به خانه تزئین، بدهی به قلب تسکین

همه فخری و سروری، که تو منبع سخایی

سزد ار پریش تو به رهن فدا کند جان

که تو قیله امیدی، که تو غایت وفایی

بدر منیر یا ماه شب چهارده به وسط آسمان رسیده بود که سکوتی
سراسر فضای سرای پارسای وزیر را در بر گرفت و ساسان و
پریش، شبی را به خواب خوش رفتند؛ شبی که فردای شومی در پی
داشت.

پارسای وزیر، چون به پارساگرد و پسا رسید و بر سر مزارع و
آبادی های خود رفت و سراغ پسرش ساسان را گرفت، به او گفتند
ساسان برای دیدار شما دو روز است به پایتخت رفته. آنجا بود که
برای چند لحظه قلب پارسا در سینه اش از حرکت ایستاد، و با اینکه
نه فصل زمستان بود و نه شب هنگام، هم صدای قارقار کلاغان به
گوشش رسید و هم نوای شوم جغد در سرش پیچید، و لذا بدون تأمل
و بی آنکه برای دمی استراحت از اسب به زیر آید، دهانه را کشید و
اسبها را هی زد و به دو سوار همراهش گفت: باید هرچه سریع تر
به پایتخت برگردیم.

و اما همسر پارسای وزیر هم، وقتی شبی را در خانه جاری اش به
صبح رساند، صبح زود دچار دلواپسی شدیدی شد و به یاد سفارش

شوهرش افتاد که گفته بود: من پریوش بلخی را به دست تو می سپارم تا مدت یک هفته برای سرکشی املاک و دیدار پسرم بروم و برگردم. و به این جهت او نیز، در حالی که همه خواب بودند، از آن خانه خارج شد و به سرعت رو به جانب سرای خود نهاد. آفتاب زده بود که زن و شوهر، یا پارسای وزیر و همسرش، هر دو در یک لحظه پشت در خانه شان رسیدند؛ درست اولین دقایق صبح بعد از زفاف دو دلداده (یعنی ساسان پارسی و پریوش بلخی).

آنها چون وارد هشتی خانه شدند، خدمه پیر را دیدند که روی پله هشتی رو به حیاط نشسته و سر را بین دو دست گرفته و فکر می کند. پارسای وزیر گفت: بی بی آن لبخند همیشه بر لب ت کو؟ سایه ای از کوه غم را صبح اول وقت بر سرت می بینم. بگو بدانم به چه فکر می کردی؟ خدمه سرای وزیر، بدون هیچ مقدمه ای گفت: به این فکر می کردم که چرا وزیرزاده ساسان، بدون حضور شما و آنقدر با عجله، این دختر تازه وارد ماهرو را، به عقد خود درآورد!

پارسای وزیر که رنگ صورتش ناگهان چون گچ سفید شد، بریده بریده پرسید: آنها الان کجاستند؟ و خدمه پیر جواب داد: در همان اتاقی که خورشید صبح زفاف بر پنجره اش تابیده. بعد از شنیدن این جمله، پارسای وزیر دست راست بر قلبش گذاشت و گفت: آخ، و تمام کرد. شیون مادر ساسان به آسمان رفت و خدمه پیر گیس کند و توی سر کوفت. دیگر خدمه ها و ساسان و پریوش، هراسان از اتاق ها

بیرون پریدند و به هشتی خانه دویدند، و همگی حیرت‌زده از آنچه که دیدند، انگشت حسرت به دندان گزیدند، زیرا پارسای وزیر آن چنان بر کف هشتی خانه افتاده بود که گویی سال‌هاست به خواب رفته، و پیشانی‌اش به قدری روشن و نورانی بود که هر بیننده‌ای یقین می‌کرد روحش حتماً به ملکوت اعلا پیوسته است.

لحظه‌ای همه گیج و دست و پا گم کرده یکدیگر را نگاه کردند که ناگهان مادر ساسان چون گرگی که بر بره‌ای افتد، چنان بر جان و تن پریش افتاد و به حدی سبّعانه چنگ بر سر و صورتش کشید که خون از پوست چهره لطیف دختر بیرون جهید و دیوانه‌وار فریاد کشید: ای غربتی بلخی، شوهرم را تو کشتی؟ ای جادوگر پست، چراغ خانه‌ام را تو خاموش کردی؟ و آنگاه به گوشه هشتی پرید و با دو دست لرزان، سنگ بزرگی را برداشت و بالای سر پریش دست و پا گم کرده و خودباخته و خونین آمد، تا آن را بر کله‌اش فرو کوبد که ساسان از جا پرید و سنگ بزرگ را از میان دستان لرزان مادرش در آورد و فریاد کشید: مادر شما دیوانه شده‌اید؟

مادر یک سیلی به صورت پسرش زد و فریادکشان و اشک‌ریزان گفت: پسره وقیح به جای آنکه جنازه پدرت را از روی زمین برداری، سنگ را از دست من درمی‌آوری؟ چرا اجازه ندادی آن مغز شیطانی را از سر این ابلیس بیرون ریخته و زیر پا له کنم؟ آخر چرا؟ آخر چرا؟ آنگاه بر روی جنازه شوهر افتاد و جیغی کشید و از هوش رفت.

از زمانی که پادشاه سرزمین پارس، یا همان شاه قصه ما که دو وزیرش پارسا و پرهیز بودند به سلطنت رسید، آتش جنگ‌های [میان] ایران و روم، برای مدتی فروکش کرد و صلح و آشتی میان دو ملت برقرار شد و میان امپراطور روم و شهريار ایران هم دوستی و صمیمیت ایجاد شد. درست به فاصله دو ماه از سفر پارسای وزیر به بلخ، امپراطور روم سفیری را همراه با هدایای بسیار و دعوتنامه‌ای رسمی به سرزمین پارس فرستاد و از شهريار ایران دعوت کرد تا به آن دیار سفر کند. پادشاه دعوت امپراطور روم را پذیرفت و تدارک سفری شاهانه را برای خود دید و روز قبل از حرکت، پرهیز وزیر را به حضور طلبید و گفت: هم سفری طولانی در پیش دارم، و هم از دیگر وزیر خود پارسا نیز خبری ندارم. البته می‌دانم که او در راه بازگشت است. اما اداره امور مملکت را تا او برنگشته به تو می‌سپارم و چون پارسا برگردد از هر دویتان می‌خواهم تا اداره امور این کشور پهناور را در کف باکفایت خود گرفته و با همفکری هم، کشور را چنان اداره کنید که حتی موری زیر پای پیلی له نشود و گرگی بره‌ای را ندرد.

به این ترتیب دو روز قبل از آنکه پارسای وزیر با پریوش از بلخ برگردد، پادشاه ایران به طور رسمی با جلال و جبروتی درخور، به سوی روم حرکت کرد. و پارسای وزیر هم به خاطر اینکه می‌خواست سری به املاک خود در پارساگرد و پسا بزند و پسر در مقام

فرمانداری خود را ببیند، به عرض سلطان رساندم، بدون آنکه پا به دربار بگذارد و از سفر پادشاه به سرزمین روم باخبر باشد، دختر را به همسرش سپرد و نیامده و خستگی راه از تن بدر نکرده، عازم سفری دوباره در داخل مملکت شد.

و اما در ابتدای داستان هنگامی که سخن از پرهیز وزیر به میان آوردم، از دون طبعی و حسادت و خست و سخت گیری های بی جهت او اندکی گفتم. پس اکنون اگر اضافه کنم که پرهیز حسود و دون طبع که کینه پارسا و همکار بالاتر از خود را در دل داشت، جاسوسی را در خانه رقیب خود گمارده بود، همسر والای من تعجب نخواهند کرد. پارسای وزیر با اینکه مقام بسیار مهم و محترمی در مملکت داشت و بعد از پادشاه، نفر دوم مملکت از نظر مقام و منزلت بود، اما به جای آنکه مانند دیگر وزرای سلاطین زندگی کند، خانه ای ساده و معمولی داشت و تعداد خدمتکارانش سه نفر بیشتر نبود: یکی همان پیرزن وفاداری که به احترام او را بی بی صدا می زد؛ یک خدمتکار مرد، و زنی میانسال که نقاب تزویر بر چهره اش بود و برای پرهیز وزیر جاسوسی می کرد.

او هر صبح که جهت خرید مایحتاج روزانه از خانه خارج می شد، اخبار داخل خانه پارسای وزیر را به بقال محل می داد و او هم بلافاصله به گوش پرهیز حسود می رساند. و از جمله ساعتی بعد از آنکه پارسای وزیر با پریشانی به خانه رسیدند، پرهیز هم خبردار شد.

و وقتی ماجرای سفر یک هفته‌ای به پارساگرد و پسا را هم به وی خبر دادند، او در دل گفت: باید هر طور شده این کنیز ده‌هزار سکه‌ای را ببینم. هنوز پرهیز وزیر که عنان اختیار مملکت را در غیاب پادشاه و پارسا در اختیار داشت، تصمیمی نگرفته بود که خبر آن عقدکنان عجلولانه را هم برایش بردند.

پرهیز وقتی خبردار شد، کنیز مخصوص پادشاه را ساسان وزیرزاده، به عقد خود درآورده است، غرشی کرد و زیر لب گفت: باید سر این آقای وزیر اعظم را زیر ساطور برد. ده‌هزار سکه زر را پادشاه مملکت می‌پردازد، آنوقت شربت وصل را نور چشمی وزیر اعظم می‌نوشد. فعلاً که عنان اختیار مملکت در دست من است، می‌دانم با این پدر و پسر چه کنم! ضمناً یک پریش کنیزی بسازم که در سراسر بلخ قصه‌اش بیچد. پرهیز وزیر خطاب به خود اینگونه ادامه داد: اف بر این روزگار! می‌دانم با این پدر و پسر خطاکار و خائن چه کنم. و آنگاه بلافاصله، وزرا و امرا و بزرگان مملکت را به دربار فراخواند و جلسه‌ای فوری و اضطراری تشکیل داد و به قول معروف، یک کلاغ را چهل کلاغ کرد و از گاه کوهی ساخت و چنان مزورانه و دشمنانه موضوع را آب و تاب داد که همگی باور کردند و در بهت و حیرت فرو رفتند.

پرهیز وزیر وقتی موقع را مناسب و روحیه اعضای شورای حکومتی را مساعد دید، گفت: پیشنهاد من است که وزرای محترم و

امرای مکرم و سرداران معظّم موافقت فرمایید، تا سر این پدر و پسر خطاکار را که هم، به شهریار سرزمین پارس خیانت کرده، و هم ده هزار سکه زر خزانه را حیف و میل نموده و آن را هزینۀ عیش و عشرت کرده‌اند، فردا در میدان عمومی شهر از تن جدا کنیم تا عبرت دیگران شود. بزرگان و امرا و وزرای حاضر در مجلس که هم از کردۀ پارسای وزیر بعد از شنیدن آنگونه با آب و تاب، عصبانی بودند و هم به بدجنسی و خبث‌طینت پرهیز وزیر آشنایی داشتند، چنین رأی دادند که، پارسای وزیر و پسرش ساسان را در حبس نگاه دارند تا پادشاه از سفر به سرزمین روم برگردد و خود تصمیم بگیرد. پرهیز نابکار حسود، وقتی تیرش به سنگ خورد و تیغش را نتوانست بر گردن پدر و پسر فرود آورد، زیر لب گفت: بسیار خب، آنقدر توی زندان آزارشان می‌کنم و گرسنگی‌شان می‌دهم تا قبل از آمدن پادشاه به دَرَک واصل شوند.

درست در آن هنگام که همسر پارسای وزیر، بر روی جنازه شوهر افتاد و جیغی کشید و از هوش رفت، پرهیز آن وزیر حسود و نابکار، به اتفاق چهار مأمور وارد هشتی خانۀ وزیر بیچاره ازدست‌رفته شد، و چون پیکر بیجان پارسا را افتاده بر کف هشتی خانۀ دید، لحظه‌ای خشکش زد. اما خیلی زود بر خود مسلط شد و آمرانه و جابرانه گفت: جناب وزیر اعظم که به سزای اعمال خود رسیدند و عقوبت حیف و میل کردن ده هزار سکه زر خزانه مملکت را دیدند و طعم

زهر مکافات را هم چشیدند. اما سزای عمل زشت این آقا ساسان بماند تا شهریار از سفر برگردند که امیدوارم حداقل مجازات ایشان هم یک ضربت تبر بر گردنش باشد. سپس رو به مأموران همراه خود کرد و گفت: آقازاده را غل و زنجیر کنید و به سیاهچال بیندازیدش تا شهریار برگردد، و سپس فریاد کشید: آب سرد بیاورید و این زن شریک جرم را به هوش آورید. باید ببیند و بداند که ساسانش را کجا می‌بریم.

و چون همسر پارسای ازدست‌رفته به هوش آمد، پرهیز نابکار گفت: فکر نکن که پارسا مرد و می‌توان ده‌هزار سکه خزانه را خورد. بعد رو به پریوش کرد و ادامه داد: تصور نمی‌کنم این حضرت آقای ازترس سگته‌کرده، بابت خریدن تو کنیز بی‌ارزش بیشتر از صد سکه داده باشد. حتماً نه‌هزار و نهصد سکه باقیمانده را خودش حق دلالی برداشته است. در این موقع ساسان فریاد کشید: بس کن بی‌شرم! کاش دست و پایم باز بود. که بلافاصله هم پرهیز گفت: فعلاً که بسته است. اگر باز شد هر غلطی دلت خواست انجام بده. البته اگر زنده بمانی. و صدایش را بلندتر کرد و گفت: هر چه زودتر ببریدش. در این موقع مادر ساسان چون ببر دمان جلو پرید و فریاد کشید: ممکن است خودت هم هر چه زودتر از این خانه بیرون بروی؟!

آری و به این ترتیب که سلطان شهرباز والا شنیدند، هم روح از تن پارسای وزیر بیرون رفت و هم ساسان داماد، در صبح زفافش به سیاهچال افتاد.

عروس و مادرشوهر بدون آنکه کلامی با هم حرف بزنند، جنازه پارسا را به خاک سپردند و از ترس خشم پرهیز وزیر که دیگر یگه تاز اریکه قدرت شده بود، هیچ کس جرئت حضور در مراسم خاکسپاری و عزاداری پارسای وزیر را نکرد. که چه مراسم خاکسپاری غریبانه و چه عزاداری فقیرانه‌ای، برای مردی برگزار شد که همه مملکت دوستش داشتند و تمامی به صداقت و درستی‌اش ایمان داشتند!

سه روز گذشت. پریش و مادر ساسان همانطور که گفتم حتی یک کلام با هم حرف نزدند. اما پریش تمام نگاه‌های خشمگینانه و عکس‌العمل‌های نفرت‌انگیز مادر ساسان را تحمل می‌کرد و خون می‌خورد و دم نمی‌زد. صبح روز چهارم، چون پیرزن موسفید خدمتکار، که پارسای ازدست‌رفته، بی‌بی صدایش می‌کرد، پشت در اتاق بانوی عزادار خانه رفت در اتاق را باز کرد و اتاق را بدون خانم خانه دید. به این خیال که شاید خانمش به اتاق عروس شوم و بدقدم رفته باشد، به سوی اتاق او رفت، اما در اتاق پریش را هم باز دید و از او خبری نیافت.

چون قصه بدینجا رسید، پلک‌های سلطان شهر باز قصه‌شنو روی هم افتاد و شهرزاد قصه‌گو هم به چنگ جلاّد نیفتاد.

پایان شب هفتاد و یکم

و اما ای سلطان داهی و خردمند و ای همسر والای فرمند! دیشب داستان به آنجا رسید که عرض کردم: بی بی نه خانم خانه، و نه پریش، هیچکدام را در اتاقک‌های خود ندید که زیر لب گفت: این بلا چه بود و از کجا براین خانه فرود آمد. آقای خانه‌مان که زیر خاک رفت و آقازادهٔ خانه‌مان هم که به سیاهچال افتاد. راستی این دو بانو چه شدند؟ نکند وزیر لعیم دسیسه کرده و شبانه بانوی خانه و عروس بدقدم را دزدیده باشد. آنها چه شدند؟ کجا رفتند؟ چه بلایی سرشان آمد؟ از کی بپرسم؟ کجا شکایت ببرم؟ خدایا چقدر زود، این خانهٔ نعمت به نکبت، و آن همه حشمت به خفت تبدیل شد. نکند پریش بلخی جادوگری بود که آمد و آنهمه شوکت را با خود برد. خب عروس بدقدم رفت به درک، اما بر سر بانویم چه آمد؟

اما ای سلطان بااقتدار، به جای آنکه سر در پی بانوی خانه یا مادرشوهر پریش، و آن عروس بیچاره که صفت بدقدم گرفته بگذاریم، باید قدری به پرهیز وزیر پردازم و از او برایتان بگویم. اگر خاطر مبارک باشد، عرض کردم که پارسای وزیر اعظم، چه نیکویی‌ها

و محاسنی داشت و پرهیز، ضمن لئیم و خسیس بودن، چقدر سنگدل و سخت گیر بود. اما پادشاه پارس با اینکه او را می شناخت، ولی چون پرهیز حساب دیوانی را خوب نگاه می داشت و به کار دخل و خرج مملکت و خزانه داری هم آشنا بود، لذا او را به عنوان وزیر دوّم در کنار خود داشت. اما مراقبش بود که یک وقت با سنگدلی و سخت گیری اش باعث آزار و اذیت کسی و یا ظلم و ستم به مردم مملکت نشود. تا اینکه با دعوت امپراطور روم روبه رو شد و در غیاب پارسا، به علت سفرش به سرزمین بلخ ناچار شد اداره امور مملکت را به دست او بسپارد. البته به وی تأکید بسیار کرد که اگر با مورد خاصی روبه رو شد، حتماً بزرگان و امرا و وزرا را بخواهد و با ایشان مصلحت کند. تا اینکه هنگام برداشت محصول و درو گندم و جو، و همچنین دریافت مالیات سالیانه سرزمین پارس رسید. و عرض کردم که امور اجرایی مملکت با نظارت پادشاه همیشه دست پارسای وزیر اعظم بود. اما در آن سال بخصوص که پارسا ابتدا عازم بلخ شده و بعداً سخته کرده و از دنیا رفته، و پادشاه هم رو به جانب سرزمین روم نهاده بود، بدبختانه امور اجرایی هم به دست پرهیز خزانه دار و صاحب دفتر و دیوان یا وزیر دوّم افتاد. او که سال های سال در آرزوی رسیدن به قدرت اجرایی بود، و از حساب نگاه داشتن و دفتر نوشتن هم خسته شده بود، به قول معروف دیگر از شدت خوشحالی در پوست خود نمی گنجید.

و اما باید به عرض سلطان برسانم که در سال وقوع داستان، سرزمین پارس دچار کم‌آبی و خشکسالی شده بود و چه بسا که اگر پادشاه در مملکت بود، مالیات آن سال را به کشاورزان و رعایا می‌بخشید. اما پرهیز که بعد از سال‌ها، به آرزوی دیرین خود یعنی در دست گرفتن قدرت اجرایی مملکت رسیده بود، و عرض هم کردم، طبعاً آدم سنگدل و سخت‌گیری بود، موقع را مغتنم دانسته و به مأموران وصول مالیات گفت: رحم به صغیر و کبیر نکنید و از پیشیزی مالیات هم نگذرید. هر کس مالیات نداد، اگر خرمن غله‌ای نداشت، اثاثیه خانه‌اش را جای مالیات بردارید و بیاورید.

مأموران حکومتی که به آنقدر سخت‌گیری عادت نداشتند، ابتدا دستور پرهیز وزیر را خیلی جدی نگرفتند و چون پرهیز متوجه شد که مأموران آنچنان سخت‌گیری که او در نظر دارد اعمال نمی‌کنند، روزی مأموران حکومتی را جمع کرد و گفت: من قلم پای مأموری را می‌شکنم که برود و دست خالی برگردد. و برای زهرچشم گرفتن دستور داد قلم پای دو مأمور دست‌خالی برگشته را با ضربه پتک آهنی بشکنند. به این جهت بود که بقیه مأموران، دیگر گذشت و اغماض نمی‌کردند و نهایت ظلم و ستم را در آن سال خشکسالی بر رعیت و زیردست روا می‌داشتند. تا اینکه مأموران وصول مالیات، به مزرعه بزرگ گرفتار خشکسالی شده‌ای رسیدند که صاحب مزرعه، پیرمردی هفتادوپنج ساله و بسیار محترم و دوست‌داشتنی بود، که شش پسر

داشت و پسرانش هم در مزرعه و روی زمین کار می‌کردند.

چون مأموران برای وصول مالیات نزد آن پیرمرد رفتند، پیرمرد به مأموران گفت: به جناب پرهیز وزیر بفرمایید، این اندازه عجله به خرج ندهد. حوصله کند امروز و فردا شهريار از سفر به سرزمین روم برمی‌گردند. حتماً ایشان امسال مالیات را به رعیت خواهند بخشید.

مأموران به خاطر آنکه شش فرزند دلیر و رشید پیرمرد در کنارش ایستاده بودند، جرئت شدت عمل در خود ندیدند و در حقیقت ترسیدند. لذا نزد پرهیز وزیر رفتند و ماجرا را با وی در میان گذاشتند.

پرهیز بعد از شنیدن پیام پیرمرد گفت: آن مردک غلط کرد که چنان اظهارنظری نمود، که ما صبر کنیم تا شهريار از سفر برگردند. شما هم اشتباه کردید که دست خالی برگشتید. ده مأمور اضافی همراه خود بردارید و با من بیایید تا با هم برویم و مالیات متعلق به آن پیرمرد جسور و شش پسر گردن‌کلفتش را خودم بگیرم، تا شما بی‌عرضه‌ها یاد بگیرید که دیگر با دست خالی و زبان دراز برنگردید.

پرهیز به اتفاق تعداد زیادی از مأموران که بیست نفر هم بیشتر می‌شدند به مزرعه آن پیرمرد رفتند. پیرمرد وقتی فهمید، پرهیز، خشمگین و دیوانه‌وار دارد به سویش می‌آید، پسرانش و تعدادی از جوانان ورزیده و نیرومند مزارع اطراف را جمع کرد، و همگی در کنار پیرمرد ایستاده بودند که پرهیز آمد و پرسید: کی گفته مالیات را وصول نکنیم تا شهريار از روم برگردند؟ پیرمرد گفت: جناب وزیر،

من گفتم. پرهیز وزیر با خشم فریاد کشید: تو غلط کردی. من الان توی دهن تو خواهم زد. و بعد با قدم‌های شمرده‌شمرده به سوی پیرمرد رفت و چون دستش را بلند کرد تا توی دهان پیرمرد بکوبد، شش مشت به هوا رفت و به ترتیب توی سر پرهیز وزیر کوبیده شد. آن شش مشت را پشت سرهم شش فرزند تنومند و عصبانی‌شده پیرمرد بر فرق سر پرهیز کوبیدند، و عجیب آنکه مأموران حکومتی که ده نفرشان سرا پا مسلح بودند، ایستادند و نگاه کردند و هیچ نگفتند. تا مشت ششم را پرهیز خورد، ناله‌ای کرد و بر زمین افتاد. سکوت مأموران و دست به شمشیر نبردن آنها خیلی عجیب بود. فقط بعد از به‌زمین‌افتادن پرهیز وزیر، سردسته مأموران مسلح همراه، به آرامی نزد پیرمرد رفت و گفت: قضاوت و تعیین حد مجازات با شهریار است که در راه می‌باشند. به هر صورت وزیر مملکت کشته شده است. سکوت بیشتر ما، ممکن است سر خود ما را هم بر باد دهد. لذا چاره‌ای نیست غیر از آنکه فرزندان شما را دستگیر کرده و زندانی نماییم تا شهریار از سفر برگردند. پیرمرد پاسخ داد: اگر پادشاه پارس فرمان دهد سر از تن شش پسر برومند من جدا شود، شکایتی نخواهم داشت، زیرا آنها وزیری را کشته‌اند، هرچند که آن وزیر از بی‌رحمی و سنگدلی حکایتی بود.

و آنگاه رو به پسرانش کرد و گفت: این مشت‌های شما نبود که

پرهیز ناپرهیز را کشت، این خواست خدا بود. چاره‌ای نیست، تسلیم شوید و بدانید پدرتان هر شب برایتان دعا خواهد کرد. به زندان بروید و هر چه سلطان عادل سرزمین پارس بعد از برگشت از سفر روم دستور دهد به جان بپذیرید. وقتی پارسای شریف آنچنان بمیرد، کسی برای مرگ اینچنین پرهیز کثیف غصه‌ای نخواهد خورد، حتی پادشاه سرزمین پارس.

و اما سرور شایسته و همسر بایسته من شهرزاد قصه‌گو، اگر خاطر مبارکتان باشد، برایتان گفتم: فردای روزی که پارسای وزیر با شنیدن خبر عروسی ساسان با پریوش یا همسر انتخابی پادشاه پارس، سگته‌کرد و مرد، و ساسان هم به زندان افتاد، ناگهان بانوی خانه یعنی همسر پارسا و مادر ساسان، و همچنین پریوش هر دو ناپدید شدند. مادر ساسان وقتی با آن حقیقت تلخ روبه‌رو شد، اولین فکری که به سرش زد این بود: ده‌هزار سکه زر مهریه پریوش که از خزانه مملکت پرداخت گردیده، کاری غیراصولی است. به این جهت بعد از مرگ همسر و زندانی شدن پسرش تصمیم گرفت، ابتدا ده‌هزار سکه زر را به خزانه مملکت برگرداند. به این جهت یگه و تنها صبح زود درحالی که همه اهالی خانه و از جمله پریوش هم در خواب بودند، به سوی پارساگرد که املاک شخصی همسرش در آنجا قرار داشت حرکت کرد و موقعی وارد پارساگرد و املاک همسرش شد که همه مردم با شنیدن خبر سگته‌کردن و مردن پارسای شایسته در عزا بودند.

همسر پارسا و مادر ساسان، بزرگان شهر و سران قوم پارساگرد را جمع کرد و تمامی ماجرا را از ابتدا تا انتها برایشان بازگفت و اضافه کرد: من اکنون برای فروش املاک همسر از دست‌رفته خود به اینجا آمده‌ام. زیرا ده‌هزار سکه زر باید به خزانه مملکت برگردد. بزرگان شهر و سران قوم پارساگردپسا، به قدری به پارسای از دست‌رفته ارادت می‌ورزیدند که همگی گفتند: احتیاجی به فروش املاک پارسای خدایبامر نیست. آن بزرگوار به قدری بر گردن مردم سرزمین پارس حق داشت که ما حاضریم این میزان سکه زر را تهیه و تقدیم شما داریم. اما بانوی همسر پارسای متوفی، قبول نکرد و تمام املاک و مزارع شوهرش را در معرض فروش گذاشت. البته مقدار مزارع و میزان بهای آن به حدی نبود که به ده‌هزار سکه زر برسد، اما بزرگان شهر و سران قوم ضمن صحبت با خریداران و کمک‌های پنهانی به ایشان، نوعی ترتیب کار را دادند که بالاخره با فروش تمامی املاک و مزارع، ده‌هزار سکه زر فراهم شد. در ضمن، خریداران نامه‌ای هم از مادر ساسان گرفتند که بعدها ساسان هیچگونه ادعایی از بابت ارضیه پدری خود نداشته باشد.

مادر ساسان ده‌هزار سکه زر را از خریداران املاک شوهرش گرفت و با دیده‌ای اشک‌آلود به همراه چندین سوار-هرچند که راه‌های آن روزگار سرزمین پارس همه امن بود و از دزدان و راهزنان موجود در دیگر سرزمین‌ها در آنجا خبری نبود- به سوی پایتخت

حرکت کردند. آن بانو با ده هزار سگه زر و دلی اندوهبار و چشمانی اشکریز به خانه‌اش وارد شد. صبح فردا چون به خزانه‌داری دربار رفت تا ده هزار سکه زر را تحویل خزانه‌دار یا پرهیز وزیر دهد، خبردار شد روز قبل پرهیز از دنیا رفته و زیر لب با خود گفت: شوهرم را غصه کشت ولی پرهیز را ضربه مشت. آری روزگار غریبی است!

و اما ای سلطان بااقتدار، اگر خاطر مبارکتان باشد، عرض کردم، صبح بعد از سخته کردن پارسا و زندانی شدن ساسان، مادر ساسان و عروس، هر دو بی‌خبر از خانه خارج شدند که برایتان گفتم که مادر کجا رفت و چه کرد و به همراه خود چه آورد. و اما اکنون پریش را دنبال می‌کنیم تا بدانیم که او برای چه آنطور با عجله خانه را ترک کرد و کجا رفت؛ زیرا اولاً که او گناهی مرتکب نشده بود، و در ثانی چگونه دلش راضی شد که همسرش در زندان باشد و خودش از شهر دور شود!

حال باید قدری به عقب برگردیم و به زمانی برسیم که پارسای وزیر در شهر بلخ، پریش را از پدرش خواستگاری کرد و بعد از پرداخت ده هزار سگه زر، او را همراه خود به سرزمین پارس آورد. هنگام خداحافظی و در خفا پدر پریش نامه‌ای به او داد و گفت: یکی از شاگردان بسیار خوب و وفادار من به نام ابراهیم رباب‌ساز، در سرزمین فارس و پایتخت و فلان محله سکونت دارد و هنوز هم

گاه‌گاه، سفارش ساخت دوتار به من می‌دهد و با من دادوستد تجاری دارد و از هر جهت هم مورد اطمینان و وثوق من است. اگر هر آینه تو در پایتخت سرزمین پارس هر چند با عنوان همسر پسر وزیر مملکت دچار مشکلی شدی، خودت را به استاد ابراهیم رباب‌ساز برسان و فقط این نامه را به او بده. از تو هم به عنوان یک پدر خواهش می‌کنم، هرگز خودت این نامه سربسته را باز نکنی و نخوانی، که پریش دست بر دیده نهاد و گفت: پدر امرتان به روی چشم. و آنگاه دست در گردن پدرش انداخت و از او خداحافظی کرد و به‌همراه پارسای وزیر عازم سرزمین پارس شد.

و اما وقتی بعد از ازدواج عجولانه با ساسان، خود را با آن مسائل و مصائب روبه‌رو دید، صبح زود فردایش، بدون آنکه با کسی حرفی بزند از خانه خارج شد و پرسیان‌پرسیان، به سوی خانه ابراهیم رباب‌ساز به راه افتاد و چون در محله خنیاگران نشانی را یافت، کوبه در را کوبید و استاد ابراهیم رباب‌ساز خود در را به روی پریش گشود. دختر خود را معرفی کرد و نامه را به دست وی داد. ابراهیم رباب‌ساز اول دختر را به خانه برد و از او پذیرایی کرد و سپس نامه را گشود و چون آن را خواند، دو دست بر دو دیده نهاد و گفت: اکنون از جان و از مال، در خدمت فرزند شایسته استاد گرانمایه خود حاضریم. بفرمایید که چه خدمتی از من ساخته است؟ پریش گفت: خواهش من این است همین امروز ترتیبی بدهید تا من با همراهانی

مطمئن و با کمک شما به سوی سرزمین بلخ حرکت کنم. که همان روز با یاری و مساعدت ابراهیم رباب‌ساز، پریوش به راه افتاد و از راهی میان‌بر و سخت، اما سریع و زود، به بلخ رسید و چون وارد خانه شد، بعد از روبوسی و خوشحالی و خوش‌آمدگویی پدر و مادر، تمام ماجرا را موبه‌مو و لحظه‌به‌لحظه، برای پدرش تعریف کرد و گفت: از آنجا که فتنه‌گری و دشمنی پرهیز وزیر، برایم مسلم است، آمده‌ام تا قبل از بازگشت پادشاه از سرزمین روم، ده‌هزار سکه زر خزانه پادشاهی را پس بگیرم و ببرم و تحویل آن خزانه‌دار تنگ‌چشم بدهم که ازدواج من و ساسان با توجه با آنکه از ابتدا هم، به ظاهر من برای او خواستگاری شدم گناهی نیست. اما دریافت مهریه سنگین ده‌هزار سکه‌ای آن هم از خزانه پادشاه کار غلطی است.

پدر دنیادیده و سرد و گرم‌چشیده پریوش گفت: من وصف پارسای خدایبامرز را دورادور شنیده بودم و وقتی او به خواستگاری تو آمد و عنوان نمود که تو را برای پسرش می‌خواهد، قدری شک کردم، زیرا کار نیکوکردن از پرکردن است. منظورم از آوردن این مثل نه این باشد که دروغ‌گفتن را کار نیکویی - خدای نکرده - بدانم. نه، بلکه منظورم این است آنهایی که از صبح تا شب پشت هم دروغ می‌گویند و کار و حرفه‌شان دروغ‌گویی است، خوب بلدند بلانند و دروغ ببافند و تحویل شنونده دهند، که طرف هم باور کند. اما انسان‌های صادق و راستگو اگر به ناچار هم مجبور به دروغ‌گویی

شوند، همان دروغ مصلحت‌آمیز هم، در ابتدا مشتشان را باز می‌کند. از جمله وقتی پارسای وزیر عنوان کرد که تو را برای همسری پسرش انتخاب کرده شک کردم. به خصوص آنکه وقتی آن دروغ را می‌گفت ترس از خدا را در حالت و روحیه‌اش حس کردم. گذشته از آن شنیده بودم پادشاه سرزمین پارس سعی دارد تمام هنرمندان و ادیبان و نوازندگان و شاعران را در دربار خود جمع کند. این خبر به وسیله شاگردم ابراهیم رباب‌ساز به من رسیده بود. وقتی هم صحبت از مهریه ده‌هزار سکه‌ای شد، بیشتر برایم یقین شد که تو را به دربار سرزمین پارس می‌برند. به این جهت من دست به آن ده‌هزار سکه زر ناب نردم، بلکه به وسیله ابراهیم رباب‌ساز گوش‌به‌زنگ بودم، چون پادشاه سرزمین پارس از سفر روم برگردد، ده‌هزار سکه زر را برگردانده و تقدیم پادشاه داشته و بگویم، من اگر دختری شاعر و سخنور و هنرمند و در نوازندگی چیره‌دست و ماهر پرورش داده و تربیت کردم، فقط قصدم این بوده که به محافل ادبی و هنری راه پیدا کند و بدرخشد و اکنون که به دربار هنرپرور پادشاه سرزمین پارس راه پیدا کرده، زهی افتخار برای من که متاعی بی‌بهاست تقدیم جان و تن! ولی حال که متأسفانه در غیاب پادشاه چنین حادثه‌ای رخ داده و جان وزیرزاده ساسان هم در معرض خطر است، فردا صبح با وسیله‌ای مطمئن و با همراه داشتن ده‌هزار سکه مهریه تو، دوتایی به سوی پایتخت سرزمین پارس حرکت خواهیم کرد.

به این ترتیب یک شب را پریش بعد از مدت‌ها دوری در خانه پدر و در آغوش پر مهر مادر سپری کرد، و صبح روز بعد، به اتفاق پدر به سوی پایتخت سرزمین پارس حرکت نمود. سفر آنها هم با سرعت و هم بدون ترس و دغدغه طی و به انجام رسید، زیرا در آن موقع راه‌های سرزمین پارس به فاصله‌های کوتاه دارای چاپارخانه و مسیرهای امن و تحت مراقبت بود و از حرامیان و دزدان قطاع‌الطریق هم خبری نبود.

چون قصه بدینجا رسید، خواب پلک‌های سلطان را به هم کشاند و شهرزاد هم حرف خود را به پایان رساند و پریش و پدرش را در بین راه بلخ و پارس رها کرد.

پایان شب هفتاد و دوم

و اما ای سلطان رعیت نواز و ای همسر سرفراز! بشنوید که چون مادر ساسان از پارساگرد پسا بعد از فروش املاک شوهرش با ده هزار سگه زر بازگشت، از خدمتکار پیرخانه که پارسای خدایامرز بی بی صدایش می کرد، سراغ پریش عروسش را گرفت و چون بی بی به او گفت که شما هر دو در یک موقع و یک ساعت خانه را خالی کردید و رفتید، دلش عجیب به شور افتاد. چون به اصالت و نجابت پریش اعتقاد داشت و به عشق و علاقه او به پسرش ساسان هم پی برده بود، یقین داشت محال است او خانه و خانمان و شوهر خویش را رها کرده و به جایی برود. تنها فکری که به سرش زد این بود که نکند پرهیز لئیم پریش را هم دستگیر کرده باشد.

چون از مرگ آن وزیر دون مایه باخبر شد و به سراغ داروغه شهر رفت، داروغه نیز به بانوی خانه وزیراعظم متوفی احترام بسیار گذاشت و گفت: برخلاف سفارشات آن خبیث اذنیارفته، ما نهایت احترام را به وزیرزاده محترم در زندان می گذاریم. و ایشان هم نسبتاً در آسایش، روزگار خود را در زندان می گذرانند، فقط ما منتظریم تا شهریار از سرزمین روم برگردند و دستور آزادی ایشان را خودم رفته و دریافت دارم.

چون مادر ساسان در مورد بازداشت عروسیش پیروش سؤال کرد، داروغه اظهار بی‌اطلاعی نمود و آنجا بود که دلواپسی بانو بیشتر شد. زیرا از اینکه در روز درگذشت پارسای وزیر، به خاطر تألمات روحی، چندین بار با پیروش، آن دختر حسّاس و شاعر، تندی کرده بود، بسیار ناراحت بود. چون نام و نشانی از پیروش و پدرش در بلخ نمی‌دانست، مانده بود چه بکند، که خدمتکار پیر خود را صدا زد و گفت: هم الآن به محله رامشگران و کوی خنیاگران برو و پرس و جو کن، آیا در بین اهالی هنرمند آن محل فردی از اهالی بلخ و بخارا زندگی می‌کند یا نه؟ شاید در غیاب من، پیروش به آنجا رفته باشد. بی‌بی به محله رامشگران رفت و بعد از مدتی کوتاه، از استاد ابراهیم رباب‌ساز بلخی خبر آورد و گفت که وی در کوی خنیاگران کارگاه ساخت ادوات موسیقی دارد.

بانوی پارسای وزیر، به اتفاق بی‌بی خانه، به کارگاه استاد ابراهیم رباب‌ساز رفتند. استاد احترام بسیار در حق بانوی خانه وزیر اعظم متوفی کرد و تمامی داستان را برای وی باز گفت. بانوی شوهر از دست‌داده و عزادار آهی از نهاد کشید و گفت: کاش قدر این نوگل هنرمند را بیشتر می‌دانستم و با او تندی نمی‌کردم که هنرمند اگر عاشق شود از جان خود مایه می‌گذارد. هر چند که راه‌ها امن است، اما چطور این فرشته عاشق جانش را کف دست گرفت و تنها به بلخ رفت، تا ده‌هزار سکه بیاورد و معشوقش را از حبس و زندان درآورد.

و اینجاست که من مادر، با تمام عشق مادری‌ام به ساسان، در برابر عظمت روح این پریوش بلخی سر تعظیم فرود می‌آورم. فردای آن روز خبر رسید که پادشاه ایران از مرز گذشته، و تا سه روز دیگر به پایتخت وارد خواهد شد. از طرفی مادر هر روز به ملاقات ساسان در زندان می‌رفت و با او دیدار می‌کرد. عجیب آنکه آن شش پسر پیرمرد هفتاد و پنج ساله مزرعه‌دار، که هر کدام یک مشت توی سر پرهیز حسود و مردم‌آزار کوبیده بودند، بعد از بازداشت و زندانی شدن، با ساسان در یک‌جا نگاهداری می‌شدند. ساسان از ماجرای کشته شدن آن مرد بدطینت به خوبی آگاه بود، زیرا ساسان همیشه می‌گفت: پدرم از بیم سعایت و بدگویی و توطئه‌چینی‌های پرهیز در نزد پادشاه سگته کرد و مرد.

باری، مادر، پسرش ساسان را دلداری داد و گفت: اولاً خیالمان راحت شد و دانستیم پریوش همسر باوفایت به کجا رفته و چه بسا که امروز و فردا پیدایش شود و در ثانی تا آمدن پادشاه دو سه روزی بیشتر نمانده. من یقین دارم پادشاه بلافاصله حکم آزادی تو را به زندانبان از طریق داروغه شهر می‌دهد.

سلطان با جلال و جبروت بسیار به دو منزلی پایتخت رسید. در آنجا به خواهش رئیس تشریفات برای مدتی کوتاه متوقف شد تا با مراسم استقبال رسمی وارد پایتخت شود که به عرض پادشاه رساندند، پیرترین امیر شهر که ریاست سنی شورای حکومتی را در غیاب

پادشاه عهده‌دار بوده، اجازه حضور می‌طلبد. پادشاه آن امیر مسن و محترم را به حضور پذیرفت. وی بعد از ادای احترام و اینکه اجازه نشستن یافت، تمام ماجرا و علت عدم حضور پارسا و پرهیز را در صف استقبال‌کنندگان به عرض رسانید.

پادشاه بعد از آنکه دوبار، و موبه‌مو و جزءبه‌جزء، ماجرای جان به جان‌آفرین تسلیم کردن پارسا و پرهیز را شنید، گفت: مقصّر من هستم که اهریمن‌صفتی را در کنار پارساخویی به کار گماردم. هر چه پارسا شریف بود، برعکس پرهیز، حسود و بخیل و فرومایه بود. و چون پرسید: اکنون ساسان کجاست و گفتند: در زندان، پادشاه دستور داد، قبل از رسیدن من به پایتخت آزادش کنید. دوست دارم وزیرزاده ساسان را در صف استقبال‌کنندگان بینم.

چون موکب پادشاه سرزمین پارس، به یک‌منزلی پایتخت رسید، پادشاه، حاجب مخصوص و یا رئیس تشریفات دربار را احضار کرد و آهسته دستوری به او داد، که حاجب مخصوص، تعظیمی کرد و دست روی چشم خود نهاد و به سرعت سوار بر اسب خود شد و پیش از همه وارد پایتخت شد. چون پادشاه با تشریفات خاص به دروازه پایتخت رسید، تمام بزرگان مملکت و سران قوم و فرماندهان قشون و امرای سپاه و مفاخر و اکابر علم و هنر به حضور پادشاه رسیدند و زمین ادب بوسیدند و خیر مقدم گفتند و پادشاه هم ایشان را مورد احسان و تکریم قرار داد و به یک‌یک ایشان، به عنوان سوغات

داستان پریش و ساسان ۴۷

سرزمین روم، هدیه‌ای داد. تا اینکه با صدای بلند گفت: پس وزیرزاده ساسان که تا قبل از سفرم عهده‌دار فرمانداری پسا و کازرون و بهبهان بود کجاست؟ چرا او را نمی‌بینم؟ ساسان که با ترس و خجلت در صف آخر ایستاده بود جلو آمد و تعظیمی کرد و ایستاد. پادشاه او را به کنار خود فراخواند و دست روی شانه او گذاشت و خطاب به حاضران استقبال‌کننده گفت: میان ما و امپراتور سرزمین پهناور روم، بعد از سال‌ها جنگ و ستیز و دشمنی، دوستی و صلح برقرار شد و پیمان صلح بیست‌ساله هم بین ما و شخص امپراتور روم امضا و مبادله گردید. من قصدم این بود که به محض ورود، مراسم جشن و سرور را برای مدت یک‌هفته در سراسر مملکت برپا کنم، اما متأسفانه در دو منزلی پایتخت بودم که دو خبر ناگوار را شنیدم. خبر اوّل که خیلی برایم دردآور بود، فقدان وزیری باتدبیر است، که پارسایی‌اش همچون نامش در سراسر سرزمین پارس زبانزد عام و خاص بوده وهست. و تا او زنده و به امر ما عهده‌دار انجام امور بود، نه ما دغدغه‌خاطری داشتیم و نه مردم واهمه و بیم خطری در دلشان بود. اما چون مملکت بدون پادشاه و پادشاه هم بدون وزیر نمی‌تواند سرکند، و من نیز تجربه تلخ خود را از داشتن دو وزیر در کنار هم آزموده‌ام، و آزموده را آزمودن خطاست، لذا از حاجب مخصوص خود می‌خواهم که خلعت و تنها جامه وزارت را نزد من بیاورد. رئیس تشریفات یا حاجب مخصوص، جامه وزارت اعظمی را که

در طَبَقِ زَرِّین نهاده شده بود، جلو آورد و تعظیمی کرد و آن را بر زمین نهاد. سپس پادشاه ادامه داد: باز هم به مصداق بوی گل را از که جوئیم از گلاب، حال که پارسای بخرد و شریف از میان ما رفته، فرزند خلفش را که لیاقت و کاردانی خود را در دوران فرمانداری اش ثابت نموده، با اینکه قدری جوان است، امّا به خاطر آنکه پرورده دست شایسته وزیری چون پارسای عزیز از دست رفته ماست، به وزارت اعظمی خود انتخاب و دو روز را عزای عمومی اعلام و به سوگ مرگ پارسای بخرد خود می نشینیم. بعد از این دو روز بار عام خواهد بود و همگان می توانند به محضر ما بیایند و درد دل های خود را به خاطر مظالم چند ماهه پرهیز ناپرهیزکار با ما در میان نهند.

پادشاه سپس رو به ساسان که جلوی پای پادشاه به خاک افتاده و گریه می کرد، نمود و گفت: برخیز. می دانم که گریه ات به خاطر فقدان مردی است که در مقام و کسوت وزارت دیگر روزگار کمتر نظیرش را خواهد دید. امّا اکنون کارهای بسیاری پیش رو داری و متأسفانه مملکت دچار آشفتگی های بیشماری شده است. جامه وزارت بر تن کن و از هم الآن در چنین شغل و مقامی همراه ما باش. رنج سفر و درد این خبر، مرا بیش از حد مکدر و خسته نموده. دو روز تمام احتیاج به استراحت مطلق دارم. وقت ملاقات به هیچ کس نمی دهم و احدی حق ندارد آرامش مرا برهم زند. دو روز می خواهم استراحت نموده و فکرکنم، تا بعد بهتر بدانم که چه باید کرد. فقط از همین الآن

دستور ساختن مقبره‌ای باشکوه که درخور مقام والای پدرت باشد را صادر کن. می‌خواهم عزای عمومی که تمام شد مقبرهٔ پارسای وزیر، دیوارش برپا و سقفش زده شده باشد.

ساسان وزیرزادهٔ از زندان درآمده و به مقام وزارت رسیده، بعدها همیشه و همه وقت می‌گفت: آن روز مرا حالتی دست داد که شاید در طول قرن‌ها برای کمتر کسی روی دهد. گیج و گنگ بودم. لبم خندان و چشمم گریان بود. دست و پایم می‌لرزید و زبان در دهانم نمی‌چرخید. چون پادشاه را به قصرش رساندم، خود نیز به بارگاه وزارت پدرم که در کنار قصر پادشاه بود رفتم و به نگهبانان قصر گفتم: تا یک شبانه‌روز هیچ‌کس حق ندارد به سراغ من بیاید. آب و غذا هم نمی‌خواهم. یک شبانه‌روز دیگر خودم خبرتان می‌کنم.

اما ساسان وزیر قبل از واردشدن به اتاق و بستن در، تأکید کرد و گفت: طبق دستور پادشاه دو روز دیگر بنای مقبرهٔ پدرم باید آماده باشد، فقط همین.

صبح روز سوّم و بعد از دو روز استراحت، پادشاه، وزیر جدید خود ساسان را احضار کرد و از وضع مقبرهٔ در حال ساخت وزیر درگذشته‌اش پرسید. ساسان زمین ادب بوسید و اظهار داشت: با اینکه جان‌نثار کمترین، ابتدا می‌خواست یک روز استراحت کند اما امر مؤکد پادشاه باعث شد تا خودم هم شبانه‌روز مانند دیگر کارگران با جان و دل در کار ساخت مقبره همکاری نمایم و اکنون با سربلندی و

افتخار عرض می‌کنم، کار ساخت مقبره پدر بزرگوارم که خدمتگزار صدیق شما بود به پایان رسید. کاری که اگر اراده و عزم شما نبود حداقل بیست روز طول می‌کشید.

پادشاه گفت: این اراده و عزم تو وزیر عزیز بود که کار بیست روزه را دو روزه به انجام رساند. بسیار خب، اگر یادت باشد، من هنگام ورود خود به پایتخت گفتم که به علت چند ماه دوری از مردم، تصمیم دارم دو روز بار عام بدهم، تا هر کس دلش خواست به دیدنم بیاید و هر چه دلش خواست با من در میان نهد. چه بهتر که این بار عام در مقبره پدرت برگزار شود تا مردمی که به دیدار من می‌آیند، از درگاه خدا طلب آمرزشی هم برای وزیر درگذشته‌ام نمایند. هرچند که به نظر من او آمرزیده از دنیا رفت. ضمناً در این مدت از مردم باید به ناهار پذیرایی شود.

چون قصه بدینجا رسید، باز هم شهرزاد قصه گو اثرات غلبه خواب را در چشمان و بر چهره سرور و همسرش دید و لب از گفتن فروبست و از جا برخاست. از خواست خداوندی برای یک شب دیگر زنده بودنش قرین منت گشت و در خلوت خویش به عبادت و نیایش و شکرگزاری نشست.

پایان شب هفتاد و سوم

و اما ای سلطان علیم و فهیم و فکور و دوستدار مردم خردمند صاحب‌شعور! دیشب قصه به آنجا رسید که پادشاه سرزمین پارس دستور پذیرایی از مردم برای صرف نهار را هم داد که ساسان وزیر مجدداً در برابر پادشاه تعظیمی کرد و گفت: من و تمام مردم، شرمنده این همه بزرگواری شما هستیم. اما قبل از حرکت، مادرم اجازه چند دقیقه شرفیابی می‌خواهد. پادشاه گفت: چه بهتر. من خودم هم تصمیم داشتم از این بانوی داغدار، جداگانه و به طور خاص دلجویی کرده و به وی تسلیت بگویم. چه بهتر. بگویید ایشان هم‌الآن به حضور ما بیایند، تا به اتفاق و سه‌تایی به سوی مقبره پارسای نیکونام حرکت کرده و مراسم بارعام را به جا آوریم.

در آن موقع ساسان به خدمتکاران حاضر اشاره‌ای کرد که ایشان رفتند و همسر داغدار پارسا یا مادر فداکار ساسان را به حضور آوردند. مادر ساسان وارد شد و زمین ادب بوسید و سر به زیر انداخت و اشک از دیدگان جاری ساخت. پادشاه گفت: ای بانو، درگذشت پارسای شریف، هم برای من و شما و ساسان دردی بزرگ بود، و هم برای مردم مملکت فاجعه‌ای عظیم. امیدوارم پسر برومندت در مقام

وزارت عظمی و جانشینی پدرش، هم بتواند باعث تسلی خاطر ما در رفع ماتم و دلتنگی‌ها بشود، و هم با درایت و کاردانی خویش که اطمینان دارم از پدرش به ارث برده، در رفاه مردم این مملکت که چندی از دست پرهیز معدوم صدمه‌ها دیدند، از جان و دل بکوشد.

در این موقع ساسان تعظیم کرد و گفت: اوامر شهریار آویزه گوشم تا آخر عمرم خواهد بود. سپس پادشاه اضافه کرد: و اما برای آنکه اندکی از ملال خاطر شما کم کنم، در مقام شوخی می‌پرسم، آن دو کیسه بزرگ چیست که خدمتکاران همراه شما آورده‌اند و میان تالار نهاده‌اند. من به سرزمین روم رفته‌ام و باید برای شما سوغاتی بیاورم. چرا شما برای من سوغات آورده‌اید؟ بگویید بدانم داخل آن دو کیسه بزرگ چیست؟ تا مادر ساسان لب باز کرد بگوید، شهریار در داخل این دو کیسه ده‌هزار سکه زر است. . . پادشاه خنده دیگری کرد و گفت: می‌دانم، می‌دانم. از بانو می‌خواهم اجازه دهد بقیه‌اش را هم خودم بگویم. و آنگاه رو به ساسان نمود و گفت: جناب وزیر، می‌دانم مادرت فداکارانه چه کاری را انجام داده است. گزارشش را به من داده‌اند و من هم دستور لازم را همان بدو ورودم داده‌ام. قرار شده است تمام املاک پدر خدا بیامرزت را خریداران برگردانند که حتماً تا به حال این کار انجام شده است. فقط دستور بده سکه‌های داخل کیسه‌ها را به پارساگرد پسا برگردانند و به آن خریداران طمّاع که تا دیدند بانویی همسرش مرده اموالش را به نصف قیمت خریدند پس

بدهند. ضمناً از همان سه روز پیش، از املاک و مزارع و آبادی‌های وزیر عزیز از دست‌رفته ما توسط خریداران خلع‌ید شده است. و اما من سال‌هاست که از دور و نزدیک، و چه از زبان پدر مرحومت و چه از زبان دیگر درباریان، و حتی از آن پرهیز ناشایست معدوم، شاهد و ناظر و شنونده مطالب مربوط به لیاقت و کاردانی این بانو بوده‌ام که اگر درایت و هوشمندی و تدبیر این زن نبود، نه مرد از دست‌رفته، پارسای وزیر می‌شد و نه تو امروز ساسان ایستاده در کنار من بودی. اینک به پاس لیاقت و کاردانی این بانو، و برای اولین بار در تاریخ پادشاهی سرزمین پارس، ایشان را در مقام سمت قبلی تو، به عنوان فرماندار مناطق پارساگرد و پسا و کازرون و آباه منصوب می‌کنیم. دستور بده حکم فرمانداری ایشان را بنویسند، تا امروز هنگام بار عام و بعد از صرف نهار، ضمن تجلیل از زحمات ارزنده وزیر درگذشته، آن حکم را به مادر بزرگوارت که به پای آن مرد و تو پسر زحمت فراوان کشیده تسلیم داریم.

چون تصمیم گرفتند سه نفری به جانب مقبره پارسای درگذشته حرکت کنند، حاجب مخصوص دربار وارد شد و عرض کرد: قربان پدر و دختری قبل از بارعام اجازه ملاقات خصوصی می‌خواهند. آنجا بود که ساسان وزیر خجالت کشید و سرخ شد و سر به زیر انداخت. پادشاه گفت: سر به زیر انداختن ندارد. چشم و گوش‌های من همه چیز را برایم گفته‌اند. حتی می‌دانم همسرت پریش با پدرش که

هنرمند و سازنده ساز در بلخ است می‌خواهد به حضور ما بیاید. آنگاه پادشاه رو به حاجب مخصوص خود کرد و گفت: رخصت دادیم، بگویید وارد شوند. آنگاه بود که پیوش و پدرش به همراه دو کیسه بزرگ که حاوی ده هزار سکه زر بود وارد تالار شدند و ادای احترام کردند. پادشاه پاسخ ادب و احترام تازه‌واردین را با خوشرویی تمام داد و گفت: ای بانوی هنرمند و شاعر، اولاً که وصلت تو را با وزیر شایسته خود تبریک می‌گوییم، در ثانی از اینکه رنج راه را بر خود خریدی و با اینکه پدر همسرت فوت کرده بود، به بلخ رفتی و برگشتی، هم از تو ممنون و هم گله‌مندم. گله‌مندی من به این خاطر است که لازم نبود مهریه‌ات را از خانه پدر به خانه شوهرت بیاوری. آن مهریه را ما به پاس خدمات پارسای وزیر سابق، شیرینی عروسی ساسان، وزیر فعلی خود پرداخت کردیم. اما از تو ممنونم به جهت اینکه به همراه خود، پدر هنرمندت را هم آوردی. البته ما در پایتخت خود، استاد ابراهیم دوتارساز را داشتیم. اما مدت‌ها بود دنبال استادش می‌گشتیم که او هم همراه عروس دربارمان وارد شد و من همه چیز را می‌دانم و شما فقط یک چیز را نمی‌دانید و آن یک مورد این است که، من فقط قصد داشتم در دربارم یک بانوی هنرمند نوازنده و سخنور شاعر داشته باشم نه اینکه در این سن و سال همسری غیر از ملکه مملکت بگیرم و آنچه که در مورد ازدواج بجای تو با ساسان پیش آمد، فقط یک سوء تفاهم بود که باعث ازدست‌رفتن وزیر پر آرم

و خجول ما شد. به هر صورت وقت دارد می‌گذرد، پنج نفری به مقبره تازه‌ساخت وزیر باتدبیر و کهنسال از دست‌رفته برویم. ضمناً با معاون لشکرشدن هر شش فرزند آن دهقان شریف که تو ورزیدگیشان را تأیید می‌کنی موافقم.

دو روز مراسم بارعام پادشاه در مقبره وسیع و شکیل و تازه‌ساز پارسای درگذشته برگزار شد. در آن دو روز بود که پریوش از پادشاه اجازه گرفت تا ده‌هزار سکه زر مرحمتی را صرف ساختن بنای اولین مدرسه موسیقی در سرزمین پارس بنماید. در همان مدرسه هم کارگاه ساخت ادوات موسیقی به استادی پدر پریوش و استاد ابراهیم رباب‌ساز شروع به کار کرد، و چون چند روزی گذشت، پادشاه سرزمین پارس، موضوع انعقاد قرارداد صلح بیست‌ساله میان ایران و روم را اعلام و مدت یک هفته مراسم جشن و سرور و شادمانی در سراسر مملکت اعلام شد. پادشاه برای مدت پنج سال هم مالیات را به مردم بخشید و گفت: اگر ما آن مالیات سنگین را از شما مردم زحمتکش می‌گرفتیم، به خاطر هزینه سنگین جنگ با رومیان بود. حال که براساس قرارداد منعقد ما بیست سال از جنگ راحتیم، شما هم پنج سال از پرداخت مالیات آسوده باشید. ان‌شاءالله که خداوند، باران رحمتش را بر سر ما بباراند و سرزمین پارس، دیگر رنگ خشکسالی به خود نبیند.

و اما شب اول مراسم جشن و سرور، به خاطر صلح بیست‌ساله با

امپراطور روم، بسیار مجلل و باشکوه برگزار شد، به خصوص که نمایندگانی از طرف امپراطور روم نیز به عنوان بدرقه پادشاه سرزمین پارس به همراه آمده و در آن مراسم جشن و سرور شرکت داشتند. جالبترین قسمت اولین شب جشن، برنامه‌ای بود که پریش و ساسان برای پادشاه و حاضران ارائه دادند. به خصوص آنکه هیچ‌کس نمی‌دانست ساسان چه آواز دلکش و چه صدای روح‌بخشی دارد. ابتدا پریش به همراهی گروه دوتارنوازان و دف‌زنان این سروده خود را قرائت کرد:

ای تو به دنیای عشق اسطوره و فسانه

خوانم سرود عشقت با چنگ و با چغانه

درگاه عشق‌ورزی معبود عاشقانی

هنگامه سرودن زیباترین ترانه

وصف لطافت تو در قدرت زبان نیست

الگوی مهرورزی در عصری و زمانه

در حالت سکوت هم خوانی مرا تو راحت

ای از درایت و عقل روی زمین نشانه

بعد از برنامه پریش که تحسین همه را برانگیخت، ساسان سروده

خود را با آواز خوش در مایه عشاق به همراهی رباب‌نوازی پدر

پریش و استاد ابراهیم و دوتار نوازی همسرش پریش و دف‌نوازی

گروه اینچنین تقدیم کرد:

شهره تویی به آفاق جانا ز دلربایی
 داری دو صد نشانه از لطف کبریایی
 هنگام شعرگفتن تو مطلع غزلها
 در وادی سخن هم با قدرتی خدایی
 هر کس شنید صدایت یا دید روی ماهت
 گوید ز دام عشقت هرگز مباد رهایی
 پاکی و صاف و بی‌غش آینه صداقت
 الگوی عصر و دوران در صدق و بی‌ریایی
 عشاق بی‌شمارت اینگونه از تو گویند
 دیوانه می‌کنی تو بی‌آنکه خود بخواهی
 خواهند همه بمیرند هر لحظه پیش پایت
 ای غنچه گل سرخ از بس که باوفایی
 از آن زمان که جانا پیوست با تو این دل
 دور است از وجودم رنج و غم و بلایی
 ای سرور گرانقدر حال که داستان پریوش و ساسان اینگونه
 خوش سرانجام به پایان رسید، اجازه بفرمایید در پایان من قصه گو هم
 این غزل را تقدیم دارم:

مسئله عشق نیست در خور شرح و بیان
 بی‌ثمر و بی‌اثر هم قلم و زبان
 وان یکی الکن شود، وین یکی خشکد به دست
 گر که بخواهند دهند از ره عشق یک نشان

کوره رهی است راه عشق اوّل و آغاز آن

کوچه تنگی بود در دل انسان نهران

کوره ره ابتدا شاه ره زندگی است

چونکه زند شعله‌ای در دل پیر و جوان

عشق که هست نور حق بر دل هر کس نشست

طلعت بی حد شود بر رخ پاکش عیان

پیر جوان می شود مانده ز ره تیزپا

چون قد رعنا شود قامت همچون کمان

پایان شب هفتاد و چهارم و پایان قصه پریش و ساسان

۲

حکایت غانم و فتنه و فتان

و اما ای ملک جوانبخت و ای همسر شایسته شهزاد خوشبخت! حکایتی را که امشب حضورتان تعریف می‌کنم، اینگونه آغاز می‌شود:

در روزگاران گذشته و در عهد بسیار قدیم، در سرزمین بیت‌المقدس، بازرگانی بود بسیار توانگر و صاحب مال و جاه که نامش ایوب بود. این ایوب توانگر، صاحب پسری بود بلندقامت و پرازنده و صاحب جمال، که صورتی چون قرص خورشید داشت و زمانی که به دنیا آمد همه گفتند: ما تاکنون نوزادی بدین زیبایی ندیده بودیم. به این جهت بود که پدر نام او را «غانم» یعنی غنیمت‌گیرنده گذاشت. ایوب بعد از غانم صاحب دختری شد که او هم از زیبایی کم از برادرش نداشت. باز هم اطرافیان گفتند این دختر چون بزرگ شود، زیبایی‌اش فتنه در عالم می‌اندازد. ایوب نام او را هم «فتنه» گذاشت.

سال‌ها گذشت. غانم و فتنه بزرگ شدند و گرد پیری بر

رخسار ایوب نشست و بار کهولت پشتش را دوتا کرد و آفتاب عمرش بر لب بام رسید و از دنیا رفت. ایوب از خود ثروت بسیار و کالای بیشمار باقی گذاشت، که از جمله آنها دویست بار شتر خز و حریر و دیبا و مشک و عنبر و عود بود.

چون چهل روز از مرگ ایوب گذشت و غانم مراسم کفن و دفن و ختم و چهل پدر را با جلال و احترام خاص برگزار کرد، همراه کاروانی عظیم، آن دویست بار شتر را از بیت المقدس به بغداد برد. از بخت خوش، بدون حمله حرامیان و دستبرد راهزنان، و به دور از آفت باد و باران و توفان، راه‌های سخت را درنوردید و کوه و کمر را پشت سر نهاد و بعد از چهل روز به بغداد رسید.

تجّار بغدادی که از دیرباز ایوب بازرگان را می‌شناختند، قدم پسرش را گرمی داشتند و با اینکه تقریباً هشتاد روز از مرگ ایوب گذشته بود، در بغداد هم مراسم یادبودی با حضور غانم برایش برپا داشتند. غانم در یکی از محله‌های اعیان‌نشین شهر بغداد، خانه‌ای مجلل برای خود اجاره کرد و در کف اتاق‌ها فرش‌های ابریشمین گسترد و بر در و دیوارش پرده‌های دیبا و بر سقف‌ها چهل چراغ‌های بلورین بیاویخت. در ضمن حیاط خانه‌اش به قدری بزرگ بود، که آن دویست بار شتر را در گوشه‌ای از حیاط چید و به سرعت سراسر بازار بغداد باخبر شدند که غانم پسر ایوب تاجر، با انواع خز و حریر و دیبا و مشک و عنبر و عود و عطرهاى خوش بو در فلان خانه فلان

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۶۱

محل انتظار خریداران را می‌کشد. هنوز چند روزی نگذشته بود که دلّالان و واسطه‌ها دسته‌دسته و گروه‌گروه به سراغش آمدند و سلامش کردند و اعزاز و اکرامش نمودند. باز هم هنوز هفته به پایان نرسیده بود که تمام دویست بار شتر کالایش را خریدند و چون غانم سگه‌های دریافتی از خریداران را شمرد، دریافت که دو برابر بیشتر از قیمت کالا سود برده است؛ به ترتیبی که او می‌توانست با آن پول به سرزمینش برگردد و ششصد بار شتر، انواع خز و حریر و دیبا و مشک و عنبر و عود بخرد و دوباره به بغداد بیاورد.

غانم از آن سود سرشار بسیار خوشنود گشت و تصمیم گرفت، یک سالی را در بغداد بماند و در کار تجارت سرزمین بین‌النهرین نیز تحقیقی کند و دادوستدش را دوطرفه نموده و از بغداد هم کالا به سرزمین شامات و بیت‌المقدس و شمال آفریقا ببرد. به این جهت روزها به بازار قیصریه بغداد می‌رفت و در حجره بازرگانان می‌نشست و به مطالعه و تحقیق می‌پرداخت. تاجران بغدادی که غانم ایوب‌زاده را تاجری ثروتمند و بازرگانی جوان اما خبره می‌دانستند، به او احترام بسیار می‌گذاشتند و هر روز و هر شب به خانه خویش به مهمانی‌اش می‌بردند. تا اینکه یک روز چون به بازار آمد همه دکان‌ها را بسته دید و بوی مرگ و عزا در بازار به مشامش رسید. چون علت را جویا شد فهمید که یکی از تجار عمده بازار قیصریه بغداد به رحمت خدا رفته

و سه روز بازار قیصریه تعطیل است. چون تاجر در گذشته، هم از دوستان پدرش بود و هم خودش در طول اقامت کوتاه در بغداد از او مهربانی‌ها دیده و تجربه‌ها اندوخته بود، لذا به خانه تاجر در گذشته رفت و همراه جنازه و همراهان راهی گورستان بیرون شهر بغداد شد. بعد از به خاک سپاری جنازه، خانواده عزادار به رسم و آیین خویش بر سر گور بساط شام و پذیرایی چیدند و بعد از صرف شام، تصمیم گرفتند که در شب اول قبر، مرده خود را تنها نگذاشته و تا صبح بر سر گورش بنشینند و برایش دعا کنند و نوحه بخوانند.

غانم به خاطر آنکه در خانه‌اش کسی را به مراقبت نگمارده بود، از بیم دستبرد سارقان، از صاحبان عزا اجازه گرفت و رو به سوی خانه نهاد. از قبرستان - که بیرون شهر بغداد واقع بود- تا دروازه شهر راه درازی بود. غانم آن فاصله را شتابان آمد تا به دروازه غربی شهر بغداد رسید، اما دروازه را بسته دید و هرچه به دروازه بانان التماس کرد، اجازه ورود به داخل شهر را به وی ندادند. آن شب از شب‌های سرد آخر زمستان بود که غانم در بیابان بیرون دروازه غربی شهر بغداد، سگان گرسنه را به دور خود و سایه شغالان را از دور می‌دید و زوزه گرگان درنده را هم می‌شنید. لذا با خود گفت من ابتدا از بیم دستبرد مالم از آنجا بیرون آمدم اما اکنون از ترس جانم دنبال سرپناهی می‌گردم. به هر حال، ترسیده و هراسان این سو و آن سو

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۶۳

می‌دوید که قبرستان دیگری را یافت. آنگاه بود که غانم با خود گفت شاید در این قبرستان مأمن و سرپناهی بیابم و بتوانم شبم را صبح کنم.

او در داخل آن قبرستان قدیمی و متروکه، مقبره‌ای یافت که درهر چهارسو دیواره‌های بلندی داشت. غانم وارد مقبره شد و در را پشت سر خود بست. در وسط مقبره درختی ستبر با شاخه‌های قطور و پربرگ دید. تصمیم گرفت در گوشه‌ای از مقبره شب را به صبح برساند که ناگهان صدای همهمه‌ای شنید و فهمید، عده‌ای دارند به سوی مقبره می‌آیند. غانم از ترس بر بالای درخت وسط مقبره پرید و خود را در لابه‌لای شاخه‌های آن درخت ستبر پنهان کرد. غانم از بالای درخت و از لابه‌لای شاخ و برگ آن دید که سه نفر دارند به سوی مقبره می‌آیند. یک نفر در جلو که تیشه و فانوسی در دست داشت و دو نفر در عقب که صندوقی را روی دوش‌های خود حمل می‌کردند. دو نفری که از عقب می‌آمدند، به مرد جلویی تیشه و فانوس در دست گفتند: هی، اسود بایست ما غروب که از اینجا بیرون رفتیم، در مقبره را باز گذاشتیم اما اکنون می‌بینی که در بسته است. تصوّرت چیست؟ آیا فکر می‌کنی ممکن است کسانی داخل مقبره برای استراحت شبانه رفته باشند؟ اسود گفت: شما جعبه را زمین بگذارید و دوتایی قلاب بگیرید تا من از دیوار بالا رفته و به داخل مقبره دویده و در را باز کنم. اگر کسانی هم داخل مقبره باشند

مطمئن باش که حریف ما سه غلام زنگباری نخواهند شد. یعنی هر چند نفر هم که باشند، سرشان را با کاردهای خود می‌بریم که هر غلام زنگباری حریف پنج پهلوان بغدادی است.

آنگاه کافور و الماس، دو غلام سیاه دیگر زنگباری، قلاب گرفتند که آسود خود را بر بالای دیوار رساند و چون نگاهی به داخل مقبره انداخت، گفت: کسی در اینجا نیست. حتماً عده‌ای آمده بودند و هنگام خروج در را بسته و رفته‌اند. اصلاً ترس ما بیخود است. کی جرئت می‌کند این موقع شب پای خود را توی گورستان متروکه غرب بغداد بگذارد؟! دیگر مدتی است جنازه به این قبرستان نمی‌آورند. فعلاً که آن قبرستان بالایی پر مشتری است. آنگاه اسود پایین پرید و در را گشود و گفت وارد شوید! کافور و الماس وارد مقبره شدند و صندوق را بر زمین نهادند و نفسی کشیدند و هر دو گفتند: یادت باشد بقیه کارهای سخت امشب با توست. چون تو در طول راه فقط یک فانوس و یک تیشه در دست گرفتی و هیچ کمکی به ما نکردی. خلاصه اینکه ما خسته‌ایم و می‌خواهیم قدری استراحت کنیم. کندن زمین از حالا به بعد و چال‌کردن این صندوق با تو که آسود گفت: فعلاً نباید عجله کنیم. چه بسا که کسی در گوشه و کناری پنهان شده باشد. ابتدا من می‌روم و در سردابه را واری می‌کنم. اگر در سردابه، باز نباشد آنوقت با خیال راحت دو سه ساعتی استراحت می‌کنیم و چون شب از نیمه گذشت مشغول کار خواهیم شد.

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۶۵

آسود و کافور و الماس، بدون آنکه به بالای درخت نظری بیندازند، همه جای مقبره را واری و زیرو رو کردند. آنگاه کافور و الماس گفتند: ای زنگی راحت طلب! دو سه ساعت تو راست راست راه رفتی و ما عرق ریزان این صندوق را به دوش کشیدیم. حالا تو دو سه ساعت بیدار باش و از این صندوق مراقبت و مواظبت کن، تا ما چشمی روی هم بگذاریم.

به این ترتیب کافور و الماس سر بر زمین گذاشتند و خوابیدند و آسود هم تکیه بر درخت داد و زیر لب به آوای زنگیان، بنای زمزمه را گذاشت. غانم بیچاره هم بالای درخت نفس در سینه حبس کرده و به شاخه‌ای چسبیده بود که ناگهان آسود فریادی کشید و گفت: بس است خرخرتان گوشم را کر کرد. بلند شوید که کندن چاله دو سه ساعتی وقت می‌گیرد. ما سپیده زده باید به قصر امیر برگردیم. اسم شب را هم که داریم و دروازه‌بان‌ها هم مزاحم نخواهند شد.

به عنوان توضیح حضور سرور عزیزم باید عرض کنم، در آن مقبره جای چهار گور بود و بالای مقبره هم سردابه‌ای در بسته قرار داشت. کافور و الماس رفتند و در سردابه را باز کردند و هر کدام دو بیلچه آوردند و آسود، در همان پای درخت با تیشه شروع به کندن زمین کرد و کافور و الماس هم با بیلچه‌های خود خاک را به اطراف می‌ریختند. تا اینکه گودالی عمیق که صندوق در داخل آن جا می‌گرفت حفر شد. در این موقع الماس گفت: ما غلامان زنگی به

بی‌رحمی و شقاوت، مشهور عالم و آدمیم و ما را غلام آدمخوار می‌نامند. اما من با تمام بی‌رحمی و دل‌سختی‌ام دلم راضی نمی‌شود که این صندوق را داخل این گودال بگذارم. اسود گفت: یادت باشد پادشاه از بین ما، مرا به ریاست و فرماندهی شما دو غلام زنگی و دیگر غلامان دربار برگزیده است. الآن هم که ملکه چشم‌انتظار رفتن ماست. اگر سرت روی تنت زیادی می‌کند، مختاری که در چال کردن این صندوق با ما همکاری نکنی. من و کافور دوتایی خودمان بلدیم چه بکنیم، فقط یادت باشد ملکه خیلی راحت دستور می‌دهد که تو بیچاره را تگه‌تگه کرده و تگه‌های تنت را جلوی گرگ‌های گرسنه بیندازند. و آنگاه بود که هر سه سیاه وحشی دست به کار شدند و صندوق را در گودال کنده‌شده پای درخت نهادند و با همان بیلچه‌ها روی آن خاک ریختند و بعد با پای خود خاک‌ها را لگد کردند و چون کارشان تمام شد، سپیده در حال دمیدن بود که اسود گفت: برویم که دارد دیر می‌شود. من از همینجا هم ملکه را می‌بینم که دست به کمر زده و در ایوان قصر انتظار ما را می‌کشد.

اسود و کافور و الماس سه غلام سیاه زنگباری، خاک‌های لباس خود را تکاندند و تبر و فانوس و بیلچه‌ها را در سردابه مقبره نهادند، که کافور گفت: زودتر برویم که دو روز مرخصی و هر کدام پنج سکه زر انتظار ما را می‌کشد. زودتر برویم که اگر آفتاب بزند و ما در قصر نباشیم ممکن است به جای دو روز مرخصی و هر کدام پنج سکه

طلا، برای هر کدام دوماه زندان و پنجاه ضربه تازیانه باشد.

و به این جهت، سپیده نزده و آفتاب درنیامده، سه غلام سیاه زنگباری شتابان از مقبره خارج شدند و غانم از بالای درخت مدتی همچنان، آن سه غلام سیاه را که خندان و دوان دوان به سوی شهر می‌رفتند نگاه کرد و چون مطمئن شد آنها به جهت دریافت پانزده سکه مژدگانی از ملکه دربار بغداد، حداقل سه چهار ساعتی به مقبره بر نخواستند گشت (زیرا می‌دانست که فاصله قصر پادشاه، با دروازه غربی، بیشتر از دو ساعت راه است) لذا از بالای درخت، کوفته و خسته و نالان پایین آمد و به سوی سردابه مقبره رفت و یکی از بیلچه‌ها را بیرون آورد و به زیر درخت و بر بالای گودالی که صندوقی زیر آن در خاک بود رسید. اما بعد از قدری فکرکردن با صدای بلند به خود گفت: می‌خواهم چکار؟ بر فرض که داخل آن صندوق پر از سکه‌های طلا و جواهرات درباری باشد، من که اکنون مانده‌ام با سکه‌های فروش آن دویست بار شتر چه بکنم. این طلا و جواهری که بوی خیانت و جنایت هم از آن به مشام می‌رسد به چه درد من می‌خورد؟! من چه می‌دانم که جواهرات داخل این صندوق از کدام توده مردم زحمتکش به زور تازیانه و ضربه شلاق گرفته شده. اصلاً چرا مال حلال و حرام را با هم قاطی کنم. تازه الان خودم هم مانده‌ام که فروش آن دویست بار شتر، به سه برابر قیمت کار درستی بوده یا نه. آیا ممکن است به خاطر گران‌فروشی گرفتار غضب

پروردگار شوم. نه، مرا با سکه‌ها و جواهرات داخل این صندوق زیر خاک‌رفته کاری نیست. همان بهتر که زودتر به سرای خود برگردم. چه بسا طمع بر مال حرام و دزدیدن محتویات پربهای این صندوق باعث شود که سرمایه‌ی خودم هم بر باد فنا رود. اصلاً مگر نه این بود که من به خاطر ترس از دستبرد دزدان به خانه‌ام، مراسم عزاداری آن خدا بیامرز را نیمه، رها کردم و به پشت دروازه‌ی بسته‌ی شهر رسیدم. پس بهتر است الآن که دروازه باز شده عجله کنم و بروم. به این جهت غانم دوباره به طرف سردابه‌ی مقبره رفت و بیلچه را داخل سردابه انداخت و از در مقبره بیرون آمد و به جانب شهر بغداد و خانه‌ی خویش روان شد.

چون قصه بدینجا رسید و شهرزاد نظری به چهره‌ی سلطان‌ش انداخت و وی را در خواب ناز فرورفته دید، لب از سخن فروبست و بدون بیم از ضربه‌ی تیغ جلاد به سوی خوابگاه خویش روان شد.

پایان شب هفتادوپنجم

و اما ای سلطان داهی و خردمندی که هر شب اشتیاق شما را برای شنیدن قصه، بیشتر از شب قبل دیده و آنگونه اشتیاق را من قصه‌گو خوش‌اقبالی خویش پنداشته و سرشار شوق و ذوق از برای قصه گفتن شب‌های بعد می‌شوم! دیشب داستان تازه‌آغازشدهٔ غانم و فتنه و فتان به آنجا رسید که عرض کردم: غانم دوباره به طرف سردابهٔ مقبره رفت و بیلچه را داخل سردابه انداخت و از در مقبره بیرون آمد و به جانب شهر بغداد و خانهٔ خویش روان شد.

ولی هنگامی که می‌خواست از در مقبره بیرون رود، گویی نیرویی مانع خروج او می‌شد. لحظه‌ای مکث کرد، اما باز هم با صدای بلند به خود گفت: امان از نفس اماره و دیو حرص و آز. و چون تصمیم گرفت همچنان به راه خود ادامه دهد، باز هم نیرویی او را متوقف کرد و یادش آمد که یکی از غلام سیاه‌ها به نام الماس به دو غلام دیگر گفته بود، با اینکه ما غلامان زنگی، به بی‌رحمی و شقاوت، مشهور عالم و آدمیم، و همه، ما را غلامان آدم‌خوار می‌نامند، اما با تمام این بی‌رحمی و دل‌سختی‌ها من راضی نیستم که این صندوق را داخل گودال چال کنیم. و باز هم یادش آمد که اسود غلام برتر در

جواب الماس گفته بود: اگر سرت روی تنت زیادی می‌کند، مختاری که در چال کردن این صندوق با ما همکاری نکنی. من و کافور دوتایی خودمان بلدیم چه بکنیم. فقط یادت باشد که اگر ملکه بفهمد دستور خواهد داد تو را تکه‌تکه کنند و تکه‌های تنت را جلوی گرگ‌های گرسنه بیندازند.

آنجا بود که غانم محکم ایستاد و باز هم به خود گفت: نه این بوی دزدی و خیانت نیست که به مشام من می‌رسد، این بوی آدمکشی و جنایت است؛ جنایت ملکه دربار. آخر ملکه مگر دیوانه شده است که جواهرات و سکه‌های طلای خود را از داخل آن خزانه امن و امان با نگهبان‌های گردن‌کلفتش درآورد و در بیابان خدا و در این گورستان دورافتاده دفن کند؟! نکند ملکه، یک بدبخت بیچاره‌ای را سر به نیست کرده و شبانه جنازه‌اش را روی دوش این احمق‌ها گذاشته و دستور داده آن را به یک قبرستان متروکه بیاورند و دفن کنند. اما باز هم به خود گفت: تازه بر فرض که چنین باشد، اگر من جنازه را از زیرخاک در بیاورم و عده‌ای برسند و مرا ببینند و دستگیر کنند، چه جوابی به داروغه شهر بدهم. آیا جرئت خواهم کرد بگویم که سه غلام درباری به نام‌های اسود و کافور و الماس، آمدند و جنازه را خاک کردند و من فضول، دوباره آن‌را از خاک درآوردم؟! نه از این کار خطرناک می‌گذرم. به قول معروف سری را که درد نمی‌کند دستمال نمی‌پیچند.

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۷۱

اما باز هم پای غانم به جلو نرفت. گویی از درون صندوق ته گودال، صدایی می‌گفت: غانم نرو. غانم نرو. ناگهان بر خود نهیبی زد و گفت: نکند بدبخت بیچاره‌ای را زنده‌به‌گور کرده باشند. آنگاه شتابان به طرف سردابهٔ مقبره برگشت و هر دو بیلچه را برداشت و با دو تا دست خاک را پس زد. آفتاب در صحن مقبره پهن شده بود که غانم عرق‌ریزان صندوق را از گودال درآورد. او متوجه شد که دور تا دور صندوق را تسمه کشیده و روی تسمه‌ها میخ‌های محکم فولادی کوبیده‌اند. دوباره به طرف سردابه دوید. این بار تیشه را هم آورد و با زحمت زیاد تسمه‌ها را پاره کرد و میخ‌های فولادی را از بدنهٔ صندوق چوبی درآورد و چوب روی صندوق را برداشت که ناگهان از تعجب خشکش زد، زیرا در همان هنگام، دخترک بیهوش افتادهٔ درون صندوق، عطسه‌ای کرد و از دو سوراخ بینی‌اش دو حبّ سیاه بیرون پرید و به هوش آمد و بلند شد و نشست.

غانم از ترس زبانش بندآمده و از حیرت در جایش خشکیده بود که، مقابلش زهره‌جبینی دید زیباتر از ستارهٔ پروین و رشک ناهید آسمان، که چشمانش آبی زلال برکه‌ها را می‌مانست و ابروانش کمان گردان میدان نبرد را به خاطر می‌آورد. زیارویی که خورشید از درخشش در برابرش خجل، و غنچه‌های گل سرخ از شرم مقابل زیبایی‌اش سر افکنده بودند. جامهٔ فاخر و زیورهای زرین و قلاده‌های مرصع و گوهرهای گرانبهای آویخته بر گردنش، چنان جلو

جمالش را صد چندان کرده بود که غانم پنداشت، پری زادی مقابلش در صندوق نشسته است.

پری رو با حیرت پرسید: اینجا کجاست؟ شما که هستید؟ چرا مرا از میان آن قصرهای مجلل و غرفه‌های مزین و باغ‌های درختان پر شکوفه به اینجا آوردید؟ پرسیدم شما که هستید و مرا برای چه به اینجا آوردید؟ غانم گفت: خاتون من شما را به اینجا نیاوردم. شما را سه غلام سیاه زنگباری دربار سلطان، به نام‌های آسود و الماس و کافور اینجا آوردند. آنگاه غانم به خود جرئی داد و پرسید: جسارت است، ممکن است پیرسم خاتون که هستند و نامشان چیست؟

پری روی زهره جبین، پاسخ داد: من فتن، دختر امیر ترکمان هستم که مرا به زور برای همسری پادشاه بین‌النهرین از دیار و تبار و خانمان جدا کردند و به بغداد آوردند. مرا آوردند تا به همسری پادشاه سرزمین بین‌النهرین درآیم و چون من ناراضی از وصلت با سلطان به بغداد رسیدم، گفتند سلطان در سفر است و یک‌ماهی برگشتنش به درازا می‌کشد. البته از شنیدن آن خبر به وجد آمدم، زیرا هرگز آن سلطان جبّار ندیده و ناشناخته را دوست نمی‌داشتم. من غیبت سلطان را به فال نیک گرفتم، ولی از زهر خنده‌های ملکه خشمگین بر خود لرزیدم و بسیار ترسیدم. حاجب مخصوص دربار مرا در قصری مجلل از قصرهای پادشاه جای داد و کنیزکانی را به پذیرایی و پرستاری من گماشت. جامه‌ای فاخر و اینچینی بر من

حکایت غانم و فتان و ۷۳

پوشانیدند؛ هر چند که خودم هم با جامه‌های گرانبها از مقرر فرمانروایی پدرم امیر ترکمان به بغداد آمده بودم.

دیروز سوّمین غروب آفتاب را از پنجره اتاق قصر پذیرایی محل اقامتّم نگاه می‌کردم که کنیزکان خدمتکارم، دیوانه‌وار بر سرم ریختند و چند دانه سیاه در مجرای بینی‌ام فرو کردند و دیگر هیچ نفهمیدم. فقط نام اسود و الماس و کافور که الآن شما بر زبان رانیدید و ایشان غلامان درتده ملکه می‌باشند را از زبان کنیزکان قصر در همان روزهای اوّل و دوّم ورودم شنیده بودم. حال شما بگویید که نامتان چیست؟ و اینجا برای چه آمده بودید؟ چون غانم به اختصار داستان خود و تمام ماجراها را برای فتان تعریف کرد فتان گفت: آیا ممکن است جوانمردی کرده و مرا پناه دهید؟ زیرا اکنون نه فقط که جان من، بلکه جان هر دوی ما در خطر است. وای اگر آن ملکه خون‌آشام از ماجرا بویی ببرد. شنیده‌ام تا به حال اسود و الماس و کافور چندین بار جلوی روی ملکه محکومان بدبخت و بی‌گناه را زنده‌زنده خورده‌اند. باز هم مصرّانه می‌پرسم: آیا ممکن است مرا پناه دهید؟ که غانم دو دست روی دیده خود نهاد و تعظیمی کرد.

غانم چون دو دست از روی دیدگان خود برداشت، گفت: نگهداری شما بر من فرض و واجب است. آیا به خانه من قدم‌رنجه می‌فرمایید؟ که فتان پاسخ داد: البته، زیرا که خانه ندیده تو، از قصر مجلل سلطان سرزمین بین‌النهرین، برایم دلپذیرتر خواهد بود. آنگاه

غانم گفت: پیشنهادم این است که شما دوباره توی صندوق قرار بگیرید تا من با رعایت فاصله بین تخته‌ها، دوباره تسمه‌هایش را کشیده و میخ‌های آن را بکوبم و به سرعت بروم و قاطری کرایه کنم و صندوق را روی قاطر بگذارم و چون پيله‌وری دوره‌گرد از دروازه، داخل شهر شده و شما را به خانه خود ببرم.

آنگاه غانم، فتان را دوباره درون صندوق نهاد و در آن را بست و تسمه کشید و چون از گورستان متروکه بیرون دوید، مردی را دید با دو قاطر در حال گذر، که بر پشت یک قاطر دوبار گندم بود و قاطر دوّم بدون بار. غانم به قاطرچی یک سکه زر داد و صاحب قاطرهم با خوشحالی صندوق حاوی فتان را بر پشت قاطر دوّم خود نهاد و بدون آنکه بپرسد درون صندوق چیست که شما آن را از قبرستان متروکه بیرون می‌آورید، راه شهر را در پیش گرفت. هنگام گذر از دروازه غربی شهر بغداد، غانم سه سکه زر به سه مأمور مستقر بر دروازه داد تا از واری و بازدید صندوق درگذرند.

آفتاب به وسط آسمان رسیده بود که مرد قاطرچی صندوق را پشت در خانه غانم بر زمین نهاد. غانم با کمک مرد قاطرچی، صندوق را به درون خانه برد و یک سکه زر دیگر کف دست او نهاد. آنگاه مرد قاطرچی گفت: ای مرد زیبارو، از طرف من خیالت راحت باشد، اما غلط نکنم تو باید از جادوگران باشی، زیرا غیر از یک جادوگر زبردست و ماهر، کسی نمی‌تواند در یک گورستان متروکه، قبری را

حکایت غانم و فتان و ۷۵

بکند و مرده استخوان پوسیده‌ای را درآورد و زنده کند و او را درون صندوق گذاشته و به خانه بیاورد. گفتم خیالت راحت باشد که من زبانم را محکم در دهانم نگه می‌دارم. اما فکر می‌کنم مرده زنده شده تو، تبدیل به دختر جوانی شده باشد، زیرا دو سه بار که قاطر پایش توی چاله افتاد و صندوق تکان شدیدی خورد، صدای ناله ظریف زن جوانی به گوشم رسید. بعد قاطرچی ادامه داد: آقای جادوگر خیالت راحت باشد که من دهانم قرص است و این راز را جایی فاش نخواهم کرد.

و اما ای سلطان بزرگوار، چون مرد قاطرچی رفت، غانم به سرعت میخ‌های فولادی دوروبر صندوق را درآورد و تسمه‌ها را کشید و در صندوق را باز کرد و فتان از داخل صندوق بیرون آمد و در حیاط خانه قدمی زد و گفت: به شما عرض نکردم که خانه شما از قصر مجلل پادشاه سرزمین بین‌النهرین هم برایم زیباتر و دلپذیرتر خواهد بود؟! به خصوص که صاحب آن قصر، پادشاه جبّاری است که هرگز او را ندیده ولی شرح بیدادگری‌هایش را شنیده‌ام. اما مالک این خانه زیبا جوان برازنده سخاوتمندی است که زندگانی دوباره خود را مدیون وی هستم.

غانم به خدمه خانه که همراهش به عنوان مراقب و مواظب مال‌التجاره از بیت‌المقدس آمده بود دستور داد، اتاقی برای استراحت فتان آماده کند و وسایل پذیرایی را هم فراهم آورد. در این موقع فتان

گفت: ای جوانمرد فداکار، استراحت دیر نمی شود. اول اجازه بدهید بنشینیم و فکر کنیم که چه باید کرد، زیرا من دلم بسیار شور می زند. هم برای خودم و هم برای شما. زیرا ملکه خونخوار بی رحم نمی داند که دایی من با کاروان جهازم در راه است و امروز و فردا می رسد. آن زن حيله گر تصور کرد، من دختری بی سروپا و بی کس و کارم که اگر هر بلایی سر من بیاورد، کسی صدایش در نمی آید.

گویی سلطان شهر باز شنونده داستان، گفته فتان را از زبان شهرزاد خطاب به غانم نشنید که گفت: استراحت دیر نمی شود، زیرا خواب او را در ربود و به استراحت پرداخت و شهرزاد هم به یک روز آرامش و استراحت دیگر خود بدون بیم از ضربه تیغ جلاد پرداخت.

پایان شب هفتاد و ششم

و اما ای سلطان جوانبخت، و مولا و همسر شهرزاد بسیار خوشبخت! دیشب قصه به آنجا رسید که عرض کردم، فتان از درون جعبه بیرون آمده گفت: ملکه خونخوار نمی‌داند دایی من امروز و فردا از راه می‌رسد، او تصور کرده من دختری بی‌سروپا هستم که غانم پرسید: ممکن است از خاتون سؤال کنم، شما که به این وصلت راضی نیستید و همسر آینده خود، یعنی پادشاه سرزمین بین‌النهرین را جبار و خونخوار می‌نامید، چرا این همه راه را آمدید و پا به قصر چنین پادشاهی گذاشتید؟ اگر سلطان بین‌النهرین در سفر نبود که الان خطبه عقد هم، بین شما دو تا خوانده شده بود.

در این موقع فتان پاسخ داد: مگر شما تصور می‌کنید که در خانواده‌های امرا و حکام، و در دربار پادشاهان ازدواج‌ها از روی عشق و علاقه و دل بستگی به یکدیگر صورت می‌گیرد؟! چه بسیار بوده و خواهد بود که پادشاهی لشکر می‌کشد و امیری را شکست می‌دهد و مردمان بسیاری را می‌کشد. حتی پسر پادشاه شکست خورده که امیر لشکر بوده است از زیر تیغش در امان نمی‌ماند. و وقتی سپاه شکست خورده تسلیم می‌شود، آنگاه امیر از

قدرت افتاده در نهایت عجز پیشنهاد صلح می‌کند و ناچار است باج و خراج فراوان پردازد و دخترش را به پادشاه کشور غالب بدهد. و آن وقت است که دختر پادشاه شکست‌خورده هم ناگزیر است به حرمسرای قاتل برادرش برود و در برابر امیری خونخوار تعظیم کند و زمین ادب ببوسد و تسلیم شود.

غانم گفت: خاتون حرف شما درست، اما سرزمین بین‌النهرین کجا و دیار ترکمان‌ها کجا! دوست دارم بدانم که این ازدواج مصلحتی شما به چه خاطر می‌باشد. فتان پاسخ داد: به خاطر کشور نیرومند و پر قدرت ایران که هم، همسایه شرق سرزمین بین‌النهرین است و هم خاک پهناورش تا جنوب غربی ملک و دیار ما قرار دارد. مدتی است نمایندگانی از سرزمین بین‌النهرین به دیار ما آیند و روند دارند. چندین بار هم دایی من همراه با گروهی به بغداد آمده و برگشته. و بالاخره برای تحکیم رشته دوستی و مودت، بین دو ملت از دو نژاد مختلف، و به خاطر مقابله با مردم سرزمین وسیع و پهناور ایران، قرار شد من قربانی شوم. قرار اول فقط عبارت بود با قربانی شدنم به شکل به حجله ناخواسته رفتن که با نهایت تأسف آن امر تبدیل به زنده‌به‌گورشدم شد. اما باز هم خدا را صد هزار مرتبه شکر که شما از آسمان آمدید و نجاتم دادید.

غانم گفت: ای خاتون بزرگوار، شما باید بدانید که من یک تاجرزاده بیت‌المقدسی هستم که بعد از مرگ پدرم، برای اولین بار دل

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۷۹

به دریا زده و کالا را از راه صحرا به بغداد آورده‌ام. من اکنون واقعاً فکرم کار نمی‌کند که چه باید کرد. هر چه باشد شما دختر امیر ترکمان هستید و در قصر حکومتی بزرگ شده‌اید و با زد و بندهای امرا و سلاطین و دسیسه‌های سیاسی بیشتر از من آشنا هستید. اگر من گاه‌گاه مطالبی در این باره شنیده‌ام، شما مکرر و هر روزه دیده‌اید. حال با توجه به اینکه فرمودید اکنون جان هر دوی ما در خطر است، به نظر شما چه باید کرد؟ آیا حاضرید چندی در این خانه مهمان بزرگوار بنده باشید تا آب‌ها از آسیاب بیفتند؟

فتان گفت: این ماجرا آبی نیست که از آسیاب بیفتد، بلکه آتشی است افتاده در خرمی بزرگ که شعله‌اش هر لحظه بیشتر و بیشتر می‌شود. من خانه زیبا و دلپذیر شما را که بسیار هم دوستش دارم، جای امن و بی‌خطر نمی‌دانم. اجازه دهید ساعتی فکر کنم بلکه جایی را پیدا کنم و به کمک شما به آنجا بروم. شاید هم تصمیم بگیرم که از بیراه به دیار پدری‌ام برگردم و توطئه ملکه دربار سلطان بین‌النهرین را با او در میان بگذارم.

غانم گفت: وقتی پای مصلحت سیاسی در بین باشد که عشق پدر و فرزندی نقشی ایفا نمی‌کند. فتنان سری تکان داد و گفت: شما هم راست می‌گویید. اینجا که درست نیست بمانم، به دیار پدری هم که صلاح نیست بروم، پس به عقیده شما کجا می‌توانم بروم؟ غانم گفت اگر جایی را من پیشنهاد کنم خاتون خواهند پذیرفت یا نه؟ که فتنان

پاسخ داد: هر کجا که شما پیشنهاد بفرمایید برای من حکم بهشت را خواهد داشت. مگر نه اینکه شما مرا از گور درآوردید، اگر اراده بفرمایید دوباره هم به گور خواهم رفت. فتان پاسخ شنید: زبانم لال باد اگر من به ستارهٔ بخت و اقبال خود چنین پیشنهادی کنم، زیرا در آن صورت خود من هم می‌میرم. و آنگاه بود که دل گوینده و شنونده هر دو به لرزه درآمد و پس از آن غانم، از خانهٔ پدری خود در بیت‌المقدس و از خواهرش فتنه و مادرش تعریف کرد. و هنوز سپیدهٔ صبح روز بعد نروده بود که فتان با کاروانی مطمئن به همراه چند مراقب مسلح و با چندین کیسه پر از سکه‌های زر و با نامه‌ای از غانم برای خواهرش فتنه، به سوی سرزمین بیت‌المقدس حرکت کرد.

و اما ای همسر والاتبار، یک روز به عقب برمی‌گردیم و داستان را از زمانی دنبال می‌کنیم که اسود و الماس و کافور، بعد از درگودال نهادن صندوق حاوی فتان، برای دریافت پنج سکهٔ زر و دو روز مرخصی، شتابان و دوان‌دوان رو به جانب قصر سلطان گذاشتند. و باز هم چند ساعتی در آن روز به عقب‌تر برگردیم و داستان را از صبح زودش دنبال کنیم که اسود و الماس و کافور، شبش صندوق را بر دوش گذاشتند و از قصر به جانب قبرستان متروکه خارج شدند.

آن روز صبح زود وزیر اعظم بی‌خبر از همه جا به حضور ملکهٔ دربار، یا آن دسیسه‌گر خون‌آشام رسید و عرض کرد، خاتون بزرگ آن طور که پیک‌های تندرو برایم خبر آورده‌اند، دایه فتان، دختر امیر

حکایت غانم و فتان ۸۱

ترکمان با کاروانی که جهازیۀ فتان را همراه دارد، در یکی دو منزلی شهر بغداد است. از طرفی دیگر، پیک‌های مخصوص سریع‌السیر هم خوشبختانه خبر آوردند که حضرت سلطان هم غروب سه روز آینده و یا بامداد صبح جمعه، وارد بغداد می‌شوند. آمده‌ام از حضورتان سؤال کنم که برای پذیرایی از دایی فتان قصر دیگری آماده کنم و یا از خواهرزاده و دایی در یک جا پذیرایی کنیم؟ ضمناً برای استقبال رسمی از حضرت سلطان چه دستور خاصی صادر می‌فرمایید؟ آنجا بود که وزیراعظم متوجه شد، رنگ صورت ملکه چون گچ دیوار سفید شد و دستش را به لبۀ تختی که روی آن نشسته بود گرفت و چشمانش سیاهی رفت.

لحظه‌ای سکوت برقرار شد و ملکه گفت: وزیر، من دیشب را بسیار بد خوابیدم. سرم‌هم به شدت درد می‌کند. درست نبود تو صبح به این زودی خلوت مرا به هم بزنی. برو من تا یک ساعت دیگر خبرت می‌کنم و دستورات لازم را به تو خواهم داد. چون وزیراعظم از سرای مخصوص ملکه خارج شد، ملکه دو دست بر پیشانی نهاد و با صدای غمناک و گرفته‌ای به خود گفت: چه غلطی کردم. کاش این سه غلام احمق آدمخوار هر چه زودتر برگردند و کاش آن دخترک چشم‌آبی ترکمان هنوز در زیر خاک زنده باشد.

ملکه دربار سرزمین بین‌النهرین، همچنان با سری آشفته بین دو دست لرزان، در حال فکرکردن بود که حاجب مخصوص آمد و

تعظیمی کرد و گفت: خاتون بزرگ، اسود و الماس و کافور اجازه ورود و حضور می‌خواهند. ملکه چشمانش برقی زد و گفت: بگو زودتر بیایند. هنوز آنی نگذشته بود که سه غلام سیاه زنگباری وارد شدند و برخاک افتاده و اسود گفت: فرمان ملکه مقتدر انجام شد. حال چه دستوری می‌فرمایید؟ ملکه پرسید: در موقع رفت و برگشت که کسی شما را ندید؟ هر سه غلام با هم گفتند: خیر خاتون بزرگوار، در موقع انجام وظیفه حتی پرنده‌ای هم در آسمان پر نزد و بالای سرمان جز آسمان خدا هیچ نبود. ملکه گفت: خیلی سریع و بااحتیاط بیشتر، دوباره به همان مقبره در همان گورستان برگردید، صندوق را از خاک درآورید و بااحتیاط تمام بدون آنکه کسی متوجه شود، از بیراهه صندوق را داخل شهر کرده و از در مخفی وارد قصر کنید. این کار همین الآن باید انجام شود.

اسود و الماس و کافور حیرت‌زده و گیج، به ملکه نگاه کردند. اسود گفت: خاتون بزرگ در مورد برگشتن به مقبره و از خاک درآوردن صندوق و زنده نگاه‌داشتن دخترک، البته اگر که هنوز زنده باشد، اطاعت محض. اما برگرداندن صندوق به قصر در روز روشن کاری غیرممکن است. خاتون بزرگ این کار حتماً باید در شب انجام شود. وزیراعظم در غیاب حضرت سلطان، مأموران مخصوص و ویژه‌ای همه جا گماشته‌اند. محال است در روز روشن بتوانیم صندوق را دوباره وارد قصر کنیم. ملکه فکری کرد و با خشم و غضب گفت:

حکایت غانم و فتّان ۸۳

بسیار خب، قبول کردم. هر چه زودتر گورتان را گم کنید و بروید و صندوق را شب وارد قصر کنید. ضمناً لبه شمشیرها و تیغ‌هایتان را هم آلوده به زهر کنید. هر که سر راهتان قرار گرفت با لبه شمشیر زهرآلود یا ضربه تیغ سمی فرقتش را بشکافید. من شب به نیمه نرسیده منتظرتان هستم.

ملکه حاجب مخصوص خود را دنبال وزیراعظم فرستاد که بعد از لحظه‌ای وزیراعظم دوباره وارد شد و تعظیمی کرد و پرسید: تصمیم ملکه بزرگوار در مورد دو سؤال بنده چیست و چه دستوری می‌فرمایید؟ ملکه پرسید: دایی این دختره الان کجاست؟ وزیر پاسخ داد: دیشب کاروانشان در دو منزلی بغداد برای استراحت اتراق کرده، تصور می‌کنم تا یک ساعت دیگر به حرکت درآیند و حدود بعدازظهر و قبل از غروب آفتاب، حتماً به قصر می‌رسند. ملکه گفت: کنیزان مخصوص فتّان برایم خبر آوردند که آن دختر اکنون قدری کسالت دارد و خودش می‌خواهد شخصاً از دایی‌اش استقبال کند. به‌ترتیب که شده، کاروان حامل جهاز این دخترک را با دایی‌اش به‌گونه‌ای سرگرم کنید که ورودشان به بغداد یک روز به تأخیر بیفتد. گروه رامشگران را هم هر چه زودتر آماده سازید. دو پیک تندرو هم به خیمه و خرگاه، در دو منزلی شهر بغداد بفرستید و بگویید، به خاطر استقبال رسمی از جانب ما، ورود ایشان باید با تشریفات خاص باشد. یعنی امروز و امشب را در خیمه و خرگاه خود در همان دو منزلی

شهر باید سپری کنند. همان جا برایشان سفره‌خانه‌ای ترتیب دهید و بساط بزمی برایشان بچینید و رامشگران و خنیاگران را بگویید که لحظه‌ای آرام نمانند و نیز جامی را خالی در دست کسی نگذارند. به ساقیان بگویید آنان را آنقدر بنوشانند که تا فردا بعدازظهر مست و لایعقل بمانند. ضمناً در مورد استقبال از حضرت سلطان هم بعداً دستورات لازم را به شما خواهم داد. عجله کن وزیر. خبرش را هم برای من بیاور.

وزیراعظم تعظیمی کرد و از بارگاه ملکه خارج شد، درحالی که زیر لب می‌گفت، بوی خوشی به مشام نمی‌رسد. چقدر به سلطان گفتم از این سفر غیر ضروری خود به سرزمین شامات صرف نظر کند.

و اما ای سلطان مقتدر، از آنجا که ما اطمینان داریم وزیراعظم موبه‌مو دستورات ملکه را به مورد اجرا می‌گذارد، و برای ورود دایی فتان و کاروان حامل جهیزیه حداقل یک روزی این دست و آن دست خواهد کرد، اجازه بدهید به سراغ اسود و الماس و کافور برویم که مجدداً دستور گرفته بودند به مقبره برگردند و صندوق محتوی فتان بی‌هوش شده را از زیر خاک درآورند و به قصر برگردانند. در طول راه برگشت، الماس رو به اسود که ادعای ریاست بر غلام سیاه‌های دربار را داشت کرد و گفت: حضرت آقای رئیس، من هرگز ملکه خونخوار دربار را که از بی‌رحمی روی ما غلامان زنگباری را سفید کرده اینقدر ترسیده و لرزان ندیده بودم، بوی خوشی به مشام نمی‌رسد. می‌ترسم

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۸۵

ما سیاهان آدمخوار، جان خود را سر این ماجرا از دست بدهیم. عقیده داریم سه تایی از اینجا به بندر بصره برویم و سوار کشتی بشویم و راه زنگبار را در پیش گیریم، زیرا تصوّر نمی‌کنم دخترک تا به حال زیر خروارها خاک زنده مانده باشد. ملکه، زنده دخترک ترکمان را از ما می‌خواهد. در ثانی ملکه هم خودش را در معرض خطر می‌بیند، و آلا این خونخوار زنی نبوده که دستوری بدهد و پشیمان شود و حرفش را پس بگیرد.

اسود گفت: احمق، مگر نمی‌دانی هیچ ناخدا و قافله‌سالاری حق ندارد غلام‌سیاهی را همراه خود به سفر ببرد. هیچ می‌دانی اگر فرار کنیم ملکه منتظر فرصت، خودش را کنار می‌کشد و ما را مسئول مستقیم مرگ دخترک معرفی می‌کند؟! سلطان هم که از راه برسد و بداند داغ وصال دخترک بر دلش مانده، بلافاصله دستور می‌دهد با تبر سر از تن ما جدا کنند. نه، من با نظر تو موافق نیستم، بهتر همان است که برویم و صندوق را از زیر خاک درآوریم و ببریم در قصر تحویل ملکه بدهیم. اصلاً به ما چه مربوط، مال بد بیخ ریش صاحبش.

کاش وقتی اسود و الماس و کافور، پایشان را به مقبره قبرستان متروکه بیرون دروازه شهر بغداد گذاشتند، کسی آنجا بود و آن سه سیاه سیه‌دل آدمخوار را تماشا می‌کرد. نمی‌دانم شاید دیواره‌های بلند چهار طرف مقبره گورستان هم، آن موقع به حال آن سه سیاه‌گریه

کردند. غلامان وقتی وارد مقبره شدند و گودال بدون صندوق را دیدند، سه تایی توی سر خود کوبیدند و های های گریستند و زاری کنان نالیدند و گفتند: بالاخره آه طفلان معصومی که پدرانشان را به امر ملکه زنده و خام خام خوردیم، دامانمان را گرفت.

چون قصه بدینجا رسید، خواب چشمان سلطان قصه شنو را گرفت و شهرزاد قصه گو نفسی به راحتی کشید و جانب سرای خود را گرفت.

پایان شب هفتاد و هفتم

و اما ای سلطان پرشوکت و صاحب‌حشمتی که از دسیسه و خدعه بیزاری و خدعه‌گران دسیسه‌باز را گردن می‌زنی! دیشب قصه به آنجا رسید که عرض کردم سه غلام سیاه، توی سرخود کوبیدند و گفتند: بالاخره آه طفلان معصومی که پدرانشان را به امر ملکه زنده و خام‌خام خوردیم دامانمان را گرفت و بیچاره شدیم. شاید امروز آخرین روز زندگی ما باشد. اسود و الماس و کافور سر روی زانو نهاده و زار زار می‌گریستند که چوبی بر پشت گردن اسود خورد و صدایی ترسیده و خشمناک به گوششان رسید که: تن‌لش‌های بی‌عرضه، خاک بر سرتان کنند. دخترک را چه کردید؟ آن صندوق چه شد؟ و چون اسود و الماس و کافور سر خود را بلند کردند، ملکه را بالای سر خود دیدند که به همراه دو کنیز قصر فتان، با روبنده و پوشش زنان کولی به مقبره آمده بود.

زبان در دهان و اشک در چشمان سه غلام سیاه خشکید، و ملکه حس کرد که آن بدبخت‌ها از ترس جان دادند. چون ملکه لگدی بر سینه اسود کوبید، وی نعره‌ای کشید و از ترس بلند شد و ایستاد. به دنبالش الماس و کافور هم از ترس بر پا شدند. ملکه گفت:

احمق‌های بی‌شعور، آیا وقتی صندوق را به اینجا آوردید کسی هم در اینجا بود؟ که هر سه سیاه با هم گفتند: خیر خاتون بزرگ، همه جا را گشتیم حتی تا ته سردابه را هم جستجو کردیم. ملکه گفت: آیا بالای این درخت را هم نگاه کردید؟ که آه از نهاد هر سه غلام زنگباری بیرون آمد و کافور گفت: پس همان بود که در را از داخل بسته بود. و آنگاه هر سه جلوی پای ملکه به خاک افتادند و گریه‌کنان طلب بخشایش کردند.

ملکه قدری فکر کرد و آنگاه رو به اسود نمود و گفت: اگر می‌خواهید از خون شما سه سیاه ابله درگذرم، هر چه می‌گویم باید موبه‌مو اجرا کنید. اسود پاسخ داد: امر امر ملکه بزرگوار و اطاعت وظیفه ما غلامان جان‌نثار است. ملکه پنج سکه زر در کف دست اسود نهاد و گفت: این مزد و پاداش تو. آنگاه یکی پنج سکه هم به الماس و کافور و دو سکه دیگر هم به اسود اضافه داد و گفت: فوری به بازار برو و یک صندوق چوبی مانند همان صندوق دیروزی با تسمه و میخ فولادی و یک چکش بخر و بیاور. الماس، تو و کافور هم مراقب باشید که کسی وارد قبرستان نشود. من هم با این دو خدمتکار اینجا منتظر می‌مانیم، عجله کن که وقت تنگ است.

اسود به سرعت به بازار رفت و هنوز مدتی نگذشته بود که با یک صندوق و مقداری تسمه و میخ به مقبره برگشت که به دنبالش الماس و کافور هم وارد شدند. چون اسود صندوق را بر زمین نهاد، ملکه

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۸۹

سفاک اشاره‌ای به الماس و کافور کرد که آن دو غلام سیاه، چون هیولا به جان آن دو دختر خدمتکار بیچاره افتادند و هر دو را در یک چشم برهم‌زدن خفه کردند. آنگاه ملکه رو به سه غلام سیاه کرد و گفت: یکی از این فلک‌زده‌ها را داخل صندوق بگذارید و دورش را تسمه بکشید و میخ بکوبید. این می‌شود همان صندوقی که شما بی‌عرضه‌ها بر باد دادید. یادتان باشد که امشب طبق قرارمان بدون آنکه کسی بفهمد و بداند، باید از راه مخفی این صندوق را داخل قصر کنید. آن بدبخت فلک‌زدهٔ دوم را هم بیندازیدش توی همین گودال و خاک‌ها را رویش بریزید. من هم خودم به تنهایی به قصر می‌روم. آنگاه ملکهٔ دربار بین‌النهرین، روبندهٔ خود را بر چهره کشید و در همان جامهٔ کولی‌ها، از مقبره بیرون رفت.

ملکه درحالی‌که به سوی قصر خود برمی‌گشت زیر لب گفت: آمدن دایی آن دخترک گوربه‌گور شده همهٔ نقشه‌های مرا بر هم زد. بدجوری گرفتار شده‌ام. از یک‌طرف مردک فردا با کاروان جهازیه می‌آید و سراغ خواهرزادهٔ خود را می‌گیرد و از طرف دیگر، سه روز بعد سلطان کامکار از راه می‌رسند و دلشان می‌خواهد از راه نیامده دختر امیر ترکمان را به عقد خود درآورند. در صورتی که نه دایی و نه سلطان، هیچکدام خیر ندارند دخترک از این قبرستان درآمده، به کدام قبرستان دیگری رفته است. اما من پیدایش می‌کنم، حتی اگر در دل ماهی‌های رودخانه‌های دجله و فرات هم پنهان شده باشد. کسی

از چنگ من تا به حال جان سالم به در نبرده است، که این دخترک چشم‌آبی موبور دوّمی آن باشد. امشب شب حسّاس و سرنوشت‌سازی برای من، یعنی ملکه مقتدر سرزمین بین‌النهرین خواهد بود.

و اما ای ملک جوانبخت، چون ملکه پریشان و سردرگم، وارد قصرش شد، ابتدا دو تا از افراد سپاهی که مورد اعتمادش بودند را احضار کرد و به هر کدام پنج سکه زر داد و گفت: بدون آن که کسی باخبر شود، باید به صحرا بروید و به هر ترتیب که شده یک مار سمی خطرناک را گرفته و در کیسه‌ای چرمین قرارداده و برای من بیاورید. دو سپاهی هر کدام تعظیمی کردند و سکه‌های طلای خود را گرفتند و به سرعت از قصر ملکه بیرون رفتند. ساعتی دیگر گذشت، هوا رو به تاریکی رفت که اسود و الماس و کافور، صندوق در بسته محتوی جنازه خدمتکار زن جوان بخت‌برگشته را آوردند و تعظیمی کردند و ایستادند. ملکه گفت: این صندوق را به قصر موقت آن دخترک ببرید و بعد برای جبران حماقت خود، برای اینکه سرتان را از زیر تیغ جلّاد نجات دهید، باید حواستان را جمع کنید و یک وظیفه خطرناک دیگر انجام دهید. خدا شاهد است اگر باز هم ابله‌ی کرده و دسته‌گل به آب بدهید دستور می‌دهم زنده‌زنده زیر خاکتان کنند. و آنگاه گفت: آیا شما با دزدان و حرامیان شهر بغداد، ارتباطی دارید یا نه؟ اسود پاسخ داد: من غلام جان‌نثار، دو تا از سردسته‌های اصلی

حکایت غانم و فتنه و فتان ۹۱

اوباش بغداد را می‌شناسم که چون موم در کف دستم هستند. ملکه گفت: بسیار خب، امشب دایی همان دخترکی که چون ماهی از چنگتان لیز خورد و در رفت، در دو منزلی شهر بغداد همراه با کاروان جهاز فتان، سرگرم عیش و نوش و باده‌گساری خواهد بود. شما اوباش شهر بغداد را جمع کنید و وقتی شب از نیمه گذشت و سرهایشان گرم شد و خواب بر ایشان غلبه کرد، به خیمه و خرگاه ایشان حمله کنید. وظیفه اوباش و اراذل، تاراج و چپاول جهیزیه آن دخترک است. وظیفه شما هم کشتن دایی دخترک و دو همراه اوست. مراقب باشید که خون کس دیگری ریخته نشود. فقط کاری کنید که بقیه بترسند و پا به فرار بگذارند. خودتان هم دست به آن جهیزیه گرانقیمت نزنید، هر چه هست نوش جان اراذل و اوباش شهر بغداد. من به شما آنقدر سکه زر خواهم داد تا خفه شوید. ضمناً همین امشب تا دم‌دمای صبح، یکی دو حمله ساختگی هم به خانه‌ها و دکان‌های مردم شهر باید انجام شود، به طوری که اینگونه وانمود شود، سر و کله تعدادی راهزن شبانه و حرامی به اطراف شهر بغداد باز شده. حواستان جمع باشد که غیر از دایی دخترک و دو همراهش که سرشان را می‌برید، خون از دماغ کسی نیاید. به خصوص اگر وزیراعظم هم در آن جمع بود، باید مراقب مال و جانش باشید. من تا صبح بیدارم و دلم می‌خواهد سپیده نزده برخلاف دفعه گذشته سربلند برگردید، به اوباش شهر هم بگویید: هر چه گیرشان آمد

نوش جانشان، اما آزاری به کسی نرسانند. بروید تا بینم چه غلطی می‌کنید.

آنگاه ملکه، پیرزن عجزه‌ای را که مورد اعتماد خاصش بود و به ظاهر در آشپزخانه کار می‌کرد اما انواع سم‌ها و زهرهای مهلک را در اختیار داشت احضار کرد و گفت: آیا کنیز مورد اعتماد که چشم و گوشش بسته باشد و لب از لب باز نکند در دربار سراغ داری؟ کنیز پیر تعظیمی کرد و گفت: آری. ای خاتون بزرگوار، دو تا دیگر هستند از خودم خبره‌تر و ماهرتر. شما هم آنها را دیده‌اید. ملکه گفت: بسیار خوب، اول برو مقداری زهرمار پیدا کن و با آن دو کنیز خبره و ماهر به نزد من برگرد که باید به قصر موقت فتان برویم.

ربع ساعتی نگذشته بود که پیرزن عجزه با قوطی بسیار کوچکی محتوی زهرمار و آن دو کنیز نابکار به نزد ملکه برگشت. ملکه گفت: حالا سه‌تایی در صندوق را باز کنید و جنازه دخترک را در آورید و روی تخت فتان بخوابانید و بعد مچ پای دخترک مرده را خراش دهید، البته به اندازه جای نیش مار. بعد هم مقداری از آن زهر مار را روی آن خراش بریزید. من هم به قصر خودم برمی‌گردم. چند دقیقه که گذشت، شما هر سه‌تایی فریاد می‌کشید: مار، مار، مار، خدا مرگمان بدهد، خاتون مهمان ما را مار نیش زد که بلافاصله دو سپاهی می‌آیند و در کیسه چرمی را باز می‌کنند و ماری را از داخل آن در می‌آورند و سرش را در آستان در اتاق می‌کوبند و می‌روند.

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۹۳

باید در دست یکی از این دو همکارت چکشی، پتکی، تبری، بالاخره هر چیزی که بتوان با آن سر مار را کوبید وجود داشته باشد. چون از سر و صدایتان من هم آمدم، در حضور قراولان و نگهبانان جمع شده پشت در اتاق بگویند: مار خاتون مهمان دربار را نیش زد و کشت.

یادتان باشد تا من نیامده‌ام کسی غیر از شما سه نفر نباید داخل اتاق خواب آن دختر گوربه‌گور شده و فراری شود. از آن دقیقه به بعد همه شما باید مطیع فرمان‌های من باشید.

چون آن پیر عجوزه و دو همکار بدتر از خودش، در دل شب فریاد کشیدند: مار، مار، مار، خدا مرگمان بدهد، خاتون مهمان ما را مار نیش زد، ملکه فتنه‌گر، سراسیمه و با ظاهری ساختگی، خود را به قصر موقت فتنان رسانید و ابتدا به ظاهر و به طور ساختگی، توی سر خود زد و فریاد کشید: حالا جواب سلطان را چه بدهم؟ و بعد ادامه داد: هیچ مرد نامحرمی حق ندارد پا به اتاق این دختر بیچاره بگذارد. من خودم با این سه خدمتکار، ترتیب همه کارها را خواهیم داد. آنگاه، همان دو مرد سپاهی را که رفته بودند و ماری را از صحرا آورده و آنگونه که شنیدید سرش را کوبیدند، بر در اتاق گمارد و تأکید کرد هیچ‌کس حق ندارد پا به دورن اتاق بگذارد. آنگاه دستور داد که وسایل برای شستشوی جنازه و کرباس برای کفن خدمتکار بخت‌برگشته آوردند و بعد هم با تظاهر به انجام یافتن همه مراسم خاص، از در اتاق بیرون آمد و به دو مرد سپاهی اجیر شده خود

گفت: همانطور که گفتم هیچ کس حق ورود به اتاق را ندارد. فردا صبح این ناکام بیچاره را در ته باغ بزرگ قصر به خاک می سپاریم و مراسم عزاداری درخور برایش برگزار و مقبره‌ای زیبا برایش بر پا می کنیم.

دو ساعتی از نیمه شب گذشته بود و ملکه ستمکار به سوی قصر خود حرکت کرد که در طول راه و در راهرو میان دو قصر با اسود و الماس و کافور یعنی آن سه غلام سیاه نابکار روبه‌رو شد. سه غلام سیاه تعظیمی کردند که ملکه اشاره کرد به دنبال وی بیایند. چون سه غلام نابکار وارد قصر ملکه شدند آن فتنه‌گر دسیسه‌باز پرسید: امیدوارم که این دفعه دسته گل به آب نداده باشید؟

اسود گفت: خاتون بزرگ! خوشبختانه این بار روسفید گشتیم. آن مرد موردنظر و دو تن همراهش را سر بریدیم و چنان رعب و وحشتی با کمک اراذل و اوباش بغداد ایجاد کردیم که همگی فریادکشان فرار کردند. جالب است عرض کنیم، قبل از همه وزیر اعظم ترسیده و لرزان بر روی اسب خود پرید و به همراه یک تن مراقب خود به طرف بغداد تاخت. اوباش هم دل سیری از عزا درآوردند. هر چه بود تاراج کردند، حتی به تیرک‌های خیمه و خرگاه هم رحم نکردند. ملکه خنده‌ای کرد و یک کیسه پر از سکه طلا به اسود داد و گفت: دستتان درد نکند، از گناه نابخشودنی قبلی‌تان گذشتم، هنگام تقسیم این سکه‌ها دعویاتان نشود.

حکایت غانم و فتان و فتان ۹۵

ملکه درحالی که به طور مصنوعی و ساختگی، گریه می کرد و خود را ناراحت نشان می داد، ته باغ ایستاده بود و به تماشای خاک ریختن، روی قبر دخترک خدمتکاری که جای فتان زیر خاک رفته بود مشغول بود که وزیراعظم هراسان و ترسان از راه رسید و خبر ماجرای حمله به کاروان جهیزیه و کشته شدن دایی فتان و فرستاده امیر ترکمان را در دو منزلی بغداد به دست حرامیان به ملکه داد. ملکه حيله گر جیغی کشید و به حالت غش خودش را روی زمین انداخت و کف از دهانش بیرون آمد و با صدایی خفه اما به طوری که همه بشنوند گفت: خدایا این چه بلایی بود که بر سر این دختر و دایی اش آمد. من فردا که سلطان برمی گردد جوابش را چه بدهم!

و اینجا بود که شهرزاد لب از سخن فروبست، زیرا سلطانش مانند هفتادوهفت شب قبل دیده بر هم نهاده و به خواب رفته بود.

پایان شب هفتادوهشتم

و اما ای سلطان خردمندی که معتمدان را گرامی میداری، اما هرگز اعتماد صددرصد به یک نفر نمی‌نمایی و مسامحه و اهمال هم در دربارت معنی و مفهوم ندارد! دیشب قصه به آنجا رسید که ملکه جنایتکار با صدایی خفه اما به طوری که همه بشنوند، گفت: خدایا این چه بلایی بود که بر سر این دختر و دایی‌اش آمد. من فردا که سلطان برمی‌گردد جوابش را چه بدهم.

و در ادامه ماجرا باید عرض کنم چون وزیراعظم هم از اطرافیان شنید که فتان را دیشب مار نیش زده و در آنجا دفنش کرده‌اند، زانوهایش خم شد و روی زمین نشست و نالید و زیر لب گفت: بیچاره شدم، فردا سلطان گردن مرا خواهد زد. او قبلش هم به من خواهد گفت: تو بی‌عرضه، لیاقت نگهداری دوسه هفته شهر بغداد و دربارم را نداشتی. بعد التماس‌کنان روی خود را به جانب ملکه کرد تا همان مطالب را با صدای بلند به وی بگوید، اما ملکه حيله‌گر آنچنان خود را به حالت غش زده بود که هر کس می‌دید، می‌گفت، ممکن است دیگر هرگز به هوش نیاید.

ای سلطان بزرگوار، اجازه بدهید دو ماهی به عقب برگردیم، و البته باز هم با اجازه شما می‌خواهم از ملکه افسونگر و جنایتکار دربار بین‌النهرین حرف بزنم. آن ملکه جنایتکار و بی‌رحم، زنی خرافاتی و دهن‌بین بود و شب و روزش، پای صحبت رمالان و فالگیران سپری می‌شد.

ملکه به قدری وقت خود را صرف رمالان کرد و پای حرف‌های یاوه آنها نشست، که بالاخره خسته شد و قدغن کرد تا هیچ رمال و فالگیری را به حضورش نیاورند. تا اینکه در سراسر بغداد پیچید که پیری وارسته از سرزمین هند آمده که از ناصیه و پیشانی افراد، آینده‌شان را می‌بیند و عاقبتشان را می‌گوید و هرگز و هرگز هم تا به حال برای پیشگویی‌های خود پول سیاهی از کسی نگرفته است.

این خبر به گوش ملکه دربار هم رسید. وی به اطرافیان خود گفت: این پیر را هر طور شده به نزد من بیاورید که پیشانی مرا ببیند و آینده مرا بخواند. اما برای ملکه خبر آوردند که پیر غیب‌گو گفته است: من هرگز پام را به دربارها و قصرهایی که خشتش از طلا و نقره است نمی‌گذارم. هرکس می‌خواهد مرا ببیند، باید به غاری که بیرون شهر بغداد در آن اقامت گزیده‌ام بیاید، و در ثانی من هرگز به پیشانی زن نامحرم و غریبه نگاه نمی‌کنم تا آینده‌اش را بگویم. به ملکه دربار بگویید، از دیدن من و از این فکر نیز بگذرد.

ملکه نیامدن پیر غیب‌گو را پذیرفت، اما نرفتن نزد او را قبول نکرد

حکایت غانم و فتنه و فتان ۹۹

و روزی از روزها، پیر غیب‌گو، بر دهانه آن غار نشسته و دو چشم بر دوردست‌ها دوخته بود که دید عده‌ای سوار به سوی او می‌آیند. هنوز سواران نزدیک نشده بودند که پیر فریاد برآورد: به ملکه بگویید من نگاه به چهره و صورت زن نمی‌اندازم. ملکه از کجاوہ‌اش سر بیرون آورد و گفت: ای پیر وارسته، امر، امر سلطان است. پیر پاسخ داد: من به فرمان خدا عمل می‌کنم. با امر سلطان کاری ندارم. لطفاً اصرار نکنید و برگردید. که ملکه با آن جاه و مقامش بنای التماس و گریه را گذاشت و اطرافیان ملکه نیز بر خواهش و اصرار خویش به پیر افزودند. بالاخره پیر گفت: اینقدر به من التماس و عجز و لابه نکنید، که فقط در پیشگاه خدا باید تضرع و التماس کرد. بسیار خب، به خاتون خود بگویید بیاید، من فقط به خاطر پرداخت نوعی باج و خراج به حکومت بین‌النهرین، و برای اجازه عبور از این خاک، چنین کاری را انجام می‌دهم.

چون ملکه روبه‌روی پیر غیب‌گو رسید، پیر گفت: دو دست بر چهره و چشم و ابروان خود بگذار و فقط پیشانی خودت را به من بنما. ملکه همان کار را کرد. پیر نظری دقیق و عمیق به مدت حدود دو دقیقه به پیشانی ملکه انداخت و گفت: کافی است، روی خود را از من برگردان و حرف‌های مرا هر چند که تلخ است به خاطر بسپار. شما تا دو وقت دیگر که به احتمال زیاد دو ماه خواهد بود، بیشتر ملکه دربار سرزمین بین‌النهرین نخواهید بود. ملکه جانشین شما به

ظاهر امیرزاده‌ای زیباروست، با چشمانی آبی روشن و خرمن مویی کم‌رنگ که از مشرق دریاچه‌ای بزرگ در شمال سرزمین پارس براساس تعهد و قراردادی به اجبار و ناخواسته به سوی بغداد حرکت می‌کند و آمدن او باعث می‌شود تا شما... کافی است... بس است... بلند شوید بروید.

و اما ای همراه شبانه قصه‌های شهرزاد، و ای پادشاه بااقتدار جزایر معمور و آباد، ملکه دربار سرزمین بین‌النهرین، وقتی خود را در انجام نقشه‌هایش موفق دید و دخترک خدمتکار بخت‌برگشته را جای فتان‌گمشده، زیر خاک کرد و کاروان جهیزیه را به تاراج داد و دایی فتان و همراهانش را آن‌طور سبانه به قتل رسانید، بعد از آن گریه و زاری‌های دروغین بر سر آن گور ساختگی و مسخره، به قصر خود برگشت.

ملکه، وزیراعظم را احضار کرد و به او گفت: متأسفانه هر وقت که سلطان بزرگوار سایه‌اش از سر شهر بغداد دور می‌شود، فلاکت تمام بغداد و نکبت سراسر قصر را در برمی‌گیرد. از جمله آنکه، اکنون هم در شهر ناامنی پدید آمده، و هم در قصر حادثه نامیمونی رخ داده است. اوّل به من بگو که حضرت سلطان کی وارد بغداد می‌شود؟ وزیر باهوش اما ترسو، تعظیمی کرد و گفت: طبق آخرین خبری که پیک‌های تیزرو ساعتی قبل برایم آوردند، موکب حضرت سلطان پس‌فردا بعدازظهر وارد بغداد می‌شود.

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۰۱

ملکه صحبت وزیراعظم را قطع کرد و گفت: بسیار خوب، ترتیب یک استقبال رسمی از حضرت سلطان را بدهید. از پای پله‌های تالار قصر تا میدان بزرگ شهر را فرش کنید. دخترکان بغدادی با دسته‌های گل در این مسیر باید در دو طرف ایستاده باشند، از دروازه غربی که حضرت سلطان وارد شهر می‌شود، به فاصله هر پنجاه قدم یک گاو قربانی شود، بیرون دروازه غربی، خیمه خرگاهی برای استراحت ایشان برپای دارید که خود من هم در آنجا خواهم بود. حتماً طشت و لگن طلا با آب و گلاب و چوبک و سدر برای شستشوی سر و صورت و دست و پای ایشان باید آماده باشد. خود شما هم باید با بزرگان و امرا و وزرا تا یک منزلی بیرون دروازه بروید و در آنجا از حضرت سلطان استقبال کنید. ضمناً دستور دهید زمین را در آن فاصله یک منزلی تا دروازه غربی آب‌پاشی کنند تا گردی به آسمان بلند نشود که غبار بر گونه و چهره سلطان بنشیند. ضمناً ترتیب کفن و دفن فرستاده امیر ترکمان و همراهانش را فردا صبح زود داده، و فردا را هم در شهر بغداد به خاطر این ضایعه اسفبار، و به احترام امیر ترکمان، عزای عمومی اعلام کنید.

یادتان باشد شما و همراهانتان که تا یک منزلی به استقبال حضرت سلطان می‌روید حق ندارید به هیچ‌وجه از ماجرای کشته‌شدن فتنان و دای‌اش با حضرت سلطان حرفی بزنید. وقتی خستگی راه از وجود شریفشان دور شد و جسم و جان مبارکشان آرامش یافت، من خود

می‌دانم چگونه موضوع را با ایشان در میان بگذارم. فراموشتان نشود که شما ای وزیر، فقط دوازده سال است، آن هم به توصیه و درخواست من به این مقام رسیده‌اید، و هرگز هم روزی دو سه ساعت بیشتر با حضرت سلطان نبوده‌اید. اما من بیست و چهار سال است که ملکهٔ دربار هستم و شب و روزم با ایشان می‌گذرد. پس من بهتر از شما و هر کس دیگر می‌دانم که هر حرفی را در چه موقعی باید به ایشان گفت.

ضمناً آیا از حمله‌کنندگان به قافلهٔ حاوی محمولهٔ جهیزیه و قاتلان دایی فتان و همراهانش خبری به دست آورده‌اید؟ وزیر گفت: طبق دستور خاتون بزرگوار، من خود در آن شب در مجلس بزم بودم، حمله‌کنندگان دو دسته بودند: دستهٔ اول یک گروه سه نفری که حتی در تاریکی شب هم نقاب بر صورت داشتند و فقط آمدند و سر آن سه نفر را بردند و رفتند، و یک کاسه یا بشقاب هم با خود نبردند، و گروه دوم که بسیارشان اوباش سرشناس شهر بغداد بودند و خونی نریختند، اما هر چه یافتند با خود بردند.

در این موقع ملکه گفت: بسیار خب، اول به اتفاق داروغهٔ شهر، فردا صبح بعد از مراسم کفن و دفن فرستادگان امیر ترکمان، نزد سردسته‌های اوباش و ارادل شهر بغداد بروید و از جانب من به ایشان بگویید: این مرتبه ملکهٔ باهوش دربار، به خاطر ورود حضرت سلطان بعد از حدود یک ماه مسافرت و دوری از بغداد، همهٔ شما را

حکایت غانم و فتان و ۱۰۳

می‌بخشد. اما اگر بار دیگر فریب این ایرانی‌های دشمن دیرین ما را بخورید، همه شما را در جهنمی از آتش می‌سوزانم.

در این موقع وزیر تعظیمی دیگر کرد و گفت: فرمودید ایرانی‌های دشمن دیرین ما؟ که ملکه پاسخ داد: بله. جاسوسان مستقر در بارگاه امیر ترکمان، خبر معاهده بین سلطان با امیر ترکمان را به پادشاه ایران رسانیدند و این نقشه و توطئه‌ها را هم ایرانی‌ها چیدند که بین سلطان سرزمین بین‌النهرین و امیر ترکمان به جای دوستی و مودت، دشمنی و کدورت بیفتد. من از همه چیز باخبرم، بگذار سلطان پایش به بغداد برسد، می‌دانم چه باید کرد. ضمناً آنچه را هم که الآن می‌شنوی هرگز جایی بازگو مکن. مطلب این است که آن مار سمی را هم به اتاق فتان بخت‌برگشته ایرانی‌ها انداختند. وزیراعظم با ترس پرسید: یعنی ایرانی‌ها به دربار ما هم نفوذ کرده‌اند؟ که ملکه گفت: آری، ولی من ایشان را شناسایی کرده‌ام. آنها سه نفرند. اما خیالت راحت باشد که در مقامات بالا نیستند.

چون وزیراعظم باهوش اما ترسو و دست‌نشانده ملکه، از بارگاه بیرون رفت، آن زن حيله‌گر دسيسه‌ساز باز گفت: و اما کار اصلی من از حالا شروع می‌شود. آنچه را که من تا به حال با موفقیت انجام داده‌ام، همه برای وقت‌کشی و به‌دست‌آوردن فرصت مناسب بوده است. حالا باید سر مار اصلی را، همانطور که دیشب آن دو سپاهی سر آن مار نیش‌زده را کوبیدند، بکوبم. که مار را اگر رها کنی، نیش

خود را بالاخره می‌زند. من هنوز حرف‌های آن پیر غیب‌گوی هندی را فراموش نکرده‌ام، که گفت: شما تا دو وقت دیگر که به احتمال زیاد همان دو ماه خواهد بود، بیشتر ملکهٔ دربار سرزمین بین‌النهرین نخواهید بود. جانشین شما، به ظاهر امیرزاده‌ای است با چشمانی آبی روشن. آری آن دو ماهی که پیرغیب‌گوی هندی گفت، هفتهٔ دیگر به پایان می‌رسد. در ثانی آن پیر هم نتوانست محکم و قطعی و درست پیش‌بینی کند، آخرش هم که حرفش را خورد و تمام نکرد. البته که من هرگز ترسی به دل خود راه نداده‌ام، اما باید علاج واقعه را قبل از وقوع به طور کامل کرد. این دختره شاید گوشه‌ای پنهان شده است که دایی جانش بیاید. حال که دایی‌اش به درک واصل شد، پس دیگر پشت و پناهی ندارد. هر کس هم که او را از قبر درآورده اگر زنده به دستش رسیده باشد فقط دو سه روزی نگاهش می‌دارد و بعد دورش می‌اندازد. این دختره اگر غلط نکنم، توی همین شهر بغداد است، پیدایش می‌کنم. دستور می‌دهم تمام خانه‌ها را یک‌به‌یک زیر و رو کنند.

بله، بالاخره من این فتّان ترکمانی را به چنگ می‌آورم. خام‌کردن سلطان هم با من. بیست و چهار سال است که مثل موم توی دست من است و همیشه هم سرگرم عیش و نوش‌های کودکانهٔ خود می‌باشد. اگر آن غیب‌گوی هندی نگفته بود که فتّان ممکن است به جای من، ملکهٔ بغداد شود و این ترس را در دلم نینداخته بود که کاری با این

حکایت غانم و فتنان ۱۰۵

عروسک موبور چشم‌آبی نداشتم. مگر حرمسرای سلطان سال‌ها نیست که پر از این عروسک‌های بی‌اراده است.

اما حالا دیگر شکل عوض شده است. مثل اینکه باید از اسود و الماس و کافور، آن سه سیاه بی‌رحم کمک بگیریم. باید به آنها بگویم یکی یک کیسه پر از سکه‌های زر به شما می‌دهم به شرطی که فتنان را بیابید، و هر که اوّل خبرش را برای من بیاورد، فتنان چشم‌آبی از آن اوست.

ملکه آن سه غلام نابکار را احضار کرد و به ایشان گفت: با تمام نادانی و ابله‌ی که مرتکب شدید، اما من با شما بد نکردم و به جای آنکه دستور بدهم سر از تتان جدا کنند جیب‌هایتان را پر از سکه‌های زر کردم. از حالا به بعد باز هم باید دست به کار شوید و بدون لحظه‌ای توقف طبق دستور من عمل کرده و دزد و رباینده آن صندوق را پیدا کنید. هنوز من نمی‌دانم که فتنان زنده از زیر خاک بیرون آمده یا مرده. اگر دزد، فتنان را مرده از زیرخاک درآورده بود که جواهراتش را می‌ربود و جنازه‌اش را گوشه‌ای می‌انداخت و می‌رفت. پس آن نابکاری که بر بالای درخت ناپدید بود و شما چشم کورتان وی را ندید، فتنان را زنده با خود برده است. آن صندوق به آن بزرگی هم چیزی نبود که بتواند از دید دیگران پنهان بماند. وظیفه شما این است که اولاً به دروازه غربی بغداد بروید و از دروازه بانان بپرسید، آن روز صبح وقتی دروازه را گشودند مردی را دیده‌اند که به

همراه زنی وارد شهر شود و یا کسانی را دیده‌اند که صندوقی را بر دوش داشته باشند و داخل شوند. اگر از پاسخ دروازه‌بان‌ها چیزی دستگیرتان شد که چه بهتر، و آلاً باید تمام آبادی‌های سر راه غربی بغداد را بگردید و خانه‌ها را زیرورو کنید تا فتنان را بیابید.

چون قصه بدینجا رسید، بازهم سلطان جزایر هند و چین را خواب در ربود و شهرزاد قصه گوی ایرانی‌الاصل هم جان سالم به در برد و به سوی خوابگاه خویش رفت.

پایان شب هفتادونهم

و اما ای سلطان خردمندی که همواره می‌فرمایید: امرا و فرمانروایان، باید وزیران و دبیران و والیان و فرماندهان مملکت خویش را، خودشان بادقت و حوصله و شناخت کامل انتخاب کنند، نه با توصیه و سفارش و تحمیل اطرافیان کسی را به کار گمارند! خاطر شریفتان هست دیشب قصه به آنجا رسید که ملکه به سه غلام سیاه گفت: شما باید تمام آبادی‌های سر راه غربی بغداد را بگردید و خانه‌ها را زیر و رو کنید تا فتنان را بیابید، من هم اینجا منتظر می‌مانم تا بروید و هر چه زودتر خبری خوب برای من بیاورید. ضمناً هر جا که می‌روید خود را غلامان مخصوص من، یعنی ملکه دربار بین‌النهرین معرفی کنید.

اسود و الماس و کافور زمین ادب بوسیدند و از بارگاه ملکه حيله گر خارج شدند و یک‌راست و باسرعت به جانب دروازه غربی بغداد حرکت کردند. چون وارد مقر دروازه‌بانی شدند و خود را معرفی کردند، دروازه‌بان‌ها از ترس هر سه‌تایی گفتند: آن روز نزدیک ظهر دو مرد را دیدند با دو قاطر، که بار قاطر اولی گندم و بار قاطر دومی یک صندوق بود و داخل شهر شدند. اسود و الماس و

کافور نشانی و سراغ مرد قاطرچی را از دروازه بان‌ها گرفتند ولی نتوانستند نشانی درست و مشخصی به دست بیاورند.

آنگاه هر سه از دروازه و از نزد دروازه بان‌ها بیرون آمده و به توصیه‌ی اسود به سراغ آسیابان‌ها رفتند و پرس و جو کردند که بار گندم‌های آردشده‌ی آسیابشان را چه کسانی به نانویی‌ها می‌برند و یا بار گندم‌ها را از سر خرمن چه کسانی به آسیاب‌ها می‌آورند. بالاخره توانستند مرد قاطرچی آن روز را پیدا کنند. اسود از وی پرسید تو آن روز دوست ما را از مقبره با آن صندوق به کجا بردی؟ که مرد قاطرچی جواب داد: به در خانه‌اش. ناگهان الماس فریادکشان پرسید: خانه‌اش کجاست؟ مرد قاطرچی گفت: شما چه جور باهم دوست هستید که نشانی خانه‌اش را از من می‌پرسید؟ ناگهان اسود سیلی محکمی به صورت قاطرچی زد و گفت: فضولی موقوف! پرسیدم خانه‌اش کجاست؟ باز هم قاطرچی گفت: ای جادوگر سیاه زود از کوره در رفتی. نه به آن رفیق خوشگل و خوش اخلاقان که با مشتش سکه‌های طلا به صورتم می‌ریخت، نه به شما سیاهان زشت‌رو که سیلی به صورتم می‌زنید. به شما بگویم من از آن بیدهای نیستم که از این بادها بلرزم. به قدری این دو قاطر به من لگد زده‌اند که من محال است از سیلی‌های شما جا خالی کنم.

در این موقع کافور به زبان زنگباری حرفی به اسود و الماس زد که هر دو دست در جیب خود کرده و هر کدام دو سکه زر بیرون

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۰۹

آورده و نشان مرد قاطرچی دادند. قاطرچی رو به کافور کرد و گفت: پس تو چرا دستت خشکیده و توی جیبت نمی‌رود؟ کافور هم دست در جیب خود کرد و دو سکه بیرون آورد و سه تایی جمعاً شش سکه طلا به قاطرچی دادند. مرد قاطرچی سکه‌ها را روی زمین گذاشت و گفت من احتیاجی به این سکه‌های طلای شما ندارم. چون زحمت می‌کشم و عرق می‌ریزم و نان بخور و نمیری به دست می‌آورم، فقط می‌خواستم شما را امتحان کنم که چقدر دست و دلباز هستید. بسیار خب، بیایید تا شما را ببرم و خانه آن رفیق جادوگر زیبارویتان را نشان بدهم.

مرد قاطرچی درحالی که باخود می‌گفت: من آنقدر نامرد نیستم که آن مرد مهربان خوبرو و آن دخترک خوشبوی توی صندوق را لو بدهم، به جلو می‌رفت و سه سیاه دنبالش بودند. آنگاه قاطرچی گفت: و اما علت اینکه آن سکه‌های زر را از شما نگرفتم این است، مکانی که من آن روز آن جوان خوبرو را با آن صندوق در بسته بردم، خرابه دو دری است در پشت کاروانسراییی که وقتی من با قاطر وارد خرابه شدم از ترس خشکم زد. می‌دانید چرا؟ چون غول بی‌شاخ و دمی را گوشه خرابه دیدم که به قهقهه می‌خندید. ولی آن جادوگر خوبرو به من گفت: نترس غول با تو کاری ندارد. این غول پدر من است و غول هم درحالی که با خنده می‌گفت: از تو ممنونم که پسر و عروسم را به من رساندی، با یک دست صندوق را از زمین برداشت و

با دست دیگرش آن جوان خوبرو یا پسرش را از زمین بلند کرد و در یک چشم برهم‌زدن در آسمان مانند دود گم شد. حال باز هم می‌پرسم آیا دوست دارید شما را به آن خانه ببرم؟

چون اسود و الماس و کافور گفتند آری، قاطرچی صاحب معرفت مقداری سه غلام سیاه را این کوچه و آن کوچه گرداند و بالاخره در ته چهارسوق بازار عراق و پشت کاروانسرای آنها را به خرابه دو دری کشاند که تعریفش را کرده بود. آنگاه سؤال کرد حال اگر حضرات سیاه دست و دلباز، با من امری ندارند دنبال کارم بروم و وقتی داشت پی کار خودش می‌رفت، گفت: پیشنهاد می‌کنم اینجا زیاد نایستید. تصور نمی‌کنم غوله دوباره بیاید اینجا که شما را هم با خودش ببرد.

مرد قاطرچی رفت و سه غلام هم به دربار رفتند و تمام ماجرا را برای ملکه تعریف کردند. که ملکه هم روبنده به چهره انداخت و به همراه سه غلام به آن خرابه دو در آمد. و چون آن خرابه را دید، حرف‌های مرد قاطرچی را که غلامان برایش بازگو کرده بودند باور کرد و آهی از ته دل کشید و گفت: حال باید قبول کنم که مرغ از قفس پرید. اما هنوز نمی‌توانم قبول کنم که فتان از طایفه جادوگران باشد.

آنجا بود که ملکه به مصداق ضرب‌المثل معروف خائن همیشه در حال ترس و شک است، با خود گفت: هیچ بعید نیست تمام فتنه‌ها

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۱۱

زیر سر همین سه غلام سیاه زنگباری باشد، و آنها خودشان دخترک را در گوشه‌ای پنهان کرده باشند. البته در سرزمین ما، دیوان و غولان و جادوگران هم هستند و شنیده‌ام که گاه‌گاهی هم شیرین‌کاری‌هایی انجام می‌دهند. درست است که من در اول حرف این سه غلام نابکار را قبول کردم، اما منی که بیست و چهار سال است ملکه سرزمین بین‌النهرینم و شیطان را هم درس می‌دهم و خودم تا به حال طراح هزار دسیسه و توطئه بوده‌ام، کلاه سرم نمی‌رود. باید جاسوسانی را بگمارم تا سر از کار این سه غلام سیاه دریاورند.

ملکه قدری فکر کرد و باخود گفت: پیدا کردم، هیچ‌کس بهتر از آن دو سپاهی جلاد نیست. به آنها دستور می‌دهم که طرح دوستی و رفاقت را با این سه ملعون بریزند و از ایشان حرف بکشند. به این جهت رو به الماس و اسود و کافور کرد و گفت: بسیار خوب، از زحمتی که کشیدید ممنونم. این چند روزه خیلی خسته شدید. به شما یک شبانه‌روز مرخصی می‌دهم. بروید و بگردید و خستگی را از تن خود بیرون کنید که چون سلطان تشریف بیاورند ما کارهای زیادی داریم و شما هم باید شبانه‌روز در خدمت حضرت سلطان باشید.

ملکه از غلامان جدا شد و به دربار برگشت و آن دو سپاهی دست‌نشانده را احضار کرد و به ایشان گفت: می‌خواهم بدانم رابطه دوستی شما با این سه غلام سیاه چقدر است. دو سپاهی گفتند: بسیار خوب، و ملکه ادامه داد: پس گوش‌های خود را خوب باز کنید. شما هم به نزد ایشان بروید و بگویید ما هم یک روز مرخصی از ملکه

گرفته‌ایم، ضمناً به ایشان پیشنهاد کنید که یک شبانه‌روز مرخصی خود را باهم بگذرانید. چون می‌دانم این غلامان من، بسیار خسیس هستند، به آنها بگویید یک شبانه‌روز را مهمان شما دو نفر هستند. خوب حواستان را جمع کنید و تمام حرف‌هایی را که ایشان در طول این یک شبانه‌روز می‌زنند و یا جاهایی را که می‌روید و با افرادی که برخورد می‌کنید برای من گزارش کنید. ضمناً اگر می‌توانید آنها را مست کنید و دقت کنید که در مستی چه می‌گویند.

دو سپاهی طبق دستور ملکه که پنج سکه طلا هم برای خرج پذیرایی به ایشان داده بود رفتار کردند و بعد از یک شبانه‌روز برای ملکه خیر آوردند که، بعد از آنکه ما پنج نفر شدیم. ابتدا الماس چند دقیقه‌ای به آشپزخانه رفت و مدتی کوتاه با پیر عجزه آشپزخانه گفت‌وگو کرد و بعد با هم به یکی از قهوه‌خانه‌های جنوب شهر بغداد و کنار رودخانه دجله رفتیم و پنج‌تایی بنگ و حشیش کشیدیم و باده خوردیم و قهقهه زدیم. فقط یک‌بار الماس درحین مستی گفت: به خدا ما دیگر از خدمت در دربار خسته شده‌ایم. کاش تاجر پولداری پیدا می‌شد و ما را می‌خرید و با خود می‌برد. دوست دارم دو سه سالی غلام ناخداهای کشتی در روی دریاها باشم، که کافور و اسود هم گفتند: الماس، حرف دل ما را می‌زنی. بعد هم ای خاتون بزرگ، آنها آنقدر کشیده و نوشیده بودند که از حال رفتند و خرناسشان تا صبح گوش همه اهالی قهوه‌خانه را کر کرد.

ملکه بعد از مرخص کردن دو سپاهی با خود گفت: که این لعنتی‌ها

حکایت غانم و فتان و فتنه ۱۱۳

از خدمت در دربار خسته شده‌اند و فیلشان یاد هندوستان کرده. بسیار خب، خودشان تکلیف خودشان را روشن کردند. اگر می‌خواهند بروند، بروند. اما جایش را من تعیین خواهم کرد که آنجا فقط یا قبرستان است یا رودخانه‌های دجله و فرات، البته بعد از مردن.

و اما ای سلطان مقتدر کامکار، مدتی است که از غانم برایتان صحبت نکرده‌ام و از زمانی که او فتان را همراه با نامه‌ای به جانب بیت‌المقدس و نزد خواهرش فرستاد، خبری از وی نداریم. حال اجازه بدهید سری به خانه غانم بزنیم تا بدانیم که او در چه حال و روز است. غانم بعد از آنکه صندوق را از زیر خاک در مقبره گورستان متروکه درآورد و چشمش در چشمان فتان افتاد، دیگر آن غانم قبلی نبود؛ آتشی سراپای وجودش را فراگرفته و او را همچنان و همواره می‌سوزاند و وقتی که فتان را به همراه خدمتکاران مورد اعتماد خود به بیت‌المقدس فرستاد، درد دوری و فراق نیز بر زبانه و شعله عشق اضافه شد و چون از خبر مرگ دایی فتان و خاکسپاری خود فتان در قصر پادشاه باخبر شد، سیل اشک نیز بر درد فراق و آتش عشق اضافه شد که سیل اشک شعله آتش را بیشتر و شدت و عمق درد را زیادتیر کرد.

برای غانم، محرز و مسلم بود که مأموران ملکه سفاک، در راه بیت‌المقدس و اصلاً چه بسا همان بیرون دروازه بغداد، فتان و همراهانش را دستگیر کرده و به دربار برده و ملکه، فتان را دوباره زیر

خروارها خاک فرستاده. غانم غرق در آن افکار و تر دامن از سیل اشک بود که شنید، درخانه اش را کسی می‌گوید. چون خدمتکاران خود را به همراه فتان فرستاده بود، شخصاً رفت و در خانه را گشود که مرد قاطرچی را مقابل خود دید. مرد قاطرچی گفت: جوانمرد اجازه بده داخل شوم که مطلب مهمی را باید با تو در میان بگذارم و چون وارد دالان خانه غانم شد، تمام ماجرای آمدن آن سه غلام سیاه را برای غانم بازگو کرد و ادامه داد، درست است که من یک قاطرچی فقیرم، اما هنوز خودم را صاحب مرام و دارای معرفت می‌دانم. و هرگز هم [تا زنده باشم] آدم‌فروشی نمی‌کنم. من آن چند غلام احمق آمده از سوی ملکه را خام کردم و به قول معروف سرشان را به طاق کوبیدم و آنقدر باهوش هستم تا بفهمم توی آن صندوق آن روز، دختر امیر ترکمان بوده که نمرده و حالا ملکه دربه‌در دنبالش می‌گردد.

چون قصه بدینجا رسید، سلطان را خواب دربرود و شهرزاد هم مانند هفتاد و نه شب گذشته جان سالم به در برد و سرش زیر تیغ جلاد نرفت.

پایان شب هشتم

و اما ای سلطان فهیم و علیم و حکیمی که همواره می فرمایید آدمیزاد به جای کینه و حسد و بغض داشتن و دست به جنایت زدن، اگر با مهرورزی و خردمندی توأمان زندگی کند، صاحب دو گنج بی پایان در دوران حیات خود و یک گنج بیکران بعد از مرگش خواهد شد که آن دو گنج بی پایان دوران حیات یکی وجدان راحت و دیگری خانواده‌ای مهربان و خوشبخت بوده و گنج بیکران به جا مانده بعد از مرگ هم نام نیک می باشد! دیشب قصه به آنجا رسید که مرد قاطرچی به غانم گفت: من می دانم توی آن صندوق دختر امیر ترکمان بوده که نمرده و حالا ملکه دربه در دنبالش می گردد. پسر جان بیخودی زانوی غم در بغل نگیرد. اگر ملکه دستش به دختر داخل صندوق تو رسیده بود که امروز غلام سیاه‌ها را نزد من نمی فرستاد. پس بدان خبر به خاک سپردن فتان در ته باغ قصر، شایعه و دروغ است و دختر امیر ترکمان را تو به هر جایی که فرستاده‌ای تاکنون رسیده است. من فقط آمدم به تو بگویم که ملکه سخت دنبال تو می گردد. تصور نمی کنم آن دروغی را که به غلامانش گفته‌ام او هم باور کند. آمده‌ام به تو پیشنهاد بدهم که اگر می توانی، باید

برای مدتی از بغداد خارج شوی. اصلاً برو به همان جایی که آن دختر را فرستادی.

غانم قدی راست کرد و بلند شد و نشست و خانه و مال التجاره اش را دست مرد قاطرچی سپرد و گفت: من هم به سوی بیت المقدس حرکت می‌کنم. این خانه و اثاث دست تو امانت. مرد قاطرچی گفت اثاثیه و مال التجاره تو را می‌برم در فلان کاروانسرا و خودم هم مثل شیر بالای سر آن به مراقبت می‌نشینم، چون صلاح نیست در این خانه نگهداری شود. تو هم هر وقت خواستی مرا پیدا کنی به همان کاروانسرا بیا. برخیز که وقت تنگ و توطئه‌گر پر قدرت قهار در کمین است.

غانم گفت: من می‌مانم و در جابه‌جایی اثاثیه و مال التجاره‌ام به تو کمک می‌کنم و تو هم پی‌جویی کن هر وقت کاروانی به سوی دمشق یا حلب و بیت المقدس حرکت کرد، مرا همراه ایشان بفرست. در این شرایط درست نیست من با این همه سرمایه نقدی به تنهایی سفر کنم. خدا عمرت را زیاد کند که مرا از نگرانی و غصه نجات دادی.

ای پادشاه کامکار و جوانبخت، و ای همسر مهربان شهرزاد خوشبخت! عرض کردم وقتی دو مرد سپاهی دست‌نشاندهٔ ملکه برای وی خبر آوردند که غلام سپاه‌ها به ایشان گفته‌اند از کارکردن و ماندن در دربار خسته شده و در آرزوی این هستند که کسی پیدا شود و آنها را بخرد و با خود ببرد، ملکه با خود گفت، بسیار خوب، اگر

حکایت غانم و فتان و ۱۱۷

می‌خواهند بروند، بروند، اما جای بعدیشان را من تعیین می‌کنم، که آنجا فقط قبرستان است، شاید هم رودخانه‌های دجله و فرات باشد و بعد از قدری فکرکردن ملکه باصدای بلندتری به خود گفت: راه و مسیر رسیدن این سه غلام سیاه نمک‌به‌حرام به مقصد را هم پیدا کردم. اسود و کافور را فردا مقابل سلطان به جرم جاسوسی برای ایرانیان، همین دو سپاهی گردن خواهند زد و الماس را هم که بیشتر بلبل‌زبانی کرده، دستور می‌دهم همین امشب زهرش بدهند و توی رودخانه دجله پرتش کنند.

اصلاً باید قبل و همزمان با ورود سلطان به بغداد، این سه نفر بمیرند. من زیاد مطمئن نیستم اینها بتوانند همیشه زبانشان را در دهانشان نگاه دارند. غیر از کارهای قبلی‌شان، هم دایی فتان و دو همراهش را سر بریدند و هم از ماجرای ناپدیدشدن فتان باخبرند. حال آنکه من می‌خواهم نزد سلطان اینگونه وانمود کنم که فتان را مار نیش‌زده و قبرش ته باغ است، به این جهت، ملکه، آن پیرزن عجوزه‌ای که انواع سم‌های مهلک و زهرهای کشنده را نگهداری می‌کرد و به ظاهر در آشپزخانه خدمت می‌کرد احضار کرد و به او گفت: دست تو و همکارانت درد نکند که بسیار وظیفه خود را، در مورد جازدن آن خدمتکار جای فتان و به خاک سپردن او، خوب انجام دادید. اما حالا کار دیگری از تو می‌خواهم و مزد این کارت هم بیست سکه طلاست. پیرزن عجوزه تعظیمی کرد و گفت: آن

سگه‌های طلا که مرحمتی خاص خاتون است، من بی‌مقدار روی چشم خود می‌گذارم. اما اجرای دقیق و موبه‌موی اوامر سرکار و وظیفه من است. اگر سگه هم مرحمت نفرمایید، به سرعت برق و با دقت و وسواس هر چه بفرمایید انجام می‌دهم.

ملکه گفت: امشب کسی را نزد تو به آشپزخانه می‌فرستم که بیاید و پیغامی از طرف من به تو بدهد. اولاً باید امشب بوی غذاهای خوشمزه سراسر آشپزخانه را پر کرده باشد. من امشب به آشپزباشی مخصوص، دستور طبخ کباب بره داده‌ام. وقتی آن کس آمد و پیغام مرا آورد، به خوردن شام دعوتش کن و بعد هم یک بشقاب چلوی زعفرانی با دو سیخ کباب بره توی سینی بگذار و بگو نوش‌جان‌تان. امیدوارم حالت شده باشد که این چلوکباب باید از کدام نوع چلوکباب‌ها باشد. دفعه اولت هم نیست که از این چلوکباب‌ها به مردم می‌دهی. منتها هیچ کدام از قربانی‌های دست‌پختت تا به حال جلوی چشمت جان نداده بودند، غیر از این آدم.

اشکالی ندارد وقتی مُرد، با آن دو کنیز پر زور و قدرت که همکارت هستند، سرودست‌وپای مهمان چلوکباب‌خورده را بگیرد و ببرید و توی یک گونی بیندازید و آن وقت مرا خبر کنید، تا البته به ظاهر برای سرکشی آشپزخانه بیایم. پیرزن عجزه پرسید: ای خاتون بزرگ با حضور آشپزباشی مخصوص و وردست‌های او، آیا انجام این کار در آشپزخانه توسط من ممکن است؟ ملکه فریاد کشید: البته

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۱۹

فضولی موقوف، فکر آنجا را هم کرده‌ام. امشب غذا را تو و آن دو کنیز باید بپزید، زیرا آشپزباشی و دستیارانش اکنون در آشپزخانه برپا شده در بیرون دروازه شهر سرگرم تدارک ناهار فردا ظهر حضرت سلطان و همراهان ایشان هستند. در این موقع پیرزن عجوزه تعظیمی کرد و گفت: بریده باد زبانم اگر بار دیگر روی اوامر و فرمایشات شما فضولی کرده و حرفی بزنم. اما ممکن است خاتون بفرمایند که آن شام زهرآلود را باید به چه کسی بخورانم؟ ملکه پاسخ داد: به الماس. که ناگهان لرزه‌ای بر اندام پیرزن عجوزه افتاد.

و اما ای سلطان بزرگوار تاکنون که این همه از ملکه بی‌رحم و مقتدر سرزمین بین‌النهرین سخن گفته و تا این اندازه که از سه غلام سیاه زنگباری صحبت به میان آورده‌ام هرگز نگفته و حضرت سلطان نمی‌دانند این ملکه سفاک و بی‌رحم که بوده و بیست و چهار سال قبل از شروع داستان، از کجا و از کدام خاندان برخاسته و به قصر سلطان سرزمین بین‌النهرین آمده است و سه غلام سیاه زنگباری هم که شب آخر عمر خود را سپری می‌کنند، چگونه و چه جور راه به دربار سلطان سرزمین بین‌النهرین پیدا کردند.

حال به بیان این مورد می‌پردازم. هنوز سلطان سرزمین بین‌النهرین ولیعهد بود و جوانی بیست و پنج ساله که پدرش سلطان وقت، طلای بیست ساله، دختر سلیمان زینی فرمانروای دیار حلب را برای پسرش خواستگاری کرد که سلیمان زینی با جان و دل، طلا را روانه دربار

بین‌النهرین نمود تا به عقد ولیعهد آن سرزمین درآید و به‌همراه
 جهیزیه فراوان و جواهرات بسیار و کنیزان متعدد، دو غلام سیاه
 زنگباری را که حاجب مخصوص بارگاه، در پانزده سالگی از بازار
 برده‌فروشان خریده و مقطوع‌النسل نموده و به صورت خواجگان
 درآورده بود، به عنوان غلامان خواجه اندرون، همراه عروس به دربار
 بین‌النهرین فرستاد. سلیمان زینی به طلا دختر خویش در مورد اسود و
 کافور سفارش بسیار کرد و گفت: تو را که دختری تنها هستی و به
 سرزمین غربت و دوردست می‌فرستم، توصیه می‌کنم که هرگز بر
 غلامان غریبه دربار اعتماد نکن. من سفارشات لازم را ضمن دادن
 وعده‌های بسیار به این دو غلام خواجه‌شده، کرده‌ام. و الحق که
 اسود و کافور، در طول بیست و چهار سال، چه دو سال دوران
 ولیعهدی و چه بیست و دو سال ایام سلطنت سلطان، نهایت فداکاری
 را در حق خاتون خویش روا داشتند و بیشترین ارادت و اخلاص را
 به وی ورزیدند. اما آن طلای حلبی که دیگر سلطان موم دستش شده
 بود، چنان عنان اختیار را در مشت و زمام امور را در دست خود
 گرفته بود که اصلاً دیگر اعتنایی به غلامان خواجه‌شده و فادار خویش
 نداشت. او حتی وزیر اعظم دربار که پسر بزرگ امیر سپاه پدرش بود
 و با ترفند و دسیسه‌بازی به مقام وزارتش رسانیده و همیشه ساکت
 بود و بر کرده‌های ملکه همواره چشم می‌بست را هم به حساب

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۲۱

نمی‌آورد، چه رسد به اسود و کافور که رشته باریک جانشان در دست پر قدرت ملکه یا طلای حلیی بود.

و اما ای سلطان صاحب حشمت و ای بر شهرزاد، ولی نعمت! اگر خاطر شریفتان باشد، عرض کردم وقتی پیر عجوزه از ملکه پرسید آیا ممکن است خاتون بزرگ بفرمایند که من آن شام زهرآلود را به چه کسی باید بخورانم، و ملکه پاسخ داد به الماس، لوزه‌ای بر اندام پیرزن عجوزه افتاد. باز اگر سرور بزرگوار من به خاطر داشته باشند، اشاره کردم که اسود و کافور از کجا و چگونه راه به دربار باز کردند و غلام خواجهگان مخصوص طلای حلیی، ملکه بین‌النهرین شدند. اما حال اجازه می‌خواهم عرض کنم که الماس چگونه و از کجا راه به دربار پیدا کرد.

حدود سی سال قبل از زمان وقوع داستان که آن را به عرض سرور خود می‌رسانم، در زمان سلطنت پدر سلطان بین‌النهرین موضوع قصه ما، جنگی میان سربازان یمنی و سپاهیان بین‌النهرین در گرفت که به شکست یمنی‌ها منجر شد. و از جمله غنائمی که در آن جنگ نصیب سپاهیان بین‌النهرین شد، جواهرات فراوان، از جمله عقیق‌های بسیار و یاقوت‌های بیشمار و تعدادی غلامان زنگباری و کنیزان یمنی بود که یکی از کنیزان همان پیرزن عجوزه سم نگاه‌دار ملکه، و یکی از غلامان زنگباری هم، پدر الماس، غلام سیاه مطرح داستان ما بود. قبل از آنکه آن دو به عنوان غنیمت‌های جنگی تحویل دربار بین‌النهرین

شوند، پیرزن عجزه فعلی قصه ما و کنیز جوان نسبتاً زیباروی آن روز، از آن غلام حامله بود و فرزندی را در شکم خود داشت. از آنجا که در آن زمان رسم بود غلامان درباری را بدو ورود به حرمسرا مقطوع النسل می کردند، پدر الماس بعد از عمل، به علت چرک کردن موضع و عفونت شدید مرد، و کنیز یمنی ماند با طفلی که در شکم داشت.

آشفتگی وضع دربار بین النهرین و جنگ های پی در پی با همسایگان مختلف و بعد هم بیماری و مرگ پادشاه و به سلطنت رسیدن ولیعهد و آشوب های داخلی و خارجی باعث شد که هیچ کس در آن دربار به هم ریخته نفهمد و نداند که کنیز چگونه دوران بارداری اش را سپری کرد و کجا زایید و پسر خود را که الماس نام نهاده بود چه جوری بزرگ کرد. تا اینکه روزی تاجر برده فروشی چند غلام بچه را برای فروش به دربار آورد و باز هم کسی نفهمید و ندانست که چرا و به چه مبلغ آن چند غلام بچه را برای خدمت در اصطبل و آبخانه و حمام و آشپزخانه دربار خریدند. و الماس با تمهید مادر و زبان بازی تاجر برده بین غلام بچگان قرار گرفت و اینگونه مثلاً وارد دربار بین النهرین گردید و در بین همان غلام بچگان بزرگ شد.

پیرزن عجزه هم بدون آنکه کسی و حتی خود الماس بداند که او مادر وی است به او رسیدگی می کرد. تا بالاخره مادر توانست فرزند خود را، بدون آنکه مقطوع النسل شود، جزء غلامان مخصوص ملکه

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۲۳

طلا در آورد. پیرزن عجوزه بدون آنکه محبت مادری‌اش را ابراز کند، شبانه‌روز مراقب و مواظب فرزند خود بود و از ترس جاسوسان دربار حتی یک‌بارهم جرئت نکرد الماس را با اطلاق واژه «پسرم» صدا بزند. تا اینکه ملکه طلا آنچنان که عرض کردم حکم قتل الماس را صادر و آن را به پیرزن ابلاغ کرد. پیرزن لرزان و ترسان و گریان از بارگاه ملکه بیرون رفت و بر سکوی در آشپزخانه نشست تا الماس از راه برسد.

الماس به آشپزخانه دربار رفت، که پیرزن عجوزه با اشاره‌ای وی را به پستوی انباری آشپزخانه برد و قصه‌سی سالی خود و ارتباط مادر و فرزندی‌شان را با اشک و ناله برای فرزند تعریف کرد و چون الماس خود را به آغوش مادر انداخت و خندان و گریان پرسید: پس چرا تا به حال ساکت مانده بودی؟ پیرزن پاسخ داد: هرگز قصد نداشتم این راز را برملا کنم، زیرا می‌ترسیدم ملکه سفاک بفهمد که من و تو مادر و فرزندی‌م، آنوقت هردوی ما را بکشد. اما حال که حکم قتل تو را صادر کرده ناگزیر از افشای این راز شدم. الماس با تعجب پرسید: حکم قتل من؟ که پیرزن جواب داد: نه فقط تو، بلکه هر سه تایتان، که تو را دستور داده من با ریختن زهر در غذایت بکشم، و اسود و کافور را هم فردا در حضور سلطان گردن خواهند زد.

سحر در راه بود که سخن شهرزاد قصه گو بدینجا رسید و سلطان
را خواب در ربود و شهرزاد هم به خوابگاه خویش رفت و دمی
بیاسود.

پایان شب هشتادویکم

و اما ای سلطانی که هر چه گویم تو برتر از آنی! دیشب قصه به آنجا رسید که مادر به پسرش الماس گفت چگونه ملکه دستور کشتن او را صادر کرده، اینک دنباله داستان: الماس بعد از شنیدن ماجرا با تمام شهامت و شجاعت و هیبت، زانوانش سست شد و پرسید: یعنی مادر الآن تو می‌خواهی مرا بکشی؟ که پیرزن عجوزه جواب داد: نه فرزندم، بلکه می‌خواهم تو را از این مزبله آلوده، و چنین دربار فاسدی نجات دهم. من چند سال پیش که می‌خواستم سم‌های کشنده برای دربار تهیه کنم، دست خطی چنین با مهر ملکه گرفتم که هرگز از آن استفاده نکرده و آن را برای چنین روزی نگاه‌داشته‌ام. من که سواد ندارم اما تو که تنها غلام باسواد این درباری و آن هم به خاطر سعی و تلاش من بوده که هر شب یک دیگ غذا به در خانه آموزگار دربار می‌برده‌ام تا تو را باسواد کند، لطفاً این متن روی چرم را بخوان. الماس چنین خواند: «دارنده این نوشته از سوی من، طلا ملکه دربار بین‌النهرین مأموریت خاص دارد. لذا داروغه‌های شهر و فرماندهان قشون حق ندارند از ورود و خروج او جلوگیری کنند.» که در زیر نوشته مهر ملکه بین‌النهرین هم خورده شده بود.

وقتی الماس نوشته را خواند و سرش را بلند کرد، اشک تمام صورت پیرزن را پر کرده بود. لحظه‌ای سکوت میان مادر و پسر برقرار شد و آنگاه پیرزن گفت: قدری وقت خودت را صرف من کن تا یک گونی را پر از تکه‌های ران و سر و دست یکی از گوساله‌های ذبح شده آشپزخانه بکنیم که مثلاً نماد جنازه تکه تکه شده تو باشد. آنگاه تو آرام و آسوده با این کیسه که پر از سکه زر است از بغداد خارج شو. من این سکه‌ها را در تمام مدت عمرم پس‌انداز کرده‌ام و تمامش انعام‌های ملکه طلا می‌باشد؛ زیرا هر وقت که در غذای بخت برگشته‌ای زهر می‌ریختم و او را می‌کشتم چندتایی به من می‌داد. به نظر من بهتر است به بندر بصره بروی و نوشته را به یکی از ناخداهای کشتی نشان داده و از بصره به شمال آفریقا و از آنجا به زنگبار رفته و در دیار پدری خود دختری را یافته و با او ازدواج کنی و اگر روزی صاحب دختری شدی، نام او را طلعت بگذار، زیرا که نام مادرت، یعنی من طلعت می‌باشد.

باز هم دقایقی با سکوت به همراه قطرات بسیار اشک، و فقط دو کلمه که بین آن‌دو رد و بدل شد. از زبان الماس کلمه پربهای «مادر»، و از زبان طلعت پاسخ شیرین و دوست‌داشتنی «پسرم» خارج شد. و بعدش یک جدایی ابدی به خاطر هیچ، و نه هیچ بلکه به خاطر ننگ بردگی و رنگ سیاه بر بدن داشتن.

طلعت و الماس از هم خداحافظی کردند و الماس در تاریکی شب

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۲۷

از آشپزخانه و از نزد مادر بیرون رفت، و پیرزن عجزه یا طلعت کنیز با این خیال و امید که پسرش با اجازه‌نامهٔ ملکه در دست، به بندر بصره می‌رود و راهی شمال آفریقا خواهد شد، ساعتی در گوشه‌ای نشست. اندکی به نیمه‌شب مانده بود که ملکه طلا، به اتفاق آن دو مرد سپاهی وارد آشپزخانه شد و از پیرزن پرسید چه کردی؟ گونی محتوی جنازهٔ آن الماس نمک‌به‌حرام و جاسوس خریداری‌شده توسط ایرانی‌ها کجاست؟ پیر زن به گونی در بسته‌ای اشاره کرد که گوشهٔ آشپزخانه افتاده بود. ملکه رو به دو مرد سپاهی کرد و گفت: این گونی را بردوش بگیرید و بدون آنکه کسی متوجه شود از در پشت آشپزخانه بیرون برده و در رودخانهٔ دجله بیندازید و برگردید. ولی بلافاصله اضافه کرد نه، نمی‌خواهد برگردید. بروید لبهٔ شمشیرهایتان را تیز کنید و فردا صبح اوّل وقت، با دو سیاه‌احمق دیگر، به خیمه و خرگاه برپاشده در بیرون دروازهٔ غربی شهر بیایید. به اسود و کافور هم بگویید آراسته و برازنده بیایند، زیرا شما باید در صف اوّل و مقابل صحن در برابر دیدگان من و پیش روی حضرت سلطان بایستید، به اسود و کافور بگویید ملکه می‌خواهد در برابر سلطان از شما قدردانی کامل بنماید. مرخصید. بروید و مراقب باشید سر راه تا کنار رودخانهٔ دجله کسی شما را نبیند.

چون دو سپاهی گونی را بر دوش گرفتند و رفتند، ملکه بیست سکهٔ طلا به پیرزن داد و گفت: خیالم را راحت کردی. امیدوارم تو هم

خیالت همیشه راحت باشد و بدون دغدغه زندگی کنی! چون ملکه از آشپزخانه بیرون رفت، پیرزن عجزه یا طلعت مادر الماس زیر لب گفت: کاش به جای آنکه فردا گردن کافور و اسود را بزنند، تیری به قلب تو می نشانند.

سلطان سرزمین بین‌النهرین بعد از یکماه از سفر به سرزمین شامات، و دوری از شهر بغداد بالاخره حدود چاشت روز موعود به یک منزلی شهر بغداد رسید که با استقبال رسمی وزیراعظم و امرا و سرداران و بزرگان روبه‌رو شد و با جلال و شکوه بسیار به دروازه غربی شهر بغداد رسید. در آنجا ملکه طلا به اتفاق حاجب مخصوص و اهل اندرون و خاصان به استقبال رفتند و دو گاو جلوی قدم‌های سلطان قربانی شد. سلطان برای اندکی استراحت و شستشوی سر و صورت و خوردن شربت و صرف غذا به چادر مخصوص رفت و کنیزان طبق آداب و رسوم معمول به خدمت پرداختند. سپس سلطان وارد چادر بزرگ تزیین‌شده گردید و بر تخت مخصوص قرار گرفت و گروه دف‌زنان و عودنوازان چند دقیقه‌ای سلطان را سرگرم نمودند.

آنگاه وزیراعظم که در سمت چپ و ملکه که در سمت راست سلطان قرار داشتند هر دو تعظیمی کردند و ملکه اجازه گرفت و اینگونه آغاز کلام کرد که: شکر خدای بزرگ را که وجود اقدس سلطان مقتدر سرزمین بین‌النهرین را شاداب و سلامت و در عین صحت و عافیت باز هم در کنار خود می‌بینیم. هر چند که یکماه

حکایت غانم و فتّان و فتنه و فتّان ۱۲۹

دوری حضرت سلطان بر ما بندگان جان‌برکف، بیشتر از سالی گذشت اما باز هم خدای را صدهزار مرتبه شکر که در غیاب حضرت سلطان، رعیت همچنان در صحت و ملت چون گذشته در راحت بودند و روزگار خود را گذراندند. البته غیر از دو مورد بسیار ناچیز و خرد.

در این موقع سلطان پرسید: آن دو مورد خرد چه بوده ما را مستحضر نمایید؟ ملکه ادامه داد: از آنجا که دشمنان دیرین ما ایرانیان از معاهده فیما بین سلطان با امیر ترکمان باخبر و ترسناک شده‌اند، در صدد توطئه برآمده و اقدام به دو عمل کودکانه کردند. سلطان روی تختش جابه‌جا شد و گفت: ملکه در این باره توضیح بیشتر بدهند. و سلطان اینگونه شنید که: بله ایرانی‌ها در اقدامی کودکانه فرستاده مخصوص امیر ترکمان را با دو همراهش در دو منزلی بغداد سر بریدند و همچنین در حرکتی مذبوحانه ماری سمی را به خوابگاه مهمان ما یعنی فتّان خاتون، دختر امیر ترکمان و دوشیزه به کابین شما درآمده انداختند، که متأسفانه مار، خاتون مهمان ما را نیش‌زد و آن پریچهره بی‌گناه دو روز پیش، جان به جان‌آفرین تسلیم کرد.

سلطان سر را بین دو دست گرفت و اندکی ساکت شد و بعد پرسید: مسبب این دو واقعه تأسف‌بار چه شدند؟ آیا آنها را دستگیر کردید؟ اکنون کجا هستند؟ ملکه ادامه داد: آنها سه نفر بودند. یک نفرشان دیشب به سزای اعمالش رسید و دو نفر دیگر، از آن سه

جاسوس ایرانی، اکنون در محضر سلطان هستند و آنچه که اکنون اعمال می‌شود، همان نظر خود سلطان است. پس با اجازه شما! و آنگاه ملکه طلا رو به دو سپاهی شمشیردردست که پشت سر اسود و کافور ایستاده بودند کرد و گفت: گردنشان را بزنید. و همزمان با بالارفتن شمشیرهای برآن دو سپاهی برای فرود آمدن بر گردن اسود و کافور، تیری جگرسوز بر وسط سینه ملکه طلا نشست که باد، قطراتی از فواره خونش را بر صورت سلطان پاشید.

سکوت سراسر خیمه سلطانی را فراگرفت. دو سر بریده اسود و کافور پیش پای سلطان افتاده بود و ملکه طلا با سینه‌ای خون‌آلود در سمت راست و او هم پیش پای سلطان. همه حیرت‌زده به یکدیگر نگاه می‌کردند که سلطان فریاد کشید کدام احمقی در حضور ما چنین جسارتی کرد، که الماس از پشت پرده به در آمد و گفت: این جسارت از من سرزد. سلطان فریاد کشید: بکشیدش. که الماس، التماس‌کنان گفت: فقط یک فرصت و آن هم برای اینکه به عرض سلطان برسانم، فتان‌خاتون زنده است، و آنکه در زیر خاک است یک دخترک کنیز بیش نیست و فرستاده امیر ترکمان و دو همراهش را، ما، یعنی من و این دو غلام سربریده کشتیم که آن هم به دستور ملکه بود، نه ایرانیان. در این موقع سلطان دوباره فریاد کشید: نکشیدش. سپس رو به الماس کرد و گفت: ای جنایتکار سیه‌روی، اکنون در حضور ما و جمع حاضر، هر چه می‌دانی بگو. الماس تمام ماجرا را

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۳۱

موبه‌مو و جزء به جزء برای سلطان و حاضران تعریف کرد. آنگاه سلطان پرسید: همه درست، اما تو که می‌گویی فتن‌خاتون زنده است، آیا می‌دانی او کجاست؟ الماس نشانی مرد قاطرچی را داد و شنیده‌های خود از او را بازگو کرد. آنگاه سلطان با خشم دوباره فریاد کشید: بسیار خب، حالا بکشیدش. که یکی از آن دو سپاهی با شمشیر سر از تن الماس هم جدا کرد و سر سیاه سوم هم به کنار سر دو سیاه دیگر، پیش پای سلطان بر زمین افتاد.

آنگاه سلطان رو به وزیراعظم کرد و گفت: من به قصر خود می‌روم. مراسم خاکسپاری ملکهٔ محترم و درگذشتهٔ ما را، فردا صبح انجام دهید که دربار ما یک‌هفتهٔ تمام عزادار خواهد بود. مراتب را به والیان شهرها هم اعلام دارید، ضمناً فردا صبح اول وقت و قبل از آنکه ما برای شرکت در مراسم خاکسپاری ملکهٔ خود شرکت کنیم، آن مردک قاطرچی را پیدا کنید و به حضور ما بیاورید. ضمناً همین امشب آن نکبت روسیاه، (منظورم طلعت، مادر این قاتل به دزک واصل شده) را خفه کنید و لاشه‌اش را جلوی سگ‌های گرسنه بیندازید.

چون سلطان سرزمین بین‌النهرین داخل کالسکه نشست و کالسکهٔ پلانیشان چهاراسبه‌اش به جانب قصر مخصوص کنار رودخانهٔ دجله حرکت کرد، زیر لب گفت: راحت شدم. از حالا به بعد می‌توانم باور کنم که به راستی سلطان سرزمین بین‌النهرین، خودم هستم. بیست

و چهار سال تمام که آن ملکه طلای حلبی در حقیقت حکومت می‌کرد، و من شب‌ها سرگرم عیش و نوش و روزها هم در حالت خواب بودم، از همان گفته‌های آن غلام ملعون خیلی چیزها دستگیرم شد. و حال اگر بخواهم نفسی به راحتی بکشم و خودم در واقع سلطنت کنم، باید این وزیر احمق دست‌پرورده طلای معدوم را، اگر نه در زیر خاک، حداقل به کنج خانه پدری‌اش در دیار حلب بفرستم، که او به ظاهر وزیر ما، اما در اصل نوکر ملکه بود.

سلطان همان موقع دستور توقف کالسکه را در مسیر داد که ترس و نگرانی همه را فراگرفت. سلطان دستور داد امیر سپاه که سوار بر اسب، به دنبال کالسکه وی می‌آمد، داخل کالسکه و نزدش بیاید. امر سلطان اطاعت شد. امیر کل سپاه سرزمین بین‌النهرین داخل کالسکه شد و با اجازه سلطان مقابلش نشست. آنگاه سلطان گفت: از هم‌الآن تا اطلاع بعدی، انجام امور وزارت هم به جای آن صدراعظم بی‌عرضه برعهده شماست. مراسم خاکسپاری ملکه هم طبق دستور ما با نظارت شما باید انجام شود. ضمناً فردا صبح زود قبل از انجام مراسم دفن، شما به اتفاق وزیر با دو جلد، و آن دو مرد سپاهی و مردک قاطرچی، به تالار قصر من بیایید. با همه شما کار دارم.

و چون با دمیدن سحر، سلطان شنونده قصه به خواب رفت، شهرزاد نفسی به راحتی کشید و گفت: با امروز که زنده بمانم می‌شود هشتاد و دو روز. پایان شب هشتاد و دوم

و اما ای سلطانی که در دربارت، واژه‌هایی چون خواب غفلت و خیانت و ندامت، لهو و لعب و ربا و ریا و رشوه، دروغ، دزدی و جنایت، معنا و مفهوم ندارد! دیشب داستان به آنجا رسید که سلطان بین‌النهرین به امیر کل سپاهش گفت: فردا صبح زود قبل از انجام مراسم دفن، شما به اتفاق وزیر با دو جَلّاد و آن دو مرد سپاهی و مردک قاطرچی به قصر من بیاید که با همه شما کار دارم. و اینک ادامه داستان:

صبح روز بعد سلطان سرزمین بین‌النهرین، دست به کمر کنار تختش ایستاده و مقابلش امیر کل سپاه، وزیر اعظم، مردک قاطرچی، دو سپاهی و دو جَلّاد شمشیربه‌دست ایستاده بودند. غیر از امیر کل سپاه و دو جَلّاد، چهار نفر دیگر مثل بید می‌لرزیدند. بعد از قدری سکوت سلطان به سخن درآمد و گفت: و اما ای وزیر، تو در پایان این مجلس باید به دیار حلب بروی. اولاً مراتب تسلیت ما را به سلیمان زینی امیر آن دیار ابلاغ کن، ضمناً خودت هم دیگر لازم نیست برگردی، ترتیب فرستادن خانواده‌ات را هم امیر سپاه می‌دهد. تو در این دوازده سال خیلی خسته شدی، صلاح می‌دانم که بقیه

عمرت را استراحت کنی. و اما شما دو سپاهی احمق که به جای رزم و جنگیدن با دشمن، جزء خواجگان حرمسرا درآمده و فساد می‌کردید، آماده باشید تا همچنان که دیروز گردن کافور و اسود را با یک ضربت زدید، اکنون جلاد سر از تنتان جدا کند. هنوز حرف سلطان تمام نشده بود که سر بریده‌شده دو سپاهی نیز پیش پای سلطان افتاد.

آنگاه سلطان رو به مرد قاطرچی کرد و گفت: طرف راست را خوب نگاه کن. سردار سپاه ما با دو کیسه پر از سکه‌های زر ایستاده است. طرف چپ هم، جلاد با تیغ برآن. اگر راست بگویی به دامنت کیسه‌های زر می‌اندازند و اگر دروغ بگویی، سرت را پیش پای من. بگو ماجرای آن غول بی‌شاخ و دم که با یک دست صندوق را از زمین بلند نمود و با دست دیگرش پسرش را بغل کرد و به آسمان برد چیست؟ و اکنون فتان خاتون کجاست؟ که مرد قاطرچی گفت: حضرت سلطان من آن دروغ را گفتم تا ملکه دستش به فتان خاتون نرسد. دختر امیر ترکمان اکنون باید نزدیک بیت‌المقدس باشد.

سلطان پرسید: چرا بیت‌المقدس؟ که قاطرچی تمام ماجرا را به تفصیل برای سلطان تعریف کرد. سلطان باز هم پرسید: چه ایرادی داشت اگر غانم تاجر، دختر را نزد خود نگه می‌داشت؟ مرد قاطرچی گفت: این غانم، تاجر برازنده خوش‌قامت زیباچهره، یکی از نجیب‌ترین و شایسته‌ترین جوان‌هایی است که من به عمر خود

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۳۵

دیده‌ام. به من گفت: جوانم و سخت دلبسته این دختر؛ اما این دختر متعلق به حضرت سلطان بوده و امانت در خانه من می‌باشد. و من نه از ترس ملکه، بلکه از ترس نفس خود او را از خود دور کرده و به نزد خواهرم فتنه می‌فرستم. زمانی که من خطر را به او گوشزد کرده و گفتم خودت هم از بغداد خارج شو و به بیت‌المقدس و خانه پدری‌ات برگرد، گفت تا سلطان برنگردد و دستور دوباره آمدن فتنان خاتون را به بغداد صادر نکند، من جانب بیت‌المقدس نمی‌روم.

سلطان پرسید: آخر این غانم تاجر چه جور مطمئن بود که من اینگونه از ماجرا باخبر می‌شوم. که قاطرچی ادامه داد: او به من گفته بود به هر ترتیب شده من خودم را به حضور شما برسانم و از ماجرا باخبرتان کنم و او نمی‌دانست چرخ روزگار اینگونه خواهد چرخید. ضمناً او ده بار به من گفت: اگر از اول می‌دانستم که دختر درون صندوق باید به عقد سلطان درآید، همان نظر اول را هم به او نمی‌انداختم تا چنین عاشق و درمانده او شوم. سلطان مجدداً سؤال کرد: این غانم تاجر اکنون کجاست؟ مرد قاطرچی پاسخ داد: در دو منزلی بغداد در یک آسیاب آبی کنار رودخانه دجله، برای به حضور سلطان رسیدن دقیقه‌شماری می‌کند. باز هم سلطان پرسید: مگر او خبر داشت که بر سر ملکه ما چنین خواهد آمد؟ و قاطرچی گفت: نه. اما این غانم، مرد عجیبی است و نه مرد عجیب، که عاشق شوریده‌ای است. به من گفت: می‌مانم و فتنان را به سلطان می‌رسانم و بعدش یا

به فرمان ملکه کشته خواهم شد و یا از درد و فراق فتان خواهم مرد. البته او فکر نمی کرد ملکه اینگونه از دنیا برود. همان موقع، سلطان قاطرچی را نزدیک خود فراخواند و آهسته در گوش او چیزی گفت و به امیر کل سپاه هم دستور داد دو کیسه پر از سکه های زر را به مرد قاطرچی بدهد. سپس سلطان در مراسم خاکسپاری ملکه شرکت کرد و شب هنگام در ایوان قصر خود قدم می زد و انتظار آمدن قاطرچی را می کشید. قاطرچی آمد و زمین ادب بوسید و منتظر ایستاد. سلطان گفت: نیست، باید زودتر برویم. سلطان در لباس مبدل با مرد قاطرچی، شبانه و در تاریکی رفتند و رفتند تا به کنار آسیاب آبی حاشیه رودخانه دجله و دو منزلی شهر بغداد رسیدند. هنوز چند متری با آسیاب فاصله داشتند که همراه با صدای امواج رودخانه دجله صدای آوای حزینی را شنیدند که این ابیات را به آواز می خواند:

خواهم ز غمت با دل دیوانه بمیرم

دور از تو در این کلبه ویرانه بمیرم

سرمست ز عشق تو و سرگشته به گیتی

دائم که در این حالت مستانه بمیرم

سلطان جوانبخت تو را صاحب و مالک

در شعله عشق تو چو پروانه بمیرم

چون نیست ز بند ملک امید رهایی

ناچار در این دام غریبانه بمیرم

حکایت غانم و فتّان و ۱۳۷

خواهم که نهم دست تو در دست رقیبم

آنگاه در این گوشه کاشانه بمیرم
چون آواز تمام شد، مرد قاطرچی با صدای بلند گفت: دمت گرم
عاشق! با غریب مسافری که از راه دوری رسیده به سراغت آمده‌ایم.
آیا حوصله ما را داری؟ که غانم پاسخ داد: آری قدم بر چشم من
می‌گذارید. آسیاب که مال من نیست. من خود از بد حادثه اینجا به
پناه آمده‌ام. آنگاه قاطرچی و مهمانش وارد آسیاب شدند که غانم را
با سر و روی آشفته و چشمان اشک‌آلود دیدند.

غانم به دوست قاطرچی خود و مهمان تازه‌وارد احترام بسیار کرد
و قاطرچی سفره غذا را به میان نهاد و گفت: غانم، دو روز است که
تو لقمه‌ای در دهان نگذاشته و قطره‌ای در کام خود نریخته‌ای،
نوش جان کن. غانم پاسخ داد: تو از مهمان عزیزمان پذیرایی کن. من
به اندازه کافی غصّه می‌خورم، دیگر احتیاجی به غذا ندارم.

در این موقع مهمان تازه‌وارد گفت: غانم عزیز، قصه دلدادگی‌ات را
این مرد شریف برایم تعریف کرده است. تو با این همه ثروت و مال و
منال و با چنین عشق آتشینی، چرا خود با فتّان به بیت‌المقدس نرفتی
که حال از درد دوری‌اش بنالی؟ چرا می‌خواهی دست دلدار خود را
در دست رقیب بگذاری؟ تصور نمی‌کنی تب عشق کار تو را به هذیان
گفتن کشانده؟ که غانم گفت: اگر قبل از آنکه فتّان را برای سلطان
انتخاب و اعزاز می‌کردند، او را دیده بودم به خاطر وصلش با

صد تا سلطان بین‌النهرین هم می‌جنگیدم، امّا وقتی من فتّان را دیدم و دل به مهرش بستم، که چشم دیگری هم منتظر آمدنش بود. و آن چشم اگر چشم سلطان نبود و چشمان یک جاشوی گشتی یا یک رعیت تهی‌کیسه بود، باز هم من اینچنین رفتار می‌کردم. باز مرد غریبه گفت: آخر مگر نمی‌دانی آن سلطان جوانبخت در حرمسرایش زنان فراوان دارد. پس تو چرا از سهم خود می‌گذری؟ که باز هم غانم پاسخ داد: فتّان سهم من نیست. فتان مال من نیست، فتّان زوجه آینده آن سلطان در سفر است. بگذار سلطان بیاید، خودم به دربارش می‌روم و همه آن ماجراها را به وی می‌گویم و نشانه‌خانه پدری‌ام در بیت‌المقدس را هم به او خواهم داد.

چون قصه بدینجا رسید، خواب آنچنان بر سلطان شهرباز غلبه کرد که اجازه نداد شهرزاد قصه را به پایان برد. بنابراین یک شب دیگر هم صبرکنیم.

پایان شب‌هشتاد و سوم

و اما ای سلطان پرمهر و باذوقی که تاکنون نه شب با حوصله شنونده قصه غانم و فتنه و فتان بوده‌اید! امشب به ادامه و پایان داستان می‌پردازم و یادآور می‌شوم دیشب قصه به آنجا رسید که پادشاه بین‌النهرین در لباس مبدل از غانم پرسید: چرا با این حد عشق، با آن دختر ازدواج نکردی که غانم گفت: آن دختر امانت سلطان است. بگذار سلطان برگردد خودم به دربارش می‌روم و نشانه خانه پدری‌ام را در بیت‌المقدس به او خواهم داد. فقط از ملکه می‌ترسم. من یکبار توانستم از زنده‌به‌گورشدن، فتان را نجات دهم. ای مرد مسافر، هر کس دیگری هم جای من بود، آن پری‌روی فرشته‌خو را با آن ملکه سفاک و خون‌آشام به آن دربار نمی‌فرستاد. اما چه کنم که چون چشمی منتظر فتان است، بالاخره باید آن دختر در آخر کار به دربار بین‌النهرین برود.

سلطان یا مرد به ظاهر مسافر غریبه گفت: آیا می‌دانی که آن ملکه به قول تو سفاک دیروز مرد. و غانم گفت: چه بهتر! پس دیگر ترسی از فردای فتان ندارم. آنگاه رو به قاطرچی کرد و گفت: دوست خوب

من، به هر ترتیب که می‌توانی امکان ملاقات مرا با سلطان سرزمین بین‌النهرین فراهم کن. تمام سکه‌های زر من که در اختیار توست، باید خرج شود تا من به ملاقات سلطان نایل شوم. شنیده‌ام غیر از سلطان، تمام درباریان بغدادی را می‌شود خرید، فقط نرخ ایشان تفاوت می‌کند، حتی آن وزیراعظم را. بیست کیسه سکه زر نزد وزیر ببر و چند دقیقه‌ای اذن حضور در محضر سلطان را از او بخواه، تا من نشان امانتی سلطان را به وی بدهم و آنگاه در این گوشه ویرانه بمیرم.

باز هم مسافر غریب گفت: خوشبختانه آن وزیراعظم هم که نرخش بیست سکه زر بود، عوض شده است. تصور نمی‌کنم امیر سپاهش که اکنون همه‌کاره است، قابل خریدن باشد، که غانم رو به مرد قاطرچی کرد و گفت: این عزیز مهمان من و تو، آیا غریب از راه رسیده است، یا مفتش شهر بغداد. تازه یک چشمش هم که نابیناست و اینگونه از همه چیز آگاه. آنگاه غانم رو به مرد به ظاهر مسافر کرد و گفت: شما را به خدا بگویند که هستید؟ من عاشقم، دیوانه‌ام، بیچاره‌ام، اما ابله و احمق نیستم. و آنگاه بود که مرد ناشناس پارچه از دور سر و روی خود کنار زد و ردای ژنده را از دوش برداشت و گفت: آفرین به هوش بسیار و تشخیص دقیق و آفرین به نجابت و پاکدامنی و امانت‌داریت. بدان که من سلطان سرزمین بین‌النهرینم و فتان را هم به تو می‌بخشم.

مرد قاطرچی زبانش بند آمد. غانم دست و پایش لرزید که

حکایت غانم و فتّان و ۱۴۱

نتوانست روی زمین حتی بنشیند، چه آنکه بایستد و ادای احترام کند. سلطان از جا بلند شد و رو به مرد قاطرچی کرد و گفت: تو و غانم بعد از مراسم ختم ملکه به دربار بیایید، کارتار دارم.

چون غانم و قاطرچی بعد از مراسم ختم به دربار بین‌النهرین و به قصر سلطان رفتند، سلطان به غانم گفت: دوست دارم تو مدتی در بغداد و در قصری که برایت در نظر گرفته‌ام زندگی کنی. و اما تصمیم من دربارهٔ این مرد مهربان و باکرامت؛ آنگاه رو به مرد قاطرچی کرد و پرسید: راستی اسم تو چیست؟ و این پاسخ را شنید: غلام شما کریم قاطرچی، و سلطان اضافه کرد: یادت باشد تو دیگر قاطرچی نیستی، بلکه ما تصمیم گرفته‌ایم تو را حاجب مخصوص خود بگردانیم. کریم تعظیم دیگری کرد و گفت: قربان خدا شاهد است من لایق این همه مرحمت نیستم و از زبان سلطان اینگونه شنید: اگر من تو را انتخاب کرده‌ام، می‌دانم هستی. به هر صورت، ای غانم امین عاشق، ما تصمیم داریم فردا صبح حاجب مخصوص خود را با همراهانی درخور و کاروانی شایسته به بیت‌المقدس و نزد خانوادهٔ تو بفرستیم، تا فتّان و خانواده‌ات را همراه خود و با آن کاروان به بغداد بیاورد، زیرا تصمیم داریم بعد از مراسم چهلم ملکه، جشن عروسی تو را با دختر امیر ترکمان در شهر بغداد و در قصر سلطنتی خودمان برپای داریم. آیا موافقی؟ غانم پاسخ داد: بر این مژده گر جان فشانم رواست. و سلطان ادامه داد: از امیر کل سپاه و جانشین وزیراعظم هم خواسته‌ام هیئتی

برای عذرخواهی از مرگ ناگوار دایی فتن و همراهانش به دیار ترکمان بفرستد. و ضمناً از امیر ترکمان و بانویش یعنی مادر فتن دعوت کند که به همراه، برای شرکت در مراسم عروسی تو بیایند. بسیار خب ای کریم حاجب، اول اینکه برو و جامه مخصوص سلطان را برتن کن، و دوم قبل از حرکت فردای خود، مال التجاره و دارایی غانم عزیز را به قصرش منتقل کرده و به دست نگهبانان بسپار. تو هم بدان ای غانم، که من از هم صحبتی و هم نشینی با تو لذت خواهم برد. در این مدت بیست و چهار سال به قدری دروغ شنیده و ریا و تزویر در اطراف خود دیده‌ام، که جز امیر وفادار و درستکار سپاهم، دلم از تمام این دور و بری‌های قبلی خودم به هم می‌خورد.

کاروانی با پیغام سلطان و نامه‌ای از غانم با سرپرستی و هدایت کریم حاجب به سوی بیت المقدس، و کاروان دیگری با سرپرستی معاون سپاه بین‌النهرین، به سوی دیار ترکمان حرکت کرد و رفت و برگشت کاروان به ترتیبی بود که در مراسم چهلم مرگ ملکه طلای حلبی، امیر دیار ترکمان و همسرش و همچنین فتن و فتنه و مادرش هم شرکت داشتند. فردای شب مراسم چهلم، سلطان، غانم را نزد خود فراخواند و از او آهسته سؤالی کرد، که باز هم غانم، زمین ادب بوسید و گفت: ای سلطان بزرگوار، بر این مژده گر جان فشانم رواست.

هفته دیگری گذشت که مأموران و کارکنان دربار، قصر بزرگ و زیبا و مجلل سلطان در ساحل رودخانه دجله را آذین بستند و

حکایت غانم و فتنه و فتنان ۱۴۳

چراغانی کردند و عود و عنبر و کافور سوزاندند و جارچیان در شهر بر سر مردم نقل و سکه پاشیدند و مژده دادند که امشب در قصر سلطان جشنی دوگانه برقرار است. جشن عروسی حضرت سلطان با فتنه، خاتون بزرگوار و ملکه جدید سرزمین بین‌النهرین و جشن ازدواج غانم برادر ملکه جدید با فتنان دختر امیر ترکمان.

آن شب آن جشن دوگانه در قصر سلطان برگزار شد. بر طبق گفته معتمدین و پیرمردهای شهر، شاید، بیشتر از شصت سال بود که شهر بغداد، چنان جشن و سرور و پذیرایی شاهانه و بذل و بخشش عامی، به خود ندیده بود. شب از نیمه گذشته بود که آوازی خوش و صوتی دل‌انگیز توجه همه را جلب و ماهیان رودخانه دجله را هم مست کرد. آن صوت و صدا از غانم داماد بود که این ابیات را می‌خواند:

شکر ایزد که جهان جمله به کام من و توست

شاهباز حرم عشق به دام من و توست

گرچه رسوای جهانیم درین دهر چه باک

کار رسوایی در عشق مرام من و توست

شب هجران سپری شد سحر وصل رسید

صبح شادی اثر ناله شام من و توست

نغمه شادی ما شور در آفاق افکند

زهره در حسرت این طرفه مقام من و توست

گردش کار جهان در جهت شوکت ماست

خواجه دهر کمر بسته، غلام من و توست

حاکم کشور دل دوش به غانم گفتا

قرعه دولت جاوید به نام من و توست

و به این ترتیب فتنه خواهر غانم و دختر ایوب، تاجر درگذشته بیت المقدسی، بعد از بیست و چهار سال، فتنه و فساد و دسیسه و خونریزی طلا دختر سلیمان زینی امیر دیار حلب، ملکه دربار بین النهرین شد. فتنه برخلاف نامش چنان امنیّت و آرامش و اطمینان خاطری در دربار بین النهرین برقرار کرد که تا او زنده و ملکه بود، دیگر از فتنه در بغداد خبری نبود و جالب آنکه سلطان سرزمین بین النهرین هم آنچنان عاشق و دلبسته فتنه شد که دیگر اثر و نشانی از حرمسرای سابق در آن دربار نبود. غانم و فتان هم تا پایان عمرشان، مست از بوی گل عشق بودند.

پایان شب هشتاد و چهارم و قصه غانم و فتنه و فتان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قصه‌های هزار و یک‌شب
جلد ششم

نگرش و نگارش
پردازش و پالایش و ویرایش
از
حمید عاملی

دفتر پژوهش‌های رادیو

۱۳۸۷

تهران

سرشناسه	عاملی، حمید؛ ۱۳۲۰
عنوان و نام پدیدآور	هزار و یکشب/ نگرش، نگارش و ویرایش حمید عاملی؛ [برای] تحقیق و توسعه رادیو
مشخصات نشر	تهران: طرح آینده، ۱۳۸۴.
مشخصات ظاهری	ج، ۲۳۱ص..
فروست	متون رادیو تهران؛ ۲: ۵؛ ۳: ۶؛ ۷:
شابک	ج. ۱: 964-8828-04-0؛ ج. ۲: 964-8828-08-3؛ ج. ۳: 964-882-16-4؛ ج. ۴: 9789648828368 ۱۷۰۰۰ریال؛ ج. ۵: 9789648828436 ۱۲۰۰۰ریال؛ ج. ۶: 978-964-8828-61-0 ۱۸۰۰۰ریال؛
یادداشت	ج. ۳ به بعد [برای] اداره کل پژوهشهای رادیو
یادداشت	ج. ۲ (چاپ اول: ۱۳۸۴)
یادداشت	ج. ۳: ۱۳۸۵ (فیبا)
یادداشت	ج. ۴ و ۵ (چاپ: ۱۳۸۶) (فیبا)
یادداشت	ج. ۶ (چاپ اول: ۱۳۸۷) (فیبا)
یادداشت	عنوان دیگر: قصه‌های هزارویکشب
عنوان قراردادی	: الف لیله و لیله. فارسی.
عنوان دیگر	: قصه‌های هزار و یکشب
موضوع	: داستانه‌های کوتاه فارسی قرن ۱۴.
شناسه افزوده	: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. اداره کل تحقیق و توسعه صدا.
شناسه افزوده	: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های رادیو.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۴ ۸۸۷ه۴الف/۸۱۴۸ PIR
رده‌بندی دیویی	: ۸۴۳/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۱۱۰ ۸۳ م

نام کتاب: هزار و یکشب (جلد ششم)

نگرش، نگارش و ویرایش: حمید عاملی

حروف‌نگار: محبوبه یوسفی مقدم

طرح روی جلد: مهدی بخشایی

ناشر: طرح آینده

نوبت چاپ: اول

شماره پژوهش: ۵۲۰

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

بها: ۱۸۰۰۰ ریال

مرکز پخش: فروشگاه‌های سروش

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، ساختمان

شهدای رادیو، تلفن: ۲۲۱۶۷۷۰۸ نم: ۲۲۶۵۲۴۸۶

هر گونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از دفتر پژوهش‌های رادیو می‌باشد.

داستان ملک نعمان

و اما ای ملک مقتدر شایسته، و ای همسر فرزانه و بایسته، در روز و روزگاران قدیم، در سرزمین شامات، و در پایتخت آن سرزمین، یعنی شهر دمشق، بعد از سلطه و حکومت یونانی‌ها و دوران اقتدار اسکندر مقدونی، پادشاهی حکومت می‌کرد به نام ملک نعمان. این پادشاه در دلیری و جنگ‌آوری، شهره آفاق بود و میان شاهان و سلاطین هم‌عصر خود، چه در شرق و چه در غرب آن زمان، زبانزد همگان، که طعم تند تیغ تیزش را همه دشمنان چشیده و زجر دربندی و اسارتش را بسیاری کشیده بودند. او خود که سرداری سپاهش را بیشتر اوقات بر عهده داشت، با اسب تیزتک دشت و هامون‌نوردش، شرق و غرب عالم آن روزگار از روم و مقدونیه، تا هندوچین را درنوردیده، و خاک و گرد برخاسته از سم اسبش نشسته بر مژه و دیده تمامی سرداران دشمن بود. شنیدن نامش از شمال آسیا تا جنوب آفریقا لرزه بر اندام همه، حتی امیران حجاز و حبشه، قفقاز و ترکمان می‌انداخت.

ملک نعمان پادشاه کشورگشایی بود که بر درد و غم مکت خویش آشنایی کامل داشت و گره‌گشای مشکلات ایشان بود، که مردمش دوستش داشتند و نام و یادش را همواره گرامی می‌داشتند. خداوند ملک نعمان را با وجود

همسران بسیار و کنیزکان بی‌شمار، تنها یک فرزند پسر داده بود «برزین» نام که در زمان حدوث قصهٔ ما، بیست‌ساله بود و بلندقامت و براننده. با وجود جوانی، دارای سجایای اخلاقی و محاسن و مکارم ارزنده و قدرت ضربهٔ شمشیرش، کم از پدر نبود، که هم ولیعهد پدر بود و هم در میان همهٔ جوانان ملک و دیار خویش از همه سرآمد و بر همه سرور، به ترتیبی که سپاهیان عظیم سرزمین پدرش، به رضایت سر به اطاعتش فرود آورده، و پدر نیز با رضایت، زمام امور مملکت و شیرازه و نظم و نسق قشون را بدو سپرده بود.

تا اینکه در دربار این خبر پیچید که یکی از کنیزان حرمسرا، از ملک نعمان حامله است و سلطان قدرقدرت، در آیندهٔ نزدیک، صاحب اولاد دیگری خواهد شد. شایع‌شدن این خبر به همان اندازه که ملک نعمان را خرسند و شادمان ساخت، موجبات اندوه و دغدغه خاطر برزین را فراهم کرد. کنیز رومی باردار که از توطئه‌های پنهانی دربار خبردار بود، برای درمان بودن از کید و حسد ولیعهد هر چه بیشتر در نزدیکی خود به سلطان می‌کوشید. برزین که رقیبی برای آیندهٔ خود در راه می‌دید، هر روز بیشتر از پیش در درون خود از خشم می‌خروشید، و گاه از شدت حسادت، چون سیر و سرکه می‌جوشید و با تمام بلندطبعی و سخاوت، در مورد برادر احتمالی و در راه خود، فکر و اندیشه‌اش به بی‌رحمی و قساوت هم رسیده بود.

کنیز باردار که صفورا نام داشت، در آن جوی که هر روز، هم دلخوشی و امیدواری ملک نعمان را بیشتر می‌کرد، و هم خشم و کینهٔ برزین ولیعهد را افزون‌تر می‌نمود، روزهای سخت بارداری را سپری می‌کرد. سنگینی صفورای حامله به‌حدی شد که در دو ماه آخر بارداری، توان حرکت و قدرت راه‌رفتن از وی سلب شده بود، تا هنگام تولد نوزاد، که ملک نعمان، قابله‌های ورزیده

۳ داستان ملک نعمان

و ماهر را از دور و نزدیک به دربار خود فرا خوانده و حکیمان بسیاری را به مراقبت و پرستاران بی‌شماری را به نگهداری صفورا، کنیز بسیار زیبای رومی خود گمارده بود.

برزین ولیعهد که به دستور پدر با سپاهی عظیم و قدر، عازم سفر به سرزمین‌های دور بود، هر روز به بهانه‌ای حرکت سپاه را عقب می‌انداخت و در اطاعت امر پدر تعلل می‌ورزید که اگر نوزاد، پسر باشد او را بکشد و خویشتن را از آسیب رقیب احتمالی خود در امان نگاه دارد و آنگاه سفر را آغاز کند. حبّ مقام و شوکت سلطنت آینده و هیبت تخت و بارگاه پادشاهی، از برزین پرمهر و گشاده‌دست، انسانی لئیم و پست ساخته بود.

صفورا روزهای آخر دوران بارداری را با دردی کشنده سپری کرد. ملک نعمان که همواره پشت در اتاق مادر طفل آینده و در راه خود، در حال قدم‌زدن بود، دست به دامان طبیبان و ملتمس قابله و حکیمان بود. صفورا از هنگام مقررّ وضع حملش هم گذشت، وی در چنان حالت سخت و وضع دشواری افتاد که این زمزمه در اندرون دربار پیچید که: محال است مادر و طفل زنده بمانند. و آنگاه بود که بار اندوه گران را به راحتی می‌شد بر دوش ملک نعمان مشاهده کرد و ترس مستولی‌شده بر قابله‌ها و طبیبان هم مشهود و عیان بود که ناگهان از اندرون فریاد برآمد: «خدا را شکر، نورچشمی دختر است. نورچشمی دختر است». قابله‌ها و خدمه‌ها هلهله‌کنان بیرون دویدند. هر چند که ملک نعمان خود را به آرزو و آمالش نرسیده می‌دید، اما سگه‌های فراوان به ایشان بخشید و خود به خوابگاه مخصوصش رفت و دمی آرمید. خبر به گوش برزین ولیعهد هم رسید که شما صاحب خواهری بس زیبا و فرخ‌لقا شده‌اید که برزین هم خوشحال از آنکه رقیبی سر راهش پیدا

نشده به پیغام آورندگان صلۀ فراوان داد و بعد بدون لحظه‌ای درنگ، به میدان رفت و بر اسب خویش سوار شد و سپاه را دستور حرکت داد.

اما درد زایمان پایان نگرفت و پیچ و تاب صفورا تمام نشد. از ظهر و هنگام تولد دختر تا شامگاه، صفورا همچنان با مرگ دست و پنجه نرم می‌کرد و قابله‌ها در حیرت که چرا باد شکم زائو نخوابیده و چرا او چون مار مدام به خود می‌پیچد! ساعتی از شب گذشته و ماه شب چهارده و بدر منیر به وسط آسمان رسیده بود که بانگ شادمانه و هلهله دیگری از اتاق زایمان برخاست و صفورا نفسی عمیق کشید و از هوش رفت و فریاد شادمانی قابله‌ها و خدمه بلند شد. بانگشان آنچنان رسابود که ملک نعمان از خوابگاهش بیرون پرید و شتابان خود را به پشت در اتاق زایمان صفورا رسانید که متوجه شد یکی از قابله‌ها، نوزاد دیگری را روی دو دست گرفته و شتابان به سوی وی می‌دود و می‌گوید: «سلطان مژده سلطان مژده، دومی پسر است، دومی پسر است».

ملک نعمان به قدری خوشحال شد که نوزاد پسر شسته نشده و هنوز ناف نبریده خود را غرق بوسه کرد و به این ترتیب بود که رقیب آینده برزین ولیعهد هم به دنیا آمد، در حالی که او در آن موقع چهار منزل با سپاهیان از شهر دمشق دور شده بود و در نتیجه از وقوع آنچه که می‌ترسید، بی‌خبر ماند.

چون سخن شهرزاد بدینجا رسید، با اینکه شب اول و آغاز داستان جدید ملک نعمان بود، اما سلطان شنونده قصه تاب بیدار ماندن را در خود ندید و دیده بر هم نهاد و به خواب رفت و شهرزاد هم شکر خدای را به جا آورد که روز دیگری را می‌تواند زنده باشد.

پایان شب هشتاد و چهارم

و اما ای شهریار جوانبخت که در ملک تحت فرمانت رعیت در رفاه است و یتیم و بینوا در پناه قرار دارد! در ادامه داستان تازه آغاز شده ملک نعمان باید عرض کنم که نام دختر ملک، «شیرین» گذاشته شد. آنهم به این خاطر بود که چون به وی خبر دادند نوزاد به دنیا آمده دختر است، او گفت: این هم دومین میوه شیرین زندگی من، و به این جهت اطرافیان هم فوراً نام نوزاد را شیرین نهادند. ولی چون ملک نعمان اندکی اهل ذوق و علم هم بود، لذا نام فرزند سوّم و قل دوم پسر به دنیا آمده صفورار، خود انتخاب کرد و او را «فرزین» نامید. فرزین یعنی وزیر، و سلطان نیک می دانست نام مهره وزیر در صفحه شطرنج هم فرزین است.

زمانی که اولین فرزند ملک نعمان در بیست سال قبل از شروع قصه ما به دنیا آمد، ملک نعمان غیر از سریر وزیر، وزیر ایرانی و دانشمند دیگری داشت که آن وزیر دوم، نام کودک را در آن موقع برزین نهاد. برزین نام یکی از فرشتگان آیین پیشین ایرانیان، و همچنین نام یکی از آتشکده های آن روزگار در خراسان بزرگ بود.

ملک نعمان بعد از نام نهادن بر پسر دوم، سر به آسمان بلند کرد و گفت: خیالم راحت شد. آن اولی برزین است و ولیعهد، که بعد از من بر تخت سلطنت خواهد نشست، و این دومی هم فرزین است و وزیر که امیدوارم

یاور و عصای دست برادر بزرگش باشد و برزین هم، در دوران سلطنت خود، او را به مقام وزارتش انتخاب کند.

و اما ای ملک جوانبخت، اکنون لازم است اندکی دربارهٔ مادر فرزین، فرزند دوم پسر ملک نعمان، یا صفورای کنیز رومی صحبت کنیم. ملک نعمان غیر از ملکه دربار و مادر برزین ولیعهد، تعداد زیادی زن عقدی و کنیز در حرمسرای خود داشت، به ترتیبی که بعضی از راویان اخبار و ناقلان گفتار، تعداد ایشان را بیش از صد آورده‌اند. اما آنچه که مسلم است تعداد زنان حرمسرای ملک نعمان، از چهل و پنجاه هم بیشتر بود. آخرین کنیزی که وارد دربار ملک نعمان شد، همین صفورا، مادر فرزین بود. وی خود را دختر یکی از سرداران سپاه کارتاژ، از دیار طنجه در شمال آفریقا معرفی کرد. و چون جنگی بین لشکریان ملک نعمان و سپاه کارتاژ درگرفت و به شکست فرمانروای دیار طنجه انجامید، از میان غنیمت‌ها و اسرای جنگی، یک دختر بسیار زیبا و ملیح و دانا را تقدیم ملک نعمان فاتح نمودند. البته فرماندهی سپاه را در آن حمله، خود ملک نعمان برعهده داشت و زمانی که صفورای اسیر را نزد ملک نعمان آوردند، دستور داد وی را به حرمسرایش در دمشق بفرستند.

صفورا چون از یک سو خود را دختر امیر سپاه طنجه، [به جهتی که بعدها عرض خواهم کرد] معرفی کرده بود و از طرفی هم باسواد و درس‌خوانده بود و آداب‌دان و آشنا به رسوم درباری و بسیار زیبا و دوست‌داشتنی، خیلی زود توانست خودش را در دل سلطان جا کند، به ترتیبی که با واردشدن صفورا به دربار دمشق، خیلی از زنان حرمسرا از یاد ملک نعمان رفتند و حتی ملکه نیز در انزوا قرار گرفت؛ به ترتیبی که به حالت

داستان ملک نعمان ۷

قهر و به بهانه اینکه چندین سال است پدر و مادر و اقوام خود را ندیده، عازم سفر به سرزمین یمن شد، زیرا او دختر پادشاه یمن بود.

چون ملکه، به سرزمین یمن رسید و نزد پدرش حکایت صفورا، کنیز کارتازی را بازگفت، پدر به نصیحت به دخترش گفت: «مگر من که پدر تو هستم و از ملک نعمان هم بزرگترم، حرمسرایم پر از زنان گوناگون و کنیزان نیست؟! این رسم دربارهای مشرق‌زمین و خصلت و فطرت پادشاهان این اقلیم است که حرمسرایشان پر از زنان گوناگون باشد. پدر جان چندی در دربار من که خانه پدری‌ات می‌باشد استراحت کن و خیالت هم راحت باشد. مگر خودت بارها نگفتی ملک نعمان بعد از ضربه شمشیری که در جنگ، به ستون فقراتش وارد شد از نعمت فرزنددار شدن، محروم گردید؟ برزین تو هم قبل از آن حادثه به دنیا آمد. بیخودی ناراحت نباش که تو ملکه دربار دمشق و مادر ولیعهد برزین، یگانه پسر ملک نعمان هستی و خواهی بود.

به این ترتیب، سلطان شنونده و همسر دانا و داندۀ من، توجه فرمودند که هنگام تولد شیرین و فرزین، ملکه دربار در دمشق نبود. از طرفی ملک نعمان خوشحال و مسرور از به دنیا آمدن فرزین لحظه‌ای از دور و بر صفورا دور نمی‌شد. البته صفورا به علت تحمل آن درد شدید یک شبانه‌روز بی‌هوش بود و از روز دوم تولد دوقلوها توانست، به آنها شیر بدهد. چون صفورا حالش بهتر شد و ملک نعمان توانست با او به گفتگو بنشیند، به صفورا گفت: می‌خواهم دستور دهم شهر دمشق را چراغانی کنند و به خاطر تولد فرزین یک هفته جشن برپای دارند، که صفورا گفت: جسارت است سلطان، اما می‌خواهم استدعا کنم از این تصمیم صرف‌نظر کنید. ملک نعمان با تعجب پرسید: چرا؟ که صفورا گفت: شما می‌دانید من دختر امیر سپاه قوم کارتازم و

در دربار بزرگ شده و با دسیسه‌ها و توطئه‌های درباری آشنا می‌باشم. آیا تصوّر نمی‌کنید ممکن باشد برپایی این جشن و سرور، و انعکاس آن در اطراف و رسیدن خبرش به گوش ملکه بزرگوار که به یمن تشریف برده‌اند، و همچنین جناب برزین ولیعهد که در راه و به عزم جنگیدن با دشمن است، تأثیر سوء داشته باشد؟! ضمناً استدعای دیگر من این است که دستور دهید محل زندگی و اقامت کنیزکمترین شما و همچنین نورچشمان دلبدتان، یعنی فرزین و شیرین را در قصر دیگری، دور از دربار و حرمسرا تعیین کنند. جسارت است، اما من از حسادت دیگر زنان و کنیزان حرمسرای سلطان می‌ترسم و ترسم از این بابت است، مبادا ایشان یک وقت قصد جان شاهزاده فرزین و شاهزاده خانم شیرین را بنمایند. شما نمی‌دانید هر روز چند کولی رمال و دعانویس و دلّاله جادوگر به دربار می‌آیند و می‌روند و زنان و کنیزان حرمسرا، برای اینکه از سلطان باردار شوند، چه جادو و افسون‌هایی می‌کنند! من تا به حال جرئت نمی‌کردم اظهار کنم که بعضی از ایشان بارها، حتی در شربت سلطان هم موادی اضافه کرده‌اند که آن را زنان کولی و جادوگران به ایشان داده‌اند.

آنجا بود که ملک نعمان گفت: آفرین بر تو ای صفورا. حرفهایت تمامی درست است. به سریر وزیر می‌گویم از پخش کردن خبر تولّد فرزین، خودداری کند و خودم هم از برپایی جشن صرف نظر می‌کنم. ضمناً دستور می‌دهم تو و دوقلوهای عزیزم را به قصر بیلاقی‌ام منتقل کنند. تعیین خدمتکاران و خدمه قصر بیلاقی هم بر عهده خود تو. کاش می‌شد که تو ملکه دربار من می‌شدی ولی چه کار کنم که بر اساس آیین حاکم بر دربار، ملکه باید شاهزاده باشد. این مورد درباره تو امکان ندارد. با توجه به اینکه ما

داستان ملک نعمان ۹

از ملکه فعلی هم رضایت کامل داریم، هر چند که او به خاطر تو از ما ناراضی شده و قهر کرده و نزد پدرش به سرزمین یمن رفته است.

و اما ای مونس شبهای شهرزاد و ای سلطان مقتدر با عدل و داد، همانطور که به عرض شما رسانیدم، هوشمندی صفورا و همکاری‌هایی که ملک نعمان با وی در مورد مکتوم گذاشتن تولد فرزین، قل دوم از دوقلوها نمود، و تغییر مکان زندگی ایشان از حرمسرای دربار به قصر بیلاقی، باعث شد خبر تولد پسر دوم، در جایی پخش نشود و حضور و اقامت چهار سال تمام ملک نعمان، شبها در قصر بیلاقی، و اینکه وی هفته‌ای یکی دوبار بیشتر به دربار نمی‌آمد و اداره امور مملکت هم در دست دو وزیر و از جمله سریر، وزیر باتدبیرش بود، وضعیّت حرمسرا را دگرگون کرد.

ملک نعمان با اعتمادی که به درایت و کاردانی وزیران خود داشت، تمام آن چهار سال را در کنار صفورا و شیرین و فرزین، در قصر بیلاقی خود که فاصله چندان با دمشق نداشت، گذراند. چون بعد از تولد دو قلوها، دیگر ملک نعمان به هیچ وجه شبهایش را با دیگر همسران و کنیزان خود نمی‌گذراند، لذا حرمسرای دربار از رونق افتاد و کسی ندانست که بسیاری از زنان و کنیزان حرمسرا چه شدند و کجا رفتند.

اما جاسوسان درباری ملکه به هر شکل که بود خبر تولد شیرین و فرزین را به یمن، و به دربار پادشاه آن سرزمین بردند. چون ملکه از ماجرا باخبر گشت، دچار یک بیماری عصبی شدید شد و یک ماهی را در بستر افتاد و بعد از بهبودی، تصمیم به مراجعت به دمشق گرفت، که از بخت بد، در طول سفر و در بین راه، دچار بیماری طاعون شد و جان سپرد. البته ملک نعمان بعد از دریافت خبر فوت ملکه، هیچ عکس‌العمل درخور احترام برای همسر

متوفی خود نشان نداد و آنچنان که باید، دربار دمشق هم به عزاداری نپرداخت. از طرفی جنگی را که ملک نعمان با کشورهای شمالی سرزمینش و با فرماندهی برزین ولیعهد آغاز کرده بود، خیلی به درازا کشید، به ترتیبی که برزین و سپاهیان، ناچار بودند برای گشودن هر قلعه، چندین ماه آن را در محاصره نگاه دارند.

برزین ولیعهد هم، آنچنان سرگرم جنگ و به دست آوردن فتوحات جدید بود، که تقریباً ارتباط خود را از جهت کسب اخبار داخلی با دربار دمشق قطع کرده بود و در نتیجه هیچ‌گونه اطلاعی از وجود برادر چهارساله خود به نام فرزین، نداشت. حتی خبر مرگ مادرش را هم بعد از یک سال دریافت کرد.

بالاخره در پایان سال چهارم در حالی که برزین رشید، فتوحات بسیاری در سرزمین‌های شمالی به دست آورده و برای هر شهری هم امیری گمارده و غنیمت‌های فراوان و بی‌شمار به چنگ آورده بود، در جلگه سرسبزی اتراق کرده و سپاهیان به استراحت پرداخته بودند که پیک تیزپایی از جانب ملک نعمان - یعنی پدرش - به او رسید و نامه‌ای به وی داد با این مضمون که از ملک نعمان پادشاه سرزمین شامات به فرزند شایسته‌اش برزین دلاور! شایسته است که آن فرزند عزیز به جای آمدن به سرزمین خود، از بیراهه که حتماً کوتاه‌ترین راه هم باشد، رو به سرزمین روم نهد که امپراتور آنجا، از ما کمک طلبیده. و بر ماست که به یاری برادر خود گرگین پاشای امپراتور برویم. فرزندم غنیمت‌های به دست آورده از نبرد پیروزمندانۀ خود را صرف ترمیم و تکمیل نیازمندی‌های سپاهت بگردان، که در میانه راه، حتماً سریر وزیر با عمده سپاهیان دیگری به شما می‌پیوندد و چه بسا که من نیز، شما و سریر

وزیر و سپاهیان دلاورتان را تنها نگذارم.

چون سخن شهرزاد بدینجا رسید، هم سلطان آرمید، و هم سپیده دمید و هم نسیم زندگانی برای یک روز دیگر بر چهره زن پارسی نژاد قصه‌گوی ما وزید.

پایان شب هشتاد و پنجم

و اما ای سرور والاتباری که همواره می‌گویی گذشته چراغ راه آینده بوده و افسانه‌ها و داستان‌ها مایهٔ روشنائی آن چراغ است، ضمن تشکر از این نگرش داهیانه باید به عرض سلطان مقتدر و ولینعمت و سرور خود برسانم که، در دوران بعد از اسکندر مقدونی، سپاهیان روم به تلافی حمله‌های ویران‌کننده و کشتارهای بی‌رحمانهٔ اسکندر، به سرزمین یونان حمله بردند و یونانی‌ها را گوشمالی فراوان دادند و گنج‌های بسیار به غنیمت بردند. از جمله سه قطعه الماس و یاقوت و زمرد، که هر کدام، اندازهٔ یک تخم‌مرغ بود، که این سه سنگ گرانها، قدرت جادویی داشته و به‌خصوص می‌گفتند الماسش بر بازوی هر کسی بسته شود عمر جاوید یافته و از جمیع بلیات در امان خواهد بود.

اما بعد از آنکه یونانی‌ها دوباره قدرتی یافتند، درست در همان دورانی که رومیان به‌علت جنگ‌های طولانی دچار ضعف شده بودند، با لشکری عظیم به روم حمله کردند و سپاه روم را شکست داده و بر خزانهٔ پادشاهی دست یافتند و غنیمت‌های افزون و کنیزکان بسیار با خود بردند؛ از جمله آن سه سنگ گرانها را که از آن خود و حق مسلم خویش می‌دانستند. امپراطور گرگین پاشا بعد از آن شکست بود که نامه‌ای مشفقانه و صمیمانه برای ملک نعمان فرستاد و از او کمک خواست و در ضمن وعده داد که اگر آن ملک

بزرگوار به کمک سپاهیان روم بیاید تا بتواند یونانی‌ها را چون گذشته شکست دهد، هر چه غنیمت به دست بیاید تقدیم داشته و از جمله یکی از آن سه گوهر گرانبها که همان الماس باشد؛ الماسی که حکم آب حیات دارد و هرکس بر بازوی خود ببندد عمرش جاوید خواهد بود.

ملک نعمان سریر وزیر را به حضور طلبید و گفت: اولاً که امپراتور روم برای من حکم برادر را دارد و کمک به او بر من فرض و واجب است، و در ثانی من نیز برای آینده سرزمین خود از یونانی‌ها بیمی در دل دارم، و سوم آنکه اگر آن الماس جادویی به دست من برسد آن را بر بازوی فرزندم فرزین می‌بندم که همواره نگران آینده او هستم. نه من، که مادرش صفورا نیز یک شب آرام نمی‌خوابد. در نتیجه، ای سریر وزیر، تو با سپاهی فراوان، از راهی دیگر به جانب سرزمین روم حرکت کن که حتماً در میانه راه به برزین و سپاهیانش خواهی رسید. شما در محل تلاقی دو سپاه چند روزی را استراحت کنید تا من خود را به شما برسانم و از سپاهیان بازدیدی به عمل آورده و بعد از چهارسال دوری، دیداری با ولیعهد خود، تازه گردانم. و چون قبلاً به یونان لشکر کشیده و با یونانی‌ها جنگیده و به رموز جنگاوری ایشان آشنا هستم و راه‌های فتح قلعه‌های مستحکم ایشان را نیک می‌دانم، نقشه کامل منطقه و چگونگی آغاز حمله را به شما می‌گویم. ضمناً چون هنوز برزین ولیعهد از وجود برادر چهارساله‌اش فرزین هیچ نمی‌داند، شما همچنان موضوع را از او کتمان کنید تا خودم بعداً به گونه‌ای موضوع را با او در میان بگذارم، که احساسات عاطفی‌اش جایگزین حسادت‌های احتمالی‌اش شود.

سریر وزیر در حالی که در برابر ملک نعمان تعظیمی کرد از بارگاه خارج شد و فردای آن روز با سپاهیان عظیم رو به جانب سرزمین روم نهاد. آغاز

حرکت برزین ولیعهد، از آن دشت اتراق کرده، و سریر وزیر از شهر دمشق، هر دو در یک روز بود. و درست بعد از بیست و سه روز، دو سپاه به هم رسیدند. سریر وزیر و برزین ولیعهد دست در گردن یکدیگر انداختند و سر و روی یکدیگر را غرق بوسه کردند. ملک نعمان هم بعد از مرخص کردن سریر، وزیر دوم ایرانی خود را خواند و دستورات لازم را برای دوران غیبت خود از دمشق به او داد و آنگاه رو به جانب قصر بیلاقی- برای دیدن صفورا و دوقلوهای خود، یعنی شیرین و فرزین - نهاد و موضوع سفر جنگی برزین و سریر وزیر را با صفورا درمیان نهاد. چون صفورا از ملک نعمان پرسید: سلطان چگونه دلشان راضی می‌شود که بعد از چهار سال چند شبی شاهزادگان خود یعنی فرزین و شیرین را تنها بگذارند؟ ملک نعمان پاسخ داد: می‌روم تا راه به دست آوردن الماسی که باید به بازوی فرزین بسته شود را به برزین و سریر وزیر نشان دهم. خیالت راحت باشد، خودم هم بیشتر از یکی دو شب، طاقت دوری دوقلوهایی که آتش به جان پدر زده‌اند، را ندارم.

دوسه روز بعد از حرکت سپاه دوم با فرماندهی سریر وزیر، ملک نعمان هم به همراه چند زبده‌سوار، از شهر دمشق خارج شد و رو به همان جانبی گذاشت که ولیعهدش برزین و وزیرش سریر، هر یک از طریقی بدان سو می‌رفتند.

ای سرور گرانقدر شهزاد قصّه‌گو، قبلاً عرض کردم که آن دو فرمانده با سپاهیان خود هر کدام بعد از بیست و سه روز راهپیمایی به هم رسیدند و دست در گردن یکدیگر انداخته و به رویوسی پرداختند، و در همان موقع بود که تک‌سواران پیشاهنگ، خبر رسیدن ملک نعمان را هم آوردند. پدر و پسر بعد از چهارسال دوری از یکدیگر، چه شادی‌ها کردند و چه اشک شوقی از

دیده فرو ریختند! آنگاه ملک نعمان به برزین ولیعهد و سریر وزیر، شیوه حمله را یاد داد و نقشه قلعه‌های یونانیان را در اختیار ایشان گذاشت. حتی شیوه‌های جنگی یونانیان را هم به ایشان گوشزد کرد و اضافه نمود: به قراری که شنیده‌ام یونانی‌ها تصمیم دارند تا یکی دو ماه دیگر به سرزمین ما هم حمله کنند، که اگر ما با کمک رومی‌ها پیش‌دستی نکنیم، ممکن است از ایشان صدمه‌ها دیده و شکست بخوریم. در این لشکرکشی شما باید نهایت سعی خود را به خرج دهید و یادآور می‌شوم که حتماً هم باید پیروز شوید. چون در صورت پیروزی، هم امپراتور روم را تا مدت‌های طولانی متحد خود ساخته‌ایم، و هم زهر چشمی از یونانی‌ها گرفته‌ایم که فکر حمله به سرزمین ما را تا سالهای سال از مغز خود بیرون کنند. تو پسر! باید تا پای جان بکوشی، زیرا بعد از من در دوران سلطنت بعدی خودت هم، اگر در این جنگ پیروز نشوی، همواره در خطر خواهی بود.

ملک نعمان بعد از آنکه آموزش‌های لازم را به فرزندش برزین و وزیرش سریر داد، و بعد از رژه‌ای که سپاهیان از مقابلش رفتند، رو به جانب دمشق نهاد. برزین ولیعهد و سریر وزیر هم با سپاهی گران، به جانب سرزمین روم حرکت کردند تا با سپاهیان رومی رو به جانب یونان گذارند.

سپاهیان بعد از یک ماه، به سرزمین روم رسیدند و گرگین پاشا، امپراتور، خود به استقبال ایشان آمد و برزین ولیعهد و سریر وزیر را احسان و مکرمت فراوان نمود و گفت: سپاهیان رومی هم آماده ملحق‌شدن به شما هستند. من از آنجا که می‌دانم وقتی ملک نعمان انتخابی کند، انتخابش بدون حکمت نیست، لذا من هم با احترام به انتخاب دوست دیرین خود، فرماندهی تمام سپاهیانم را به شما شاهزاده دلاور واگذار می‌کنم و در روم می‌مانم، تا

خبر پیروزی شما را بشنوم. البته در صدد تهیه سپاه دیگری هم هستیم که به فاصله بیست روز آینده، سپاه کمکی را هم به سوی شما می‌فرستم.

بعد از چند روز استراحت، سپاهی عظیم که آمیزه‌ای از سربازان شامی و جنگاوران رومی بودند و تعدادشان از پنجاه هزار هم بیشتر بود رو به جانب سرزمین یونان نهاد. بیست روز آن لشکر عظیم در راه بود تا به پنج منزلی مرز سرزمین یونان رسید. در آنجا برزین ولیعهد با مشورت سریر وزیر، در دشتی پهناور دستور اتراق سپاهیان و استراحتی چند روزه را داد و فرماندهان زیردست خود را به خیمه‌اش دعوت کرد و گفت: اولاً باید چند روزی، قشون استراحت کامل کند، در ثانی باید منتظر بمانیم تا سپاهیان کمکی امپراطور هم برسند و به ما ملحق شوند. در این فاصله من بر اساس نقشه‌ای که از پدرم دریافت کرده‌ام، باید به گشت‌زنی به طور ناشناس در این منطقه پرداخته و راه‌های نفوذی پیدا کنم و آنگاه که دنباله سپاه هم رسید، با نظر و صلاحدید سریر وزیر و برخورداری از تجربیات جنگی قبلی شما، به آرایش سپاه پرداخته و حمله را شروع کنیم.

فرماندهان سپاه چون دانستند که برزین قصد دارد تنها و ناشناس و با لباس مبدل به تحقیق و تفحص بپردازد، ابتدا اظهار نگرانی کردند، اما در نهایت، وقتی سریر وزیر گفت که ملک نعمان سرزمین یونان را خوب می‌شناسد و نقشه کامل و درستی برای جنگ در اختیار فرزندش گذاشته، فرماندهان رومی پذیرفتند و سر اطاعت فرود آوردند و صبح زود روز بعد، درحالی‌که سپاهیان در حال استراحت بودند برزین بر اسب تیزتک خود نشست و با نقشه دریافتی از پدر، رو به جانب مرزهای سرزمین یونان نهاد.

برزین چهار شبانه‌روز بدون استراحت، تمام مرزهای خشکی شمال

شرقی سرزمین یونان که هم‌مرز با روم بود را مشاهده و نقشه‌برداری و بررسی نمود، دژهای دفاعی یونانیان را از دور در نظر گرفت و در حالی که بعد از چهار شبانه‌روز تحقیق و آشنایی با محل، تصمیم برگشت گرفت، احساس خستگی و خواب‌آلودگی شدید کرد. از اسب پایین آمد و دهانه اسب را بر درختی بست و تصمیم گرفت ساعتی زیر آن درخت بخوابد و سپس رو به جانب لشکریان خود بگذارد که از دور صدای مهمه سربازان گشتی یونانی به گوشش خورد و با وجود خستگی بسیار، ماندن و خوابیدن را جایز ندانست و دهانه اسب را از درخت باز کرد و خسته، دوباره سوار شد و به حرکت درآمد.

اما برزین روی زین اسب خوابش برد و اسب، بی‌آنکه بداند به کجا می‌رود، سوار خود را ساعتها برد. آنگاه که برزین روی زین، خوابش برد، نزدیک غروب آفتاب بود و برزین نشسته، ساعتها همچنان خواب بود تا ماه به وسط آسمان رسید که چشمانش باز شد و متوجه گردید اسبش لب جوی آبی مشغول آب‌خوردن است.

برزین چشمان خود را مالید، مقابلش دریاچه کوچک و برکه‌مانندی دید که آب، از آن برکه می‌آمد و در آن‌طرف برکه، قصری را در زیر نور ماه مشاهده کرد، بسیار مجلل و سربه‌فلک‌کشیده، که جلوی عمارت قصر و آن‌سوی برکه دختری نشسته بود زیباتر از ماه آسمان که عکس چهره‌اش در آب برکه لبخند تمسخر به ماه می‌زد و مقابل آن ماهروی پری‌پیکر نیز ده کنیز ایستاده بودند.

چون قصه بدینجا رسید، شهرزاد لب گشود تا برای سلطان خویش بگوید با ظاهر شدن آن دختر زیباتر از ماه آسمان، گویی ماجرای مهم‌تر از جنگ با

سپاه یونانیان برای برزین ولیعهد در شرف تکوین است، که متوجّه شد سلطان قصّه‌شنو را، مثل تمام شبهای گذشته، خواب در ربوده و لذا شهرزاد هم لب از سخن فرو بست.

پایان شب هشتاد و ششم

و اما ای سلطان مشهور و بااقتدار، و ای میان سلاطین، صاحب اشتها و اعتبار، دیشب قصهٔ ملک نعمان به آنجا رسید که عرض کردم چون برزین از خواب بیدار شد، مقابلش برکه‌ای دید که در آن سوی برکه قصری بود مجلل و سر به فلک کشیده که جلوی عمارت قصر، دختری ایستاده بود که مقابلش ده کنیز بودند. در وصف زیبایی دختر نیز گفتم، عکس چهره‌اش که در آب برکه افتاده بود، لبخند تمسخر به ماه آسمان می‌زد.

دختر زیارو که جواهرات بسیار به خود آویخته و زیبایی‌اش، در زیر نور سیم‌گون ماه ده چندان شده بود، به کنیزان ایستاده در مقابل خود گفت: وقت را نباید تلف کرد. تا نور ماه هست، بیایید کشتی بگیریم که زنان ملک ما، نباید کم از مردان و گردان کشور خود و دیگر ممالک باشند.

آنگاه بود که یک به یک کنیزان جلو می‌آمدند و با آن دختر زیاروی پری‌پیکر، کشتی می‌گرفتند که البته همه هم شکست می‌خوردند. اما آن فتانهٔ زیارو، بعد از شکست دادن هر یک، مورد اشتباهشان را بسیار استادانه گوشزد می‌کرد و ایشان را به مبارزه در شبی دیگر دعوت می‌نمود. تا اینکه پیرزنی عفریته‌مانند، ظاهر شد و گفت: دختر خیلی به زور بازوان نحیف می‌نازی! این بدبخت‌هایی که کنیز هستند جرئت نمی‌کنند تا تو را شکست دهند. اگر راست می‌گویی با من کشتی بگیر تا حالی‌ات کنم، تا پشتت را به خاک ببرم، تا باد غرور را از کله‌ات بیندازم. که دختر گفت: ای ملکه آفت‌ها و بلایا، اگر

قصد شوخی با مرا که نوهات هستم داری، من دارم فنون رزم آوری را به این دخترکان نوپا می‌آموزم، من که قصد خودنمایی ندارم. پیرزن مسخره‌کنان گفت: کافی است، بس کن، یعنی مملکت ما تا این اندازه از گردان و پهلوانان تهی شده است که شما، این شاخه‌های شکننده رازقی را می‌خواهید به جنگ تناور درختان جنگل ببرید! اگر هم قرار است کسی با کسی کشتی بگیرد، آن، من هستم. بله فقط من، که تو نوه خیره‌سر، جسارت کرده و نام مرا ملکه آفت‌ها و بلاها گذاشته‌ای.

دختر و پیرزن به هم آویختند. ابتدا آنچنان می‌نمود که پیرزن چیره خواهد شد. برزین فوراً دست بر شمشیر برد و آماده رفتن و کمک‌کردن به دختر شد که دختر پیرزن را بلند کرد و در هوا چرخاند و از پشت به زمین خواباند. آنگاه با مهربانی دستش را گرفت و از زمین بلندش کرد و گفت: ای مادر بزرگ و ای ملکه آفت‌ها و بلاها، من قصد جسارت نداشته و ندارم، خدا را شکر که آسیبی به شما نرسید.

خاتون پیر بدون آنکه حرفی بزند از جا برخاست و به داخل قصر رفت. آنگاه برزین بی‌آنکه موقعیت خود را بداند دچار غرور شد و به خیال تصاحب آن دختر و ده کنیز، روی اسب پرید و شمشیر از نیام کشید و برکه را دور زد و سوار بر اسب، مقابل آن دختر زیبارو در صف کنیزان ایستاد و گفت: به! که چه نعمتی نصیب من شده است. فرخ‌لقایی که به قول آن پیرزن، خوشبوتر از گل رازقی است، به اضافه ده کنیز را در اختیار خواهم داشت، که دختر با تمسخر گفت: جوان خجالت نمی‌کشی که به روی ما شمشیر می‌کشی؟ چرا این موقع شب شوخی‌ات گرفته؟ ضمناً برای اینکه بدانی هیچ از تو نمی‌ترسم و همین طور بدون اسب هم حریف‌ت خواهم بود، اجازه بده این کنیزان بروند تا چند کلام، با تو حرف بزنم. البته فقط برای اینکه حواست

جمع باشد و بی‌خودی شمشیرت را دور سرت نچرخانی، یک لحظه تماشا کن. آنگاه دو دست بر هم کوبید و گفت: بیاید. که ناگهان بیشتر از صد غلام سیاه با تیغ آخته ظاهر شدند. باز هم دختر فرخ‌لقا، دو دست بر هم کوبید و گفت: همین کافی است بروید، که غلامان تیغ آخته در دست، آنی ناپدید شدند.

آنگاه دختر به برزین گفت: اگر راست بگویی در امانی، و اگر دروغ بگویی، از شش جهت، هدف صدها تیر آماده در کمانی. من می‌دانم تو راه را گم کرده‌ای که به اینجا رسیده‌ای. پس راستش را بگو، از کجا می‌آیی و دنبال چه می‌گردی؟ برزین پاسخ داد: من غریبی به دنبال غنیمتم، و چون شما را دیدم، گفتم: چه غنیمتی، بهتر از این فرخ‌لقا و ده کنیزش. دختر حرف برزین را قطع کرد و شماتت‌بار گفت: جوان دروغ می‌گویی. من دوست ندارم با غریبه‌های تنها، درگیر شده و غلامان دور و برم را به جانشان بیندازم. همانطور که گفتم، من با غریبه‌ها مهربانم و آزدنشان را آرزو ندارم. فقط یک پیشنهاد برایت دارم، البته می‌دانم راه گم کرده و به اینجا رسیده‌ای. فکر نکن من دختری غیب‌گو هستم، شاید هم روی زین، خوابت برده باشد. و اما علت اینکه هم کنیزان را مرخص کردم، و هم صد غلام سیاه با تیغ آخته را به جای اولشان پس فرستادم، برای این بود تا به تو بگویم، به تنهایی هم حریف تو و صدها مثل تو هستم. راستی شمشیری بر دستت می‌بینم. آیا حاضر هستی با من شمشیربازی کنی؟ با یک شرط که اگر تو پیروز شدی و شمشیر از دست من افتاد، آن وقت من تسلیم تو گشته و همسان غنیمتی که گفتم، می‌توانی با من رفتار کنی، و اگر من برنده شدم تو را بسان یک غنیمت در قصر خود نگاه می‌دارم.

برزین گفت: ای خاتون، قبول، اما چگونه خودم را راضی کنم که به روی یک زیباروی پرده‌نشین، شمشیر بکشم؟ و پاسخ شنید: من دخترکی پرده‌نشین نیستم، بلکه ده‌ها گرد و پهلوان را یک‌تنه حریمم. هم‌الآن شمشیر از نیام برکش و امتحان کن.

لحظه‌ای بعد برق شمشیرها و صدای چکاچک و جرقه‌های ناشی از برخورد لبه‌های آنها در زیر نور ماه صحنه‌ای تماشایی ایجاد کرده بود که ناگهان پای برزین به خاطر گل‌آلودبودن زمین لیز خورد و بر زمین افتاد و شمشیرش هم به گوشه‌ای پرت شد. برزین به سرعت برق از جا جهید و قصد برداشتن شمشیر خود را نمود که دختر گفت: یک لحظه صبر کن، و آنگاه خودش هم شمشیرش را بر زمین انداخت و گفت: این مبارزه عادلانه نبود، زیرا تو اندکی گرفتار غرور شده‌ای و به موقعیت و مکان و فضای شمشیربازی‌ات هم آشنا نیستی. من هم که شمشیرم را انداختم، به این خاطر بود که هرگز قصد جسارت به شما مهمان-را ندارم. فقط خواستم یادآوری کنم که زنان دیار ما و دختران دربار ما، بسیاریشان جنگاور و رزمنده‌اند. اشتباه محض است اگر شاهزاده برزین دمشقی و ولیعهد ملک نعمانی که به دعوت امپراتور قسطنطنیه، سپاه به جانب مملکت ما روانه کرده، خیال کند دختران و بانوان سرزمین یونان، مانند زنان اهل حرمسرای سرزمین شام‌اند.

آری شاهزاده برزین، گشت‌های شبانه شما را در حالت خواب روی اسبستان پیدا کرده و خبرش را برای من آوردند. من هم دستور دادم اسب خسته بی‌اراده‌ات را با ترفندی به کنار همین برکه بکشاند. حال فهمیدی تو خواب‌آلوده به کجا آمده‌ای؟ ای شاهزاده مغروری که می‌گویند حریف صد سپاهی ورزیده‌ای! هیچ تحقیرت نمی‌کنم، اما قبول داری که خوب

شناختمت؟ به صورت چون مهمان هستی و ندانسته به اینجا آمده‌ای، امشب را به تو امان می‌دهم و صبح زود و بعد از دمیدن سپیده، با محافظان مطمئن تو را از منطقه خطر دور می‌سازم تا بتوانی به جمع یکصد هزار سپاه مختلط رومی و شامی‌ات بپیوندی. البته اگر عاقل باشی راه آمده را برمی‌گردی و اگر هم سر خودت و سربازان رومی و شامی‌ات روی تن زیادی بکند، تن به تن و روی در روی با هم می‌جنگیم. می‌دانم که دلت می‌خواهد هم‌الآن برگردی، اما از سپاهیان تحت فرماندهی ملکه آفت‌ها و بلایا که بسیار هم بی‌رحم هستند می‌ترسم. آنها در هر گوشه کمین کرده‌اند و می‌ترسم از پشت سر به تو حمله کنند و دمار از روزگارت برآورند.

در آن موقع برزین پرسید: آن ملکه آفت‌ها و بلایا که شما با او کشتی گرفتید و بر زمینش زدید کیست؟ که دختر پاسخ داد: او مادر بزرگ من است که سر و سرّی هم با جادوگران دارد ولی با تمام قدرت جادویی‌اش، حریف من نیست. در این میان، پدرم، سلطان آکس دوم، زیاد اهل جنگ نیست و در موارد قشون‌کشی، تقریباً هیچ‌کاره است. پدرم اسماً پادشاه است. حکومت این مرز و بوم دست دو نفر است؛ یکی همان پیرزن نیمه ساحر و جادوگر، که بدقدم و شوم است و به همین جهت لقب ملکه آفت‌ها و بلایا را به خود گرفته و دیگری هم دختر جوانی که ده‌ها گرد و پهلوان را حریف است و با وجود آنکه زن است، اما هرگز دور از فتوت و جوانمردی کاری نمی‌کند. و اگر هم بخواهد بجنگد، رو در رو، و در روز روشن خواهد جنگید، که آن دختر، من هستم.

حال ای برزین مهمان بزرگوار هلنا، از شما دعوت می‌کنم که به درون قصر من بیایید، غذایی میل کرده و شربتی بنوشید و لختی استراحت کنید تا

هم هوا روشن شود و هم من فکری کرده و راهی برای بیرون‌آزمیزیونان بردن شما پیدا کنم.

برزین ولیعهد ملک نعمان و سردار سپاه یکصد هزار نفری، که هم مجذوب شیوه خاص و مردانگی هلنا شده بود و هم حقیقتاً در آن تاریکی راه نجات و فراری برای خود نمی‌دید، قبول کرد که وارد قصر هلنا شود. فقط گفت: آیا ممکن است با شمشیر و تیروکمانم، یعنی مسلح وارد قصر شما شوم؟ که هلنا گفت: البته، حتی من شمشیر خودم را هم که کم از شمشیر شما نیست، در اختیاران قرار می‌دهم تا دو قبضه شمشیر در دست بخواهید و خیالتان راحت‌تر باشد. فقط قبل از استراحت، دوست دارم شام را با هم و دوتایی در کنار یکدیگر بخوریم، زیرا از دربار پدرتان، جسته و گریخته، خیلی حرف‌ها شنیده‌ام. جاسوسان خبرهای گوناگون برایم می‌آورند. اولاً شنیده‌ام برخلاف رسم دربار فرنگ، پدرتان هر چه دختر خوشگل و زیبا بوده، وارد حرمسرایش کرده، و در ثانی دلم می‌خواهد از صفورا که به دروغ خودش را کنیز، جا زده و بالاخره دستش رو خواهد شد برایم صحبت کنی. به‌خصوص خیلی دلم می‌خواهد درباره فرزندان صفورا از زبان شما که برادرشان هستید، مطلب بشنوم.

در این موقع کنیزان سفره‌ای درخور پذیرایی یک شاهزاده‌خانم میزبان را چیدند و از سرسرا بیرون رفتند که برزین در برابر تعارف هلنا گفت: متشکرم، من غذا نمی‌خورم. هلنا پرسید: حتی یک لیوان شربت؟ و چون برزین سکوت کرد، هلنا گفت: اگر سر این سفره با من غذا نخورید، نهایت ناسپاسی است و حتی، توهین به من کرده‌اید. یادتان رفت که در اول برخوردمان کف دو دست به هم کوبیدم که صد غلام سیاه تیغ‌دردست وارد شدند و فوری

هم مرخصشان کردم؟! فکر می‌کنی من همان موقع هم نمی‌دانستم شما که هستید؟! پس چرا احترام و مهربانی و امان‌دادن مرا اینگونه بی‌ارزش می‌کنید؟ چرا مرا با مادر بزرگ نیمه جادوگرم، عوضی می‌گیرید؟ شما تا در خانه و قصر من هستید، در امانید و به خاطر حفظ حرمت مهمان خود، من حاضرم ملکه آفت‌ها و بلاها را بکشم و به روی پدرم هم شمشیر بکشم. البته شما هم حق دارید، شاید در سرزمین خود تا به حال چنین دختری ندیده باشید.

چون قصه بدینجا رسید، نسیمی وزید و سپیده دمید و شهرزاد قصه‌گو هم شبی دیگر از ضربت تیغ جلاد رمید، زیرا خیاط خستگی، خیلی ماهرانه پلک‌های سلطان شهرباز را به هم دوخته بود.

پایان شب هشتاد و هفتم

و اما ای سلطان نامور و نامدار و جهانگشایی که همگان را رهین و وامدار عنایت و درایت و حمایت خود ساخته‌ای! دیشب قصه به آنجا رسید که هلنا گفت: تا شما در خانه و قصر من هستید درامانید و به خاطر حفظ حرمت مهمان خود، من حاضریم ملکه آفت‌ها و بلاها را بکشم و به روی پدرم هم شمشیر بکشم، البته شما هم حق دارید، شاید که در سرزمین خود تا به حال چنین دختری ندیده باشید.

برزین ولیعهد شرمنده سر به زیر انداخت و لقمه‌ای از آن غذای شاهانه را در دهانش گذاشت و در حالی که لقمه دوم را در دست گرفته بود، رو به هلنا کرد و گفت: اگر فراموش نکرده باشم، شما گفتید: خیلی دلتان می‌خواهد درباره فرزندانش صغورا از زبان من بشنوید. اما تا آنجا که من می‌دانم صغورا فقط یک دختر زائید، و آن هم در مورد پدر بیمارم، بعد از آن ضربه شمشیر که به ستون فقراتش خورد و دیگر صاحب اولاد نشد، فقط یک معجزه بود. در آن موقع هلنا گفت: اما همان معجزه باعث شد که آن فرزندان، دوقلو باشند. چطور شما از قل اول که دختر بود و شیرین نام گرفت، باخبرید، اما از قل دوم که پسر است و پدر، نام فرزند را بر او نهاده بی‌خبرید؟! برایم خبر آوردند که فرزند، پنج - شش ساعت بعد از شیرین به دنیا آمد. آنجا بود که لقمه از دست برزین بر سفره افتاد. هلنا گفت: از شما بعید است که ترسی از

برادر پنج‌ساله خود به دل راه دهید. این ترس اگر از برادران فرزین باشد، بی‌مورد است و اگر از بودن در این قصر است باز هم بی‌جهت می‌باشد، زیرا گذشته از معرفت و مروّت و مردانگی که رسم من و آیین مهمان‌نوازی است، بدانید که من تا پای جان، در حفظ و سلامت شما می‌کوشم، چون به هیچ وجه دوست ندارم حتّی یک مو هم از سر شما کم شود؛ زیرا زبانم لال اگر خدای ناکرده، شما از بین بروید، فرزین بر طبق معنای نامش که باید وزیر شود متأسفانه ولیعهد می‌شود و من یعنی هلنا، دختر سلطان آلكس، پادشاه یونان‌زمین به هیچ وجه دوست ندارم که...

در این موقع، تعدادی از کنیزان هراسان داخل سرسرا شدند و گفتند: خاتون، خاتون، سردسته غلامان آدمخوار تحت فرمان ملکه آفات و بلایا، با صد غلام، می‌خواهد وارد شود. هنوز حرف کنیزان تمام نشده بود که سردسته غلامان وارد شد و گفت: شاهزاده هلنا، این دستور ملکه مادر است که برزین را دست‌بسته از سرسرای قصر شما بیرون ببریم.

بیخود نبود که هلنا لقب مادر بزرگش، یعنی ملکه مادر دربار سرزمین یونان را ملکه آفات‌ها و بلایا نهاده بود، زیرا غلامانش هم یک‌مرتبه چون بلا نازل شدند. باری، هلنا با عصبانیت پاسخ داد: جسارت تو بخشیدنی نیست که بدون اجازه به سرای من، یعنی هلنا، شاهزاده خانم دربار یونان، و دختر پادشاه آلكس دوم، وارد شده‌ای. سردسته غلامان آدمخوار ملکه مادر پاسخ داد: همه گفته‌های شاهزاده هلنا درست است. اما برای من غلام، که یک عمر است در برابر اوامر ملکه مادر سر تعظیم فرود آورده‌ام، این حرف‌ها معنا ندارد. قبل از اینکه شما به دنیا بیایید، و قبل از اینکه اعلیحضرت، آلكس دوم بر تخت سلطنت سرزمین یونان بنشینید، من فرمانبر ملکه مادر بودم، و اکنون

هم فرمان ملکه مادر از نظر من، مقدّم بر هر دستوری است. ملکه مادر فرموده‌اند: ولیعهد سرزمین شامات را زنده یا مرده، به نزدشان ببرم.

شاهزاده هلنا گفت: ایشان ولیعهد سرزمین شامات نیستند، بلکه ایشان مهمان و نامزد من هستند که از سرزمین مغرب به دیدار من آمده‌اند. سردهسته غلامان پاسخ داد: جسارت است، شاهزاده هلنا، اما این ملکه مادر بود که به من فرمود، سپاه روم و شامات به پشت دروازه‌ها رسیده. شما بروید و تحقیق کنید. قبل از اینکه مأموران شما خبر ورود این جوان را برایتان بیاورند، ما خبر جداشدن او را از سپاهیان‌ش به ملکه مادر معروض داشتیم. لطفاً وقت را تلف نکنید، اجازه بدهید این مرد را دستگیر کرده و ببریمش.

شاهزاده هلنا بلند شد و فریاد کشید: بسیار خب، اما تو غلام جسور بدان که شاهزاده برزین، ولیعهد سرزمین شامات در پناه و مهمان من است. با او یا باید جنگ تن به تن کنی و اگر توانستید او را شکست دهید، زنده و مرده او را از اینجا بیرون ببرید و یا اینکه باید با همه این افراد که الآن خواهید دید، بجنگید. من دوست ندارم در دربار پدرم، اعلیحضرت آکس دوم، جنگ تن به تن بین دو دسته از افراد تحت امر ایشان درگیرم. و آنگاه شاهزاده هلنا دو کف دستش را به هم کوبید، که آن ده کنیز، هر کدام با شمشیری در دست از در شرقی سرسرا وارد شدند. دفعه دوم هم هلنا دو کف دستش را دوبار به هم کوبید که همان صد غلام سیاهی که بار اول هم برای ترساندن برزین چند لحظه ظاهر شدند، از در غربی وارد سرسرا شدند.

صحنه عجیبی به وجود آمده بود. در بالای سرسرا شاهزاده هلنا و شاهزاده برزین قرارداشتند که در طرف راستشان ده کنیز جوشن‌پوشیده ایستاده بودند و طرف چپشان هم یکصد غلام سیاه تیغ آخته در دست قرار

داشتند و مقابل و دم در جنوبی سرسرا، سردسته غلامان آدمخوار ملکه آفت‌ها و بلایا، با صد غلام دیگر. در آن موقع ولیعهد برزین، رو به شاهزاده هلنا کرد و گفت: از اینکه شاهزاده خانم دربار سلطنتی یونان، تا این اندازه در حق من راه‌گم کرده و به‌دام‌افتاده، بزرگواری می‌کند، متشکرم. اما اگر اجازه بدهید، حاضرم هر دفعه یک به ده بجنگم؛ ده نفر از غلامان ملکه مادر، و یک نفر هم، من مهمان شما.

رشادت و پهلوانی برزین که دو شمشیر در دست، در وسط صحن سرسرا ایستاد، آنگاه روشن شد که بعد از حدود پنج دقیقه با دو دست شمشیرزدن، سر ده تن از غلامان آدمخوار ملکه آفت‌ها و بلایا را جلوی پای شاهزاده هلنا به زمین انداخت و آنگاه فریاد کشید: ده نفر دوم، که دسته دوم وحشی‌تر و جسورتر داخل سرسرا شدند. برزین باز هم نگاهی در چشمان هلنا انداخت و فریادی که نشانه رشادت و مبارزطلبیدن بود، از ته دل کشید و با دو شمشیر چرخ‌زنان به میان ده غلام سیاه آدمخوار پرید، و هر بار که با ضربه شمشیر، سری را از تن جدا می‌کرد و جلوی پای شاهزاده هلنا می‌انداخت، نگاهی هم به چشمان جادویی و سبزرنگ وی می‌انداخت. آن نگاه‌های آتشین، چنان قدرتی به برزین می‌بخشید که گویی نیروی اهورایی برزین آسمانی، الهه مقرب ایرانیان باستان، در جسمش حلول کرده است.

باز هم بیشتر از پنج دقیقه نگذشت که سر ده غلام دسته دوم هم، جلوی پای شاهزاده هلنا افتاد. و چون برزین فریاد کشید: ده نفر سوم برای سر خود به پای شاهزاده خانم دادن بیایند، ملکه مادر از همان در جنوبی داخل شد و گفت: هلنا، تو دختره وقیح از روی پدرت خجالت نمی‌کشی که این پسره جسور و دیوانه را پناه داده‌ای؟ چرا نمی‌گذاری سر از تنش جدا کنیم و سر

سردار صد هزار سپاهی کمین کرده در بیرون دروازه را، سر سلامتی شان برده و جلوی شان بیندازیم تا رومی ها و شامی ها بدانند که هنوز هم خون اسکندر در رگ ما یونانی ها می جوشد!؟

هلنا پاسخ داد: مادر بزرگ، من از جنگیدن سپاه با سپاه حرفی ندارم، ولی با اینکه یک زن هستم، هرگز خنجر از پشت و در شب تاریک به کسی نزده و نمی زنم. این سردار باید به لشکریانش ملحق شود، و آن وقت در روز روشن با هم بجنگیم تا هر که قوی تر است پیروز شود. مادر بزرگ، ایشان که الآن مهمان هستند، من حتی حاضر به کشته شدن یک غلام اسیر شده هم نیستم.

ملکه بلایا و آفت ها با خشم فراوان پاسخ داد: دختره خیره سر، چرندگفتن کافی است. تو دیوانه شده ای، هم الآن دنبال اعلیحضرت آکس می فرستم تا تشریف بیاورند و تکلیف تو را روشن کنند. هلنای خشمگین جواب داد: تکلیف من روشن است. ولی تکلیف تو پیرزن جادوگر که دربار را به مرکز فتنه و ریا و نامردی بدل کرده ای باید روشن شود. آنگاه با صدایی که ستون های کاخ را لرزاند فریاد کشید: پدر! که پادشاه از همان در شرقی که در کنارش ده کنیز شمشیر به دست ایستاده بودند وارد شد و گفت: فریاد نکش دخترم، من اینجا هستم. هنوز کلام پادشاه تمام نشده بود که، ملکه بلایا و آفت ها به وسط صحن سرسرا پرید و گفت: پسرم، دختر نادان تو، افعی در دامان و مار در آستین خود پرورش می دهد. فرمانده سپاه دشمن را به اندرون قصر خود آورده و با او عشق بازی می کند. پسرم، باید بدانی که صد هزار نفر سپاهیان امپراطور قسطنطنیه و ملک نعمان، بیرون مرز آماده حمله به دلاور مردان یونانی هستند، آنوقت شاهزاده خانم شما، فرمانده سپاه دشمن را

دعوت کرده و به جای آنکه سر از تنش جدا کند، نوش جان گویان، شربت به کامش می‌ریزد!

در آن موقع سلطان آکس گفت: مادر جان، من، هم شما را می‌شناسم و هم دخترم را. هم از آشوبگری‌های شما باخبرم، و هم از دوراندیشی و همه‌سونگری دخترم اطلاع دارم. البته من هم مثل شما و هلنا از ورود فرمانده سپاه دشمن، به داخل مملکت باخبر شدم و از پشت همین پرده هم، بگو مگوهای شما و هلنا را شنیدم. شهادت همراه با جسارت فرمانده سپاه دشمن، و سر از تن جداشدن بیست تن از غلامان شما را هم دیدم. اما تا حرفهای هلنا را نشنوم و علت این ملاقات حضوری و پناه‌دادن به ایشان را نفهمم، هیچ دستوری نمی‌دهم.

آنگاه سلطان آکس رو به هلنا کرد و پرسید: دخترم، دوست دارم بدانم چرا می‌خواهی این فرمانده جسور، اما باشهادت، سالم به اردوگاه سپاهیان خود برگردد؟ هلنا در برابر پدرش تعظیمی کرد و گفت: اولاً باید اعتراف کنیم که ما غافلگیر شده‌ایم و هرگز خبر از حرکت سپاهی یکصدهزار نفره از دو ملت شامی و رومی را نداشتیم، و این گشت‌زنی و تنها آمدن سردار برزین، که با هوشیاری مأموران گشتی ما همراه بود، از بخت خوش ملت ما بود. اما همانگونه که ما باخبر شدیم، سردار سپاه دشمن، به داخل خاکمان آمده، دیگر سرداران و فرماندهان سپاه روم و شام هم خواهند فهمید، فرمانده‌شان اسیر ما گردیده است و اگر مویی از سر سردار و فرمانده ایشان کم شود و آنها بفهمند، به طور حتم و یقین به خونخواهی فرمانده خود، خشمگینانه بر ما هجوم خواهند آورد. از شما می‌پرسم، ما که هنوز سپاه خود را بسیج نکرده‌ایم، آنوقت بازنده‌ایم یا برنده؟ و گذشته از مورد اول، اگر صدمه‌ای به

این سردار رشید برسد و خدای ناکرده و زبانم لال، ایشان کشته شوند...، که ملکه آفت‌ها و بلاها به میان حرف شاهزاده هلنا پرید و رو به پادشاه گفت: وقتی می‌گویم دختره وقیح، می‌گوئید چرا. شاهزاده خانم، حاضرند زبانشان لال بشود، اما حرف کشته‌شدن فرمانده سپاه دشمن، بر زبانشان جاری نشود. در آن موقع سلطان آلکس چنان عصبانی شد و آنگونه فریاد کشید و گفت: مادر! که یک دقیقه سکوت آمیخته با ترس، سراسر سراسر و حاضران ایستاده در آنجا از ملکه مادر تا خدمه آخر تالار را فرا گرفت. سپس سلطان آلکس گفت: ادامه بده دخترم، داشتی می‌گفتی که... و هلنا باز هم تعظیمی کرد و گفت:

که شهرزاد لب از سخن فرو بست و نتوانست گفته شاهزاده خانم هلنا را برای سلطان جزایر هندوچین بازگو کند، زیرا هم سحر از راه رسیده و هم سلطان را خواب با خود برده بود، و قصه‌گوی ایرانی تبار ما هم، خدا را شکر کرد که در هشتاد و هشتمین روز ورودش به دربار جزایر هندوچین، زنده خواهد بود.

پایان شب هشتاد و هشتم

و اما سلطانی که همه چیز می‌دانی و هر چه بگویم تو برتر از آنی، دیشب قصه ملک نعمان را به آنجا رساندم که عرض شد: سلطان آکس چنان عصبانی شد و آنگونه فریاد کشید و گفت: مادر! که یک دقیقه سکوت آمیخته با ترس سراسر سرسرا و حاضران ایستاده در آنجا از ملکه مادر، تا خدمه آخر تالار را فرا گرفت. سپس سلطان آکس گفت: ادامه بده دخترم داشتنی می‌گفتی که....

هلنا باز هم تعظیمی کرد و گفت: داشتم عرض می‌کردم، صدمه‌رساندن بر جان سردار برزین برای ما دو ایراد دارد که ایراد اولش را با صدای بلند گفتم، ولی ایراد دوم را باید آهسته به عرض سلطان برسانم. ملکه مادر حرف هلنا را قطع کرد و گفت: در اصل سه مورد دارد که مورد سومش را خجالت می‌کشد بگوید. اگر غلامان بدبخت من، به این سردار وحشی و جسور سر دادند، شاهزاده خانم ما هم به این پسر دل داده، که در آن موقع باز هم فریاد شاهزاده خانم هلنا به آسمان رفت و گفت: پدر! که در آن پدرگفتنش هزار شکایت و اعتراض بود.

سلطان آکس هم که عصبانی به نظر می‌رسید گفت: مادر، حقیقتاً من هم از دست دخالت‌های بی‌رویه تو و اینگونه حکومت خودمختار، در دربار من تشکیل دادن، خسته شده‌ام. سپس رو به جمع کرد و گفت: اکنون همه توجه

کنند، ملکه مادر ما، از حالا تا پایان عمر، فقط با چهار خدمتکار زن می‌تواند در قصر خود به تنهایی زندگی کند. ما هم هفته‌ای یکبار به ایشان سرخواهیم‌زد. دیگر ایشان آشپزخانه مخصوص و غلامان مخصوص و شمشیرکش‌های مخصوص نخواهند داشت. دربان‌های قصر ایشان را خودمان تعیین می‌کنیم. وای اگر بشنوم که جادوگران و رمالان و فالگیران، به ملاقات ایشان بروند. مادر! فتنه‌های پنجاه ساله دربار آتن زیر سر توست؛ سی و دو سال در دوران پادشاهی پدرم، و هجده سال هم در دوران پادشاهی ما. بیخود نیست که لقب ملکه بلایا و آفت‌ها را گرفته‌ای. برو این چند سال آخر عمرت را در گوشه قصرت بنشین تا شعله‌های بلایا هم در دربار ما بنشیند.

آنگاه سلطان آکس دوم رو به شاهزاده هلنا کرد و گفت: خیلی دوست دارم هم‌الآن آن مورد دوم را برایم بگویی. شاهزاده هلنا نزدیک پدر رفت و آهسته در گوش وی مطالبی گفت: بُهت و حیرت در چهره سلطان آکس هر لحظه بیشتر و بیشتر می‌شد. چون حرف‌های آهسته هلنا در گوش پدر تمام شد، سلطان آکس پرسید: دخترم تو به آنچه که می‌گویی اطمینان داری؟ که این بار هلنا با صدای بلند پاسخ داد: پدرجان تا به حال چه موقعی بوده که دخترتان ندانسته و تحقیق نکرده و مطمئن نشده حرفی زده باشد؟!!

و چون سلطان آکس پاسخ داد: قبول دارم، تا به حال همیشه همین طور بوده، به حاجب مخصوص خود هم فرمان داد و گفت: به دستور من، سردار سپاه دشمن، از قصر دخترم هلنا تا سپاهیان خود، باید به سلامت برسد. این دستور اکید سلطان آکس دوم پادشاه سرزمین یونان است. در آن موقع شاهزاده هلنا گفت: البته پدر بزرگوارم، اجازه خواهند فرمود که من چند دقیقه‌ای به طور خصوصی با سردار برزین صحبت کنم. سلطان آکس هم

گفت: هیچ اشکالی نمی‌بینم. آنگاه سلطان رویش را برگرداند و گفت: مادر، هنوز که تو اینجا ایستاده‌ای. مگر نگفتم دیگر بس است، برو؟! ملکه مادر یا ملکه آفت‌ها و بلاها پاسخ داد: آری پسرم، امروز و در این سراسر و در حضور این گروه بسیار، و بعد از سر از تن جدا شدن بیست تن از غلامان وفادارم بود که فهمیدم باید بروم. فقط صبر کردم تا رفتنم را تو به چشم خودت ببینی که یک وقت فکر نکنی به تو دروغ گفته‌اند. آنگاه همگان با تعجب دیدند که، ملکه مادر، نگین انگشتری خود را بالا زد و انگشتر را به بالای لیوان پر از آبی که در دست دیگرش بود آورد و آن را برگرداند که گردی سفید داخل آب لیوان ریخته شد. آنگاه لیوان آب را سرکشید و با صدای بلند گفت: من رفتم. البته به زیر خاک، زیرا حاضریم بمیرم، اما خفت در اسارت بودن را نبینم. دیگر بس است، راست می‌گویی، پنجاه سال بر سراسر سرزمین یونان حکومت کردم؛ حکومتی با اقتدار و اکنون هم می‌روم که... آری سرورم ملکه آفت‌ها و بلاها جمله خود را تمام نکرده بر زمین افتاد. نمی‌دانم در چنین شبی سلطان شنونده قصه ملک نعمان خیلی خسته بود یا سحر کلام شهرزاد قصه‌گو از شبهای دیگر بیشتر شده بود، زیرا همان زمانی که ملکه آفت‌ها و بلاها بر زمین افتاد، پلکهای سلطان شهرزاد هم روی هم افتاد و شهرزاد هم با بسیاری حرفهای ناگفته لب از سخن فرو بست.

پایان شب هشتاد و نهم

و اما ای سلطانی که مرا لایق قصه گفتن می‌دانی و داستان‌هایم را به گوش جان می‌شنوی و با چشم خرد می‌خوانی، دیشب داستان ملک نعمان به آنجا رسید که عرض کردم، بعد از آنکه سلطان آلکس پادشاه یونان، با پرخاش به مادرش که عنوان ملکه بلایا و آفت‌ها را گرفته بود، امر کرد به قصرش برود و بنشیند و دیگر در امور ملک و مملکت دخالت نکند، ملکه مادر زهری در لیوان آبش ریخت و پیش روی سلطان آن را نوشید و گفت: من حاضرم بمیرم اما خفت در قصر خود، به حالت اسیری بودن را نپذیرم؛ زیرا در اصل پنجاه سال، من برکشور تاریخی یونان حکومت کردم. چه در دوران پدرت که سی و دو سال، ملکه پر قدرت و با اقتدار بودم، و چه این هجده سالی که اطرافیان شما به من لقب ملکه آفات و بلایا را مرحمت کردند. در ضمن شدت تأثیر زهر به قدری بود که چون ملکه مادر آخرین کلمه یعنی «مرحمت کردند» را ادا کرد، بر زمین افتاد.

سلطان آلکس وقتی با خودکشی مادرش به آن شکل روبه‌رو شد، گفت: خدا رحمتش کند، من این وضع را می‌دیدم که هجده سال زبان در دهان نگاه داشتم و هیچ نگفتم. به هر صورت هم خودش راحت شد، و هم خیال ما را راحت کرد. آنگاه رو به شاهزاده هلنا کرد و گفت: دخترم، من می‌روم تا ترتیب مراسم خاکسپاری مادر بزرگت را بدهم. مأموران مخصوص بیرون در

قصرخودت ایستاده‌اند، تا بعد از اینکه حرفت با این سردار رشید و جسور تمام شد، او را به اردوگاه سپاهیانش برسانند. آنگاه رو به برزین کرد و گفت: سردار خیلی از شما خوشم آمد. کاش من هم پسری مثل شما داشتم. برزین گفت: جسارت است سلطان، شما اکنون هم، چنین پسری دارید. سلطان آلكس پرسید: کو، کجاست؟ که برزین اشاره‌ای به شاهزاده هلنا کرد و گفت: ایشان. من در تمام عمرم شمشیربازی به این استادی و سرداری به این دلاوری و انسانی بدین پایه از فتوت و مردانگی ندیده بودم. گذشته از آن، شما مرا هم، فرزندخوانده خود بدانید. هم‌الآن هم از جسارتی که کردم و لشکر به پشت مرزهای شما آوردم، خجلم. من با اجازه، نامه‌ای برای پدرم ملک نعمان می‌نویسم و به وسیله پیک تندرو به دمشق می‌فرستم و سریر وزیر را هم به قسطنطنیه برمی‌گردانم و خودم هم در اردوگاه با اجازه شما می‌مانم تا پاسخ پدرم برسد. مطمئن هستم که پدرم فرمان برگرداندن سپاه را صادر می‌کند. اگر امپراطور روم حاضر به صلح نشد او خودش می‌داند و شما.

در این موقع سلطان آلكس گفت: سردار شما می‌توانید در این مدت مهمان ما باشید. برزین پاسخ داد: برای من جای بسی افتخار است، اما ماندن من در اینجا از جهات سیاسی پیامدهای خوبی نخواهد داشت. در این موقع شاهزاده هلنا گفت: شاید موقعی که با سپاهیانتان به سوی سرزمین شام حرکت کردید، من هم با شما بیایم. در آن موقع سلطان آلكس و برزین هر دو در یک لحظه با تعجب، و با هم پرسیدند: شما؟ و هلنا رو به هر دو گفت: بله، من بعداً دلیلش را عرض خواهم کرد.

آنگاه هلنا با احترام رو به پدرش کرد و گفت: همانطور که آهسته و زمانی

که مادر بزرگم زنده بود عرض کردم، اینکه امپراتور روم به خاطر سه قطعه الماس و یاقوت و زمرد مبادرت به چنین لشکرکشی عظیمی کرده باشند، افسانه‌ای بیش نیست. حتی برای تلافی شکست قبلی هم که از ما خورده بود، مبادرت به چنین کاری نمی‌کند. البته در اینکه امپراتور روم دشمن سرسخت ماست حرفی نیست، اما من مطمئن هستم اگر آن سه قطعه جواهر که شما پدر بزرگوار، می‌دانید در اختیار من است، به سردار برزین بدهم تا برد و تسلیم امپراتور روم شرقی بکند، باز هم او دست از جنگ با ما نخواهد کشید؛ زیرا او گم‌کرده دیگری دارد که به اشتباه تصور می‌کند گم‌کرده‌اش در دربار ماست. من که مختصر مطالبی را حضورتان عرض کردم، مفصلش را هم بعداً به عرض شما می‌رسانم. فقط سلطان اجازه بفرمایند، من چند دقیقه‌ای با سردار برزین صحبت کنم و سپس ایشان را به سوی اردوگاهشان گسیل داریم، زیرا می‌ترسم سریر وزیر دست به اقداماتی زند که به نفع هیچکدام از ما نباشد.

چون سلطان آکس از سرسرای قصر دخترش خارج شد، شاهزاده هلنا مقابل برزین ولیعهد، یا به گفته خود و پدرش، سردار برزین ایستاد و گفت: مهمان عزیز و دوست‌داشتنی من، در این لشکرکشی معمایی وجود دارد که کلید حل آن معما، فقط در دست من است. البته دور بودن شما از دربار دمشق به مدت نزدیک پنج سال باعث شده است که خیلی از مطالب را ندانید و یکی از آن مطالب، وجود برادری است به نام فرزین که اکنون چهار سال و هفت ماه از عمرش می‌گذرد و پدرتان خیلی به آن پسر دلبسته است.

برزین به میان حرف شاهزاده پرید و گفت: آن فرزند دختر است نه پسر. که هلنا گفت: همانطور که اشاره کردم، دختر، قل اولی بود که شما خبر

ولادتش را شنیدید و از دمشق خارج شدید. قل دوم که یک پسر بود، چهار- پنج ساعت بعد از خروج شما از دمشق به دنیا آمد. آنجا بود که عرق سردی بر پیشانی برزین ولیعهد نشست و چون کودکی در مانده با التماس پرسید: شاهزاده شما مطمئن هستید؟ هلنا اندکی شماتت بار گفت: اگر یادتان باشد، در موردی دیگر من به پدرم که سلطان این سرزمین است، حتی با اندکی جسارت گفتم: من تا تحقیق نکنم و مطمئن نباشم، ندانسته و بی مأخذ هرگز حرفی نمی‌زنم. بله، شما اکنون دارای یک خواهر و برادر دوقلو هستید، به نام شیرین و فرزین. من چون به شما خیلی علاقه پیدا کرده‌ام، البته در همین مدت کوتاه، دلم می‌خواهد شما هر چه زودتر به سرزمیتان برگردید و از آنجایی که به شما خیلی هم اطمینان دارم، آن سه قطعه جواهر قیمتی و بی‌نظیر که می‌گویند مربوط به دوره اسکندر است را به دست شما امانت می‌سپارم. شما جواهرات را ببرید به اردوگاه و نشان سریر وزیر بدهید تا او که به دربار قسطنطنیه می‌رود به امپراتور بگوید: ما بدون جنگ و خونریزی سه قطعه جواهر جادویی را به دست آوردیم و حال چه کنیم؟ من مطمئن هستم که باز هم امپراتور می‌گوید: بجنگید. در آن موقع است که من ناگزیرم همراه شما برای حلّ معما به دمشق و دربار پدرتان بیایم. راستی از اینکه گفتم: ناگزیر، معذرت می‌خواهم، اجازه بدهید جمله خود را اصلاح کنم: «و در آن موقع است که من با خوشحالی همراه شما به دمشق خواهم آمد.» می‌دانید چرا گفتم: با خوشحالی؟ چون شما را دوست دارم. در آن موقع بود که برقی از چشمان برزین بیرون جهید.

اما ای سرور والامقام، با اجازه شما اکنون هلنا و برزین و سپاه صد هزار نفری اردوزده در بیرون دروازه‌های سرزمین یونان را به حال خود

می‌گذاریم و قدری به عقب برمی‌گردیم. اینگونه عرض کنم که سرزمین یونان، از عهد باستان که مرکز هنر و تمدن مغرب‌زمین بود، همواره مورد رشک و حسادت همسایگان قدرتمند خود، از جمله ممالک روم شرقی و غربی قرار داشت. این کینه و دشمنی، ریشه‌اش بعد از ظهور و حمله‌های اسکندر مقدونی و دوران سلطهٔ دویست ساله سلسله‌اش بر بسیاری از سرزمین‌های شرق و غرب، بیشتر و بیشتر شد، به شکلی که بعد از دوران اسکندر، آتش این کینه و عداوت در دل حکمرانان ممالک شکست‌خورده و به‌خصوص روم شرقی و غربی افزون‌تر گشت. از جمله آن که همواره و به بهانه‌های مختلف، امپراتوران روم تا می‌توانستند به یونان حمله می‌کردند. نزدیکی فاصله سرزمین یونان به روم شرقی یا قسطنطنیه باعث شده بود که به قول معروف، وقت و بی‌وقت حکمرانان آن دو مملکت به هم بتازند و بر اثر آن تاختن‌ها بسیاری هم جان ببازند.

تا زمان قصهٔ ما یک بار به تلافی شکست‌های گذشته و به تحریک و وسوسهٔ ملکه آفت‌ها و بلایا، سربازان یونانی حملهٔ غافلگیرانه‌ای از طریق زمین و دریا به روم شرقی کردند و در آن، رومیان شکست سختی از یونانی‌ها متحمل شدند. اما به خاطر دوستی و مودتی که در همان ایام، میان حکمران جزیرهٔ قبرس با امپراتور روم شرقی برقرار بود، همسر حکمران قبرس از دختر امپراتور روم شرقی دعوت کرده بود که برای سفری شش ماهه به قبرس برود که در حقیقت حاکم قبرس با نام بارباناس از دست‌نشانندگان امپراتور روم شرقی بود، و خلاصهٔ مطلب آنکه، در همان زمان حملهٔ زمینی و دریایی یونانی‌ها به روم شرقی بود که، کشتی تفریحی حامل دختر امپراتور روم، با سی زن و دختر همراه و عده‌ای از سربازان و

محافظان مراقب، روی دریای مدیترانه، اسیر دریانوردان یونانی شد. دختر دانا و هوشیار امپراتور روم، به محض آنکه فهمید در محاصره یونانی‌ها قرار گرفته، به ناخدای کشتی که اتفاقاً از مردم کارتاژ بود گفت: پرچم و علائم مخصوص روم شرقی را از روی کشتی بردار و خودت را از مردم کارتاژ معرفی کن و بگو سرنشینان کشتی امیرزادگان سرزمین کارتاژ هستند که به قبرس می‌روند. ولی به هر صورت دختر امپراتور روم شرقی به اسارت سپاهیان یونان درآمد و ایشان را برده‌وار به دربار یونان و شهر آتن بردند.

روزی شاهزاده هلنا از آن دختران و زنان اسپرشده به ظاهر کارتاژی دیدن کرد، که با توجه به هوش و ذکاوتی که داشت، به سراغ جیران، دختر امپراتور که بعداً خود را صفورا معرفی کرد رفت و گفت: تو باید یک شاهزاده باشی. چرا به دروغ، خودت را دختر امیر کارتاژی معرفی می‌کنی؟ که جیران یا صفورای بعدی گفت: شاهزاده هلنا شهرت و اعتبار و مهربانی شما زبانزد همه مردم سرزمین ماست. اما همه ما می‌دانیم که سرزمین یونان فعلاً سالهاست که توسط مادر بزرگ شما اداره می‌شود. اگر غیر از این خودمان را معرفی می‌کردیم، مادر بزرگان سر همه ما را از تن جدا می‌کرد. فقط با توجه به روابط خوب و حسنه‌ای که میان سلطان سرزمین یونان و امیرالامراء دیار کارتاژ برقرار است این حرف را زدیم. لطفاً ترتیبی دهید که ما را با عنوان اینکه اشتباه اسیر کرده‌اند به سرزمین قبرس بفرستند که اگر من پایم به قبرس برسد بار ناباس حاکم قبرس به کمک ما می‌شتابند.

شاهزاده هلنا دختر خوش‌قلب دربار یونان که با دناث و خونخواری مادر بزرگش آشنا بود، به هر ترتیب که بود وسایل خلاصی جیران صفورا نام گرفته، یا دختر امپراتور روم شرقی را فراهم کرد و وی و همراهانش را، با

کشتی‌ای که پرچم کارتاژ را داشت به سوی قبرس فرستاد. صفورا هنگام سوارشدن به کشتی سر و روی شاهزاده هلنا را غرق بوسه کرد و گفت: امیدوارم روزی بتوانم این محبت شما را تلافی کنم!

و چون قصه بدینجا رسید، سلطان قصه‌شنو برای نودمین شب از آغاز قصه‌گویی شهرزاد به‌عکس غلبه خواب، دیده فرو بست و راوی زیبارو و خوش‌سخن دربار دیار هند و چین هم لب از سخن‌گفتن فرو بست.

پایان شب نودم

و اما در آغاز شبی دیگر و در دنباله تعریف قصه شیرین ملک نعمان باید به عرض همسر رؤف و کامکار و سلطان مقتدر و نامدار برسانم که، سرزمین کهنسال قبرس از دیرباز، دارای معرفیت و اعتبار خاصی بوده که همواره پادشاهان روم و یونان و شام، چشم طمع بر آن داشتند. به ترتیبی که قبرس در طول تاریخ یا در محاصره ملت فینیقی و سرزمین شامات بوده، یا تحت سلطه امپراتوران روم شرقی و یا زیر نفوذ پادشاهان یونان.

اما همانطور که به عرض سلطان رساندم، زمانی که جیران دختر امپراتور روم شرقی به عزم یک سفر تفریحی عازم قبرس شد، شخصی به نام بارناباس، دست‌نشانده و فرمانبر امپراتور روم شرقی، حاکم قبرس بود. از طرفی وقتی ملک نعمان امپراتور روم را سرگرم جنگ با پادشاه یونان دید و از آنجا که سالها بود چشم طمع به جزیره زیبا و تاریخی قبرس داشت، یک سپاه عظیم را از راه دریا به قبرس فرستاد که فرمانده آن قشون، بارناباس حاکم قبرس را شکست داد و او را کشت و خود بر جای او فرمانروای قبرس شد. زمانی که کشتی حامل جیران یا مثلاً صفورای کنیز کارتاژی به قبرس رسید، هفت روز از کشته‌شدن بارناباس و حکومت حاکم جدید دست‌نشانده ملک نعمان گذشته بود. از طرفی ملک نعمان نیز بعد از آنکه سپاهیان از راه دریا به جانب قبرس حرکت کردند، دلش بی‌جهت به شور

افتاد و خودش نیز با سپاهی اندک بعد از چندی به جانب سرزمین قبرس حرکت کرد که ملک نعمان هم هشت روز بعد از مرگ بارناباس، و فردای روز ورود کشتی حامل دختر امپراطور روم، وارد قبرس شد.

فرمانروای جدید، جیران را با نام صفورا، و به عنوان کنیز کارتاژی تسلیم ملک نعمان کرد که ملک نعمان، محو جمال و زیبایی صفورا شد و همانگونه که در طول قصه شنیدید، او را با خود به دمشق آورد. صفورا صلاح ندانست که در آن موقع خودش را به ملک نعمان معرفی کند و همچنان که شنیدید به عنوان کنیز به دربار دمشق رفت و دو قلو زایید و مادر شیرین و فرزین شد.

و اما ای ملک شایان و شایسته و ای سلطان برنا و بایسته، اگر خاطرتان باشد، قبلاً عرض کردم که چگونه جیران دختر امپراطور روم وارد دربار و در قالب یک کنیز از ملک نعمان حامله شد و به چه نحو با سیاست و درایت، ملک نعمان را چنان مجذوب خود و مفتون دوقلوهای خود (شیرین و فرزین) نمود که بساط حرمسرا به کلی از دربار دمشق برچیده شد و ملک نعمان چهارسال و هفت ماه تمام، همه شبهای خود را در کنار صفورا و شیرین و فرزین به صبح رسانید.

و باز اگر سلطان باقتدار یادشان باشد، وقتی ملک نعمان صفورا و فرزندان دوقلویش را از دربار پرفتنه خود دور کرد و به قصر بیلاقی‌اش فرستاد، در هنگام جابه‌جایی آنها، به صفورای کنیز گفت: کاش می‌شد که تو ملکه دربار دمشق می‌شدی. ولی چه کنم که براساس آیین حاکم بر دربار، ملکه حتماً باید شاهزاده باشد و این مورد درباره تو امکان ندارد. صفورا وقتی آن سخن را از زبان ملک نعمان شنید، در دل خود گفت: بالاخره روزی من

ملکه دربار دمشق خواهم شد. اما هنوز زود است که حرفی بزنم. چون حرف نگفته را همیشه می‌توان گفت، اما سخن بیهوده از دهان خارج شده را نمی‌توان به جای اولش برگرداند.

یکی دوبار هم که ملک نعمان دربارهٔ هویت اصلی صفورا از وی سؤال کرد، آن به‌ظاهر کنیز باتدبیر گفت: من مادر دو نور چشم سلطان دربار دمشقم. کدام نسبتی از این بالاتر. من حتی اگر دختر قیصر روم هم باشم، افتخارم این است که در حال، کنیز جان‌نثار شما هستم.

روزها گذشت و همانگونه که شنیدید، ملکه دربار دمشق یعنی دختر پادشاه یمن و مادر برزین ولیعهد هم مرد و حرمسرای دربار دمشق هم از هم پاشیده شد و اعزام سپاه به دربار قسطنطنیه شروع شد. چون برزین از یک سو و سریر وزیر از سویی دیگر رو به جانب سرزمین روم نهادند، خیال صفورا از هر جهت آسوده شد و اطمینان پیدا کرد که دیگر سعایت‌های ملکه متوفی، یا دختر پادشاه یمن نزد ملک نعمان وجود ندارد تا باعث شود روابط حسنهٔ فیما بین، بین همسر و پدرش، یعنی پادشاه سرزمین شامات و امپراتور روم شرقی، دوباره تیره‌وتار شود. به این جهت یک شب که ملک نعمان و صفورا در کنارشان شیرین و فرزین لحظاتی خوش را با هم می‌گذراندند، صفورا با اجازه آغاز سخن کرد و پرسید: آیا همسر والاگهرم خاطرشان هست که شبی فرمودند: کاش می‌شد که تو ملکه دربار می‌شدی؟ و بلافاصله ملک نعمان به میان حرف صفورا پرید و گفت: هم‌الآن هم می‌گویم. کاش تو به جای اینکه دختر یک امیر کارتاژی باشی، فرزند یک سلطان بودی. مثلاً چه عیب داشت با توجه به روابط حسنهٔ فیما بین، تو دختر امپراتور روم بودی و من به خواستگاری تو می‌آمدم و تو را ملکه دربار خود می‌کردم. در آن موقع

صفورا و یا بهتر است از حالا به بعد بگوییم جیران، رو به ملک نعمان کرد و گفت: ای ولی نعمت من، هیچ عیبی نداشته و ندارد، زیرا الآن هم آنکه همیشه کنیز شماست، جیران دختر امپراطور روم شرقی است. ملک نعمان با تعجب پرسید: نمی فهمم، واضح تر حرف بزن. جیران اجازه گرفت و از ابتدا تا انتهای ماجرای زندگی اش را همانگونه که من به عرض سلطان خود رساندم، به سمع سلطانش رسانید.

چون سخنان جیران به پایان رسید، ملک نعمان سر و روی همسرش را غرق بوسه کرد و وزیر دومش را امر به احضار نمود. وزیر دوم شبانه و سراسیمه خودش را با ترس و لرز به قصر بیلاقی ملک نعمان رسانید که چون چهره پر لبخند ملک را دید، ترسش فروریخت و تعظیم کرد و گفت: گوش به فرمان اوامر ملک با اقتدار هستم. ملک نعمان هم اینگونه داد سخن داد: از فرداشب شهر دمشق را به مدت یک هفته چراغانی کنید و همه جا جشن برپای دارید و به جارچیان بگویید، در سراسر شهر جار بزنند که جیران، دختر امپراطور روم شرقی است و مادر شایسته نور چشمانم شیرین و فرزین، ملکه دربار مشرق گردیده است. ضمناً ای وزیر، حتماً امرا و وزرا و بزرگان از شنیدن این خبر تعجب خواهند کرد. تو در برابر سؤال ایشان پاسخ بده: مسائل سیاسی و مصالح مملکت ایجاب نمی کرد که ما قبلاً این مورد را به اطلاع عموم برسانیم، و الاً ایشان از همان موقع که این نور چشمان را برای ما زایید، ملکه دربار ما بودند. ولی مصلحت این بود که، این موضوع تا به امروز مکتوم بماند. برو مرخصی. هر چه سریع تر طبق دستور ما عمل کن.

یک هفته جشن و سرور در دمشق برگزار شد. ملکه جیران رومی از قصر بیلاقی به قصر و بارگاه اصلی نقل مکان کرد. دربار دمشق دوباره رونق

گرفت که فردای روز پایان جشن، ملک نعمان، خلیل وزیر را احضار کرد و گفت: حواست را باید خیلی خوب جمع کنی، زیرا برزین ولیعهد و سریر وزیر، اکنون در حال جنگ با سپاهیان آکس دوم، پادشاه یونانند. من هم قصد دارم فردا صبح به اتفاق ملکه و شاهزادگان (فرزین و شیرین) سفری به قسطنطنیه بکنم. تصور می‌کنم حداقل رفت و برگشتمان شش ماه طول بکشد. اینکه گفتم حواست را جمع کن به این خاطر است که شش ماه سرزمین شامات شیرازهاش به دست تو سپرده می‌شود. مبدا نادانی کنی تا بساط عیش و شادی ما در بارگاه پدر ملکه‌مان در قسطنطنیه به هم بخورد. خلیل وزیر تعظیمی کرد و گفت: سفر ملک بزرگوار و ملکه عالی‌مقدار و شاهزادگان والاتبار، به خیر و خوشی! خاطر مبارک آرام و آسوده باشد.

صبح روز بعد بود که کاروانی مجلل و سلطنتی، از شهر دمشق به سوی قسطنطنیه به حرکت درآمد. آری ای سرور گرانقدر، بدینگونه جیران، دختر گرگین پاشا امپراطور روم شرقی بعد از شش سال که سوار کشتی شد تا به یک سفر تفریحی به جزیره قبرس برود، در لباس ملکه دربار دمشق رو به جانب سرزمین پدری و قصر دوران کودکی و آغوش گرم و پر مهر پدر و مادرش نهاد.

آری هر شب شهرزاد بادرایت و گوینده و راوی این همه حکایت، آنقدر می‌گفت که خواب سلطان قصه‌شنو را با خود می‌برد. و چون شهرزاد پلکهای سلطانش را روی هم افتاده می‌دید، لب از سخن فرو می‌بست و شادمان از اینکه شبی دیگر سرش زیر تیغ جلاد نرفته به خوابگاه خود می‌رفت. اما در چنین شبی قبل از اینکه خواب سلطان را با خود ببرد وی خطاب به شهرزاد گفت: دوست دارم همچنان که جیران قصه‌ات، در لباس ملکه دربار دمشق،

روبه جانب سرزمین پدری‌اش نهاد، تو را هم فرداشب در لباس ملکه دربار هند و چین در کنار خود سرگرم قصه‌گفتن ببینم، زیرا از زبان ندیمه‌ها و راویان اخبار، خبر بارداربودن تو به گوش ما رسید. ما هم فردا مانند ملک نعمان قصه‌ات دستور می‌دهیم جشنی را به خاطر مفتخر به ملکه‌شدن تو در دربارمان برگزار کنند. اما ای ملکه دربار، و ای مادر ولیعهد آینده این سرزمین، یادت باشد که ما عادت کرده‌ایم شبها با شنیدن قصه‌های شیرین تو به خواب رویم. یعنی هیچ موردی چه شبهای جشن یک هفته‌ای که از فردا شروع می‌شود و چه هنگامه زایمان‌های تو، نباید باعث تعطیلی قصه‌گفتن‌هایت بشود. ما تا به حال هر شب قصه‌گفتنت را شمرده‌ایم، با امشب، تو نود و یک شب ما را سرگرم و محظوظ کرده‌ای، دوست داریم این نود و یک شب به نهصد و یک شب، نه، بلکه بیشتر، به هزار و یکشب برسد. به این ترتیب نهصد و ده شب دیگر قصه‌شنیدن، طلب ما.

پایان شب نود و یکم

و اما ای سلطان شهر باز با اقتدار و بادرایت و عقل و میان سلاطین هفت اقلیم، صاحب اعتبار و اشتها، داستان ملک نعمان به آنجا رسید که عرض کردم ملک نعمان بعد از معرفی جیران به عنوان ملکه دربار دمشق و هفت شبانه روز جشن و سرور، با کاروانی مجلل و سلطنتی، به اتفاق ملکه و شاهزادگان خردسال، شیرین و فرزین، از شهر دمشق به جانب قسطنطنیه حرکت کرد تا امپراطور روم بعد از شش سال دوری، تنها دختر عزیز کرده خود را، در مقام ملکه سرزمین شامات و حلب ببیند.

اگر خاطر همسر و الا تبارم، سلطان شهر باز حاکم جزایر هندوچین باشد، در شبهای قبل، موقعی که از گفتگوهای هلنا و برزین، در حضور سلطان آلكس دوم، پادشاه یونان صحبت می‌کردم، اشاره کردم که شاهزاده هلنا به برزین گفت: من ناگزیرم برای حلّ معما به شهر دمشق و دربار پدرتان بیایم. حتی اشاره هم کرد، لشکرکشی امپراطور به یونان، به خاطر تصاحب سه قطعه جواهر دوران اسکندر مقدونی، فقط یک بهانه است و او دنبال جواهر دیگری است. آن جواهر، جیران دخترش می‌باشد، که تصور می‌کند اسیر دربار یونان است.

البته هلنای تیزهوش و باتدبیر که یادآور شدم تا حدی هم شیرازه امور مملکت دستش بود، وقتی جیران را با همراهانش از اسارت خلاص کرد و به

قبرس فرستاد، به خاطر آنکه خود مستقیماً موضوع و مورد را تعقیب می‌کرد، فهمیده بود که در همان زمان، بارناباس حاکم قبرس به وسیله سپاهیان ملک نعمان کشته شده و جیران را به عنوان کنیز به دربار دمشق برده‌اند. آنگاه که هلنا آهسته در گوش پدرش مطالبی را گفت، همین مورد را گوشزد کرد که: ای پدر، امپراطور روم به این خاطر به سرزمین ما لشکر کشیده که خیال می‌کند دخترش جیران نزد ماست. حال آنکه او کنیز ملک نعمان شده و اکنون در دربار دمشق است. من برای اینکه به این غائله خاتمه دهم، از شما اجازه می‌خواهم به هر ترتیب که صلاح دانستم، البته با مشورت شما، گره کار را باز کنم.

چون آلكس پادشاه یونان با پیشنهاد دختر دانایش موافقت کرد، هلنا بعد از آن صحبت مختصر با برزین، مجدداً به نزد پدرش رفت و گفت: پدر جان همانطور که استحضار دارید قرار شد برزین ابتدا به دربار قسطنطنیه برود و سه قطعه جواهر را تسلیم کند. لذا من هم می‌خواهم همراه سردار برزین، البته با اجازه شما به دربار امپراطور روم بروم و به او بگویم که بر سر دخترش جیران چه آمده و اکنون دخترش در حرمسرای همان ملک نعمانی می‌باشد که پسرش را به عنوان فرمانده قشون به جنگ ما فرستاده است.

از طرفی با اینکه ملکه آفت‌ها و بلایا بدرود حیات گفته، اما از آنجا که ممکن است سپاهیان و امرای تا حدی حرف‌شنویش، بدون خبر از فوت ملکه، طبق دستورات قبلی وی بخواهند در بین راه ایجاد مزاحمت برای سردار برزین فراهم کنند و وجود و حضور من رفع مشکلات احتمالی را خواهد کرد، لذا اجازه می‌خواهم من هم با گروهی از مأموران و زبده‌سواران، اولاً، و حتماً تا بیرون مرز سرزمینمان و اردوگاه سپاهیان شام و روم بروم و

درثانی، اگر ضرورت پیدا کرد تا دربار امپراطور روم هم بروم، و باز اگر گره کار در قسطنطنیه باز نشد، به سرزمین شامات هم، البتّه با حمایت و جانبداری کامل سردار برزین، سفر کنم.

سلطان آلكس در حالی که می‌گفت: کاش من همان هجده سال پیش از مادرم خلع‌ید کرده بودم و مانع نفوذ اینچینی در دربار آتن می‌شدم، سر و روی هلنا را غرق بوسه کرد و گفت: دخترم، حقیقت مطلب این است که تو حتّی از من هم درایت و کاردانیات بیشتر است. لذا به انجام هرکاری که تصمیم‌بگیری، مختاری. ضمناً انتخاب تو را هم تحسین می‌کنم. می‌بینی که موهای پدرت سفید شده و می‌دانی که در پاره‌ای از موارد حواسم خیلی جمع است. هرچه گفתי درست، تمام دلایلت را هم پذیرفتم، اما دلیل اصلی این سفر را به من نگفتی. و آن دلیل اصلی، این است که دختر باهوش و دانا و خوشگل من، دیگر طاقت دورماندن از سردار برزین، ولیعهد دربار دمشق را ندارد. برو به سلامت! الهی که عاقبت هر دوی شما به خیر باشد. اما همیشه یادت باشد که اگر برزین یک ولیعهد است تو هم یک شاهزاده خانمی. من از تو می‌خواهم قدر و منزلت خود را به عنوان دختر پادشاه کشور یونان، مهد تمدن مغرب‌زمین، همیشه و همواره حفظ کنی. ضمناً اگر عاقبت کارت‌ان به آنجایی که آرزو داری رسید، باید مراسم خواستگاری رسمی و عقد ازدواج، در شهر آتن برگزار شود. غیر از این حرفی ندارم، برو به سلامت!

شاهزاده هلنا در حالی که اشک شوق از چشمانش جاری بود، جلوی سلطان آلكس دوم به خاک افتاد و پاهای پدرش را غرق بوسه کرد. صبح فردای آن روز، سردار برزین، ولیعهد سرزمین شام، به اتفاق شاهزاده هلنا، تنها دختر عزیزکرده سلطان آلكس دوم، پادشاه کشور باستانی یونان، با

تشریفاتی خاص و گویی سفرای مخصوص درباری، با پیشکش‌های گرانبها به جانب دربار دیگری روانند، رو به جانب اردوگاه سپاه مشترک روم و شام نهادند و هنگامی که به نزدیکی اردوگاه رسیدند، متوجه شدند که سریر، وزیر باتدبیر با دلشوره و نگرانی از غیبت چند روزهٔ برزین، با زبده‌سواران جانباز، به عنوان طلائی لشکر، آمادهٔ حمله به دروازه‌های شهر آتن است. آن یکصد هزار سپاهی نیز به سرپرستی سریر وزیر، چنان آرایش شده بودند که اگر پایشان به آتن می‌رسید، دیگر سری روی تنی باقی نمی‌ماند؛ زیرا سریر وزیر، یقین کرده بود، یونانی‌ها برزین ولیعهد را کشته‌اند.

باری، چون سریر وزیر با طلائی لشکر، آن کاروان مجلل را از دور دید، به طور موقت دستور توقف داد. وقتی کاروان قدری جلوتر آمد، سریر وزیر فریاد کشید: خبرخوش، خبرخوش، آن سوار باهیمنه و هیبت که پیشاپیش می‌آید، فرمانده کل قشون روم و شام، شاهزاده برزین است. اما در کنارش آن بانو نمی‌دانم کیست؟

سریر وزیر دوان دوان از پیش و بقیهٔ فرماندهان و امرای جزء به دنبال، جلوی کاروان رسیدند. سریر وزیر خواست رکاب اسب برزین را از خوشحالی بپوسد، که برزین پایین پرید، دست در آغوش سریر وزیر کرد و هر دو سر و روی یکدیگر را غرق بوسه کردند. سریر گریه‌کنان گفت: خدا را صد هزار مرتبه شکر! فکری غلط یک شبانه‌روز بود که مثل خوره مغز مرا می‌خورد. این فکر غلط آن بود که یونانی‌ها شاهزاده برزین ما را کشته‌اند. برزین خنده‌کنان و آهسته جواب داد: ای سریر باتدبیر، فکرت غلط نیست. که نه تمام یونانی‌ها، بلکه یک دختر یونانی، برزین ولیعهد را کشته عشق خود کرده است که اکنون دگر از خود خبرم نیست. آری دگر از خود خبرم

نیست. آنگاه سر را از روی دوش سریر وزیر برداشت و با صدای بلند خطاب به همگان گفت: همراه شریف و عزیز من، شاهزاده خانم هلنا، دختر دوست بزرگوارمان اعلیحضرت سلطان آکس دوم، پادشاه سرزمین یونان، می‌باشند. آنگاه روی خود را به طرف شاهزاده هلنا نمود و ادامه داد: جناب سریر شایسته، وزیر باتدبیر دربار دمشق را حضورتان معرفی می‌کنم. و در آن موقع بود که سریر، در مقابل هلنا که از اسب پیاده شده و در کنار برزین با قدری فاصله ایستاده بود، تعظیمی کرد.

آنگاه برزین از سریر وزیر درخواست کرد که امرای لشکرهای شام و روم، و فرماندهان ردهٔ دوم سپاه را احضار کرده و وسایل پذیرایی مختصری را فراهم نماید. بعد از مدتی، بیشتر از بیست نفر از امرای لشکرها و فرماندهان رده‌های پایین‌تر سپاه، با احترام مقابل شاهزاده هلنا و برزین فرمانده کل و سریر وزیر ایستاده بودند، که برزین طی خطابه‌ای گفت: خوشوقتم به اطلاع امرای لشکر تحت فرمان امپراطور عظیم‌الشان روم و جان‌برکفان سپاه باکفایت پدر بزرگوارم، ملک نعمان مقتدر برسانم که، درایت و کاردانی شاهزاده هلنای مهربان، و عنایت و بزرگواری اعلیحضرت آکس دوم، پادشاه کشور باستانی یونان، باعث شد تا بدون آنکه حتی یک قطره خون بر زمین ریخته شود و شمشیری از نیام درآمده و تیری از کمان رها شود، صلح بین کشور باستانی یونان از یک طرف و اقلیم پهناور روم شرقی از طرف دیگر برقرار شود. سپاهیان قدرتمند پدر باکفایتیم نیز به خود می‌بالند که حضور و وجودشان، باعث این صلح و دوستی و اتحاد گردید. ضمناً شاهزادهٔ مکرم، هلنای محبوب نیز سه قطعه جواهر مورد مطالبهٔ امپراطور بزرگ را همراه خود آورده‌اند تا به اتفاق به قسطنطنیه ببریم. شایسته است

سپاه مجهز و یکصدهزار نفری ما، به میمنت این صلح و آشتی، از برابر ولیعهد سرزمین یونان شاهزاده خانم هلنا رژه روند.

بعد از رژه سپاه عظیم یکصدهزار نفری و سان دیدن شاهزاده هلنا و برزین ولیعهد فرمانده و سریر وزیر، جلسه‌ای با حضور سه نفر یادشده تشکیل شد. ابتدا برزین فرمانده، تمام ماجرا را برای سریر وزیر تعریف کرد و سپس حدود دو ساعتی آن سه نفر بر سر یک موضوع به گفتگو پرداختند؛ موضوع چگونگی مراجعت به دربار قسطنطنیه. بعد از آن جلسه، برزین اعلام کرد که، سپاه صبح زود فردا به جانب قسطنطنیه مراجعت خواهد کرد. سفر بیست روزه هلنا و برزین در مراجعت سپاه یکصدهزار نفری به قسطنطنیه، از شیرین‌ترین سفرهای دوران زندگی آن دو بود. به‌خصوص شبهایی که رزم‌آوران به بزم می‌نشستند و از عزم و اراده صحبت می‌کردند. دیدنی‌ترین صحنه‌ها آن زمانی بود که هلنا و برزین به شمشیربازی با یکدیگر می‌پرداختند و دلاوری‌ها و فرزی و چالاکی ایشان، نه که با باخت هیچیک، بلکه با شور و هلهله اطرافیان و تماشاچیان زبده و دلاور و شمشیرباز سپاه پایان می‌گرفت.

در یکی از شبها که سریر وزیر، بسیار بر سر ذوق بود و عود خود را در دست گرفته و می‌نواخت، برزین فرمانده، همچنان که چشم در چشمان سبز و جادویی هلنای دلیر و دلاور و دلارام دوخته بود، این ابیات را به آواز می‌خواند:

عشق زد شعله به جان من و پروانه و شمع

شده جمعی نگران من و پروانه و شمع

رفت بر باد فنا هستی من تا که قتاد

بکف عشق عنان من و پروانه و شمع

گرچه سوزم ز غمت شب همه شب تا دم صبح
 خوش جهانی است جهان من و پروانه و شمع
 تا که بیگانه نیابد خبر از نکتۀ عشق
 مهر کردند دهان من و پروانه و شمع
 و آنگاه بود که شهرزاد قصه گو هم این بیت را زیر لب زمزمه کرد و
 سپس لب فرو بست:

چونکه چشمان تو را خواب ربوده است شب ها
 مهر شود نیز دهان من و پروانه و شمع

پایان شب نود و دوم

و اما ای پادشاه کامکار و ای سلطان مقتدر و هوشیار! در ادامه داستان ملک نعمان باید به عرض عالی برسانم کاروان مجلل ملک نعمان و جیران و شیرین و فرزین، به یک دو منزلی دروازه شرقی قسطنطنیه رسید که در همان موقع طلایه‌داران سپاه صد هزار نفری هم به دو منزلی دروازه جنوب غربی رسیده بودند.

از یک طرف ملک نعمان پیکی را با هدایای ارزنده به دربار امپراتور روم فرستاد که پیک، هدایا را تقدیم داشت و عرض کرد: ملک نعمان سلطان سرزمین شامات، بی‌خبر و بدون تشریفات، با ملکه و دو فرزند خردسال خود، برای دیدار از مقام شامخ امپراتور، به دو منزلی دروازه شهر رسیده‌اند. امپراتور ذوقزده و حیرت‌زده وزیر اعظم خود را به استقبال ملک نعمان و ملکه‌اش فرستاد و به حاجب مخصوص هم دستور داد که فوراً قصری را برای پذیرایی شاهانه از مهمانانش فراهم کند. از طرفی پیک مخصوص برزین هم از راه رسید و عرض کرد: برزین ولیعهد، فرمانده کل سپاه با دو تن همراه خود تا ساعتی دیگر برای آستان‌بوسی وارد دربار خواهد شد.

امپراتور روم در بهت و حیرت عجیبی فرو رفت و تقریباً باید گفت که گیج شده بود. از یکطرف برزین ولیعهد، بدون آنکه به جنگ پرداخته باشد، سپاه یکصد هزار نفری را برگردانده، اجازه شرفیابی می‌خواست، و از طرف

دیگر ملک نعمان از دمشق آمده بود. امپراطور روم از خود می پرسید: چه شده که سپاه دست خالی و جنگ نکرده برگشته و پدر فرمانده سپاه هم، به وساطت از شهر دمشق آمده است؟ امپراطور غرقه در این افکار دو دست بر پشت نهاده و در حال قدم زدن بود که در غربی تالار بزرگ قصر قسطنطنیه گشوده شد و حاجب مخصوص با صدای بلند، اما مؤدبانه و درخور احترام امپراطور، گفت: سردار برزین، ولیعهد کشور شامات، به اتفاق سریر، وزیردربار دمشق، با شاهزاده خانم هلنا، دختر سلطان آلكس دوم، پادشاه سرزمین یونان، با آوردن خبر صلح و آشتی، اجازه حضور می خواهند. بلافاصله بانگ وزیر دربار هم در آستانه در شرقی تالار اینگونه بلند شد: سلطان قدر قدرت، ملک نعمان، پادشاه سرزمین های شامات و حلب، با قدوم خود دربار قسطنطنیه را مزین فرموده اند. که امپراطور روم در جواب هر دو فقط یک جمله گفت: «همه وارد شوند، بسیار خوش آمدند.»

و آنگاه بود که یکی از هیجان انگیزترین صحنه های تاریخ رخ داد، زیرا از در شرقی تالار، جیران دیوانه وار می دوید و اشکریزان فریاد می کشید: پدر، پدر که در آخر بعد از شش سال و اندی دوری به آغوش گرگین پاشا برگشت. برزین همچون ملکه جیران، مشتاقانه از آستانه در غربی تالار به جانب ملک نعمان دوید و در آغوش پدرش فرو رفت.

با رخداد آن صحنه هیجان انگیز سکوت سراسر تالار بزرگ قصر قسطنطنیه را فرا گرفت. چون جیران دیدگان اشک آلود و صورت ملتهب و چهره برافروخته خود را از روی دوش پدر برداشت، نگاهی خیره به صورت شاهزاده هلنا انداخت. شاهزاده هلنا هم نگاهی به صورت ملکه جیران دوخت و در حالی که بانگ جیران و هلنا، فضای تالار قصر قسطنطنیه را پر کرده

بود، آن دو نیز به آغوش هم پریدند و اشک از دیدگان فرو ریختند.

در آن جمع هفت نفری که دو نفرشان را دو شاهزاده خردسال، یعنی شیرین و فرزین تشکیل می‌دادند، شخصی که بیشتر از همه بهت‌زده و خوشحال و سرازایشناس بود، امپراطور مقتدر فرزند گم‌کرده و دوباره یافته‌اش، گرگین پاشا بود. وی بعد از آنکه حالت عادی بر همه افراد حاکم شد، گفت: دخترم داستان خود را برایم بازگو، زیرا من تو را به عزم سفر به جزیره قبرس فرستادم و شنیدم به دست سپاهیان یونانی اسیر شده و تو را به دربار پادشاه آکس بردند. پس چه شد که سر از دربار دوست عزیز و برادر مشفقمان، ملک نعمان درآوردی؟ چگونه شد که ما را از ازدواج خود و تولد نوه‌های عزیزمان بی‌خبر گذاشتی؟ که جیران تمام داستان پرماجرایی خود را برای گرگین پاشا، یا پدرش تعریف کرد. گرگین پاشا بعد از شنیدن تمامی ماجرا، از جای خود بلند شد و به طرف شاهزاده هلنا رفت و گفت: پس من زندگانی دوباره دخترم را از شما شاهزاده محترم دارم. به خدا قسم اگر من از چگونگی وضعیت دخترم باخبر بودم، هرگز مزاحم برادرم، ملک نعمان نمی‌شدم و یکصد هزار سپاهی را پشت دروازه شهر آتن نمی‌فرستادم. این لشکرکشی عظیم، فقط برای خلاصی دخترم از اسارت بود. اما شما از کجا می‌دانستید که جیران و همسرشان دارند به نزد ما می‌آیند که شما هم همراه سپاه، به اینجا آمدید؟ اصلاً ای شاهزاده برزین عزیز، برای ما بگویید چگونه شد که شما به جای جنگ، کارتان به صلح کشید؟ برزین هم از اول تا آخر ماجرا را برای گرگین پاشا و پدرش ملک نعمان تعریف کرد.

بعد از شنیدن رنگ دیگر و شکل دیگر داستان از زبان برزین ولیعهد، باز هم لبهای دو سلطان پر از خنده شد و آنگاه شاهزاده هلنا زمین ادب بوسید و

گفت: و اما علت حضور من در دربار همسایه قدرتمند و دوست بزرگوار و شایسته پدرم، امپراطور گرگین پاشا چنین است: اولاً من خدمت رسیدم تا بگویم علت اختلاف پنجاه ساله میان پادشاهان قبلی و فعلی سرزمین های روم و یونان، مادر بزرگ معدوم شده و بر زیر خاک رفته ام، یعنی ملکه بلایا و آفت ها بوده، که البته امپراطور عظیم الشان هم حق داشتند اراده بفرمایند و به سرزمین ما حمله کنند. من نیز هرگز قصد خودنمایی در حضور دو سلطان بزرگوار را ندارم. ولی اگر من نبودم، آن ملکه آفات و بلایا، به شاهزاده برزین و شاهزاده جیران هم صدمه های بسیار می رساند. من وظیفه انسانی و اخلاقی خود را درباره این دو انسان شایسته بدینگونه که عرض شد انجام دادم.

در این موقع سریر وزیر هم که ساکت ایستاده ولی آگاه بر همه مسائل بود اجازه خواست و چنین آغاز سخن کرد: شش سال دوری فرزند برای هر پدری سخت و طاقت فرساست. البته ملک سرور و با اقتدار من، فقط شش سال از ولیعهد خود دور، اما از سلامت ایشان باخبر بودند و می دانستند که نور چشمشان در پی کسب فتوحات جدید است. اما شما که از شاهزاده خانم جیران بی خبر بودید، واقعاً برایتان سخت بود. اما من از شاهزاده خانم جیران، یا ملکه محترم دربار دمشق در تعجب هستم که چرا این همه مدت هویت خود را کتمان کردند و حداقل من خدمتگزار را که سمت وزارت را در دربار ملک نعمان والامقام داشتم مطلع نکردند.

ملکه جیران به میان حرف سریر وزیر پرید و گفت: بعداً جناب وزیر مطلع خواهند شد، فعلاً از این موضوع بگذرید. سپس سریر ادامه داد: امروز در این تالار بعد از شش سال و اندی، دوری دو پدر و دو فرزند به هم رسیدند. اما من اجازه می خواهم که ترتیب رسیدن دو نفر دیگر را به هم

بدهم. گرگین پاشا و ملک نعمان هردو با هم پرسیدند، کدام دو نفر دیگر؟ که سریر وزیر گفت: شاهزاده برزین ولیعهد رشید و دلاور سرزمین شامات، با شاهزاده خانم هلنا ولیعهد دربار یونان باستان. در آن موقع بود که دو نگاه آمیخته با تشکر و قدردانی به چهره سریر وزیر دوخته شد؛ نگاهی از چشمان سبز و پر از جاذبه هلنا، و نگاهی از سوی چشمان بادامی و گیرای برزین ولیعهد.

بعد از اینکه سخنان سریر وزیر به پایان رسید، گرگین پاشای امپراطور گفت: جناب وزیر، اولاً از برادر بزرگوار خود ملک نعمان اجازه می‌خواهم که از طرف ایشان، رضایت و خوشحالی همه را با این وصلت فرخنده اعلام دارم. از سردار رشید و برزین دلاور هم تقاضا دارم، بروند و ترتیب جابه‌جایی و اعزام یکصد هزار سپاهی خسته، اما پیروز برگشته را بدهند. ضمناً من و دخترم چون چشمان خودمان از شاهزاده خانم دلاور و مورد توجه شما مراقبت و از ایشان در قصری مجلل پذیرایی خواهیم کرد. شما ملک نعمان بزرگوار هم باید چند مدت دیگر دوری پسر رشید و ولیعهد خود را تحمل کنید. البته این دوران دوری را در کنار برادرتان، یعنی گرگین پاشا باید سپری کنید و این دوران دوری و تحمل به خاطر این است که در بین ما، جای یک نفر خالی است و آن، جای سلطان آکس دوم، متحد سوم ماست. از این تاریخ به بعد، بین سرزمین‌های شام و روم و یونان صلح و داد و دوستی و اتحاد دائم ایجاد می‌گردد. ضمناً جشن عروسی این دو شاهزاده هم باید در این دربار منعقد و برپا شده و شهر قسطنطنیه هم یک هفته سراسر نور و شادی باشد. ای شاهزاده برزین می‌دانم یکی دو ماهی دور از دلدار برای تو عاشق گرفتار، خیلی سخت است، اما من می‌خواهم عروس خانم را اینجا

گرو نگاه دارم، تا پدر عروس بیاید و من و ملک نعمان ریش سفیدی کنیم و از سلطان مقتدر متحد خود رضایت بگیریم تا شما ای شاهزاده خانم هلنا بتوانید به تقاضای شاهزاده برزین، بله بگویید.

به این ترتیب بود که شاهزاده برزین دوباره به جانب سرزمین یونان برگشت. تقریباً دو ماهی طول کشید تا به اتفاق آکس دوم، پادشاه یونان به قسطنطنیه آمد. در طول آن دو ماه، حقیقتاً گرگین پاشا پذیرایی شاهانه‌ای از ملک نعمان و ملکه، که دختر خودش هم بود و شاهزاده خانم هلنا به عمل آورد. سرگرمی شبانه‌روزی گرگین پاشا شده بود بازی کردن و وقت گذراندن با شیرین و فرزین. آن دو قلوها، چنان خودشان را در دل پدریزرگ تازه‌یافته، یعنی گرگین پاشا جا کرده بودند که امپراطور بیشتر از روزی ده بار، به جان شیرین و فرزینش قسم می‌خورد و روزی چندین بار هم در غیاب شاهزاده برزین از او تشکر می‌کرد؛ از او که به عنوان فرمانده سپاه به آتن رفته بود.

گرگین پاشا همیشه می‌گفت: اگر برزین سردار سپاه نبود که شاهزاده هلنا عاشق نمی‌شد و آنطور خالصانه گره کار را نمی‌گشود.

باری، چون موکب آکس دوم به همراهی برزین ولیعهد به دو منزلی پایتخت روم شرقی یعنی شهر قسطنطنیه رسید، چنان استقبال رسمی و پر جلال و صمیمانه‌ای، گرگین پاشا و ملک نعمان از دشمن دیروز و دوست صمیمی امروز خود یعنی آکس دوم نمودند، که در تاریخ مراودات سیاسی و روابط بین‌الملل و دیپلماتیک دو کشور، در تمام اعصار سابقه نداشته است.

بعد از اینکه دو روزی از پذیرایی مقدماتی و دید و بازدیدهای رسمی و معمول گذشت و پیشکش‌ها و تحفه‌ها و هدایا رد و بدل شد، صحبت عروسی و عقدکنان شاهزاده هلنا و برزین ولیعهد پیش آمد و چون گرگین

پاشا، صحبت خود را اینگونه پایان داد که آیا برادر والاتبارمان اعلیحضرت آلکس دوم با این وصلت فرخنده موافقت می‌فرمایند یا نه، آلکس دوم پاسخ داد، برای من و دخترم نهایت فخر و مباهات است که شاهزاده‌ای یونانی با شاهزاده‌ای شامی، در پایتخت سرزمین پهناور روم شرقی، پیوند زناشویی بینشان برقرار شود، که این پیوند نشانه صلح دائم میان سه ملت خواهد بود.

آنگاه بود که هفت شبانه‌روز، هفتاد محله پایتخت روم شرقی یا قسطنطنیه را غیر از خود دربار چراغانی کردند و آذین بستند و هفتاد هزار نفر را جامه‌های نو پوشاندند و غذاهای خوشمزه خوراندند. به این ترتیب دو شاهزاده از دو ملت و تبار، با دو آیین و مسلک و شعار، بعد از سالها که مردمانشان، کین هم در دل و دشنام بر یکدیگر را در دهان و جاری بر زبان داشتند، پیمان اخوت و عقد برادری بستند که آن همه فقط بر اثر قدرت عشق بود.

در شبی از شبها که دف‌زنان و عود و نی‌نوازان، می‌نواختند و جوانان مجلس پای می‌کوبیدند و حاضران دست‌افشان هلهله می‌کردند و ساقیان جام‌های شراب دست به دست می‌دادند و خادمان سفره‌های رنگارنگ پهن می‌کردند، گرگین‌پاشا این اشعار را سر داد:

اهل عراق و روم و حلب را وطن یکی است

در شهر عشق خسرو شیرین‌دهن یکی است

بسیار کوهکن به جهان دیده‌ام و لیک

در بیستون عشق و جنون، کوهکن یکی است

در محفلی که هست زبان‌های مختلف

دل‌ها اگر یکی شود آنجا سخن یکی است

خواهد هزار جان به ره او فدا کند

شرمندگی نگر که ورا جان به تن یکی است

ساقی بیا که مجلس انس است و بزم عشق

برزین بگو که دلبر این انجمن یکی است

عشق ار بود مصاحب مردم به روزگار

گرگین دیار غربت و خاک وطن یکی است

و چون سخن بدینجا رسید باز هم شهرزاد لب از سخن فرو بست،

زیرا سلطانش را در حالی که لبخندی از رضایت بر کنج لب داشت

به خواب رفته دید.

پایان شب نود و سوم

و اما ای سلطان والاتبار و ای همسر خردپیشه حکمت‌شعار، در آغاز شبی دیگر و در ادامه داستان بعد از گذشت یک شب از تعریف ماجرای فرح‌بخش عروسی برزین و هلنا باید قدری به عقب برگردیم، هم از نظر زمان و هم از نظر مکان. یعنی از دربار شاد و پرهیاهو و سرگرم به جشن عروسی برزین و هلنا، به آتن برمی‌گردیم. من باید همان صحنه‌ای را در خاطر سلطان پر مهر خود، دوباره مجسم کنم، که ملکه بلایا و آفت‌ها، در مقابل پسرش، پادشاه آکس دوم و نوه‌اش شاهزاده هلنا و دیگر حاضران، گرد سفیدی از درون محفظه انگشتی‌اش، درون لیوان آب در دستش ریخت و چنین جمله‌ای گفت: حاضرم بمیرم اما ننگ و خفت در قصر زندانی‌شدن و توهین از سوی فرزندانم را نپذیرم و بلافاصله هم نقش زمین شد و همگان تصور کردند که ملکه مادر خودکشی کرده است.

ولی قبل از اینکه از دسیسه فریب‌کارانه ملکه آفت‌ها و بلایا، پرده برداشته و حقیقت تلخی که باعث سالها آشوب شد را آشکار کنم، قدری جلوتر می‌آییم و از زمانی صحبت می‌کنیم که، برزین و هلنا و سریر وزیر، از محل اردوگاه به سوی قسطنطنیه در حال برگشت بودند. وقتی هلنا داستان خودکشی مادر بزرگش را برای سریر وزیر، در حضور برزین تعریف می‌کرد، وزیر پرسید: چرا شاهزاده خانم و پدر بزرگوارشان، در مراسم کفن و دفن

مادر ملکه آفت شرکت نکردند؟ شایسته نبود خشم و کین خود را آنگونه آشکار سازند که همه مردم آتن متوجه شوند؟ با توجه به اینکه اصولاً من به عنوان وزیری که بیشتر از پنجاه سال عمر خود را در دربار سپری کرده‌ام، تصور نمی‌کنم که انسان جاه‌طلب و مقام‌پرستی چون مادر بزرگ شما، که به قول خودش پنجاه سال طعم قدرت در دست داشتن و حکومت و اختیار داشتن را چشیده بود، آنگونه و به راحتی دست از جان خود بشوید و چشم از دنیا بپوشد!

هلنا به میان حرف سریر پرید و گفت: یعنی منظور وزیر باتجربه این است که، مادر بزرگم به آن شکل، من و پدرم را فریب داده و اکنون هم زنده است و تدارک توطئه دیگری را می‌بیند؟!

سریر وزیر پاسخ داد: خدا کند اینگونه نباشد، اما بعید هم نیست. و آنجا بود که لرزه‌ای بر پشت هلنا افتاد و بلافاصله گفت: ترسم از ملکه بلایا و آفت‌ها تا زمانی بود که پدرم با من همدل و همراه و شاهزاده برزین، حامی و پشتیبانم نبود. حال که تکیه‌گاهم کوه ال‌مپ است، دیگر بیمی از موج‌های خروشان این دریا ندارم. البته امیدوارم ملکه آفت‌ها و بلایا مرده باشد و آلا این بار با دست‌های خودم خفه‌اش می‌کنم.

و اما اکنون خدمت سرور عزیزم باید عرض کنم، ملکه آفت‌ها و بلایا با آن صحنه‌سازی موزیانه و خودکشی ساختگی، که قبلاً تعریف کردم خودش را به مردن زد و چون مأموران پیکرش را به قصر بردند و مشاور عفريتش را صدا زدند و بر سرکوبان گفتند: بیا که بی‌ملکه و بی‌صاحب شدیم، عجزه عفريت و همدم و دمخور همیشگی ملکه آمد و گفت: فعلاً بروید بیرون تا سر روی سینه ملکه محبوب و صاحب خود بگذارم. شاید هنوز قلبشان بزند.

چون عجزهٔ عفريت سرش را پايين آورد، ملکه بلایا آهسته گفت: زاغگوش آیا غریبه‌ای در اینجا هست یا نه؟ و چون عفريتۀ زاغگوش نام، همانگونه آهسته پاسخ داد: نه ملکه بزرگوار، اکنون اینجا همه از خودمان هستند، ملکه آفت‌ها و بلایا چشمانش را باز کرد و نفس عمیقی کشید، بلند شد، نشست و گفت: هر چه سریعتر تابوتی بیاورید و شکلی ساختگی از من بسازید و درون تابوت بگذارید و یک مراسم قلابی ولی پر از شیون و فریاد در مرگ من ترتیب بدهید و تابوت را ببرید و دفن کنید. من هم همین امشب، در تاریکی به همراه ندیمه‌ام زاغگوش به جایی نامعلوم می‌روم. ضمناً هر دستوری که ندیمۀ زاغگوش از طرف من آورد مویه‌مو باید اجرا شود. شما خودتان را آمادهٔ یک قتل‌عام در درون قصر بنمایید، زیرا اگر حکومت همچنان در دست پسر نالایقم باشد، کشور یونان بر باد فنا خواهد رفت. به‌خصوص الآن که این هلنای وقیح، عاشق این پسرک دربه‌در شده است. یعنی دیگر همین باقی مانده که یونان باستان، مستعمرۀ شامی‌ها و سامی‌ها شود. نه، تا من زنده‌ام، هرگز اجازه نخواهم داد، سواران ترک آناتولی خاک مملکت‌م را به توبره کشند و شامی‌های سامی‌تبار، دمار از روزگار مردم برآورند. من حاضر نیستم روح همسر درگذشته‌ام آلكس اول آزرده و جسمش در زیر خاک بلرزد.

شبانۀ ملکه آفات و بلایا، به خانۀ متروکۀ زاغگوش عجزه و ندیمۀ خود رفت و اطرافیان با مراسمی ساختگی و مسخره یک تابوت خالی را زیر خاک کردند و چند روزی را هم به دروغ عزاداری نمودند.

چون شاهزاده هلنا، به اتفاق برزین، سردار سپاه از آتن خارج شد، یکی دوبار ملکه آفت‌ها و بلایا با زاغگوش عجزه و حاجب مخصوص دربار که

از دست نشاندگان ملکه بود به مشورت نشستند. چون ملکه آفت‌ها و بلاها را در بستر پیشنهاد داد، شبی وارد خوابگاه سلطان آکس دوم شوند و وی را در بستر بکشند، حاجب مخصوص که در سمت وزیر دربار هم خدمت می‌کرد، گفت: این کار به نظر من درست نیست. اگر بخواهیم پادشاه را بکشیم، باید حتماً شاهزاده هلنای ولیعهد را هم مثل پدرش زیر خاک بفرستیم. حال آنکه اکنون وی در دربار قسطنطنیه است و اگر بشنود و رومی‌ها را تحریک کند و همراه خود بیاورد، هم مملکت به آشوب کشیده می‌شود و هم با شرمندگی عرض کنم که: مردم، شاهزاده هلنا را بیشتر از ملکه مادر یعنی شما، که عزیز و محترم ما در این جمع حاضر می‌باشید، دوست دارند. پس باید قدری حوصله به خرج بدهیم و ملکه مکرم به وسیله ایادی خود، سران قوم و فرمانداران ایالات و تعدادی از امرای سپاه را، با شیوه آزمایش‌شده پنجاه ساله، به سوی خود جلب کنند و بعد، به نوعی اعلیحضرت آکس را به مسافرت خارج از یونان بفرستیم و در غیاب پادشاه و شاهزاده هلنا دست به کار شویم. یا اینکه صبر کنیم تا شاهزاده هلنا برگردد و آنوقت، طبق نظر ملکه مکرم عمل کنیم. به هر صورت به نظر من الآن هنگام شروع کار نیست.

بعد از سفر آکس به قسطنطنیه، چون خبر عروسی شاهزاده هلنا و شاهزاده برزین در قصر سلطنتی گرگین‌پاشا، امپراطور روم و همچنین پیمان مودت و آشتی میان سه کشور روم و یونان و شام، به یونان رسید، زاغگوش عجوزه به ملکه آفت‌ها و بلاها گفت: حال هنگام پیاده‌کردن نقشه ملکه مکرم رسیده است. ملکه گفت: پس هرچه زودتر حاجب مخصوص را به حضور من در همین خانه متروکه بیاورید.

حاجب مخصوص آکس دوم و یا بهتر است بگویم، حاجب خائن و

وزیر دربار نمک به حرام آکس دوم، به نزد ملکه بلایا و آفت‌ها رفت و ملکه به او گفت: اولاً از غلامان صد نفری جان‌نثار من، هنوز هشتاد نفرشان زنده‌اند که همگی به خون آن برزین دربه‌در و هلنای ازراه‌به‌دررفته، تشنه هستند. به ایشان وعده بده، که لایق‌هایشان را امیر و فرمانده سپاه و فرماندار ایالت‌ها خواهم کرد. ضمناً سرسپردگان خودت را هم با وعده و وعید رام کن و هرکس را که می‌توانی با سکه‌های زر بخر و کالسکه و کاروانی را شبانه به بیرون دروازه آتن بفرست. من فردا صبح زود، خودم را به بیرون شهر و آن کالسکه و کاروان می‌رسانم و شما بعدش مثلاً به استقبال من خواهید آمد و مرا با احترام وارد تالار بزرگ قصر سلطنتی آتن خواهید کرد. آنجا همه جمع باشید که من می‌دانم چه باید بکنم. ضمناً به هر ترتیب که شده، بروید و فرمانداران دو ولایت همسایه شهر آتن را هم بخرید و صبح به قصر بیاوریدشان و تو حاجب مخصوص که از فردا، وزیراعظم من خواهی بود، ترتیب صحیح این مقدمات را بده، بقیه کارها با من.

آری ای سلطان بااقتدار، به همان ترتیب که عرض کردم، برنامه ریخته‌شده اجرا شد و نزدیک ظهر بود که مردم با حیرت و تعجب دیدند، ملکه متوفی که حدود سه ماه و نیم از مرگش می‌گذشت، درون کالسکه سلطنتی نشسته و برای مردم، دست تکان‌داده و به دخترکانی که می‌آیند و دسته‌گل سر راه کالسکه‌اش می‌اندازند سکه طلا می‌دهد.

چون ملکه وارد قصر سلطنتی شد، ابتدا جام شرابی نوشید و بعد با صدای خشن و بلند و ناهنجاری که گوش هر شنونده‌ای را می‌آزرد گفت: بزرگان قوم، سران مملکت و سرداران سپاه کشور باستانی یونان، اولاً خوشحالم که بعد از صد روز، دوباره در میان شما هموطنان فداکار یونان‌دوست خود

هستم، درثانی برای سفر به کشوری که بعداً خواهم گفت کجا بود و برای آنکه از دسیسه‌های پنهان و آشکار شاهزاده هلنا و پسر آرام و بی‌دست و پای خود، آکس دوم در امان باشم، صلاح کار را در آن دیدم که با انتشار آن خبر دروغین مدتی از آتن دور مانده و شما را هم اندوهگین کنم. اما خوشبختانه اکنون شما می‌بینید که ملکه ماریا، زنده است و در مقابل شما ایستاده و سرگرم سخن گفتن با شماست.

یاران از شما چه پنهان بعد از مرگ همسر بزرگوارم، سلطان آکس اول، در این هجده سال، عملاً من بر سرزمین یونان حکومت کردم نه پسر. ولی از زمانی که هلنای جاه‌طلب یونان‌فروش، به سن رشد رسید، چنان فرزند ساده‌دل مرا در مقام پادشاه یونان خام کرد که من احساس خطر کردم و ناگزیر شدم برای دریافت کمک به نزد سلطان کشوری که گفتم بعداً نام ایشان را اعلام می‌کنم سفر کنم که خوشبختانه، سپاه هفتاد هزار نفری کمکی ایشان، برای حملات احتمالی اجانب در راه است و به زودی به آتن خواهد رسید.

اما همانطور که حتماً هم شنیده‌اید، هلنا پدرش را فریب داده و آن پدر ساده‌دل و خوش‌باور هم سرزمین کهنسال و باستانی یونان را، دو دستی تقدیم گرگین‌پاشا، امپراطور روم شرقی نموده است. نه اینکه یونان باستان را دودستی تقدیم داشته، بلکه سه قطعه جواهر گرانبهای میراث اسکندر کبیر را هم پیشکش دشمنان خون‌آشام ما نموده است.

در این هنگام، فریاد خشمگینانه هزاران نفر در صحن تالار قصر سلطنتی آتن با این عبارات پیچید که: مرگ بر گرگین‌پاشا، آکس دوم معزول باید گردد. هلنا معدوم باید گردد. پادشاه سرزمین یونان، ملکه باتجربه ماریای

محبوب است. ملکه باتجربه، ماریای محبوب است.
و چون قصه بدینجا رسید، باز هم بسان شب‌های قبل شهرزاد لب از
سخن فرو بست، زیرا سلطانش به خواب بود، لذا او هم سر آسوده بر بالش
نهاد و دیدگانش را فرو بست.

پایان شب نود و چهارم

و اما باز هم با اجازهٔ سلطان قدرقدرت عظیم شوکت در ادامه تعریف داستان ملک نعمان باید صد روزی به عقب برگردیم و داستان را از همان زمان و از جهت دیگری دنبال کنیم؛ از همان زمان که ملکه آفت‌ها و بلایا، دستور داد یک تابوت خالی برای فریب پسرش و هلنا، به عنوان مردهٔ او، در زیر خاک کنند و خودش هم به طور پنهانی، به خانهٔ پیرزن عفریتهٔ مشاورش، عجزوه زاغگوش رفت. ضمناً باید به عرض سلطان مقتدر شنوندهٔ قصه‌های شبانه خود برسانم که، ملکه ما در دربار آتن، به این جهت لقب ملکه آفت‌ها و بلایا را گرفته بود که، تمام کارهایش شیطانی، تمام نقشه‌هایش تبهکارانه و همهٔ مشورت‌هایش با عجزوه‌ای به نام زاغگوش بود. زاغگوش هم سر و سرّی با جادوگران و عفریتان داشت و همهٔ مردم آتن می‌گفتند که: ملکه ماریا، پای عفریتان و جادوگران را به دربار ما باز کرده است. از جمله فلاسفه و دانشمندان و حکمای شهر آتن هم، سخت با ملکه، به خاطر آن اعمال فتنه‌انگیز و بلاآورش، مخالف بودند.

باری، ملکه آفت‌ها و بلایا که از دل‌بستگی و عشق هلنا به سردار برزین ولیعهد باخبر بود، شبی با عجزوه زاغگوش به مشورت نشست، که برای از سر راه برداشتن برزین و داغ عشق بر دل هلنا گذاشتن و او را از درد هجران در آخر کارش به جنون یا مرگ کشاندن، چه باید بکنند. زاغگوش عجزوه

هم گفت: در این باره من باید از عفريتان دوست و آشنای خودم که چون برق و باد به هر نقطه‌ای از عالم می‌توانند سفر کنند کمک بگیرم. ولی ملکه مکرم می‌دانند که قدرت جادویی عفريتان عالم فقط با سکه‌های طلا قابل خریدن است. ملکه ماریا هم بلافاصله پنج کیسه پر از سکه‌های زر به عفريته زاغگوش داد و گفت: دلم می‌خواهد ابتدا برزین ولیعهد، به هر صورتی که ممکن است معدوم شود. تو از عفريتان آشنایت بپرس این امر چگونه ممکن است.

بعد از چند روزی زاغگوش عجزه، اطلاعات کاملی از دربار دمشق و ملک نعمان و دوقلوهای جیران برای ماریا آورد. به دنبالش هم خبر مسافرت ملک نعمان به روم شرقی و بعدش در ادامه سفر آلکس دوم و خبر پیمان صلح منعقد، خبر ازدواج برزین و هلنا به گوش ملکه آفت‌ها و بلایا رسید. چون ملکه فتنه‌گر از کل ماجرا خبردار شد، خنده‌ای کرد و گفت: زاغگوش دستت درد نکند، با این خبرهای جالب و دست‌اولی که برایم آوردی. خیلی خوشحال شدم هزار سکه طلای دیگر، یعنی ده کیسه پر که صدای جرینگ جرینگش مست کند به تو می‌دهم که هشت‌تایش را باید به دوستان جادوگر خود بدهی، تا به هر ترتیب که شده شیرین و فرزین دوقلو را از دربار گرگین‌پاشا بدزدند و ببرند و بفروشند و یا در محلی پنهان نگاهشان دارند. من چنان آتشی در دربار قسطنطنیه برپا کنم که آن آتش، دامن ملک نعمان و گرگین‌پاشا را بگیرد. به ترتیبی که بعد از کودتای من، دیگر فرصت کمک‌کردن به متحد خود، یعنی آلکس دوم معزول، یا آن پسر بدبخت و بی‌اراده مرا نداشته باشند.

آری سرورم، بالاخره پای جادو و حقه و عفريت و اجنه به قصه ملک

نعمان هم باز شد و مقدمات ایجاد فتنه و نزول بلا و فرود آفت هم ایجاد گردید. همیشه و همواره، در پاره‌ای از دربارهای سلطنتی، از دورترین ازمئه تاریخ، توطئه و خیانت و دسیسه و فریبکاری، ریشه در بطن کاخ‌ها و قصه‌ها داشته، و عده‌ای اهریمن‌خو و جادوگرصفت، محلّ آسایش و برهم‌زننده آرامش حاکمان و سلاطین بوده‌اند. از جمله دربار امپراطور روم شرقی هم، مرکز دسیسه‌ها بود و مجمع بسیاری از شیطان‌صفتان، به‌خصوص در لباس کنیز و خدمتکار و غلام و ندیمه مخصوص، که تمامی، فرمان از عفريتان می‌گرفتند و خواست ابلیسان را به مورد اجرا می‌گذاشتند.

یکی از ایشان پیرزنی بود عجوزه و سیه‌چرده، به نام فندق که همه‌کاره حرمسرای گرگین‌پاشا بود. امپراطور روم حاضر به شنیدن هر حرف و سخنی، درباره هر کدام از اطرافیان و نزدیکان خود بود، غیر از اینکه بشنود، فندق، ناباب و خائن است. اتفاقاً فندق، هم ناباب بود و هم خائن. از اتفاق، گرگین‌پاشا، فندق را ندیمه مخصوص دخترش، جیران کرده و جیران هم دو نورچشم ملک نعمان یعنی فرزین و شیرین را به دست فندق سپرده بود.

بالاخره یک شب مقدمات دسیسه‌ای شوم چیده شد و آن شب، شبی بود که دربار قسطنطنیه بعد از آن مراسم مجلل هفت‌شبهانه‌روژه عروسی برزین و هلنا، یک میهمانی خصوصی با حضور هنرمندان و خنیاگران و رامشگران آناتولی در دربار برگزار کرده بود و جیران هم شیرین و فرزین خردسال را به دست فندق سپرد.

در آن شب صدر مجلس، گرگین‌پاشا و همسر امپراطور، جیران و ملک نعمان، سلطان آکس و برزین و هلنا و بسیاری از بزرگان دربار نشسته بودند. عودنوازان و گروه دف‌زنان در حال نواختن بودند و گرگین‌پاشا هم در حال زمزمه این ابیات:

تا می از مینای عشق تو پری پیکر زدم

پای رفعت بر سر نه چرخ و هفت اختر زدم

تا به یاد گردش چشمان تو ساغر زدم

بای همّت زین سپهر نیلگون برتر زدم

در میان مردمی صد رنگ یک رنگم هنوز...

گرگین پاشا نتوانست مصرع خود را تمام کند، زیرا فندق، هراسان و بدون اجازه وارد تالار شد و فریادکشان گفت: بردند، دزدیدند، دزدیدند، شاهزاده فرزین را دزدیدند. هنوز بهت و حیرت و ترس بر مجلس، اجازه حرف زدن به هیچکس را نداده بود که یکی دیگر از کنیزان دربار نیز سراسیمه و بدون اجازه، داخل تالار شد و رو به آن ندیمه نابکار گفت: خاتون فندق، خاتون فندق، شاهزاده شیرین را هم دزدیدند.

گرگین پاشا مثل دیوانه‌ها از جا پرید و فریاد کشید: هیچ معلوم هست چه می‌گویید؟ فندق یا راستش را بگو یا با این شمشیر گردنت را می‌زنم. فندق نابکار گریه‌کنان خودش را روی پاهای گرگین پاشا انداخت و گفت: سلطان بزیند، گردنم را بزیند، نمی‌خواهم دیگر زنده باشم. دو نقابدار به خوابگاه آمدند، یکی شان شاهزاده فرزین را بغل کرد و قصد فرار نمود و دیگری هم، مرا که جلو دویدم، به گوشه‌ای پرت کرد که سرم گیج رفت و به زمین افتادم. گرگین پاشا باز هم با فریاد گفت: خب بعد؟ که کنیز دومی گفت: سلطان من دنبال دو نقابدار بعدی که شاهزاده شیرین را دزدیدند دویدم. دنبالشان رفتم آنها هم مثل دو نقابدار اولی به سوی اصطبل سردار برزین دویدند و سوار چهار اسب از اسب‌های ایشان شدند و در حالی که دو نفرشان دو شاهزاده را زیر بغل گرفته بودند، چون برق و باد دور شدند.

گرگین پاشا به جلو و بقیه هراسان به دنبال، از تالار بزم به طرف اصطبل قصر پذیرایی برزین داماد که در حیاط بعدی قصر بود، دویدند. گرگین پاشا شمشیر در دست به سراغ متصدی اصطبل رفت و پرسید، آنها که بودند؟ نوه‌های عزیز مرا کجا بردند؟ و مأمور اصطبل با ترس و لرز پاسخ داد: قربان آنها چهار نفر نقابدار بودند که قبلاً آمدند و خود را از سربازان سردار برزین معرفی کرده و اسم شی‌را که سردار به من گفته بود، گفتند و از من چهار اسب زین‌شده خواستند و رفتند. من اسب‌ها را آماده، جلوی در اصطبل نگاه داشتم که به فاصله یک دقیقه، هر دفعه دو نفرشان در حالی که بچه‌ای زیر بغل داشتند دوان‌دوان آمدند و بر اسب‌ها پریدند و رفتند.

گرگین پاشا هم بعد از شنیدن آن مطالب شمشیر خود را بالا برد و بر گردن مأمور اصطبل بدبخت فرود آورد و فریاد کشید: خاک بر سر بی‌عرضه‌ات کنند. سر از تن جداشده اصطبل‌چی جلوی پای برزین سردار و ولیعهد و داماد - که حاج و واج در کنار بقیه ایستاده بود - فرو افتاد.

گرگین پاشا خشمگین و عصبانی رویش را به طرف برزین برگرداند و گفت: پسرۀ وقیح و نمک‌به‌حرام، این مزد من بود؟ تو هنوز لباس دامادی‌ات را که بر تنت کردم درنیاورده‌ای، آنوقت جای تشکر، آنقدر جسور و گستاخ می‌شوی که نوه‌های عزیز مرا می‌دزدی؟ اگر به احترام ملک نعمان نبود، با همین شمشیر سر از تن تو هم جدا می‌کردم.

ملک نعمان عصبانی هم جلو آمد و کشیده‌ای به صورت برزین زد و گفت: آخر زهر خود را ریختی؟ این طفلان معصوم چه کاری به تو جوان حسود نالایق داشتند؟ جیران هم جلو آمد و آب دهان به صورت برزین انداخت و گفت: الحق که خون آن ملکه یمنی گوربه‌گور شده، در رگ‌های

توست. کاش زبانم لال می‌شد و خودم را معرفی نمی‌کردم. اگر تو نمک‌به‌حرام فکر می‌کردی نور چشمان من، از یک مادر کنیززاده هستند و به این خاطر، فرزین هرگز نمی‌تواند بعد از تو ولیعهد شود، که او را نمی‌دزدیدی. آنگاه گرگین پاشا فریاد کشید: این نمک‌به‌حرام به دستور من در سیاهچال قصرم زندانی است تا اقرار کند که آن چهار نقابدار وحشی، نوه‌های عزیزکردهٔ مرا کجا برده‌اند. از هم‌الآن آنقدر شکنجه‌اش بدهید تا به حرف بیاید. آنگاه ملک نعمان رو به گرگین پاشا کرد و گفت: تصمیمات سلطان عین نظرات من است و اضافه کرد: اگر اقرار نکرد زبانش را هم ببرید.

شاهزاده هلنا و سلطان آکس دوم، بدون آنکه حرفی بزنند، نگاهی به هم انداختند که هلنا آهسته و با خود گفت: سریر وزیر راست گفت، کاش هنگام به‌خاک سپردن ملکه آفت‌ها و بلایا می‌رفتیم و می‌ایستادیم و در تابوت را باز می‌کردیم. این رذالت فقط کار آن مادر بزرگ شیطان‌صفت است. اما چه جوری می‌شود ثابت کرد، خدا می‌داند. سپس با صدای بلند گفت: پدرجان در چنین وضعیتی بهتر این است که ما هم دوتایی فردا صبح، مسلح سوار بر اسب‌هایمان شویم و هرچه زودتر به جانب آتن حرکت کنیم. دلم شور می‌زند. سر نخ این ماجرا را باید در آنجا پیدا کرد.

چهار نقابدار که از غلامان دربار قسطنطنیه بودند و هر کدام یک کیسه پر از سکه‌های زر ملکه ماریا، یا ملکه آفت‌ها و بلایای دربار آتن را دریافت کرده بودند، سوار بر اسبان تیزپا رفتند و رفتند تا صبح زود به ساحل دریا رسیدند. در ساحل یک کشتی لنگر انداخته بود که غلامان حبشه و زنگبار را به مشرق‌زمین می‌برد. سواران، شیرین و فرزین خردسال و بیگناه را، هرکدام به سه سکهٔ زر، به یک تاجر بی‌رحم برده فروختند و سه سکه از

شش سکه زر دریافتی را هم به جاشوهای کشتی انعام دادند و گفتند: این بچه‌ها را تا می‌توانید آزار دهید. آنگاه خوشحال و خندان رو به جانب قصر گذاشتند و موقعی که در راه بازگشت بودند، سلطان آکس دوم و شاهزاده خانم هلنا را دیدند، که با غم و غصه فراوان، در حالی که هر کدام به دوردستها چشم دوخته بودند، به سوی آتن اسب می‌تاختند.

زمانی که پدر و دختر و یا پادشاه و شاهزاده‌خانم، کنار چشمه آبی، زیر درختی برای استراحت نشستند، هلنا رو به پدرش کرد و گفت: پدر، من در همین مدت کوتاه زندگی با برزین، او را خوب شناختم. یقین دارم که شوهر بیچاره من، در دام دسیسه‌ای ناجوانمردانه افتاده است. یکی دوبار به من گفت: در اول وقتی شنیدم که صاحب برادری مثل خودم، و از دو سو شاهزاده هستم، دلم خیلی گرفت و اندکی حسادت کردم. اما وقتی او را دیدم، به‌خصوص که فرزین رونوشت دوران کودکی خودم می‌باشد، حال هر دویشان را خیلی دوست دارم. او بارها از من خواست یک شب آنها را به قصر خودمان بیاوریم، اما من مانع شدم و گفتم: بچه، شب باید در آغوش مادرش بخوابد. با این مقدمه ای پدر عزیز می‌خواهم بگویم، محال است آن کار زشت از برزین سر زده باشد.

سلطان آکس گفت: اگر آن کار زشت از برزین سر زده، پس چه کسی مرتکب این حرکت وحشیانه شده است؟ که شاهزاده هلنا گفت: ارتکاب این حرکت وحشیانه از سوی ملکه بلایا و آفت‌هاست. سلطان آکس دوم با تعجب پرسید: مگر او زنده است؟ که شاهزاده هلنا گفت: صددرصد. چون سریر وزیر هرگز حرف بدون دلیل و منطق نمی‌زند.

و در این هنگام بود که شهرزاد لب از سخن فرو بست، زیرا سلطان‌ش به

پایان شب نود و پنجم

خوابی شیرین رفته بود.

و اما ای ملک بااقتدار نشسته بر تخت، و ای همسر والای شهرزاد خوشبخت، دیشب داستان ملک نعمان به آنجا رسید که گفتم: سلطان آکس در راه برگشت از قسطنطنیه به آتن، از دخترش پرسید: اگر تو می‌گویی این کار زشت از برزین، برخلاف تصور همه سر نزده، پس مرتکب این عمل وحشیانه کیست؟ که شاهزاده هلنا هم گفت: ملکه آفت‌ها و بلاها مرتکب این کار زشت شده است. و چون سلطان آکس باز پرسید: مگر ملکه مادر زنده است، شاهزاده هلنا پاسخ داد: صددرصد، زیرا سریر وزیر هرگز حرف بدون دلیل و منطق نمی‌گوید.

از طرفی وقتی ماجرای دزدیدن فرزین و شیرین آنگونه که سلطان و سرورم شنیدند، عملی شد، عفریته‌های جاسوس و جادوگران، خبر زندانی شدن برزین و حرکت سلطان آکس و شاهزاده هلنا را به زاگوش عجوزه و آن عجوزه با عفریته‌هانشین، ملکه ماریای حاکم سرزمین یونان رسانیدند. ملکه آفت‌ها و بلاها هم دستور داد، تعدادی از درباریان و سپاهیان، پیشاپیش به ظاهر به استقبال پادشاه و دخترش بروند، ولی ایشان را نرسیده به آتن، دستگیر کرده و بدون آنکه کسی بداند و بفهمد به زندان بفرستند.

اما همان زمانی که فرستادگان ملکه ماریای کودتاچی، از آتن به سوی دیار روم و به قصد دستگیری پدر و دختر حرکت کردند، گروهی دیگر از

زیده‌سواران نیز به همان مقصد ولی برای حمایت و مراقبت از سلطان آلكس و دخترش از آتن خارج شدند. من مطمئن هستم سلطان شهر باز کامکار، الآن می‌پرسند: آن گروه دوم چه کسانی بودند و از کجا هدایت می‌شدند و مأموریت‌شان چه بود؟ در پاسخ باید عرض کنم، غیر از حکومت پادشاهی یونان که در دوران حوادث قصه ما، به ظاهر در دست سلطان آلكس دوم، ولی در اصل تحت نفوذ شاهزاده هلنا از یک طرف، و ملکه آفت‌ها و بلایا از طرف دیگر بود، مملکت از نظر معنوی، زیر نظر و اراده‌ گروه دیگری هم بود که آن گروه، حکما و فلاسفه یونان و شاگردان بقراط و سقراط و افلاطون بودند. البته سلطان آلكس دوم خودش حرف‌شنوی فراوان از گروه علما و حکما و فلاسفه یونان داشت و شاهزاده هلنا هم خود، از شاگردان مکتب‌های فلسفی آن حکما بود. ولی برعکس ملکه آفت‌ها و بلایا که از دشمنان سرسخت علم و حکمت بود، همواره خود را تشنه خون علما و فلاسفه یونان‌زمین نشان می‌داد.

بعد از آنکه ملکه مادر، یا ملکه ماریای فتنه‌گر، آنگونه مزورانه و با دسیسه در غیاب سلطان آلكس کودتا کرد و بر تخت سلطنت یونان نشست، حکما و فلاسفه یونان که انجمنی به شکل مجلس شورا داشتند، گرد هم جمع شدند و جلسه کردند و تصمیم گرفتند، هیئتی را به همراه تعدادی زیده‌سوار به روم شرقی فرستاده و سلطان آلكس و شاهزاده هلنا را از ماجرای کودتای ملکه ماریا باخبر گردانند و ایشان را از بیراهه و به طور مخفیانه به آتن آورده و وارد مجلس شورای خود نموده و از آن موضع، سلطان آلكس مردم را آگاه کرده و ایشان را علیه ملکه غاصب بشوراند تا آن جادوپرست دسیسه‌باز را از حکومت سرنگون کنند.

همانطور که عرض کردم، گروه دوم نخبگان اعزامی از سوی فلاسفه و حکمای یونان زمین، هم دو سه ساعتی دیرتر از دروازه‌های آتن بیرون آمدند و هم یک روز دیرتر از فرستادگان ملکه آفت‌ها و بلاها به ایشان رسیدند. آنها زمانی با سلطان آلکس و شاهزاده هلنا برخورد کردند که هر دو دست‌بسته در اختیار فرستادگان خائن ملکه غاصب بودند. چون تعداد فرستادگان ملکه غاصب بیشتر و همگی مسلح بودند، فرستادگان حکما و فلاسفه یونان، صلاح ندیدند با آن گروه درگیر شوند و بدون آن که عکس‌العملی از خود نشان دهند، در برابر سؤال ایشان، خود را یک هیئت علمی قلمداد کردند که برای تحقیق و تفحص سرگرم مسافرت به اقلیم دیگر هستند. اما به محض اینکه از آن غاصبان راهزن شاه‌دزد و شاهزاده‌ربا دور شدند، به سرعت و از بیراهه خود را به آتن رساندند. هیئت اعزامی از بیراهه و زودتر از مأموران سفاک ملکه غاصب به آتن و به انجمن فلاسفه و حکمای یونان رسیده و ماجرا را گزارش دادند. فردای آن روز انجمن فلاسفه و حکمای آتن، تمام بزرگان یونان و فرمانداران ایالت‌ها را به مجلس خود دعوت کرد و چگونگی امر را با ایشان در میان گذاشت.

بزرگان و نخبگان یونان که حکومت ماریای کودتاچی را به رسمیت نمی‌شناختند و از اینکه مثنی بی‌هویت و برده تازه‌به‌دوران‌رسیده بر ایشان حکومت می‌کنند، ناراضی بودند، همگی دستورات لازم را از هیئت رئیسه انجمن فلاسفه و حکمای شهر آتن گرفتند و عازم ایالات و مناطق تحت نفوذ خویش شدند.

از طرفی آن مأموران کوردل دست‌نشانده ملکه غاصب، سلطان آلکس دوم و شاهزاده هلنا را شبانه و به طور پنهانی وارد قصر کردند که ملکه وقیح

در برابر فرزندش سلطان آکس ایستاد و گفت: آیا فرزند نادان من به خاطر می‌آورد که دستور داد مرا در قصرم زندانی کنند؟ از آنجا که جواب های، هوی است، من هم می‌خواهم مقابله‌به‌مثل کنم و دستور می‌دهم تو را در زیرزمین قصر، که طبقه پایین همین تالاری است که تخت سلطنتی من در آن قرار دارد، زندانی کنند تا بلکه ادب شوی و دیگر جسورانه دستور ندهی مادرت را آنگونه با خفت از اریکه قدرت بردارند.

اما شما شاهزاده‌خانم شمشیرباز کشتی‌گیر، فعلاً دستور داده‌ام هر روز پنجاه ضربه تازیانه بر بدن ظریف و لطیفتان وارد آورند تا قدری حالتان جا بیاید، که دیگر به مادر بزرگ صاحب قدرت و اعتبار توهین نکنی. البته بعد از ده روز، تصمیمات تازه‌تری درباره شما شاهزاده خانم بی‌ادب و صبور اتخاذ خواهم کرد. و چون فریاد کشید: بپریدشان، از جلوی چشمان من دورشان کنید، ناگهان همه و صدای داد و فریاد و به دنبالش چک‌چک شمشیر و ناله و فریاد عده‌ای به گوش رسید. مردم طغیان کرده و عاصی از ظلم ملکه غاصب به فرماندهی چند تن از فلاسفه و حکمای شهر آتن، وارد تالار قصر شدند که یک‌مرتبه اوضاع دگرگون شد و مهاجمان، افراد تحت فرماندهی ملکه غاصب را خلع سلاح کردند و دستان ملکه آفات و بلایا را از پشت با زنجیر آهنی بستند و تاج سلطنتی را دوباره بر سر سلطان آکس دوم نهادند و در برابر پادشاه ادای احترام کردند. یکی از ایشان به عنوان سخنگو گفت: انجمن فلاسفه و حکمای شهر آتن و مجلس مشورتی ما بیشتر از این صبر نداشت، به‌خصوص وقتی که شنیدیم ملکه حيله‌گر و غاصب دستور بازداشت شما سلطان معظّم و شاهزاده مكرم را هم صادر کرده است. اینک ملکه غاصب را در اختیار شما قرار می‌دهیم. فقط استدعای انجمن حکما و

فلاسفه شهر آتن از اعلیحضرت آلكس دوم این است که مبادا مهر فرزندی به وظیفه پادشاهی بچربد، و دلسوزی جای عدل و داد را بگیرد.

سلطان آلكس دوم از هیئت حکما و فلاسفه حاضر در قصر تشکر کرد و با صدای بلند گفت: دستور می‌دهم جلاد هم‌الآن سر از تن ملکه آفت‌ها و بلایا جدا کند، که بلافاصله سر ملکه ماریا مقابل پاهای شاهزاده هلنا بر زمین افتاد که شاهزاده زیر لب گفت: کاش یکی دو روزی دیگر زنده بود و می‌توانستم از او اقرار بگیرم که فرزین و شیرین را کجا برده است؟

و اما ای سرور و مولای من، اگر خاطر مبارک باشد در قسمت گذشته داستان یا دیشب به عرض رساندم چهار مرد نقابدار از غلامان دربار قسطنطنیه، وقتی فرزین و شیرین را دزدیدند، در ساحل دریا، آن دو طفل بیگناه را در عرشه کشتی، به یک تاجر برده، به شش سکه زر فروختند و سه سکه را به جاشوهای کشتی جهت آزار و اذیت آن طفلان معصوم دادند. آن کشتی که غلام و برده از حبشه و زنگبار به مشرق‌زمین می‌برد، تعداد دیگری مسافر و عده‌ای بازرگان هم با خود داشت. از جمله آنها دو برادر تاجر کشمیری با همسرانشان بودند که وقتی آن دو برادر در عرشه کشتی، ظلم و ستم جاشوهای بی‌رحم را در حق فرزین و شیرین می‌دیدند که برای تندتر کارکردن و جاروکردن کف عرشه، تازیانه بر پشت آن شاهزادگان بیگناه شش‌ساله می‌زنند و بچه‌ها هم گریه‌کنان، جیران جیران می‌گویند و کف عرشه را جارو می‌کنند، دلشان به رحم آمد و رفتند و همسران خود را صدا زدند.

زنان مهربان کشمیری که اتفاقاً آنها هم دو خواهر بودند و همسر دو برادر تاجر شده بودند، با دیدن آن صحنه، گریه‌شان گرفت و هر دو به طرف فرزین و شیرین دویدند و آنها را در آغوش کشیدند که جاشوهای بی‌ادب

کشتی با توهین گفتند: کنار، کنار، روی این توله‌سگ‌ها را زیاد نکنید. اینها باید کارکردن را یاد بگیرند. شوهران دو خواهر که از توهین جاشوهای کشتی نسبت به همسرانشان عصبانی شده بودند، پرخاش‌کنان به جانب جاشوها رفتند که درگیری لفظی اولیه، درنهایت به زد و خورد میان جاشوهای کشتی و دو برادر تاجر کشمیری و همراهان آن دو تاجر منجر شد.

بالاخره ناخدای کشتی و اطرافیانش و تاجر برده‌فروش وارد معرکه شدند. ناخدای کشتی و دستیارش با اعتراض، تازیانه‌ای بر پشت جاشوها زدند که چرا به جای اینکه خودشان کار جاروکردن عرشه را انجام دهند، آن را به غلام‌بچگان متعلق به تاجر برده محول کرده‌اند. چون ناخدا فهمید آن جاشوهای بی‌رحم برای آزارساندن به آن کودکان معصوم سه سکه از چهار مرد نقابدار انعام گرفته‌اند، از آنجا که اتفاقاً انسانی متین و پیرمردی وزین بود، دستور داد بیست و چهار ساعت جاشوهای متمرد را زندانی کنند و اضافه کرد اگر باز هم از شما تمرد و نافرمانی ببینم، دستور می‌دهم شما را توی دریا بیندازند. آنگاه فریاد کشید: صاحب این بچه‌ها کیست؟ که تاجر برده جلو آمد و گفت: من قربان. ناخدا گفت: تو که تاجر برده هستی. گفتم پدر و مادر این بچه‌ها کیست؟ دو برادر تاجر کشمیری جلو آمدند و گفتند: ناخدا، ما حاضریم این دو کودک بیگناه را به فرزندی قبول کنیم. تاجر برده از آن طرف فریاد کشید: نمی‌فروشم. من این غلام‌بچگان را نمی‌فروشم. ناخدا گفت: غلام‌بچه کدام است؟ این اطفال چهره‌شان به شاهزاده‌ها می‌ماند. تاجر برده گفت: چه غلام‌بچه و چه شاهزاده، نمی‌فروشم.

دو برادر تاجر نگاهی به شیرین و فرزین که گریه‌کنان به همسرانشان چسبیده بودند، انداختند و گفتند: ولی، این بچه‌های بی‌گناه را به هر قیمت که

شده از شما می‌خریم. اگر تو تاجری، ما هم کارمان تجارت است و خرید و فروش. در این هنگام تاجر برده و صاحب آن موقع فرزین و شیرین گفت: بسیار خب، هرکدام سه هزار سکه زر. که یکی از آن سوی عرشه فریاد کشید: از تو طماع‌تر، خدا تاجر برده نیافریده. مرد حسابی هنوز یک شبانه‌روز از زمان خرید تو از آن دزدان نقابدار نگذشته. ما که دیدیم تو برای هرکدام از این بچه‌ها سه سکه زر دادی. در همین چند ساعته هزار برابر کشیدی رو قیمت این بچه‌ها؟! یکی دیگر از مسافران از گوشه دیگر عرشه فریاد کشید، قیافه این بچه‌ها نشان می‌دهد که امیرزاده و وزیرزاده و یا شاهزاده هستند. به نظر من بهتر است کشتی را به ساحل برگردانده و برویم به داروغه‌خانه بندر. که ناخدا گفت: شما را به خدا این حرف را نزنید، که به علت توفان دریا، هم‌الآن هم هشت روز تأخیر داریم و من کالای فاسدشدنی بار کشتی دارم. از طرفی رنگ از روی تاجر برده‌فروش هم پرید و بالاخره دو برادرکشمیری هر کدام هفتصدوپنجاه سکه زر دادند و شیرین و فرزین را خریدند. به ترتیبی که هم تاجر برده‌فروش به فاصله یک شبانه روز دو بیست و پنجاه برابر سود برد و هم فرزین و شیرین، از آغوش آن دو خواهر که اتفاقاً هر دو هم نازا بودند جدا نشدند. آن کشتی به سوی شرق هندوستان در حرکت بود.

اگر خاطر مبارک سلطان عظیم‌الشأن باشد، عرض کردم وقتی سلطان آلکس دوم دستور داد جلاد سر از تن ملکه آفت‌ها و بلایا جدا کند، و هنگامی که سر آن ملکه فاسد و فتنه‌گر و غاصب، مقابل پاهای شاهزاده هلنا بر زمین افتاد، هلنا زیر لب گفت: کاش یکی دو روزی زنده بود و می‌توانستم از او اقرار بگیرم که فرزین و شیرین را کجا برده است. از آنجا که آن شاهزاده باهوش و دلاور، مادر بزرگ معدوم‌شده خود را خوب می‌شناخت و

می‌دانست او در دوران زندگی‌اش با رملان و جادوگران، و چه بسا اجنه و عفريتان سروکار داشته، شبها شمشیر در دست، در گوشه و کنار قصر ملکه معدوم کمین می‌کرد و کشیک می‌کشید تا ببیند چه کسانی رفت‌وآمد می‌کنند و چه وسایلی جابه‌جا می‌شود. حتی با فکر اینکه ممکن است شیرین و فرزین را به آتن و قصر ملکه آورده باشند، تمام زیرزمین‌ها و دخمه‌ها و سیاهچال‌ها را وارسى و زیر و رو کرد که از اعماق یکی از سیاهچال‌های وحشتناک زیر ساختمان جنوبی قصر، مأموران، جمجمه‌ها و استخوان‌های محکومان بدبختی را هم پیدا کردند.

از جمله در یکی از همان شب‌ها که هلنا در گوشه‌ای پنهان شده بود، در تاریکی سایه‌ای را دید که پیش می‌آمد و زیر لب می‌گفت: نمی‌شود که ملکه این گوشه و کنارها از آن کیسه‌های پر از سکه‌های زر، باز هم قایم نکرده باشد. حیف آن چند کیسه‌ای که توسط آن ذلیل‌شده‌ها، برای آن فندق بلاب‌ه‌جان‌گرفته فرستادم. اگر عفريتان کمکم می‌کردند و خودم را همراهشان به قسطنطنیه می‌بردند، شیرین و فرزین را به تنهایی می‌دزدیدم و آن همه سکه زر ملکه را بی‌جهت به دربار قسطنطنیه نمی‌فرستادم. به هر صورت حالا که هم سکه‌ها رفت و هم ملکه، ان‌شاءالله که امشب دست خالی از این قصر متروکه بیرون نخواهم رفت و چیزی دستم را می‌گیرد.

شاهزاده هلنا لبه تیز شمشیرش را کف دست عجزوه زاغوش گذاشت و پیرزن عفريته‌نسب، نعره‌ای چون صدای زاغ و کلاغ کشید. شاهزاده هلنا شمعی را میان خود و عجزوه قرار داد و پرسید: آیا مرا می‌شناسی؟ عجزوه زاغوش تته‌پته‌کنان و با ترس گفت: ب ب ب بله. شاهزاده هلنا، با لحنی پرخاشگرانه و عصبانی ادامه داد: که دلت می‌خواست خودت دوقلوها را

می‌زدیدی و آن همه سکه زر را به آنها نمی‌دادی؟! بگو بدانم آنها که هستند و در کجایند؟ و با تو عجزه بی‌همه‌چیز چه ارتباط و نسبتی دارند؟ زاغگوش عجزه از ارتباطش با عفريتان گفت و از رابطه‌ای که عفريتان با ندیمه مخصوص دربار گرگین‌پاشا به نام فندق برقرار کردند و اینکه فندق به وسیله چهار نفر از ایادی خود در دربار، دوقلوها را دزدید.

بعد از این اعتراف از سوی زاغگوش بود که شاهزاده هلنا، دستان آلوده به جنایت و خیانت وی را از پشت بست و او را به زندانبان سپرد تا به سرعت مقدمات سفر دوباره خود را به قسطنطنیه و دربار گرگین‌پاشا از جهت خلاصی همسرش، برزین در بند فراهم کند و همچنین زاغگوش را هم با خود ببرد.

چون قصه به اینجا رسید، شب هم به انتها رسید و سپیده سر زد و شهرزاد همسر سلطانش را به استراحت دعوت کرد و قول داد باز هم در شب بعد دنباله قصه پرماجرایی ملک نعمان را تعریف کند.

پایان شب نود و ششم

و اما چون شبی دیگر رسید، شهرزاد قصه گو باز هم لب گشود و اینگونه گفت: اما ای سلطان شایسته و ای همسر بایسته، همانطور که تا به حال هم دقت فرموده‌اید، در قصه ملک نعمان، من در خیلی موارد به ناچار و ناگزیر، داستان را از جهت تعریف مرتب دنباله ماجراهای مطرح شده، قطع کرده و چند سالی به عقب برگشته و برای روشن شدن موضوع و باز شدن گره و ریشه‌یابی مورد، از دیدگاهی دیگر و زاویه‌ای متفاوت، دوباره وارد ماجرا شدم. از جمله الآن که باید در موقع حساس حرکت هلنا به قسطنطنیه، باز هم حدود بیست و یکی دو سالی به عقب برگشته و از زمانی صحبت را شروع کنم، که ملک نعمان جوان و رشید و تازه به تخت سلطنت نشسته، به سرزمین یمن حمله کرد.

در همان سالها، پادشاه یمن به سرزمین بین‌النهرین حمله کرده و سلطان بین‌النهرین را شکست سختی داده بود. همچنان که در زمان قصه ما، گرگین پاشا برای تلافی شکستش از آلكس دوم، از ملک نعمان کمک خواست، آن زمان هم سلطان سرزمین بین‌النهرین از ملک نعمان طلب یاری کرد. ملک نعمان با پنجاه هزار سپاهی به بغداد رفت و پنجاه هزار سپاهی هم سلطان بین‌النهرین در اختیارش گذاشت و وی رو به جانب یمن گذاشت و با پادشاه آن دیار جنگید و او را شکست سختی داد. چون کار به صلح و آشتی

کشید، پادشاه یمن دخترش را به ملک نعمان پیشکش کرد که در همان سرزمین یمن هم، مراسم عقد و عروسی برگزار شد.

چون طبق قانون آن موقع دربار دمشق، ملکه می‌بایست، حتماً شاهزاده باشد، دختر پادشاه یمن بعد از عقد ازدواج با ملک نعمان بیست و پنج ساله، با وجود زنان بسیار در دربار دمشق، ملکه هم شد. اما همسر پادشاه یمن و مادر عروس، هنگامی که دخترش را بدرقه می‌کرد به او مطالبی گفت و دارویی داد که آن مطلب و آن دارو، محور اصلی حرف من، حال که بیست و دو سال به عقب برگشته‌ام، می‌باشد.

همسر پادشاه سرزمین یمن به دخترش گفت: آنطور که شنیده‌ام و همه می‌گویند، این همسر تو در مورد زن، مردی زیاده‌خواه و حریص است و هم‌الآن که فقط سه سال از آغاز سلطنتش گذشته، در حرمسرای او تعداد بسیاری زن عقدی و کنیز هستند که البته هیچ کدام آنها شاهزاده نمی‌باشند. اما هیچ بعید نیست که بعد از تو، باز هم چرخ روزگار به گونه‌ای بچرخد که یک شاهزاده خانم دیگر وارد دربار دمشق شود. آن وقت اگر تو، از ملک نعمان صاحب پسر شده و شاهزاده خانم بعدی هم برای ملک نعمان یک پسر دیگر بزاید، آن وقت تکلیف ولیعهد دربار چه می‌شود؟ پس دخترم، از من به تو سفارش، بعد از اینکه اولین اولاد پسرت به دنیا آمد و قبل از آنکه شاهزاده خانم دیگری وارد دربار شود، تو باید این دارو را به خورد شوهرت بدهی. چون بعد از خوردن این دارو قدرت نطفه‌زایی مرد، از بین می‌رود و دیگر سلطان هوسباز تو صاحب اولاد نمی‌شود. این سفارش من مادر به تو، دختر مسافر که عروس دربار دمشق شده‌ای.

شاهزاده‌خانم عروس یمنی، بعد از نه ماه در دربار دمشق، از ملک نعمان

حامله شد و برای وی پسری زایید که آن پسر همین شاهزاده برزین قصه ما می‌باشد. روز دومی که ملک نعمان بالای سر ملکه زائوی دربار رفت، ملکه با دلبری، در همان بستر بیماری بعد از حمل گفت: به میمنت و مبارکی ولیعهد دربار دمشق، دوست دارم سلطان این شربت را از دست من بنوشند. ملک نعمان شربت آلوده به آن گرد را خورد و قدرت نطفه‌زایی در بدنش از بین رفت. از اتفاق، یک هفته بعد از تولد برزین بود که جنگ سختی بین سرزمین شام و حکام شمالی درگرفت و ملک نعمان، خود شخصاً، به عنوان فرمانده سپاه به جنگ رفت و خیلی هم سریع و زود، مهاجمان سرزمین شمالی را شکست داد.

هنگامی که ملک نعمان با سپاهش و عده‌ای از سپاهیان اسیرشده دشمن، به جانب دمشق روان بود، تیری که هیچ وقت کسی نفهمید، چه کسی و از کجا نشانه گرفت، بر پشت ملک نعمان نشست و او را مدتی بستری نمود. آن تیر ملک نعمان را نکشت، اما باعث شد که ملک نعمان زخمی و خشمگین، تمام اسرای بدبخت را کشت. چون بعد از خوردن آن شربت آلوده و اصابت آن تیر، دیگر ملک نعمان هم صاحب اولادی نشد، اینطور در دربار و شهر دمشق شایع شد و خود ملک نعمان هم باور کرد که اصابت آن تیر غیبی باعث شد که ملک نعمان دیگر صاحب اولاد نشود. همیشه دنیادیده‌ها و معمرین شهر دمشق می‌گفتند: اگر آن تیر به پشت ملک نعمان نخورده بود که حالا، ملک نعمان با این حرمسرای گسترده و زنان متعدد، بیشتر از دویست اولاد پسر و دختر داشت.

و اما باز هم مجدداً باید به دربار یمن برگردیم و از همان ایامی که ملکه یمن، آن گرد یا به قول خودش آن دارو را به دخترش - که ملکه دربار دمشق

شده بود- داد، صحبت کنیم. ضمناً آن ملکه مادر، یکی از وفادارترین و قابل‌اعتمادترین ندیمه‌های خود را که حالت دایه برای دخترش داشت را، روانهٔ دربار دمشق کرد. بعد از آنکه همسر پادشاه یمن آن سفارش را به دخترش نمود و آن گرد را به او داد، اشاره‌ای به ندیمه کرد و او را به دنبال خود برد و چون بعداً دختر از مادر سؤال کرد شما چه مطلبی را دور از من با ندیمهٔ همراهم در میان گذاشتید که نخواستید من در جریان باشم، ملکه فقط به این جمله در پاسخ اکتفا کرد که، دخترم، مطمئن باش حرفی را که به ضرر تو باشد با او در میان نگذاشتم. سفارشاتى کردم که تو دختر جوان لزومی ندارد بدانی. او خودش استاد است یادش دادم چه کند که بین تو و ملک نعمان سردی و جدایی نیفتد.

بعد از آنکه ندیمهٔ همراه و همدم، با دختر پادشاه یمن روانه شد، هر موقع که او از ندیمه‌اش می‌پرسید، بالاخره نگفتی آن روز هنگام حرکت از سرزمین یمن و دربار پدرم، مادرم با تو چه گفت، ندیمه جواب می‌داد: هیچ، فقط شما را دست من که ندیمهٔ باتجربه‌ای هستم سپردند. اما آن روز ملکه دربار یمن، یا مادر عروس به ندیمهٔ مخصوص خود چنین گفت: ممکن است دخترم فرزند پسری به دنیا بیاورد و آن طفل دچار بیماری شده و خدای ناکرده از بین برود. اگر این حادثه رخ داد، یادت باشد این گرد دومی را که من به تو می‌دهم، پادزهر آن سم اول است. یعنی اگر آن را به سلطان بخورانی دوباره قابلیت نطفه‌زایی در او ایجاد می‌شود و مجدداً دخترم از ملک نعمان باردار خواهد شد. من این گرد دوم را به دخترم نمی‌دهم، بلکه به دست تو می‌سپارم برای روز مبادا. و آنگاه بود که ملکه یمن، پادزهر گرد اولی را به ندیمهٔ مخصوص و همراه دخترش داد.

داستان ملک نعمان ۱۰۱

اما همانطور که حضور سرورم سلطان شهرباز عرض کردم، دختر پادشاه یمن از همان ابتدا نسبت به ندیمه مخصوص و همراه خود بدبین شد و به او شک کرد و چون با گرد سفید، بعد از تولد برزین، شربت را آلوده کرد و به ملک نعمان خوراند و هنگامی که جام شربت را به ملک نعمان می‌داد، ندیمه هم کنار تختش که هنوز در بستر زایمان قرار داشت ایستاده بود، شک و هراسش از ندیمه چندین برابر شد و با خود گفت: تنها کسی که از داروخوراندن من به ملک نعمان باخبر است، همین ندیمه است که با وجود تمام نزدیکی به من، با من یکرنگ نیست. مبدا روزی دهان باز کند و این راز را با ملک نعمان در میان بگذارد. از آن لحظه به بعد بود که دنبال بهانه از ندیمه مخصوص خود می‌گشت. تا یک روز که در مورد فُنداقه‌کردن و نگهداری برزین نوزاد، مادر کار اشتباهی را انجام داد و ندیمه اشتباهش را گوشزد کرد. ملکه دنبال بهانه بگرد، گفت: فضولی موقوف ای زبان‌دراز. دستور می‌دهم زبانت را از دهانت درآورند و بعد از آن خشم، فوری به خود گفت: حالا وقتش رسیده است و شروع به پرخاش مجدد به ندیمه خود کرد. ملک نعمان وارد شد و پرسید: چه خبر است؟ صدای ملکه ما تا بیرونی قصر هم می‌آید! ملکه گفت: هیچ، فقط دستور بدهید زبان این زن بی‌ادب را ببرند. وی یک دقیقه پیش به ملکه شما توهین کرد. ملک نعمان هم دستور داد خواسته ملکه انجام شود.

چون زبان ندیمه بریده گردید، ملکه نفسی به راحتی کشید و در دل گفت: حالا خیالم راحت شد، او دیگر زبان ندارد تا راز مرا فاش کند. ندیمه زبان بریده هم که دیگر طرد شده و گوشه‌نشین شده بود، در دل گفت: روزی تلافی‌اش را درمی‌آورم.

اگر خاطر سلطان مکرّم باشد قبلاً عرض کردم، وقتی جیران دختر گرگین پاشا، روی آب‌های دریا اسیر دریانوردان یونانی شد، برای آنکه ناشناس بماند، از ترس جاننش خود را نه دختر پادشاه روم شرقی، بلکه دختر یک سردار کارتاژی معرفی کرد و زمانی که با هلنای مهربان هم در دربار یونان برخورد کرد، و هلنا هم بعد از شناختن وی به او کمک کرد، به جیران یادآور شد، یادت باشد که فعلاً تو باید همچنان صفورا دختر امیر کارتاژ بمانی، زیرا بیم دارم مادربزرگم که به ملکه آفت‌ها و بلایای دربار مشهور شده، بویی ببرد و تو را بکشد. به قبرس هم که رسیدی تا مدتی همچنان صفورا باش، زیرا حرف نگفته را همیشه می‌توان گفت. صبر کن تا موقعش برسد. به همین جهت جیران همچنان و همواره صفورا باقی ماند، تا به آن ترتیب که عرض کردم وارد دربار دمشق شد و در میان آن همه از کنیزان، دلخواه و مطلوب ملک نعمان قرار گرفت.

روزی ملک نعمان ندیمه‌های حاشیة حرمسرای خود را جمع کرد و به صفورای آن موقع گفت: هر کدامشان را که می‌خواهی و می‌پسندی به عنوان ندیمه خود انتخاب کن. نگاه صفورا و آن ندیمه لال‌شده با هم تلاقی کرده و مهر آن پیرزن موسفیدکرده در دل صفورا نشست و او با دست به آن ندیمه اشاره کرد که ملک نعمان گفت: پیرزن باتجربه‌ای است. اما ملکه ما، در گذشته بی‌جهت عصبانی شد و من هم فکر نکرده دستور دادم زبانش را بریدند. ولی زن خوبی است. حال خیالم راحت شد که دیگر تو تنها نیستی، و ادامه داد: زبانش لال است اما گوشش بسیار تیز است و خیلی هم وفادار و باهوش می‌باشد. مطمئن هستم که هم از تو، خوب در این دربار غریب مراقبت می‌کند و هم دستوراتت را موبه‌مو اجرا می‌نماید. سپس ملک نعمان

داستان ملک نعمان ۱۰۳

دستور داد دو کیسه سگّه زر به ندیمه لال شده دادند.
و باز هم هنوز قصه به پایان نرسیده، چشمان سلطان شهرباز برهم رفت و
شهرزاد هم لب از سخن فرو بست.

پایان شب نود و هفتم

و اما ای سلطان شهریاز جوانبخت، که امیدوارم تا به صد سال، استوار نشسته باشی بر تخت! دیشب داستان ملک نعمان را به آنجا رساندم که عرض شد: وقتی جیران با نام ساختگی صفورا و به عنوان کنیز وارد دربار دمشق شد، ملک نعمان ندیمه‌های بی‌کارمانده دربار را دوباره احضار کرد و به کنیز خود که مورد توجه خاصش قرار گرفته بود گفت: هر کدام از این ندیمه‌ها را که می‌پسندی برای خودت انتخاب کن که نگاه مهرآمیز یک ندیمه یعنی و لال و طردشده، و صفورا، به هم افتاد و صفورا وی را به ملک نعمان نشان داد که ملک نعمان هم گفت: اگر چه وی از زبان، لال است، اما هم گوشش و هم هوشش بسیار تیز می‌باشد. این ندیمه مطرود، همان بود که پادزهر داروی عقیم‌شدن را در اختیار داشت و ملکه، زبانش را بریده و ندیمه هم کین ملکه را به دل گرفته بود.

خیلی زود ریشه‌های مهر و انس و عادت، بین دختر پادشاه به صورت کنیز درآمد با ندیمه بی‌جهت مورد خشم قرار گرفته و لال‌شده، در وجود هر دو دیده شد و باز هم خیلی زود، ندیمه لال، اعتماد جیران در قالب صفورای کنیز را به خود جلب کرد و همچنان که شما سلطان مقتدر، توجه خاص بر من قصه‌گو از بدو ورودم به دربار معطوف فرمودید، همچنانکه قبلاً هم عرض کردم، ملک نعمان هم تمام اوقات فراغت و شب‌های خود را با صفورا می‌گذراند، به ترتیبی که حرمسرای دربار دمشق از اعتبار افتاد. حضور دائم

ملک نعمان در قصر اختصاص یافته برای صفورای به ظاهر کنیز، و برخوردارهایی که ملک نعمان با ندیمه لال خود داشت، به خصوص این سؤال که ملک نعمان یکبار از وی پرسید: بالاخره نفهمیدم چرا ملکه آتش خوی ما زبان تو را برید؟ انقلابی در درون ندیمه کینه جوی بی جهت لال شده پدید آورد. به خصوص آنکه صفورای کنیز به قدری به ندیمه لال خود وابستگی پیدا کرد، که یک روز صبح تا عصر تمام ماجرای زندگی خود را برای ندیمه لال تعریف کرد. ضمناً چون صفورا یا شاهزاده جیران رومی، خیلی باهوش بود، تمام ایما و اشاره های ندیمه لالش را می فهمید. ندیمه بعد از آنکه از سرگذشت جیران خیردار شد، با ایما و اشاره به او گفت: من از همان برخوردار اول فهمیدم که شما شاهزاده هستید. آرزو می کنم که هر چه زودتر از ملک نعمان باردار شوید. جیران گفت: چنین امری محال است، زیرا همه می گویند: سلطان، به خاطر برخوردار تیر به پشتش، عقیم شده است.

ندیمه لال با اشاره دست ابراز کرد: آن با من و بعد خیلی به سختی و طی ساعتها، با ایما و اشاره، داستان پادزهری که در اختیار داشت را برای جیران صفوراشده، اظهار کرد و به او فهماند که باید گرد پادزهر را در شربت ملک نعمان ریخته و به او بخوراند و منتظر وضع حمل خود بماند و بعد هم با اشاره گفت: تا ملکه یمنی زنده است، چه بسا سالها و تا وقتی فرزند یا فرزندان بزرگ شوند، باید راز شاهزاده بودن خود را مکتوم نگاه داری که هر لحظه امکان خطر برایت وجود دارد و در این دربار هم به هیچ کس اعتماد مکن که این دربار هم مرکز قدرت و هم منشأ فساد و تزویر و توطئه است.

چون شب هنگام شد و ملک نعمان به خلوتگاه صفورای کنیز وارد شد، جام شربتی را از دست مطلوب و معشوق خود گرفت و نوشید که آن،

داستان ملک نعمان ۱۰۷

پادزهر همان سمی بود که بیست سال قبل، ملکه یمنی دربار دمشق به ملک نعمان خورانده بود.

ای سلطان والاتبار، اگر خاطر مبارک باشد در شب‌های اول تعریف این داستان عرض کردم که وقتی ملکه یمنی دربار مشرق، از حامله‌بودن صفورا باخبر شد، حالش دگرگون گشت و چون می‌دانست که آن ندیمه لال شده در خدمت صفورای کنیز می‌باشد، شگش نسبت به وی، تبدیل به یقین شد و دستور داد: ندیمه لال شده به حضورش برود. ندیمه لال ابتدا به نزد صفورا رفت و با ایما و اشاره این مطلب را فهماند: که تصور می‌کنم ملکه بویی از ماجرا برده باشد. شما بیشتر مراقب خود باشید. امکان دارد که من هم مدتی به مسافرت بروم. لذا بعد از من، شما فلانی را به عنوان ندیمه انتخاب کنید. همانطور که اشاره کردم باید هم بیشتر مراقب و مواظب خود باشید و اگر لازم دیدید مورد را هم با سلطان در میان بگذارید.

ندیمه لال به نزد ملکه یمنی رفت. ملکه با خشم از او پرسید: آیا فتنه حامله‌شدن این کنیز بی‌قابلیت زیر سر تو نیست؟ که ندیمه با شهامت تمام، سرش را به علامت تصدیق فرود آورد و بعد، با ایما و اشاره مطالب مربوط به خوراندن پادزهر به سلطان را ابراز کرد. ملکه عصبانی شد و فریاد کشید: کاش آن روز به جای بریدن زبان، سرت را می‌بریدند. البته هنوز هم دیر نشده و آنگاه چون دیوانه‌ها فریاد کشید: جلاد! ندیمه لال با همان ایما و اشاره فهماند که احتیاجی به خبرکردن جلاد نیست و به فوریت حبی را زیر دندان گذاشت و آن را جوید که بلافاصله جان به جان‌آفرین تسلیم کرد و بر زمین افتاد.

چون جلاد وارد سرسرای ملکه شد، با پیکر بی‌جان و بر زمین افتاده ندیمه

پیر روبه‌رو شد. ملکه هم چنان دیوانه‌وار و فریادکنان به جلاّد گفت: لاشهٔ این لعنتی را از اینجا بیرون بیندازید.

خبر به گوش ملک نعمان رسید و ملک نعمان به سرسرای ملکه وارد شد و بر سرش فریاد کشید: موضوع تو و این ندیمهٔ بدبخت چه بود که اول لالش کردی و حال کشتی‌اش؟ این بدبخت راز کدامیک از سیه‌کاری‌های تو را می‌دانست؟ که بگو مگو بالا گرفت و همچنانکه در ابتدای داستان عرض کردم ملکه به حالت قهر از دمشق به یمن رفت که دیگر هرگز برنگشت.

و اما صغورا همچنانکه ندیمهٔ لال و مهربان، در دقایق قبل از خودکشی‌اش، سفارش کرده بود آن زمان دم‌فروبیست و با ملک نعمان هیچ نگفت. حتی وقتی راز خود را فاش کرد و اعلام کرد که دختر امپراطور روم می‌باشد، چیزی از گرد نوشدارو را، با ملک نعمان در میان نگذاشت. تا اینکه وقتی از دمشق به قسطنطنیه می‌رفتند و بعد از آنکه چند سال از مرگ ملکه یمنی و خودکشی ندیمهٔ لال گذشته بود، تمام ماجرای را که در طول این شب‌ها، من برای شما سلطان شهرباز و الامقام عرض کردم، ملکه جیران هم برای ملک نعمان تعریف کرد و آنجا بود که ملک نعمان فکری کرد و با صدای بلند گفت: یعنی ممکن است برزین ولیعهد هم از آنچه که برایم تعریف کردی، باخبر باشد؟ و اضافه نمود یادت باشد وقتی به دمشق برگشتیم، بیشتر مراقب جان فرزین و شیرین، و به‌خصوص فرزین باشیم، زیرا از حالا به‌بعد، من بر جان این دو بچه بیمناکم.

و اما هنگامی که دستور داده شد، برزین دلاور را به سیاهچال ببرند، برزین فقط این جملهٔ طولانی، اما بسیار بامعنا را گفت: جسارت است، اما چگونه می‌خواهید در آیندهٔ خیلی نزدیک، تأثیر آن توهین و جای این سیلی و

رطوبت چرکین آن آب دهان را، شما دو سلطان بزرگوار و همچنین شما ملکه ارجمند، از روح و چهره من پاک کنید؟! اما مجلس چنان متشنج و وضع چنان آشفته و افراد به قدری خشمگین و درهم ریخته بودند، که جز گوش هلنا هیچ گوش‌ای آن گفته عمیق و پرمعنا را نشنید.

صبح روز بعد که ملک نعمان و گرگین پاشا به سیاهچال رفتند، تا به اصطلاح از برزین استنطاق کنند، وقتی گرگین پاشا که قدری آرام تر شده بود گفت: جوان، پدرت خیلی عصبانی است، این چه کار ابلهانه‌ای بود که کردی و چرا موقعیت ارزنده و لיעهدی خود را به خطر انداختی؟ برزین پاسخ داد: سلطان، من جوان هستم، اما ابله نیستم. چگونه ممکن است من که به عنوان ولیعهد شام خود را حافظ جان و مال همه آحاد مردم می‌دانم، برادر عزیز خود را بدزدم؟! شما قدری حوصله به خرج دهید، چون یک نفر به دنبال حلّ معما رفته که محال است دست خالی برگردد. او با درایت و کاردانی‌اش، تا به حال جان دو نفر را نجات داده و من مطمئن هستم که جان شیرین و فرزین را هم نجات خواهد داد. جان دو نفر را از دست ملکه آفت‌ها و بلایا نجات داد که جان ملکه جیران باشد و جان من دربند. اکنون هم، جان شیرین و فرزین را از چنگ توطئه ندیمه فندق نجات می‌دهد. آن شخص، ملکه دربار دل عاشقم، شاهزاده هلناست.

گرگین پاشا با خشونت پرسید: تو جوان چگونه جرئت می‌کنی که فندق را متهم کنی؟ که برزین پاسخ داد: برای اینکه هیچ‌یک از شما در آن موقع، توی چشمان ندیمه فندق، جز من، نگاه نکردید. فقط خواهشم این است، امپراطور گرگین پاشا دستور اکید دهند، که مراقب این ندیمه نورچشمی باشند تا یک وقت فرار نکنند. و آنجا بود که گرگین پاشا به فکر فرو رفت.

گرگین پاشا، سلطان دنیادیده و باتجربه و مستی بود و آن زمان سنین عمرش نزدیک هفتاد بود که حدود ده سال از سلطان آلكس دوم، و بیست سال از ملک نعمان بزرگتر بود. بعد از شنیدن آن سخنان از زبان برزین ولیعهد، گرگین پاشا دستور داد وی را از سیاهچال درآورند و در اتاقی، با اندکی وسایل نگهداری کنند. همچنین امر کرد که مراقب احوال و مواظب رفت و آمدهای فندق ندیمه هم باشند.

چند روزی گذشت. برزین در زندان بود و ملک نعمان و جیران هم بی صبرانه منتظر و متعجب از آن حوصله به خرج دادن سلطان. گرگین پاشا یک روز در برابر سؤالهای دلواپسانه ملکه جیران گفت: دخترم کارها نیکو شود اما به صبر. باید بدانی حرفهای متین و محکم شاهزاده برزین، عجیب روی من اثر گذاشت. شما حوصله به خرج دهید. من دلم نسبت به آینده خیلی روشن است. باید در دو سه روز آینده حتماً خبرهایی بشود. از طرفی، فندق هم که به قول معروف از آن مارخوردههای افعی شده دربار قسطنطنیه بود، ترسی عجیب در دلش افتاده بود و سکوت گرگین پاشا، آن ترس و واهمه را، روزبه روز، و نه روزبه روز، بلکه ساعت به ساعت بیشتر می کرد. بالاخره شبی در خواب و بیداری صدایی شنید که می گفت: من فقط وظیفه دارم تو را خبردار کنم که عجزه زاغگوش را شهزاده هلنا دست بسته دارد به قسطنطنیه می آورد، حواست را جمع کن. فندق ملتسانه گفت: بیشتر کمکم کنید. که عفريت پاسخ داد: ما دیگر آن قدرت های گذشته را نداریم. فقط گاهی زیر آتشها را فوت می کنیم که دامنه شعله اش بیشتر شود و گاهی هم خبرها را این طرف و آن طرف می بریم.

فندق ندیمه ترسان و لرزان بلند شد و نشست. هیچ چاره ای جز فرار در

خود ندید. در سیاهی شب خود را سراپا در جامه سیاه پوشاند و آهسته از اتاقش بیرون آمد و پاورچین پاورچین به جلو رفت که در تاریکی راهرو لبه تیز دو شمشیر را در برابر خود دید و بعد صدای خشمگین گرگین پاشا را شنید که می‌گفت: عفریته نمک‌به‌حرام. دیگر خیلی دیر شده است. باید قبل از اینکه شهزاده هلنا، همکار رذلت، عجزه زاغ‌گوش را به اینجا بیاورد، فرار می‌کردی. آنها نیم‌ساعت پیش و در تاریکی شب آمدند و مرا از خواب بیدار کردند و همه چیز را گفتند.

وقتی ندیمه فندق دولبه تیز شمشیر را روی سینه، و گرگین پاشا را مقابلش آنگونه خشمناک دید، چنان ترسی سراپای وجودش را فرا گرفت و چنان لرزه‌ای بر اندامش افتاد که زبانش بند آمد. در آن موقع شاهزاده هلنا، که لبه یکی از شمشیرهای فرودآمده بر سینه فندق متعلق به او بود گفت: از امپراطور دو خواهش دارم. گرگین پاشا گفت: بگو و بخواه. هلنا با صدایی محکم و استوار ادامه داد: خواهش اولم این است که این خیانت‌پیشه را به دست من بسپارید، و در ثانی امر بفرمایید که سردار برزین را از زندان آزاد نموده، و با اینکه شب و دیروقت است، اما همگی و حتی افراد طراز اول دربار را هم احضار بفرمایید. ضمناً دستور بدهید مقابل سرسرای تالار قصر توده‌ای از هیزم فراهم کنند. گرگین پاشای هفتاد ساله امپراطور سرزمین پهناور روم شرقی خنده‌ای کرد و گفت: مگر در برابر خواسته‌های شاهزاده خانم دلاور و شمشیرکش نامور جز «اطاعت می‌شود قربان»، می‌شود جمله دیگری گفت؟!

ساعتی بعد، در بالای ایوان مشرف به حیاط قصر و چسبیده به تالار آئینه، امپراطور گرگین پاشا و ملکه، ملک نعمان و ملکه جیران و وزیر اعظم

دربار قسطنطنیه و امرا و وزرا و درباریان طراز اول، به ترتیب درجات خود نشسته بودند. در طرف راست، ملکه هلنا و در کنارش برزین ولیعهد ایستاده بودند. در طرف چپ، زاغگوش عجوزه و فندق ندیمه دست‌بسته و پشت سرشان، چهارتن غلام درباری که بچه‌ها را برده و فروخته بودند و باز هم پشت سرشان ده مأمور شمشیر به دست ایستاده بودند.

شاهزاده هلنا از جای خود حرکت کرد و مقابل گرگین پاشا آمد و پشت به توده عظیم هیزم فروزان به امپراطور تعظیم نمود. امپراطور از جایش نیم‌خیز شد و احترام شاهزاده هلنا را پاسخ داد. آنگاه هلنا به جای خود برگشت. گرگین پاشا از جای خود بلند شد و ایستاد. همه حاضران نشسته نیز به احترام امپراطور از جای برخاستند. سپس گرگین پاشا گفت: سی و پنج سال است که بعد از درگذشت پدرم، فرمانروای سرزمین روم شرقی هستم و همواره هم سعی‌ام این بوده است که در حالت خشم و بدون مشورت با وزیران دانایم تصمیم نگیرم. اما متأسفانه چندی پیش، به خاطر هیجانی که از یافتن دختر شش سال گم‌شده خویش، و نوه‌های عزیزم پیدا کردم و دگرگونی که از گم‌شدن دوباره نوه‌هایم در من ایجاد شد، چنان از خود بیخود شدم که به اشتباه به ولیعهد دلاور و شایسته سرزمین شام، توهین و اهانت کردم. من اکنون از این جوان محبوب و محجوب و دلاور عذرخواهی می‌کنم. می‌دانم تاریخ‌نویسان در آینده خواهند نوشت: امپراطور روم به خاطر خشم نابجا و تصمیم عجولانه و بی‌مورد خود در مورد ولیعهد سرزمین شام، از وی عذرخواهی نمود.

آنگاه ملک نعمان هم اشک‌ریزان به سوی برزین رفت. آنها مدتی سر و روی یکدیگر را غرق بوسه کردند که شاهزاده هلنا رو به گرگین پاشا کرد و

داستان ملک نعمان ۱۱۳

گفت: امپراطور من در برابر این مهر و رأفت پدری، و این ادب و اطاعت و گذشت فرزندی، در برابر همسر و پدر بزرگوار همسر من سر تعظیم فرود می‌آورم. آنگاه ملکه جیران از جایش حرکت کرد. ابتدا در برابر امپراطور گرگین پاشا تعظیمی کرد و سپس مقابل همسرش ملک نعمان، برزین ولیعهد و دوست دیرینش، هلنا زانو زد و گفت: شاهزاده برزین، شما حکم فرزند گرانمایه مرا دارید، با عرض معذرت از جسارت خود استدعا دارم فقط به خاطر اینکه یک مادر هستم و شنیدن آن خبر تلخ و تجدید خاطرات دسیسه‌های قبلی دربار پدرتان، کوتاه‌مدتی مرا از خود بی‌خود کرد، عذر مرا بپذیرید.

ای همسر گرانمایه و ای سلطان مقتدر گرانیایه، بعد از آن صحنه عذرخواهی دو پادشاه و ملکه، و آن گذشت فروتنانه برزین ولیعهد، امپراطور گرگین پاشا گفت: حالا ما می‌نشینیم تا شاهزاده هلنا در مورد خائنین حاضر که هر کدام به نظر من جنایتکاری بی‌رحم هستند تصمیم بگیرد. آنگاه شاهزاده هلنا بعد از تعظیم دیگری در برابر گرگین پاشا آمرانه گفت: افراد، شعله‌های آتش را با افزودن هیزم، فروزان‌تر کنید. چون نور و تف و گرمای آتش بیشتر و بیشتر شد، هلنا مجدداً گفت: افراد، عجزه زاغکوش و ندیمه خائن، فندق را درون آتش بیندازید که فقط چند ثانیه‌ای عجز و لابه آن دو عفریته و عجزه به گوش رسید، و به سرعت، هر دو میان آتش سوختند. آنگاه باز هم هلنا گفت: و اما شما چهار مأمور ابله جنایتکار، یا باید در یافتن شاهزادگان شیرین و فرزین به من و همسر، سردار و ولیعهد برزین کمک کنید و یا هم‌الآن با اجازه امپراطور شما را هم درون همین آتش می‌اندازم. چهار غلام سیه‌کار خود را مقابل شاهزاده هلنا و ولیعهد برزین، بر زمین

انداختند و خاک پای ایشان را بوسه باران کردند. هلنا گفت: بسیار خب، بس است، فردا صبح زود به اتفاق همسر شایسته‌ام سردار و ولیعهد برزین، برای یافتن و برگرداندن شاهزادگان، فرزین و شیرین حرکت می‌کنیم.

در پایان برزین از جایش حرکت کرد، مقابل گرگین پاشا تعظیمی کرد و در برابر پدرش خم شد و دست وی را بوسید. آنگاه رو به حاضران کرد و گفت: همسر مهربان و دلاورم، شاهزاده هلنا، مرا سردار و ولیعهد برزین اطلاق کردند، من لقب سرداریش را می‌پذیرم و به عنوان یک سردار رشید با کمک و هدایت‌های همسرم، هلنا، می‌کوشم تا نور چشمان، خواهر و برادر عزیزم را بیابم و دوباره به آغوش ملکه مکرّم برگردانم. از هم‌الآن به عنوان هدیه یافته‌شدن برادرم فرزین، مقام ولایت‌عهدی سرزمین شامات را به او تقدیم می‌کنم؛ زیرا بعد از پیدا کردن آن دو عزیز، و با اجازه این دو عزیز، یعنی ملک نعمان مفتخّم و جیران‌خاتون مکرّم، قصد دارم به سرزمین یونان بروم و در محضر اساتید و فلاسفه شهر آتن، درس حکمت و فلسفه بیاموزم، زیرا چراغ علم برافروختن را، به پرچم فتح برافراشتن، بعد از خون افراد بیگناه ریختن، ترجیح می‌دهم. در لوای چراغ فلسفه و حکمت می‌توانم به افراد جان جاوید ببخشم اما تحت لوای شمشیر قدرت، ناگزیرم جان افراد را بگیرم؛ همان جانی که خداوند به ایشان ودیعه داده است. باز هم در برابر امپراطور و پدرم و ملکه جیران خم می‌شوم و باز هم زمین ادب می‌بوسم و تشکر می‌کنم، زیرا توهین و سیلی و آب دهان ایشان، راه آینده مرا معلوم کرد؛ راهی که به انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن ختم می‌شود.

چون قصّه بدینجا رسید، هم سپیده دمیده بود و هم سلطان شهر باز به خوابی شیرین فرو رفته بود و لذا شهرزاد هم لب از سخن فرو بست و بیاسود.

پایان شب نود و هشتم

و اما ای سلطان باحشمت و جاه و شهرزاد قصه گو را حامی و تکیه گاه! خاطر مبارکتان هست که دیشب داستان ملک نعمان به آنجا رسید که عرض کردم: برزین ولیعهد در برابر گرگین پاشا، امپراطور روم، ملک نعمان پدرش و ملکه جیران مادر دوقلوها، ضمن آنکه قول داد به اتفاق هلنا همسرش برود و هر طور شده فرزین و شیرین را پیدا کند، از مقام ولایت عهدی استعفا داد و گفت: ترجیح می دهم بعد از پیدا کردن دوقلوه‌های دزدیده شده، به آتن بروم و به جمع اعضاء انجمن حکما و فلاسفه یونان بپیوندم.

اینک ادامه داستان، و باز اگر خاطر مبارکتان باشد، دیشب عرض کردم: وقتی شاهزاده هلنا در حضور امپراطور روم و حاضران، عجزه زاگوش و ندیمه فندق را به جرم طرح نقشه دزدیدن شیرین و فرزین به آتش انداخت، به چهار نفر غلام نقابداری که بچه‌ها را برده و فروخته بودند گفت: اگر حقیقت ماجرا را نگویند، شما هم به سرنوشت زاگوش و فندق دچار خواهید شد. چون چهار غلام سیاهکار، قول همکاری دادند شاهزاده هلنا، در آن موقع از مجازات ایشان صرف نظر کرد. ولی وقتی برزین آنگونه بزرگوارانه از مقام ولایت عهدی چشم پوشید، مهمه‌ای در میان حاضران پیچید و ملک نعمان گفت: نه فرزندم چنین امری محال است. کو، تا فرزین بزرگ شود! و از کجا معلوم که چون تو پرورده و ورزیده و آبدیده و به دوران کس ندیده،

درآید. محال است پیشنهاد تو فرزند رشید خود را بپذیرم. که هلنا به میان اصرار و ابرام پدر و تأکید بر تصمیم از سوی برزین که مدتی هم وقت مجلس را گرفته بود پرید و گفت: ای سلطان بااقتدار سرزمین شامات، هنوز که ما مأموریت خود را در مورد پیدا کردن نورچشمان، فرزین و شیرین شروع نکرده‌ایم. اجازه بدهید اول برویم و بگردیم و فرزین و خواهرش را پیدا کنیم و آنگاه که فرزین آمد، دربارهٔ این موضوع صحبت کنیم و سپس رو به چهار غلام سیاهکار که در مقابل دریافت سگه‌های زر از ندیمه مرتکب آن کار بسیار زشت شده بودند کرد و گفت: شما بچه‌ها را کجا بردید و بر سر ایشان چه آوردید؟

آن چهار مأمور سیه‌دل و خدمتکار سیه‌کار دربار، تمام ماجرای فروخته‌شدن شیرین و فرزین را به یک تاجر برده‌فروش، روی عرشهٔ کشتی برای ملکه جیران، و دیگر حاضران تعریف کردند. چون همه از آنچه گذشته بود باخبر شدند، شاهزاده هلنا رو به گرگین پاشا کرد و گفت: آنچه را هم که اکنون انجام می‌شود، باز بر طبق ارادهٔ امپراطور عظیم‌الشأن است. آنگاه به چهار نفر از ده نفر شمشیربه‌دست ایستاده پشت سر آن چهار سیاهکار خاطی امر کرد: شما دست راست این چهار نفر لعنت‌شده را با یک ضربت شمشیر قطع کنید و دست‌های بریده شده‌شان را توی همان خرمن آتش که هنوز بقیایش هست، بیندازید. چون حدّ مجازات با ناله‌های چهار خدمتکار سیاهکار در دربار روم شرقی انجام شد، شاهزاده هلنا از گرگین پاشا تقاضا کرد که از فرمانده نیروی دریایی‌اش که اتفاقاً در آن جمع حاضر بود بخواهد که یک کشتی مجهز با تمام وسایل و خدمه در اختیار وی و سردار برزین قرار دهد تا صبح روز بعد به دنبال آن کشتی عازم بنادر هندوستان و حامل

شیرین و فرزین حرکت کنند.

فرمانده نیروی دریایی روم شرقی در برابر امپراطور گرگین پاشا تعظیمی کرد و سپس رو به شاهزاده هلنا نمود و گفت: اگر شاهزاده خانم اجازه بفرمایند، من هم فردا صبح در خدمت شما خواهم بود.

و اما ای همسر والاتبار و بر شهرزاد قصه گو مالک و صاحب اختیار! صبح روز بعد بود که یک کشتی از مجهزترین کشتی‌های نیروی دریایی روم شرقی به فرماندهی شاهزاده هلنا و همراهی سردار برزین و فرمانده نیروی دریایی آن سرزمین، با نیروی کافی و خدمه وافیه و آذوقه بسیار، لنگر برداشت و دلبان افراخت و به دنبال آن کشتی یک ماه و اندی جلوتر لنگر کشیده و دل دریاها را درنوردیده حرکت کرد. کشتی با سرعتی دو برابر حد معمول، سینه آب‌ها را با هدایت ناخدایی که مسیرهای دریایی را خوب می‌شناخت، می‌شکافت و به جلو می‌رفت تا بالاخره به بندر بصره در سرزمین بین‌النهرین رسید. چون از مسئولان بندر و تاجران مقیم و دلالان واسطه پایاپای کردن محمولات، نشانی کشتی مورد نظر را گرفتند، به ایشان گفته شد: کشتی مورد نظر شما بیست روز پیش از بندر بصره لنگر کشید و رو به سوی دیار عمان گذاشت و چه بسا که اکنون به سرزمین عمان هم رسیده و در ساحل آن دیار لنگر انداخته، به بارگیری کالاهای تاجران عمانی مشغول باشد.

کشتی اندر پی شیرین و فرزین، فقط به اندازه تهیه آذوقه و مایحتاج سرنشینان و خدمه توقف کرد و سپس شتابان رو به جانب دریا و دیار عمان گذاشت. کشتی باز هم با سرعت، قلب امواج را شکافت و به جانب مقصد تاخت تا به بندر عمان رسید. اما هیچ‌کس در ساحل سرزمین عمان اثر و نشانی از کشتی مورد بحث ندید. برزین و فرمانده نیروی دریایی از کارکنان و

خدمه بندر و افراد منتظر و بازرگانان دلوایس، سراغ کشتی را گرفتند که آنها همه با دلشوره فراوان گفتند: نمی‌دانیم چرا کشتی حرکت کرده از بندر بصره، تاکنون به اینجا نرسیده است. آنها از برزین و هلنا و دیگران که سرنشین کشتی مخصوص نیروی دریایی روم شرقی بودند، پرسیدند: شما که از بندر بصره تا اینجا را آمده‌اید، آیا در طول مسیر، آن کشتی را که خود دنبالش می‌گردید، ندیدید؟ که نگرانی سردار برزین و شاهزاده هلنا، وقتی جواب منفی به سؤال‌کنندگان می‌دادند، بیشتر شد.

هلنا و برزین با فرمانده نیروی دریایی به مشورت نشستند. چون آن فرمانده دریاشناس گفت: هیچ راه دریایی دیگری جز مسیری که آمده‌ایم بین بندر بصره و ساحل دریای عمان، وجود ندارد، قرار بر این شد که کشتی دوباره راه آمده را برگردد، با این تفاوت که به جای حرکت از وسط دریا از راه تقریباً نزدیک به ساحل بازگردند تا اگر کشتی در جایی از سواحل غیر آباد لنگر انداخته باشد به کمکش بشتابند. چون ملّت سه روز، راه با سرعت آمده را با دقت برگشتند، در پایان روز سوم که هنوز آفتاب غروب نکرده بود، تخته‌پاره‌هایی را روی آب دیدند که نشان از یک کشتی غرق شده بود.

هلنا و برزین، هر دو سردار جنگی و دریا درنوردیده، با دیدن تخته‌پاره‌های روی آب، آهی از نهاد خود برآوردند که سردار برزین، به همسرش و فرمانده نیروی دریایی روم شرقی که همراهشان بودند گفت: به نظر نمی‌رسد آن کشتی که چهار غلام سیاه‌کار و صفش را کردند، قایق‌های کمکی همراه خود نداشته باشد. من تصور می‌کنم سرنشینان و خدمه کشتی، قبل از غرق شدن سفینه، خودشان را نجات داده باشند. از اینجا هم تا ساحل، فاصله زیادی نیست و ساحل هم از دور به چشم می‌آید. نظر من این است

که کشتی را به ساحل نزدیک کرده و لنگر بیندازیم و خود با قایق به ساحل برویم شاید اثر و ردی از گمشدگان خود و تعدادی از سرنشینان کشتی غرق شده پیدا کنیم.

کشتی با سختی به ساحل سنگی دریای عمان، در آن منطقه نزدیک شد و لنگر انداخت و هلنا و برزین و فرمانده نیروی دریایی با تعدادی از همراهان در ساحل پیاده شدند. البته قبل از رسیدن به ساحل باز هم چشمشان به تخته پاره‌های کوچک‌تری خورد که کنار یک صخره سنگی در آب غوطه‌ور بود و فرمانده نیروی دریایی گفت: به نظر می‌رسد که توفان و دریا و غرق شدن کشتی، در تاریکی شب رخ داده و قایق نجات نیز در تاریکی شب به صخره خورده و از هم شکسته و غرق شده است. آنجا بود که برزین و هلنا قدری ناامیدتر شدند. اما هلنا گفت: به هر صورت باید تا ساحل برویم، بلکه بتوانیم خبرهای دیگر و ردّ و نشانی‌های بهتری به دست بیاوریم.

آنها چون به ساحل متروکه و پر از رمل و شن رسیدند، قایقی را در ساحل دیدند که نشان آن بود، تعدادی از سرنشینان کشتی غرق شده بعد از تحمل صدمات بسیار، توانسته‌اند خود را نجات دهند. چون از کنار قایق به ساحل رسیده، جای پای باقی مانده روی شن و ماسه ساحل دریا را مشاهده کردند، برزین گفت: این جای پاها، نشان این است که سرنشینان قایق بعد از رسیدن به ساحل رو به جنوب رفته‌اند. باید چند نفری را در کشتی بگذاریم و بقیه مسلح به طرف جنوب حرکت کنیم تا ببینیم سر از کجا درمی‌آوریم. در همان موقع فریاد شادمانه هلنا برخاست که می‌گفت: «برزین نگاه کن، برزین نگاه کن، جای پای یک زن، جای پای دو بچه، جای پای یک زن، جای پای دو بچه، خدا را شکر، آنها زنده‌اند.»

و اما ای سلطان بزرگوار اجازه بدهید باز هم مدتی به عقب برگردیم و داستان را از داخل کشتی حامل شیرین و فرزین، و آن دو برادر تاجر کشمیری و همسرانشان، و دیگر سرنشینان کشتی دنبال کنیم. کشتی با ناخدایی مردی که وصفش را کردم یک ماه روی آب بود تا به بندر بصره رسید.

اکنون لازم است قدری بیشتر از آن دو برادر تاجر، به نام‌های راج و رام که هر دو با دختر عموهایشان به نام نسرين و نجلا ازدواج کرده بودند، صحبت کنم. راج و رام تاجر ابریشم و ظروف چینی بودند که سالها بود بین هندوستان و سواحل شمالی آفریقا در رفت و آمد بودند و با اینکه شش سال از ازدواجشان با دو خواهر دختر عمویشان، یعنی نسرين و نجلا گذشته بود، اما چون هر دو خواهر نازا بودند هیچ کدام صاحب اولاد نشده و لذا هر دو در سفرهای دریایی خود آنها را همراه می‌بردند.

نسرين و نجلاي در آرزوی فرزند، وقتی با آن شرحی که عرض کردم، خود را صاحب شیرین و فرزین یافتند، از خوشحالی، به قول معروف، قند توی دلشان آب شد و ایشان آن دو کودک را بین خودشان تقسیم کردند، به ترتیبی که شیرین سهم نسرين شد و فرزین هم از آن نجلا. نجلا همسر راج بود و نسرين همسر رام. آن دو کودک ترسیده و چندین روز صدمه‌های سخت‌دیده، چنان در همان مدّت کوتاه به آن دو خواهر مهربان و زیبای کشمیری عادت کردند که حد نداشت. به‌خصوص هر وقت که آنها تاجر بی‌رحم برده را روی عرشه کشتی می‌دیدند، هرکدام مامان نسرين و مامان نجلاگویان به آغوش آن دو زن مهربان تازه طعم مادرشدن را چشیده، می‌دویدند. بارها و بارها نجلا و نسرين به یکدیگر می‌گفتند: خدا را شکر که

به آرزویمان رسیدیم. هم شوهران خوب، هم وضع مالی و هم فرزندان عالی داریم.

تا اینکه کشتی لنگر کشید و از بندر بصره به سوی دریای عمان و سرزمین عمان به حرکت درآمد. حدود دو هفته نیز کشتی روی آب بود که یک روز ناخدا تمام کارکنان و سرنشینان کشتی را روی عرشه جمع کرد و گفت: من پنجاه سال است که روی آب‌های دریا زندگی می‌کنم. اکنون توفان بسیار سختی را که فقط در طول عمرم یکبار روی آب‌های دریای چین با آن برخورد کردم، پیش رو می‌بینم. اول از همه اینکه، باید کشتی را به آرامی از وسط دریا به طرف ساحلی که می‌دانم سخت و سنگی است هدایت کنیم، زیرا، حدوث توفان حتمی است و ما سه قایق نجات خود را هم به آب می‌اندازیم و اگر توفان شد که حتماً هم خواهد شد، همه دست از مال بشویید و جان خود را بردارید و درون قایق‌ها بپرید، بلکه جان سالم به در برید. ضمناً اول مردان زورمند چهار پنج بانوی مسافر و به‌خصوص دو کودک معصوم را نجات دهند و بعد به خودشان برسند.

آنگاه ناخدای روی عرشه فریاد کشید: کشتی به طرف ساحل برود، کشتی به طرف ساحل برود. ناگهان امواج دیوانه شدند و آب دریا را به سقف آسمان بردند و سقف آسمان را به کف دریا چسبانده‌اند. ناگهان همه چیز به هم ریخت و هیچ‌کس هم نفهمید چه می‌کند. تمام سرنشینان و خدمه کشتی درون قایق نجات پریدند. البته چند نفری هم جا نشدند و در کشتی ماندند و غرق شدند. تعداد سرنشینان قایق‌ها هم بیشتر از ظرفیت‌شان بود که توفان سهمناک و صخره‌های سنگی سر از آب بیرون آورده، دو تا از سه قایق را درهم‌شکست و سرنشینان آنها هم همگی در دل شب، طعمه آب‌های

خروشان دریای عمان شدند و فقط یک قایق سالم به ساحل رسید که از جمله هفده نفر نشسته در آن قایق، چهار نفرشان شیرین و فرزین و نجلا و تاجر بی‌رحم برده‌فروش بود.

بله ای سلطان والاتبار، به این ترتیب شیرین و فرزین بیگناه، دوباره به چنگ تاجر بی‌رحم برده‌فروش افتادند و آن آدم‌فروش بی‌صفت، وقتی در ساحل دریا پیاده شد و تاریکی شب رفت و خورشید دمید و متوجه شد که دو بازرگان کشمیری و یکی از همسران آنها هم غرق شده‌اند، خوی بی‌رحمی‌اش دوباره چیره شد و دست آن دو طفل معصوم را گرفت و بدون آنکه بدانند به کجا می‌رود، راه جنوب را در پیش گرفت.

نجلا ی پریشان افسرده هم بی‌اراده به دنبال تاجر برده‌فروش، و بقیه هم در پی ایشان در میان شن و ماسه به جلو رفتند. غروب همان روز همگی تشنه و خسته و افتان و خیزان، به یکی از شهرهای سرزمین عمان رسیدند که از اتفاق همان موقع کاروانی از آن شهر دورافتاده عازم سرزمین یمن بود. تاجر برده‌فروش، بدون آنکه به آه و زاری و ناله و التماس‌های نجلا اعتنایی بکند، دو سکه زر به صاحب کاروان داد و با فرزین و شیرین گریان و نالان سوار شتری شد و به همراه کاروان در میان شن و ریگ صحرا گم شد. نجلا هم بی‌کس و تنها در گوشه‌گذری از آن شهر دورافتاده دریای عمان تنها ماند.

باز هم خواب بر سلطان چیره شد و شهر باز قصه‌شنو چشمان خود را بست و شهرزاد قصه‌گولب از سخن فرو بست.

پایان شب نود و نهم

و اما ای سلطان والاتبار و ای همسر حکمت‌شعار، در دنباله مطالب معروضه دیشب باید به سمع مبارک برسانم که: کار نجلا از بی‌کسی و تنگدستی در آن شهر به گدایی کشید. چند روزی گذشت تا اینکه هنگام غروب یک روز، چشمان نجلا، به زنی که لباس رزم پوشیده بود، با مردان جنگاور شمشیر به کمری در حال گذر افتاد. نجلا از روی فقر و ناچاری دست خود را به طرف هلنا دراز کرد که هلنا سگه‌ای کف دست نجلا گذاشت و به دنبال همراهان خود به جلو رفت. ولی ناگهان برزین را صدا زد و گفت: لحظه‌ای بایست، می‌خواهم برگردم و از این گدا سؤالی بکنم. شاید پاسخ‌های این زن، گره کار ما را زودتر باز کند، رفتن به سراغ داروغه شهر دیر نمی‌شود. اما ممکن است این زن را دیگر پیدا نکنیم.

هلنا دوباره نزد نجلا برگشت و گفت: خواهرجان از چهره‌ات پیداست که تو هم مال این سرزمین نیستی. نمی‌دانم کی به این دیار آمده‌ای. آیا تو همیشه در این گذر می‌نشینی؟ که نجلا گفت: آری خاتون. از زمانی که کشتی‌مان غرق شد و تنها و بی‌کس شدم، روزها در این گوشه به گدایی می‌نشیم. با شنیدن پاسخ نجلا، یا آن زن به ظاهر گدا، چشمان هلنا برقی زد و پرسید: آیا شما هم از سرنشینان آن کشتی غرق‌شده هستید؟ آیا شما از آن دو کودک شش‌ساله که ما جای پایشان را روی شن ساحل و خاک نرم صحرا دیدیم

خبر دارید؟ نجلا زد زیر گریه و تمام ماجرای خریدن فرزین و شیرین را از تاجر برده فروش، روی عرشه کشتی تعریف کرد و چون فهمید برزین، برادر بزرگ فرزین پسرخوانده اش می باشد، دست به دامان شاهزاده هلنا شد و گفت: لطفاً مرا به عنوان دایه فرزین فرض کرده و همراه خود ببرید، چون من تاجر برده فروش را خوب می شناسم و او را هر جا ببینم به شما معرفی می کنم.

برزین گفت: گذشته از شناختن آن تاجر بی رحم، از آنجا که شما در مدتی کوتاه، نهایت مهر و محبت را در حق برادرم روا داشتید، ما با میل و شوق شما را همراه خود می بریم. اولاً که شما تمام خانواده خود را از دست داده اید و وظیفه انسانی حکم می کند چنین موجود شریف و عزیزان ازدست داده را، در این دیار غربت تنها نگذاریم و درثانی چه بهتر که فرزین بعد از مادری چون ملکه جیران، مادرخوانده ای هم مثل شما داشته باشد. بعد رو به هلنا کرد و گفت: قصد داشتم روزی تو را به یمن که دایه ام سلطان آن سرزمین است ببرم. اما هرگز فکر نمی کردم، ما اینگونه به یمن بیاییم.

و اما ای سلطان شهرباز خوشبخت، برزین به فرمانده نیروی دریایی و همراهان وی گفت: نظر من این است که شما با کشتی به قسطنطنیه برگردید و پدرم ملک نعمان و گرگین پاشا و دیگران را از دلواپسی درآورید. من هم به اتفاق همسر شاهزاده هلنا و این بانو به یمن می رویم و امیدوارم که شیرین و فرزین را بیابیم و همراه خود بیاوریم. فرمانده نیروی دریایی روم شرقی، در پاسخ برزین گفت: فرمایش سردار رشید و شاهزاده معظم درست است. من هم اطاعت امر می کنم. اما اجازه می خواهم دو تن از افراد مسلح همراه خودمان را در کنار شما بگذارم. درست است که شما وقتی به

سرزمین یمن برسید و قدم بر خطه تحت فرمانروایی دایی سلطان خود بگذارید، دیگر مشکلی نخواهید داشت، اما از اینجا تا یمن راه خشکی و دریایی نسبتاً طولانی در پیش است. ضمناً با جسارت تمام چون متوجه شدم دو شاهزاده بزرگوار، بدون سرمایه نقدی حرکت فرمودند، این ده کیسه را هم که محتوی هزار سکه طلا بوده و متعلق به گرگین پاشا می‌باشد هم تقدیم می‌کنم. امیدوارم هرچه زودتر در دربار قسطنطنیه، چهار شاهزاده بزرگوار را در کنار هم زیارت کنم. آنگاه فرمانده نیروی دریایی روم شرقی و همراهانش به جانب ساحل رفتند که سوار کشتی شده و راه آمده را برگردند. برزین و هلنا و نجلا و محافظ همراهشان هم با کاروانی، رهسپار سرزمین یمن شدند.

و اما حال باید در فاصله‌ای که دو شاهزاده زن و شوهر و نجلا، در راه رسیدن به یمن هستند، از نجم‌الدین، پادشاه یمن بگویم که برادر کوچکتر نجمه، مادر متوفی برزین بود. وی در ایامی که خودش جوانی بیست ساله بود، یک بار، و در دوران نوجوانی برزین یعنی پانزده سالگی وی، و بیست و پنج سالگی خودش، بار دیگر برای دیدن خواهرش نجمه، یعنی ملکه دربار، به دمشق رفته بود. در طول هر دو سفر، سه چهار ماهی را در دمشق مانده و ایام بسیار خوشی را با خواهرزاده خود، برزین، گذرانده بود و برزین هم، خاطرات بسیار شیرینی از دایی‌اش نجم‌الدین در یاد داشت که پاره‌ای از آنها را برای هلنا هم تعریف کرده بود و حتی قبل از این ماجرا و زمانی که در پی یافتن شیرین و فرزین در قسطنطنیه سوار کشتی شدند و به جانب بصره و عمان حرکت کردند، برزین به هلنا گفت: حال که فارغ از های و هوی ولایت‌عهدی شده‌ام، بعد از پیدا کردن خواهر و برادرم، یک سفر با هم به یمن

خواهیم رفت. چون مطمئن هستم که در کنار دایمی‌ام، نجم‌الدین، به ما خیلی خوش خواهد گذشت. لذا، دو منزل به سرزمین یمن مانده، برزین از دو همراه رومی خود تقاضا کرد قدری جلوتر بروند و خبر درراه‌بودن وی و همراهانش را به سلطان یمن برسانند.

سلطان نجم‌الدین یمنی سواران بی‌شماری را با تشریفات خاصی به استقبال خواهرزاده‌اش شاهزاده برزین و همسرش، شاهزاده هلنا فرستاد. زمانی که برزین و هلنا و همراهان با هیئت استقبال‌کننده، راهی دربار یمن بودند، گذارشان به کنار بازار شهر یمن افتاد که عده‌ای از تاجران برده هم قدری دورتر سرگرم خرید و فروش انسان‌های بدبخت بودند. در آن هنگام این بانگ از راه دور به گوش تیز شاهزاده هلنا رسید: یک جفت غلام و کنیز هفت‌ساله خواهر و برادر دارم که چهره‌شان از شاهزادگان دمشقی هم زیباتر است. برای خریدن آنها بشتابید. ارزان ارزان می‌دهم. هر کدام هزار سکه.

ای سرور والاتبار، امان از چرخش چرخ بازیگر زمان، کاش نجمه خواهر سلطان نجم‌الدین یعنی همان ملکه از غصه‌دق‌کرده دربار دمشق زنده بود و می‌دید فرزندان‌ی که دلش نمی‌خواست هرگز به دنیا بیایند، چگونه به صورت غلام و کنیز، در بازار برده‌فروشان یمن در حال خریدن و فروختن هستند.

باری ای سرور گرانمایه با شنیدن آن بانگ از راه دور، هلنا به برزین گفت: دستور توقف بده. همه ایستادند و صدا واضح‌تر به گوش رسید. آنها همگی به طرف صدا حرکت کردند و به حدود سی متری معرکه تاجر برده‌فروش رسیدند. در آن موقع برزین به اطرافیان گفت: شما همینجا بمانید. آنگاه خودش جلو رفت و به تاجر برده‌فروش گفت: من خریدارم. اما خیلی

گران است. چقدر تخفیف می‌دهی؟ تاجر بی‌رحم گفت: تخفیف ندارد. روی عرشه کشتی هفتصدوپنجاه سکه زر هم مشتری می‌داد اما من نفروختم. با اشاره دست برزین، نجلا، شتابان جلو آمد و خشمناک گفت: اگر نفروختی پس آن یک‌هزار و پانصد سکه‌ای را که از شوهر و برادر شوهرم گرفتی همین الآن پس بده.

تاجر بی‌رحم اندکی رنگش پرید و به نجلا گفت: خانم برو کنار، مزاحم کار من نشو. که شیرین و فرزین در حالی که پاهایشان بسته بود هر دو فریاد کشیدند: مامان نجلا، مامان نجلا. و چون شاهزاده هلنا نیز جلو آمد، بچه‌ها دوباره فریاد کشیدند: خاله هلنا سلام. خاله هلنا سلام. در این موقع، برزین پارچه را از روی صورت خود کنار زد که بچه‌ها باز هم فریاد کشیدند: داداش برزین، داداش برزین، ما را از دست این مرد نجات بدهید. برده‌فروش طماع وقتی اوضاع را چنان دید، تصمیم به فرار گرفت که برزین با یک خیز، خودش را به وی رسانید و دستگیرش کرد و دست‌هایش را از پشت بست و دقایقی بعد همگی وارد قصر سلطنتی سلطان نجم‌الدین پادشاه سرزمین یمن شدند.

و اما حال باید قدری بیشتر درباره سلطان نجم‌الدین، برای سلطان والاتبار خودم صحبت کنم. همانگونه که در شبهای قبل، به ملکه نجمه، مادر فوت‌شده برزین ولیعهد اشاره کردم و گفتم آن ازدواج، بین ملک نعمان و نجمه دختر پادشاه یمن، یک ازدواج سیاسی و مصلحتی بود که متأسفانه پایان خوشی هم نداشت، با مرگ ملکه نجمه آنگونه رابطه مصلحتی سیاسی هم به پایان رسید. اما از آنجا که نجم‌الدین از نظر اخلاق و رفتار، درست عکس خواهرش، ملکه نجمه بود، بعد از فوت پدرش چون بر تخت سلطنت

سرزمین یمن نشست، سعی در بهبود روابط خود با دربار دمشق کرد و چندین بار هم خواهرزاده خود برزین را به یمن دعوت نمود که به علت سفرهای جنگی برزین ولیعهد، که سلطان براساس تعریف‌های من در جریانش هستند، آن ملاقات و دیدار انجام نشد تا هنگام وقوع ماجرای این قصه.

و اما نجم‌الدین در زمان ولایت‌عهدی خود، با دختر یکی از امرای سپاه پدرش ازدواج کرد که حاصل آن ازدواج، در زمان ماجراهای داستان، پسری ده‌ساله به نام شهداد بود. متأسفانه در زمانی که بیماری وبا در یمن شایع شده بود، و قبل از آنکه نجم‌الدین بر تخت سلطنت بنشیند، مادر شهداد از دنیا رفت. بیماری همه‌گیر وبا و صدماتی که به سرزمین یمن زد، مرگ همسر و مرگ پدر، شورش قبایل سرزمین‌های جنوبی و گرفتاری‌های شبانه‌روزی سلطان نجم‌الدین تازه بر تخت پادشاهی نشسته، باعث شد که وی چند سالی را بدون همسر، سر کند و هر بار که اطرافیان، شاه را به ازدواج مجدد تشویق می‌کردند، می‌گفت: آن زمان که اوضاع مملکتم آرام شد، این کار را خواهم کرد. ضمناً اجازه بدهید شهداد ولیعهدم، ده‌ساله بشود، آن وقت ما هم درصدد یافتن یک ملکه برای دربار خود خواهیم بود.

اما وقتی که سردار برزین به اتفاق همراهان خود وارد قصر سلطنتی دربار یمن شد، دست فرزین در دست شاهزاده هلنا و دست شیرین در دست مادرخوانده‌اش نجلا بود. آن هنگام شهداد بی‌مادر یکی دوسال بزرگ‌تر از بچه‌ها که در کنار پدرش ایستاده بود، نگاهی معصومانه و با حسرت به هلنا و نجلا انداخت. گویی او درد بی‌مادری را آنجا بیشتر حس می‌کرد. نجلا شاید زودتر از بقیه، از آن نگاه‌های شهداد، پی به نیاز روحی و عاطفی آن پسر برد.

لذا با سر اشاره‌ای به او کرد و با حرکت دست وی را به سوی خود خواند. شهادت ده‌ساله که دیگر از دائم در کنار پدر و همیشه در سفرهای جنگی بودن، خسته‌شده بود، بی‌اراده و بی‌اختیار به جانب نجلا دوید و در آغوش او پرید و روی زانوی دیگر وی نشست. نجلا هم با مهربانی دست خود را بر گردن شهادت انداخت که یک لحظه نگاه سلطان نجم‌الدین و نگاه نجلا درهم آمیخت. سلطان نجم‌الدین از آن نگاه برخورد لرزید و سرپایش را وجد و شعفی ناشناخته فرا گرفت.

سردار برزین که شباهت زیادی به دایی سلطان خود داشت، با بیانی شیرین اما به طور خلاصه تمام داستان گذشته را برای پادشاه یمن تعریف کرد. سلطان نجم‌الدین هم از شنیدن داستانی با آن همه ماجرا غرق تعجب شد و در پایان گفت: برزین عزیز، شما بسیار خسته هستید. من بدون آنکه بدانم همراهان تو چند نفر هستند دستور داده‌ام دو قصر برای پذیرایی شما آماده کنند. در قصر اول، تو خواهرزاده عزیز من با شاهزاده خانم هلنا همسر شایسته‌ات به استراحت بپردازید و در قصر دیگر بانو نجلا و شیرین و فرزین بروند و استراحت کنند. به شرطی که بانو نجلا شهادت مرا هم با خود ببرند، زیرا پسرم تاکنون نه هرگز بچه‌هایی هم سن و سال خود همبازی داشته و نه گرمای آغوشی مادرانه را چشیده است.

بعد از پایان کلام سلطان نجم‌الدین، باز هم نگاه نجلا و سلطان نجم‌الدین با هم تلاقی کرد که لرزشی شادمانه دگر بار در دل سلطان نجم‌الدین افتاد و عرق شرم و خجالت بر پیشانی نجلا نشست، زیرا هنوز هفته‌ای از غرق شدن شوهرش رام، در دریا نگذشته بود.

صبح روز بعد چون صرف صبحانه شاهانه دسته‌جمعی به پایان رسید، سردار برزین که تمامی ماجرای دزدیده‌شدن شیرین و فرزین را به تفصیل

برای داییش سلطان نجم‌الدین تعریف کرده بود، از وی درخواست کرد که ابتدا به تنبیه و مجازات آن تاجر بی‌رحم و دزد بپردازد. سلطان هم امر کرد که آن مرد سیه‌رو را از زندان، مستقیم به قصر و تالار پذیرایی آوردند که در کنارش دو جلاد شمشیر به دست هم وارد شدند. آنگاه سلطان نجم‌الدین رو به حاضران در جمع و به‌خصوص هلنا و نجلا کرد و گفت: از شما دو بانو می‌خواهم موافقت کنید، شیرین و فرزین و همچنین پسر شهداد، شاهد تماشای صحنه محاکمه و مجازات این مرد خبیث باشند. البته من شهداد را از پنج‌سالگی و بعد از مرگ مادرش، همیشه و همه جا همراه خود برده‌ام، زیرا این پسر فردا می‌خواهد جای من بر تخت سلطنت بنشیند. پس باید هم گذشت و بخشش ببیند و هم شاهد کیفرها و مجازات‌ها باشد. این بچه‌ها باید ببینند و فکر کرده و مقایسه کنند تا فردا قدرت تشخیص و تصمیم‌گیری‌شان قوی گشته و انسان‌هایی دهن‌بین و بی‌اراده بار نیابند. فرزین هم همین‌طور. چون شنیده‌ام خواهرزاده عزیزم می‌خواهد به جمع درس فلاسفه یونان بپیوندد، پس در نتیجه فرزین هم در آتیه باید سلطان سرزمین شام شود. در ضمن شیرین هم باید تلخ و شیرین روزگار را بچشد و زیر و بم حوادث را ببیند، که آگاه، پخته و روشن شود، تا وقتی ملکه درباری شد مثل خواهرم که مادر برزین بود از نادانی و ناتوانی حسادت نکند و دست به دامن جادوگران حقه‌باز و رمالان دغل‌کار نشود؛ چون سلاطین و فرمانروایان اگر دانا و آگاه و فهمیده باشند، هرگز دربارشان جایگاه فتنه و فساد و توطئه نخواهد بود.

چون قصه بدینجا رسید، شبی دیگر به سحر رسید و سلطان به آرامش و اطمینان عدم خیانت رسیده دیدگان بر هم نهاد و به‌خوابی شیرین فرو رفت.

پایان شب صدم

و اما ای سرور گرانقدر و ای سلطان همواره در اوج و اعتلا و صدر، دیشب داستان به آنجا رسید که سلطان نجم‌الدین در پایان سخنانش گفت: سلاطین و فرمانروایان اگر دانا و آگاه و فهمیده باشند، هرگز دربارهاشان جایگاه فتنه و فساد و توطئه نخواهد بود. در آن موقع شاهزاده هلنا از جا برخاست و تعظیمی کرد و اجازه گرفت و گفت: فرمایشات سلطان نجم‌الدین را تاریخ‌نویسان باید با آب طلا بنویسند و مجدداً بر جای خود نشست. سپس سلطان نجم‌الدین ادامه داد و گفت: اما حال روی سختم با تو دزد نابکار پست‌فطرت و آدم‌فروش رذل است. روی عرشه کشتی در ساحل روم شرقی این دو کودک بیگناه را فقط به شش سکه زر خریدی. گناه تو در حد مجازات نیست که آن مورد زرنگی و حقه‌بازی تو بود. این عزیزان را بعداً به دویست و پنجاه برابر قیمت فروختی، باز هم از طماعی و سودجویی غیرانسانی تو سرچشمه می‌گرفت، که آن هم مجازاتی ندارد. اما پست‌فطرت دزد، چرا وقتی قایقتان به ساحل رسید این دو کودک بیگناه را از کنار مادرخوانده‌شان دزدیدی؟ مگر تو یک ماه قبلش از آن دو تاجر در جوار رحمت خدا رفته، یک‌هزار و پانصد سکه زر نگرفته بودی؟

آنگاه سلطان نجم‌الدین رو به جلادها کرد و گفت: یکی از شما با شمشیر دست راستش را از میج قطع کند و دیگری هم بینی‌اش را ببرد. چون دستور

سلطان اجراشد و تاجر برده، نعره‌ای کشید و بی‌هوش شد، شیرین و فرزین هفت‌ساله هر دو با هم از شادی جیغی کشیدند و گفتند: دلمان خنک شد و شهادت هم به آغوش پدر پرید و او را غرق بوسه کرد.

پانزده روزی را که آن جمع صمیمی مهمان سلطان نجم‌الدین بودند، از شیرین‌ترین دوران زندگی تمامی آن افراد بود. بچه‌ها چنان انس و الفتی به هم گرفته بودند که لحظه‌ای از هم جدا نمی‌شدند و روزی صد بار فریادهای شادمانه و بانگ مشتاقانه خاله هلنا و مامان نجلایشان فضای قصر سلطنتی یمن را پر از احساس و آکنده از عاطفه می‌کرد. عجیب آن بود که آن بچه‌های شیطان هفت‌ساله، گویی مادر منتظر خود در دربار قسطنطنیه، یعنی ملکه جیران را از یاد برده بودند. برای دو دلاور رزمنده و آن دو شاهزاده ارزنده، یعنی برزین و هلنا هم روزهای شیرین و پرخاطره‌ای بود. اوقاتی را که نجلا و سلطان نجم‌الدین در کنار استخر بزرگ باغ قصر با هم قدم زدند و گفتگو کردند جالب بود و از عجایب آنکه، هرگز بعد آن دو سه بار اول، آن بانوی پرآزرم کشمیری، نگاه بر چهره سلطان نینداخت و همواره سرش پایین بود.

تا اینکه یک روز سردار برزین هنگام صرف صبحانه از داییش اجازه گرفت و بلند ایستاد و گفت: با تشکر از الطاف بسیار و مکارم بی‌شمار داییش بزرگواریم سلطان نجم‌الدین، هر چند که هر روز زندگانی ما در دربار یمن، مساوی هزار روز شادمانه‌زیستن است، اما از آنجا که چشمان منتظر ملکه جیران و پدرم ملک نعمان و گرگین پاشای امپراطور در دربار قسطنطنیه و سلطان آلكس دوم در دربار آتن به راه ماست، استدعا می‌کنم که سلطان اجازه فرمایند پس فردا یعنی آخر این هفته رفع زحمت نموده و به طرف روم شرقی حرکت کنیم، که هر چه سریع هم برویم حداقل چهل روز را باید روی آب دریا باشیم.

چون حرف سردار برزین تمام شد و نجلا سر خود را بالا آورد، متوجه شد که سلطان نجم‌الدین او را نگاه می‌کند و با نگاهش ملتسمانه می‌گوید: تو بمان، تو نرو. سلطان به سرعت نگاه خود را از چهره نجلا برگرفت و رو به سردار برزین کرد و گفت: حرفی نیست اما با یکی دو روز این طرف- آن طرف، اتفاق مهمی نمی‌افتد. البته شما خبر ندارید که پیک‌های تیزپا و تک‌سواران من از همان روز تشریف‌فرمایی شما در راهند تا خبر پیداشدن شیرین و فرزین را به ملک نعمان و ملکه جیران در قسطنطنیه برسانند! از راه دریا هم سه قایق تندرو با نود پاروزن پولادین بازو فرستادم. شما سردار برزین زیاد عجله نکنید. باز هم نگاه سلطان نجم‌الدین به نجلا دوخته شد و برزین و هلنا هم با نگاهی به هم گفتند: افتاد به دام عشق استاد.

بعد از آن جلسه، سلطان نجم‌الدین رو به خواهرزاده‌اش برزین کرد و گفت: دوست دارم با هم به شکار برویم. البته شکار بهانه بود. آن روز در بیرون قصر و در دشت و صحرا، نجم‌الدین دانا و فهیم، به خواهرزاده‌اش گفت: و اما برزین خان نازنین، باید برایت بگویم: منی که آهوی دلم در دام عشق این نجلائی کشمیری زیبا افتاده است دیگر حوصله سر در پی آهو گذاشتن در صحرا را ندارم؛ زیرا که در صحرای دلم توفان شنی برپا شده است و این توفان را تو در دلم ایجاد کرده‌ای. برزین با ادب، اما معترضانه گفت: چرا من دایی‌جان؟ آن وقت که آهوی دل شما پایش در دام عشق افتاد، که من نقشی نداشتم. سلطان نجم‌الدین هم پاسخ داد: اما حالا که می‌خواهی مطلوب دل من، و مادر تازه‌پیداشده شه‌ادم را از ما جدا کنی، باز هم می‌خواهی بگویی که نقشی نداری؟!!

و آنجا بود که برزین لحظه‌ای مکث کرد و گفت: راستی دایی‌جان یک

سؤال: آیا وضعیت ملک و مملکت شما از نظر امنیّت داخلی و خطرات خارجی به شکلی هست که بتوانید چند ماهی از یمن به خارج سفر کنید؟ سلطان نجم‌الدین پاسخ داد: البته، الآن یک‌سال است که امنیت کامل را در سراسر خاک یمن برقرار کرده‌ام. اما بگو، می‌خواهی مرا به کجا ببری؟ برزین گفت: اگر اجازه بفرمایید به سرزمین روم شرقی. نجم‌الدین پرید وسط حرف خواهرزاده‌اش و گفت: پسر جان هنوز تو از سیاست و رمز و رموز سلطنت و پادشاهی هیچ نمی‌دانی. پادشاه یک مملکت که بدون دعوت و به صورت مهمان ناخوانده به مملکت دیگری نمی‌رود. من اگر در گذشته دو بار به شام آمدم، اولاً به خاطر این بود که خواهر درگذشته‌ام، ملکه آن دربار بود و تو هم خواهرزاده من بودی. درثانی من در آن موقع ولیعهد دربار بودم نه سلطان سرزمین یمن. فقط از تو می‌خواهم یک هفته‌ای سفرت را به عقب بیندازی تا من خودم با نجلای کشمیری صحبت کنم. اما نه، الآن نمی‌شود صحبت کرد، زیرا هنوز چهل روز هم از غرق‌شدن شوهر نجلا در دریا نگذشته، و این زن از خجالت وقتی در کنار من قدم می‌زند، سر بلند نکرده و فقط به پاسخ‌های کوتاه اکتفا می‌کند. به هر صورت از تو می‌خواهم که مدتی دیگر بمانی تا فکر کنم بینم چه باید کرد. چون مشکل بزرگی پیش آمده، زیرا به همان اندازه که نجلا به شهداد - پسر - دل بسته، من هم به او دل بسته‌ام. اما او دل بستگی شدیدتر به شیرین و فرزین، به‌خصوص به شیرین دارد و من یقین دارم که اگر شما و بچه‌ها بروید و نجلا را با خود نبرید، حتماً این زن رثوف سراسر عاطفه، از غصه می‌میرد. اگر هم شما بروید و نجلا را با خود ببرید حتماً من سلطان سرزمین یمن از غصه خواهم مرد.

حدود ده روزی از آن شکاررفتن ظاهری و آن گفتگوی دایی و

خواهرزاده گذشت که چابک‌سواران سلطان نجم‌الدین و اعزام‌شده به روم شرقی، با تعدادی چابک‌سوار دیگر که وزیر دربار گرگین پاشا هم همراهشان بود، وارد پایتخت شدند. در مجلسی که بسیاری از درباریان و همچنین برزین و هلنا و نجلائی کشمیری حضور داشتند، وزیر دربار گرگین پاشا تعظیمی کرد و پوست چرمی را گشود و عرض کرد، اجازه می‌خواهم متن دست‌نوشته امپراطور عظیم‌الشأن، گرگین پاشا که خطاب به سلطان قدرقدرت سرزمین یمن است را قرائت کنم.

چون سلطان نجم‌الدین با تکان‌دادن سر موافقت خود را اعلام داشت، وزیر دربار قسطنطنیه چنین خواند: « به نام ایزد یکتا، سلطان نجم‌الدین، پادشاه قدرقدرت سرزمین کهنسال یمن، رسولان بادپای آن سلطان مکرم خبر بهجت پیدا شدن نوه‌های عزیزم را چه به‌موقع به ما رساندند، زیرا گرد غم چهره من و دخترم و داماد بزرگوام ملک نعمان را پوشانده بود. اما اکنون در دربار ما جشن و سرور و شادمانی برپاست. من بدین وسیله از ساحت مبارک آن سلطان قدرقدرت دعوت می‌کنم، برای مدتی کوتاه هم که شده سرزمین روم شرقی و به‌خصوص شهر و دربار قسطنطنیه را با قدوم مبارک خود مزین بفرمایند. باور بفرمایید که اگر کهولت سن و عارضه پیری غالب نبود این دعوتنامه را خود می‌آوردم و تقدیم می‌داشتم. حضور نور چشمان، نوه‌های عزیزم، بدون تشریف‌فرمایی شما به قسطنطنیه جلوه و رونقی نخواهد داشت. گرگین پاشا، امپراطور روم شرقی، تمام.»

چون قرائت دست‌خط گرگین پاشا. توسط وزیر دربار اعزامی‌اش به قصر سلطان نجم‌الدین به پایان رسید، همه ساکت ایستادند و چشم بر دهان سلطان نجم‌الدین دوختند که سلطان با لبخندی بر لب پاسخ داد: زهی افتخار

برای سلطان سرزمین یمن که امپراطور صاحب شوکت و والادرت روم شرقی، از وی دعوت کند. تقاضای ما این است که وزیر محترم دربار قسطنطنیه چند روزی را در دربار ما استراحت نمایند، بعد از این که خستگی راه از تنشان به در رفت، با میل و رغبت تمام به سوی قسطنطنیه حرکت خواهیم کرد. آنگاه سلطان نجم‌الدین رو به وزیر دربار خودش کرد و گفت: البتّه ما با کشتی سلطنتی و از راه دریا سفر خواهیم کرد. ضمناً ای وزیر، باید هدایایی را که تهیه کرده و ما حضور گرگین پاشای بزرگوار تقدیم می‌داریم، در دنیا بی‌نظیر باشد. یکی از پیشکش‌ها عقیق‌های اهدایی یمانی خزانه ماست که اندازه یک بشقاب است و نظیرش هم در عالم نیست. آن را در یک سینی طلا بگذارید.

چون همه رفتند و سلطان نجم‌الدین و سردار برزین در کنار استخر قصر به قدم‌زدن پرداختند، سردار برزین گفت: دایی‌جان با اینکه جسارت است اما می‌خواهم فقط یک جمله عرض کنم، که نجم‌الدین یمنی و عاشق نجلائی کشمیری گفت: بگو ای برزین عزیز. سلطان نجم‌الدین این جمله را شنید که: خداوند عالم که خود عاشق‌ترین است و جمله عاشقان را هم دوست دارد، چقدر زیبا گره کار عاشقان متوسّل را می‌گشاید.

و بالاخره بعد از فراهم و آماده‌شدن همه چیز مسافران جملگی بر کشتی سوار شدند. نیمه‌های زمستان بود که صبح زود یک روز آفتابی کشتی حرکت کرد و دل آب‌ها را درنوردید و حدود یک‌ماه‌ونیم رفت و رفت تا به ساحل روم شرقی رسید. سفر روی دریا با کشتی سلطنتی برای سردار برزین و شاهزاده هلنا، برای سلطان نجم‌الدین و نجلائی کشمیری و به‌خصوص شهرداد و شیرین و فرزین، به قدری جالب و دوست‌داشتنی بود که حقیقتاً هیچ‌کدام

داستان ملک نعمان ۱۳۷

دلشان نمی‌خواست آن سفر به پایان برسد. به‌خصوص روابط شهادت و شیرین و نجلا چنان محکم و صمیمانه شده بود که مامان نجلا، مامان نجلا، لحظه‌ای از زبان شیرین و شهادت نمی‌افتاد.

اما فرزین که اصولاً کودکی متفکر و بسیار باهوش بود، بسیاری اوقات در خود فرو می‌رفت و وقتی نجلای کشمیری او را در آغوش می‌گرفت و می‌بوسید و می‌پرسید پسر من به چه فکر می‌کنی؟ پاسخ می‌داد: چرا دریا بابا راج و مامان نسرين مهربان مرا برد و خورد، اما آن مرد بد را نخورد و چرا به جای آن که سر آن مرد بد را ببرند و او را بکشند، فقط دستش را بریدند؟! گاهی هم می‌پرسید: پس جیران کی می‌آید، پس جیران کی می‌آید؟ از طرفی سردار برزین دوراندیش، هم‌زمان با حرکت کشتی سلطنتی، نامه‌ای مفصل برای ملک نعمان به دربار قسطنطنیه فرستاد و تاریخ و مسیر و نحوه حرکتشان را به اطلاع پدرش رسانید.

کشتی نزدیک ساحل روم شرقی شده بود که چهار قایق با پرچم‌های روم شرقی و سرزمین شام و یمن و یونان برفرازشان، به استقبال آمدند و آن چهار قایق کشتی سلطنتی یمن را اسکورت کردند تا کشتی نزدیک ساحل لنگر انداخت. مسافران قصه ما و مهمانان امپراتور گرگین پاشا، سوار قایق مخصوص دربار شدند و چون در ساحل پیاده شدند با یکی از باشکوه‌ترین صحنه استقبال در تاریخ آن زمان روبه‌رو گردیدند. دسته موزیک دربار، با طبل و سنج و سرنا در حال نواختن بود. گرگین پاشا امپراتور مقتدر روم شرقی، ملک نعمان سلطان قدرقدرت سرزمین شامات و سلطان آکس دوم پادشاه پرآوازه یونان، آغوش گشوده در ساحل ایستاده بودند، که مهمانان به سوی استقبال‌کنندگان دویدند و فرزندان به آغوش پدران و مادران خود

جهیدند. تنها کسی که قدری غریب و تنها ایستاده بود، نجلای کشمیری بود که در همان هنگام، شاهزاده هلنا وی را به ملکه جیران نشان داد و برزین هم مختصری درباره‌اش با ملک نعمان و گرگین پاشا صحبت کرد. ملک نعمان هم به اتفاق گرگین پاشا به سوی نجلا رفتند و از او تشکر کردند و به روح رام و راج و نسرين غرق شده در توفان دریا درود فرستادند. گرگین پاشا گفت: ما دختر خود را به لقب ناجی ملقب می‌کنیم و از امروز تو را نجلای ناجی می‌نامیم و به امید روزی هستیم که ملکه نجلای ناجی صدایت کنیم. آنگاه و آنجا بود که سلطان نجم‌الدین نگاهی تشکرآمیز به گرگین پاشا انداخت.

نیمه‌های فروردین بود که باز هم، دربار قسطنطنیه چراغانی شد. بعد از عروسی سردار برزین و شاهزاده هلنا در طول تقریباً یک سال، آن دومین جشن عروسی بود که گرگین پاشای شاعر و خوشدل برگزار می‌کرد و آن شب جشن، از شادترین و مجلل‌ترین و شورانگیزترین شب‌های جشن دربار قسطنطنیه در طول یک قرن، در آن زمان بود و اولین بار هم در تاریخ، که پادشاهی دور از قصر و دربار خودش، با زنی پیمان زناشویی می‌بست. سند ازدواج سلطان نجم‌الدین، پادشاه سرزمین یمن شاید اولین و تنها سند و قبالة ازدواج در تاریخ باشد که شهود عقد و امضاکنندگان ذیل سند، سه سلطان، و به ترتیب گرگین پاشا امپراطور روم شرقی، ملک نعمان سلطان سرزمین شامات و آکس دوم پادشاه ممالک یونان باشند.

شب از نیمه گذشته بود که دف‌زنان و عودنوازان می‌نواختند. جوانان رومی دست‌افشان پای می‌کوبیدند، دخترکان هلهله می‌کردند و گرگین پاشا نیز این ابیات را می‌خواند:

بیا ساقی، می باقی کرم کن میگساران را
 بپر از یاد لختی، درد و رنج روزگاران را
 هزاران آفرین بر آن بت طنّاز کز مستی
 فکند از اسب با یک غمزه سردار سواران را
 مرا سرمست کن ساقی، تو امشب بر مراد دل
 فدای چشم مستت، تازه کن عهد بهاران را
 تو را روی نکو دادند و ما را چشم مشتاقی
 گدای حسن گوید حلقه بر در، گل‌گذاران را
 به سودای سر زلف تو شد نقدینه هستی
 ادا کی می‌کنی جانان تو وام حق‌گذاران را
 چنین است حرف نجم، نجلا که تو گوش خرد داری
 محبت کن که در بند آوری چون من هزاران را
 خراب باده چشمت شدم دستم بگیر آخر
 نگاهی کن به چشم مهربانی دوستداران را
 ز هر شاخ امیدت صد هزاران گل به بار آید
 گوارا می‌کند شهدت ملال شهریاران را
 کنون گرگین بسی سرمست و نعمان هم بسی شادان
 بیا بنگر بهار بی‌زوال و بزم یاران را
 چون قصه بدینجا رسید، سلطان شهرباز خطاب به شهرزاد قصه گو گفت:
 کافی است فقط سروده گرگین پاشا را دوباره برایم بخوان. تمام ابیاتش زیبا
 بود، به خصوص آن دو بیت که:
 به سودای سر زلف تو شد نقدینه هستی
 ادا کی می‌کنی جانان تو وام حق‌گذاران را

ز هر شاخ امیدت صدهزاران گل به بار آید
گوارا می‌کند شهدت ملال شهریاران را
شهرزاد امر سلطانش را اطاعت کرد. امّا سلطان نتوانست تمام غزل
را برای بار دوم بشنود، زیرا خواب او را با خود برده بود و شهرزاد هم
صدویک شب از هزارویک شبش را به تعریف داستان پرداخته بود.

پایان شب صد و یکم

و اما ای ملک صاحب‌درایت باکفایت، در آغاز نوزدهمین شب تعریف قصه ملک نعمان، باید به عرض برسانم آن مراسم دست‌افشانی و پایکوبی و جشن و سرور، یک هفته طول کشید و روزگار بسیار خوشی بر آن جمع گذشت؛ از یک طرف شادی و شادمانی گرگین پاشا در کنار دخترش جیران و نوه‌های عزیزش شیرین و فرزین و از طرفی دیگر حضور جمع ملک نعمان و ملکه جیران، با برزین و هلنا، و از جمله شیرین‌تر از همه ایام ماه عسل سلطان نجم‌الدین و نجلائی کشمیری و انس و الفتی که بین شیرین و فرزین، با شهداد، پسر سلطان نجم‌الدین ایجاد شده بود.

چون حدود یک ماه از آن اقامت شیرین و آن پذیرایی شاهانه و آن شب‌های شورانگیز و روزهای شادی‌بخش گذشت و همگان ضمن تشکر بسیار از گرگین پاشای مهربان دوست‌داشتنی، اجازه مرخصی گرفتند، گرگین پاشا شبی که شب آخر اقامت مهمانان در دربار قسطنطنیه بود، جشن مجلل دیگری ترتیب داد و در پایان ضیافت شام، رو به شریف‌زادگان عزیز خود کرده و گفت: هرچند دل‌کندن از شما برای من و ملکه، بسیار سخت است، اما چاره نیست، زیرا این جدایی، به ظاهر، اجتناب‌ناپذیر است. هر چند انسان‌ها وقتی دل‌هایشان نزد هم باشد، گویی همیشه پیش همند، ولی حال که همه شما مرا به عنوان مو سفید و بزرگتر جمع احترام گذاشته و تا به حال هم

روی حرف‌های من سخنی نگفته‌اید، اکنون هم انتظار دارم حرف‌های مرا پذیرفته و به آن عمل کنید.

اول، روی سختم با داماد عزیزم ملک نعمان پادشاه سرزمین شامات و دوست عزیز و هم‌پیمان خودم می‌باشد. البته من به تنهایی با برزین، ولیعهد پیشین شما، بسیار صحبت کردم، اینکه گفتم ولیعهد پیشین شما، زیرا از زمانی که برادر بزرگتر مقام خود را به برادر کوچکش واگذار کرد، دیگر ولیعهد سرزمین شامات، نوه عزیزم شاهزاده فرزین است. به هرصورت از داماد عزیزم ملک نعمان خواهش دارم موافقت کند تا برزین که میان سلطنت و قدرت و علم و عشق، دومی، یعنی علم و عشق را انتخاب کرده، به همراه سلطان آکس دوم و همسرش به آتن برگردد.

از شما پنهان و پوشیده نیست که دانش و حکمت نعمت است و سلطنت و مکنتم همواره همراه با دردسر و حرمان و محنت و اگر به سه سلطان بزرگوار، ملک نعمان و سلطان آکس و نجم‌الدین پادشاه برنخورد، گاهی هم نکبت. پس خوش به حال برزین که بار سنگین ولایت عهدی را با زیرکی و دانایی خود، بر دوش‌های کوچک فرزین کوچولو نهاد و از فردا به دنبال خواسته دل خود می‌رود. سفر فردایتان خوش! سلطان آکس، شاهزاده خانم هلنا و ای عاشق حکمت و فلسفه و هلنا با هم، سفرتان خوش! می‌دانم حرف برزین عزیز هم‌چنین است:

من بر آنم که ره عشق تو گیرم در پیش

گر بدانم که دو صد غافل دارد در پس

سپس گرگین پاشا ادامه داد: و اما دخترم جیران، شاهزاده دربار قسطنطنیه و ملکه دربار دمشق، همه ما می‌دانیم که تو مادر حقیقی شیرین هستی این

قبول. اما کدام دختری تا آخر نزد مادرش مانده که شیرین در کنار تو بماند؟! اگر بخواهی همیشه شیرین را در نزد خودت نگاه داری که چند سال دیگر خواستگاران پاشنه دروازه سلطانی قصر دمشق را از جا درمی آورند. فرض می‌کنیم چند سالی هم بتوانی شیرین چون جان شیرینت را، نزد خود نگاه‌داری، اما بعد از آن چند سال کجا می‌توانی دامادی برازنده‌تر و شایسته‌تر از شاهزاده شهاد یمنی پسر سلطان نجم‌الدین عزیز ما پیدا کنی؟! گذشته از آن چگونه دلت راضی می‌شود ملکه نجلا که اگر بیشتر از تو شیرین و فرزین را دوست نداشته، یقیناً کمتر دوست نخواهد داشت، هر دو عزیزکرده‌اش را برای تو بگذارد و دست خالی برود. البته ملکه نجلا می‌ماند در این میان ضرر نکرده. اگر شاهزاده فرزین را به تو پس داده، خداوند در عوض شاهزاده شهاد را به او داده است. ان‌شاءالله چند سال دیگر همه با هم به یمن می‌رویم و جشن عروسی مفصلی برای شهاد و شیرین برپا می‌کنیم. جالب آنکه در آن جشن، مادر عروس و مادر داماد هر دو یکی است. هر چند که عروس و داماد، خواهر و برادر نیستند و نباید هم باشند.

خب، سفر شما چهار شاخه گل و دو زوج سعادتمند که دوتایتان چندی پیش دل به هم دادید، و دو دیگر دل‌داده‌تر می‌مانید تا روز وصل برسند، به خیر و خوشی! و این دو بیت هم بدرقه راه شما چهار شاخه گل باد:

عشقی است مرا در سر و آنهم به هوایت

جانی است مرا در تن و آنهم به فدایت

خواهم که قدم بر سر چشمم نهی اما

ترسم شود آزرده مژگان کف پایت

آنگاه گرگین پاشا، باز رو به ملک نعمان کرد و گفت: نور چشم و

دختر من، بی آنکه من بدانم دست روزگار او را به دربار تو آورد و اکنون هم ملکه دربار و مادر ولیعهد توست. در مرتبه اول وی را خدا آورد و دست تو سپرد و این بار، من امپراطور سرزمین روم و بنده خدا او را دست تو می سپارم. بدان تا زنده هستم، حامی و متحد تو و هم پیمان تو خواهم بود، زیرا که تنها فرزندم، یعنی جیران دلبندم که پیمان زناشویی با تو بست، باعث شد که اکنون یک دست اتحادم در دست تو باشد و دست دیگرم در دست سلطان آلکس دوم، پادشاه سرزمین یونان و دلم هم پیش سلطان نجم الدین، که تا من زنده ام به طور قطع و یقین بین یونان تا روم شرقی، از روم شرقی تا شام، از شام تا یمن و باز از یمن تا یونان، یک جاده صلح و آشتی، پر از گل و ریحان خواهد بود و جالب تر از همه موضوعها، این مورد است که ملک نعمان عزیز ما، شاید تنها پادشاهی در طول تاریخ باشد که هم از دربار یمن در گذشته دختر به زنی گرفته است و هم به دربار یمن در آینده دختر به زنی می دهد، که اول مادر برزین، این عاشق فلسفه و حکمت را گرفت و اکنون شیرین، دختر جیران نور چشم گرگین پاشا را می دهد. چه بده بستان جالبی!

و اما این چند بیت، در پایان این شب بی نظیر تاریخی و در این لحظه های سرخوش عاشقانه که زبان دل من است، با شب بخیر و سفر خوشی که برایتان آرزو دارم تقدیم یکایک شما باد:

ای روضه رضوان مرو مرو

ای پرتو یزدان مرو مرو

هر دم ز دلم عشق می دود

در هر رگ و شریان مرو مرو

با من میسند شبی بلا

با موی پریشان مرو مرو

یعقوب صفت ناله می کنم

ای یوسف کنعان مرو مرو

و اما ای سلطان مقتدر باحشمت و جاه و شهرزاد قصه گو را حامی و پشت و پناه! در پایان آن مجلس مهمانی و بعد از آنکه گرگین پاشا امپراطور روم شرقی شب خوش و سفر بخیری به مهمانان خود گفت، به خوابگاه رفت و صبح روز بعد هم بدرقه ای رسمی و مجلل، در دربار قسطنطنیه انجام شد. سلطان آکس دوم و شاهزاده هلنا و سردار برزین به سوی یونان، سلطان نجم الدین و ملکه نجلا و شیرین و شهاداد به طرف سرزمین یمن و ملک نعمان و ملکه جیران به جانب دمشق حرکت کردند.

وقتی همه رفتند، گرگین پاشا اشک چشمان خود را پاک کرد و زیر لب گفت: نمی دانم آیا زنده خواهم بود که باز هم این عزیزان را ببینم. نمی دانم آیا چرخ روزگار آنگونه خواهد چرخید تا این پیمان اتحاد که دیشب بین چهار مملکت روم شرقی و یونان و یمن و شام بسته شد، مدتها برقرار باشد.

و اما ای همسر قدرتمند شهرزاد قصه گو، چون ما نمی توانیم در آن واحد، همراه سه کاروان عازم یونان و یمن و شام باشیم و از آنجا که نام داستان تقدیمی من به سلطان والاتبار خویش، ملک نعمان است، پس اجازه خواهند فرمود که ابتدا قافله پر شوکت ملک نعمان و ملکه جیران و فرزین ولیعهد هفت ساله شده را دنبال کنیم. ملک نعمان با آنکه سریر وزیر، آن اندیشمند باخرد را جلوتر به دمشق فرستاده بود، اما عجیب دلش شور می زد و نگران

اوضاع مملکتش بود. چندین بار هم به ملکه جیران گفته بود: من از حکام سرزمین‌های شمالی خیالم راحت نیست که آنها، هم مردمانی وحشی، و هم زخم شمشیر برزین خورده‌اند.

باری، ملک نعمان و جیران و فرزین رفتند و رفتند تا روزی نزدیک غروب آفتاب، از پشت تپه‌ای کنار مسیر کاروان سلطنتی، صدایی به گوش کاروانیان از جمله جیران و ملک نعمان رسید که صدا از آن پیرزنی بود که نالان می‌گفت: ای صاحب من، بهر خدا رحم کن، مرا نکش. مگر هر برده و کنیز که پیر شد باید او را کشت؟ بهر خدا مرا همینجا رها کن و برو. که صدای نخراشیده و خشنی گفت: تو دیگر پیر شده‌ای، کسی تو را از من نمی‌خرد. من هم نان مُفت ندارم بدهم تو بخوری. پس باید تو را بکشم. پیرزن ناله‌کنان اضافه کرد، آخر بی‌رحم چرا بکشی، رهایم کن. که با شنیدن آن ناله‌ها و استغائه‌ها، ملک نعمان دستور داد کاروان بایستد و به حاجب همراه خود گفت: بروید ببینید این صدا از کجاست؟ آنها را نزد ما بیاورید.

بعد از مدتی مردی کره‌المنظر و پیرزنی گیس سفید و خمیده‌قد ظاهر شدند. پیرزن تا چشمش به کاروان و کاروانیان افتاد، خود را از دست آن مرد رها کرد و بدو بدو خودش را به کجاوه ملک نعمان رسانید و گفت: والاتبار، بهر خدا، مرا از دست صاحبم که به دلیل پیری می‌خواهد مرا بکشد، نجات دهید. ملک نعمان به آن مرد به قول کنیز، صاحب، گفت: می‌دانی تو اکنون در کدام سرزمین هستی؟ که مرد پاسخ داد: باید در ملک شام باشم. ملک نعمان هم گفت: همینطور است و ادامه داد: من هم سلطان این ملک و مملکت‌م. پس به تو فرمان می‌دهم که این پیرزن بیچاره را رها کنی. مرد به خاک افتاد و با ظاهری گریان گفت: اطاعت ای شه‌یار. ملک

نعمان هم رو به حاجب همراه خود کرد و اظهار داشت: ده سکه به این احمق بدهید و به او بگویید اگر بار دیگر ریخت نحسش را ببینم، دستور می‌دهم گردنش را بزنند. ضمناً این پیرزن را همراه خود بیاورید. او از امروز جزء خدمهٔ دربار دمشق است.

و اما ای سلطان بااعتبار، قافلهٔ سلطنتی مقداری که رفت در گوشهٔ سبز امن و پردرختی که کنار چشمهٔ آبی هم بود توقف کرد. حاجب همراه نزد ملک نعمان آمد و گفت: سلطان، کنیز پیر با اصرار اجازهٔ شرفیابی می‌خواهد. می‌گویند مرا برای چند دقیقه هم که شده حضور سلطان و ملکه مکرم ببرید. ملکه جیران به شوهرش گفت: چه ایرادی دارد اجازه بده بیاید. شاید حرفی برای گفتن داشته باشد.

بالاخره پیرزن گیس سفید به خیمهٔ برپاشده برای پادشاه و ملکه آمد و زمین ادب بوسید و عرض کرد: درست است که پیر شده‌ام و قدرت کارکردن ندارم، اما برای اینکه بتوانم زیر سایهٔ سلطان، در دربار زندگی کنم و خجالت هم نکشم، عرض می‌کنم که من کنیز، قصه‌های بسیار به یاد دارم. اگر اجازه فرمایید شب‌ها در محضر شاهزاده ولیعهد شرف حضور داشته باشم و برای ایشان قصه بگویم تا خوابشان ببرد. ملکه جیران رو به فرزین که در کنارش نشسته بود کرد و از او پرسید: مادر جان دوست داری ایشان جای مادر بزرگ برایت قصه بگویند؟ فرزین خنده‌کنان گفت: مامان جیران، مامان جیران بگو همین الان تعریف کند و ملکه هم گفت: فعلاً یکی از آن قصه‌هایی را که می‌گویی در خاطر داری، برای ولیعهد ما در حضور سلطان و من تعریف کن.

پیرزن گیس سفید با آب و تاب تمام داستانی را شروع به تعریف کرد که

هنوز چند دقیقه‌ای نگذشته بود که فرزین به خواب رفت. ملک نعمان دو دست بر هم کوبید. حاجب همراه وارد شد و تعظیم کرد و ایستاد، و پادشاه گفت: از این پیرزن خوب مراقبت و نگهداری کنید. بد نیست اگر گاهگاهی شب‌ها بیاید و برای ولیعهد ما قصه بگوید.

چون حاجب همراه و پیرزن گیس سفید از خیمه خارج شدند، ملکه جیران دوباره حاجب را صدا زد و گفت: از این زن بپرسید قبلاً کجا بوده و نزد چه کسی خدمت می‌کرده است رفتار و ادبش نشان آن دارد که مدتی در درباری کنیزی کرده باشد. دیدم خیلی آداب‌دان و چرب‌زبان است. حاجب رفت و بعد از مدتی با اجازه به خیمه وارد شد و عرض کرد، کنیز گیس سفید می‌گوید: در دوران جوانی‌ام مدتی در دربار امیر کارتاژ خدمت کرده و این آداب را در آنجا آموخته‌ام. در این موقع ملک نعمان رو به جیران کرد و خنده‌کنان گفت: نکند این کنیز کارتاژی هم مثل تو دختر امیری باشد که آخرش شاهزاده و دختر امپراطور گرگین پاشا از آب درآمدی؟! که ملک و ملکه باز هم هر دو خندیدند.

چون قافله به دمشق رسید و پادشاه و ملکه وارد دربار شدند و بعد از مدتها دوری در قصر خود جای گرفتند، در کنار سرای مخصوص ولیعهد اتاقی را در اختیار پیرزن گیس سفید گذاشتند که شبها برای فرزین ولیعهد قصه بگوید. یک روز صبح که سریر وزیر حضور ملک نعمان شرفیاب شد، اجازه گرفت و گفت: نمی‌دانم چرا من از این پیرزن گیس سفید خوشم نیامده. ملک نعمان با خنده گفت: من می‌دانم چرا، چون پیر است و چروکیده و گیس سفید. اگر جوان بود و صورتی چون برگ گل داشت و گیسویی گلابتون، آیا باز هم سریر وزیر ما این حرف را می‌زد؟

داستان ملک نعمان ۱۴۹

و اینجا بود که شهرزاد متوجه شد سلطان شهرباز به خواب رفته. لذا لب فرو بست و تعریف بقیه داستان را برای شب بعد گذاشت.

پایان شب صد و دوم

و اما ای سلطان مقتدر نشسته بر تخت و ای همسر والاتبار شهزاد خوشبخت، اگر خاطر مبارکتان باشد، دیشب، قافلهٔ ملک نعمان را دنبال کردیم. قصهٔ بهدمشورسیدن و واردقصرشدن ملک نعمان و ملکه جیران و فرزین را به اضافه پیرزن گیس سفید تعریف کردم. امشب و شاید هم فرداشب اجازه می‌خواهم، تا سلطان شهرباز بزرگوار خود را، به همراه قافلهٔ سلطان آکس دوم و شاهزاده هلنا و سردار برزین که عازم یونان هستند، ببرم.

در اولین شبی که قافله سلطنتی سلطان آکس دوم در جای مناسب و فرحناکی اتراق کرد، بعد از صرف شام، سردار برزین رو به پدر همسرش یا سلطان آکس دوم نمود و پرسید: آیا اجازه دارم منی که افتخار دامادی شما را پیدا کرده و تقریباً جزء اهل خانواده‌تان شدم از حضرتعالی سؤال کنم؟ سلطان آکس دوم پاسخ داد: بپرس داماد عزیز و از فرزند گرامی‌ترم. برزین گفت: در جمع خانوادهٔ رئوف و مهربان و مردمدار شما که نمونه و نشانه‌اش خود سلطان و همسر شاهزاده هلنا می‌باشد، وجود ملکه ماریا، یا مادر درگذشتهٔ شما، برای من مسئله‌برانگیز و جای تعجب بود. در برابر شما پدر و دختر صاحب احسان و سخایا، وجود آدمی با لقب ملکه آفت‌ها و بلایا، جای سؤال بود. آیا ممکن است اندکی دربارهٔ مادر ازدنیارفتهٔ خود برای دامادتان سخن بگویید.

سلطان آلكس دوم در جواب سردار برزین گفت: با كمال میل. فقط ممكن است تعریف داستان ملكه ماریای معدوم قدری طول بکشد. امیدوارم خسته‌تات نکند. و آنگاه اینگونه آغاز کرد: پدرم جوان بود و تازه بر تخت سلطنت یونان نشسته بود که روزی هنگام شكار، مادرم را دید و عاشق او شد. مادرم قبل از پدرم یک ازدواج کرده و همسر مردی شده بود که می‌گفتند از طایفه عفريتان بوده. بزرگان شهر و به‌خصوص انجمن حکما و فلاسفه آتن با ازدواج پدرم یا ماریای بیوه که در همسری یک مرد از طایفه عفريتان بوده مخالفت کردند، اما پدرم که عشق ماریا کورش کرده و مسئولیت حفظ تاج و تخت کشور باستانی یونان را فراموش کرده بود، ماریای نیمه‌عفريت را به عقد ازدواج خود درآورد.

چون من به‌دنیا آمدم، مادرم در نهایت ناجوانمردی به قصد اینکه خودش صاحب تاج و تخت شود پدرم را کشت که انجمن حکما و فلاسفه آتن، مادرم را از اریکه قدرت دور نمود و تا بزرگ‌شدن و برتخت‌نشستن من، زمام امور را در دست گرفت. البته من هم تحت تعلیم مریبان و معلمان انجمن حکما و فلاسفه آتن، بزرگ شدم و به سن قانونی رسیده و بر تخت سلطنت یونان تکیه زدم. به‌خصوص آنکه با یلنا دختر مربی و معلم خود که دبیر انجمن حکما و فلاسفه یونان بود هم ازدواج کردم که یلنای محبوب و صمیمی مادر همین هلنای عزیز بود که اکنون همسر توست. اما یلنا به همان شکلی از نوع مرموز از دنیا رفت که پدرم، سلطان آلكس اول درگذشت. اما چون مادرم ملكه ماریا بسیار هوشمندانه و زیرکانه، شوهرش و عروسش را کشته بود، ما نتوانستیم ثابت کنیم که مسبب آن جنایت دوم هم مادرم بوده و از آنجا که اصولاً من آدم دل‌رحم و رؤوفی هستم، با وجود

توصیه‌های مکرر انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن، هرگز حاضر نشدم با مادرم مقابله کنم، زیرا گذشته از عشق مفروطی که به مادر جنایتکار خود داشتم، وی را به جهت شجاعت و رشادتش، بسیار می‌ستودم.

مادرم به قدری توانمند و در مبارزه تن به تن - با وجود زن‌بودنش - مسلط بود که من مردانی مثل او را کم دیده بودم. نمونه‌اش نوه او، یعنی همین هلنا همسر توست که شنیده‌ام در شمشیربازی دست کمی از تو ندارد. مادرم همان دشمنی و کینه‌ای را که با همسر درگذشته‌ام یلنا داشت، درباره هلنا هم اعمال می‌کرد و البته من هم قبول می‌کنم که به خاطر عشق فراوان به مادرم، در مقابل او بسیاری مواقع از خود ضعف نشان می‌دادم. حتی یکی دوبار انجمن حکما و فلاسفه و به دنبالش مجلس شورای آتن به من تذکر داده بودند که اگر دست از مماشات خود با مادرم برندارم، مرا از سلطنت معزول کرده و دخترم هلنا را بر جای من خواهند نشاند. عملاً روزهای آخر هم حکومت و سلطنت داشت به هلنا منتقل می‌شد. اما از آنجا که تعدادی از ایادی مادرم، در رأس حکومت بودند، من همواره به مجلس شورا و انجمن حکما و فلاسفه آتن توصیه می‌کردم، اجازه بدهند که من خودم چاره کار را بکنم. تا این که بالاخره مادرم، با توطئه و دسیسه باعث شد، خشم امپراطور گرگین پاشا برانگیخته شود و به ما اعلان جنگ بدهد و بقیه‌اش را شما در جریان هستید.

ای برزین عزیز و داماد شایسته، این بود داستان مادرم یا ملکه ماریا که هلنا او را ملقب به ملکه آفت‌ها و بلایا نمود و من هرگز نتوانستم بفهمم، در وجود پر از حيله و دسیسه مادرم چه قدرتی بود که هم پدرم را در مقابل خودش به زانو درآورد و هم مرا رام و مطیع خودش نمود. حتی هنگامی که او

کودتا کرد و بر جای من بر تخت سلطنت نشست، وقتی بعد از مقابله به مثل انجمن فلاسفه و حکما، دستور گردن زدن او را دادم، از خودم و کارم تعجب کردم، زیرا حالا که ملکه آفت‌ها و بلاها مرده است باید اعتراف کنم تا هلنا بزرگ نشده و در برابر او قد علم نکرده بود، من موجود بی‌اراده‌ای، مثل موم در کف دست او بودم.

چون صحبت‌های سلطان آکس دوم به پایان رسید و وی آنگونه به عجز خود در برابر مادر مکار و دسیسه‌گرش اعتراف کرد، هلنا دو انگشت دست راست خود را به پیشانی‌اش گذاشت و فکری کرد و گفت: پدر جان آن صحنه‌ای را که مردم به هدایت انجمن حکما و فلاسفه شورش کردند و وارد دربار شدند، که ما هم در مقام دو زندانی در تالار ایستاده بودیم را لطفاً به خاطر بیاور. سلطان آکس دوم پرسید: منظورت چیست دخترم؟ هلنا گفت: پدر، من و شما آن موقع خیلی عصبانی بودیم و فاصله‌مان هم از ملکه کودتاچی قدری دور بود و بین ما و ملکه، مردمان شورش کرده‌آتن قرار داشتند. الان که آن صحنه را در خاطر مجسم می‌کنم، یادم می‌آید صدایی که آن موقع به گوش من رسید، صدای مادر بزرگم نبود. نکند باز هم با حيله و دسیسه‌ای روبه‌رو شده‌ایم و آن زنی را که شما دستور دادید گردنش را بزنند مادر بزرگ ماریا نبوده. سلطان آکس دوم گفت: من به دلیل عصبانیت آن هنگام لحن و تن صدا را در خاطر ندارم، اما مگر ممکن است قیافه‌ی مادرم را عوضی گرفته باشم؟! که هلنا گفت: پدر جان اگر از نظر شما اشکالی نداشته باشد! وقتی به آتن رسیدیم گور ملکه آفت‌ها و بلاها را می‌شکافیم، تصور نمی‌کنم در این مدت، پوسیدگی آنقدر در جنازه زیر خاک تأثیر گذاشته باشد که نتوانیم تشخیص بدهیم آن زنی که آن روز بر تخت شما نشسته بود ملکه

ماریا مادرتان بود، یا بدل او؟ سلطان آلكس گفت: یعنی می‌خواهی بگویی مادر حقه‌بازم در آن مدت کوتاه برای خود بدل هم درست کرده بود؟ و هلنا پاسخ داد: هیچ بعید نیست.

چون آنها به آتن رسیدند، فردای شب ورود، اعضای مجلس شورای آتن و انجمن حکما و فلاسفه برای خوش‌آمدگویی به پادشاه، وارد قصر سلطنتی شدند که سلطان آلكس دوم، بعد از قدردانی از اعضای حاضر در قصر، ابتدا برزین را معرفی کرد و گفت: داماد شایسته من که بزرگوارانه از ولایت عهدی سرزمین شامات دست کشید، با افتخار تبعیت کشور یونان را پذیرفته و از آنجا که انسان فهیم و اندیشمندی است، دوست دارد در سلک اعضای محترم انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن درآید. اینک ما سلطان آلكس دوم، ضمن معرفی ایشان و تأیید شایستگی و لیاقتشان، نامبرده را برای احراز این مقام، معرفی و انتظار پذیرفته‌شدن تقاضای خود را داریم.

اعضای شورا با گفتن: «مقدمتان مبارک»، برای وی کف زدند و در همان جلسه هم جامه مخصوص اعضای دائم را به تن سردار برزین پوشاندند. ضمناً سلطان آلكس اضافه کرد: از آنجا که من به هوشمندی و کیاست دخترم شاهزاده خانم هلنا ایمان دارم، ایشان چندی پیش در طول سفر به ما گفتند که: آن روز که بنا به تصمیم مجلس محترم و شورای مکرم، مردم آتن شوریدند و ملکه غاصب کودتاچی را معزول کردند، صدایی که به گوش ایشان رسید، صدای ملکه ماریا نبوده است. چون ما تصمیم داریم فردا قبر ملکه مادر را شکافته و در تابوت او را باز کنیم، از تعدادی اعضای محترم تقاضا داریم، فردا در این مراسم شرکت کنند.

در این موقع یکی از اعضای انجمن گفت: باید به عرض برسانم، چون

اعلیحضرت آن موقع خود را شایق در شرکت مراسم کفن و دفن نشان ندادند، من رأساً به این کار اقدام کردم و دستور مومیایی جنازه ملکه را که نیم‌گردنش از ضربه شمشیر از تن جدا شده بود صادر نمودم. البته من که ملکه ماریا را در طول حیاتش از نزدیک ندیده بودم، اما وقتی برای امر مومیایی، صورت مرده را می‌شستیم، متوجه شدیم که ملکه، چهره خود را آرایش و گریم شدید کرده است. آنجا بود که برزین و هلنا نگاهی به هم کردند و بعد لبخندی معنی‌دار بر لبشان نشست.

روز بعد هنگام شکافتن قبر و گشودن در تابوت ملکه آفت‌ها و بلاها، سلطان آلكس دوم و هلنا و برزین و جمعی از اعضای انجمن ایستاده بودند. چون در تابوت برداشته شد، ابتدا سلطان آلكس خم شد و درون تابوت را نگاه کرد که فوراً گفت: این جسد مومیایی شده متعلق به مادر من نیست. هلنا هم بعد از نگاهی گفت: اعلیحضرت این جنازه آنوش، خواهر عفریته زاغگوش معدوم است. برزین نیز نگاهی کرد و گفت: پس به این ترتیب همچنان در دسر ادامه دارد.

اعضای حاضر انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن به وضوح و روشنی دیدند که رنگ چهره هر سه نفر پریده و باز هم سردار برزین جمله خود را تکرار کرد که: آری همچنان در دسر ادامه دارد. یعنی آن وقتی که در طول راه، سلطان آلكس به سردار برزین گفت: من گذشته از علاقه وافر که به مادرم داشتم، به خاطر آنکه وی، ایادی زیادی در دستگاه حکومتی داشت، ناگزیر به رعایت و ملاحظه او بودم، بیخود نگفت.

حال ای سلطان مهربان و ای همسر وفادار من شهرزاد قصه گو، برای اثبات ادعای سلطان آلكس و حلّ معما، باید قدری به عقب برگردیم و

داستان را از زمان کودتای ملکه عفریت‌ها و بلایا دنبال کنیم و داخل جلسه انجمن و فلاسفه و حکمای شهر آتن در همان روز شویم؛ همان جلسه‌ای که اعضای انجمن تصمیم گرفتند، مردم شورش کرده را هدایت نموده و ماریای کودتاچی را سرنگون سازند. در اینجا باز هم باید اضافه کنم ملکه ماریا در انجمن فلاسفه هم عامل نفوذی و دست‌نشانده مخصوص داشت.

و اما آن دست‌نشانده و نوکر حلقه‌به‌گوش ملکه ماریا در انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن، خدمتکار پیر انجمن بود که روز جلسه هنگام پذیرایی از اعضا، متوجه تصمیم متحده انجمن شد. او بعد از پایان جلسه خود را به سرعت به دربار رسانده و حضور ملکه کودتاچی بار یافت و موضوع را با او در میان نهاد و ده سکه زر دست‌خوش گرفت و مرخص شد.

ملکه ماریای ترسیده به فکر فرو رفت و فهمید کودتایش اشتباه بوده و هرگز یارای ایستادگی در برابر تصمیم انجمن حکما و فلاسفه و تصویب مجلس شورا را ندارد. قدری فکر کرد و به خود گفت: باید فعلاً فرار کرد. اما فرار تنها را صحیح ندید و به وسیله یکی از ایادی‌اش گریمر تئاتر بزرگ شهر آتن را خبر کرد. ضمناً شخصی را هم به دنبال آنوش خواهر زاگگوش ندیمه خود که معرف حضورتان هست، فرستاد. چون آنوش مقابل ملکه حاضر شد، به وی تفهیم کرد که چگونه ایفاگر نقش ملکه هنگام هجوم شورشیان به دربار باشد و به وی گفت: تو را از این جهت و به این دلیل به طور موقت برجای خود می‌نشانم، چون من اگر در دربار بمانم کاری نمی‌توانم از پیش ببرم. تو یک روز جای من بنشین، تا من از بیرون قصر با سربازان وفادارم وارد قصر شده و شورشیان را از دم تیغ بگذرانم. بیا بگیر، این دو کیسه پر از سکه‌های زر هم انعام تو. در همان موقع بود که گریمر

تئاتر بزرگ شهر آتن نیز وارد دربار شد. ملکه ماریا ده سکه زر هم به مرد گریمور داد و گفت: من یک طرف می‌نشینم و آنوش طرف دیگر. دلم می‌خواهد وی را آنگونه با نگاه کردن دقیق به چهره من، گریم کنی که هیچ کس نفهمد ملکه ماریا کدام است و آنوش کدام.

گریمور چیره دست تئاتر بزرگ شهر آتن، آنوش را آن طور با گریم شبیه ملکه درست کرد که ملکه ماریا پنج سکه زر دیگر هم به او داد. آنگاه ملکه لباس خود را بر تن آنوش کرد و تاج مرصع را هم بر سر او نهاد و به وی گفت تا چند بار حرکات او را تمرین کند. چون آنوش از عهده آزمایش سربلند بیرون آمد، ملکه ادامه داد: لازم است افراد مهم حتماً یک بدل داشته باشند. برای صدایت هم باید فکری بکنم. بگذار فردا بگذرد.

زمانی که مردم شورش کرده شهر آتن داخل قصر شدند و ملکه ماریای کودتاچی که پشت یکی از پرده‌های سرسرای قصر ایستاده بود، با چشمانش دید که گردن آنوش بیچاره زده شد، زیر لب گفت: دیگر ماندن فایده ندارد، باید فرار کرد. قدری دیر به فکر افتادم، اما جبران می‌کنم و بلافاصله از در پشت قصر خارج شد.

او که در دقایق آخر، تمام پیش‌بینی‌های لازم را کرده بود، از آنجا که با وجود سن بالای شصت سال، بسیار فرز و چالاک بود، به سرعت بر پشت زین اسبی که کنار در مخفی جنوبی قصر قرار داشت پرید و رو به جانب مشرق نهاد. به دنبالش سه مرد شمشیرزن نیز سواره حرکت کردند. ملکه ماریای درحال فرار و سه سوار همراه او خورجین‌های خود را پر از سکه‌های طلا کرده بودند. آن روز شهر آتن به قدری شلوغ و به هم ریخته بود که هرگز کسی توجهی به چهار سواری که با نقاب صورت خود را پوشانده و چون باد

در حرکت بودند، نکرد. ملکه آفت‌ها و بلایا با سه شمشیرزن همراه، خود را به ساحل دریا رساندند و اسب‌های خود را فروختند و خورجین‌های پر از سکه‌های طلا را در دو صندوق نهادند و به عنوان تاجر با کشتی رهسپار ساحل سرزمین سوریه شدند.

ملکه آفت‌ها و بلایا با همراهانش به سوریه رفت و سلطان شنونده قصه‌های شهرزاد هم به خواب رفت و قصه‌گوی مشهور ما هم لب از سخن گفتن فرو بست.

پایان شب صد و سوم

و اما ای سلطان صاحب مکارم و سجایا، در ادامه داستان شیرین و جذاب تقدیمی باید عرض کنم، ملکه آفت‌ها و بلایا در خاک سوریه نیز، که در آن ایام سلطانش یعنی ملک نعمان در روم شرقی بود، با چهار اسب تازی بادپایی که خرید، خود را با همراهانش، به بارگاه امیر کل قبایل سرزمین‌های شمالی و از دشمنان دیرینه ملک نعمان رساند. چون ماریا به کنار قصر آرشاک، امیرکل قبایل رسید، به حاجب مخصوص وی گفت: به سردار بزرگ خود بفرمایید، ملکه ماریا که از دشمنان سرسخت ملک نعمان می‌باشد، می‌خواهد با شما در پنهان و به دور از چشم دیگر کسان سخن بگوید.

آرشاک یا امیر کل قبایل سرزمین‌های شمالی شامات، چون نام ملکه ماریا را شنید، خود به استقبال او تا دم دروازه ورودی قصرش آمد و ملکه آفت‌ها و بلایا را به درون برد و حدود سه ساعت، آنها دوتایی و بدون آنکه کسی حضور داشته باشد، با هم گفت‌وگو کردند. در پایان آن مذاکره سرّی و محرمانه، آرشاک دستور داد، قصری به طور خاص، با خدمه و سواران شمشیرزن و تجهیزات کامل در اختیار ملکه ماریا قرار دهند.

مدتی گذشت که جاسوسان آرشاک خبر آوردند، ملک نعمان از قسطنطنیه به طرف دمشق حرکت کرد. آن زمان بود که ملکه آفت‌ها و بلایا به آن شکل ساختگی کنیز و با یک صاحب ساختگی در مسیر ملک نعمان قرار گرفت. و

آنگونه که عرض کردم و سلطان شهر باز هم توجه فرمودند توانست خیلی راحت به عنوان گیس سفید و قصه‌گوی مخصوص شاهزاده فرزین، وارد دربار دمشق شود.

ملکه ماریای خائن، چنان جای خودش را با زبان‌بازی و تملق و تعظیم و کرنش نزد ملک نعمان و ملکه جیران باز کرد که حد نداشت، و چنان فرزین ولیعهدشده هفت‌ساله به آن پیرزن گیس سفید مکار شیفته شد که بیشتر اوقاتش را با او می‌گذراند.

روزی ملکه جیران به شوهرش گفت: چنان فرزین به این پیرزن کنیز که نامش را هم ماری اعلام کرده دلبستگی پیدا کرده که به وی حسادت می‌کنم. ملکه آفت‌ها و بلاها چنان توجه دیگر درباریان را هم نسبت به خود جلب کرده بود، که وی سنگ صبور و محرم راز تمام درباریان شده بود. او از روی تزویر، شب و روز و در حضور خرد و کلان و وزیر و غلامان چنان بر جان ملک نعمان و ملکه جیران دعا می‌کرد که همه تعجب می‌کردند. فقط سریر وزیر بود که همچنان با شک و تردید به آن پیرزن گیس سفید مکار می‌نگریست. اما با تمام ذکاوت و دانایی‌اش، هرچه فکر کرد نتوانست علتی برای شک و تردید خود پیدا کند. لذا او هم بعد از مدتی توجهش را از آن پیرزن برداشت، تا اینکه سریر وزیر به امر ملک نعمان، برای رسیدگی به حساب‌های دیوانی و مالیات‌های گرفته‌شده، عازم ولایات جنوبی شد.

چون دربار دمشق از وجود تنها فرد باهوش و دانشمند و فهیم و دورنگر خالی شد، ملکه آفت‌ها و بلاها موقع را مغتنم برای اجرای نقشه از قبل طراحی‌شده‌اش با آرشاک، دید. پیرزن مکار روزی دوبار برای فرزین قصه می‌گفت؛ یکی بعد از ناهار و یکی هم بعد از شام. معمولاً ظهرها اگر

داستان ملک نعمان ۱۶۳

ملک نعمان در دربار بود، می آمد و می نشست و شنونده داستان های فریبنده آن پیرزن نابکار می شد. گاهی شبها هم ملکه جیران شنونده دوم قصه های آن زن شوم تر از عفریته ها می شد.

تا اینکه یک روز پیله ورائی که کالاهای مختلف و دست بافت های ارزنده ابریشمین آورده بودند به دربار آمدند. البته آن پیله ووران هم با تباری و نقشه از قبل تنظیم شده ملکه ماریا و آرشاک آمده بودند، تا چند ساعتی وقت ملکه جیران یا مادر فرزین را بگیرند. چون ملک نعمان به اتاق فرزین آمد تا به رسم چندین روز قبل خود، قصه ای از زبان آن پیرزن گیس سفید مکار بشنود و بعد برود و به استراحت بعد از ظهر خود بپردازد، فرزین شیرین زبان گفت: شاه بابا جان، شاه بابا جان، امروز مادر بزرگ ماری شربت خیلی خوشمزه ای برایم درست کرده، این ظرف سوم است که دارم می خورم. کمی بخورید تا بدانید چقدر شیرین است. بعد جام شربتش را به قول خودش به دست شاه بابا داد. تا ملک نعمان جام را به لبش نزدیک کرد، فرزین هفت ساله گفت: شاه بابا همه اش را نخورید ها.... ملک نعمان خنده ای کرد و گفت: پسر جان من دوست ندارم ولیعهد سرزمین شام، آدمی خسیس باشد. بعد رو به پیرزن مکار کرد و گفت: شربت خوش طعمی بود. این چیست و از کجا آورده ای؟ پیرزن یا ملکه آفت ها و بلایا گفت: سلطان، بهار نارنج است. از همین پیله ورائی که حضور ملکه شرفیاب شده اند، خریده ام. آیا یک جام از این شربت را میل می فرمایید؟ ملک نعمان گفت: بله هم امروز و هم روزهای دیگر. به خصوص بعد از نهار، چرا که شربت بسیار گوارایی است.

قبل از آنکه ملک نعمان جام شربت را از دست ملکه آفت ها و بلایا بگیرد و بنوشد، باز هم فرزین گفت: شاه بابا جان، اجازه می دهید امروز بعد از

خواب روزانه، با مادر بزرگ ماری برای اسب سواری از قصر خارج شویم؟
 ملک نعمان جواب داد: البته که اجازه می‌دهم، هم‌الآن دستور می‌دهم کره اسب کوچکت را آماده سازند. فرزین میان حرف به قول خودش، شاه بابا جان دوید و گفت: امروز دوست دارم با مادر بزرگ ماری سوار یک اسب شویم. مادر بزرگ از هر اسب سواری تندتر اسب می‌راند. آنگاه ملک نعمان جام شربت را از دست ملکه آفت‌ها و بلاها گرفت و نوشید، سپس قصه را از زبان وی شنید و برای خواب بعد از ظهر به بستر خود رفت و آرمید. آن جام آخرین جام و آن قصه آخرین قصه و آن خواب، آخرین خواب برای ملک نعمان بود. حال اگر سؤال بفرمایید چرا اولین تیر زهر آلود ملکه آفت‌ها و بلاها بر سینه ملک نعمان نشست، باید عرض کنم آرشاک در آن جلسه گفتگوی سه ساعته، در پایان مذاکره گفت: ملکه ماریا من تمام پیشنهاداتت را قبول دارم، به شرطی که اول از همه ملک نعمان را بکشی، که ما اقوام شمالی ساکن سرزمین شام، سالهاست که از دست ملک نعمان صدمات بسیاری دیده‌ایم، به‌خصوص که این پادشاه، قاتل پدرم امیر ایشخان است. اگر قاتل پدرم را بکشی آن وقت تا پای جان می‌ایستم و شما را به آرزوهایت می‌رسانم.

ملکه آفت‌ها و بلاها هم در پاسخ آرشاک گفت: بسیار خوب، مطمئن باشید که اولین اقدام من در دیار دمشق، کشتن ملک نعمان خواهد بود.
 آری سرورم بی‌جهت نبود که شاهزاده هلنا مادر بزرگش را با آن عنوان می‌نامید. توجه فرمودید آن پیرزن با چه موزیگری و حيله‌ای ملک نعمان را که قصه تقدیمی من نام آن پادشاه را بر خود دارد از میان برداشت؟
 بعد از سؤال شهرزاد قصه گو، سلطان شهر باز پاسخ داد: آری، آری

فهمیدم و از تو می‌خواهم قصّه‌ات را امشب در همینجا قطع کنی، زیرا امشب خوابم نگرفته، بلکه می‌خواهم به کنار استخر بروم و قدم بزنم و از خدای خود بپرسم چرا برخی را موجوداتی صدچهره خلق کردی تا بعضی دورانیشان هرگز نتوانند او را باور کنند چه رسد که بخواهند به او تکیه نمایند.

پایان شب صد و چهارم

و اما ای ملک جوانبخت و باقدرت تمام نشسته بر تخت، دیشب داستان به آنجا رسید که عرض کردم، ملک نعمان جام شربت بهار نارنج آلوده را از دست ملکه آفت‌ها و بلایا گرفت و نوشید و سپس برای استراحت بعدازظهر به خوابگاه خود رفت و خوابید، که آن جام، آخرین جام او و آن خواب، خواب ابدی او بود.

آری سرورم، آرشاک در ادامه سخنان در آن جلسه به ملکه آفت‌ها گفته بود: شرط اولی که من می‌گذارم و قدم اولی که شما برمی‌دارید، کشتن ملک نعمان است، زیرا آنقدر که من کینه ملک نعمان را در دل دارم، از پسرش برزین که چهار سال هزارها هزار از جوانان ما را کشت، نفرت ندارم. سلطان و سرورم توجه فرمودند تمام دسیسه خوراندن شربت بهار نارنج آلوده، به وسیله ملکه آفت‌ها و بلایا، در لباس و هیئت پیرزن گیس سفید قصبه‌گو، از آن جهت ریخته شد تا دیگر به خواست آرشاک ملک نعمانی در سرزمین شام وجود نداشته باشد.

اما گروه سواران زنده‌ای که در شکل پيله‌وران دست‌فروش، به دمشق رفته و ساعتها ملکه جیران را سرگرم تماشا کردن کالاهای همراه خود نگاه داشته بودند، به محض آنکه از سوی ملکه آفت‌ها پیام گرفتند کار تمام شد، بساط خود را جمع کردند. چون ملکه آفت‌ها، فرزین را جلوی اسب خود نشانند و

از دروازه قصر دمشق بیرون آمد، آنها نیز به دنبالش با اسبان تندرو و تیز تک خود روان شدند. اگر سؤال بفرمایید کجا؟ عرض می‌کنم: به سوی سرزمین‌های شمالی شامات و بارگاه آرشاک، امیر کل قبایل آن مناطق.

ملکه جیران وقتی از تماشا و خرید تحفه‌ها و دستباف‌های ظریف پیله‌وران فارغ شد به قصر و خوابگاه برگشت و چون ملک نعمان را خوابیده در بستر دید، به سراغ قسمت مخصوص اقامت فرزین رفت که نشانی از فرزین و پیرزن قصه‌گو نیافت. بنابراین از دربان مخصوص سرا، سراغ آن دو را گرفت، که دربان مخصوص سرای فرزین به عرض ملکه رسانید: دایه قصه‌گو با اجازه ملک نعمان، شاهزاده فرزین را برای اسب‌سواری از قصر بیرون بردند. ملکه جیران قانع شد و برای تماشای گل‌های باغچه کنار استخر قصر، بیرون رفت. ساعتی گذشت و آفتاب رو به غروب و پشت شاخه‌های بلند کاج‌های قصر در حال پنهان‌شدن بود که ملکه جیران وارد خوابگاه شد. دید همسرش هنوز خواب است. ابتدا آهسته و دفعه دوم، قدری بلند و دفعه سوم، بلندتر صدا زد: سلطان، جناب ملک نعمان، آفتاب در حال غروب است. لطفاً بیدار شوید. اما نه صدایی شنید و نه حرکتی دید. بالای سر ملک نعمان رفت. او را تکان داد و ناگهان شیون سر داد و کف اتاق بر زمین افتاد.

حاجب مخصوص و غلامان اندرون و ندیمه‌ها دویدند و آنها هم خود را با ملک نعمان مرده روبه‌رو دیدند. شیون و فریاد سراسر قصر را فرا گرفت. در اوج آن برسروکوفتن‌ها و شیون‌کردن‌ها بود که هم ملکه جیران به هوش آمد و هم سریر وزیر سفررفته وارد شد. ملکه جیران توی سرزنان به سمت سرای مخصوص ولیعهد دوید که گفتند: شاهزاده فرزین و پیرزن گیس‌سفید به سواری رفته، هنوز برنگشته‌اند. ملکه و سریر وزیر سواران مخصوص را،

دنبال ایشان به دشت‌های اطراف قصر و حتی تا بیرون شهر دمشق فرستادند، اما هیچ اثری از فرزین و دایهٔ قصه‌گوی دروغگویش نیافتند. آشفته‌گی و نگرانی و عزا و ماتم، به خاطر مرگ ملک نعمان و گم‌شدن ولیعهد، دربار را فرا گرفت. اطبای مخصوص دربار، مرگ ملک نعمان را مسمومیت غذایی تشخیص دادند. آشپز قصر و سفره‌داران سلطان که آن روز ناهار ملک نعمان را پخته و برده بودند، به بند کشیده و شکنجه شدند و صبح روز بعد، در حالی که دربار سیاهپوش را ماتم بسیار فراگرفته بود، ملک نعمان را در مقبرهٔ شخصی که قبل از سفرش به قسطنطنیه ساخته بود دفن کردند. در این هنگام شک همه متوجه آن پیرزن گیس سفید قصه‌گو شد.

بعد از مراسم خاکسپاری ملک نعمان، سریر وزیر به ملکه جیران گفت: من از همان دیدار اول، شکل و رفتار آن پیرزن به دلم نشست. یکبار هم می‌خواستم اشاره‌ای به ملک نعمان بکنم و بگویم: من که پیر دنیا دیده و هم‌سن گرگین پاشا هستم، چهرهٔ این زن به دلم ننشسته است. اما ملک نعمان با شوخی اجازهٔ حرف‌زدن را به من ندادند. و وقتی که این اتفاق افتاد، فکرم فقط به یک‌سو معطوف شد که به دو دلیل تصور نمی‌کنم آن فکر هم درست باشد، زیرا مادر سلطان آکس یا ملکه آفت‌ها و بلایا که مرده است. مگر خیردار نشدیم که خود سلطان آکس دستور داد گردنش را بزنند؟ ملکه جیران گفت: شاید مردن دومش هم مثل مرگ اولش قلبی بوده. سریر وزیر باز هم به میان حرف ملکه جیران پرید و گفت: اتفاقاً این فکر را هم کردم. اما به خود گفتم: بر فرض که ملکه آفت‌ها و بلایا نمرده باشد، اما ملکه ما، در دوران اسارت خودشان در دربار یونان با عنوان دختر امیرکارتاژ مگر ملکه آفت‌ها را ندیده بودند؟ اگر این قصه‌گو همان ملکه آفت‌ها باشد که

خاتون بزرگوار ما وی را می‌شناسد. به این جهت بود که خود را قانع کردم و خیالم راحت شد و برای بررسی حسابهای دیوانی و سرکشی ایالات جنوبی عازم سفر شدم.

ناگهان ملکه جیران چنگ بر صورت خود کشید و گفت: راست گفتی، آن نگاهش... آن نگاهش مرا همیشه به یاد ملکه ماریا، مادر پادشاه یونان می‌انداخت. به همین جهت از این عفریتۀ قصه‌گو دل خوشی نداشتم. یکی دوبار هم، جناب وزیر سریر، به این فکر افتادم که مگر ممکن است دو نگاه آن قدر به هم شبیه باشد! اما همیشه به خود می‌گفتم: مگر ملکه بلایا را پسرش آلكس دوم گردن نزد؟! به دل خود بد نیاور.

سریر وزیر گفت: برای من اکنون محرز و مسلم است آن بیچاره‌ای که به دستور سلطان آلكس دوم گردن زده شد، مادر حقیقی سلطان نبوده و تصوّر این است که ملکه آفت‌ها پنهانی و به دنبال هلنا و عجزه زاغوش معدوم به قسطنطنیه هم آمده است و چون با همت هلنا و برزین، دوقلوها پیدا شدند، باز هم نقشه خائنانۀ دیگری، آنچنان که شاهدش بودیم را کشید. و اما اینکه حال چه باید کرد؟ برای من مثل روز روشن است تا خبر فوت ملک نعمان به گوش آرشاک، امیر کلّ قبایل سرزمین‌های شمالی برسد، به تلافی شکست‌های پی‌درپی و به خونخواهی پدرش امیر ایشخان که با ضربه شمشیر ملک نعمان کشته شد، به سرزمین ما حمله خواهد کرد. در این حالت حضور و وجود سردار برزین، در دربار دمشق لازم و واجب است. امیدوارم آن حرف‌های استعفا و کناره‌گیری از ولایت‌عهدی جایی درز نکرده باشد. هر چند ممکن است شاهزاده فرزین خردسال، شنیده‌های خود در دربار پدر بزرگش گرگین پاشا را، برای آن عجزه گیس سفید تعریف کرده باشد.

ضمناً در حال که دانستیم تمام توطئه‌ها باید زیر سر ملکه آفت‌ها باشد، دو مسئله از نظر من در اولویت قرار دارد: اول اینکه هر چه زودتر سردار برزین را به دمشق فرا خوانیم. دوم شاهزاده خانم هلنا و سلطان آکس دوم را هم از ماجرا باخبر گردانیم و از ایشان خواهش کنیم که گور ملکه ماریای معدوم را بشکافند و بقایای جنازه در تابوت را بررسی کنند، زیرا یونانی‌ها جنازه‌های خود را با تابوت دفن می‌کنند و به این جهت جنازه قدری دیرتر از بین می‌رود و تغییر شکل می‌دهد. البته اگر باخبر شویم که ملکه آفت‌ها زنده است، آن وقت من می‌توانم، البته با حدس و گمان بگویم، که شاهزاده فرزین الآن کجا می‌تواند باشد.

ملکه جیران با دستپاچگی پرسید: همین الآن هم ممکن است بگویند حدس شما چیست؟ که سریر وزیر گفت: اگر ملکه آفت‌ها زنده باشد، فرزین و آن عجزه اکنون در بارگاه آرشاک خواهند بود، زیرا ملکه آفت‌ها غیر از سرزمین‌های شمالی، جایی برای پناه‌آوردن ندارد. در یونان و روم و قبرس و یمن و بغداد که جایی نخواهد داشت، امیر بغداد هم که از اتحاد شام و یمن و روم و یونان باخبر شده، محال است ملکه آفت‌ها و شاهزاده فرزین را به سرزمینش راه بدهد. پس می‌توانم به یقین بگویم که اگر ملکه آفت‌ها زنده باشد، الآن هر دو در بارگاه آرشاک هستند. شما هم خیالتان از نظر سلامت شاهزاده فرزین راحت باشد، زیرا آنها می‌خواهند از دربار دمشق در نزد خود گروگانی داشته باشند. من وزیر پیر دربار دمشق، آرشاک یاغی را خوب می‌شناسم. اگر غیر از این بود که ملکه آفت‌ها، پدر و پسر را با هم می‌کشت و فرار می‌کرد.

و اما ای سلطان جوانبخت، بعد از برگزاری مراسم هفتم مرگ ملک

نعمان، سریر وزیر، ملکه جیران را با کاروانی سریع‌السیر، اما مطمئن، رهسپار روم شرقی و قسطنطنیه کرد تا ملکه با کمک پدرش گرگین پاشای امپراتور، ترتیب برگشتن سردار برزین را فراهم کند.

حال برمی‌گردیم به یونان و زمانی عقب‌تر، و ماجرا را از دربار آنجا تعقیب می‌کنیم. سلطان بزرگوار خاطرشان هست که وقتی در تابوت ملکه آفت‌ها را باز کردند، ابتدا سلطان آکس خم شد و درون تابوت را نگاه کرد و فوراً گفت: این جسد مومیایی‌شده متعلق به مادرم نیست. هلنا هم بعد از نگاهی گفت: این جنازه آنوش خواهر عفریته زاغکوش معدوم است و برزین هم اضافه کرد: در دسر ادامه دارد و سپس در ادامه گفت: الان هم خیلی دیر شده است. باید هرچه زودتر برگردیم. که سلطان آکس دوم پرسید: کجا؟ و برزین پاسخ داد: ابتدا به قسطنطنیه و بعد هم به دمشق. من الان گیج شده‌ام و فکرم کار نمی‌کند. دو کاردان باتجربه و دنیادیده، خیلی می‌توانند به ما کمک کنند که شاهزاده هلنا گفت: منظورت گرگین پاشا و سریر وزیر است؟ سردار برزین هم تکمیل کرد که آفرین بر تو باد! هلنا گفت: من هم با شما خواهم آمد. برزین مخالفت کرد و با اصرار تمام خواست هلنا نزد پدرش در آتن بماند و او را تنها نگذارد. هلنا پاسخ داد: در آتن پدرم تنها نیست. انجمن حکما و فلاسفه و مجلس شورای آتن از همراهان وفادار و حامیان باصفای پدرم هستند. تو را نباید تنها بگذارم، زیرا که من مادر بزرگم را خوب می‌شناسم. او بیشتر از من، با تو دشمن است.

صبح روز بعد سردار برزین و شاهزاده هلنا با زبده‌سوارانی چند، به سوی قسطنطنیه حرکت کردند. قبل از حرکت، سلطان آکس دوم گفت: سلام خاص مرا به گرگین پاشا و جناب ملک نعمان برسانید و بگویید: پادشاه

یونان که برادر و متحد شماسست با تمام سپاهیان‌ش در اختیار شما قرار دارد. ملکه جیران و همراهان از دمشق و سردار برزین و شاهزاده هلنا از آتن، به فاصله یک روز از یکدیگر به دربار قسطنطنیه رسیدند. که ابتدا شاهزاده هلنا و برزین خبر زنده بودن ملکه آفت‌ها را به گرگین پاشا دادند و روز بعد، ملکه جیران گریان در آغوش پدر، خبر مرگ ملک نعمان و ربوده شدن شاهزاده فرزین را به همگان داد. به دنبال زاری ملکه جیران در دنباله اعلام خبر مرگ شوهرش، اشک از چشمان همه حاضران سرازیر شد. گرگین پاشا گفت: زهی تأسف! زیرا ملک نعمان نه فقط از نظر من، بلکه به گفته همه، در دلیری و جنگاوری شهره آفاق بود و میان همه شاهان و سلاطین این دوران و زمان‌های گذشته چه در شرق و چه در غرب زبانزد همگان بود. وی بیشتر از سی سال سرداری سپاهش را همیشه خود بر عهده داشت و پیروزمندانه شرق و غرب عالم را هم درنور دیده بود. فعلاً یک هفته عزای عمومی اعلام می‌کنم و بعد از یک هفته من هم به سوی دمشق حرکت می‌نمایم. سپس گرگین پاشا وزیر اعظمش را که مقابلش ایستاده بود مخاطب قرار داد و گفت: پرچم‌های سرزمین‌های شام، یونان، یمن و روم شرقی، یک هفته نیمه‌افراشته و پرچم‌های سیاه هم افراشته بر فراز برج و بارو، در و دیوارهای قصر و سر گذرهای شهر باشد، ما کمرمان شکست.

اما اکنون با اجازه سلطان شهر باز، من شهرزاد می‌خواهم داستان را از آنجا دنبال کنم که ملکه آفت‌ها و بلایا، فرزین را به بهانه هواخوری و اسب‌سواری جلوی خود، روی اسب نشانند و از دروازه دربار دمشق بیرون آمد. ملکه آفت‌ها که در طول داستان بارها گفتم با آنکه سنی بالای شصت و پنج سال داشت اما بسیار فرز و ورزیده و چالاک بود و در شمشیربازی و اسب‌سواری

و تیراندازی هم همتا نداشت، اسب عربی ورزیده خود را به سمت شمال تازاند که همراهان به ظاهر پیلهورش نیز به او پیوستند. ملکه آفت‌ها همچنان اسب می‌تازاند و به هیچ وجه به اعتراض‌های پی‌درپی فرزین که مرتب می‌گفت: مامان بزرگ ماری خسته شدم، مامان بزرگ ماری خسته شدم، توجهی نمی‌کرد. با اینکه آن شب شبی مهتابی بود اما چون مسیر از دشتهای هموار به راه‌های باریک کوهستانی رسید، به ناچار ملکه آفت‌ها و همراهان به ظاهر پیلهورش که هر کدام جنگجویی کارآمد و سواری ورزیده بودند در کنار چشمه و پناه درختانی شب را بیتوته کردند.

چون صبح شد و قصد حرکت دوباره کردند، فرزین که دچار ترس و تردید شده بود پرسید: مامان بزرگ ماری کجا می‌رویم؟ که ملکه آفت‌ها گفت: فرزین عزیز من از شاه بابا اجازه گرفتم و تو را به نزد شیرین و شهداد می‌برم. فرزین از خوشحالی فریادی کشید و گفت: «پس زودتر حرکت کنیم. معطل نکنید. چه روزهای خوبی بود وقتی که من با شهداد و شیرین هم‌بازی بودم» و دیگر هرگز اعتراض نکرد و اظهار خستگی هم ننمود و هر چند وقت که ساعتی برای استراحت توقف می‌کردند، فرزین پشت سرهم می‌گفت: چرا حرکت نمی‌کنیم.

روز دوم را از صبح تا شام تاختند و رفتند و در صبح روز سوم کالسکه و کجاوه‌ای را از دور دیدند که به طرف آنها می‌آمد. چون کالسکه و کجاوه با سواران رسیدند، سردهسته آنها جلو آمد و با صدای بلند گفت: بر ملکه ماریا درود! امیر کلّ آرشاک ما را فرستادند که بقیه راه را با کالسکه تشریف بیاورید. کجاوه هم برای استراحت آن کودک است. ضمناً از اینجا تا قصر آرشاک مدام و شبانه‌روزی می‌رویم.

چون ملکه آفت‌ها که فرزین در جلویش نشسته بود، از اسب پیاده و بر کالسکه سوار شد، سردسته فرستادگان گفت: من شاباش فرمانده قشون آرشاک هستم. اگر اجازه بفرمایید، مدتی در کالسکه در خدمت شما باشم. زیرا قصد دارم دربارهٔ وضعیت دربار و سپاهیان ملک نعمان از شما سؤالاتی کنم. ملکه آفت‌ها اشاره‌ای به شاباش فرمانده کرد به این معنی که ساکت باش و حالا حرف نزن. آن اشاره را فرزین متوجه شد و ناگهان ماجرای دزدیده‌شدن خود و شیرین خواهرش را از دربار قسطنطنیه به خاطر آورد و چون شب رسید و شام خوردند و کالسکه همچنان در حرکت بود، فرزین که گویی یک‌مرتبه ده سال بزرگتر شده، خود را به خواب زد و در نتیجه ملکه ماریای نابکار، یا همان ملکه آفت‌ها را، فرزین هشت ساله فریب داد، زیرا وی به خیال آنکه بچه به خواب رفته است، ضمن تبادل نظر با فرمانده شاباش تمام ماجرا را با صدای نسبتاً بلند تعریف کرد و فرزین بیدار اما به ظاهر در خواب فهمید که مامان بزرگ ماری، شاه بابایش را کشته و وی را نیز دزدیده است.

فرزین کوچولوی هشت‌ساله خیلی ترسید، اما او که در فاصلهٔ چند ساعت حقیقتاً از نظر عقلانی ده سال بزرگتر شده بود، توی دل کوچکش به خود گفت: اگر منم، که از دست تو فرار می‌کنم.

چون قصه بدینجا رسید، سلطان شهرباز قصه‌شنو نتوانست از چنگ سپاهیان خواب فرار کند و به ناچار اسیر و تسلیم شد و دیدگان خود را فرو بست و شهرزاد هم لب از سخن فرو بست.

پایان شب صد و پنجم

و اما ای ملکی که اقتدار و اشتها و ابتکار و اعتبارت میان تمام پادشاهان هفت اقلیم زبانزد است، دیشب داستان ملک نعمان به آنجا رسید که عرض کردم فرزین کوچولوی هشت ساله خیلی ترسید، اما او که در فاصله چند ساعت حقیقتاً از نظر عقلانی ده سال بزرگتر شده بود توی دل کوچکش به خود گفت: اگر منم که از دست تو فرار می‌کنم. باری چون قدری جلوتر رفتند، شاباش گفت: آرشاک اصلاً آن کجاوه را برای این بیچه فرستاده‌اند، اجازه بدهید او را داخل کجاوه‌اش بگذاریم و من هم مرخص شوم تا شما بتوانید بقیه شب را به راحتی استراحت کنید.

آن کار انجام شد و فرزین را که همچنان بیدار اما خود را به خواب زده بود، بغل کردند و داخل کجاوه گذاشتند و ملکه آفت‌ها هم درون کالسکه خوابید. اما فرزین ده سال بزرگتر شده و تمام آن حرف‌ها را شنیده، همچنان در کجاوه بیدار بود تا اینکه به کنار نهر آبی رسیدند. آن هنگام ملکه آفت‌ها همچنان در خواب بود، اسبها ایستادند تا آبی بخورند. آن نهر آب از کنار مزرعه و گندم‌زاری می‌گذشت، که باز هم اسبها قدری جلوتر ایستادند و در کنار خرمن گندم و توده‌های بزرگ کاه مشغول خوردن شدند. هوا هنوز روشن نشده بود و نزدیکی‌های سپیده بود که نیرویی واداشت که فرزین اصلاً به خواب نرفته پرده کجاوه را کنار بزند، دور و بر را نگاه کند و در یک

لحظه از فرصت استفاده کرده و توی کوهی از کاه شیرجه برود. آری به این ترتیب بود که فرزین آنچنان فرزند، از داخل کجاوه به میان کوه کاه پرید که هیچ کس متوجه نشد. چند دقیقه بعد کالسکه و کجاوه و سواران همراه همچنان به راه خود ادامه دادند.

سه ساعتی دیگر راه رفتند که دو سه بار هم شاباش فرمانده، به کنار کالسکه آمد و متوجه شد ملکه آفت‌ها همچنان خواب است. گویی همان نیرویی که به فرزین هشت ساله فرمان داد تا از دریچه کجاوه به بیرون برود، ملکه آفت‌ها را هم به خواب برده بود!

دو ساعتی هم از طلوع آفتاب گذشته بود که بالاخره سواران به ساحل سرسبز رودخانه‌ای رسیدند. شاباش فرمانده به کنار کالسکه آمد و سلام و صبح بخیری به ملکه آفت‌ها داد و سپس به سراغ کجاوه رفت تا فرزین را از خواب بیدار کند، اما فرمانده کجاوه را خالی دید. ترسی سراپای وجودش را فرا گرفت. ملکه آفت‌ها با صدای بلند پرسید: پس چرا فرزین را نمی‌آورید؟ که شاباش باز هم نتوانست حرفی بزند. ملکه آفت‌ها از کالسکه بیرون پرید و به طرف کجاوه رفت و چون کجاوه را خالی و بدون فرزین دید با جسارتی تمام سیلی محکمی به صورت شاباش زد و فریاد کشید: تو او را دزدیدی. من همینجا می‌مانم تا بروی و فرزین را به دست هر کس داده‌ای پس بگیری و بیاوری. اگر با فرزین برگشتی که هیچ، و الا قبل از اینکه به بارگاه فرمانروا آرشاک برسیم و او دستور بدهد سر از تنت جدا کنند، خودم با این شمشیر تو را به درک واصل می‌کنم. آیا می‌دانی بچه‌ای را که دزدیدی، ولیعهد سرزمین شامات بوده و آرشاک و من می‌خواستیم با گروگان‌نگاه داشتن او از ملکه جیران امتیازها بگیریم؟! من تا دیشب به هر سختی که بود چه روی

زین اسب و چه در کالسکه، فرزین را در کنار خود نگاه داشتیم. این تو بودی که آمدی به عنوان اینکه کجاوه مخصوص برای بچه آورده‌ایم، او را از من جدا کردی. حال برو فرزین را هر کجا پنهان کرده‌ای بردار و نزد من بیاور. من همینجا منتظر می‌مانم.

شباباش فرمانده قشون که برای اولین بار در عمرش از یک زن سیلی خورده بود، ابتدا آنقدر عصبانی شد و خورش به جوش آمد که تصمیم گرفت ملکه آفت‌های جسور را همانجا بکشد و با صحنه‌سازی موضوع را در برابر فرمانروا آرشاک لوث کند، ولی از آنجا که اولاً خود را مقصر می‌دانست، زیرا مراقبی برای فرزین کنار کجاوه نگمارده بود و در ثانی باورش نمی‌شد یک بچه هشت ساله بتواند آنگونه در شب تاریک و در حالت خواب فرار کند، لذا او هم شگش به همراهان و سواران تحت فرماندهی‌اش که، ملکه و فرزین را همراهی و اسکورت می‌کردند افتاد. او در برابر ملکه آفتها با وجود سیلی که خورده بود ادای احترامی کرد و گفت: ملکه درست می‌گویند. مقصر منم اما عامل ناپدیدشدن فرزین من نیستم. شما مدتی اینجا منتظر بمانید من راه آمده را برمی‌گردم. تصور می‌کنم بچه از روی شیطنت در آخرین جایی که ایستادیم از کجاوه بیرون پریده باشد. شاید هم افراد خودم خیانت کرده و او را جایی پنهان کرده باشند. به هر صورت من دست خالی نزد شما بر نخواهم گشت.

آنگاه بیست و چهار سوار همراه و اسکورت ملکه فرزین را جمع کرد و با صدای بلند در حالی که ملکه آفت‌ها هم می‌شنید، گفت: مقصر ماییم، باید قبول کنیم. حتماً طنین صدای سیلی که به صورت من خورد به گوش شما هم رسید. من فرمانده قشون، سیلی را از ملکه خوردم و صدایم در نیامد،

ولی اگر فرزین پیدا نشود آن وقت شمشیرم از نیام درخواهد آمد. اگر یکی از شما با خیال احمقانه‌ای فرزین را جایی پنهان کرده باشد که مثلاً با شیادی بخواهد اخاذی کند و چند سکه‌ای به دست آورد، به آیینم قسم او را می‌بخشم و در حضور همه شما یک مشت سکه هم به او می‌دهم، زیرا پای آبروی ما در برابر فرمانروا آرشاک و آبروی فرمانروا آرشاک در برابر دیگران در میان است. هر اتفاقی که افتاده، باید در کنار همان رودخانه و آن خرمن‌های گندم و کوه‌های کاه افتاده باشد، زیرا صدای زیروروشدن کاه‌ها در آن سکوت شب به گوش من رسید، اما تصور کردم، صدا ناشی از وزش باد است. به هر صورت دست خالی نباید برگردیم، زیرا یا باید فرزین را بدهیم یا گردن خود را.

حال ای سلطان شهرباز بااقتدار، اجازه بدهید قبل از آنکه شایباش فرمانده و همراهانش به کنار رودخانه و خرمن‌های گندم و کوه‌های انباشته از کاه برگردند، ما زودتر خود را به آنجا برسانیم و ببینیم بر سر فرزین میان آن کوه کاه پریده، چه آمده است.

حضور سرورم عرض کنم، فرزین فرزند و شیطان به قدری از آن کار خود لذت برد که دلش می‌خواست کجاوه نرفته بود و یکبار دیگر داخل آن می‌رفت و مجدداً میان کاه‌ها می‌پرید. اما او که تا عمق بیشتر از دو متر به میان کاه فرو رفته بود، با زور و زحمت زیاد چون فرزند سبک بود، خود را از لابه‌لای کاه‌ها بیرون آورد که با چشمان تیزش در تاریک - روشن هوا دید قافله همچنان در حال رفتن است. باز مدتی خود را پنهان کرد و چون آنها دور شدند بیرون آمد و نفسی به راحتی کشید و کنار رودخانه رفت و آبی به سر و صورت خود زد که دید از طرف دیگر گرد و خاکی به هوا برخاست.

چون خوب نگاه کرد متوجه شد گله گوسفند بسیار بزرگی به طرف رودخانه می‌آید. خوشحال شد و چون گله نزدیک شد و چوپانان از راه رسیدند، فرزین محکم و متین و با صلابت و شهامت جلو رفت و به مردی که مویش سفید بود و نشان می‌داد رئیس گله است سلام کرد و با صدایی کودکانه اما لحنی محکم گفت: آقا من فرزین، فرزند ملک نعمان پادشاه شام هستم. دشمنان شمالی مرا از قصر پدرم دزدیدند که من از دستشان فرار کردم. لطفاً مرا به نزد پدرم برگردانید. پدرم حتماً به شما پاداش خواهد داد. بعد آنچه را که دیده و در حالت خواب و بیداری از ملکه آفت‌ها و فرمانده شاباش شنیده بود برای سردهسته چوپانان آن گله دوهزارتایی تعریف کرد.

چوپان پیر چون آن همه فراست و دانایی را از فرزین هشت‌ساله دید و شنید، گفت: بسیار خب، پسر. اما آنچه مسلم است، آن دزدان تا دقایقی دیگر برای یافتن تو به اینجا برواهند گشت. من تو را داخل پوست گوسفندی می‌پیچم و آن را به هم می‌دوزم و یک کله شاخ‌دار گوسفند هم روی سر تو می‌گذارم و آن را با ریسمان به دور گردنت می‌بندم. آن وقت تو را چهار دست و پا وسط گله رها می‌کنم. هر وقت از دور دیدی سوارانی دارند می‌آیند، خودت را میان گوسفندان گم می‌کنی و صدای بعبع از خودت درمی‌آوری. چاره‌ای نیست باید مدتی گوسفند شوی تا خطر بگذرد.

هنوز چند دقیقه‌ای نگذشته بود که فرزین فرزند بازگوش گوسفندشده، وسط گله گوسفندان پرید و شروع به بعبع کرد. بعد از چند دقیقه شاباش با سواران همراه رسید. ابتدا از چوپانان سراغ گرفتند و نظری دقیق به میان گله انبوه گوسفندان انداخته و سواره به میان خرمن‌های گاه گندم رفتند و بالای درختان و پشت سنگ‌های رودخانه را نگاه کردند و مزرعه را زیر و رو

کردند و هرچه بود به هم ریختند و چند تازیانه‌ای هم برای اقرارگرفتن بر پشت چوپانان زدند، که البته کسی دم نزد و حرفی نگفت و بعد هم چهار گوسفند را کنار گله گرفتند و سر بریدند و بدون آنکه بهایش را بپردازند مایوس و ناامید راه آمده را برگشتند. آن گشت و تلاش و جستجو در آن اطراف بیشتر از یک ساعت طول کشید و در تمام آن مدت فرزین در لابه‌لای گوسفندان بعبع می‌کرد.

و باز هم چون قصه بدینجا رسید، سلطان همچون شبهای دیگر به خواب رفته بود.

پایان شب صد و ششم

و اما ای ملک بیدار بخت با اقتدار نشسته بر تخت و ای همسر مهربان شهرزاد خوشبخت، دیشب قصه به آنجا رسید که، وقتی همراهان ملکه آفت‌ها و مأموران آرشاک، برای یافتن فرزین فرار کرده، به میان گله و کنار مزرعه و خرمن‌های گندم و گاه برگشتند، نشانی از فرزین نیافتند، در حالی که فرزین خود را، به دستور چوپان پیر، در لابه‌لای گوسفندان پنهان کرده بود.

چون مأموران دست خالی و ناامید برگشتند، رئیس گله به سراغ فرزین رفت و وی را در همان حالتی که پوست گوسفند به دورش دوخته شده بود و کله خشک‌شده شاخ‌داری هم روی سرش بود، در آغوش گرفت و گفت: شاهزاده باید هرچه زودتر از اینجا دور شویم، زیرا ممکن است این وحشی‌ها با افراد بیشتری دوباره به اینجا بیایند که در آن صورت نجات‌دادن شما از دست این اشراق امکان ندارد. سپس آن پیرمرد رئیس چوپانان، فرزین را بغل کرد و سوار بر اسبش، بتاخت از گله دور شد.

در طول راه فرزین پرسید: آیا مرا به قصر شاه بابا ملک نعمان می‌برید؟ که چوپان پیر جواب داد: خیر شاهزاده. من اکنون شما را به غاری در دل کوهستان می‌برم، زیرا اگر راه دمشق را در پیش گیرم، ممکن است دزدان برسند و مرا بکشند و شما را دوباره بدزدند. من شما را همانطور که گفتم به غاری در دل کوهستان، که غیر از ما چوپان‌ها کسی آنجا را بلد نیست می‌برم

و بعد خودم به دمشق می‌روم و از ملک نعمان تقاضا می‌کنم با سپاهیان کافی بیایند و شما را با خود ببرند، که صدمه‌ای به شما نرسد. فرزین گفت: شما هم به مهربانی پدر بزرگ گرگین پاشا هستید. من دلم می‌خواهد شما را هم بابابزرگ صدا بزنم. که چوپان پیر گفت: شاهزاده، برای من افتخار بزرگی است که شما مرا بابابزرگ صدا کنید. اما اسم من ژوبین است و از کردهای سرزمین شام می‌باشم. چه بهتر که مرا بابابزرگ ژوبین صدا بزنید.

بعد از طی مسافتی، ژوبین چوپان، فرزین را داخل غاری بر بالای کوهی برد و گفت: از شاهزاده خواهش دارم مدتی را اینجا بمانند و خارج نشوند. من ابتدا به روستایمان می‌روم و همسر و دوتا از پسرهایم را به اینجا می‌آورم تا مراقب و مواظب شما باشند و بعد هم به دمشق می‌روم و خبر سلامتی شما را به ملک نعمان می‌دهم. فرزین دوباره پرسید: بابابزرگ ژوبین، آیا من می‌توانم با پسرهای شما تا از دمشق برمی‌گردید بازی کنم؟ که ژوبین گفت: شاهزاده، پسرهای من بزرگ و شمشیرزن و جنگجو هستند. اما برای اینکه شما حوصله‌تان در این غار سر نرود، نوه چهارساله خود ژینوس را هم می‌آورم تا با شما هم‌بازی باشد.

ژوبین چوپان، سواره و به سرعت به روستای محل اقامت خود رفت و همسر و دو پسر و نوه چهارساله خود، یعنی ژینوس را به غار فرستاد و به عده‌ای هم سپرد تا مراقب دور و بر باشند و اگر با خطری روبه‌رو شدند به مقابله برخیزند. او خودش هم به سرعت به طرف دمشق و قصر ملک نعمان حرکت کرد. چون به قصر رسید و فهمید ملک نعمان از دنیا رفته، آهی از دل کشید و دست بر زانوهایش گذاشت و در حالی که با صدای بلند می‌گفت: حال جواب شاهزاده فرزین را چه بدهم، بنای گریستن را گذاشت.

دربان قصر، وقتی جملهٔ خارج شده از دهان ژوبین را شنید و گریهٔ او را دید با خوشحالی و دستپاچگی پرسید: مگر شما خبری از شاهزاده فرزین دارید؟ مگر نه اینکه می‌گویند پیرزن قصه‌گو او را دزدیده؟ دربان قصر در پاسخ شنید: آری، من خبر رهاشدن و سلامتی‌اش را برای پدرش آورده بودم که این خبر دردناک را شنیدم. دربان گفت: شما قدری اینجا بمانید تا من جناب وزیر را باخبر کنم.

چند دقیقه بعد سریر وزیر به سراغ ژوبین چوپان آمد که او هم از همهٔ وقایع باخبر شد. آنگاه سریر ضمن تشکر به ژوبین گفت: فعلاً صلاح نیست شاهزاده فرزین از مرگ پدرش باخبر شود. به زودی مادرش ملکه جیران و برادرش شاهزاده برزین از قسطنطنیه خواهند آمد. شما به همان محلی که شاهزاده فرزین را پنهان کرده‌اید برگردید و ضمن افزودن تعداد مراقبان به شاهزاده بگویید: به علت بیماری بابایزرگ گرگین پاشا، پدر و مادرت به قسطنطنیه رفته‌اند. چند روزی تأمل کن برگردند، آن وقت ما می‌آییم و شما را به قصر می‌آوریم.

چون سریر وزیر دست در جیب کرد و کیسه‌ای پر از کیسه‌های طلا درآورد تا به ژوبین چوپان بدهد، ژوبین گفت: من دست جناب وزیر را می‌بوسم، اما سرمایه‌ام به حدی هست که بتوانم از عهدهٔ پذیرایی شاهزاده حتی تا بیست سال هم برآیم. مُزدم را هم از خدا می‌طلبم، بیشتر از این مرا خجالت ندهید، و سپس اضافه کرد غار جای مناسبی برای اقامت طولانی شاهزاده نیست. من ایشان را لباس محلی می‌پوشانم و به میان ایل خودم که در حال کوچ از بیلاق به قشلاق هستند می‌برم. مسیر حرکت ایل را هم به وسیلهٔ پیک‌های تیزپا به اطلاع جناب وزیر می‌رسانم.

اگر خاطر مبارک سلطان شهرباز، سرور و ولینعتم باشد، ما قصه را در دربار گرگین پاشا و شهر قسطنطنیه تا آنجا دنبال کردیم که امپراتور دستور داد، به مدت یک هفته دربار، به خاطر مرگ ملک نعمان عزاداری کند. اما فردای روز ورود ملکه جیران، در حضور برزین و هلنا، گرگین پاشا رو به دختر خود ملکه جیران کرد و گفت: من هر چه فکر می‌کنم مانند ما در اینجا مشکلی را حل نخواهد کرد و باید هر چه زودتر همگی خود را به دربار دمشق برسانیم. الآن دربار دمشق در وضعیت بسیار بدی قرار دارد. هم ملک نعمان بدرود حیات گفته، هم شاهزاده فرزین ربوده شده و همچنین شاهزاده برزین در پایتخت نیست. البته مردم شام از تصمیم شاهزاده برزین به کناره‌گیری از مقام ولایت‌عهدی که خبری ندارند. آن مطلب گفت‌وگویی میان خودمان و خصوصی بوده. تصور نمی‌کنم خبر عضویت شاهزاده برزین در انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن به این زودی‌ها به دمشق برسد. پس پیشنهاد من این است که فردا صبح همگی به جانب دمشق حرکت کنیم. ابتدا شاهزاده برزین را به جای ملک نعمان درگذشته بر تخت سلطنت نشانده و تاج پادشاهی بر سرش بگذاریم و سپس به دنبال نوه عزیزم فرزین بگردیم و او را پیدا کنیم و بعد هم لشکری گران فراهم آوریم و تنها دشمن مردم شام که همان قبایل طغیان‌گر سرزمین‌های شمالی باشند را جای خودشان بنشانیم.

و اما بعد از برقراری آرامش و چند سالی که گذشت، آن وقت برزین که از هم‌الآن من او را سلطان برزین می‌نامم، می‌تواند تاج و تخت خود را به برادرش واگذار کرده و به دنبال تحصیل و فلسفه و تحقیق برود. خب، ای سلطان برزین، اول که مبارک است و دوم، آیا با پیشنهاد من موافقی؟ سلطان برزین پاسخ داد: من اگر به جای فرمانروای سرزمین شامات، سلطان هفت

اقلیم عالم هم شوم، همواره و همیشه سر تعظیم و تکریم و تسلیم، در برابر گرگین پاشا امپراطور عظیم‌الشأن سرزمین پهناور روم شرقی فرود می‌آورم. چون گرگین پاشا به دخترش ملکه جیران هم گفته بود پیشنهاد من این است که فردا صبح همگی به جانب دمشق حرکت کنیم، لذا دو روز بعد از ورود ملکه جیران به قسطنطنیه، کاروانی سریع‌السير از دربار قسطنطنیه به سوی دربار دمشق حرکت کرد. گرگین پاشا دستور داده بود که وسایل استراحت را در کالسکه‌ها و کجاوه‌های سلطنتی به گونه‌ای فراهم سازند که کاروان جز برای تیمار و آب و علوفه خوردن اسبان و قاطرها نایستد و در ایستگاه‌های بین راه هم بلافاصله اسبان خسته را با اسبان تازه نفس عوض می‌کردند. به ترتیبی که راه یک ماهه به فاصله دوازده روز طی شد. یعنی خروج ملکه جیران از دمشق و ورود دوباره او به همراه پدرش و برزین و هلنا فقط سی و چند روز طول کشید. ضمناً گرگین پاشا و ملکه جیران و برزین به خواست امپراطور روم سلطان شامات شده و همسرش شاهزاده هلنا، با استقبال رسمی وارد دمشق و دربار هنوز عزادار و سیاهپوش شدند. غروبی که کاروان شتابان و سریع‌السير به دمشق رسید، سی و هشتمین روز درگذشت ملک نعمان بود.

سریر وزیر بلافاصله بعد از آنکه مسافران خسته دوازده شب در بستر خوابیده و همچنان در کالسکه و کجاوه چشم‌برهم‌نهاد، قدم بر داخل قصر گذاشتند، جلو دوید و مراسم احترام و ادب را به جا آورد و بعد از خوش آمد رو به ملکه جیران کرد و گفت: خوشوقتم که حضور ملکه دربار دمشق معروض دارم شاهزاده فرزین پیدا شده است. ملکه جیران ذوقزده و دستپاچه گفت: نفهمیدم، دوباره بگو. سریر وزیر تکرار کرد: عرض کردم شاهزاده

فرزین پیدا شده است. و آنجا بود که ملکه جیران از شدت خوشحالی بی‌هوش شد و بر زمین افتاد.

بعد از ساعتی ملکه خسته‌ازراه و ذوق‌زده از شنیدن خبر پیداشدن فرزند به هوش آمد و سریر وزیر تمام ماجرا را برای حاضران تعریف کرد. آنگاه سلطان برزین رو به گرگین پاشا کرد و گفت: در قسطنطنیه حضورتان عرض کردم من اگر به جای فرمانروای سرزمین شامات، سلطان هفت اقلیم عالم هم شوم، همواره و همیشه در برابر امپراطور گرگین پاشا سر تعظیم و تکریم و تسلیم فرود می‌آورم. اما اکنون سر فرود آورده، از امپراطور سؤال می‌کنم، آیا با حضور و وجود ولیعهد فرزین، اجازه می‌فرمایید من با همسر شاهزاده هلنا به یونان برگردم، زیرا که اکنون دیگر با حضور شاهزاده فرزین تاج و تخت دربار دمشق بی‌سلطان نخواهد بود. گرگین پاشا پاسخ داد: خیر. اگر نظر مرا می‌خواهید شما باید تا فرزین بیست‌ساله شود، یعنی حداقل تا دوازده سال همچنان سلطان سرزمین شامات باقی بمانید. در آن موقع اگر، من زنده بودم، و شوکت و نخوت گاه همراه با نکبت سلطنت گریبان و دامتتان را نگرفت، آن وقت این بار گران را از روی دوش شما برمی‌دارم و روی دوش‌های نوّه دوبار دزدیده و پیداشده‌ام، فرزین می‌گذارم. فعلاً که فقط از جناب سریر وزیر، شنیده‌ایم فرزین پیدا شده، ولی هنوز که او را ندیده‌ایم. تازه، اگر او را هم ببینیم می‌ترسم این دو به سه برسد. من در طول دوران سلطنتم هرگز تا این دو مورد، با شاهزاده دزدی روبه‌رو نشده بودم.

حضور سلطان صاحب‌اقتدار خود عرض کردم: غروبی که کاروان شتابان و سریع‌السیر گرگین پاشا و ملکه جیران و سلطان برزین و شاهزاده هلنا به دمشق رسید، غروب سی‌وهشتمین روز درگذشت ملک نعمان بود

که بعد از ورود، مراسم چهلم ملک نعمان با شکوه و احترام خاصی در دربار دمشق برگزار شد. فردای آن روز، برزین بر تخت سلطنت سرزمین شامات نشست.

گرگین پاشا بعد از آنکه مقداری از شجاعت و کاردانی و مردم‌داری ملک نعمان صحبت کرد، با دستان خود تاج پادشاهی را بر سر برزین نهاد.

به این ترتیب برزین سلطان سرزمین شام شد و شاهزاده هلنا هم ملکه دربار دمشق. و آنجا بود که گرگین پاشا به وضوح در چهره دخترش ملکه سابق، جیران، آثار اندوه و اندکی خشم از شاهزاده هلنا را دید. اما هلنا که او هم آثار کدورت و غم را در چهره جیران مشاهده کرد، بلند شد و مقابل گرگین پاشا تعظیمی کرد و گفت: همسر بزرگوارم سلطان برزین، اوامر و فرمایشات جناب امپراطور را با توجه به چشم‌پوشی از سلطنت بر چشم نهاد و اطاعت کرد، اما استدعا دارم اجازه بفرمایید مقام شامخ ملکه دربار دمشق‌بودن همچنان بر عهده دوست دیرین و والای خودم ملکه جیران باشد؛ زیرا مگر قرار نیست که در سالهای آینده شوهرم تاج سلطنت را بر سر شاهزاده فرزین بگذارد، و دیگر اینکه، من تنها فرزند پدرم سلطان آلکس دوم پادشاه سرزمین یونان هستم و همچنین ولیعهد آن سرزمین؛ زیرا بر طبق قوانین و مقررات کشورم یک دختر می‌تواند به جای پدر بر تخت سلطنت بنشیند. امیدوارم عمر پدرم ابدی باشد، اما من اگر زنده باشم باید بعد از پدرم در یونان حکومت کنم و قبول می‌فرمایید که پادشاهی بر کشور یونان و ملکه‌بودن دربار دمشق با هم جور در نمی‌آید. ضمناً ما وقتی به دستور امپراطور به سوی دمشق حرکت کردیم، قصدمان، یکی یافتن فرزین و دیگر همچنین ملکه آفت‌ها و بلایا بود. حال فقط جناب سریر فرموده‌اند شاهزاده

فرزین پیدا شده، اما آیا خبری از مادر بزرگ تبه‌کار و سیه‌دل من هم دارند؟ می‌دانید که من بی‌جهت نام او را ملکه آفت‌ها و بلایا نگذاشته‌ام. اجازه بدهید اول بگردیم و آن ملعون را پیدا کنیم و این ریشهٔ فساد را بخشانیم و بعد، دربارهٔ موارد دیگر صحبت کنیم. من بعید می‌دانم این استاد شیطان و سردمدار فتنه و آفت‌ها، اجازه دهد به این زودی‌ها آب خوشی از گلوی ما فرو رود.

در همان موقع حاجب مخصوص وارد شد و سر در گوش سریر وزیر نهاد و مطلبی گفت که رنگ از روی وزیر پرید، به ترتیبی که همه متوجه شدند. سلطان برزین بلافاصله گفت: وزیر چه شنیدی؟ بازگو. سریر وزیر زمین ادب بوسید و گفت: قربان، خبر آوردند که آرشاک با سپاهی انبوه به پشت دروازه‌های شهر دمشق رسیده است و ملکه آفت‌ها هم راهنمای اوست. برزین از تخت تازه‌نشسته فرود آمد و تاج بر آن تخت نهاد و در برابر گرگین پاشا تعظیمی کرد و گفت: امپراطور مرا ببخشید که حال وقت تاج بر سر نهادن نیست. هنگام شمشیرکشیدن و دفاع از میهن است. با اجازه من رفتم. شاهزاده هلنا هم گفت: صبر کن برزین، من هم با تو می‌آیم.

سپیده فجر و روشنایی سحر از پشت کوه بلند در حال سرزدن بود که خواب سلطان را در ربود.

پایان شب صد و هفتم

و اما ای سلطانی که همواره می‌گویی، کج‌رو و کج‌اندیش بدخواه هرگز به سر منزل مقصود نخواهد رسید، دیشب عرایضم در دنبالهٔ تعریف داستان ملک نعمان به آنجا رسید که سردار برزین به گرگین پاشا گفت: اکنون هنگام شمشیرکشیدن و دفاع از میهن است. با اجازه، من رفتم. که همسرش شاهزاده هلنا هم گفت: صبرکن برزین، من هم با تو می‌آیم.

حال باید عرض کنم چطور شد که آرشاک و سپاهیان، با آن سرعت خود را به پشت دروازه‌های شهر دمشق رسانیدند. باز اگر سلطان بزرگوار من به‌خاطر بیاورند، در شبهای گذشته موقعی که از ناپدیدشدن فرزین صحبت می‌کردم، گفتم: وقتی که ملکه آفت‌ها به کنار کجاوهٔ فرزین رفت و جای او را خالی دید، یک سیلی به صورت شاباش، فرمانده قشون آرشاک زد و او را وادار کرد که برگردد و فرزین را یافته و باز آورد. و عرض کردم شاباش دوباره به همانجا رفت، ولی هرچه گشت فرزین را نیافت. در حالی که فرزین داخل گله گوسفندان بود.

چون شاباش دست خالی نزد ملکه آفت‌ها برگشت و عرض کرد، رفتیم و گشتیم ولی فرزین را نیافتیم، ملکه آفت‌ها عصبانی‌تر شد و فریاد کشید: بی‌عرضهٔ بی‌لیاقت، تو به درد طویله‌داری هم نمی‌خوری. نمی‌دانم چطور آرشاک، تو را فرمانده سپاه خود کرده است! آنگاه سه نفر از شمشیرکش‌های

به ظاهر پیله‌ور همراهش را صدا زد و گفت: خیلی آرام و آهسته و نزدیکی‌های غروب بروید و یکی از چوپان‌های جوان آن گلّه بزرگ را بدزدید و به اینجا بیاورید. فقط سعی کنید تا حد امکان کارتان بی‌سر و صدا انجام شود. اول هم دهان آن چوپان را محکم ببندید که سر و صدا راه نیندازد.

آن سه شمشیرکش رفتند و در مدتی کوتاه یک جوان هفده‌ساله که تازه چوپان شده و به جمع چوپانان آن گلّه بزرگ درآمده بود را دزدیدند و دست و دهان بسته آوردند و مقابل ملکه آفت‌ها قرار دادند. ملکه آفت‌ها در فاصله رفتن و برگشتن آن سه پیله‌ور و آوردن چوپان جوان، دستور داد که میله قطوری از آهن به طول تقریبی یک برابر و نیم قد یک انسان فراهم کردند و آن میله قطور آهنی را روی دو پایه در دو سمت قرار دادند و در یک سر آن میله هم دسته‌ای قرار دادند که با آن دسته، میله قابل چرخیدن باشد. ارتفاع پایه‌ها هم از زمین به اندازه قد یک انسان بود. سپس دستور داد زیر آن میله آهنی و فاصله بین دو پایه هم‌باز ریختند و چون چوپان جوان دست و دهان بسته جلوی ملکه آفت‌ها قرار گرفت دستور داد، دهانش را باز کنید و همین‌طور دست بسته او را به میله ببندید و هم‌باز را روشن کنید و این پسرک را روی آتش بچرخانید تا کباب شود.

حاضران گوش‌به‌فرمان، دستور ملکه آفت‌ها را اجرا کردند که فریاد چوپان بلند شد: بهر خدا رحم کنید. چرا مرا می‌سوزانید. آخر بگویید گناهم چیست؟ که ملکه آفت‌ها با دست اشاره کرد و دو نفری که در دو طرف پایه، میله را می‌چرخاندند میله را با چوپان بسته‌شده به آن از روی شعله‌های آتش بلند کردند. آنگاه در حالی که سر دو میله بر دوش آن دو نفر و

چوپان میان زمین و هوا معلّق بود، ملکه آفت‌ها جلو رفت و گفت: اگر هر چه پرسیدم درست جواب دادی رهایت می‌کنم و آلا روی آتش کبابت می‌کنم. آنگاه نشانه‌های فرزین را داد و از چوپان پرسید: آیا تو چنین بچه‌ای را در اطراف گلّه خودتان دیدی یا نه؟

ملکه آفت‌ها هنوز حرفش تمام نشده فریاد کشید: احمق سکوت می‌کند. بیندازیدش توی آتش. که چوپان ترسیده و اندکی دست و پایش سوخته گفت: فرصت دهید تا بگویم. اندکی فرصت دهید تا بگویم. و سپس هر چه را که دیده بود، از اول تا آخر برای ملکه آفت‌ها تعریف کرد و چون به آنجا رسید که گفت: چوپان پیر و بزرگ ما آن بچه را سوار بر اسبش کرد و برد، ملکه آفت‌ها پرسید: آیا خانه چوپان پیر خودتان را بلدی؟ که جوان به میله بسته شده گفت: آری. دوباره ملکه گفت: باید شبانه ما را به در خانه او ببری. یادت باشد که همیشه در طول راه یک شمشیر تیز پشت گردنت قرار دارد. ما را باید یک‌راست به در خانه چوپان ببری.

ملکه آفت‌ها به اتفاق چهار شمشیرکش و چوپان جوان از جلو و دوازده سوار از عقب رفتند، تا به در خانه چوپان پیر رسیدند و هر کدام در گوشه‌ای که از دید دور باشد پنهان شدند، زیرا در اطراف خانه چوپان پیر، درختان پر شاخ و برگ بسیار بود. صبح شد. کسی از خانه خارج نشد. یک ساعتی گذشت، چوپان پیر را دیدند که به تنهایی آمد و وارد خانه شد و همانطور که در دو شب قبل عرض کردم با همسر و سه پسر و نوه‌اش ژینوس از خانه خارج شد و با عده دیگری به طرف غار در دل کوهستان حرکت کردند. ملکه آفت‌ها و همراهانش دورا دور مراقب و مواظب چوپان پیر بودند تا اینکه همسر و سه پسر و نوه‌اش به اتفاق هشت نفر از جوانان روستا از کوه

بالا رفتند و چوپان پیر هم بر اسب خود هی زد و رو به سوی شهر دمشق نهاد.

ملکه آفت‌ها یکی از شمشیرکش‌ها را صدا زد و گفت: به سرعت به اردوگاه برو و تمام همراهان خودت را بیاور اینجا. آن رفت و برگشت یک شبانه روز طول کشید. نزدیکی ظهر روز دوم بود که حدود سی‌وپنج نفر از پیله‌وران شمشیرکش و سربازان همراه شاباش پای کوه جمع شدند. آنگاه ملکه آفت‌ها دستور داد با احتیاط بالا بروید و همگی را غافلگیر کرده و بدون لحظه‌ای درنگ سرشان را ببرید. فقط آن پسرک فراری را با این دختر بچه‌ای که دیدید سالم برای من بیاورید. مراقب باشید آن دو بچه و به‌خصوص فرزین صدمه‌ای نبینند. که چه بی‌رحمانه و به شکلی فجیع دستور ملکه آفت‌ها و بلایا اجرا شد. ساعتی بعد در حالی که دست و پای فرزین هشت‌ساله و ژینوس چهارساله را بسته بودند، آنها را نزد ملکه آفت‌ها آوردند. ملکه یک سیلی به صورت فرزین زد و گفت: اگر تو وروجک به فکر فرار نمی‌افتادی من مجبور نمی‌شدم خون این همه آدم را بریزم. سپس همگی رو به جانب سرزمین‌های شمالی و دیار امیر آرشاک نهادند.

چون ملکه آفت‌ها به نزد آرشاک رسید، اول شکایت شاباش را نزد وی نمود که به خاطر اهمالش، فرزین توانست فرار کند و سفرشان سه روزی بیشتر به درازا بکشد. آرشاک که از بی‌رحمی و قساوت دست کمی از ملکه آفت‌ها نداشت، همهٔ افراد سپاهش را جمع کرد و در حضور همه دستور داد تا سر از بدن شاباش جدا کنند و سپس گفت: یادتان باشد اگر کوتاهی و اهمال و اشتباهی از شما سر بزند، شمشیر من اینچنین سرتان را می‌زند. ما فردا صبح به سوی شهر دمشق حرکت می‌کنیم. سپاه ما از دو جبهه به شهر

دمشق حمله می‌کند: جبهه شرقی و جبهه غربی. فرماندهی جبهه شرقی، یا یمین سپاه با من است و فرماندهی جبهه غربی یا یسار سپاه با ملکه مادر دربار آتن خواهد بود.

آرشاک و ملکه آفت‌ها با دو سپاه حرکت کردند و شبانه‌روز تاختند تا پشت دروازه‌های شهر دمشق رسیدند که سریر وزیر به وسیله حاجب مخصوص آنچنان که عرض شد خبردار گردید و مطلب را با حاضران مجلس در میان نهاد.

اما باز هم با اجازه، سپاه مهاجم را پشت دروازه‌های شهر دمشق نگاه می‌داریم و قدری به عقب برمی‌گردیم و قصه را از آنجا دنبال می‌کنیم که به دستور ملکه آفت‌ها زن و دو پسر و دیگر اعضای خانواده ژوبین گله‌دار را سر بریدند و برای بار سوم شاهزاده فرزین هشت‌ساله را دزدیدند و ژینوس چهارساله، نوه ژوبین را هم با خود بردند. و باز خاطرتان هست در شبهای قبل عرض کردم: وقتی ژوبین به دربار دمشق رفت و متوجه شد، ملک نعمان با خوردن سم کشته شده، سریر وزیر به وی توصیه کرد که تا مدتی فرزین را به دربار ماتم‌زده و سوگوار نیاورد و نزد خود نگاه دارد. در نتیجه ژوبین گله‌دار، یا آن چوپان پیر، سوار بر اسب با شتاب خود را به غار در دل کوه رسانید که با اجساد اعضای خانواده خود روبه‌رو شد.

وقتی افراد قبایل شمالی، به دستور ملکه آفت‌ها حمله کردند و تمامی آن افراد بیگانه را سر بریدند، فقط یک نفر از آن عده توانست فرار کند و خود را در پشت تخته‌سنگی پنهان کرده و جان سالم به در ببرد. همان یک نفر وقتی ژوبین گله‌دار را دید که سواره از کوه بالا می‌آید، جلو رفت و گریه‌کنان تمام آن ماجرای دردآور را برای وی تعریف کرد. ژوبین گله‌دار وقتی خود را در

مقابل جسدهای بی‌سر همسر و دو فرزند رشید و تعدادی از اعضای خانواده‌اش دید، خون چشمانش را گرفت و چنان فریادی در دل کوه کشید که پژواک و طنینش دقیقه‌ها ادامه داشت. او همچنان فریادکشان گفت: به خداوندی خدا قسم که یک تن از خانواده آرشاک را زنده نمی‌گذارم و سر ملکه آفت‌ها را خودم با این دست‌هایم می‌برم.

آنگاه به میان ایل خود که در حال کوچ از بیلاق به قشلاق بودند رفت و ماجرای دردناک کشته‌شدن اعضای خانواده و دزدیده‌شدن مجدد شاهزاده فرزین و نوه‌اش ژینوش را برای رؤسای ایل خود تعریف کرد. قبایل کرد شمال شرق شامات، که از دیرباز با قبایل سرزمین‌های شمالی دشمنی داشتند، آن توهین بزرگ چنان بر سر خشمشان آورد که ایل را از کوچ‌کردن بازداشتند و سران قبایل دیگر را هم خبر کردند. در نتیجه سپاهی پنج‌هزار نفره به سرداری کیارش و راهنمایی ژوبین، به قصد گرفتن انتقام به سوی سرزمین‌های شمالی حرکت کرد.

جنگاوران قبایل کرد هنگامی نزدیک فرارگاه و بارگاه آرشاک رسیدند که آرشاک و ملکه آفت‌ها با تمامی سپاه به سوی دمشق حرکت کرده و جز تعدادی کودک و نوجوان و زن‌های قبیله کسی در چادرها نبود. جنگاوران شمشیربه‌دست، وارد بارگاه آرشاک فرمانروا شدند و تمام اعضای خانواده او را بدون استثناء سر بریدند و فرزین و ژینوس را که در ته چادری حبس بودند نجات‌داده و تمام اموالشان را هم غارت کردند و بقیه را هر چه بود در آتش سوزاندند.

غیر از اعضای خانواده فرمانروا آرشاک که همگی قتل‌عالم شدند، بقیه فرار کرده و آواره دشت و بیابان‌های سرد، در آغاز زمستان شدند. از عجایب

آنکه آرشاک بی‌رحم انتقام‌جو، حتی یک فرد جنگاور را هم در بارگاه خود باقی نگذاشته بود. ژوبین گله‌دار، یا آن پیرمرد زخم‌خورده و خانواده‌زدست‌داده‌خشمگین، شاهزاده فرزین و ژینوس را جلوی اسب خود نشانده و در حال برگشت بود که شاهزاده برزین پرسید: بابابزرگ ژوبین، مگر من چه بدی به مامان‌بزرگ ماری، یا به قول شما ملکه آفت‌ها کردم که سه دفعه مرا دزدید؟ ژوبین هم پاسخ داد: عزیز دلم وقتی رسیدیم برایت تعریف می‌کنم.

ژوبین گله‌دار با سردار کیارش هر دو به مشورت نشستند. چون سردار کیارش دانست که ملکه آفت‌ها به توصیه‌ی آرشاک، ملک نعمان را مسموم کرده و از طرفی چون قبایل کرد ساکن سرزمین‌های شمال شرقی مملکت شام، در طول سالهای متمادی صدمات فراوان از قبایل سرزمین همسایه‌ی غربی خود دیده بودند، گفت: حالا که آرشاک با سپاه جرّارش رو به سوی دمشق نهاده است و دربار دمشق بدون پادشاه و فرمانده جنگی و در حال عزاداری می‌باشد، به این دو جهت ما باید سپاه ایلپاتی خود را تکمیل کرده و به دنبال آرشاک و سپاهیان‌ش حرکت کنیم.

به این جهت کیارش سپاه پنج‌هزار نفری خود را به دست ژوبین سپرد و خود با عجله به طرف مشرق و به میان دیگر قبایل کرد منطقه رفت و به فاصله یک هفته با پنج‌هزار سپاه رزمنده و دلاور دیگر به سپاه قبلی خود پیوست. آن سپاه عشایری ده هزار نفری هم به دو شاخه‌ی پنج‌هزار نفری تقسیم شدند که فرماندهی جبهه‌ی شرقی یا یمین سپاه، با سردار کیارش و فرماندهی جبهه‌ی غربی یا یسار سپاه، با ژوبین دلاور گله‌دار بود.

ضمناً چون فرزین باهوش و دانا، تمام ماجرای زندگی خود را، آن طور که از دید کودکانه اما هوشیارانه‌اش استنباط کرده بود، با زبان شیرینش مو به

مو در همان مدت کوتاه باهم بودن، برای ژوبین دلاور تعریف کرده بود، وی جدا از دو شاخه یمین و یسار سپاه مجهز عشایری، یک گروه زبده سوار بیست نفره هم مجزاً و پشت سر دو جبهه نگاه داشته بود که شاهزاده فرزین و ژینوس در اختیار آن گروه بودند. ژوبین دلاور به آن گروه گفته بود: در صورت شکست و کشته شدن ما، یک گروه ده نفره، شاهزاده فرزین را به روم شرقی ببرد و تحویل دربار قسطنطنیه بدهد و یک گروه ده نفری هم ژینوس را به ایل ما برده و تحویل هژبر - برادرم - بدهد. ده هزار سپاهی دلاور ایلیاتی در دو جبهه بدون آنکه آرشاک و ملکه آفت‌ها بدانند، در پشت سرشان به فاصله دوفرسنگی اردو زدند.

چون قصه بدینجا رسید، باز هم شهرزاد لب از سخن فرو بست، زیرا سلطان شهرباز را خواب با خود برده بود.

پایان شب صد و هشتم

و اما ای سلطان فهیم و حکیم و علیمی که همواره می‌گویی گذشته چراغ راه آینده است و شنیدن سرگذشت پیشینیان کلید درهای بسته پیش روی آیندگان است، ضمن تشکر از حوصله‌ای که در بیست و پنج شب گذشته در مورد شنیدن قصه ملک نعمان به خرج دادید، در ادامه و تعریف بقیه داستان باید با اجازه تقاضا کنم لطفاً صف‌آرایی قشون شصت هزار نفری آرشاک را پشت دروازه‌های شهر دمشق داشته باشید، بدون آنکه ایشان باخبر از صف‌آرایی ده‌هزارتایی دشمنان کرد خود در پشت سر باشند تا من باز هم قدری به عقب و به زمان درگذشت ملک نعمان برگردم.

اگر خاطرتان باشد هنوز مراسم شب هفت ملک نعمان برگزار نشده بود که سریر وزیر، ملکه جیران را با کاروانی سریع‌السير به قسطنطنیه فرستاد تا ملکه از پدرش گرگین پاشا برای بازگرداندن برزین به دمشق کمک بگیرد. از آنجا که سریر وزیر، مردی دوراندیش و باتدبیر و نسبت به خانواده ملک نعمان وفادار و در ضمن مردی شریف و وطن‌دوست بود و نگرانی بسیاری هم از اوضاع آشفته دربار بدون سلطان و سپاه بدون فرمانده داشت و هرلحظه هم نگران حمله قبایل سرزمین‌های شمالی به دمشق بود و نمی‌توانست پیش‌بینی کند چه موقع برزین به دمشق برمی‌گردد و آیا وی که از ولایت‌عهدی استعفا داده بود، حاضر به پس‌گرفتن استعفایش هست یا نه،

به فکر افتاد از متحد دیگر ملک نعمان یعنی سلطان یمن کمک بگیرد. مشکلی که در آن موقع سریر وزیر با آن روبه‌رو بود، فرمانده‌نداشتن قشون بود، زیرا ملک نعمان که گذشته از پادشاهی مقتدر، فرماندهی کارآزموده هم بود و در تمام جنگ‌ها خود عهده‌دار فرماندهی سپاهش بود، وقتی برزین ولیعهد بیست‌ساله شد، پدر، پسر پرورش‌یافته زیردست خود را به فرماندهی سپاه منصوب کرد، تا سرزمین شامات دارای دو فرمانده کل سپاه باشد، ولی متأسفانه زمانی رسید که یکی از دو فرمانده در سفر بود و دیگری در زیر خاک. به این دلیل بود که در زمان مرگ ملک نعمان و غیبت برزین از دمشق، سریر وزیر دچار دلشوره و نگرانی شد.

باری، سریر وزیر نامه‌ای برای سلطان نجم‌الدین پادشاه سرزمین یمن و متحد و هم‌پیمان ملک نعمان نوشت و تمامی ماجرا را مفصّل شرح داد و اضافه کرد: اکنون سرزمین شام در معرض خطر، از طرف تنها دشمن دیرین و خونخوارش آرشاک قرار گرفته. اگر ممکن است با اینکه فاصله راه زیاد است و بین دو کشور شام و یمن سرزمین بین‌النهرین قرار دارد، شما مرحمت فرموده و همراه با سپاهیان خود به طرف شام حرکت کنید. در ضمن شاید که در مراسم چهلم درگذشت ملک نعمان ما هم افتخار حضور در زیر سایه آن سلطان مقتدر را داشته باشیم.

سلطان نجم‌الدین به محض آنکه نامه سریر وزیر را که چابک‌سواران برده بودند مطالعه کرد، خود با حدود سه‌هزار زبده‌سوار جنگاور به سوی دمشق حرکت کرده و به فرمانده سپاهش هم دستور داد با لشکری ده‌هزار نفره به سرعت و به دنبال وی حرکت کند.

و اما ای ملک شایسته و ای سلطان مفتح و بایسته، فراموش کردم حضور

داستان ملک نعمان ۲۰۱

انور عالی معروض دارم، هنگامی که فردای روز ورود ملکه جیران به دمشق، گرگین پاشا دستور حرکت سریع و فوری یک لشکر به اتفاق خود و دختر و برزین و هلنا به سوی دمشق را صادر کرد، از آنجا که امپراطوری باتجربه و دنیادیده و جنگ‌ها پشت‌سرگذاشته بود، فرمانده سپاهش را احضار کرد و گفت: اکنون کشور متحد و سلطان ازدست‌داده سرزمین شام در معرض خطر حمله مهاجمان وحشی سرزمین‌های شمال است. شما هم با یک لشکر دست‌چین‌شده از افراد زبده و ورزیده به دنبال ما حرکت کرده و به سوی دمشق بیایید. و لذا آن موقعی که در مجلس تاجگذاری، برای سریر وزیر خبر آوردند سپاه آرشاک به پشت دروازه‌های شمالی شهر دمشق رسیده است، با اینکه اندکی رنگ از رویش پرید، اما دلش قوی بود که محال است سلطان نجم‌الدین به کمکشان نشتابد. و باز زمانی که برزین تاج را بر تخت نهاد و گفت: اکنون وقت جنگیدن و دفاع از آب و خاک است نه هنگام تاج پادشاهی بر سر نهادن، گرگین پاشا هم خاطرش جمع و دلش قوی بود که سپاه کمکی‌اش از طرف غرب به کمک خواهد رسید.

برزین که بهتر است دیگر او را سلطان برزین بنامیم، بعد از نهادن تاج روی تخت پادشاهی گفت: جناب وزیر دستور دهید شیپور آماده‌باش بزنند، که سریر وزیر پاسخ داد: سلطان برزین، سپاه بیست روز است که در حال آماده‌باش شبانه‌روزی است. افراد فقط منتظر فرمانده رشید و دلاور خود سلطان برزین هستند. ضمناً دایی بزرگوارتان نیز با سپاهیان خود در راه است و پیک‌های بادپا خبر آوردند که تا سه چهار روز آینده ایشان خواهند رسید. سپاهیان آماده‌باش ما هم از بیست هزار نفر بیشند. که گرگین پاشا هم اضافه کرد خاطر سلطان برزین از جبهه غربی هم راحت باشد، زیرا نیروی کمکی ما هم در راه است.

در این موقع سلطان برزین در برابر گرگین پاشا ادای احترام کرد و گفت: استدعا می‌کنم امپراطور عظیم‌الشأن فرماندهی کل قشون را برعهده بگیرند. که گرگین پاشا گفت: حرفی نیست فرزندم. پس فعلاً قشون شام را به دو بخش تقسیم می‌کنیم تا نیروهای کمکی برسد. من تصور نمی‌کنم آرشاک سالها جنگ کرده فقط از یک جبهه به ما حمله کند. فرماندهی جبهه اصلی و اول برعهده شما و فرماندهی جبهه دوم را برعهده شاهزاده هلنای پیش‌قدم‌شده می‌گذاریم.

اما آرایش سپاه آرشاک آنچنان بود که جبهه غربی یا یسار لشکر را که فرماندهش ملکه آفت‌ها بود ابتدا حرکت نداد و فقط خودش با سی‌هزار نفر سوار و پیاده، رو به دروازه شرقی دمشق نهاد. ساعتی نگذشته بود که سپاه شام به فرماندهی سلطان برزین به جانب دروازه شرقی شهر دمشق در حالی که صدای شیپورها و طبل و سرنا سراسر آسمان شهر را پر کرده بود حرکت کرد.

ضمناً گرگین پاشا که بنا به خواهش سلطان برزین فرماندهی کل جنگ را برعهده داشت، سپاه آرایش‌شده دوم با فرماندهی هلنا را، از دروازه شمال غربی به عنوان پشتیبانی به کمک برزین فرستاد و گفت: بعد از ساعتی که جنگ آغاز شد، شما هم با نواختن شیپور و صدای طبل و دهل، برای تضعیف روحیه سپاه دشمن هلهله‌کنان به جبهه فرماندهی سلطان برزین بپیوندید. امیدوارم که قبل از رسیدن نیروهای کمکی، شما دو نفر بتوانید آرشاک خونخوار و ملکه آفت‌های مکار را هلاک کرده و سپاه را وادار به عقب‌نشینی کنید.

جبهه اول به فرماندهی سلطان برزین از دروازه شرقی بیرون رفت و در

داستان ملک نعمان ۲۰۳

دشتی وسیع و مسطح و همواره رو در رو و مقابل سپاه آرایش شده آرشاک قرار گرفت. شیپورها از دو طرف به صدا درآمد که آرشاک با صدای بسیار بلند و پرتین که بیرون آمدنش از حلقوم انسان بعید بود گفت: من فقط به خونخواهی از پدرم که به دست ملک نعمان به درک واصل شده، کشته شد به جنگ شما آمده‌ام. سلطان برزین یک گام پیش نهاد و با بانگی پرتین تر گفت: این صدای کدام نادانی است که به روح پرفتوح پدرم توهین می‌کند. سلطان برزین این پاسخ را شنید: صدای من، آرشاک فرمانده این سپاه عظیم و دشمن انتقام‌جوی دیرین تو. اگر حاضر به جنگ تن به تن هستی و نمی‌خواهی که خون زیادی در این دشت ریخته شود جلوتر بیا. سلطان برزین گفت: البته که پا پیش می‌گذارم. من جز خدا از هیچ چیز و هیچ کس نمی‌ترسم. آرشاک فریادکشان پاسخ داد: بسیار خوب، این تو و این هامایاک سردار دلاور قشون ما.

جنگ تن به تن با شمشیر و سپر میان هامایاک که قامتی یک برابر و نیم قد رشید برزین داشت با سلطان سرزمین شام درگرفت. بعد از ربع ساعتی مبارزه با شمشیر، در یک فرصت استثنایی، سلطان برزین با یک ضربه، سر از بدن بالابند هامایاک جدا کرد که سر سردار سپاه دشمن به گوشه‌ای افتاد.

آنگاه سلطان برزین فریادکشان گفت: غول سپاهتان به خاک افتاد، نفر بعدی کیست؟ که شیپورها باز هم به صدا درآمد و برادر دوقلوی هامایاک، یا آن سردار به خاک افتاده، به نام مایاک که هم‌شکل و همانند برادر و قل اولش بود، به میدان آمد و گفت: روزگارت سیاه باد برزین! از دست من رهایی و خلاصی نداری. نفس آخرت را بکش. برزین دلاور و مایاک پرقدرت، با شمشیر به جان هم افتادند. از هر سو برای ایجاد هیجان بیشتر طبل و شیپور

نواخته می‌شد. در این موقع بود که هلنا با نیرویی کمکی از دروازه غربی شهر بیرون آمد و جبهه دوم با آرایشی منظم در کنار جبهه اول قرار گرفت. هلنا زره و جوشن پوشیده و کلاهخود بر سر نهاده و تیر و کمان در دست و شمشیر به کمر به کنار صحنه کارزار پا گذاشت. برزین با دیدن هلنا گویی نیرویی تازه گرفت، بر شدت حملات خود به مایاک افزود و بعد از چند دقیقه سر او را هم به گوشه‌ای پرت کرد.

باز هم برزین رجز خواند و فریاد کشید: آرشاک سر دو تن غول و دیو سپاهت را کندم. خودت کی جرئت می‌کنی به میدان پا بگذاری؟ که آرشاک تاحدی ترسیده پاسخ داد: تو اگر توانستی برادر دلاورم آرشام را شکست دهی و اگر او نتوانست سر از بدن تو جدا کند، آن وقت نوبت به میدان آمدن من خواهد بود. برزین گفت: آماده‌ام. اما تو خیال نکنی که من هم در سپاه خود دلاورانی ندارم، من هم می‌توانم به جای خودم، آن دلاوران را به مصاف دیوان و غولان تو بفرستم. اما بدان که من حاضرم یک شبانه‌روز شمشیر بزنم و صدها غول دیگر سپاه تو را سر از تن جدا کنم. در این موقع هلنای شمشیرکشیده، پا به میدان گذاشت و با صدایی که بیرون آمدنش از گلوی یک زن هم عجیب می‌نمود فریادکشان گفت: ترس و زبونی کافی است، آرشاک! من با برادرت آرشام می‌جنگم. تو هم پا پیش بگذار و با سلطان برزین نبرد کن. در آن موقع بود که جبهه غربی سپاه آرشاک نیز فشرده‌تر و افزون‌تر شد و آنها نیز برای جنگ تن به تن احتمالی، نیرویی بر نیروهای خود که فرماندهی‌اش با ملکه آفت‌ها و بلایا بود، افزودند.

آرشاک که حاضر نشد آن خفت را بپذیرد، فریادکشان گفت: سلطان برزین شما را آرشام ما کافی است. اگر حضری با من بجنگ. هلنا فریادکشان

پاسخ داد: البته که حاضرم. آرشاک دوباره پرسید: تو دختر که هستی و از کجا آمده‌ای؟ که هلنا گفت: من همسر سلطان برزین فرمانروای سرزمین شامات و دختر سلطان آکس دوم پادشاه یونانم. آرشاک رجزخوان پرسید چطور است که زنان یونانی به کمک مردان شامی آمده‌اند؟ هلنای عصبانی شده پاسخ داد: به همان دلیل که پیرزنان عجزوه یونانی پشت سر نامردان شمالی پنهان شده‌اند.

آرشاک فرمانده، شمشیرکشیده به میدان آمد. مبارزه تن به تن و شمشیر با شمشیر هلنا و آرشاک به گونه‌ای بود که کسی دیگر توجهی به جدال سلطان برزین و آرشام نداشت. هلنای فرزند چالاک در برابر هیکل تنومند و چاق آرشاک به چپ و راست می‌پرید که در یک چشم برهم‌زدن با ضربه شمشیر سر از تن آرشاک جدا کرد. در آن لحظه برزین و آرشام هم دست از مبارزه کشیده و چون دیگران، تماشاگر دلآوری‌های هلنا بودند که برزین ناگهان متوجه شد شخصی از گوشه میدان کمان کشیده و می‌خواهد تیری به جانب هلنا پرتاب کند، پس فریاد کشید: هلنا و فوراً خود را جلوی همسرش پرت کرد که تیر ملکه آفت‌ها بر میان سینه سلطان برزین تازه برتخت نشسته نشست و هلنا نیز چون ببری دمان به میان پرید و با یک ضربه شمشیر، سر از بدن آرشام جدا کرد.

مبارزه تن به تن آن روز، با کشته‌شدن هامایاک و مایاک، دو سردار دوقلوی سپاه سرزمین‌های شمالی و آرشاک فرمانده و برادرش آرشام از یک طرف، و تیر به قلب خوردن سلطان برزین از طرف دیگر، صحنه جنگ را چند لحظه‌ای به توقف و تردید و آشفتگی کشاند. البته تردید و آشفتگی و خودباختگی در سپاهیان قبایل شمالی بیشتر بود، زیرا آنها دیگر هیچ فرمانروا

و فرمانده و سپهسالار و امیر لشکری نداشتند. اما در سپاه شام، درست است که سلطان تازه بر تخت نشست، سینه‌اش شکافته شده بود و همسرش هلنا، بر بالای سرش چون ابر بهاری می‌گریست، اما فرمانده کل سپاه همچنان محکم و استوار ایستاده بود. او کسی نبود جز گرگین پاشا.

البته همانطور که قبلاً هم عرض کردم فرماندهی جبهه شرقی یا یمین سپاه دشمن با آرشاک و فرماندهی جبهه غربی یا یسار سپاه با ملکه آفت‌ها بود. زمانی که آرشاک و شاهزاده هلنا به جنگ تن به تن به وسیله شمشیر پرداختند، ملکه آفت‌ها که از شمال غرب میدان شاهد ماجرا بود، زیر لب گفت: هم‌الآن است که دختره خیره‌سر به دست سردار آرشاک به درک واصل شود، اما وقتی پیش‌بینی‌اش وارونه از آب درآمد و آرشاک سر از بدنش جدا شد، باز هم زیر لب گفت: باید هر چه سریعتر برگردم، چون هیچ‌کس زنده باقی نمانده، نمی‌دانم بر سر فرزین که اسیر است چه خواهد آمد. نکند دوباره از چنگم در برود، بهتر است جنگ را رها کنم و به طرف بارگاه فرمانروا آرشاک حرکت کنم، زیرا مسلم است سپاه فرمانروا دست‌داده و ترسیده، هرگز به فرمان من خودش را به قلب سپاه شام نخواهد زد.

لذا اشاره‌ای به چند نفر از همراهان با زر خریداری کرده خود، که همان پیله‌وران قلابی همراهِش در دربار دمشق بودند کرد و گروهی هفت نفره و سوار بر اسب به جانب شمال، تاختن گرفتند. اما بی‌خبر از آنکه در دو فرسنگی جلوی راهشان سپاه ده هزار نفری کردهای سوریه به فرماندهی کیارش و نظارت و همفکری ژوبین گله‌دار و دلاور، چون سد ایستاده است. ملکه آفت‌ها و بلایا و شش همراه به‌ظاهر پیله‌ورش همچنان می‌تاختند که توفانی شدید از پشت سر، به طرف جلو وزیدن گرفت و چنان گرد و خاکی

داستان ملک نعمان ۲۰۷

در بیابان برپا شد که سواران به هیچ‌وجه جلوی خود را نمی‌دیدند. ژوبین دلاور گله‌دار که عمری را در دشت و صحرا گذرانده بود، فریاد کشید: این گرد و خاک فقط ناشی از توفان نیست. گرد برخاسته از سم سواران هم مزیدبرعلت است، حواستان را جمع کنید که غافلگیر نشویم. افراد خط مقدم به سرعت نیم‌دایره‌ای را تشکیل دادند و بعد از کوتاه‌زمانی هفت زبده‌سوار فراری که از شدت گرد و خاک جلوی خود را خوب نمی‌دیدند از چهار طرف به محاصره طلایه‌داران سپاه کردهای سرزمین شام درآمدند.

ربع ساعتی بیشتر نگذشت که ملکه آفت‌ها و بلاپای دست از پشت بسته، به اتفاق آن شش همراه به ظاهر پیلهور که از بی‌رحم‌ترین افراد قبیله بودند را به حضور فرمانده کیارش و ژوبین گله‌دار بردند که ناگهان ملکه آفت‌ها و بلاپا، قلب سیاه و چرکینش در سینه فرو ریخت. زیرا در میان کیارش و ژوبین، شاهزاده فرزین و ژینوس چهارساله، نوۀ ژوبین را هم دید. ضمناً در کناری پسرک هفده‌ساله چوپانی که برای گرفتن اعتراف وی را به میل بسته و روی آتش قرار داده بود.

ژوبین گله‌دار ابتدا با گام‌های استوار چند قدمی به طرف ملکه آفت‌ها برداشت و جلو رفت و گفت: عفریتۀ بی‌صفت، زن بیگناه من و دو پسر رشید و دلاورم چه بدی به تو کرده بودند که آنطور بی‌رحمانه سرشان را بریدی؟ بی‌همه‌چیز، تو که می‌خواستی شاهزاده فرزین ما را برای سوم‌بار بدزدی، به گروه بسیار جلادهای خود دستور می‌دادی آنها را خلع سلاح کرده و دست و پایشان را ببندند و بعد به نقشه کثیفت جامه عمل می‌پوشاندی. مگر نه آنکه تعداد آنها فقط هفت نفر بود و عدۀ شما بی‌رحم‌ها بیشتر از سی نفر؟ آنگاه اشاره‌ای به پسرک چوپان کرد و گفت: بیا جلو پسر، یادت می‌آید که

روز اول حمله به گله، به دستور این عفریته، جلادانش بر تن تو تازیانه زدند؟ و چون پسرک چوپان پاسخ آری داد، ژوبین در ادامه گفت: می‌خواستم با دستانم ابتدا دو سیلی به صورت این عفریته بزنم، اما اینجا چون آب نیست و نمی‌توانم دستان کثیف‌شده‌ام را بعداً بشویم، تو با تازیانه در دست، دو ضربه محکم بر صورت استخوانی و کریه این پیرزن عفريت بزن.

پسرک چوپان، با تازیانه دو ضربه را فرود آورد، ملکه آفت‌ها جیغی کشید و خون صورتش را پر کرد. ژوبین گفت: این دفعه اولش، شش مرتبه دیگرش بماند در حضور سلطان برزین و همسرش شاهزاده هلنا، و آنگاه اشاره کرد و گفت: آن شش جلاد را جلو بیاورید که شش نفر همراه ملکه آفت‌ها را دست‌بسته جلو آوردند. سپس ادامه داد: شش پاره‌سنگ بزرگ بیاورید. سنگ‌های پهنی را که هر دو نفر، یکی از آنها را حمل می‌کرد آوردند و جلوی پای ژوبین و فرمانده کیارش بر زمین نهادند. چون سر آن شش همراه را از گردن روی سنگ‌ها گذاشتند، باز هم ژوبین فریاد کشید: با تبر گردن این آدم‌کش‌ها را بزنید، که جواب‌های، هوی است.

و باز هم سلطان جزایر هندوچین در میان داستان در خوابی عمیق فرو رفت و شهرزاد لب از سخن فرو بست.

پایان شب صد و نهم

و اما ای شایسته همسر والا و ای پادشاه مقتدر و آگاه و دانا. خاطر مبارکتان هست که دیشب قصه ملک نعمان به آنجا رسید که ژوبین گله‌دار به انتقام زن و فرزندانش که به دستور ملکه آفت‌ها سرشان بریده شده بود، ابتدا دستور داد دو تازیانه بر صورت ملکه آفت‌ها زدند و گفت: مجازات تو بماند در دربار دمشق و بعد هم به تلافی کشته‌شدن خانواده‌اش دستور داد با تبر همراهان آدمکش ملکه را گردن بزنند و در آخر هم با فریاد آمیخته با خشم گفت: جواب‌های، هوی است. اما اکنون اجازه می‌خواهم که دوباره به میدان جنگ برگردیم؛ میدان جنگی که از سپاه خودی، سلطان برزین تازه بر تخت سلطنت سرزمین شام نشسته، کشته شد، و از جبهه دشمن، فرمانروا آرشاک و برادرش آرشام و دو سپهسالار دو قلو و تناور، به نام‌های هامایاک و مایاک.

چون فرماندهی کل سپاه شام، با گرگین پاشا امپراطور روم شرقی بود، لذا کشته‌شدن سلطان برزین با آنکه باعث تأثر شدید همگان شد، اما هیچ شکافی در سپاه ایجاد نکرد. به‌خصوص که همزمان از طرف غرب، سپاه کمکی دربار قسطنطنیه به فرماندهی سپهسالار سپاه گرگین پاشا، و سمت جنوب سپاه کمکی یمن به فرماندهی سلطان نجم‌الدین پادشاه آن کشور رسیدند و سه سپاه از سه سمت به قشون ازهم‌پاشیده و بدون فرمانده قبایل سرزمین‌های شمالی حمله کردند؛ از مرکز و جنوب، سپاه خشمگین و دو

سلطان پی در پی از دست داده شام، با فرماندهی گرگین پاشای امپراطور روم شرقی، از طرف غرب سپاه ده هزار نفری روم شرقی با فرماندهی عالم پاشا سپهسالار قشون و از جانب مشرق سپاه یمن.

وقتی سلطان نجم‌الدین فهمید خواهرزاده عزیز و بسیار دلاورش برزین، تیر بر قلبش خورده، خون بر چشمانش دوید و فریاد کشید: فرزند پدرم نیستم اگر حتی یک نفر از سپاه شصت هزار نفری دشمن را زنده بگذارم. شصت هزار سپاه در مانده و از هم پاشیده آرشاک به خاک غلتیده، ترسان و هراسان پا به فرار گذاشتند و سه فرمانده فهیم و دلاور و جنگها به دوران خود دیده، سر پی ایشان نهادند و هنوز ساعتی نگذشته بود که تمام شصت هزار نفر سپاه قبایل سرزمین‌های شمالی به خاک و خون غلتیدند.

سه سپاه به هم پیوسته، همچنان سواره از روی کشته‌های بر زمین ریخته شده قبایل سرزمین‌های شمالی گذشتند تا خود را مقابل با سپاهی دیدند که از یک سو، پرچم کردهای سوریه را برای پیروزمندان مقابلش تکان می‌داد و از طرفی به نشانه اعلام همبستگی و دوستی پرچم سفید صلح را بر بالای سر گرفته بود. گرگین پاشا و به دنبالش سلطان نجم‌الدین و عالم پاشا به طرف شمال و سردار کیارش و ژوبین گله‌دار، در حالی که زنجیر بر گردن ملکه آفت‌ها، در دست کیارش، و دست کوچک فرزین در دست ژوبین بود، از شمال به طرف جنوب حرکت کردند. هنوز شاید پنجاه متر مانده بود تا فرماندهان چهار سپاه خودی به هم برسند، که فرزین دست خود را از دست ژوبین کشید و شتابان و در حالی که از خوشحالی فریاد می‌کشید و می‌گفت: بابا بزرگ گرگین پاشا، بابا بزرگ گرگین پاشا، به سوی او دوید.

و به این ترتیب یکی از دهشتناک‌ترین جنگهای تاریخ که در آن حتی یک

تن هم از سپاه دشمن زنده نماند به پایان رسید. البته یک نفر از آن همه خونخوار زنده ماند. ولی او از مردمان قبایل سرزمین‌های شمالی نبود، بلکه ملکه آفت‌ها و بلایا بود. فرزین بسیار باهوش حقیقتاً ده سال بزرگتر شده، چون دوان دوان به پدربزرگ، گرگین پاشا رسید و در آغوش وی پرید، تمام ماجرا را کامل اما به سرعت برای پدربزرگش تعریف کرد.

گرگین پاشا ابتدا به جانب ژوبین دلاور رفت و وی را چون برادر در آغوش گرفت و سپس با سردار کیارش دست داد و روبوسی کرد و در آخر آب دهانی به صورت ملکه آفت‌ها که دست و پایش زنجیر شده بود انداخت که به ترتیب سلطان نجم‌الدین و عالم پاشا هم به تبعیت از گرگین پاشا همان عمل را انجام دادند. فرزین در پایان گفت: بابابزرگ این شغال آب دهان کمش هست. آتش به صورتش پرت کنید. گرگین پاشا پاسخ داد: فرزین جان تو خیلی حوصله کردی. کمی دیگر هم حوصله کرده و اجازه بده به دمشق برسیم. همسر برادرت شاهزاده هلنا خودش می‌داند چه کند. وقتی سه سپاه پیروزمندانه به صحنه اولیه کارزار برگشتند، شب فرا رسیده بود و غیر از هلنا که همچنان بالای سر برزین تیر بر قلب نشسته‌اش گریه می‌کرد و چهار خدمه پشت جبهه هیچ‌کس در میدان کارزار نبود.

همگی بالای سر هلنا و جنازه برزین رسیدند که گرگین پاشا گفت: شاهزاده این عفریته را دست تو می‌سپارم. شاهزاده هلنا هم بدون آنکه حرفی بزند بلند شد و آب دهان چهارم را بر صورت ملکه آفت‌ها انداخت و گفت: امپراطور لطفاً دستور دهید او را نگه دارند تا فردا صبح و آنگاه باز هم گریه‌کنان با جسم بی‌جان شوهرش سلطان برزین به گفت و گو پرداخت. صبح شد. ملکه آفت‌ها و بلایای دست و پا بر زنجیر را آوردند، و

همگی به دور شاهزاده هلنای عزادار حلقه زدند تا بدانند که وی چه بلایی بر سر ملکه آفت‌ها و بلایا می‌آورد. شاهزاده هلنا گفت: دیشب قصه بی‌رحمی‌های آخر این عفریته را از زبان این پسر چوپان شنیدم. همانطور که امپراطور زدن دو ضربه تازیانه را بر عهده این چوپان جوان گذاشتند، من هم مجازات و نحوه آن را برعهده این چوپان گرد می‌گذارم. چوپان جوان هم تقاضا کرد میله آهنی و دوپایه و هیزم آوردند و همان آتشی را که ملکه آفت‌ها برای آن چوپان جوان بر پا کرده بود، چوپان هم برای او برپا کرد و میله ملکه آفت‌ها به آن بسته شده را روی دوپایه آهن قرار داد و آتش را با دست خود روشن کرد و یک‌تنه شروع به چرخاندن میله، بر روی شعله‌های آتش نمود.

در لحظه آخر ملکه آفت‌ها ناله‌کنان گفت: هلنا بهر خدا رحم کن. و پاسخ شنید: مگر تو به همسرم و طفل دو ماهه‌ای که در شکم دارم رحم کردی؟! هنوز چند دقیقه نگذشته بود که همگی به خاطر بوی مشمئزکننده گوشت و پوست سوخته‌شده بدن ملکه آفت‌ها و بلایا جلوی بینی خود را گرفتند.

و به این ترتیب بود که ملکه ماریای کودتاکرده، به همت انجمن فلاسفه و حکما و مجلس شورای آتن سرنگون‌گشته و قاتل مستقیم ملک نعمان و سلطان برزین و مسبب آن همه قتل و غارت و جنگ و خونریزی و فساد و تباهی، در حالی که بسته‌شده به میله آهنی، روی شعله آتش می‌چرخید، سوخت و دودش به هوا رفت و خاکسترش بر زمین ریخت.

آنگاه هلنای عاشق و عزادار که هنوز جنازه معشوق و محبوب و شوهر و سرورش پیش رویش بود، رو به امپراطور گرگین پاشا و سلطان نجم‌الدین و دیگر حاضران کرد و گفت: بالاخره روی زمین را از لوٹ وجود نکبتی به نام

ماریا یا ملکه آفت‌ها و بلایا پاک کردیم. اما به بهای خیلی خیلی گزافی که هرگز توانش را نمی‌توان پرداخت. آنگاه باز هم بر روی جنازه همسرش، سلطان برزین درگذشته افتاد و های‌های بنای گریستن را گذاشت.

گرگین پاشا در حالی که فرزین در کنارش و ژوبین دلاور و گلّه‌دار در سمت دیگرش ایستاده بودند، رو به حاضران کرد و گفت: تا پایان مراسم خاکسپاری و برگزاری مراسم ختم و شب هفت و چهلم سلطان، برای رسیدگی به امورکشور، شورای سلطنت شهر دمشق، با حضور و عضویت این افراد تشکیل می‌گردد: سلطان نجم‌الدین پادشاه پرشوکت سرزمین یمن و دایی بزرگوار سلطان برزین مرحوم، جیران دخترم که ملکه دربار دمشق می‌باشد، جناب سریر وزیر که اندیشه‌های داهیان و افکار بخردانه‌اش سالهاست افتخار دربار دمشق را حفظ کرده است، جناب ژوبین دلاور که دست اخوت و برادری با من داده‌اند و ناجی نوه عزیز من، و سلطان آینده سرزمین شام هستند و بالاخره خود من که هم‌پیمان با دربار دمشق و پدر ملکه و پدربزرگ سلطان آینده این سرزمین خواهم بود. در تمام آن مدت فرزین ساکت ایستاده بود و چشم بر جنازه برادرش دوخته و ریز ریز اشک می‌ریخت.

سلطان برزین را در کنار قبر ملک نعمان، پدرش به خاک سپردند. مراسم سوم و هفتم به پایان رسید. سپاهیان به پاکسازی منطقه از جنازه بر خاک‌افتاده شصت‌هزار سپاهی قبایل شمالی و معدودی از سپاهیان خودی پرداختند.

چون مراسم چهلم هم برگزار شد، شورای سلطنت دربار دمشق با حضور تمامی اعضا تشکیل، فرزین هشت‌سال‌ونیمه را به عنوان سلطان سرزمین شام انتخاب و مادرش ملکه جیران را تا رسیدن سلطان فرزین به سن قانونی

نایب‌السلطنه تعیین کردند و ضمن تشکر بسیار از سریر وزیر، مقام وزارت عظمی را همچنان برعهده وی قرار دادند. همچنین ژوبین دلاور هم سپهسالار قشون سرزمین شام شد. شاهزاده هلنای مغموم و دلتنگ و افسرده به همراهی گرگین پاشا به جانب قسطنطنیه حرکت کرد و سلطان نجم‌الدین هم از ملکه جیران و ژوبین سپهسالار اجازه گرفت تا فرزین و ژینوس را که گرد غم و غبار اندوه چهره پاک و رخسار معصومانه آنها را هم پوشانده بود، با خود به یمن ببرد تا چند ماهی را با شهادت و شیرین بگذرانند.

روز وداع یاران و جداشدن آن عزیزان مصیبت‌دیده از هم چه روز سختی بود، زیرا هیچ کدام نمی‌دانستند دفتر روزگار که هر روز ورقی تازه می‌خورد در ورق‌های بعدی‌اش برایشان چه نوشته است.

سفر نجم‌الدین به یمن به نسبت سفر گرگین پاشا و شاهزاده هلنا به قسطنطنیه سفر خوبی بود. هر چند که بار غم مرگ شاه‌بابا ملک نعمان و داداش برزین، فرزین هشت‌سال‌ونیمه اما از عقل و خرد ده‌سال بزرگترشده را آزرده کرده بود و گاه چشم بر دوردست‌ها می‌دوخت و به فکر فرو می‌رفت، اما بلافاصله وجود ژینوس زیبا و شیطان چهارسال‌ونیمه، او را به وجد می‌آورد و غم‌ها فراموشش می‌شد.

وقتی بعد از یک‌ماه سلطان نجم‌الدین به سرزمین خود و به قصر پادشاهی‌اش وارد شد، ملکه نجلائی کشمیری و شهادت ولیعهد و شیرین قل دوم فرزین، انتظارشان را می‌کشیدند که فرزین شتابان به سوی ملکه نجلا دوید و خود را در آغوش او افکند و گفت: مامان نجلا خیلی دلم برایت تنگ شده بود و دست ژینوس را در دست خواهرش شیرین گذاشت و گفت: خیلی دوستش دارم. مبادا اذیتش کنی. و سپس خودش به جانب شهادت دوید

و او را غرق بوسه کرد. سلطان نجم‌الدین و ملکه نجلا هم در کنار هم نشستند و نجلا از غم شب‌های دوری گفت و نجم‌الدین قصه شیدایی و مهجوری ایام فراق را بازگفت.

امپراطور گرگین پاشا و شاهزاده هلنا سفر یک‌ماهه‌شان برخلاف سفر نجم‌الدین و بچه‌ها، تمام در سکوت و اندوه گذشت و هر چه گرگین پاشا پدرانه می‌کوشید تا اندکی از اندوه هلنا بکاهد موفق نمی‌شد. بالاخره آنها همه به قسطنطنیه رسیدند و گرگین پاشا برای تغییر روحیه هلنا دستور داد بزمی آراستند. اما بزم هم رنگی از شادی و رونقی از شادمانی نداشت و رامشگران و خنیاگران هر چه کوشیدند، حاضران در مجلس و به‌خصوص هلنا با ایشان همراهی نکردند. بالاخره هنگامی که نوازنده‌ای عود در دست گرفت و در دستگامی که به مایه عشاق موسیقی ایرانی‌ها نزدیک بود شروع به نواختن کرد، گرگین پاشا که خود نیز صدایش غمناک بود این ابیات را به آواز می‌خواند و تمام مدت هم نگاهش به شاهزاده هلنا بود. گویی که شعر و آوازش زبان حال اوست:

از تاب و تب هجران بس واله و مدهوشم

صد بار پریشان‌تر امروز من از دوشم

تا کس نشود واقف بر ناله جانسوزم

می‌سوزم و می‌سازم، می‌نالم و خاموشم

یار آمد و برد از دل، آرام و قرارم را

عشق آمد و برد از سر، صبر و خرد و هوشم

زان لحظه که با عشقت طرح طرب افکندم

با ناله هم آوازم با غصه هم آغوشم

تا تاب و توان دارم تا طاقت و جان دارم

در مهر تو می‌پویم در عشق تو می‌کوشم

دل آفت جان باشد بی‌مهر تو در جسمم

سر بار گران باشد بی‌عشق تو بر دوشم

سر بار گران باشد بی‌عشق تو بر دوشم

تکرار مصرع بیت آخر که تمام شد، حاجب مخصوص وارد شد و سر

در گوش گرگین پاشا مطلبی گفت که، رنگ امپراطور چون گیچ دیوار شد.

و باز هم چون شبهای دیگر سلطان جزایر هندوچین در خوابی عمیق فرو

رفت و باز هم شهرزاد لب از سخن فرو بست.

پایان شب صد و دهم

و اما ای ملک جوانبخت و ای سلطان پر اشتها و خوشبخت، اگر خاطر مبارکتان باشد، دیشب قصهٔ ملک نعمان به آنجا رسید که وقتی گرگین پاشا و شاهزاده هلنا به قسطنطنیه رسیدند، امپراطور که سعی اش این بود اندکی از غم و اندوه هلنا کم کند، دستور داد مجلس بزمی برپا کردند که نتیجه‌ای نبخشید و خود گرگین پاشا هم تحت تأثیر قرار گرفت و زمزمه‌وار با همراهی صدای ساز، ابیاتی را زمزمه کرد و چون به بیت آخر سروده‌اش رسید و خواند:

دل آفت جان باشد بی مهر تو در جسم

سر بار گران باشد بی عشق تو بر دوشم

حاجب مخصوص وارد شد و سر در گوش گرگین پاشا مطلبی گفت که رنگ امپراطور چون گیج دیوار شد و سرودهٔ خود را ناتمام گذاشت و رو به حاجب مخصوص کرد و گفت: بسیار خب، برو. شاهزاده هلنا فوراً گفت: جسارت است، اما ممکن است بپرسم حاجب چه مطلبی را به امپراطور گفت؟ و چون گرگین پاشا سکوت کرد، هلنا ادامه داد: امپراطور کتمان نفرماید. من از حرکات لب‌های حاجب مخصوصتان، آکس دوم را فهمیدم. حتماً گفت: آکس دوم سلطان سرزمین یونان باستان هم مُرد، که اگر اینطور باشد، تیری دگر بر جگر هلنای بدبخت خورد. آیا درست است امپراطور؟ در حالی که قطرهٔ اشکی از چشمان گرگین پاشا بر محاسن سپیدش

چکید باز هم سکوت کرد و شاهزاده هلنا ادامه داد و گفت: اعلیحضرتا کمرم شکست و دیگر در برابر ضربات شمشیر روزگار تاب مقاومت ندارم. اگر یادگار شوهر بی‌گناهم را چهارماهه در شکم نداشتم هم‌اکنون خنجرم را با دست خود در سینه‌ام فرو می‌کردم، اما امانتی در دل دارم که گاه دست و پازدنش را به خاطر این همه مصیبت حس می‌کنم. اجازه می‌خواهم موافقت فرمایید که هم‌اکنون برخیزم و رو به جانب سرزمینم بگذارم. گرگین پاشا گفت: یکی دیگر از هم‌پیمان‌های ما یعنی برادر ارجمندم سلطان آکس دوم هم از دنیا رفت. البته باید شما رو به جانب سرزمین باستانی یونان و شهر آتن بگذارید. اما نه الآن، بلکه همراه با من. و آنگاه دو دست خود را به هم کوبید که حاجب مخصوص دوباره وارد شد. گرگین پاشا گفت: ترتیب حرکت فوری ما را با کاروانی سریع‌السير به سوی آتن بدهید. فردا صبح زود حرکت می‌کنیم.

سلطان بزرگوار و همسر وفادارم سلطان شهر باز به خاطر دارند، در خیلی شبهای قبل وقتی از دربار آتن و سلطان آکس اول پدر بزرگ فوت شده هلنا صحبت می‌کردم، اشاره کردم که وی یعنی آکس اول عاشق زنی شد که او همسر یکی از اهریمنان و عفريتان آتن بود و عرض کردم که ماریا وقتی بعد از جداشدن از همسر اهریمنش، به عقد آکس دوم درآمد، همواره به شیوه‌های اهرمن‌صفتی و فتنه‌گری‌اش ادامه داد و با عفريتان و اهرمنان که دیگر چون گذشته قدرت جادویی نداشتند اما مغزشان کانون افکار پلید بود، سر و کار داشت.

از جمله وقتی ترتیب برنامه دزدیدن اولین بار دوقلوها یعنی فرزین و شیرین را داد، اهریمنان شوم خبررسان تا چه اندازه کمکش کردند و من در

طول قصه هرگز تا کنون به این مورد اشاره‌ای نکرده بودم که ملکه آفت‌ها و بلایا از همسر اول عفریته‌نسب و شیطان‌صفت خود پسری داشت که برادر بزرگ سلطان آکس دوم بود. اما چون ملکه آفت‌ها هنگام عروسی با پدر سلطان آکس دوم او را پنهان داشته و گفته بود: پسرم مرده، تمام مدت، آن اهریمن‌زاده در خفا و پنهانی زندگی می‌کرد و با خیال آنکه روزی بالاخره مادرش کودتا کرده بر تخت سلطنت یونان خواهد نشست، در انتظاری ابلهانه شب و روز خود را می‌شمرد. تا اینکه مادرش چنانکه در شبهای گذشته عرض کردم کودتا کرد و و آن ابله اهریمن‌زاده هم خوشحال از آنکه بالاخره صاحب تاج و تخت یونان خواهد شد.

اما وقتی مجلس شورا و انجمن فلاسفه و حکمای شهر آتن مادرش را با آن سرعت سرنگون کرد، باز هم از حسرت لب‌گزید و دوباره بر لاک خود خزید. هنگامی که مادرش آنگونه از مهلکه نجات پیدا کرد و قصد فرار با لباس مبدل به جانب قسطنطنیه را نمود، هنگام خداحافظی به پسر اهریمن‌زاده خود گفت: بگذار بروم و هلنا را بکشم و خاطر این فیلسوف‌های خیالباف و انجمن‌نشین را راحت کنم، آن وقت از میان برداشتن برادر ناتنی‌ات مثل آب‌خوردن است. آن اهریمن‌زاده بی‌صفت همچنان روزشماری می‌کرد تا مادر فتنه‌گر بلا‌آورش از راه برسد که اهریمنان هم‌طایفه‌اش، به سرعت خبر کشته‌شدن مادرش را با آن طرز فجیع برایش آوردند. و آنجا بود که آن اهریمن‌زاده، پاک‌نامید شد و دانست که دیگر شهر آتن جای ماندن برای او نیست. اما وی که سالها در انتظار بود تا مادرش کودتا کند، وقتی دست خود را از همه جا کوتاه دید، تصمیم گرفت قبل از فرار از آتن دو نفر را بکشد: اول سلطان آکس دوم برادر ناتنی بر تخت

نشسته‌اش، و دوم برادرزاده دلاور و شمشیرزنش، شاهزاده هلنا را و فوراً برای اجرای برنامهٔ اولی خود دست به کار شد.

ملکه آفت‌ها در دوران زندگی ننگین خود در دربار به طور پنهانی از انتهای باغ قصر سلطنتی، نقبی زده بود که آن نقب راهی دراز و طولانی به دخمهٔ تاریک پسر اولش، یعنی همان اهریمن‌زاده داشت. رفت و آمد و ملاقات‌های مادر و پسر از طریق همان نقب بود. البته در انتهای باغ قصر درخت بسیار قطور و کهنسالی بود که میانش خالی شده بود و ارتفاعش بیشتر از سه چهار متر بود و نقب کنده‌شده یک سرش در میان بدنهٔ خالی‌شدهٔ آن درخت بود و هرگز کسی به فکر نیفتاده بود که بدنهٔ خالی آن درخت را واری کند. اهریمن‌زاده گهگاه از داخل بدنهٔ آن درخت بالا می‌آمد و پنهان در لابه‌لای شاخ و برگهای درخت که مقابل استخر قصر بود به تماشا می‌نشست و انتظار آن روزی را می‌کشید که فقط یک رؤیا بود. تا اینکه بعد از شنیدن خبر مرگ ملکه آفت‌ها و بلایا یک روز عصر و نزدیکی‌های غروب که او لابه‌لای شاخ و برگهای درخت نشسته بود و سلطان آکس دوم هم به تنهایی کنار استخر قصر قدم می‌زد، تیری نشانه گرفت و پرتاب کرد که آن تیر به میان قلب سلطان آکس دوم نشست، همچنان که تیر مادرش ملکه آفت‌ها و بلایا بر قلب سلطان برزین نشست.

حضور سرور ارجمند و سلطان شهرباز هوشمند عرض کردم که وقتی حاجب مخصوص گرگین پاشا وارد شد و آهسته در گوش امپراطور خبر مرگ سلطان آکس دوم را داد، شاهزاده هلنا از حرکات لب‌های حاجب، موضوع را فهمید و قصد عزیمت به آتن را کرد که گرگین پاشا گفت: فردا صبح با هم به جانب یونان حرکت می‌کنیم. هلنای چهارماهه باردار هم،

باران ماتم دیگری بر سرش بارید. آنها راه قسطنطنیه تا آتن را هم با سرعت، به وسیله کاروان سریع‌السیر طی کردند و با وجود آنکه انجمن فلاسفه و حکما و مجلس شورای آتن مراسم خاکسپاری و ترحیم سلطان آکس را برگزار کرده بودند، اما با ورود شاهزاده هلنا، دربار عزادار آتن مراسم دیگری برگزار کرد. در ضمن وقتی که تیر به قلب سلطان آکس دوم که در کنار استخر قدم می‌زد خورده بود، چون سوءقصد در داخل قصر شاهی انجام شده بود، لذا خیلی‌ها که آن روز در دربار بودند، مورد سوءظن قرار گرفته و برای مدتی بازداشت شده و مورد بازجویی قرار گرفتند. اما هیچ‌کس فکرش به بدنه قطور آن درخت میان‌تهی نرسید. به همین جهت برادر ناتنی سلطان آکس، بعد از سوء قصد و کشتن پادشاه، با خیال راحت دوباره به دخمه خود برگشت و همواره و به خصوص شبها از همان نقب می‌آمد و از بالای درخت سرک می‌کشید و چون دریافت که همه جاها را گشتند و همه اشخاص را هم گرفتند و بازجویی کردند اما اصلاً فکرشان به حفره میان درخت نرسیده، لذا آن راحتی فکر، تا حدی به بی‌خیالی هم کشیده شد.

تا اینکه چند روزی از ورود شاهزاده هلنا به آتن گذشت و مجلس یادبودی در باغ بزرگ قصر برای بزرگداشت روح پادشاه درگذشته و تسلی خاطر هلنا به همت مجلس شورا و انجمن حکما و فلاسفه یونان برگزار شد. در آن مجلس، تمام درباریان عزادار و اعضای انجمن و نمایندگان مجلس و بزرگان مملکت و همچنین گرگین پاشا حضور داشتند. شاهزاده هلنا در صدر مجلس و روی صندلی شاهانه‌ای نشسته بود و در کنارش و روی صندلی شاهانه دیگری گرگین پاشا امپراتور روم شرقی و دوست و هم‌پیمان سلطان آکس متوفی قرار داشت. ابتدا رئیس انجمن فلاسفه و حکما در برابر

شاهزاده هلنا و گرگین پاشا ایستاد و ضمن عرض تسلیت و همدردی با شاهزاده هلنا، تأسف شدید انجمن را از درگذشت سلطان برزین همسر شاهزاده که قبل از برتخت‌نشستن به عضویت انجمن حکما و فلاسفه شهر آتن درآمده بود اعلام کرد. عجیب آنکه در تمام آن مدت گرگین پاشا چشم از آن درخت میان‌تهی پر شاخ و برگ ته باغ برنمی‌داشت.

باید حضور سرور والاتبار و عالی‌مقدار خود سلطان شهر باز عرض کنم، صبح همان روز برگزاری مراسم که گرگین پاشا در باغ قصر و کنار استخر قدم می‌زد، چون به مکانی رسید که سلطان آکس دوم در آنجا تیر به قلبش خورده بود، مدتی ایستاده و دقیق دور و بر و اطراف خود را نگاه کرد و هر چه فکر کرد که ضارب و پرتاب‌کننده تیر از کجا ممکن بوده بیاید و عمل سوءقصد را انجام دهد، نتیجه‌ای نگرفت تا اینکه چشمش به آن درخت تنومند پر شاخه افتاد. از آنجا که بسیار هوشمند بود با خود گفت: باید از میان خالی این درخت، نقبی به خارج از قصر زده باشند. و بعد با اطمینان به خود گفت: باید از هلنا بخواهم که در اولین فرصت دستور دهد عده‌ای بر بالای درخت بروند و درونش را بنگرند و اگر راهی یافتند، پی‌جویی کنند بلکه سرنخی پیدا شود. اما چون کارکنان قصر آن موقع سخت سرگرم آراستن باغ و چیدن صندلی‌ها و تخت و نیمکت‌ها و وسایل پذیرایی بودند، باز هم با خود گفت: اگر حدس من درست باشد، مسلّم امروز و در این ازدحام و حضور این همه مقامات و با وجود اطرافیان و مراقبان و فرآشان اتفاقی نخواهد افتاد. این بررسی و واریسی را می‌گذاریم برای فردا صبح. اما چون شکش به حفره میان آن درخت کهنسال و قطور معطوف شده بود، لذا همچنان که در کنار شاهزاده هلنا نشسته بود همانطور که عرض کردم

لحظه‌ای چشم از آن درخت ته باغ بر نمی‌داشت.

بعد از پایان سخنان رئیس انجمن حکما و فلاسفۀ شهر آتن، رئیس مجلس شورای یونان از جا برخاست و ضمن آنکه از سلطان آکس درگذشته تجلیل فراوان کرد، صفحۀ چرمین لوله‌شده‌ای را باز کرد و این متن را با صدایی بلند قرائت نمود: «مجلس شورای کشور یونان، ضمن تجلیل و قدردانی از زحمات و تلاش‌های افتخارآفرین پادشاه فقید سلطان آکس دوم، در طول دوران پر بار سلطنتشان از آنجا که تخت شاهی یونان نباید بی‌سلطان بماند و تاج پادشاهی دربار آتن بدون صاحب باشد، به اتفاق آرا شاهزاده خانم هلنا، تنها دختر سلطان درگذشته را که در دوران ولایتعهدی خود نیز، لیاقت و شایستگی‌شان را به ثبوت رسانیدند، به پادشاهی انتخاب و افتخار ملکه‌بودن به ایشان اعطا می‌گردد. شاهزاده خانم هلنا، بعد از آنکه مراسم سوگند را در حضور نمایندگان محترم مجلس و نمایندگان معزز انجمن به جا آوردند و بر پرچم پرافتخار سرزمین باستانی یونان بوسه زدند، رسماً سلطان مقتدر این مملکت خواهند بود.

همگان موظفند ایشان را ملکه هلنا، سلطان سرزمین یونان باستان بنامند. ضمناً قبل از ادای مراسم سوگند، یک قطعه نشان رسمی لیاقت و درایت از سوی نمایندگان مجالس شورای مملکت یونان و اعضای مفخّم انجمن حکما و فلاسفۀ یونان به ایشان تقدیم می‌گردد.»

نشان طلای لیاقت و درایت، در یک سینی طلا توسط شیخ‌الرئیس مجلس شورا به ملکه هلنا داده شد و آنگاه ملکه هلنا از جا برخاست و بر پرچم که در سمت راستش قرار داشت بوسه‌ای زد و اینگونه آغاز سخن کرد: من با تشکر و امتنان از اعضای مفخّم انجمن حکما و فلاسفۀ شهر آتن و ادای

احترام به انتخاب مجلس شورای سرزمینم و بعد از بوسیدن پرچم مقدس این خاک کهنسال، به آیین و ایمان و اعتقادات خود قسم می‌خورم که...
در آن هنگام گرگین پاشای هفتادوپنج‌ساله که در سمت چپ ملکه هلنا نشسته بود، چون فنر از جا جهید و خود را مقابل ملکه هلنا قرار داد که تیری بلافاصله بر قلب وی نشست و او در پیش پای ملکه هلنا نقش زمین شد.
باز هم خواب سلطان و باز هم لب فروستن شهرزاد و بقیه داستان را برای شب بعد گذاشتن.

پایان شب صد و یازدهم

و اما ای همسر صاحب‌درایت باکفایت، ای سردار شجاع باشهامت، و ای سلطان صاحب کرامت و عنایت، در ادامه مطالب معروضه دیشبم می‌خواهم با توجه به آنگونه کشته‌شدن گرگین پاشا بگویم سلطان یقیناً توجّه فرمودند که آن تیر هم از سوی عمومی ناتنی ملکه هلنا، یعنی فرزند پسر ملکه آفت‌ها و بلایا، از شوهر اهریمن‌صفت اولش که سلطان آکس دوم را هم کشت، از چله کمان رها شد. همان برادر تیره‌دل و جنایتکاری که بعد از شنیدن خبر مرگ مادرش درصدد انتقام برآمده و می‌خواست بعد از سلطان آکس دوم یا برادرش، پادشاه بعدی یونان یا دختر برادرش ملکه هلنا را هم بکشد.

چون گرگین پاشا بر زمین افتاد، هلنا مات و حیرت‌زده چشمان خود را به دور دست دوخت که دید، شخصی از لابه‌لای شاخ و برگ درخت کهنسال ته باغ، باز هم به سوی او نشانه گرفته است. ملکه هلنا به سرعت سر خود را دزدید و خود را روی گرگین پاشای غرقه‌درخون انداخت که تیر آمد و به پشتی صندلی مخصوص ملکه خورد. ملکه هلنا در حالی که فریاد می‌کشید: بالای درخت ته باغ، بالای درخت ته باغ، فریاد دردناک دیگری کشید و فرزند در شکم خود نگاه‌داشته را سقط کرد.

بلوایی در قصر بر پا شد. عده‌ای به جانب درخت ته باغ دویدند، عده‌ای برای آوردن دو تخت روان جهیدند و پریدند که خوشبختانه در میان اعضای

مفخّم انجمن فلاسفه و حکمای شهر آتن که همگی هم آنجا حاضر بودند، چند حکیم حاذق هم وجود داشت. در آن بلبشو و سردرگمی، پزشکان حاذق شهر آتن بر بالای سر گرگین پاشا و ملکه هلنا و نوزاد سقطشده‌اش آمدند. تخت‌روان‌ها را آوردند. گرگین پاشا را با یک تخت‌روان و ملکه و نوزاد نارس را با تخت‌روان دیگر به سوی اتاقی از اتاق‌های قصر بردند و اطبا در اتاق را بستند و بالای سر سه نفر یادشده مشغول به انجام وظیفه طبابت خود شدند. تعدادی هم هراسان و دلواپس، پشت در اتاق بودند که بعد از ربع ساعتی در اتاق باز شد و یکی از پزشکان حاذق بیرون آمد و گفت: متأسفانه برای گرگین پاشا امپراطور روم شرقی نتوانستیم کاری کنیم، زیرا که تیر به وسط قلبش خورده و در دم جان داده بود. اما نوزاد نارس را زنده نگاه می‌داریم. ملکه هلنا، سلطان عالیقدر ما هم حالشان خوب است. خیالتان راحت باشد. لطفاً ازدحام اینجا را کم کنید.

بلافاصله بعد از اینکه ملکه هلنا فریادکشان گفت: بالای درخت ته باغ، بالای درخت ته باغ، عده‌ای شتابان به سوی درخت کهنسال دویدند. اما برادر ناتنی سلطان آلکس دوم در گذشته، وقتی با سپرقرارگرفتن گرگین پاشا متوجه شد تیرش به هدف اصابت نکرده جسارت را به حد آخر رساند و برای آنکه بالاخره ملکه هلنا را هم بکشد تیر دوم را آنگونه که اشاره کردم از چله کمان رها کرده و چون هجوم افراد حاضر در قصر را به سوی درخت دید، با چابکی از داخل تنه درخت پایین رفت و سنگ بزرگی را میان قسمت تحتانی تنه درخت قرار داد و خود با هزار سختی، در حالی که بسیار ترسیده بود از راه باریک زیرزمینی به داخل دخمه‌اش رفت و در آنجا، ردایی بر دوش انداخت و خیلی آرام و خونسرد از کوچه‌ها و گذرهای نزدیک قصر،

به سویی روان شد. هر چند می‌خواست ظاهرش را آرام نگاه دارد اما خیلی ترسیده و حواسش خیلی پرت شده بود. حواس‌پرتی‌اش به حدی بود که هنگام خارج‌شدن از دخمه، چون لبه دامن ردایش به میخ پاشنه در گیر کرد و مقداری از آن پاره شد و بر نوک تیز میخ ماند، اصلاً متوجه نشد.

آنها که در حیاط بزرگ قصر به پای درخت قطور دویده بودند، هیچ‌کدام چالاکی و فرزی اینکه از درخت بالا بروند را نداشتند. در نتیجه عده‌ای از مأموران زبده دربار را خبر کردند و آنها هم نردبان بلندی آوردند و دو نفر به بالای درخت رفتند و از داخل تنه به پایین پریدند. بعد از چندی یکی از آن دو نفر فریاد کشید: اینجا سنگ بزرگی است که برای برداشتنش دیلم و کلنگ لازم داریم. به نظر می‌رسد پشت سنگ نقبی باشد. چراغ هم بیاورید.

به سرعت دیلم و کلنگ و چراغ به آن دو نفر داده شد که بلافاصله فریاد دیگری بلند شد و گفت: ابتدای نقب را پیدا کردیم. افراد با خنجر و شمشیر به دنبال ما بیایند. همان زمانی که اطبا از اتاق بیرون آمدند و خبر زنده‌بودن و زنده‌ماندن ملکه هلنا و نوزاد نارس را دادند، حدود بیست نفر از سربازان زبده و نگهبانان پر قدرت دربار آتن بیرون دخمه عموی ناتنی ایستاده بودند و نمی‌دانستند چه بکنند که ناگهان سرکرده نگهبانان قصر چشمش به تکه قهوه‌ای‌رنگ ردای پاره‌شده و به نوک میخ گیرکرده افتاد. با عجله خم شد و تکه پارچه ردا را برداشت و گفت: ضارب جسور هنگام فرار تکه‌ای از پارچه ردایش را برای ما باقی گذاشته است و وضعیّت دخمه و فضای آن نشان این است که اسبی اینجا نبوده تا او سواره بگیرد. برای آنکه جلب توجه هم نکند دوان دوان با عجله و دستپاچه نمی‌تواند از اینجا دور شود. بقیه افراد را هم خبر کنید و به ایشان بگویید همه جای شهر آتن را بگردند و هر جا

مردی ردا بر دوش را دیدند دستگیرش کنند. اگر کسی یافت نشد، تمام خانه‌ها را بگردید و در هر خانه‌ای ردایی پیدا کردید که پابینش کنده و بریده باشد مردان داخل آن خانه را بیاورید. با شیپور و سرنا هم علامت مخصوص آماده‌باش و بسته‌شدن تمام دروازه‌های شهر آتن را بدهید.

هنوز نیم‌ساعتی نگذشته بود که عمومی جنایتکار ملکه هلنا را در لابه‌لای مردمان اجتماع‌کرده بیرون قصر پیدا کردند و دست و پایش را با زنجیر بستند و او را داخل قصر و برابر شیخ‌الرئیس مجلس شورای مملکت یونان بردند. شیخ‌الرئیس گفت: این نابکار را همینجا نگاه دارید تا ملکه هلنا حالشان خوب شود و خودشان بیایند و تکلیف این خیره‌سر را روشن کنند. شیخ‌الرئیس مجلس شورا خبر نداشت ملکه هلنا به خاطر سقط نوزاد نارس خود آن موقع کاملاً بی‌هوش است. چون ملکه هلنا به خاطر وضع حمل ناگهانی بستری بود قرار شد عمومی قاتل و نابکار ملکه، یکی دو روزی را در زندان قصر بماند تا ملکه حالش بهبود یابد و خود شخصاً در مورد مجازات قاتل پدرش تصمیم بگیرد.

عمومی قاتل را به زندان بردند و با اینکه دست و پایش در غل و زنجیر بود در کنارش دو مأمور گماردند و در آغاز شب یکی از دو مأمور از عمومی قاتل علت دوبار سوء‌قصد کردن به جانب سلطان آکس دوم و گرگین پاشا را پرسید و قاتل هم از ابتدا و آغاز، ماجرای که من برای سلطان مقتدرم تعریف کردم، را برای نگهبانان خود تعریف کرد. در آخر خود را معرفی نمود و گفت که عمومی ملکه هلنا می‌باشد و به خاطر آنکه ملکه مادرش را در دمشق به قتل رسانده بودند، مرتکب آن تلافی انتقام‌جویانه شد.

چون تعریف قصه‌اش به پایان رسید از نگهبان‌های خود طلب یک جام

آب خوردن کرد و خواهش نمود که، مدتی کوتاه فقط برای خوردن آن جام آب، دست‌هایش را باز کنند و چون نگهبانان دست وی را برای مدتی کوتاه و فقط جهت آب خوردن باز کردند، وی از تاریکی شب استفاده کرده و حبی را که سمی مهلک بود در دهان خود انداخت و تمام آب داخل جام را یک نفس سرکشید و به خاطر سریع‌التأثیر بودن سم، نفس آخر را هم کشید و در دم جان داد.

لحظه‌ای بعد که مراقبان خود را با پیکر بی‌جان زندانی خود روبه‌رو دیدند، به سرعت دنبال پزشک مخصوص دربار دویدند، اما دیگر خیلی دیر شده بود. خبر سم خوردن و کشته شدن قاتل به گوش ملکه افتاده در بستر رسید، و از مراقبان که داستان قاتل را از زبان خودش شنیده بودند خواست که به حضورش بیایند و شنیده‌های خود را بازگو کنند.

چون ملکه هلنا تمام داستان را شنید، اظهار شوق کرد تا چهره قاتل جان به جان‌آفرین تسلیم کرده را از نزدیک ببیند. جنازه قاتل را آوردند و چهره‌اش را به ملکه بستری نشان دادند. ملکه هلنا بعد از تماشای چهره قاتل خودکشی کرده گفت: چقدر زشت، درست شبیه مادر بزرگم، ملکه آفت‌های به درک واصل شده است. مانند سیبی که از وسط دو نیم کرده باشند، که با سم خوردن و خودکشی‌اش، کار مرا کمتر کرد و بعداً دستور داد تا او را ببرند و دفن کنند.

چون جنازه را از اتاق مخصوص ملکه هلنا بیرون بردند و نوزاد زودرس هفت‌ماهه به دنیا آمده را برای خوردن شیر نزد مادر آوردند، ملکه هلنا نگاهی به نوزاد انداخت و گفت: چقدر زیبا، درست شبیه همسر دلاور به آسمان‌ها پرواز کرده‌ام سلطان برزین است. مانند سیبی که از وسط دو نیم

کرده باشند. اسمش را برزین می‌گذارم. امیدوارم هرچه زودتر بزرگ شود و تخت پر مسئولیت حکومت و تاج سنگین پادشاهی را به او واگذارم.

چند روزی گذشت حال ملکه وضع حمل کرده، بهتر شد، و وی را به حمام بردند و با دل پر خون جامهٔ عافیتش پوشاندند. آنگاه وی بر سر جنازهٔ مومیایی شده گرگین پاشا رفت و به اطرافیان خود گفت: با اینکه حالم مساعد نیست اما باید همراه جنازه به سوی قسطنطنیه حرکت کنیم. فقط باید سفرمان قدری آهسته باشد، زیرا ناچارم برزین، نوزاد نارس خود را همراه بیاورم. ضمناً به وسیلهٔ پیک‌های بادپا خبر را به دربار دمشق برسانید و از تنها فرزند گرگین پاشا یعنی ملکه جیران که نایب‌السلطنه دربار دمشق می‌باشد، دعوت کنید هرچه زودتر و به همراه سلطان نجم‌الدین به سوی قسطنطنیه حرکت کند. ضمناً با قایق‌های سریع‌السیر به سلطان نجم‌الدین هم خبر بدهید که بعد از ملک نعمان و سلطان آکس دوم، سومین متحد قدرتمند و والاتبارش هم از دنیا رفت و اگر ممکن است، با اینکه تازه گرد راه جامهٔ برتن شریف خود را تکانده و بعد از مدتی دوری به وطن تحت فرمانروایی خود رسیده‌اند، از راه دمشق به قسطنطنیه تشریف بیاورند. که در همان سرسرای که دوبار مراسم عروسی برگزار شد، این بار با حضور دختر شایسته‌شان ملکه جیران نایب‌السلطنهٔ سرزمین شام، قصد برگزاری مراسم یادبود امپراطوری را داریم که تا بود از سود وجود ذیجودش همگان بهره‌مند بودند که چه زود دود نبودنش بر چشم یاران و دودش رفت.

چهل روز گذشت و چه سریع پیک‌های سریع به یمن رفتند و سلطان نجم‌الدین و ملکه نجلا و شهداد و شیرین را همراه خود به دمشق رساندند! ملکه جیران از شوهر بیوه و از پدر یتیم‌شده، به اتفاق سلطان یمن و

خانواده‌اش هم به قسطنطنیه رسیدند. چه پرماتم و سوگوارانه بود مراسم یادبود گرگین پاشا، که نه آن مجلس فقط مراسم یاد بود و چهلم درگذشت گرگین پاشا، بلکه مجلس گرامی‌داشت و تجلیل از روح پرفتح سه سلطان مقتدر آن عصر بود که تندیس نیم‌تنه ساخته شده هر سه را در ضلع شمالی سرسرای بزرگ پذیرایی قصر قسطنطنیه قرار داده بودند. چه عزادار و گریان بودند ملکه جیران، نایب‌السلطنه سرزمین شام و ملکه هلنا پادشاه سرزمین یونان که هر دو پدران و شوهران سلطان خود را براساس توطئه و دسیسه‌های شوم ملکه آفت‌ها و بلایا از دست داده بودند و چه سنگین بود وظیفه تنها سلطان متحد باقیمانده پیمان صلح و اخوت و همبستگی کشورهای یونان، روم شرقی، شام و یمن سلطان نجم‌الدین و چه بی‌خبر بود از بازی‌های روزگار و گردش ناموفق چرخ زمانه، پسر دوماهه ملکه هلنا پادشاه سرزمین یونان، برزین دوم.

پایان شب صد و دوازدهم

و

قسمت اول داستان ملک نعمان